MIRKO FAJDIGA

BRAČIČEVA BRIGADA

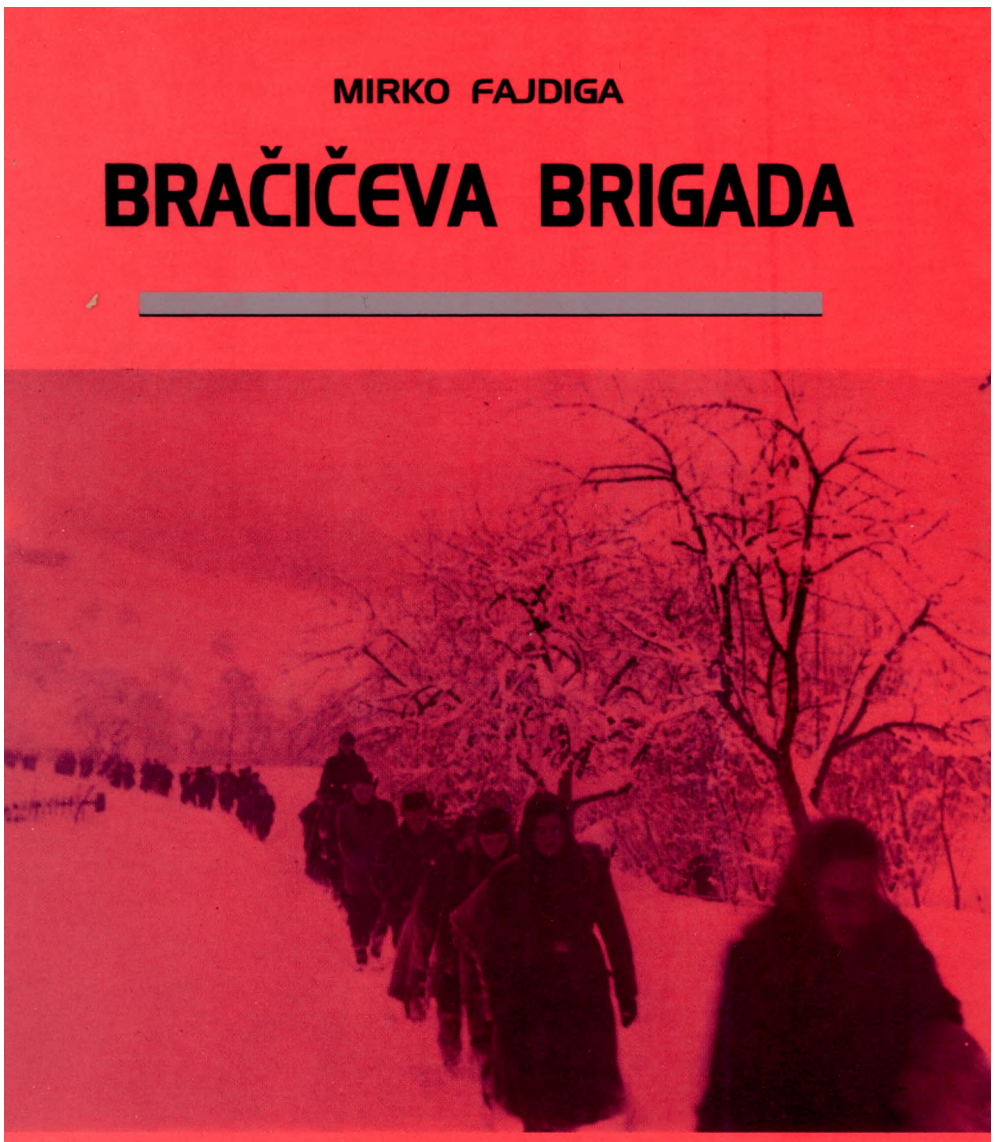

NA ŠTAJERSKEM, KOROŠKEM IN GORENJSKEM

2. knjiga

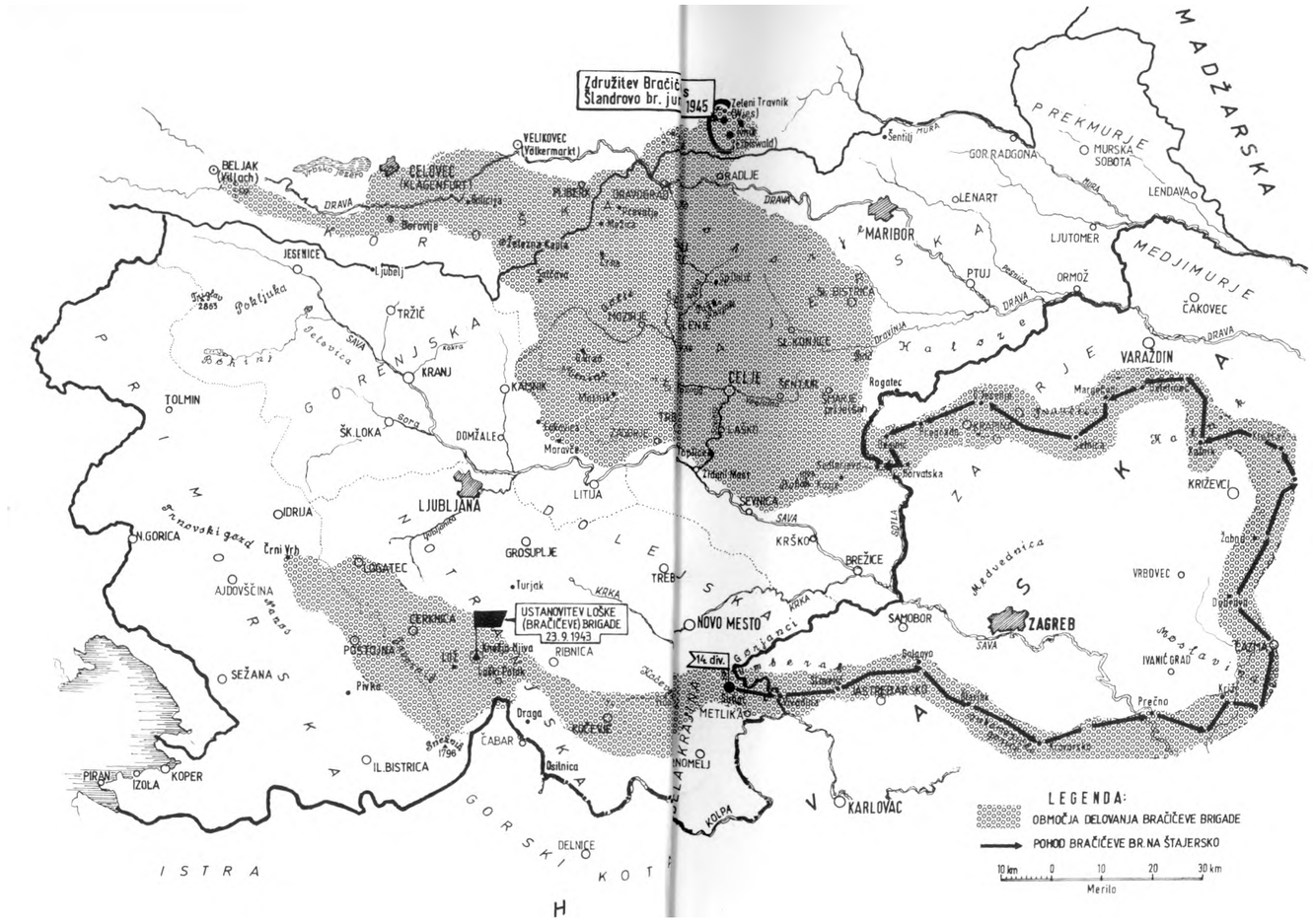

Območja bojnega delovanja Bračičeve brigade (od 23. 9. 1943 do začetP'J³ 1945)

KNJIŽNICA
NOV IN POS

Ob 50. obletnici pohoda 14. divizije na Štajersko posvečam to delo vsem padlim, umrlim in preživelim borcem Bračičeve udarne brigade.

MIRKO FAJDIGA

BRAČIČEVA BRIGADA

NA ŠTAJERSKEM, KOROŠKEM IN GORENJSKEM

II. DEL

2. knjiga

Založba Obzorja Maribor 1994

Copyright © by Mirko Fajdiga

Izid knjige so omogočili:

MINISTRSTVO ZA KULTURO, SKUPNOSTI BORCEV NOV 14. DIVIZIJE IN BRAČIČEVE BRIGADE, SGP KONSTRUKTOR Maribor, OBČINSKE SKUPŠČINE IN IZVRŠNI SVETI OBČIN Velenje, Maribor, Slovenska Bistrica, Šentjur, Slovenske Konjice, Ruše, Krško, Sevnica, Slovenj Gradec, Šmarje pri Jelšah, Ravne na Koroškem, ZADRUŽNA BANKA SLOVENIJE Ljubljana, PINUS Rače, GORENJSKI TISK Kranj, GORENJSKI SEJEM Kranj, PLANIKA Kranj, AVTOCENTER RADOVANOVIĆ Brežice, OPEKARNA-RUDNIK Brežice, IMPOL INOTEHNA Slovenska Bistrica, TOVARNA UMETNIH BRUSOV SWATY Maribor, KREDITNA BANKA Maribor, JEKLOTEHNA Maribor, LESNINA EMMI Slovenska Bistrica, ZAVAROVALNICA Maribor, IMPOL Slovenska Bistrica, TOVARNA OLJA Slovenska Bistrica, OLJARNA Fram, ELEKTRO Slovenska Bistrica.

CIP — Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

940.53/.54(497.12)" 1944/1945"

FAJDIGA, Mirko
Bračičeva brigada na Štajerskem, Koroškem in Gorenjskem / Mirko Fajdiga ; [skice Vladimir Štimac]. — Maribor : Obzorja, 1994. — 2 zv. — (Knjižnica NOV in POS ; 17)
35651329

VSEBINA

7 V BOJIH IN AKCIJAH NA KOZJANSKEM, MED KONJIŠKO GORO IN CELJEM (od 10. do 31. 12. 1944)

Decembrska sovražnikova ofenziva na Kozjanskem 425
Napadi na požigalske in roparske ustaške in nemške enote med Jurkloštrom, Dobjem in Planino..... 427
Prenagljeni napad na Planino.....432
Sovražniki presenetili štab brigade, boji na območju Žusma in Kostrivnice.....440
Praznovanje božiča in vojaška parada 444
Napad na vlak in sovražnikov nasprotni udarec na Zgornjih Slemenah..... 450
Akcija v Škofji vasi in obetavno slovo od leta 1944 454
Opombe 463

8 NAZAJ V BOJE NA KOZJANSKO, OKOLI SLOVENSKIH KONJIC, NA POHORJE, PAŠKI KOZJAK, V ŠALEŠKO IN SAVINJSKO DOLINO TER NA DOBROVLJE (od 1. 1. do 25. 2. 1945)..... 469
Z akcijami in boji v leto osvoboditve.....469
Napadi na avtomobile pri Frankolovem.....472
Boji pri Lekmarju —Gmajni, Grobelcah in pri Sv. Štefanu . . 475
Hudi boji na Zgornjih Slemenah in na Kamni Gori 477
Spopad z nemško smučarsko enoto pri Bukovju na Kozjanskem 488
Poraz Nemcev na Tinju na Pohorju..... 492
Napada na avtomobile, smrt Antona Dorfmeistra in zločin na Stranicah..... 495
Sovražnikova ofenziva, boji brigade na območju Hude luknje in Završ.....505
Boji na območjih Paškega Kozjaka, Gore Oljke, Dobrovelj . 512
Opombe 518

9 POHOD DO SAVE, BOJI NA OBMOČJIH ZASAVJA, KOLOVRATA, ČRNEGA GRABNA, MOZIRSKIH PLANIN(od26. 2. do 17. 3. 1945) 523
Povelje Vrhovnega štaba za pohod brigad na Dolenjsko . . 523

Srditi boji okoli Kolovrata..... 528
V pasti na Teru in Medvedjaku v Mozirskih planinah . . . 537
Dvodnevni boji v Zavodnjah 545
Opombe 551

10 ZO PET NA OBMOČJIH PAŠKEGA KOZJAKA, SLOVENSKIH KONJIC, KOZJANSKEGA IN POHORJA (od 17. 3. do 15.4. 1945) 555
Boji pri Mrzli Planini, Javorniku in Rakovcu, ukinitev 2. bataljona.....558
Nemci pred štabom brigade, boji na Konjiški gori 562
Sovražnikova ofenziva, zavezniška pomoč, začetki krepitve brigade.....572
Brigade ostanejo na Štajerskem, uničena postojanka pri Hudi luknji.....577
Opombe 582

11 OKREPLJENA VOJAŠKA DEJAVNOST MED POHORJEM IN BOČEM, MOBILIZACIJA, POHOD Z BOJI NA KOROŠKEM (od 15.4. do 9. 5. 1945) ... 587
V spopadih na Prelogah ujet general Heidenreich 588
Ponesrečen napad na postojanko na Prihovi.....593
Vsakodnevni napadi na prometnice, ustanovitev 4. bataljona (internacionalnega).....594
Uničen del avtomobilske kolone na Vrholah in zavzeta postojanka pri Križnem vrhu.....598
Padec komandanta Milenka Kneževića in boji pod Tolstim Vrhom.....600
Uspešne vojaške akcije pri Zrečah in na Prelogah 610
Napad na Vitanje, začetek pohoda na Koroško..... 611
Napad na postojanko v Žerjavu 616
Pohodi odredov in brigad na Koroško..... 622
Vdaja generalpolkovnika Alexandra Löhra..... 632
Opombe 636

12 ZADNJI BOJI NA KOROŠKEM, PRIDOBITEV PETEGA BATALJONA, BOLEČI UMIK S KOROŠKEGA, ZDRUŽITEV S ŠLANDROVO BRIGADO (od 9. 5. do druge polovice junija 1945)..... 643
Pred najtežjim — boroveljskim bojem 643
Boroveljska zapora je kljub sovražnikovi premoći in velikim žrtvam vzdržala.....649
Okrepitev in posodobitev brigade v Galiciji, odhod v Celovec 667

Zmanjšanje brigadne formacije in njen poslednji napad . . 674
Poslednji dnevi na Koroškem, odhod razočaranja, združitev s Šlandrovo brigado..... 677
Opombe 692
BOJNA POT BRIGADE (povzetek od 23. 9. 1943 do začetka junija 1945)..... 699
PREGLEDNICA ŠTEVILČNEGA STANJA BRIGADE 1N POLITIČNO ORGANIZIRANIH OD 23. 9. 1943 DO ZAČETKA JUNIJA 1945 710
VODSTVENI KADRI BRIGADE 714
NARODNI HEROJI BRIGADE (razglašeni po vojni) . . . 715
GENERALI JLA IZ BRAČIČEVE BRIGADE..... 716
VIRI IN LITERATURA..... 718
PADLI BORCI (od ustanovitve brigade do osvoboditve) . . 722
BORCI, KI SO VOJNO PREŽIVELI (od ustanovitve brigade do osvoboditve)..... 746
KAZALO OSEB, KRAJEV IN DRUGIH GEOGRAFSKIH IMEN, ENOT, USTANOV IN ORGANIZACIJ* . . . . .

7 V BOJIH IN AKCIJAH NA KOZJANSKEM, MED KONJIŠKO GORO IN CELJEM (od 10. do 31. decembra 1944)

Decembrska sovražnikova ofenziva na Kozjanskem

Kozjansko, kamor se je prebila, Bračičevi brigadi ni bilo neznano. Tu se je po februarski ofenzivi uspešno bojevala tuđi poleti, ko je pridobila veliko novih dobrih borcev. Ta pridobitev ji je omogočila da je 1. septembra 1944 ustanovila 3. bataljon ter osvobodila Kozje. V brigadi so upali, da jim bo na Kozjanskem nekoliko laže, kot jim je bilo v Zgornji Savinjski dolini in na sosednjih območjih ob zadnji nemški ofenzivi. Toda že težave ob preboju čez Savinjo pri Šmarjeti pri Rimskih Toplicah so brigado opozorile, da jo čakajo tudi na Kozjanskem ogorčeni boji in najrazličnejše preizkušnje.

Brigada se je komaj izvila iz sovražnikove ofenzive iz Savinjske doline in že se je znašla 10. decembra v ofenzivi na Kozjanskem. Obveščevalci, Kozjanski odred, 2. bataljon VDV in drugi sodelavci osvobodilnega boja so že v prvih dneh decembra zaznali živahnejšo dejavnost sovražnikovih posadk na Kozjanskem. Na Savinji so Nemci znane partizanske prehode okrepili s stražami, z zasedami in s patruljami. V teku so bile priprave za ofenzivo. Rösenerjev štab za protipartizansko bojevanje je za ofenzivo na Kozjansko pripravil okoli 2.000 vojakov, med njimi približno 500 vermanov, 400 ustašev 4. ustaške bojne (bataljona) iz Samobora, nekatere enote polka »Treeck« iz Laškega in Celja, policijske enote z območij Brežic, Sv. Jurija (Šentjur) in Obsotelja, za zavarovanje prometnih objektov pa enote deželnih strelcev. Osnovni cilj ofenzive je bil očistiti Kozjansko enot osvobodilnega

boja in tako zavarovati graditev pomožne obrambne črte, ki je potekala čez to ozemlje. Tako bi zavarovali tudi pomembne prometnice na obrobjih Kozjanskega, ki so jih napadale partizanske enote.[1]

Sovražnikova ofenziva na Kozjansko je imela tudi svoj uvod. Že 6. decembra je 1. četa 2. bataljona VDV z napadom pregnala iz Pišec ustaške roparje. Potem je 2. bataljon VDV 9. decembra ščitil umik prebivalstva na območju Sv. Vida (Šentvid pri Planini), Sv. Križa in Planine in se zarana 10. decembra pri Dobju povezal z enoto Kozjanskega odreda. Ko so Nemci z ustaši začeli napadati na òrti Planina — Dobje — Žegar, je 2. bataljon VDV poslal pomoč enoti Kozjanskega odreda, ki se je spopadla z ustaši pri Žegru. Ti so med napadanjem ropali in požigali vasi. Drugi bataljon VDV se je zaradi sovražnikove premoći, pomanjkanja streliva in ker ni vedel, da se je na Kozjansko prav tedaj prebila Bračičeva u. brigada, v dneh do 17. decembra prebijal do Dramelj, od tod pa na Konjiško goro in dalje na Paški Kozjak, kjer naj bi po navodilu štab 3. brigade VDV zbral vse štiri bataljone VDV. Zaradi pomanjkljivega usmerjanja enot seje 2. bataljon vrnil na Kozjansko komaj 7.januarja 1945.[2]

Na prvi dan ofenzive 10. decembra se je napadajočim sovražnikovim enotam najbolj upiral Kozjanski odred s svojimi tremi bataljoni. Sovražnikove enote so krenile na Kozjansko iz Senovega, Sevnice, Sv. Jurija in iz Buč. Štab odreda se je pred sovražnikom umikal opoldne iz Jurkloštra, ki ga je potem z zahoda blokiral njegov 1. bataljon. Drugi bataljon je z bojem zadrževal sovražnikovo napredovanje od Buč proti Pilštanju, 3. bataljon pa je bil na zavarovanju Kozjega in Vetrnika ter v hudih bojih na Zabukovju nad Sevnico. Zaradi svoje številčne in tehnične premoči je sovražnik zasedel Jurklošter, Planino, Pilštanj in Kozje. Do pravega razpleta pa je prišlo v naslednjih dneh, ko je v boje posegla tudi Bračičeva brigada.[3]

Vključimo se zopet v bojno pot Bračičeve brigade. O težavah na umiku od Savinje 10. decembra, o temi, blatu, o sovražnikovih mitraljeških rafalih nad glavami je pisal tudi Jakob Meško. V mislih so mu še bile pravkar prestane muke. Z brvi je padla administratorka Jelka Trampuš-Saša. Na srečo

si je le nekoliko pretresla glavo in nalomila rebra. Padci z brvi so se končali za nekatere tovariše tragično. Milenko Knežević je nadziral pohod kolone skozi železniški predor in njeno vzpenjanje v strmino. Bil je hudo zaskrbljen, kako se bo ta množica s čim manjšimi izgubami odmaknila od nevarne proge. Po utrujajoči hoji v globokem blatu so le prispeli v vas Plazovje. Vendar so pot po blatni cesti in po njivah nadaljevali do vasi Zabrež. Zdanilo se je, odmevi oddaljenih strelov so jih še kar naprej spremljali. Okoli 10. ure so vaščani Sv. Lenarta (Vrh nad Laškim) brigado izredno gostoljubno sprejeli. Utrujenim in lačnim borcem so delili kruh, jabolka in jim natakali mošta. »Dobra volja se je takoj pojavila. Prijetno je bilo ves dan, zvečer je družba zopet prepevala in je pri petju z veseljem sodeloval hišni gospodar.« Bil je navdušen nad partizani. Tako tudi njegova gostoljubna družina. Deli brigade so v tej prijazni vasici počivali in prespasli. Meško nadaljuje: »Ponedeljek 11. dec. 1944: Dopoldne smo bili pri maši, peli smo na koru, po maši pa nas je povabil stari cerkovnik na pijačo. Po obedu smo krenili do Lašč ... zvečer pa smo že naleteli na sovražnika.« Gospodinja, kjer so prenočevali, je bila vsa prestrašena, kaj bo, ko se bo brigada umaknila. Bala se je Nemcev, da jim bodo požgali.[4]

Napadi na požigalske in roparske ustaške in nemške enote med Jurkloštrom, Dobjem in Planino

Istega dne 11. decembra je štab brigade izdal bataljonom povelje, da morajo pripraviti močne zasede štirim sovražnikovim kolonam, ki so ropale in požigale po Kozjanskem ter se potem osredotočile na Planini. V štabu so pretpostavljali, da se bodo sovražniki 12. decembra vračali s plenom proti Sv. Juriju in Sevnici. Ob koncu je poudaril, naj se zavedajo politične in vojaške pomembnosti akcije ter da sovražnik zaradi ropov in požigov ne sme oditi nekaznovan.[5]

Kopija štampiljke štaba brigade

Dne 12. decembra se je skupina 32 sovražnikov razvila v strelce proti položajem 1. bataljona Bračičeve brigade na crti Jesenik — Blatni Vrh. Ko so se jim približali na 50 m, so po njih odprli ogenj in jih z jurišem nagnali v panični beg. Sovražnik je utrpel 4 mrtve in 10 ranjenih. Čez nekaj časa je napadla druga sovražnikova enota približno 120 mož z mitraljezi, puškami in minometi 3. četo 1. bataljona. Prišlo je do ogorčenega obstreljevanja in spopada. Razplet je bil za partizane uspešen, saj so tudi to enoto v mraku pregnali in ji prizadejali več mrtvih in ranjenih, zaplenili puško s 150 naboji, medtem ko je bil v lastnih vrstah od mine ranjen Jože Brezovnik, trgovski vajenec iz Braslovč.[6]

Iz kronike 1. čete 1. bataljona je razvidno, da je v boju pri Jeseniku okoli poldneva boj 3. četa 1. bataljona podprl minometni vod 1. čete 1. bataljona s svojim minometom, iz katerega so izstrelili 11 min. Sovražnik je napadal iz smeri Marof — Planina. Okoli 15. ure pa je napadalo več sovražnikovih enot iz dveh smeri: iz Planine proti Marofu in od Marofa proti položajem 3. in 1. čete 1. bataljona. V srditi boj, ki seje razvil, sta posegla tudi težki in lahki minomet, mitraljez šarec ter 4 lahke strojnice 1. čete 1. bataljona. Četa ni imela žrtev. »Sovražnik se je umaknil proti Jurkloštru, po izjavah očividcev z občutnimi žrtvami v mrtvih in ranjenih.«[7]

Uspeh 1. bataljona je bil očiten. Tega pa ne bi mogli reči za brigado, ki je načrtovala večjo in uspešnejšo akcijo. Sklepamo lahko, da do njene realizacije verjetno ni prišlo zaradi spremembe smeri premikov sovražnikovih enot iz Planine.

Pohvalna pa je vsekakor pobuda brigade, ki je začela z okrepljeno napadalno dejavnostjo ne glede na sovražnikovo številčno premoč in njegovo ofenzivo. V noći na 13. december sta se štab brigade in 1. bataljon premestila na območje Dobja, medtem ko sta 3. bataljon in inženirsko-tehnična četa ostala na območju Lašč.

Pri transportu ranjencev iz preboja čez Savinjo je 13. decembra 3. četa 3. bataljona naletela na poti v bolnišnico na Voluško goro na nemško zasedo, ki jo je napadla. Za pomoč pri reševanju okoli 10 ranjencev se je vključila še 2. četa 3. bataljona. Do dramatičnega razpleta je prišlo zgodaj zjutraj 14. decembra pri Rudolfu Gučku v zaselku Gorica pri Blatnem Vrhu. Partizanom je uspelo v boju rešiti ranjence, ražen v obe nogi hudo ranjenega mitraljezca Franca Likoviča in v stopalo ranjenega mitraljezca Feliksa Frešerja-Srečka. Oba sta ostala v Gučkovi hiši. Tedaj sta se izkazali gospodinja in hčerka, ki sta čez dvorišče odvlekli Feliksa Frešerja in ga odložili na drugi strani kolovoza. Od tod se je z največjo težavo priplazil do bližnjega gozda. Tu gaje našla bolničarka Tanja iz brigade, si ga naložila na hrbet in ga po dveh urah prinesla v Dobje. Frešerja so potem, kakor tudi vse druge ranjence, oddali v bolnišnico R-9 na Voluški gori. Tragično pa se je končalo za dvaindvajsetletnega Franca Likoviča, rudarja iz Pečovnika. Ustaši so ga izvlekli iz Gučkove hiše, ga mučili in ga s puškinimi kopiti pokončali.[8]

Žrtev nemško — ustaškega napada na ranjence je bil 14. decembra tudi terenski aktivist Ivan Brečko iz zaselka Pojerje na Blatnem Vrhu. Sovražniki so ga presenetili na domačiji Martina Pušnika, pd. pri Martineku, v Pojerju, ko je pomagal pri organiziranju transporta ranjencev v bližnjo bolnišnico R-9. Streljali so nanj in ga ubili, Martinekovo domačijo pa zažgali. Čez nekaj dni so domačini in aktivisti Franca Likovič in Ivana Brečka pokopali na Blatnem Vrhu v skupni grob, nanj pa postavili dva križa.[9]

Tudi 15. decembra je bil štab brigade s 1. in 4. bataljonom v Dobju, 2. in 3. bataljon pa sta bila na območju Lašč. Brigada je na območju Planina — Dobje ugotovila premike več sovražnikovih bojnih patrulj kakih 30 do 100 mož. Okoli 9. ure je krenila iz Jurkloštra skozi Marof, Blatni Vrh, Jesenik,

Spodnje Večje Brdo sovražnikova kolona približno 150 mož. Blizu vasi Tajhte pri Planini se je sovražnikova enota spopadla z brigadnimi enotami, ki so jo pregnale v panični beg. Okoli 10. ure je potem prodiralo okoli 100 do 150 ustašev skozi Gračnico in Loke proti zahodu, kjer so bile brigadne enote še vedno na položajih. Ponovil seje prejšnji prizor. Brigada je ustaše odločno napadla in jih pregnala.[10] Toda sovražnik je hotel tišti dan po vsej sili uspeti. Tokrat seje odločil za napad na Dobje. Toda tu sta bila 1. in 4. bataljon-jurišni. Iz vojne kronike l.čete l.bataljona razberemo naslednje: Nekaj pred 12. uro je prišlo sporočilo, da se Dobju naglo približuje sovražnikova enota približno 50 mož. Borci 1. bataljona so bili za boj v hipu pripravljeni. Od šole so krenili po cesti nizdol in že so zažvižgale sovražnikove krogle okoli glav razvijajoče se partizanske kolone, ki je hitela v napad. Zaorili so klici na juriš, ki so jih spremljale detonacije težkih partizanskih min. Borčevske vrste so izginile v megli zasneženega pobočja ter prisilile sovražnike k umiku, ki se je spremenil v gonjo skozi Ravno, Tajhte in Log do Lok. Od tod pa se je sovražnik umaknil na Planino. Sovražnik je imel nekaj žrtev, o čemer so pričali krvavi sledovi v snegu in domačini. Partizanskih žrtev ni bilo. Na povratku pa so našli borci truplo mrtvega Gračnerja, domačina iz okolice Dobja. Kronist Janko Prislan je napisal: »Hvaležnost ljudstva! Omembe vredno je, kako hvaležno je bilo prebivalstvo prizadetih naselij. S povzdignjenimi rokami in solznih oči je prosilo naše borce, gonite vragove, da se nikdar več ne povrnejo.« Hvaležni domačini so potem četo obdarili s klobasami, kruhom in drugim. Prislan je dodatno opisal tudi vlogo in delež 2. in 3. čete
1. bataljona, ki sta ju pri pregonu ustašev in Nemcev vodila Pero Čulibrk in Janez Jaklič.[11]

Svetozar Ipavec-Zaro, vodnik 2. čete 4. bataljona, je slikovito opisal borbeno razpoloženje partizanov pred napadom na ustaše in Nemce na Dobju. Da bi ustaše izzvali za napad in jih zavedli, da nanj niso pripravljeni, je štab brigade ukazal godbi na pihala, naj igra na vso moč. Na položajih sta že čakala ustaše 1. in 4. bataljon. Pogled na bežeče sovražnike po napadu je partizane razveseljeval ; ustaši so odmetavali nahrbtnike, torbe in vreče z naropanim blagom in hrano. Va-

bo z godbo in pregon ustašev je podobno opisal tudi komandir l.čete 1. bataljona Martin Kumer.[12]

Janez Stanonik-Maks je v crtici Dobje opisal borbeno ozračje brigade pred uspelim pregonom ustašev in Nemcev. Med drugim je napisal, da so pred spopadom skozi meglo prek gričevja opazili sij goreče domačije in kmalu še ene in še ene. Vsa severna stran je bila obsijana z ognjenimi zublji, kar je borce prizadelo in jih hkrati spodbujalo k spopadu z roparji in požigalci. Za padlega domačina Gračnerja je sodil, da so ga sovražniki prisilili, da jih je vodil. Ker pa jih je pripeljal naravnost pred partizanske mitraljeze, so ga kaznovali z ustrelitvijo.[13]

Po napornem dnevu so imeli zvečer v Dobju pomemben sestanek z bataljonskimi političnimi komisarji. Sklicala in vodila sta ga politični komisar brigade Ivan Dolničar in Jakob Meško. Na sestanku so se dogovorili o prihodnjem vzgojnem in kulturnem delovanju v brigadi.[14]

V teh dneh so v brigadi razrešili tudi nekaj perečih kadrovskih vprašanj. Komandantu 3. bataljona podporočniku Mihi Petanu-Bricu in njegovemu namestniku podporočniku Ivanu Kajžerju so očitali, da grobo ravnata z borci in da ništa v zadnjih bojih dosegla v vođenju bataljona ustreznih uspehov. Petana so postavili za brigadnega orožarja, Kajžerja pa za komandirja štabne patrulje (prištabna četa, op. M. F.). Oba sta se na novih dolžnostih in tudi pozneje dobro izkazala. Za komandanta 3. bataljona so postavili Karla Mačka, dotedanjega komandanta 4. bataljona. Njegov namestnik je postal 17. decembra Martin Kumer, dotedanji komandir 1. čete 1. bataljona. Na njegovo mesto je prišel Ivan Bobner, vodnik minometnega voda 1. čete 1. bataljona, na njegovo mesto pa so postavili Rudolfa Šepetavca. V štabu 3. bataljona so bili še: politični komisar Ivan Šipek-Vanja, Ivan Stropnik, pomoćnik političnega komisarja in podporočnik Evgen Vuga, operativni oficir. Za komandanta 4. bataljona-jurišnega je napredoval Rudolf Babnik-Boris, dotedanji komandir 1. čete 4. bataljona.[15]

Dne 14. decembra so zamenjali vodstvo operacijskega odseka brigade. Šefa tega odseka poročnika Jakoba Meška-Nikolaja so na njegovo željo in po dogovoru v štabu brigade

postavili za predsednika kulturno-vzgojnega odseka brigade. Njegovo dotedanje mesto pa je prevzel njegov pomoćnik poročnik Viktor Simončič, elektrotehnik z Vidma (Krško), rezervni poročnik bivše jugoslovanske vojske, ki je prišel v Bračičevo brigado jeseni 1944 iz Kozjanskega odreda. Ob tej spremembi velja povedati naslednje. Iz obstoječega gradiva operacijskega odseka in štaba brigade je razvidno, da je Meško dobro opravljal administrativno deio operativca, zelo dejaven je bil tudi na kulturno-prosvetnem področju. Iz njegovega dnevnika pa je očitno, da se je z nekaterimi manj izobraženimi posamezniki težko sporazumeval. Iz dnevnika je tudi razvidno, da je bil veren, pri čemer ga ni nihče motil ali žalil. Zapisal je tudi, da je s somišljeniki izkoristil na pohodih vsako priložnost za udeležbo pri maši. Veliko je mislil na svoje štiri sinove in ženo. S šestintridesetimi leti je v partizanih spadai med starejše in resne može. Tudi to gaje nekoliko ločevalo od drugih, saj so povsod prevladovali mladi. Največjo oporo je imel pri političnem komisarju Ivanu Dolničarju, ki je nesoglasja, na katera ga je opozarjal Meško, človeško in uspešno zgladil. Ob sprejemu nove dolžnosti je bil pišoči Meško zelo zadovoljen. V štabu divizije pa so ga zaradi njegovih vojaških sposobnosti proti koncu decembra predvideli za šefa operacijskega odseka v Šercerjevi brigadi, kamor so ga 5.januarja 1945 tudi premestili.[16]

Prenagljeni napad na Planino

Uspešni boji brigade na Kozjanskem so spodbudili njen štab, da je sklenil z deli Kozjanskega odreda napasti ustaše in Nemce v postojanki na Planini. Cilj napada je bil pregnati sovražnike iz te geografsko dominantne (588 m), neugodne postojanke, preprečiti v trgu nadaljnje osredotočenje sovražnikovih sii, osvoboditi zaprte domaćine, odvzeti sovražniku naropano blago in živino ter preprečiti nadaljnje aretacije prebivalstva, ropanja in požige.

Planina pri Sevnici, prizorišče napada brigade na sovražnikovo postojanko in hudih bojev okoli nje 16. 12. 1944

Na akcijo je brigada, ki je štela 769 navzočih borcev in 1.287 po seznamu, krenila 16. decembra v zgodnjih jutranjih urah. Prvi bataljon je krenil iz Dobja. Njegova 1. četa je imela nalogo uničiti posadko pri starem gradu, 2. in 3. četa pa istočasno napasti sovražnike od cerkve proti trgu. Prva četa je začela napadati ob pol osmih zjutraj in je v jurišu prek žičnih ovir zavzela stari grad, medtem ko je sovražnik presenetil 2. in 3. četo z močnim udarcem dveh svojih enot tema četama v hrbet. Partizanski četi, ki sta pred osmo uro že jurišali v trg, je sovražnik ločil. Takrat je tretja sovražnikova enota udarila v hrbet tudi 1. četi pri starem gradu. Ta nepričakovani napad v hrbet je sovražniku uspel zaradi izredno goste megle, ko je bila vidljivost komaj 10 m, in ker je imel nekaj enot zunaj postojanke. Zaradi pretrganih zvez med četami in zaradi sovražnikove številčne premoči se je bataljon umaknil nad Gračnico. Od tod je obstreljeval sovražnike ter se nato umaknil na Dobje.

Drugi bataljon je šel v akcijo s položajev Brinje, Presečno, Zgornji Žegar. Prva četa je ob 7. uri zasedla položaje pri Sv. Križu pri Planini, 2. četa pa je nadaljevala pohod za na-

pad na Planino. Na poti proti Sv. Vidu bi se moral oddelek 2. čete povezati s 3. četo. Ker pa je naletel na sovražnikovo enoto, seje z njo zadržal v ogorčenem spopadu. Na pomoč je priskočil preostali del druge čete in s skupnimi močmi je četa gnala sovražnike prav do cerkve Sv. Vida. Pri pregonu sovražnikov je sodelovala tudi 3. četa, ki je bila nad Sv. Vidom. Druga in 3. četa bi morali potem v napad na Planino, vendar je prejel ves 2. bataljon ob 11. uri povelje za umik na Dobje.

Položaji l.čete 3. bataljona so bili Blatni Vrh — Marof, 2. čete Marof — južno od ceste Jurklošter, Planina. Na Blatnem Vrhu je bil tudi 1. bataljon Kozjanskega odreda. Na položajih 2. čete 3. bataljona je prišlo do zapleta. Sovražnik je pred partizani zasedel položaje pri Podpeči in udaril 2. četi 3. bataljona v hrbet. Prišlo je do boja. Druga četa se je začela umikati na nove položaje, toda tu je naletela na sovražnikovo enoto, ki je prodirala in napadala z druge strani ceste od Jurkloštra. Četa se je tako morala pod neugodnimi pogoji prebijati čez vodo in 400 m čistine na sever do desnega krila 1. čete in do 1. bataljona Kozjanskega odreda. Ker 1. bataljon Kozjanskega odreda ni vzdržal sovražnikovega pritiska, se je umaknil. Nemci so potem zavzeli Blatni Vrh in s tem ogrožali 3. bataljon, ki seje prebil do Jesenika in nudil sovražniku do 16. ure uspešen odpor. Potem se je na povelje štaba brigade umaknil na Dobje.

Poleg 1. bataljona je bil določen za napad na sovražnike v trgu Planina tudi 4. bataljon-jurišni, ki je na pohodu od Gračnice nekoliko zamudil. Toda koje začel z jurišem z leve strani ceste Gračnica — Planina, je zavzel šest hiš, ki jih je branil sovražnik. Ta se je potem zbral in izvedel nasprotni napad. Ker je bil številčnejši, mu je uspelo obiti bataljon na krilih in ga prisiliti, da se je umaknil približno 100 m do gozda. Tu se je ponovno spopadel s sovražnikom, prešel v napad, vendar je naletel na tako močan sovražnikov ogenj, da je z napadom kmalu prenehal. Zatem je prejel povelje štaba brigade za umik na Dobje.

Kozjanski odred, ki je z eno enoto navidezno napadal sovražnika v Jurkloštru, je med boji štabu Bračičeve brigade sporočil: »Ker razpolagamo samo z enim bataljonom, smo

bili zaradi premoći sovražnika prisiljeni na umik na druge položaje.«

Kerseje bataljon Kozjanskega odreda prenaglo umaknil, je prišel sovražnik z zahoda za hrbet 3. bataljonu brigade, s tem pa tudi bataljonom, ki so bili že v postojanki na Planini, o čemer je bil že govor. To je bil vzrok, da se je načrtovani napad izjalovil, je poudaril štab Bračičeve brigade v svojem vojnem poročilu. Dalje je navedel, da je imel sovražnik 140 mrtvih (precej pretirano, op. M. F.), v lastnih vrstah pa pet padlih, štirinajst ranjenih in dvanajst pogrešanih. Partizani so zaplenili 300 nabojev za puške, zaboj tromblonskih min, porabili pa 5.610 nabojev za puške in mitraljeze, 900 nabojev za brzostrelke in 11 težkih min. V boju je bila uničena puška, izgubljena brzostrelka, pogrešali pa so še 12 pušk in mitraljez.

V kritični oceni je štab brigade pohvalil borbenost enot, zlasti 1. četo 1. bataljona, ki je v polurnem boju kljub žičnim oviram in bunkerjem na juriš zavzela postojanko pri starem gradu, 4. bataljon je ob vdoru v postojanko zavzel šest hiš, ki jih je branil sovražnik. Kurirska in sanitetna služba sta deiovali brezhibno. Prebivalci so bili borcem naklonjeni. Za obveščevalno službo so menili, da je le delno opravila zaupane ji naloge, medtem ko so za neuspeh obdolžili enote Kozjanskega odreda.[17]

Iz poročil štaba Bračičeve brigade je mogoče sklepati, da je v akciji na Planino in na zavarovanjih sodeloval le 1. bataljon Kozjanskega odreda. Iz operacijskega dnevnika Kozjanskega odreda pa ugotovimo, da je na zavarovanjih akcije sodeloval ves Kozjanski odred s tremi bataljoni. Njegov štab je bil v Curnovcu, severno od Jurkloštra, 1. bataljon na Blatnem Vrhu in v bližnji Gorici, 2. bataljon v Porebru pri Sv. Miklavžu pri Planini, 3. bataljon v Pojerju z zasedami pri Grahovšah, Globokem, Marofu, Marijini vasi in Rudeniku, to je na črti proti Jurkloštru. S sovražnikovimi enotami, ki so šle iz smeri Jurkloštra kmalu po napadu Bračičeve brigade na Planino na pomoč svoji posadki, sta se spopadla 1. in 3. bataljon Kozjanskega odreda. Ker so bile zasede 3. bataljona malošte-
vilne, jih je sovražnik prisilil k umiku. Obenem je sovražnik napadel z močnejšo enoto tudi 1. bataljon Kozjanskega odreda. Oba bataljona sta nudila sovražniku močan odpor, toda

zaradi premoći sovražnikovega mitralješkega in minometnega ognja sta se morala umakniti. Poročilo pravi, da je imel sovražnik velike izgube in je zato iz maščevalnosti ropal in požigal.Odred ni imel izgub.[18]

Iz poročil štaba Bračičeve brigade in Kozjanskega odreda povzemamo, da je v akciji sodelovalo sedem partizanskih bataljonov z blizu 1.200 borci, kar ni bilo malo. Okvirne podatke o številčni moči sovražnikov v ofenzivi, 2.000 mož, ki veljajo za vse Kozjansko, smo že omenili. Ocenjujemo, da je bilo v opisani akciji udeleženih nekaj več ustašev in Nemcev kot partizanov. Osnovni vzroki neuspele akcije Bračičeve brigade in Kozjanskega odreda so bili: preboj sovražnikovih enot od Jurkloštra pri 3. in 1. bataljonu Kozjanskega odreda, ki so potem udarile v hrbet 1. in 4. bataljonu Bračičeve brigade na Planini, ter udarec 3. bataljonu Bračičeve brigade od Podpeči v smeri Jurkloštra in Mrzlega Polja. Nastale razmere so zahtevale čimprejšnji umik vseh napadanih in tudi drugih enot Bračičeve brigade in Kozjanskega odreda. Poudarjamo, da so se partizanske enote tega dne spopadle z zagrizenimi, izkušenimi, bolje oboroženimi in številčno nekoliko močnejšimi sovražniki.

Kozjanskemu odredu bi težko očitali, da se je neupravičeno umaknil. V odredu so prevladovali mlajši borci z malo izkušnjami. Priprave na napad zaradi pomanjkanja časa niso bile dovolj temeljite.

Nekaj drobcev iz pričevanj udeležencev. Podporočnik Janko Prislan je takrat zapisal, kako je četa Martina Kumra jurišala na stari grad in ga brez žrtev zavzela. Uspešen napad v središče trga pa je preprečil vdor sovražnika, ki se mu je prehitro umaknila enota Kozjanskega odreda. Nekaterim borcem 1. čete je že uspel preboj v trg, vendar so se morali umakniti.[19]

V poročilu sekretarja SKOJ je pohvaljen mitraljezec 1. čete 1. bataljona Miha Bele, »ki je s svojim šarcem jurišal in podil sovražnike ter jih več pobil«.[20]

Jakob Meško je 16. decembra zabeležil: »Brigada je napadla zgodaj zjutraj Planino. Ker so Kozjanci popustili na svoji zasedi, so morali naši, ki so že bili v Planini, odstopiti in sedaj se preganjajo po hribih naokoli, ustaši pa požigajo va-

si... Prav v bližini nas je pokalo dopoldne, naokoli pa so sami požari. Ubogo ljudstvo.«[21]

Janez Stanonik-Maks je decembra 1944 napisal: »Kljub sovražnikovi premoći se naša brigada že naslednjega dne loti tveganega podviga: napade sam center švabskih postojank — Planino. Vsak borec je junak, funkcionarji dajejo svetle vzglede. Naš komandant Milenko pa je vsem na ćelu. Že zasedejo naše ćete grad, a tedaj dobi Švaba pojačanje. Naši se po večumi borbi počasi umaknejo na nove položaje.«[22]

Komandir 2. čete 1. bataljona Jože Finžgar je napisal, kako je prišel s četo ob svitu nad planinski grad, kjer se je v oddaljenosti približno 200 m zbiralo za pohod okoli 300 ustašev in Nemcev. Finžgar je ukazal četi ogenj po sovražnikih. Sovražniki so se razbežali, toda čez nekaj časa so organizirali nasprotni napad. Večina čete se je pravočasno umaknila, preostala skupina, s katero sta bila Finžgar in vodnik Slavko Borovnica, pa se je morala z bojem prebijati, pri čemer je imela nekaj ranjenih, ujetih in pogrešanih. Dva ustaša sta se Finžgarju tako približala, da bi ga brez težav ustrelila, vendar je eden kričal: »Nemoj streljati, hvataj živog.« To jima je tudi uspelo. Toda med prerivanjem je bil Finžgar spretnejši. Iztrgal se jima je in se prebil do odrešilnega grmovja ter dalje do svoje čete. Ustašema pa je ostai v rokah Finžgarjev površnik, ki sta mu ga med prerivanjem strgala s telesa.[23]

To, kar se je dogodilo staremu partizanu, vodniku Valentinu Hafnerju-Bojanu iz 1. bataljona, sodi med redke bojne dogodivščine. V nasprotnem jurišu so ga ustaši na Planini ujeli visećega na bodeči žici. Izvlekla sta ga dva ustaša in ga hotela zvezati. Ko sta prislonila puški k žici, je Hafner izkoristil priložnost. Ustaša, ki je bil ob njem, je z vso močjo udaril v trebuh in zbežal. Soborci so ga začuđeno ogledovali, saj je pritekel mednje ves krvav in obtolčen.[24]

Tudi Janez Petje-Jovan opisuje, da je brigada presenetila z napadom ustaše in Nemce, ko so delili zajtrk. Ker so posamezne brigadne skupine vdrle nepričakovano v sovražnikovo bivališče s severa in zahoda, so jim povzročile precejšnje izgube.[25]

Komandant 3. bataljona Karei Maček navaja, da napad ni uspel zato, ker so ga ustaši in Nemci pričakovali. Iz takti-

ćnih razlogov se je nekaj njihovih enot zvečer umaknilo in zavzelo položaje v bližini Planine. Borci 1. in 4. bataljona so brez večjih težav vdrli na Planino. Toda hitro so jih napadle sovražnikove skupine z okoliških položajev. Razmer- so postale tako hude, da so se mnogi borci komaj izvlekli iz trga. Bilo pa je tudi več žrtev.[26]

Opis napada na trg Planino vodnika 2. čete 4. bataljona Svetozarja Ipavca je dokaj dramatičen. Z vodom borcev je prodirai od mlina proti trgu. Ko se je približal prvim hišam, so odprli sovražniki po vodu močan ogenj. Priletela je bomba, ki ga je ogrebla po obrazu in roki. Toda Ipavec je imel v mislih povelje: umika do znaka s piščalko (kot je bilo dogovorjeno) — ni ! Po eni uri boja je postal položaj zaradi ustaškega obkoljevanja z desne strani in premoči obupen. Glavnina 4. bataljona se je za nekaj sto metrov že umaknila. Temu je moral s prebojem mimo mlina in prek travnika slediti tudi Ipavčev vod. Preboj manjših skupinic in posameznikov je bil hudo težaven. Padlih in ranjenih je bilo okoli šest, med njimi borka Pepca iz Studencev pri Mariboru in borec poljske narodnosti. Ustaši so oba ranjenca ujeli in ju po mučenju ubili.[27]

Podatki o desetih padlih: Friderik Andrinek, r. 1919, Store; Jože Iskrač, r. 1920, Kamna Gora, Slovenske Konjice, mitraljezec, 1. bataljon; Martin Jazbec, r. 1909, Lesično, Šmarje pri Jelšah; Ferdinand Kapelar, r. 1926, Loka, Fram, vodnik,
4. bataljon; Franc Ožir, Sv. Jurij, Celje, mitraljezec; Pepca iz Studencev pri Mariboru, prej borka Tomšičeve brigade; borec poljske narodnosti (ime ni znano); Karei Šterban, r. 1929, Brestanica, mitraljezec, 4. bataljon; Vanda, bolničarka, 4. bataljon; Franc Vavca, r. 1926, Ponikva, 4. bataljon; Anton Žnidaršič, r. 1922, Podlož, komandir 2. čete 2. bataljona, umri za posledicami ranitve 2. aprila 1945.

Podatki za dvanajst ranjenih: Martin Bakulin, Pilštanj; Martin Bokalič, r. 1910, Dobleže, Pilštanj, 1. bataljon; Alojz Brečko, r. 1926, Sv. Rupert, Krško, 1. bataljon; Ivan Brvar, r. 1923, Vače, 4. bataljon; Jozef Grenc, r. 1911, Zblevo, Poljska, 4. bataljon; Jožef Kunej, r. 1926, Virštanj, Podčetrtek, 4. bataljon; Ivan Mežnar, r. 1919, Radeče, Zidani Most, 2. bataljon; Stanko Mrak, r. 1916, Lašče, Jurklošter, 4. bata-

ljon; Miha Rihter, r. 1921, Domžale, 4. bataljon; Franc Šlunder, r. 1924, Dob, Pliberk, 4. bataljon; Ivan Vatovec, r. 1923, Loče, Poljčane, 1. bataljon; Jože Volavšek, r. 1923, Verače, Podčetrtek, 1. bataljon.[28]

Za razbijanje sovražnikove ofenzive na Kozjansko je bil pomemben prihod Šercerjeve brigade. Brigada je s svojo vojaško dejavnostjo pritegnila nase precejšnje sovražnikove moči in tako olajšala bojevanje Bračičevi brigadi in Kozjanskemu odredu. Šercerjeva brigada je najprej v noči na 17. december uspešno napadla vojaški tovorni vlak med Ponikvo in Lipoglavom. Naslednji dan je bojevala na Dramljah hud boj. Minirala je železniško progo in krenila na Lekmarje. Dne 19. decembra se je ves dan bojevala s sovražnikovo enoto pri Zibiki. Potem sta dva bataljona odšla na Sladko Goro in Boč, dva pa na območje Žusma. Slednja sta se ponovno spopadla s sovražniki pri Rakovcu. Za konec sta bataljona, ki sta bila na Sladki Gori, izvedla 28. decembra akcijski pohod na Kozjansko, potem pa se je brigada premaknila na Pohorje.[29]

Z Dobja je Bračičeva brigada krenila zgodaj 17. decembra na območje Žusma. Čeprav sovražnikove hajke še niso ponehale, je večina borcev le imela krajši predah. Meško, ki so ga v Dobju postavili za predsednika kulturno-vzgojnega odseka, je v nekaj dneh pred napadom na Planino napisal obsežen in dober prispevek Trinajsta udarna od Pohorja do Kozjanskega. Njegova in njegovih sodelavcev naloga je bila organizirati petje, predavanja, vzgajati moštvo in pisati članke. Dela se je lotil takoj in napisal sestavka Pesem in borba ter Smo za mitinge. Nove funkcije je bil Meško zelo vesel, pa tudi kromatične harmonike, ki so jo dobili.[30]

V teh dneh je bil premeščen v Šercerjevo brigado Lojze Slemnik- Zvonko za brigadnega intendanta. V Bračičevi brigadi je doslej uspešno opravljal dolžnosti pomoćnika brigadnega intendanta.[31]

Na območju Žusma je bila brigada tudi 18. decembra. Ta dan je bil pri Blatnem Vrhu ranjen hrabri mitraljezec 1. čete
1. bataljona Franc Kranjc iz Slovenskih Konjic. Pri Kraberku blizu Loč je istega dne padel borec Bračičeve brigade Martin Roštohar, r. 1918, iz Velikega Dola pri Senovem.

Dne 19. decembra seje brigada premestila proti severu na območje Sv. Štefana (sedaj Vinski Vrh). Toda že naslednji dan 20. decembra se je vrnila proti jugu. Štab brigade in 4. bataljon sta se ustavila v Ravnici pri Žusmu, 1. bataljon na Babni Gori, 2. bataljon pri Sv. Ani na Babni Gori in 3. bataljon v Hrastju. Meško je napisal, da so prispeli zjutraj na Ravnico veseli in so si s pesmijo pri ljudeh takoj pridobili zaupanje.

Sovražnikove enote so se premikale iz Jurkloštra na Planino, z območja Gorice in od Prevoj pa proti Zagorju. Brigado je obiskal Mićo Došenović, načelnik štaba divizije, ki je med drugim poročniku Mešku ponudil, da bi šel v Šercerjevo brigado za šefa operacijskega odseka. Popoldne in zvečer je pripravljal Meško s sodelavci kulturni spored za božični večer. Dan so sklenili v enotah pri štabu s prepevanjem pesmi, ki jih je spremljala Meškova harmonika. V nekako otožnem razmišljajočem predbožičnem ozračju jim je minil tudi prejšnji večer.[32]

Sovražniki presenetili štab brigade, boji na območju Žusma in Kostrivnice

Na prvi zimski dan 21. decembra so enote le nekoliko spremenile položaje. Štab brigade je bil še vedno v Ravnici. Ob njem so bili 3. in 4. bataljon ter inženirsko-tehnična četa. Prvi bataljon je bil v Bukovju (Bukovje v Babni Gori), 2. bataljon pri Sv. Heleni. Sovražnikove enote so se premikale od Pilštanja prek Prevorja na greben nad Žegar, medtem ko je od Celja k Sv. Juriju pripeljalo 10 tovornjakov in 6 osebnih avtomobilov okoli 300 sovražnikovih vojakov. Ob 13. uri je sovražnik s težkim orožjem in mitraljezi iznenada napadel 3. in 4. bataljon. Zaradi neugodnih položajev so se iz Ravnice vsi umaknili. Štab brigade se je s 4. bataljonom premaknil k Sv. Heleni. Nemci so vdrli v Hrastje in v sosednjo Ravnico in ju izropali. Po njihovem odhodu se je v Ravnico vrnil 3. bataljon, ki je potem ob 22. uri zasedel položaje pri Žusmu. Koli-

ko je imel sovražnik izgub v spopadih, v štabu brigade niso vedeli. V lastnih vrstah so imeli enega padlega in dva ranjena borca.[33] Padlega borca Ivana Šulerja, r. 1908 v Starem trgu pri Slovenj Gradcu, so pokopali v Ravnici.[34]

Meško je opisal nemški napad nekoliko nazorneje: »Streljanju z mitraljezi in bacači je sledil preboj neke skupine, ki nam je prišla skoraj v hišo. Komaj smo pobegnili. Komandant Milenko Knežević je bil od nemške bombe ranjen v roko. Z Jožetom sva povsem mirno odšla v dolino ...« Do nekaterih iz štaba, ki so nosili brzostrelke, je bil Meško dokaj jedek. Menil je, da nosijo brzostrelke samo za parado. Razjezilo gaje to, da so se nekateri brez odpora in prenaglo umaknili. Od Sv. Helene seje štab brigade premestil v sosednje Javorje, kjer so prespali.[35]

Sovražnikov nenadni napad bi bil skoraj usoden za štab brigade, brigadno godbo in še za druge. To izvemo tudi iz izjav Ivana Andrejca, brigadnega bolničarja, in Andreja Vebleta iz brigadne godbe. Godba in sanitetni vod sta bila od štaba nekoliko oddaljena. Ivan Andrejc je šel obe enoti klicat na obed. Ko je bil na pol pota, so Nemci napadli štab, kjer je prišlo do paničnega umika. Močno so začeli Nemci streljati tudi na Andrejca. Ta je na begu pri iskanju zaklona še slišal povelja komandanta Milenka Kneževića, naj prevrnejo kotle in zbežijo. Nemci in ustaši so šli v strelcih za Andrejcem, ta pa k hiši, kjer naj bi bila godba. Ker so mu pošle moči, se je na dvorišču zgrudil. Godba seje medtem že umaknila, na srećo je bil tukaj še kapelnik Ivan Ulaga. Ulaga je dvignil Andrejca, ga vlekel za roko ter kričal: »Beživa, Švabi so za hišo!« Dosegla sta vinograd, Nemci pa so ju iz hiše obsuli s kroglami. Kar žvalila sta se v kolovoz, ki ju je rešil. V divjem streljanju po umikajoči se godbi so sovražniki laže ranili godbenika Kerenca. Zvečer so godbeniki večerjali pri 2. bataljonu na Žusmu in izvedeli, da jih iščejo patrulje, ki jih je poslal komandant Knežević. V štabu so že mislili, da so jih Nemci ujeli ali pobili. V vasi pod Žusmom so se godbeniki sešli s štabom. Veselje je bilo veliko. Posebno je bil srečen komandant Knežević, ki je bil na godbo zelo navezan. Ko je zagledal bolničarja Andrejca, mu je zaklical: »Pa kje si bil? Švabi so me ranili v roko. Tako sem te pogrešal, da bi me obvezal.«

Komandant je ukazal godbi, da je ob polnoči zaigrala na vso moč.[36]

Tesno ni šio samo štabni skupini, pač pa tudi 3. bataljonu. Pri umiku iz Ravnice ga je poslal komandant Knežević na ćelo kolone v smer, od koder so prihajale nemške enote. Bataljon je po pol metra visokem snegu napredoval le počasi. Na vrhu hriba so bili Nemci, ki jih je 3. bataljon napadel z dveh strani. Naloga je bila zahtevna, toda Nemci so popušča-

Na konju Karei Maček, komandant 3. bataljona, hudo ranjen v nogo v Ravnici pri Žusmu 21. 12. 1944; na poti v bolnišnico Zima

li. Komandant 3. bataljona Karei Maček jih je s četama prisilil k postopnemu umiku. Med napadom je skočil v zidanico, iz katere ni bilo več slišati sovražnikovih strelov. Potem je skozi okno streljal za bežečimi Nemci. Presenetil ga je rafal za hrbtom. Eden od zaostalih Nemcev, ki so se pritajili v zidanici, ga je hudo ranil v nogo, potem pa z drugimi Nemci zbežal. K sreči sta bila pravočasno pri komandantu Mačku bolničarka, ki mu je takoj nudila pomoč, in njegov kurir Ivan Jančič. Ko so borci odnesli svojega komandanta, je vodstvo bataljona začasno prevzel njegov namestnik Martin Kumer.[37]

Iz taktičnih razlogov se je brigada 22. decembra zopet premestila. Štab brigade, inženirsko-tehnična četa ter 3. in 4. bataljon so se namestili na območju Žusma, 1. in 2. bataljon pa pri Sv. Heleni v Javorju (pri Slivnici pri Celju). Sovražnik je ob 18,30 napadel 2. bataljon s treh strani. Glavni napad je bil v smeri cerkve Sv. Helene. Bataljon je pod vodstvom Franca Križmana sovražnike odbil in se na območju Kalobja ob 22. uri priključil brigadi. V boju sta padla dva borca, trije pa so bili ranjeni. Da so bili spopadi hudi, nam pove tudi podatek, da je 2. bataljon porabil 1.556 nabojev za puške in mitraljeze ter 180 nabojev za brzostrelke.[38]

Udeleženec boja z ustaši Stane Kukovičič iz 1. čete 2. bataljona je navedel, kako so bili zvečer obveščeni, da se jim od Slivnice približujejo ustaši. Na položaje pri Sv. Heleni jih je takoj razporedil komandir Ivan Župane. Ustaši so kmalu nateteli na zasedo pri cerkvi in na druge položaje čete. Mitraljezec je od cerkve tolkel po ustaših, ki so imeli kmalu nekaj žrtev. Učinkoviti pa so bili tudi drugi. Slišati je bilo, kako so na sovražnikovi strani klicali na pomoč bolničarje. Toda ustaši se niso umaknili, pač pa so aktivirali lahki minomet in drugo orožje. Ranjeni so bili Stane Kukovičič, njegov vodnik in še en borec. Ker se je sovražnikov pritisk stopnjeval, se je 2. bataljon po nekajurnem boju postopoma umaknil.[39]

Podatki o padlih: Rudolf Debeljak, r. 1908, Dramlje, padel 22. 12. 1944 blizu cerkve Sv. Helene (Javorje pri Slivnici pri Celju), Jože Hladin, r. 1926, Podlog pod Bohorjem, padel decembra 1944 pri Žusmu.[40]

Štab brigade je bil s l.bataljonom 23. decembra v Kostrivnici, drugi bataljoni pa na Kalobju. Zaseda brigade se je

na območju Kalobje — Kostrivnica spopadla s sovražnikovo bojno patruljo 30 mož in jo pregnala. Pri tem sta padla dva borca, eden pa je bil ranjen.[41] Meško je v dnevniku poudaril, kako je ves dan okoli njih v Kostrivnici pokalo, da je bil operativni oficir poročnik Viktor Simončič zelo nervozen in da so ob nekem nevarnem položaju pomislili, kako bi zbežali skozi vrata.[42] Verjetno ni šio samo za spopad zasede s sovražnikovo patruljo, temveč za spopad z njegovo manjšo enoto.

O padlih in ranjenih v teh dneh navajamo nekaj podatkov, ki se pri datumih in krajih povsem ne ujemajo. To je razumljivo, saj je ta dokumentacija nastala v nenormalnih vojnih razmerah. V seznamu padlih borcev 14. divizije, narejenem takoj po vojni 1945, je naveden Janez Vidic, r. 1909 iz Kalobja, borec l.čete 2. bataljona, padel na Kalobju
24. 12. 1944 in tukaj pokopan. Ivan Plaskan, r. 1921, Šmartno ob Paki, mitraljezec 1. čete 3. bataljona, padel 24. 12. 1944 pri Kalobju in tukaj pokopan.[43] Peter Zimšek iz Svetine, Laško, borec 2. čete 2. bataljona, padel 23. 12. 1944 pri Sv. Heleni, pokopan na Kalobju.[44]

Podatki o ranjencih: Stevo Carić, r. 1906, Žarovec, Hrvatska, iz 1. čete 2. bataljona, ranjen 23. 12. 1944 pri Sv. Ani na Babni Gori pri Vinskem Vrhu (Sv. Štefan), Jože Pišek, r. 1928, Sv. Lovrenc, Štore, 3. četa 3. bataljon, ranjen 23. 12. 1944 pri Kalobju, Pavel Prodijaković, r. 1912, SZ,
2. četa 2. bataljon, ranjen 23. 12. 1944 pri Kalobju.[45]

Praznovanje božica in vojaška parada

Pred brigado sta bila božična dneva 24. in 25. december.
V tem času ni bilo spopadov s sovražniki, pač pa počitek, urejanje enot, orožja, reševanje organizacijskih in drugih vprašanj ter kulturno-prosvetno, politično in vojaško-izobraževalno delo.

Iz Kostrivnice, južno od Kalobja, je krenil štab brigade s prištabjem ob 4. uri. Tudi druge enote, ki so bile tod blizu, so se premestile le nekaj kilometrov proti zahodu proti Sv. Ru-

Brigada na Kozjanskem decembra 1944. Na čelu Marija Grobler, šesti Jakob Štefančič

pertu (sedaj Breze). Poleg štaba brigade sta se tu nastanila ob svitanju 2. in 4. bataljon, 1. bataljon pri Veliki Brezi, 3. bataljon pa na Bezgovnicah.[46]

Za lepe božične praznike sta poskrbela štab brigade in domača organizacija OF. Borci so z domačini praznovali oba dneva, domačini pa so jih pogostili.[47]

Zvečer je šio veliko borcev in starešin v cerkev, kjer so z domačini prepevali božične pesmi. Izkazala se je tudi brigadna godba na pihala. Veliko skupin in skupinic je praznovalo po vrnitvi iz cerkve sveti večer. Tako je bilo tudi pri štabu. Živinozdravnik Franc Zevnik je prinesel od nekod kruha, nekaj svinjskega mesa in tobaka je prispeval arhitekt Pečar, dentist Franc Golob je že dalj časa nosil v nahrbtniku kos svinjskega plečeta in ga je sedaj dal druščini. Podobno je prispeval za skupni lonec kos šunke, ki jo je dolgo nosil v nahrbtniku, Janez Stanonik-Maks. Kislo zelje so dali prijazni domačini, nekaj vina in jabolčnika intendanti, Jakob Štefančič steklenico izvrstnega žganja. V prijetni pevski družbi se je zopet izkazal

zdravnik dr. Herbert Zaveršnik. Jakob Meško seje zleknil na star divan. Razmišljal je o svoji družini in je v prijetni družbi zaspal.

Raport komandanta Milenka Kneževića Ivanu Majniku-Džemsu, operativnemu oficirju cone pri Sv. Rupertu nad Laškim 25. 12. 1944. Za Majnikom: Ivan Kovačič-Efenka, komandant 14. divizije, Mićo Došenović, načelnik štaba divizije

Prvi bataljon pri Sv. Rupertu nad Laškim 25. 12. 1944. Pred njim Milenko Knežević; pred četama Pero Čulibrk in Ivan Jaklič

Četrti bataljon (jurišni) pri Sv. Rupertu nad Laškim 25. 12. 1944

Slovesni mimohod brigade pred štaboma 14. divizije in brigade pri Sv. Rupertu nad Laškim 25. 12. 1944

Raport bataljonov Jakobu Štefančiču in Janezu Petjetu pri Sv. Rupertu nad Laškim (Breze), 25. 12. 1944

Štaba 14. divizije in brigade 25. 12. 1944 pri Sv. Rupertu nad Laškim

Opolnoči se je družba, v kateri so bili še poročnik Viktor Simončič, Pepca Medvešek-Cetinski, Alojz Stare, Jože Zadnik, Dane Jereb, nekaj komandirjev in drugih, razšla.[48] Ta ve-

čer je bil za mnoge borce in domaćine trenutek sreće v hudih časih.

Na dan 25. decembra je bilo zelo slovesno. Brigado so obiskali predstavniki štaba 4. operativne cone in 14. divizije na čelu z namestnikom komandanta cone majorjem Ivanom Kovačičem-Efenkom. Štab brigade je organizirat vojaško parado. Na čelu enot je korakala brigadna godba, majorju Kovačiču je raportiral kapetan Milenko Knežević. Zbrani množici je potem govoril komandant Kovačič. Za tište čase in razmere je bil to dogodek prve vrste. Ljudje so bili navdušeni, saj je mimo njih korakalo več sto dobro oboroženih partizanov Bračičeve brigade, ki je ta dan štela 689 borcev (po seznamu pa 1.136 borcev). Po paradi je bil posvet štaba brigade z divizijskimi in conskimi funkcionarji. Ti so brigadi izrekli pohvalo in priznanje.[49]

Tega dne je brigada sodelovala tudi pri cerkveni slovesnosti. Pred cerkvijo je ubrano igrala brigadna godba, maše pa so se udeležili mnogi partizani in domaćini. Domaćini so bili nad sodelovanjem godbe, pevcev in partizanov močno navdušeni. Po maši so žene godbenike in druge partizane obdarile. Prinesle so jim potic in drugih dobrot. »To smo si vsi hvaležno zapomnili in se tega še danes radi spominjamo,« je poudaril v pričevanju godbenik Andrej Veble.[50]

Z območja Sv. Ruperta je brigada krenila okoli 18. ure proti vzhodu. »Bila je lepa lunina noć, hodili smo po cestah hitro, mrzlo je bilo do —10 stopinj Celzija, a nas ni zeblo ...« je zapisal Meško. K Sv. Štefanu (Vinski Vrh) so prišli po 22. uri.[51] Dne 26. decembra je bil štab brigade z 2. in 4. bataljonom pri Sv. Štefanu, 1. bataljon v Volčji Jami, 3. bataljon na Lekmarju, inž.-teh. četa na Babni Gori.

V noći na 27. december je brigada krenila na območje Tolstega Vrha na Konjiški gori. Na pohodu je najprej brez težav prekoračila progo Grobelno — Rogaška Slatina pri Gorenji vasi. Drugače je bilo ob prihodu do proge Grobelno — Lipoglav. Pri Dobovcu je predhodnica 2. bataljona naletela na nemško patruljo 20 mož, ki je po predhodnici odprla ogenj. Toda partizani so odgovorili z ognjem in jurišem ter Nemce pregnali, pri čemer so imeli enega ranjenca. Prehod je bil prost in brigada je 27. decembra dosegla Konjiško goro. Štab

brigade, 1. in 4. bataljon ter inž.- tehn. četa so se razmestili na Tolstem Vrhu, 2. bataljon pri kmetu Zorcu, 3. bataljon na Spodnjih Slemenah.[52]

Dopolnitve k podatkom o ranjencih. V spopadu z nemško zasedo sta bila ob 22,30 hudo ranjena vodnik 2. čete 2. bataljona Ciril Joger v glavo in njegov soborec v roko. Oba je zdravnik operiral na Tolstem Vrhu št. 6 na partizanski domačiji Malike Kukovič, pd. pri Kuku. Potem sta se zdravila v bolnišnici XIV.— XV. sektorja v zemljanki Zima nad Konjiško vasjo. Jogra so ozdravili in se je vrnil v brigado marca 1945, medtem ko je njegov soborec nekaj dni po amputaciji roke umri.[53]

Na Tolstem Vrhu je prišlo 27. decembra do neljubega spora zaradi surovega nastopa dveh starih partizanov, pomoćnika komisarja 1. bataljona Cirila Marušiča in komandanta 1. bataljona Mirka Beslaća, proti bivšim jugoslovanskim rezervnim in aktivnim oficirjem. Najbolj sta bila prizadeta poročnika Jakob Meško in Viktor Simončič. Meško je napisal štabu pritožbo, Simončič pa v imenu operacijskega odseka in drugih odsekov, kjer so deiovali bivši rezervni in aktivni častniki, zahtevo, naj se enkrat za vselej pojasni starim partizanom, kakšen naj bo njihov odnos do bivših jugoslovanskih oficirjev. Simončič in Meško sta se sklicevala na povelje maršala Tita o priznanju činov častnikom bivše jugoslovanske vojske. Ob to povelje so se včasih starejši partizani spotikali. Neprijetni spor so v prid rezervnih in aktivnih častnikov razrešili načelnik štaba 14. divizije Mićo Došenović, Milenko Knežević in Ivan Dolničar. Komandant Knežević je ostro kritiziral Beslaća in prosii Meška, naj se pobotata. Meško je potem sklenil: »Seveda sem stvar odpustil, Mirku dal primeren pouk in smo stvar pokopali.«[54]

Napad na vlak in sovražnikov nasprotni udarec na Zgornjih Slemenah

Štab brigade je izdal 28. decembra štabom bataljonov, inž. tehn. —četi in štabni patrulji povelje za uničenje proge in

za napad na vlak pri Dobovcu na progi Ponikva —Lipoglav. Nosilci glavne naloge so bili 2. in 3. bataljon ter minerski vod. S temi enotami je šel v akcijo namestnik komandanta Viktor Cvelbar-Stane. Proti severu je štab na območju Plešivca zavaroval akcijo z manjšo enoto 1. bataljona, medtem ko je imel v rezervi preostali del 1. in 4. bataljon na Tolstem Vrhu, kjer je bil njegov sedež. Za zjutraj 29. decembra ob 6. uri je načrtoval premik štaba brigade, 1. in 4. bataljona na Ramno Goro. Drugi bataljon je prišel iz Jazbin na progo med Ponikvo in Dobovcem ob 23.25. Drugo četo je razmestil na zavarovanje proti Ponikvi, 3. četo proti Dobovcu. Četi sta imeli nalogo napasti vlak in uničiti oba tira. Naloga 1. čete 2. bataljona pa je bila sodelovati s 3. bataljonom v napadu na vlak. Ob 01.30 je 29. decembra iz Celja pripeljal transportni vlak. Ko je zavozil na mine, ki so jih minerji aktivirali, je po eksploziji obstal. Takoj po eksploziji sta 3. bataljon in 1. četa
2. bataljona odprla na vlak močan ogenj, nato pa jurišala. Zaradi dobro izvedenega napada so bili orožniki in policisti, ki so varovali vlak, tako presenećeni, da niso utegnili organizirati obrambe. Šest se jih je vdalo, nekaj jih je zbežalo, medtem ko o padlih ali ranjenih štab brigade ni imel podatkov. Partizani niso imeli žrtev. V akciji so zaplenili: brezdimni mitraljez, 2 protiletalska mitraljeza, 45 italijanskih pušk, brzostrelko, 2 pištoli, 7 bomb, prek 4.700 nabojev za različno orožje, 42 vojaških bluz, 20 hlač, 15 plaščev, 2 para škornjev in 2 para čevljev. Zažgali so vlak z več vagoni, med katerimi so bili dva potniška in poštni vagon. Na vlaku so zgoreli 4 avtomobili, oklepni avtomobil, 500 pušk, 2 vgrajena mitraljeza, ogromne količine streliva, razni deli orožja in drugega. Štab brigade je ob koncu poročila ocenil, da je bila akcija v celoti odlično izvedena. Obžaloval je, da zaradi pričakovane hitre pomoči sovražnikom ni bilo mogoče odpeljati velikega plena, ki so ga morali uničiti z vlakom vred. S proge seje 2. bataljon 29. decembra umaknil na Sojek, 3. bataljon na Zgornje Slemene, štab brigade s 1. in 4. bataljonom pa s Tolstega Vrha na Kamno Goro. Tu se mu je pridružil tudi minerski vod.[55]

Orožniška postaja Ponikve je 30. decembra 1944 poročala, da so partizani minirali oba tira med 322. in 323. km proge v času, ko je tod peljal transportni vlak, da so ob napadu stre-

L

ljali na posadko desetih orožnikov in desetih policistov, ki je spremljala transport. Dalje so navedli, da so partizani v spopadu ranili 2 orožnika, odpeljali 5 orožnikov, policista in strojevodjo. Temu so po nekaj kilometrih odvzeli uniformo in čevlje ter ga izpustili. Od dvajsetih vagonov so na hitrico oplenili 4 vagone in jih zažgali, v njih pa je zgorel preostali tovor. Orožniki so po akciji sledili partizanom do Dramelj in izvedeli, da so se umaknili v smeri Pohorja in da so vodili s seboj ujetnike.[56]

Janez Stanonik-Maks je med drugim napisal: »Lokomotiva zleti v zrak. Prestrašeni nemški vojaki pa, ko čujejo krik naših borcev in eksplozije min, skačejo iz tovornih vagonov, se predajajo ali pa skušajo zbežati... Mnoge pri tem doleti tisto, česar pač niso pričakovali.« Iz nadaljnjega je mogoče razbrati, da so borci zaplenili veliko več nemških in italijanskih plaščev, obutve in drugega blaga, kot je poročal štab brigade. Ob povratku 3. in 2. bataljona na Konjiško goro so nekateri stražarji iz drugih enot mislili, da prihajajo Nemci, toliko borcev je bilo oblečenih v nove plašče. Stanonik navaja, da so jih zaplenili za skoraj polovico brigade.[57] Pripomniti velja, da so štabi raje poročali o manjših količinah plena, saj bi se jim kaj hitro zgodilo, da bi morali oddati dobršen del plena drugim enotam. Viktor Cvelbar- Stane navaja, da so poleg plena, odpeljanega na približno desetih vozovih, uničili tudi nekaj tankov »tiger«, ki so zgoreli z drugo opremo. Ogenj železniške kompozicije je povzročil močne eksplozije streliva in razstreliva, ki so ga Nemci prevažali.[58]

Na sovražnikov odgovor zaradi napada na vlak ni bilo potrebno dolgo čakati. Dne 30. decembra ob 10.30 je sovražnik iznenada napadel vas Zgornje Slemene, kjer je bil štab 3. bataljona z 2. in 3. četo. Napad je začel iz smeri Spodnje Slemene z močnim mitralješkim ognjem. Po krajšem boju in uspešnem manevru 2. in 3. čete 3. bataljona so borci z jurišem pregnali sovražnike iz vasi. Spopadi so se končali ob 15. uri, ko se je moral sovražnik, ki je imel dva mrtva in tri ranjene, umakniti. Izgube 3. bataljona so bile dva padla in dva ranjena.[59]

Udeleženci teh bojev so opisali nekatere nadrobnosti. Jože Rušnov je bil z nekaj soborci v zasedi približno 200 m od

vasi blizu neke hiše. Vse naokoli je bil sam sneg. Tedaj jih je presenetila skupina približno šestih Nemcev, oblečenih v bele pelerine. Začelo se je streljanje. Prvi je padel mlad stražar pri kovačiji nekaj deset metrov pod vasjo, po imenu Peter, Slovenec iz Št. Andraža na avstrijskem Koroškem, bil je zadet od daleč. Bataljon je hitel iz vasi na položaje. V spopadu so Nemci zadeli v puškino cev borca Jagodiča iz Dobja, kar ga je rešilo smrti. Po čistini je takrat hitel komandir 3. čete 3. bataljona Franc Lovše, ki je razporejal borce na položaje nad vasjo. Bil je preveč izpostavljen in sovražniki so ga smrtno zadeli v hrbet. Nemci, ki so napadali že z vseh strani, so potem osredotočili ogenj na zasedo. Ta jih je zlasti z mitraljeskim ognjem močno ovirala v napadu. Sovražnikov pritisk se je stopnjeval, zato je sledilo povelje za umik k bataljonu nad vasjo. Na tej težavni poti je padel borec Mihael Grižon iz vasi Krkavče pri Kopru.

Lovšetov padec je podobno opisal komandir Franc Orešnik, ki omenja tudi ranitev nekega vodnika. Sovražnikova krogla gaje hudo ranila v brado. Na povelje Franca Orešnika so izstrelili ob pokopu padlemu komandirju Francu Lovšetu, hrabremu borcu, večkrat pohvaljenemu pohodniku iz Tirne nad Savo, častno salvo. Pokopali so ga slovesno ob prisotnosti mnogih borcev v gozdu nad vasjo Zgornje Slemene. Njegove osebne podatke je napisal Ivan Stropnik, pomoćnik političnega komisarja 3. bataljona. Dali so jih v steklenico in jo pokopali ob njem. Po vojni so svojci ob prekopu našli steklenico s podatki, pa tudi sicer so takoj prepoznali mrtvega svojca. Padlega Mihaela Grižona sta prinesla na Zgornje Slemene Jože Rušnov in njegov soborec. Rušnov je napisal podatke, jih spravil v steklenico in jo položil v grob, ki so ga izkopali približno 200 m od Lovšetovega groba.[60]

Franca Lovšeta so pogrešali mnogi stari in mlajši borci v brigadi. Poznali so ga kot pogumnega, sposobnega in skromnega tovariša. V lepem spominu je bil mnogim kot vodnik voda v 2. bataljonu, ko je hrabro in vztrajno kljuboval sovražnikom in mnogim težavam na pohodu in po njem. Pozneje seje velikokrat izkazal kot komandir čete v 2. in 3. bataljonu.[61]

Akcija v Škofji vasi in obetavno slovo od leta 1944

Na zadnji dan 1944 je štab brigade na kratko poročal, da sta z njim krenila čez dve cesti na območju vasi Velika Raven 2. in 3. bataljon, medtem ko sta 1. in 4. bataljon ostala na Kamni Gori zaradi ukaza, da minirata progo. Poročilo končuje z vestjo, da je 2. bataljon v ekonomski akciji v Škofji vasi na pragu Celja zàplenil v tovarni odej 230 odej, 30 m dolg pogonski jermen, 1.100 RM, harmoniko in nekaj papirja ter pisarniških potrebščin.[62]

Iz pričevanj udeleženca v akciji Jožeta Krebsa, političnega komisarja 1. čete 2. bataljona, izvemo, da je šel 2. bataljon v Škofjo vas 31. decembra pred odhodom na Paški Kozjak. Štab brigade je takrat poslal v akcijo tudi kapetana Cvelbar-

Člani 4. bataljona (jurišnega) konec 1944: Franc Zajiček, komandir 1. čete, Rudolf Babnik-Boris, komandant, Jelka Trampuš-Saša, Lojze Gruden, politični komisar

Komandir voda Mićo, Jože Hojnik, komandir čete jurišnega bataljona in politični komisar čete (posneto 1945)

ja. V štabu so vedeli, da tovarna Majdič proizvaja velike količine odej predvsem za nemško vojsko. Ker pa je potrebovala odeje tudi brigada, so se odločili, da si jih bodo nabavili. Škofja vas je bila brigadi v lepem spominu, saj je tu v noči na 25. avgust 1944 izvedel 2. bataljon že uspešno vojaško in preskrbovalno akcijo. Krebs omenja, da so tokrat iz tovarne odpeljali okoli 400 odej, pogonsko jermenje, ki so ga potrebovati za podplate, in še nekaj druge robe. S Cvelbarjem sta šla na občinski urad. Ker jim hišnik ni hotel odpreti vrat, sta razbila okno, skozi katero je zlezel Krebs v zgradbo in odprl vrata. Tu sta nabrala polno aktovko nemških mark in še za eno aktovko živilskih in tobačnih kart. Večino kart je potem brigada na pohodih delila po kmetijah, denar pa je kapetan Cvelbar oddal v štabu brigade. Iz mlina so tokrat odpeljali tudi precej moke. Po uspešni akciji se je bataljonska kolona pomikala s

stirimi vozovi piena proti Dobrni. Nemci so ji siedili do vznožja Paškega Kozjaka. Bataljon se je ustavil v vasi Brdce na vzhodu Paškega Kozjaka nad štabom brigade, ki je bil v vasi Velika Raven.[63]

Iz prispevka Janeza Stanonika-Maksa povzemamo, da je 2. bataljon zaplenil v Škofji vasi toliko odej, da jih bo dovolj za vso brigado.[64] Ta zapis nas opozarja, da Krebs ni pretiraval pri številu okoli 400 zaplenjenih odej, verjetno pa je štab brigade iz že znanih razlogov poročal le o 230 zaplenjenih odejah.

V skladu s poveljem štaba brigade je krenil 1. bataljon 30. in 31. decembra dvakrat na progo pri Lipoglavu. Njegova naloga je bila napasti in uničiti vlak. Naloge pa ni mogel opraviti, ker ni pripeljal noben vlak. Potem so izvedeli, da ni bilo vlakov zato, ker so zavezniška letala že drugje uničila progo. Praznih rok pa se na Tolsti Vrh le niso vrnili. Odhod v dolino so izkoristili za uspešno preskrbovalno akcijo.[65]

Prišel je konec leta 1944, ko so si tudi partizani zaželeli nekoliko predaha, krajši počitek, med katerim bi se v mislih lahko zadrževali pri svojih domaćih. Hudo je bilo leto vstaje, toda tudi vsa nadaljnja leta so bila polna težav. Sovražnik je bil še vedno moćan, surov, maščevalen. Pogoji bojevanja so se zaostrovali. Kmetije kot osnovna materialna baza osvobodilne vojske in osvobodilnega gibanja so bile že izćrpane, koncentracije sovražnikovih sii na Štajerskem, Koroškem in Gorenjskem pa zaradi postopnega umikanja z Balkana in Italije proti severu vse večje. Toda upi v skorajšnjo zmago zaveznikov in v osvoboditev z lastnimi moćmi so prevladovali. Prepričanje množic je bilo, da bo za dokončno osvoboditev potrebno združiti vse sile in naprej prispevati materialne in ćloveške žrtve. Toda vrnimo se k slovesu od starega leta 1944.

Jakob Meško je za nedeljo 31. decembra 1944 med drugim zapisal, kako je prišel štab brigade s prištabjem okoli ene ure ponoći v vas Velika Raven na pobočju Paškega Kozjaka, in nadaljeval: »Zvećer smo praznovali v štabu staro leto. Kaj posebnega ni bilo, Jože Pugelj ga je lomil. Opolnoći je komandant začel plesati, ki še nikoli ni plesal, in poljubil seje z vsakim, tudi z menoj. Tudi Savo (Vizjak) je prišel z judeževim

poljubom. Komisar je ostai trezen. Ob polnoči sem odšel, vsi ostali za menoj.«[66] Janez Stanonik-Maks je bil zgovornejši; »V vasi Velika Raven praznujemo silvestrov večer. Staro leto polno borb, naporov in težav je za nami, vstopamo v novo leto, leto, ki nam bo prineslo dokončno osvobojenje izpod sovražnikovega jarma, ko bo poslednji Nemec zapustil tudi najoddaljenejši konec naše svete slovenske zemlje, za katero smo pripravljeni žrtvovati vse, prav vse .. .«[67] Jože Krebs je poudaril, da so se v vasici Brdce na Paškem Kozjaku za silvestrovo v 2. bataljonu kar dobro imeli.[68] Kronist Janko Prislan je dokaj doživeto opisal, kako so fantje iz doline 31. decembra pripeljali kuharjem nekaj prašičkov. Ti so se potem potrudili in pripravili dobro svinjsko pečenko s krompirjem. Intendant Janez pa jim je prinesel nekaj kozarčkov dobrega vina. Razpoloženje je bilo kljub mrzlim zimskim vetrovom, ki so pihali okoli glav, odlično. »Na tem hribčku smo tudi pričakali ob zvokih klavirske harmonike, katero igra naš tovariš politkomisar Jaka (Žvan) novo leto 1945, ki nam bo gotovo prineslo zmago in smrt švabskemu okupatorju,« je sklenil Prislan.[69]

Na osnovi ohranjenih dokumentov bomo še nekoliko osvetlili razmere ob koncu leta 1944. Iz ohranjenega arhiva 1. bataljona lahko sklepamo, da so bili v vseh enotah dolžni voditi knjigo vseh borcev, kronike, dnevna in druga poročila. Tako je npr. kronist 1. čete 1. bataljona napravil za konec leta nekakšno rekapitulacijo. Med drugim je omenil uspešno gospodarsko akcijo čete 18. decembra v Zibiki, 22. decembra v Slivnici, 29. decembra v neimenovanem kraju in istega dne tudi mobilizacijsko akcijo. V kroniki so seveda v prvi vrsti opisane vojaške akcije, ki smo jih v besedilu že upoštevali. Četo je podporočnik Janko Prislan predstavili ob koncu leta je imela 78 mož po seznamu; od teh 5 v bolnišnici, 1 na tečaju, 2 pogrešana. Vodili sojo vojaški in politični funkcionarji: Ivan Bobner, komandir, Štefan Rajšp, namestnik komandirja, Karei Čolnik, politični komisar, Božidar Flajšman, pomoćnik političnega komisarja, Mihael Bele, vodnik 1. voda, Rudolf Abram, politični delegat 1. voda, Franc Vrečko, desetar 1- desetine, Albin Skornšek, desetar 2. desetine, Franc Kovač, vodnik 2. voda, Željko Filej, politični delegat 2. voda, Franc

Rataj, desetar 1. desetine, Andrej Vabič, desetar 2. desetine, Rudolf Šepetavec, vodnik minometalcev.

Za odlikovanje so bili 29. decembra predlagani: Mihael Bele, vodnik, Vinko Novak, vodnik, Milan Pasek, mitraljezec. Kot dobri borci so predlagani za pohvalo: Franc Kovač, vodnik, Mihael Pajk, mitraljezec, Avgust Šantej in Anton Valenčak, pomoćnika mitraljezca, Benedikt Savšek, bataljonski sekretar SKOJ.[70]

Ker za december ni ustreznih poročil o vojaškem in političnem delu, bomo povzeli nekaj podatkov in ugotovitev iz poročil brigadne in divizijske organizacije ZKMJ (SKOJ). Sekretar brigadne organizacije ZKMJ Alojz Stare je 16. decembra 1944 in l.januarja 1945 poročal, da je organizacija ZKMJ zaradi neprestanih bojev, akcij in premikov le s težavo delovala. Imela je po enotah nekaj najnujnejših politično-izobraževalnih in organizacijskih sestankov. V brigadi je manjkalo kar 26 članov ZKMJ, med katerimi so bili padli, ranjeni in pogrešani. Organizacija je bila ob pet četnih sekretarjev ZKMJ. Na njihova mesta so na Kozjanskem postavili nove kadre. Ob koncu decembra je bilo v brigadi 121 navzočih, po seznamu pa 148 članov ZKMJ (SKOJ). Brigada je 25. decembra štela 689 navzočih borcev, med njimi 44 tovarišic, in po seznamu 1.136 borcev. Med njimi je bilo 17,56 odstotkov skojeveev. Ti so pomagali pri političnem delu z mladimi, bili so v pomoč vojaškim in političnim voditeljem. Čeprav so v brigadi premagovali mnoge težave, je sekretar navedel, da je veliko mladih, ki jih SKOJ zanima in jih bodo kmalu vključili v organizacijo. Za uspešnejše delo, je poudaril, bi potrebovali nekaj sposobnejših kadrov. Teh je manjkalo na vseh področjih. Po hudih bojih in naporih v Savinjski dolini sta se disciplina in borbena morala na Kozjanskem že močno zboljšali. Dobro je vplivalo naglo napredovanje Rdeče armade. Ker so v brigadi vedno prevladovali novinci, so jim morali pri političnih urah velikokrat govoriti o OF, o razvoju NOB, o novi federativni ureditvi Jugoslavije, o razmerah v kraljevini Jugoslaviji in o vzrokih njenega propada. Mlade, ki so bili v drugi polovici decembra večkrat v okolici Celja, so navduševale bojne akcije zavezniškega vojnega letalstva. Mladi so kljub snegu, mrazu in pomanjkanju disciplinirano izpolnjevali vo-

jaške naloge. Ciani ZKMJ so mnoge novince naučili rokovati z avtomatskim orožjem in drugih vojaških veščin. V prvi polovici decembra so bili borci slabo obuti in oblečeni. Po dveh uspešnih preskrbovalnih akcijah so to pomanjkanje ublažili in razpoloženje je bilo takoj boljše. Na sestankih brigadnega vodstva in bataljonskih vodstev ZKMJ so izdelali nacrt o politični in vojaški dejavnosti mladih v brigadi.[71]

Iz obsežnega in vsebinsko bogatega poročila o delu ZKMJ od 15. novembra do 21. decembra 1944, ki gaje napisal Leopold Prošek- Bajdukov, član političnega oddelka 14. divizije, povzemamo nekaj ugotovitev. Prošek je poudaril, da je imela divizija od 15. novembra v neprestanih bojih okoli 500 padlih, ranjenih in pogrešanih. Mučili so jih nepretrgano deževje, mraz, slaba obutev, pomanjkljiva obleka. Borci se niso mogli posušiti in ne segreti. Na bojnih pohodih in manevrih so velikokrat bredli globoko blato, vendar je ostala borbena morala po enotah na »dovoljni višini, posebno v 13. udarni brigadi«. Zaradi velikih naporov je prišlo tudi do posamičnih pobegov. Da bi pobege odpravili, so se v nekaj primerih odločili za ustrelitev posameznikov pred strojem enot. Vendar to ni imelo zaželenega učinka. Pobege so povzročali tudi netaktni ali grobi odnosi nekaterih starešin. Zato so okrepili politično delo s starešinami in borci. To je bilo bolj učinkovito kot skrajna represija.

V brigadah so novembra in decembra zlasti pri borcih starejših letnikov, ki še niso bili dolgo v enotah, opazili malodušje. Zaradi naglega razvoja osvobodilnega boja pri nas in velikih zavezniških uspehov so pričakovali konec vojne ob koncu leta 1944. To pa se ni zgodilo. Prosili so za sprotno dostavo pisnih radijskih vesti, partizanskega tiska in literature, ker je to borce zelo zanimalo. Prošek je dalje navedel, da je prebivalstvo kljub surovi sovražnikovi ofenzivi in njenim posledicam ostalo še naprej naklonjeno narodnoosvobodilnemu boju, da pa je hudo prestrašeno, zlasti na Kozjanskem, zaradi ustaških in nemških ropov, požigov in drugih hudodelstev.

Od 15. novembra do 21. decembra je padlo, bilo ranjenih in pogrešanih v diviziji prek 100 članov SKOJ. Jurišni bataljoni so v bojih izgubili večino naboljših borcev skojevcev. Nekaj obetavnih kadrov je odšlo na tečaje, ali pa so bili pre-

meščeni. V precejšnji meri so kadrovski izpad nadomestili z mladinskimi aktivisti, ki so jih decembra mobilizirali s terena v brigade.

Partijska organizacija je v zadnjem obdobju posvetila večjo skrb boljšemu delu skojevske organizacije, zlasti v Bračičevi brigadi. Načrtovali so obdelavo treh tem: Partija v NOB, Partija in vera, Partija kot zaščitnica demokracije.[72]

Po sovražnikovi ofenzivi so bile v Zgornji Savinjski dolini in na sosednjih območjih vladale hude razmere. Pooblaščenec OZNE za okraj Vransko Avgust Križnik-Medard je 5. januarja 1945 poročal: Do ofenzive je bilo razpoloženje do OF po vsej dolini zelo zadovoljivo. Ko pa so pričeli grmeti topovi, so se ljudje spraševali, ali jih bodo brigade lahko ubranile pred navalom okupatorja. Prevladovalo je mnenje, da okupatorjev ne bo nikoli več do njih. Ko so Nemci zasedli osvobojena ozemlja, so bili domačini zelo poparjeni. Tavajoči partizani iz delovnih enot, ranjenci in drugi so širili alarmantne vesti. Posamezniki so se začeli prijavljati nemškim oblastem, ki pa so jih nekaj skupin postrelile. To je slabo vplivalo na ljudi. Zaradi stalnih hajk ni bilo mogoče do ljudi in jih bodriti. Zlasti v niže ležečih vaseh so se ljudje do partizanov ohladili. Bali so se njihovih obiskov, ki so jih Nemci in domobranci kruto kaznovali. Zato so se bali, da bi partizani sedaj kje napadali Nemce, saj so jim le-ti zagrozili, da bodo požgali vsako vas, kjer bodo napadeni. Okupator je začel prebivalce množično mobilizirati za kopanje strelskih jarkov na območju Rogatca. Posledice so bile katastrofalne. Prihrumeli so vlasovci in domobranci ter oropali mnoge vasi živine in živeža. Aktivisti OF so kmete poučili, kako naj se varujejo in upirajo. Njihov trud je bil uspešen. Ko so prišli za božič na dopust tišti, ki so kopali strelske jarke, se večina na delo ni več vrnila, pač pa so pričeli zopet delati z OF.[73]

Tudi na Kozjanskem so ljudje doživeli v sovražnikovi ofenzivi mnogo hudega. Pooblaščenec OZNE za okrožje Kozje Franc Urbančič-Mihael je 21. decembra 1944 poročal, da so kljub velikim težavam delovali skupaj z vodom VDV ves čas ofenzive. Težave so bile toliko večje, ker se je ofenzivi izognil ves 2. bataljon VDV ražen omenjenega voda. O nemškem in ustaškem nasilju pove, »da so v zadnjem tednu nem-

ški divjaki na Kozjanskem požgali čez tristo domov in pobili veliko nedolžnih ljudi«. V poročilu z dne 26. decembra je Michael pisal: »Roparski pohodi sovražnikovih band trajajo naprej. Kot izgleda, imajo namen požgati vse više ležeče kraje .. .V soboto 24. decembra 1944 so požgali vasi Zalog, Mrzla Planina in Pokojni Vrh, vsega okrog dvajset kmetov ... ropajo zlasti živino ...« Ljudje so bežali z domov, vendar so jih precej odpeljali. »Pogled na požgane vasi je žalosten ... Ljudje se po večini drže dobro.«

Na Kozjanskem so močno zaupali partizanski vojski in bili so prepričani, da bo Nemce pregnala, še preden bi uspeli s požigi. »Ob prihodu 13. brigade na ta sektor se je opazil splošni dvig morale in samozavesti. Na dan, koje brigada napadala Planino, je bilo splošno prepričanje, da bodo Švabi bežali. Po neuspelem napadu pa je nastala splošna žalost ...« Malodušje ljudi so ponekod odločni aktivisti razbijali in preprečevali odhode ljudi k okupatorju. Franc Urbančič-Mihael je obsodil izmikanje in skrivaštvo nekaterih aktivistov in dodal, da bi se morale naše oblasti takoj zavzeti za prizadete ljudi, jim preskrbeti hrano in jih začasno preseliti v kraje, ki niso bili prizadeti.[74]

Pripomniti moramo, da poročila pooblaščencev OZNE niso dovolj poudarila vloge Bračičeve brigade v sovražnikovi ofenzivi v Zgornji Savinjski dolini ter vloge te brigade in Kozjanskega odreda decembra na Kozjanskem. Iz obravnavanih poročil smo izluščili le tište dele vsebine, ki kažejo na hude razmere, v katerih si je prizadevala Bračičeva brigada z drugimi enotami preprečevati še večje zlo. To ji je v mnogih primerih tudi uspelo. O tem govorijo pričujoče besedilo in poročili štaba Bračičeve brigade z dne 26. decembra 1944 in 5. januarja 1945.[75]

Še nekaj podatkov o sovražnikovi podtalni dejavnosti na območju Dramelj in Konjiške gore ob koncu leta 1944. Tudi tu je imel okupator nekaj sodelavcev, ki so vohunili za partizani in njihovimi sodelavci ter jih ovajali. To je v precejšnji meri občutila zlasti Bračičeva brigada, ko se je zadrževala na območju med glavno cesto in glavno železniško progo. Mnogi borci še danes povedo, da je bila brigada praviloma kmalu

po prihodu na to območje napadena. Okupatorjevi sodelavci so ob prihodu partizanskih enot naglo poročali, sovražnik pa je običajno vojaško takoj posredoval. Od pozne jeseni so se okupatorjevi sodelavci začeli povezovati tudi z dvema oboroženima skupinama skrivačev, ki so že začeli napadati partizanske kurirje in aktiviste. Partizanski varnostni organi in brigadne obveščevalne patrulje so okupatorjeve vohune odkrivale in jih po zaslišanjih predajale pristojnim organom. Na smrt z ustrelitvijo so bili obsojeni: zakonca Kristina in Jože Lotrič, Helena Lenič, Rudi Jarmovič, zakonca Josip in Helena Urbanček, njuna hčerka Karolina (novembra 1944), vsi iz Dramelj in okolice. Za Karolino Urbanček in Heleno Lenič je v virih navedeno, da so ju partizani prestregli, ko sta nosili obveščevalno pošto na orožniško postajo Sv. Jurij (Šentjur).

O Josipu Urbančku so partizani izvedeli, da se je kot zagrizen nacist in vohun izkazal že proti Pohorskemu bataljonu 1942/43. V Urbančkovi skupini je bil tudi Jože Imenšek iz Dramelj, ki pa se je pri iskanju partizanov smrtno ponesrečil. Z drzno likvidacijo pri Sv. Juriju so se partizani 2. novembra 1944 znebili tudi nevarnega nacističnega župana Albina Gilme. Ta je pripravljal v novembru požig več vasi okoli Dramelj in več aretacij. Navedene likvidacije so pasivizirale okupatorjeve sodelavce in simpatizerje. Reševati vprašanje skrivačev so ukazali 2. bataljonu VDV, Narodni zaščiti (NZ), vojaški patrulji okrožnega odbora OF Celje in drugim.[76]

* * *

Kake tri tedne se je Bračičeva brigada v nekoliko boljših pogojih bojevala na Kozjanskem. Razlogi za to so bili v glavnem naslednji: sovražnikove enote so bile številčno šibkejše kot enote, s katerimi se je brigada bojevala v Savinjski in Zadrečki dolini, okoli Paške vasi in na Dobrovljah. Poleg tega je imel sovražnik opravka tudi s Kozjanskim odredom in še z nekaj manjšimi partizanskimi skupinami. Pomembno je bilo tudi to, da so imeli borci kak dan prepotrebnega počitka. Brigadno vodstvo je uspešno manevriralo in se spopadalo s sovražnikom od Laškega proti Jurkloštru, na območjih Planine in Dobja. Brigada je bila zopet uspešna na območju Žusma,

Sv. Stefana, Sv. Helene in Kalobja. S tem krožnim bojnim pohodom je brigada vezala nase precejšnje sovražnikove sile, da se niso mogle osredotočiti na učinkovitejšo ofenzivno dejavnost. Dober vtis je brigada napravila na prebivalce s proslavljanjem božičnih praznikov pri Sv. Rupertu. Organizirala je tudi parado svojih enot. Neuspešna je bila brigada le v napadu na postojanko na Planini. Ob začasnem slovesu s Kozjanskega je brigada izvedla še uspešen napad na vlak pri Ponikvi, pregnala Nemce s Konjiške gore in izvedla zelo uspešno nabavno akcijo v tovarni odej v Škofji vasi pri Celju. Sovražnikovi ofenzivni udarci so se ob koncu decembra končali, roparske hajke, povezane z vsestranskim nasiljem, pa so se še ponavljale.

Polovica brigade je šla konec decembra 1944 s Kozjanskega na Paški Kozjak, vendar se je od tam že čez en teden vrnila. Daje bila bojna pot brigade tudi na Kozjanskem trnova, potrjujejo podatki o padcu njenega številčnega stanja: dne 15. decembra je bilo 769 navzočih borcev in 1.287 po seznamu. Dne 25. decembra pa je bilo 689 navzočih borcev in 1.136 po seznamu. Tako se je njeno številčno stanje v pičlih desetih dneh zmanjšalo pri navzočih za 80 borcev in po seznamu za 151.

OPOMBE

[1] **Mesečno poročilo obveščevalnega oddelka Glavnega štaba NOV in POS z dne 1. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 27; Vresnik, Tretja brigada VDV, str. 147— 150.**

[2] **Vresnik, n. d. str. 94,150— 156.**

[3] **Operativni dnevnik štaba Kozjanskega odreda, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 96.**

[4] **Meškov dnevnik, AMNOM.**

[5] **Povelje štaba Bračičeve brigade z dne 11. 12. 1944,** AINZ, **f. 339/IV.**

[6] **Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 5. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 32; Jože Brezovnik, r. 1928, Stična, vpisna knjiga borcev 1. bataljona Bračičeve brigade, MNZ Celje.**

[7] **Kronika l.čete 1. bataljona Bračičeve brigade, AINZ, f. 339/IV.**

[8] **Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 5. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 32; povzetek dnevnika 13. brigade, AINZ, f. 339/IV; Miha Petan-Brico, Feliks Frešer-Srečko, Marica Likovič-Osterman, Julija Defar, pričevanja in izjava, AMNOM.**

[9] **Julija Defar, pričevanje in izjave, AMNOM.**

[10] **Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 5. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 32.**

[11] **Kronike 1., 2., 3. čete 1. bataljona Bračičeve brigade, AINZ, f. 339/IV; poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 5. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 32.**

[12] **Svetozar Ipavec, Martin Kumer, pričevanji, AMNOM.**

[13] **Janez Stanonik-Maks, Dobje, članek, AINZ, f. 91/11.**

[14] **Meškov dnevnik, AMNOM.**

[15] **Poročili kontraobveščevalnih oficirjev pri štabu 14. divizije in Bračičeve brigade z dne 7. 12. 1944 ter 25. 1. 1945, AMNZRS; kronika 1. čete 1. bataljona Bračičeve brigade, AINZ, f. 339/IV; Meškov dnevnik; kartoteka borcev Bračičeve brigade; Miha Petan- Brico, Karei Maček, pričevanji, AMNOM.**

[16] **Meškov dnevnik; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.**

[17] **Vojno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 17. 12. 1944; poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 5. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 5, 32; številčno stanje Bračičeve brigade z dne 15. 12. 1944; kronika 1., 2., 3. čete 1. bataljona Bračičeve brigade, AINZ, f. 335, 339/IV.**

[18] **Operacijski dnevnik štaba Kozjanskega odreda, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 96.**

[19] **Kronika l.čete 1. bataljona Bračičeve brigade, AINZ,f. 339/IV.**

[20] **Poročilo sekretarja ZKMJ Bračičeve brigade z dne 16. 12. 1944, AINZ, f. 339/IV.**

[21] **Meškov dnevnik, AMNOM.**

[22] **Janez Stanonik-Maks, Trinajsta v decembru in januarju, sestavek, AINZ, f. 339/IV**

[23] **Jože Finžgar, pričevanje, AMNOM.**

[24] **Oto Fras, pričevanje, napisano 1945, AINZ, f. 334/V.**

[25] Janez Petje-Jovan, pričevanje, AMNOM.
[26] Karei Maček, pričevanje, AMNOM.
[27] Svetozar Ipavec-Zaro, pričevanje, AMNOM.
[28] Kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.
[29] NOV na Slovenskem, str. 900, 901.
[30] Meškov dnevnik, AMNOM.
[31] Lojze Slemnik-Zvonko, izjava, AMNOM.
[32] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 5. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 32; Meškov dnevnik, AMNOM; arhiv partizanske bolnišnice R-9, MNZ, Celje; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.
[33] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 5. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 32.
[34] Seznam padlih 14. divizije AOSJ, Beograd.
[35] Meškov dnevnik, AMNOM; Rudolf Črešnar, pričevanje, napisano 1945, AINZ, f. 334/V.
[36] Ivan Andrejc, Andrej Veble, pričevanji, AMNOM.
[37] Karei Maček, pričevanje, AMNOM.
[38] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 5. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 32.
[39] Stane Kukovičič, pričevanje, AMNOM.
[40] Kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM; Med Bočem in Bohorjem, izdala 1984 Delavska univerza Rogaška Slatina.
[41] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 5. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 32.
[42] Meškov dnevnik, AMNOM.
[43] AOSJ, Beograd. Plaskanov soborec Ivan Mazej navaja, da je Plaskan padel menda na božični večer (24. 12. 1944). Ivan Mazej, izjava, AMNOM. Ker brigada 24. 12. 1944 ni imela bojev, sodimo, da sta Janez Vidic in Ivan Plaskan padla 23. 12. 1944.
[44] AOSJ, Beograd.
[45] MNZ, Celje.
[46] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 5. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 32; Meškov dnevnik, AMNOM.
[47] Janez Petje, Jakob Štefančič, Andrej Veble, pričevanja, AMNOM.
[48] Meškov dnevnik; Jakob Štefančič, Janez Stanonik-Maks, pričevanja, AMNOM.
[49] Meškov dnevnik; Janez Petje-Jovan, Ivan Stropnik, pričevanja, vse AMNOM; številčno stanje Bračičeve brigade z dne 25. 12. 1944, AINZ, f. 335/1, 339/IV.
[50] Andrej Veble, pričevanje, AMNOM.
[51] Meškov dnevnik, AMNOM.

[52] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 5. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 32; Janez Stanonik-Maks, Trinajsta v decembru in januarju, sestavek, AINZ, f. 339/IV.

[53] Ciril Joger, Malika Kukovič-Oprčkal, pričevanje, izjava, AMNOM.

[54] Meškov dnevnik, AMNOM; izjava častnikov operacijskega odseka Bračičeve brigade z dne 27. 12. 1944, ANIZ, f. 339/IV.

[55] Poročili štaba Bračičeve brigade z dne 30. 12. 1944 in 5. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 23, 32.

[56] Poročilo komandirja orožniške postaje Ponikva z dne 30. 12. 1944 okrajnemu orožništvu Celje, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 132.

[57] Janez Stanonik-Maks, Trinajsta v decembru in januarju, AINZ, f. 339/IV.

[58] Viktor Cvelbar-Stane, pričevanje, AMNOM.

[59] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 5. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 32.

[60] Jože Rušnov, Ernest Šumej, Franc Orešnik, izjavi, pričevanje; kartoteka borcev Bračičeve brigade, vse AMNOM.

[61] Janez Petje-Jovan, izjava in kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM; Stefan Požar, Jože Krebs, ustna vira.

[62] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 5. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 32.

[63] Jože Krebs, pričevanje, Malika Kukovič-Oprčkal, izjava, AMNOM.

[64] Janez Stanonik-Maks, Trinajsta v decembru in januarju, AINZ, f. 339/IV.

[65] Kronika 1., 2. 3. čete 1. bataljona, Bračičeve brigade, AINZ, f. 339/IV.

[66] Meškov dnevnik, AMNOM.

[67] Janez Stanonik-Maks, Trinajsta v decembru in januarju, AINZ, f. 339/IV.

[68] Jože Krebs, pričevanje, AMNOM.

[69] Kronika 1., 2., 3. čete 1. bataljona Bračičeve brigade, AINZ, f. 339/IV.

[70] Kronika 1. čete 1. bataljona Bračičeve brigade, AINZ, f. 339/IV.

[71] Poročilo ZKMJ Bračičeve brigade z dne 16. 12. 1944 in 1. 1. 1945, AINZ, f. 339/IV.

[72] Poročilo ZKMJ 14. divizije z dne 21.12.1944, AINZ, f. 335/III.

[73] Poročilo pooblaščenca OZNE za okraj Vransko z dne 5. 1. 1945, ARSNZS.

74 **Poročili OZNE za okrožje Kozje z dne 21. in 26. 12. 1944, AMNZRS.**

75 **Poročili štaba Bračičeve brigade z dne 26. 12. 1944 in 5. 1. 1945, AINZ, f. 339/IV.**

76 **Poročilo okrožnega odbora OF Celje, z dne 23. 9.1944, MNZ Celje; sporočili pooblaščenca OZNE za Celjsko okrožje z dne 17. in 18. XI. 1944, AMNZRS; pričevanja udeležncev NOB na območju Konjiške gore, Dramelj, Sv. Jurija, decembra 1986, MNZ Celje; Anton Ratajc, pričevanje, AMNOM; Miha Butara-Aleks, Ivan Jaklič, Alojz Kopinšek, Štefan Požar, Avgust Stupan, ustni viri; France Filipič, Pohorski bataljon, Ljubljana 1975, str. 299, 302, 529; Marjan Žagar, Šentjur v preteklosti; Šentjur skozi borbo v svobodo, Celje 1956, str. 43, 55, 56.**

8 NAZAJ V BOJE NA KOZJANSKO, OKOLI SLOVENSKIH KONJIC, NA POHORJE, PAŠKI KOZJAK, V ŠALEŠKO IN SAVINJSKO DOLINO TER NA DOBROVLJE (od 1. 1. do 25.2. 1945)

Z akcijami in boji v leto osvoboditve

Nacistična operativna štaba »za uničevanje tolp« v Ljubljani in Trstu sta uspela postopno oblikovati dovoljmočne operativne skupine, s katerimi sta manevrirala na različnih območjih. Skupno z lokalnimi silami sta lahko izvajala tudi širokopotezne akcije. Po nenehni krepitvi sii na strateško pomembnem območju 4. operativne cone je dobil pobudo sovražnik.

Zaradi neprestanih hudih bojev, napornih premikov, pogostega deževja, oštre zime z visokim snegom in zaradi drugih težav je prišlo v brigadah 14. u. divizije do občutnega osipa borcev. Zato je okupator imel v protipartizanskem bojevanju večje uspehe. Glavni štab NOV in POS in štab 4. operativne cone sta zaradi močno stopnjevanega pritiska sovražnikovih sii zaskrbljujoče ugotovila, da je osredotočenje brigad na tesnem območju Paški Kozjak — Dramlje — Boč tvegano. Bala sta se, da bi sovražnikove sile v večji ofenzivi hudo prizadele 14. u. divizijo, ki je bila zaradi oslabelosti Šlandrove in Zidanškove brigade sedaj edina močnejša operativna enota na Štajerskem. Glavni štab je celo razmišljal, da bi se divizija v primeru hujšega sovražnikovega pritiska naslonila na hrvaški 10. korpus NOVJ. Ker je bil Kalniški odred predaleč, se je moral štab 4. operativne cone opirati le na lastne sile.

Sklenil je okrepiti 6. in 11. brigado, 14. u. divizija pa naj bi manevrirala predvsem na južnih pobočjih Pohorja ter v osrednjem in vzhodnem delu Štajerske, 6. in 11. brigada v njenem zahodnem delu, odredi pa na svojih območjih. Vsem enotam je štab ukazal, naj mobilizirajo, rušijo prometnice, napadajo manjše enote in postojanke, da si bodo pridobile novo orožje.[1]

In kako se je začelo novo leto 1945 za Bračičevo brigado? Omenili smo že, da je večina brigadnih enot skromno slavila silvestrovo, borbeno — akcijsko pa ga je proslavila minerska skupina brigade. V noći na 1. januar 1945 je pri Lipoglavu s 40 kg razstreliva uničila 20 tračnic. Prvi dan novega leta sta bila štab brigade in 2. bataljon v Brdcah, 3. bataljon v bližnjem Javorju na Paškem Kozjaku, 1. bataljon na Tolstem Vrhu na Konjiški gori, 4. bataljon pa pri Sv. Mihaelu nad Sladko Goro pri Lipoglavu. Po enotah so imeli vojaške in politične ure, mobilizirali so 21 novincev.[2]

Pri tem dnevu se moramo še nekoliko zadržati zaradi že omenjene sovražnikove agentke Jelice Munda. Iz zapisnika o njenem zaslišanju in vprašalne pole (oboje iz leta 1945) izvemo, da so jo Nemci za novo leto 1945, ko so hajkali okoli ruševin žičkega samostana, ujeli. Jelica Munda je šla takrat iz enega objekta bolniškega sektorja XIV, XV (Zima) na Konjiški gori v drug objekt po medicinca Hrušovarja zaradi nujne operacije ranjenca, ki so ga prinesli. Nemci so jo začeli zasliševati in pretepati. V stiski naj bi jim pokazala skriti znak agentke Abwehra. Takoj so jo nehali pretepati. Ko si je nekoliko opomogla, je izkoristila nepazljivost Nemcev in zbežala nazaj v bolnišnico Zima pod Tolsti Vrh. Tu je medicincu Hrušovarju povedala, da so jo Nemci prijeli, pretepali in kako jim je zbežala. Zamolčala pa je bistveno, da se je rešila zato, ker se je predstavila kot njihova agentka. V zapisniku je tudi navedeno, da je pred to hajko izdala nadrejenemu agentu Ivanu Kustru, namestniku komandirja čete iz Šercerjeve brigade, ki je bil poprej v Bračičevi brigadi, lokacijo bolnišnice Šohta pri Dramljah. Kuster je to sporočil agentu gestapa Francu Feršu-Branku, ubežniku iz Tomšičeve brigade. Ta je pripeljal Nemce do bolnišnice, vendar prepozno, ker so medtem ranjence že preselili v novo bolnišnico Zima pod Tolsti

Vrh. Do selitve je prišlo zato, ker so bili partizani obveščeni, da išče nevarni gestapovec Ferš, domaćin iz Požinske vasi pri Štorah, partizanske bolnišnice, kurirske postaje ter vohuni za celjski gestapo, ki potem organizira hajke. Jelica Munda je izdala opuščeno bolnišnico v gozdu Šohta pri Dramljah. Bolnišnice Zima pod Tolstem Vrhom, v kateri so bili ranjenci, pa ni izdala.[3]

Dne 2.januarja 1945 so bile enote Bračičeve brigade na istih položajih kot prejšnji dan. Dve četi 2. bataljona sta na območju Št. lija pri Velenju mobilizirali 15novincev. Partizanske patrulje so poročale o pohodu 70 vlasovcev od Poljčan proti Sv. Mihaelu nad Sladko Goro. Naslednji dan so bili štab brigade, 2. in 3. bataljon pri Sv. Joštu na Paškem Kozjaku, 1. in 4. bataljon pa na Tolstem Vrhu na Konjiški gori. Patrulje so poročale o premikih sovražnikovih enot pri Velenju in Dobrni. Brigada je bila 4. januarja na istih območjih. Pri Celju je 2. bataljon mobiliziral 13 novincev. Po enotah so imeli vojaške in politične ure. Štab brigade se je 5. januarja premestil z 2. in s 3. bataljonom na območje Lipe pri Frankolovem, 1. bataljon v Črešnjice, 4. bataljon pa v Borovje. Mobilizirali so 4 novince.[4]

Popoldne je brigado zapustil poročnik Jakob Meško, ki mu je prejšnji dan na obisku v štabu ukazal Mićo Došenovič, načelnik štaba divizije, naj gre nemudoma v Šercerjevo brigado za šefa operacijskega odseka. Z njim sta šla iz brigade tudi Miro Zorč in strojepiska Marica (priimek ni znan). Na Pohorju nad Vitanjem jih je prijazno sprejel in jih pogostil kmet Pristovnik. Tudi na Skomarju jih je gostoljubno sprejela žena podporočnika Jakoba Štefančiča in njeni domači (Juhartovi).

V štab Šercerjeve brigade, ki je bila v Koroški vasi, je Meško prišel 12.januarja. Tu gaje predstavil načelnik štaba divizije Mićo Došenović. Meškovi prvi vtisi v novi brigadi so bili zelo dobri.[5]

Napadi na avtomobile pri Frankolovem

Bračičeva brigada se je z vsemi enotami že po enem tednu 6. januarja zopet osredotočila na strmem in gričevnatem prostoru na Konjiški gori. Štab je bil s 3. bataljonom v Črešnjicah, 1. bataljon na Kamni Gori, 2. bataljon v Sojeku in 4. bataljon v Borovju. Prvi bataljon je ta dan začel z uspešno serijo napadov brigade na sovražnikova vozila in na manjše enote na cesti Vojnik —Slovenske Konjice. Na cesti Vojnik —-Frankolovo je ob 6. uri postavil med krajema Loka in Globoče zasedo. Od Celja je pripeljal velik tovornjak Westnove tovarne emajlirane posode. Zaseda ga je ustavila s streljanjem in ugotovila, da vozi veliko posode in nekaj žice za ograje. Pretežni del posode so partizani raztovorili, jo začeli deliti po bližnjih hišah in vaseh, nekaj pa so obdržali zase. Tovornjak so zažgali, šoferja in spremljevalca, oba Slovenca, pa so odpeljali z namenom, da ju mobilizirajo. Od Frankolovega je bilo potem zopet slišati avtomobile. Zaseda jih je pričakala z ognjem. Ker pa ni naredila cestne barikade, so trije tovornjaki zdrveli proti Celju. Borci so na hitro naredili na cesti barikado. Ker ni bilo nekaj časa nobenega vozila, je komandant Knežević ukazal umik. Bataljon seje že umaknil od ceste, ko je pripeljal še en tovornjak. Borci so začeli po njem močno streljati. Ker so bili predaleč, jim je tudi to vozilo, potem ko je obšlo cestno zaporo, pobegnilo. Kot je poročal Miha Butara-Aleks, je potem od Celja pripeljal vojaški osebni avtomobil. Tega so takoj napadli. V njem sta bila nemški poročnik in šofer naddesetnik. Šoferja so ujeli, poročnik pa jim je ušel. Od šoferja so izvedeli, da je bil poročnik član obveščevalne službe in da je odnesel s seboj pomembne dokumente, ki sta jih vozila, kakor je bilo navedeno v potnem nalogu.

V avtu, ki so ga potem zažgali, so našli le nekaj manj pomembnih dokumentov. Bataljon se je po akciji umaknil na Kamno Goro. Tu je bil tudi 2. bataljon 3. brigade Narodne obrambe (NO). Njegovi člani so spoznali Westnovega šoferja. Pojasnili so mu, da ga že nekaj časa iščejo. Njegov pomoćnik je ostai pod nadzorstvom v brigadi. Nacističnega naddesetnika obveščevalne službe, ki je hotel ob spopadu s partiza-

ni s pištolo ustreliti vodnika Jožeta Finžgarja, pa so po zaslišanju ustrelili.[6] Štab divizije je poročal o dveh zažganih avtomobilih, zaplenjeni brzostrelki, pištoli, strelivu, vojaški opremi in posodi.[7]

Vojni dopisnik Janez Stanonik-Maks je v svojem članku poudaril, da je osebni avto prvi napadel vodnik Jože Finžgar.Avto je šofer obračal pri gorečem tovornjaku.[8] Opis dramatičnega dogodka je dopolnil Jože Finžgar. Navaja, da je ostai ob umiku zadnji pri neki hiši ob cesti in je opazoval promet. Takrat je pripeljal osebni avtomobil, Finžgar je streljal po njem in tekel v napad. Šoferja je ranil v roko in ga tako onesposobil za nadaljnjo vožnjo. Toda v avtu je bil še poročnik, ki je imel očitno namen napasti Finžgarja in tako resiti sebe in šoferja. V pravem trenutku je prihitel z naperjenim orožjem politični delegat 2. čete Ludvik Namestnik. Poročnik se ga je prestrašil in začel bežati. Finžgarju je pri avtu zatajila brzostrelka. Šofer je to opazil in je hotel Finžgarja s pištolo ustreliti. Toda Finžgar gaje prehitel, ga nekajkrat udaril z brzostrelko po glavi in mu odvzel pištolo. Ludvik Namestnik je zaman z nekaj borci tekel in streljal za poročnikom, ki je zbežal proti Vojniku. Med prvimi, ki so prilliteli na pomoč Finžgarju, je bil tudi politični komisar Dolničar. Ukazal je izprazniti in zažgati črni osebni avtomobil. Finžgar in Namestnik sta iz avta odnesla vsak po eno novo nemško brzostrelko MP. Po vrnitvi iz akcije je bil zbor brigade na območju Črešnjice — Brdce. O uspešni akciji je poročal politični komisar Ivan Dolničar in pohvalil Finžgarja kot pobudnika akcije na osebni avtomobil. Komandant Knežević je Finžgarju v znak priznanja poklonil svojo belgijsko parabelo, Finžgar pa mu je dal zaplenjeno novo brzostrelko.[9]

Opoldne je bila na poti od Socke na Konjiško goro manjša partizanska kolona, v kateri sta bila višja funkcionarja Boris Kraigher-Janez, predstavnik CK KPS, in Matevž Hace, namestnik političnega komisarja 4. operativne cone. Nad Frankolovim je Pire s svojimi soborci-kurirji pregnal nemško zasedo, ki je streljala po njih. Ko so se vzpenjali proti Kamni Gori, jih je prijetno presenetila godba na pihala. Kraigher je razmišljal, kakšna godba neki je to. Vodja kurirjev Pire pa je kar poskočil v snegu in vzkliknil: »Oho, tam gori bo pa štab

13. brigade. Gotovo pijejo in plešejo.« Kmalu so bili pri štabu, kjer so resnično peli, pili in plesali. Visoki gostje in spremljevalci so malo posedeli, veseljaki so se razšli, godba je še dvakrat zaigrala, potem pa so kljub pozni noćni uri razpravljali o delu brigade. Proti jutru so legli h kratkemu počitku. Zjutraj so krenili na Skomarje na obisk k Šercerjivi brigadi.[10]

Dne 7. januarja je bil štab brigade s 3. in 4. bataljonom na Tolstem Vrhu, 1. bataljon na Kamni Gori, 2. bataljon v Jazbinah. Patrulja 2. bataljona je na progi Celje — Maribor ugotovila, da vozijo vojaški transporti med 11. in 12. uro, da jih varujejo močne zasede in patrulje ter da so zaradi zavaravanja prevozov okrepili več postojank, med njimi Dobovec in Ponikvo s 100 do 200 možmi.[11]

Komandant Milenko Knežević je štabu predlagal, da bi zaradi nekaj pravoslavnih Srbov iz Bosne proslavili na Tolstem Vrhu v ožjem krogu pravoslavni božič. Ker so že proslavljali katoliški božič, so predlog sprejeli. Intendanti so v dolini in po bregovih preskrbeli nekaj hrane in pijace, slavje pa je bilo pri Kuku na Tolstem Vrhu. Najprej so obujali spomine, kako je kdo pred vojno doma doživljal božič. Ker je na nekatere premoćno vplivala štajerska kapljica, je prišlo do pregretih prerekanj. Vroče krvi je bilo naenkrat toliko, da je moral prav resno nastopiti odločni politični komisar Dolničar. Avtoritativno je pomirii Viktorja Cvelbarja-Staneta in komandanta Kneževića. Prekinil je praznovanje ter ukazal vsem odhod k počitku. Za to prerekanje so izvedeli v odsekih kontraobveščevalne službe divizije in cone ter poklicali na odgovornost Miho Butaro, ki o tem sporu v štabu ni poročal.[12]

Brigada je bila 8. in 9. januarja še vedno v teh gostoljubnih vaseh in zaselkih. Po enotah so imeli vzgojno-izobraževalno, vojaško in politično delo. Zaradi krajšega zatišja so se borci nekoliko odpočili, se očedili, očistili orožje in organizacijsko urejali enote.[13]

Boji pri Lekmarju — Gmajni, Grobelcah in pri Sv. Štefanu

Brigada je 9. januarja popoldne krenila od Tolstega Vrha proti Sv. Štefanu. Pri Šmarju pri Jelšah so minerji minirali progo na 16mestih in jo tako uničili v dolžini 200 m. Nad Lekmarji in Gmajno je brigada 10. januarja naletela na sovražnikovo enoto približno 350 mož. Prišlo je do spopadov in ogorčeni boji so trajali nekaj ur, tudi nad Grobelcami in pri Sv. Štefanu. Sovražnik je imel precejšnje izgube, brigada pa štiri padle in deset ranjenih. Izgubili so tudi mitraljez in 3 puške. Da so bili boji ostri, nam pove tudi poročilo o 2000 porabljenih nabojih za mitraljeze, 420 za brzostrelke, 300 za puške, o 5 bombah in 4 minah za piat. Po bojih so se enote zbrale in se nekoliko zadržale v Bukovju ter pri Sv. Heleni. Glavno breme boja sta nosila 1. in 4. bataljon. Za umik se je brigada odločila, ker je sovražnik dobival okrepitve, s katerimi je hotel brigado obkoliti.[14] Premik in boje je nadrobneje opisal Janez Stanonik-Maks, ki je navedel: »Zopet smo na premiku skozi sneg in mraz. Gaziti je treba tudi do kolen, včasih še globlje ... Že od štirih popoldne smo neprestano na nogah ... Proti jutru zapojejo mitraljezi... Švabi so prišli v vas, da bi nabrali ljudi, ki bi jih potem odvedli na hrvaško mejo kopat jarke. Naši borci pa vsi izmučeni jurišajo nanje kljub šestnajsturnemu maršu, ki ga imajo za seboj. Bijejo se boji od hiše do hiše. Sovražnik je spočit in dobiva nove okrepitve. Končno se naši bataljoni umaknejo in zasedejo položaje pri Sv. Heleni.«[15] Udeleženec bojev, mitraljezec 2. čete 4. bataljona Srečko Potočnik-Sinko, se spominja, da so najprej na hribu najuriš pregnali sovražnikovo zasedo do vasi. Toda kmalu je sledil nasprotni udarec glavnine nemške enote, ki je bila v vasi. Nemci, ki so bili v belih oblačilih, so brigado zrinili na vrh hriba. Tu je potem obvladovala položaje do 11. ure (kakšni dve uri). Pri umiku s položajev Lekmarje--Gmajna proti Sv. Heleni je bil od rafala v roko hudo ranjen tudi Srečko Potočnik. Ranjence so odpeljali na Voluško goro v bolnišnico R-9.[16]

Podatki o sedmih padlih: Nikola Adžić, r. 1897, Brezovac, Petrinja; Jožef Arzenšek, r. 1911, Podgrad, Sv. Jurij (Šentjur), mitraljezec 2. čete 1. bataljona; Gabrijel Bence, r. 1927, Zidani Most; Štefan Hojnik, r. 1908, Zadobrova, Celje, 2. četa 4. bataljona; Mirko Kopušar, r. 1911, Sv. Peter, Žalec, operativni oficir 1. bataljona; Jože Kukovičič, r. 1926, Dolenji Leskovec, kurir v štabu 4. bataljona; Anton Sadnikar, Žerjav, 2. četa 1. bataljona. Podatki za osem ranjenih: Edvard Bjelo, r. 1921, Meslovice, Poljska, 2. četa, 4. bataljona; Pero Čulibrk, r. 1916; Bušević, Bosna, komandir 2. čete 1. bataljona; Jože Foršnarič, r. 1923, Bukovci, Ptuj, 4. bataljon; Pane Joža, r. 1926, Žabjak, 3. četa 1. bataljona; Franc Kovač, r. 1919, Zabukovica, Griže, 1. četa 1. bataljona; Martin Kuhar, r. 1914, Borovci (Ptuj), 4. bataljon; Srečko Potočnik, r. 1928, Prebukovje, Šmartno na Pohorju, mitraljezec 2. čete 4. bataljona; Franc Vozel, r. 1926, Turnše, Domžale, 2. četa 1. bataljona.[17]

Z območja Sv. Helene in Bukovja se je brigada 11. januarja premestila nekoliko južneje. Prvi bataljon se je namestil v Slatini, 2. in 4. v Presečnem, 3. v Zgornjem Žegru. Tu je bila brigada tudi 12. januarja, le da se je 4. bataljon premestil v vas Repuš. Oba dneva so izvajali načrtovano vojaško in politično delo. Od tod je brigada krenila na zahod. Od 13. do 15. januarja so bile njene enote: štab brigade s 3. in 4. bataljonom v Velikih Grahovšah, 1. bataljon v Lokah, 2. bataljon v Malih Grahovšah, vse na območju severno od Jurkloštra. Terenska obveščevalna služba je 15. januarja ob 11. uri obvestila, da je prišla nemška enota 80 mož iz Laškega do Sv. Lenarta (sedaj Vrh nad Laškim). Na položaje je šel 2. bataljon, se s sovražniki spopadel in jih odbil. Sovražniki naj bi imeli po partizanskih podatkih 2 mrtva in 5 ranjenih, medtem ko 2. bataljon ni imel žrtev. Ker je sovražniku potem prišla pomoč v dveh kolonah, se je bataljon umaknil. Zvečer je brigada zapustila območje Laškega. Težavna pot jo je vodila po snegu, borci so morali prebresti ledeno mrzlo reko Voglajno in prekoračiti vselej zastraženo železniško progo Celje —Maribor. Proti Dramljam so si kar oddahnili, saj so z veseljem ugotovili, da so bile na ukaz okupatorskih oblasti že vse ceste splužene. Štab brigade seje 16. januarja namestil s 3. bataljo-

nom na Gori na Straži nad Dramljami, 1. bataljon v Jazbinah, 2. in 4. bataljon na Zgornjih Slemenah.[18]

Oglejmo si za sredo januarja 1945 nekaj podatkov o brigadi! Dne 14. januarja 1945 je brigada štela 651 navzoćih borcev, po seznamu 1013, odsotnih pa 356. Pri odsotnih so bili upoštevani: v bolnišnicah 145, na zdravljenju po kmetijah 11, na tečajih 85, na službenih poteh 27 in pogrešanih 88 borcev. Oborožitev 15. januarja : 350 različnih pušk, 3 protitankovske puške, 59 brzostrelk, 25 pištol, revolverjev, 53 lahkih strojnic, 4 težke strojnice, 2 lahka minometa, 5 piatov, 1 bazuka, 1 težki minomet, 122 ročnih bomb. [19]

Hudi boji na Zgornjih Slemenah in na Kamni Gori

Da bi se izognili udarcem sovražnikovih enot, ki so začele znova prihajati na Kozjansko, se je brigada v noči na 16. januar premestila proti severu. Toda kot bomo videli, se je tokrat odločila za napačno različico, saj je šla z nevarnega Kozjanskega na še nevarnejše območje. Svoje enote je razporedila na južno pobočje in obronke Konjiške gore. Na severu in zahodu tega prostora poteka glavna cesta Ljubljana —Maribor, na jugu pa so dobro prevozne lokalne ceste in železniške povezave. Brigada je šla na to izpostavljeno območje na povelje nadrejenih štabov. Ukazano ji je bilo uničevati ceste in železniške prometnice, napadati transporte in manjše sovražnikove enote. Da je bilo širše območje Konjiške gore v zelo nevarni coni, nam pove tudi podatek, da je okupator od 11. januarja 1945 pošiljal na zavarovanje prometnic in v boje proti brigadam 14. divizije na območje Maribor — Ptuj — Celje — Slovenska Bistrica z avstrijskega ozemlja tudi enote nanovo oblikovane 31. SS divizije s tremi pehotnimi in z enim topniškim polkom.[20]

Po kratkem počitku je dobila brigada povelje za prerazporeditev enot. Razlog za to je bilo kopičenje sovražnikove vojske na tem območju, da bi se tako zagotovil varen umik

enot z Balkana. Za 17. januar je štab brigade l.bataljonu ukazal, naj ostane v Jazbinah in naj nadzira cesto Dramlje —- Žiče. Drugi bataljon se je moral ob 5. uri premestiti z Zgornjih Slemen na Kamno Goro in nadzirati območje Črešnjic. Z njim je krenila zaradi prevzema 150 kg razstreliva tudi inženirsko-tehnična četa. Tretji bataljon se je premestil s štabom brigade z Gore na Straži na območje Tolstega Vrha in nadziral območje Tolsti Vrh — Slovenske Konjice — Konjiška vas — Škedenj — Žiče. Naloga 4. bataljona-jurišnega je bila, da nadzira položaje na Zgornjih in Spodnjih Slemenah.

Pogled na Zgornje in Stare Slemene ter Kamno Goro na Konjiški gori, kjer se je brigada večkrat bojevala proti močnim sovražnikovim enotam

Razplet bojnih dogajanj 17. januarja: Zgodaj zjutraj je sovražnik napadel 2. bataljon, ko se je le ta že razporejal na Kamni Gori. Bataljon se je za boj odločil takoj. Ker je od Dramelj prihajalo nekaj kolon, je ob 13. uri 1. bataljon zasedel položaje nad cesto Kraberk-Slemene. Medtem je sovražnik začel obstreljevati partizanske položaje s topništvom s treh strani. Sovražnikovim trem kolonam, prihajajočim od Dramelj, je kmalu uspelo udariti 1. bataljonu v hrbet. Ker se je s položajev na Zgornjih Slemenah med bojem premaknil 4. bataljon proti Kamni Gori, je uspelo sovražniku l.bata-

ljon obkoliti. Ta je nekajkrat poizkušal preboj proti severu, vendar so ga sovražnikove enote vselej z močnim mitraljeskim in topniškim ognjem odbile. Z največjimi napori in žrtvami je preboj 1. bataljonu pri žičkem samostanu na cesti Dramlje — Špitalič le uspel. Od tod se je potem prebijal na Tolsti Vrh k štabu brigade. Drugi bataljon je prišel ob 8. uri na Kamno Goro, in ko se je razmeščal po položajih, se je s sovražnikom že spopadla zaseda njegove 3. čete. Na zasedo je naletela nemška enota približno 200 mož, ki je prihajala iz Slovenskih Konjic skozi Vratca. Drugi bataljon je v spopadu ustavil sovražnikovo napredovanje. Med bojem sta za prvo kolono prihajali še dve. Ena je krenila proti Črešnjicam, druga pa med Kamno Goro in Gumnim proti Slemenam z namenom obkoliti 2. bataljon. Ta se je odločil za umik na Zgornje Slemene, kjer se je želei povezati s 4. bataljonom na Slemenah in s 1. bataljonom v smeri Jazbin. Umik 2. bataljona je potekal v izjemno težavnih razmerah med sovražnikovim obstreljevanjem z lahkim in težkim pehotnim orožjem. Na Slemenah seje 2. bataljon razvrstil desno od 4. bataljona in bil z njim v bojih povezan. V teh hudih bojnih trenutkih je 2. bataljon predai ranjence in svojo komoro 1. bataljonu. Okoli 10. ure je začel sovražnik obstreljevati položaje 2. bataljona s topniškim ognjem iz Stranie, nekaj pozneje pa še iz Dramelj. Razmere so za 2. bataljon postale kritične, ker je bil medtem napaden tudi 1. bataljon. Da jih ne bi popolnoma obkolili, sta se komandanta 2. in 4. bataljona Franc Križman in Rudolf Babnik-Boris odločila za preboj k štabu brigade in 3. bataljonu na Tolsti Vrh. Umik s prebojem je potekal pod močnim topovskim ognjem v najtežjih bojnih razmerah, saj je bilo treba reševati tudi številne ranjence obeh bataljonov. Na umiku je 2. bataljon pri razvalinah žičke kartuzije padel v zasedo, ki je kolono razbila. Manjši del kolone se je zvečer priključil štabu brigade. Preostali del razbitega 2. bataljona sta do 20. januarja zbrala politični komisar bataljona Boris Požar in operativni oficir Habič ter ga 21. januarja priključila brigadi. Tudi 4. bataljon je ta dan bil verjetno svoj natežji boj. Od Zgornjih Slemen je zjutraj zasedel položaje proti Kamni Gori. Okoli 11. ure se mu je pridružil, kot smo že omenili, na desnem krilu 2. bataljon, s katerim sta se potem

pod topovskim in drugim ognjem prebijala pri žički kartuziji čez cesto Dramlje — Špitalič. Del 4. bataljona in del 2. bataljona sta se prebila k štabu brigade na Tolsti Vrh, druga dela obeh bataljonov pa ponoči na Kraberk. Ker sta tukaj naletela na nemške enote, sta se obrnila in šla prek ceste na Tolsti Vrh. Tu sta se povezala s političnim komisarjem brigade Dolničarjem. Čez dan 18. januarja je ostai 4. bataljon na hribu Tolsti vrh, zvečer pa se je spustil v niže ležečo vas z enakim imenom. Zaradi varnosti je šel 4. bataljom zjutraj 19. januarja zopet na hrib Tolsti vrh. Od tod je opazoval premike sovražnikovih enot po dolinskih cestah. Ena od sovražnikovih enot je celo prišla v vas Tolsti Vrh, do bojev pa ni prišlo, ker se je 4. bataljon ob 19. uri umaknil po grebenih in gozdovih proti zahodu na Kamno Goro. Tu je ostai čez noč in še 20. januarja, ko je ob 18.30 odšel za brigado prek dveh cest na Paški Kozjak.

Štab brigade je poročal, da je v bojih proti njej sodeloval polk Treeck in okoli 1000 policistov, za katere je v Zborniku NOV navedeno, da so verjetno to bili deli 2. bataljona 14. SS in 17. SS policijskega polka, skupno okoli 2000 mož. Od težke oborožitve naj bi sovražniki imeli 2 težki havbici na Stranicah, 2 gorska topa v Dramljah in protitankovski top ter 2 težka minometa na Kamni Gori. O sovražnikovih izgubah so v štabu navedli : najmanj 50 mrtvih in 70 ranjenih vojakov, lastne izgube pa: 15 mrtvih, 25 ranjenih in 45 pogrešanih borcev. V bojih so porabili 8540 nabojev za mitraljeze, 719 za brzostrelke in 2353 za puške ter 33 bomb. Uničenega ali izgubljenega orožja je bilo: 4 lahki mitraljezi, 2 brzostrelki, 68 pušk in 2 lahka minometa. Od domačinov na Kamni Gori so borci izvedeli, da so sovražniki tam zaklali ranjeno partizanko.[21]

Izvlečke iz brigadnega poročila dopolnjujemo s podatki iz dveh poročil Mihe Butare-Aleksa. Butara potrjuje, da so se z območja Laškega premestili na Konjiško goro zaradi prevelike koncentracije sovražnikovih sii na Kozjanskem, vendar so tudi na konjiškem območju takoj opazili močno zbiranje sovražnikovih enot. Proti njim so se takoj zavarovali z novo razporeditvijo svojih enot, kar je bilo že opisano. Po opisovanju hudih bojev in premočnega sovražnikovega pritiska Buta-

ra navaja, da je okoli poldneva Viktor Cvelbar-Stane ukazal 1., 2. in 4. bataljonu, naj se začno s položajev Zgornje Slemene—Jazbine—Štante po jarku med Zgornjimi Slemeni in krajem Štante umikati v smeri žičkega samostana na Tolsti Vrh. Pri tem umiku je prihajalo do kočljivih situacij. Ko je 1. bataljon s pratežem 2. bataljona in kapetanom Cvelbarjem prekoračil cesto pri žičkem samostanu, so videli močno nemško kolono, ki se je prav pred njimi spustila s Kamne Gore proti Jazbinam. Komandanta 1. bataljona Mirka Beslaća in pomoćnika političnega komisarja Cirila Marušića-Vinka so pozneje kritizirali, ker ništa pravočasno umaknila 2. ćete, ki so jo Nemci odrezali, vendar se je, zahvaljujoč iznajdljivemu komandirju Jožetu Finžgarju, vse dobro izteklo. S četo se je umaknil na Kozjansko, zbral še nekaj izgubljenih borcev, priključil nekaj borcev, ki so bili z njegovim komisarjem Francem Frankom, ter se po kurirskih zvezah in po dogovorih s političnim komisarjem Dolničarjem z zamudo vrnil v brigado. Na položaju je ostai tudi mitraljezec 3. čete 1. bataljona. Zaradi te napake so razrešili dolžnosti pomoćnika političnega komisarja te čete Štefana Ipavca. Za 1. bataljonom je srečno prekoračila cesto pri žičkem samostanu inženirsko-tehnična četa in prišla neovirano na Tolsti Vrh. Tedaj pa se je spuščala s Kamne Gore v Jazbine druga nemška kolona. Nanjo je pri žičkem samostanu pod Starimi Slemenami natetela kolona 4. in 2. bataljona. Komandanta bataljonov Rudolf Babnik-Boris in Franc Križman sta se zedinila, da morajo nemško kolono razbiti in se prebiti na Tolsti Vrh. Kmalu po spopadu s sovražniki je bil na mostu pri starem gostišču Gastožu blizu žičkega samostana v trebuh hudo ranjen osemnajstletni komandant 4. bataljona in brigadni praporščak Rudolf Babnik-Boris. Na pomoć mu je priskočil Franc Križman s tovariši. Reševali so ga v zelo težavnih okoliščinah s križišča v gozd, od koder so ga ponoći spravili do bolnišnice Zima pod Tolstim Vrhom, kjer je v velikih mukah naslednji dan umri. Na cestnem križišču pri Gastožu je zaradi Križmanove odsotnosti prevzel poveljstvo 2. bataljona in dela 4. bataljona Ivan Župane, komandir 1. čete 2. bataljona. Komandant Križman mu je pred svojim odhodom ukazal, naj vodi preboj v smeri Špitalič —Tolsti Vrh. Ker so napravili Nemci v tej

smeri premoćno zaporo, je Župane povedel vse enote proti jugu in nato po gozdu do vznožja Kraberka. Od tod so zavili v Škedenj in prišli na Tolsti Vrh, kjer sta jih pričakala politična komisarja brigade in 2. bataljona Ivan Dolničar in Boris Požar. Komisar Dolničar je potem vso noć in drugi dan s sodelavci pregledoval kraje bojev prejšnjega dne, zbiral skupine borcev in jih usmerjal v njihove bataljone. Miha Butara je na koncu svojega poročila dodal, daje nekoliko daljše, ker je želei natančno opisati hude boje na Slemenah, ki se jih je udeležil, na Tolsti Vrh pa se je prebil s 1. bataljonom.[22]

Janez Stanonik-Maks je februarja 1945 o srditih bojih zapisali »Mnogi stari partizani, ki so se prebili že skozi številne zapreke in ovire, ki imajo za seboj že marsikak težak dan in borbo, so dejali, da je bila borba tega dne žanje ena najhujših. A vendar se Nemcem ni posrećilo uresničiti svojega načrta. Ponoći se je brigada brez borbe in neopaženo umaknila na Paški Kozjak, Nemci pa so hajkali v prazno .. .«[23]

Iz obravnavanih dokumentov je razvidno, da se je većina enot v noći na 18. januar umaknila na Paški Kozjak. Z njimi je bil tudi komandant Milenko Knežević in većina članov štaba brigade ražen političnega komisarja Dolničarja, ki je zbiral zaostale enote, skupine in posameznike po pobočjih Konjiške gore. Kljub moćni sovražnikovi blokadi Konjiške gore je potekal umik brigade z gore izredno uspešno. Milenko Knežević je ukazal Jožetu Krebsu, odličnemu poznavalcu terena, naj vodi brigado na čelu predhodnice čez glavno cesto blizu Frankolovega. Komandant Knežević ga je opozoril, da morajo biti pripravljeni na spopad in preboj, pri čemer jim bodo pomagale tudi druge brigadne enote. Toda kakšno prijetno presenečenje! Na odseku, ki gaje izbral Jože Krebs, ni bilo Nemcev in brigada je tako srečno prekoračila nevarno cesto, potem še eno in pristala 18. januarja na obronkih Paškega Kozjaka.[24]

O srečnem prihodu brigade 18. januarja na Paški Kozjak je poročal tudi štab divizije. Navedel je, da se je štab brigade z 2., 3., 4. bataljonom in inženirsko-tehnično četo namestil na območju Velike Ravni, 1. bataljon pa na Brdcah.[25] Pojasniti velja, da so bili kot smo navedli, deli bataljonov še nekaj dni na Konjiški gori in na Kozjanskem.

Se nekaj poudarkov iz teh bojev, kakor so jih opisali udeleženci!

Komandir 2. čete 4. bataljona Svetozar Ipavec je opisal preboj pri žičkem samostanu, kjer sta se na čelu soborcev izkazala komandant in politični komisar 4. bataljona Rudolf Babnik-Boris in Lojze Gruden. Opisal je tudi, kako je bil Rudolf Babnik ranjen, pa še kalvarijo z ranjenim Francem Kuharjem! Pred jurišem oziroma pred prebojem je Ipavec obljubil ranjenemu vodniku Kuharju, da mu bo po jurišu pri umiku pomagal. Ker pa je moral reševati tudi druge in četo, se je nanj spomnil, ko je bil že daleč proč proti Tolstem Vrhu. Sklep je bil kratek: ranjenca ne smem pustiti. Obrnil se je, prišel do Kuharja, ki gaje še vedno osamljen čakal. Ker je bil Kuhar hudo ranjen v nogo, so se začele za oba hude muke. Ipavec ga je malo nosil, malo vlačil, Kuhar pa je moral ob njegovi pomoči tudi skakati po eni nogi. Čez čas, ki se jima je zdel neskončno dolg, sta prišla do kmetije. Tu ju je na dvorišču sprejela vsa prestrašena gospodinja. Kako tudi ne, saj so se kmetiji v strelcih približevali Nemci. Ipavec jo je v tem grozljivem trenutku prepričal, naj skrije ranjenca v hlev pod jasli, sam pa je zbežal. Kmetica je Kuharja skrila in Nemci ga niso našli. Čez nekaj dni so ga odnesli terenski aktivisti v partizansko bolnišnico, kjer so ga ozdravili.[26]

Zločin so sovražniki zagrešili na domačiji Jožeta Plešnika (pd. Sodina) na Kamni Gori. Na tej partizanski domačiji so se borci 2. bataljona nekaj časa upirali nemški napadalni enoti, ki jo je vodil iz Slovenskih Konjic gestapovec Karei Vezenšek. Nemci so skozi okno partizanko Pepeo Kralj iz Podlipovice pri Zagorju ob Savi tako ranili v stegno, da z drugimi ni mogla zbežati iz hiše. Ko so vdrli v hišo, so z njo surovo ravnali. Pred svojimi nemškimi gospodarji pa se je »izkazal« Karei Vezenšek, nemčur iz Slovenskih Konjic, ki jo je brez premisleka zaklal.[27] O umorjeni Pepci Kralj dodajamo, da je bila zavedna Slovenka, dejavna sodelavka OF od leta 1942. Nemci sojo 1944 zaprli, iz celjskega Starega piskra pa seje rešila 15. decembra 1944 v akciji, ko so partizani osvobodili 127 zapornikov in 2 pripadnika vojske. Od osvobojenih jetnic, sodelavk OF, so se v Bračičevo brigado vključile ob koncu decembra 1944 Pepca Kralj, Milka Lavrič iz Trbo-

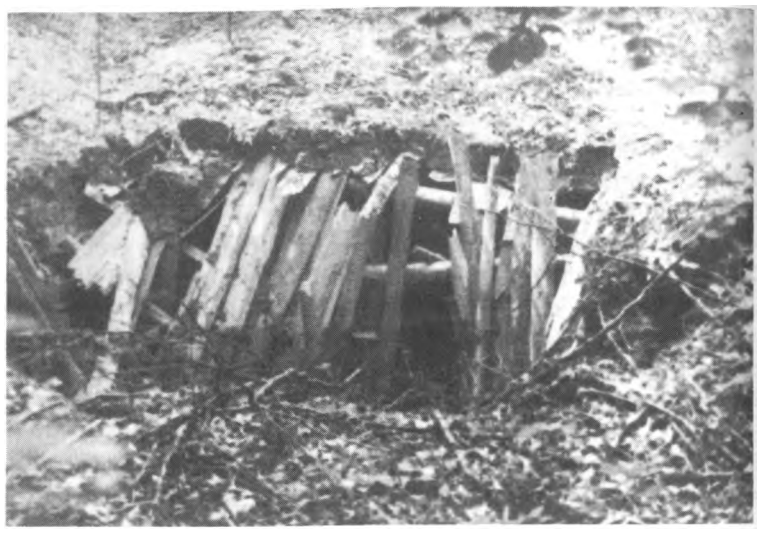

Vhod v partizansko bolnišnico Zima. Delovala je 1945 v gozdu nad Konjiško vasjo (posneto po vojni)

velj in Milena Košir-Zrnec iz Zagorja ob Savi. Na Kamni Gori je bila hudo ranjena tudi Milena Košir iz iste 3. čete 2. bataljona kot Pepca Kralj. Mileno Košir so uspeli spraviti v bolnišnico Zima pod Tolstim Vrhom, kjer sojo kolikor toliko pozdravili in je vojno preživela. Kot borka se je izkazala tudi Milka Lavrič. Bila je ranjena, a je vojno preživela.[28]

Podatki za dvajset padlih: Rudolf Babnik-Boris, r. 1926, Ljubljana, komandant 4. bataljona-jurišnega, umri v bolnišnici Zima pod Tolstim Vrhom 18. januarja 1945; Franc Jelen, r. 1926, Studenci pri Mariboru, 2. četa 2. bataljona, padel na Zgornjih Slemenah: Karei Klepej, r. 1926, Sv. Miklavž nad Laškim, 1. bataljon, padel na Zgornjih Slemenah; Rajko Kos, r. 1924, Liboje, Žalec, padel nad Dramljami; Janez Kralj, r. 1927, Zagorje, padel na Kamni Gori; Pepca Kralj, r. 1925, Podlipovca, Zagorje ob Savi, zaklana na Kamni Gori; Alojz Kuhar, r. 1918, Stari Grad, Krško, padel na Zgornjih Slemenah; Ivan Kuhar, 3. četa 2. bataljona, smrtno ranjen na Kamni Gori; Janko Majerič, r. 1922, Zagorje, padel na Zgornjih Slemenah; Fedor Miler, r. 1921, Ukrajina, 4. bataljon,

padel na Zgornjih Slemenah; Martin Obrez, r. 1909, Vinski Vrh, Šmarje pri Jelšah, padel na Zgornjih Slemenah; Franc Plahuta, r. 1923, Blažuta, 3. četa 2. bataljona, padel na Kamni Gori; Lovro Potočnik, r. 1913, Prevalje, 3. četa 2. bataljona, padel na Kamni Gori; Jože Rančigaj, r. 1912, Gotovlje, Žalec, 1. četa 2. bataljona, padel na Zgornjih Slemenah; Jože Šket, r. 1915, Sv. Peter nad Medvedjim selom, 1. bataljon, padel na Zgornjih Slemenah; Anton Titovšek, r. 1901, Radeče, Zidani Most, 2. bataljon, padel na Zgornjih Slemenah; Franc Žagar; Vinko Žerak, r. 1927, Sv. Florjan, Šmarje pri Jelšah, 1.četa 1. bataljona, padel na Zgornjih Slemenah; Franc Župevc, r. 1908, Podvrh, Zabukovje, Sevnica, 1. četa 1. bataljona, padel na Zgornjih Slemenah; Anton Žvard, r. 1927, Tešova, Vransko, padel na Zgornjih Slemenah. Vsi ražen Rudolfa Babnika so padli 17. januarja 1945.

Podatki za sedemnajst ranjencev: Jože Atelšek, 3. četa 2. bataljona; Medo Atem, r. 1925, Krim, 4. bataljon; Anton Bašič, r. 1920, Koritno, Brežice; Franc Božičnik, ranjen na Kamni Gori; Jože Golič, r. 1919, Cundrovec, Brežice, politični delegat 3. čete 2. bataljona, ranjen na Kamni Gori; Marija Kornehina, r. 1924, Poltava, 4. bataljon; Vinko Kos, r. 1923, Studence, Žalec, 2. četa 2. bataljona, ranjen na Zgornjih Slemenah; Kodirol Košhumboj, r. 1923, Prekopa, Gorip, Urargor, SZ, 4. bataljon; Milena Košir-Zrnec, r. 1927, Zagorje ob Savi, 2. bataljon, ranjena na Kamni Gori; Ivan Kovačič, r. 1909, Gorjane, Podsreda, vodnik l.čete 1. bataljona, ranjen na Zgornjih Slemenah; Franc Kuhar, r. 1910, Prekopa, Vransko, vodnik 2. čete 4. bataljona; Avgust Pangerl, 3. četa 2. bataljona, ranjen na Kamni Gori; Janko Plevnik, r. 1919, Sromlje, Brežice, l.četa 1. bataljona, ranjen na Zgornjih Slemenah; Ivan Šiler, 3. četa 2. bataljona, ranjen na Kamni Gori; Karei Špička, r. 1915, Velenje, ranjen na Zgornjih Slemenah; Hinko Toplak, 3. četa 2. bataljona, ranjen na Kamni Gori; Kirina Zrmitro, r. 1925, Kamenec, SZ, 4. bataljon.[29]

Pri žrtvah nemške hajke 17. januarja 1945 moramo upoštevati tudi Mihaela Rančana, r. 1897, rudarja, domaćina iz vasi Tolsti Vrh, Slovenske Konjice. Padel je nekaj sto metrov od svojega doma, pokošen od nemškega mitraljeza.[30]

L

Podatke smo uspeli zbrati za 20 padlih. To število je gotovo nepopolno, vendar sodimo, da je zelo blizu resničnemu številu padlih. Štab brigade je 23. januarja 1945 poročal o 15 padlih. To je razumljivo, saj ni mogel takoj zbrati natančnih podatkov. Tudi podatki o 17 ranjencih so nepopolni, saj smo jih pripravili po 45 letih. Štab brigade je poročal o 25 ranjencih, kar je verjetno blizu resnici. Štab je poročal tudi o 45 pogrešanih. To število je bilo realno, vendar se je večina pogrešanih pozneje vmila.

S kako različnimi številkami se srečujemo v poročilih, nam govori tudi primer, ko je štab 4. operativne cone v depeši z dne 26. januarja 1945 poročal, daje imela Bračičeva brigada v bojih 17. januarja 30 mrtvih, 50 ranjenih in 60 pogrešanih.[31] Za te številke moramo reči, da so previsoke. Pretirano je bilo tudi poročanje štaba Bračičeve brigade, ki je navedel, da je imel sovražnik 50 mrtvih in 70 ranjenih.[32]

Sklep: Sovražnikova enodnevna hajka je bila zanj zelo uspešna, saj je Bračičevo brigado hudo prizadela. Cilj hajke je bil odriniti partizane od glavne ceste, kjer so verjetno izvajali premike svojih enot. Sovražnik drugih ambicij ni imel, saj je brigado napadal samo s severa in zahoda. Brigada je utrpela sorazmerno velike žrtve. Če bi jo sovražnikove enote napadle še z vzhoda in juga, bi bile izgube še večje. Štab brigade je imel 17. januarja 1945 premalo podatkov o moči sovražnikovih sii, ki so šle v hajko. Če bi mu bila znana sovražnikova premoč, se najbrž ne bi odločil za pozicijsko obrambo, pač pa za manevrski pohod oziroma za umik proti jugu ali vzhodu.

V tem času je prišlo do nekaterih kadrovskih sprememb. V 4. bataljonu-jurišnem so na mesto padlega komandanta Rudolfa Babnika-Borisa postavili Franca Osojnika-Staneta, pogumnega borca iz Javorja na Koroškem, ki je bil do takrat komandir čete v tem bataljonu.[33] To dolžnost je opravljal le kratek čas. Zamenjal ga je Jože Avbar iz vasi Gornje Kamence pri Novem mestu, star partizan, pohodnik, ki je do takrat opravljal razne funkcije v četi.[34]

Ob koncu decembra 1944 ali v začetku januarja 1945 je utrpela brigadna saniteta kadrovsko izgubo. Iz brigade sta se (verjetno ob kakšni hajki) izgubila dentist Franc Golob, vod-

ja brigadne zobne ambulante, in njegov pomoćnik. Priključila sta se saniteti Komande kozjanskega vojnega področja. Štab Bračičeve brigade je za to izvedel in je z dopisom 13. januarja 1945 zahteval, naj se takoj vrneta z instrumenti in orožjem v brigado, vendar se to ni zgodilo. Nemci so ju namreč 22. januarja 1945 ponoći dobili v neki vasi. Dentista Franca Goloba so ujeli in ga odpeljali v koncentracijsko taborišče. Golob je taborišče preživel, njegov pomoćnik pa je v spopadu z Nemci padel.[35]

Brigada je bila z nepopolnimi bataljoni 19. januarja na vzhodnih obronkih Paškega Kozjaka. Štab je bil razmeščen s 3. in 4. bataljonom na Javorniku, 1. in 2. bataljon pa v Brdcah. Borci so počivali in čistili orožje, civilisti pa so jih opozorili, da so bile na cesti Dobrna —Velenje na pohodu tri sovražnikove kolone. Z vzhoda pa je prišla vest, daje šla iz Slovenskih Konjic skozi vas Tolsti Vrh nemška kolona 60 mož in daje nadaljevala pohod proti Žičam. Naslednji dan 20. januarja je bila brigada na istih nastaniščih, le inženirsko-tehnična četa se je premestila na Bračičevo domačijo. Po enotah so opravljali redno vojaško in politično-izobraževalno delo. Štab brigade je bil tudi 21. januarja s 4. bataljonom na Javorniku, 1. bataljon v Brdcah, 2. bataljon seje premaknil na Brezen, 3. bataljon pa k Sv. Joštu. Po enotah so nadaljevali z vojaškim in političnim delom. Dne 22. januarja sta se štab brigade in 2. bataljon premestila k Sv. Joštu. Od tod je krenil 3. bataljon zvečer na Graško goro, 1. bataljon v Završe, 4. bataljon v Novo Cerkev, inženirsko-tehnična četa pa k Sedaniku na Paški Kozjak. Štabu brigade in 2. bataljonu se je 23. januarja pri Sv. Joštu pridružila inženirsko-tehnična četa, 1. bataljon pa seje v Završah pridružil 3. bataljonu. Dne 24. januarja sta šla 1. in 3. bataljon na območje Šentflorjana (Dolič), medtem ko so ostale druge enote na istih položajih.[36]

Od Sv. Jošta sta se štab brigade in 2. bataljon premestila 25. januarja na Brezen, 1. in 3. bataljon pa sta zvečer krenila od Šentflorjana na Skomarje. Medtem je bil 4. bataljon na poti na Kozjansko. Štab brigade je bil na Breznem na Paškem Kozjaku z 2. bataljonom in z inženirsko-tehnično četo v Brdcah še 26., 27. in 28. januarja. Prvi in 3. bataljon sta se 26. >n 27. januarja še zadrževala na Skomarju, 28. januarja pa sta

Komandir Stefan Požar in bolničarka Marija Dornik-Zlata (Krampušek) v Veliki Ravni pri Vitanju januarja 1945

odšla na Planino. Vse dni so imeli po enotah vojaške in politične ure.[37]

Spopad z nemško smučarsko enoto pri Bukovju na Kozjanskem

Po bojih 17. januarja je štab brigade zaskrbljujoče ugotavljal, da je bil najbolj prizadet 4. bataljon. Od ustanovitve je imel samo dve četi in vselej so ga pošiljali opravljat najtežje

naloge. Zaradi neprestanih bojev so bile žrtve neizogibne. Tako je 24. januarja štel 4. bataljon le 49 borcev, po seznamu pa 98. Kot odsotne so vodili: v bolnišnicah 26, na okrevanju 6 in pogrešanih 17 borcev. Da bi bataljon okrepili, so ga sklenili poslati h Kozjanskemu odredu po mobilizirance, za katere so bili že domenjeni. Na pohodu je bil bataljon dolžan zbirati pogrešane borce in po možnosti tudi mobilizirati. Pred odhodom 4. bataljona na Kozjansko so 23. januarja postavili novega komandanta Jožeta Avbarja, medtem ko je bil politični komisar že od ustanovitve bataljona Lojze Gruden. Na pohod je 4. bataljon-jurišni krenil 24. januarja z območja Nove Cerkve pri Vojniku v spremstvu namestnika komandanta brigade Viktorja Cvelbarja-Staneta. Naslednji danje bil na Tolstem Vrhu na Konjiški gori, 26. januarja na Kraberku, 27. januarja v Rakovcu in 28. januarja v Bukovju pri Slivnici na Kozjanskem. Štab brigade je poročal, da je 4. bataljon 28. januarja napadla nemška smučarska enota. Bataljon se je umaknil iz vasi. Ena četa je ostala na položajih nad vasjo, glavnina bataljona pa je korakala naprej. Medtem je prišla po dolini druga sovražnikova kolona. Ker so nekateri partizanski mitraljezi, ko bi morali deiovati z roba nad vasjo, odpovedali, se je četa začela umikati po globokem snegu v hrib. To je izkoristil sovražnik in je četo srdito napadel. Bataljon je poročal o svojih izgubah: dva padla, tri ranjene in štiri pogrešane. Da je šio za srdit spopad, potrjujejo tudi podatki, da so borci porabili 850 nabojev za mitraljeze in 200 nabojev za puške. Ta spopad je bataljon še bolj oslabil, saj je po njem ostalo samo 39 navzočih borcev.[38] Izredno kritično je ocenil spopad in pohod 4. bataljona kontraobveščevalni oficir brigade. Navedel je, da so kmalu po razmestitvi bataljona v Bukovju opazili skupino Nemcev na smučeh, ki so se jim bližali. Namestnik komandanta brigade je ukazal, naj krene 1. četa proti Žusmu oziroma Hrastju, 2. četa pa naj drži položaje, dokler ne bo 1. četa prekoračila doline in zasedla nasprotnega hriba. Vtem pa se je prikazala na smučeh še druga enota, ki je vlekla za seboj na čolničkih mitraljeze. Komandantu Avbarju je Butara očital, da se je z 2. četo začel prehitro umikati, brž ko je zagledal drugo nemško enoto, namesto da bi ukazal stregato po njej. Mitraljezi da so odpovedali zato, ker so jim mitra-

ljezci zaradi nepazljivosti v globokem snegu zamašili s snegom cevi. Nemci so tako uspeli priti na hrib, ki gaje prehitro zapustila 2. četa, in so lahko učinkovito tolkli po umikajočih se partizanih. Krivdo za žrtve je Miha Butara-Aleks pripisal komandantu Jožetu Avbarju. Dodal je, da se Avbar na poveljniškem mestu še ne znajde in da je do posameznih borcev včasih tudi prestrog. Za dezerterje in pogrešane v 4. bataljonu pa je Butara pripisoval krivdo političnemu komisarju Lojzetu Grudnu, za katerega je navedel, da je pri delu postal pasiven. To naj bi bil vzrok za ubežništvo in nedisciplino. Komandirja 2. čete-Ruske Nikolaja Levčenka je Butara ocenil kot preveč mirnega, zato je četa nedisciplinirana. Pohvalil pa je političnega komisarja čete Andreja Panošuka, ki pa je žal v tem spopadu padel.[39]

Iz spominov Viktorja Cvelbarja-Staneta povzemamo, da je nemška smučarska enota, ki je prodirala od Slivnice, napadla bataljon z dveh strani, da se je razvil hud boj, v katerem je med drugimi padel tudi njegov kurir Konrad Pačnik, hraber borec iz Podgorja pri Slovenj Gradcu. Cvelbar omenja, da niso opravili osnovne naloge, da bi prevzeli novince od Kozjanskega odreda. Nemci so namreč hajkali tudi odred in 4. bataljon ga zaradi stalnih premikov ni mogel najti.[40]

Podatki za padle: Ferdo Mulec; Konrad Pačnik r. 1924, Podgorje, Slovenj Gradec; Andrej Panošuk, r. 1921, Phrobe, Kijev, Ukrajina, politični komisar 2. čete; Ivan Solovjev, r. 1924, Grotesko, SZ; Ivan Tulovič, SZ.

Ranjenci: Kokondrot Prestovja, r. 1914, Poltava; Tončuk Vošer, r. 1925, Bozolija; Peter Žuloj, r. 1913, Kurska oblast, vsi iz SZ.[41]

Pri povratku v brigado je bil 4. bataljon 29. januarja v Modriču pri Sv. Rupertu, naslednji dan v Porebru pri Laškem, 31. januarja zopet v Modriču, 1. februarja pod Velikim vrhom na Kozjanskem, 2. februarja pri Sv. Ani na Babni Gori, 3. februarja na Kraberku, 4. februarja na poti k brigadi na Paški Kozjak. Samostojen, dolg in naporen pohod je bataljon končal po dvanajstih dneh, ko je v noči na 5. februar prišlo 37 borcev v Brdce na Paškem Kozjaku. Na tem območju je bila takrat Tomšičeva brigada s štabom divizije, medtem ko je bila Bračičeva brigada na bližnji Hudinji na južnem vznož-

ju Pohorja. Pohod je 4. bataljon končal 5. februarja z oštrim polumim bojem. V bojih je bil ta dan na Paškem Kozjaku tudi 1. bataljon Tomšičeve brigade, na Hudinji pa enota Bračičeve brigade. Vse to kaže, da je sovražnik šel v hajko z nekaj enotami. Nemci, ki so prihajali od Dobrne, so se okoli 9. ure pri vasi Velika Raven najprej spopadli s 1. bataljonom Tomšičeve brigade. Ta jih je ustavil, nakar so se Nemci razdelili v tri skupine in napadali bataljon od Brdc do Ramšaka v dolžini dveh kilometrov. Zaradi nemške premoči seje 1. bataljon umaknil do Zgornjih Brdc in jih tu zadrževal. Popoldne so dobili Nemci okrepitev iz Vitanja in bataljon Tomšičeve brigade se je moral zaradi nemške premoči in zaradi pomanjkanja streliva umakniti na zahod v Podvin. Boj 4. bataljona Bračičeve brigade je potekal takole: Med bojem Tomšičevega bataljona je 4. bataljon zavzel položaje proti Dobrni. Toda ko so se tomšičevci ob 12. uri umaknili, je 4. bataljon zasedel položaje Fužine —Velika Raven. Ob 16. uri sta začeli proti položajem 4. bataljona prodirati sovražnikovi koloni od Fužin in Velike Ravni. Bataljon je spustil sovražnikovo enoto okoli 150 mož povsem blizu, nato pa odprl nanje močan ogenj iz mitraljezov in pušk. Presenećeni in poraženi sovražnik se je zaradi približno 30 mrtvih in 15 ranjenih umaknil. Tako je zapisal v svojem poročilu štab brigade. O velikih sovražnikovih izgubah v spopadu s 1. bataljonom Tomšičeve brigade je poročal tudi štab 14. divizije. Pripominjamo, da so številke obeh poročevalcev o sovražnikovih izgubah verjetno previsoke.

Sovražnik je poslal popoldne iz Vitanja tudi na položaje Bračičeve brigade na Hudinjo enoto okoli 50 mož. Borci so jo pričakali pripravljeni, jo z ognjem napadli in pregnali. Sovražnik naj bi imel 3 mrtve in enega ranjenega, medtem ko brigada ni imela izgub.[42] Štab 4. operativne cone je poročal, da sta se 5. februarja bojevala na Paškem Kozjaku 1. bataljon Tomšičeve in 4. bataljon-jurišni Bračičeve brigade proti 600 policistom.[43]

Poraz Nemcev na Tinju na Pohorju

Vračamo se k dejavnosti glavnine Bračičeve brigade v dnevih, ko je bil odsoten njen 4. bataljon. Štab brigade je bil 29. januarja z 2. bataljonom in inženirsko-tehnično četo v va-

Drugi bataljon pozimi 1944/45. V prvi vrsti Marko Kukec-Rok (7), politični komisar in komandant Anton Godec-Tomaž (8)

si Velika Raven, 1. na Tinju in 3. bataljon pri Repu nad Tinjem na Pohorju. Enote so čistile orožje in počivale. Tudi 30. januarja so bili na istih mestih. Bataljona, ki sta bila na območju Tinja, sta bila obveščena, da prihajajo proti njima iz Oplotnice sovražnikove enote. Okoli 11. ure je prišla sovražnikova enota 270 mož na Malo Tinje in enota 75 mož na Veliko Tinje. Prvi bataljon se je pri Velikem Tinju spopadel z Nemci, vendar seje po daljšem boju zaradi sovražnikove premoći umaknil proti Repovi kmetiji. V boj se je kmalu vključil tudi 3. bataljon. Prvemu bataljonu je sklenil pomagati tako, da bo sovražnike napadel z boka in v hrbet. Komandant bataljona Martin Kumer je oblikoval iz 3. čete 3. bataljona manjšo in večjo skupino. Manjšo je pod vodstvom komisarja

Jožeta Krebsa usmeril v napad na zgornje hiše Tinja, kjer se nemška enota ni nadejala partizanskih napadalcev. Z večjo skupino pod vodstvom komandirja Franca Orešnika pa je zaprl nemški smučarski enoti odstopnico. Tu je bil na položajih tudi komandant Martin Kumer s člani štaba. Krebsova skupina je iznenada in silovito napadla presenećene Nemce, ki so imeli v nekaj hišah precej naropanega živeža in raznega blaga. Čeprav so se upirali z moćnim ognjem, se je njihov utnik kmalu spremenil v paničen beg proti dolini. Toda nekoliko niže jih je pričakala glavnina ćete s štabom bataljona, jih krepko porazila in jim prizadela precejšnje izgube. Večini nišo na begu kaj prida pomagale smuči niti bele obleke za prikritje. Štab divizije je poročal, da je imel sovražnik 24 mrtvih, 8 ranjenih, partizani pa nobenih žrtev. Bataljona sta zaplenila 250 nabojev in nekaj vojaške opreme. Štab cone je poročal o 31 mrtvih in 20 ranjenih sovražnikih. Pričevanja udeležencev so bližja številkam, navedenim v poročilu štaba divizije.[44]

Zadnjega januarja je bil štab brigade z inženirsko-tehnično četo v vasi Selce, vzhodno od Socke, 1. in 3. bataljon pa pri Rafoltu nad Smrečnim na Pohorju. Štabna skupina je bila tudi 1. februarja v Selcih, medtem ko se je 1. bataljon preme-

Prvi ali 3. bataljon pozimi 1944/45

stil k Pevcu pod Rafoltom, 3. bataljon pa vzhodno od Rafolta na območje Sv. Uršule na Pohorju. Oba dneva so imele enote vzgojno-izobraževalne, politične in vojaške ure, na Dravsko polje pa so poslali četo borcev mobilizirat novince.[45]

Operacijski odsek brigade je za drugo polovico januarja poročal, da so zaradi boljše gibljivosti in operativne učinkovitosti po 17. januarju razdelili enote v tri skupine, ki so vojaško in politično delovale na Paškem Kozjaku, južnem Pohorju, okoli Slovenskih Konjic in na Kozjanskem. Cilj akcij je bil napadati in ovirati transporte sovražnikovih enot in mobilizacija, s katero so krepili svoje enote in preprečevali sovražnikovo novačenje za »folkssturm« in za kopanje obrambnih strelskih jarkov. Mobilizacija novincev je bila v drugi polovici januarja uspešnejša kot v prvi. Kratka ocena o razmerah v brigadi je bila: Na premikih se je disciplina zboljšala in odstotek ubežnikov je padel na minimum. Obveščevalna služba je delovala dobro, le v bojih na Zgornjih Slemenah in Kamni Gori je odpovedala. Kurirska služba je delovala dobro. Sanitetni vod pogreša referenta dr. Herberta Zaveršnika, ki je še vedno zaradi pljučnice v bolnišnici pod Tolstim Vrhom. Prenos ranjencev v bolnišnice in previjanje je zadovoljivo opravljal brigadni bolničar Ivan Andrejc-Vanč. Bivanje brigadepo toplih nastaniščih je bilo dobro organizirano, tako da so se tudi higienske razmere izboljšale. Pač pa so imeli borci slabo obleko in obutev. Na koncu so poročali, da so porabili 9623 različnih nabojev in 18 bomb, zaplenili pa so 1000 nabojev in 5 bomb.[46] S strelivom se je brigada oskrbovala pretežno iz skladišč 4. operativne cone. Ta skladišča pa so polnile zavezniške pošiljke in pošiljke Glavnega štaba NOV in POS. Količine streliva, ki jih je brigada zadnje mesece zaplenila v bojih, so bile premajhne. Iz poročila ZKMJ izvemo, da seje brigada v drugi polovici januarja hudo spopadla z deli dveh sovražnikovih divizij, ki sta bili na premiku na območju Zgornje Slemene —Kamna Gora. Ta boj je zahteval veliko žrtev. Posledica je bila zmanjšana udarnost enot. Organizacija ZKMJ in drugi politični dejavniki so z okrepljenim političnim delom dosegli, da seje postopoma izboljševala borbena morala in da je brigada začela zopet izvajati uspešne akcije.[47]

Napada na avtomobile, smrt Antona Dorfmeistra in zločin na Stranicah

Uvodoma moramo povedati, da so postale zasede Bračičeve brigade na cesti med Vojnikom in Slovensko Bistrico za sovražnikovo motorizacijo in manjše enote nevarne, saj so uničile skoraj vse, kar se je pripeljalo pred njene mitraljeze. Te akcije Bračičeve brigade so od sovražnikov zahtevale dodatne moči za zavaravanje. V novem letu 1945 je opravil prvi napad na dva avtomobila 1. bataljon 6. januarja. Napadi na sovražnikovo motorizacijo so sledili 2., 9. in 16. februarja. Pričnimo z najbolj znanim napadom, ki je imel tudi najhujše posledice. To je bil napad na sovražnikovo motorizirano kolono 2. februarja 1945, v kateri se je vozil deželni svetnik in vodja Štajerske domovinske zveze v okupatorjevem celjskem okrožju Anton Dorfmeister. Akcija je bila na povelje političnega komisarja brigade Ivana Dolničarja izvedena tako: Prva in 2. četa 2. bataljona sta krenili 2. februarja 1945 ob 4. uri iz vasi Zgornja Lipa pod vodstvom komandanta Franca Križmana, političnega komisarja Borisa Požarja in pomočnika političnega komisarja Roka Klemenška-Viktorja v zasedo na cesto med Frankolovim in Stranicami. Z njim sta šla tudi brigadni politični komisar Dolničar in njegov spremljevalec Ciril Gregor. Komandant Križman je ob 6. uri razporedil zasedo pri Boštjančkovi domačiji v naselju Beli Potok. Tam blizu je bil ob potoku Tesnica majhen mlin.

Iz Slovenskih Konjic je to jutro krenila proti Celju avtomobilska kolona 2. bataljona 14. SS policijskega polka, ki se ji je v Slovenskih Konjicah pridružil Anton Dorfmeister. Njegov avtomobil je vozil sredi kolone. Ob 7.20 je sovražnikova kolona pripeljala v partizansko zasedo, ki je odprla iz vseh orožij močan ogenj. Štab brigade je 4. februarja poročal, da sta dva tovornjaka, naložena s strelivom, eksplodirala. Partizani so obstreljevali še en tovornjak, ki je obstal, in osebni avtomobil, ki so ga prerešetali s kroglami. Avtomobilska kolona je po sodbi štaba brigade štela še več vozil, ki so se ustavila za ovinkom, ko so njihove posadke zaslišale močno streIjanje in eksplozije. Štab brigade je navedel, da je imel so-

vražnik 16 mrtvih, lastnih izgub pa niso imeli. Istega dne je poročal o tem dogodku tudi protiobveščevalni oficir brigade, češ da so bili ob eksploziji uničeni trije tovornjaki s strelivom za protiletalsko topništvo ter osebni avtomobil. Tudi on je o uničenju osebnega avtomobila poročal napačno. Iz poročila orožniške postaje z dne 3. februarja izvemo, da so partizani streljali na kolono z obeh pobočij. Takoj v začetku napada je bil v avtomobilu hudo ranjen v glavo Anton Dorfmeister. Njegov šofer in hkrati spremljevalec Lerch, ki je bil laže ranjen v lice, je avtomobil ustavil in se spustil v boj s partizani. Ko je zadeti tovornjak s strelivom zapeljal nekoliko naprej, da bi se umaknil s ceste, je Lerch to izkoristil in z avtomobilom odpeljal Dorfmeistra v celjsko bolnišnico. V Frankolovem je Lerch obvestil o partizanskem napadu policijsko enoto in orožniško postajo v Vojniku. Kmalu po Lerchovem pobegu je tovornjak s strelivom eksplodiral. Orožniško poročilo iz Vojnika navaja, da so bili laže ranjeni trije policisti.[48]

Štab Bračičeve brigade in njegov protiobveščevalni oficir sta poročala o treh uničenih tovornjakih in osebnem avtomobilu, orožniška postaja pa ne preveč jasno o enem tovornjaku s strelivom, ki je eksplodiral. Ker orožniško poročilo navaja, daje bila na vožnji od Slovenskih Konjic proti Celju avtomobilska kolona in sredi nje Dorfmeistrov osebni avtomobil, sklepamo, da je brigada uničila najprej tri tovornjake in potem na več mestih prestrelila Dorfmeistrov avtomobil. Sodimo, daje brigadno poročilo dokaj jasno pri opisovanju napada in uničenja prvega in drugega tovornjaka. Tudi tretji tovornjak so napadli. Ta se je zato ustavil in morda je končal kot prva dva tovornjaka. Janez Stanonik-Maks je pisal februarja 1945, da so bili trije tovornjaki, naloženi s strelivom, po eksplozijah samo še žalostne razbitine. Za tovornjaki so dobesedno preluknjali tudi osebni avtomobil. Pozneje so izvedeli, je dodal Stanonik, daje v njem končal Dorfmeister, zatiralec vsega, kar je bilo slovenskega.[49] Žal pa ni poročila iz 14. SS policijskega polka, ki je bil drugače kot orožniška postaja Vojnik dolžan o vsem natančneje poročati. Dorfmeistra so pripeljali v celjsko bolnišnico 2. februarja po osmi uri. Ugotovili so, da je izstrelek ostai v možganih. Umri je po operaciji 3. februarja ob 12,30.

Partizani, ki so napadli sovražnikovo kolono, niso vedeli, da so zadeli Dorfmeistra. Kljub temu se je ta vest naglo širila. Marburger Zeitung je šele 8. februarja objavil prispevek o Dorfmeistru in o njegovem pogrebu. Temu je sledilo več prispevkov v okupatorskem tisku. Objavili so, da je na Dorfmeistrovo mesto postavljen SA Oberführer Heinz Mayerhöfer. O Dorfmeistrovi smrti in o akciji Bračičeve brigade je 10. februarja v 31. št. poročal Novi čas, glasilo OF za Štajersko. V prispevku pod naslovom »Fašistični zločinec Dorfmeister je prejel zasluženo kazen« je poudarjeno, kako so mitraljezci prerešetali osebni avtomobil »in pri tem ubili osovraženega Kreisführerja in Landrata celjskega okrožja Tonija Dorfmeistra, ki je storil že toliko zločinov nad slovenskim narodom«. O uspešni akciji Bračičeve brigade sta poročala tudi štaba 14. divizije in 4. operativne cone. Dorfmeistru so pripravili nacisti velik pogreb. Pokopali so ga 5. februarja v Celju. Udeležilo se ga je veliko nacističnih veljakov, med njimi dr. Sigfried Uiberreither, Franz Steindl, general policije Erwin Rösener in drugi. Dorfmeister je bil eden najbolj fanatičnih sovražnikov vsega, kar je bilo slovensko. Bil je pobudnik in izvajalec najbolj krutih metod v boju proti osvobodilnemu gibanju. Nacisti so po Dorfmeistrovi smrti pripravljali maščevanje. General Rösener je ukazal, da je treba v povračilo obesiti sto ljudi.[50]

Medtem ko so tekle priprave za izbor stotih žrtev in organizacija njihove usmrtitve, je Bračičeva brigada 9. februarja ponovno napadla sovražnikovo motorizacijo na isti cesti pri Križevcu med Stranicami in Spodnjimi Zrečami. V akcijo sta po polnoči 9. februarja krenila s Skomarja 2. in 3. bataljon. Drugi bataljon je šel prek Bukove gore in Tiča in je postavil zasedo na cesti Vitanje-Stranice. Njegova naloga je bila zavarovati umik 3. bataljonu, ki je šel v zasedo na glavno cesto pri vasi Križevec pri Stranicah. Bataljon je naredil na cesti zapore s hlodi, moštvo pa ustrezno razporedil na prežo sovražnikovih vozil. Ob 7.45 je pripeljal od Vojnika osebni avtomobil. V njem je bila policijska posadka: dva nadporočnika, nadstražmojster in naddesetnik. Vsi so bili po krajšem spopadu v boju pobiti. Približno čez 25 minut je od Slovenskih Konjic pripeljal tovornjak, naložen z avtomobilskimi plašči. V kabi-

ni sta sedela stražmojster in kapetan. V napadu je bil kapetan smrtno zadet, stražmojster pa je padel na begu. Od Vojnika je kmalu zatem pripeljal vojaški tovornjak. Ker je verjetno slišala streljanje ali je bila o njem obveščena, je poizkušala posadka tovornjaka udariti partizanski zasedi v hrbet. To je preprečil partizanski mitraljezec z nekaj soborci. V spopadu sta padla dva sovražnika, druge pa je zaseda pregnala. Vtem je pripeljal osebni avtomobil, v katerem je bil dipi. inž. arh. Anton Rosenberger, inšpektor za gradnjo utrdb na jugovzhodu. Ko je zagledal barikado in partizane, je poizkušal z naglim okretom avtomobila pobegniti. To se mu ni posrećilo in moral seje vdati. Rosenbergerja so pozneje ustrelili. Po tej akciji sta se 2. in 3. bataljon umaknila na Pako na Pohorju nad Vitanjem. Štab brigade je končal poročilo z ugotovitvijo, da je imel sovražnik 9 mrtvih, da so mu uničili tovornjak, naložen z avtomobilskimi plašči, ter oklepni in osebni avtomobil. Zaplenili pa so: 4 puške, brzostrelko, 5 pištol, 294 različnih nabojev, 4 bombe, več vojaških oblačil, obutve, nekaj živil in cigaret.[51]

Protiobveščevalni oficir brigade je v svojem poročilu grajal komandanta brigade Milenka Kneževića, ćeš da so prehitro ustrelili Antona Rosenbergerja, ker bi verjetno od njega dobili koristne podatke. Med zaplenjenimi Rosenbergerjevimi dokumenti ni našel protiobveščevalni oficir nič uporabnega.[52]

Podatke o akciji dopolnjujeta udeleženca Jože Savinšek in Ivan Mazej. Savinšek navaja, da je bil v osebnem avtomobilu Volkswagen ob napadu smrtno zadet šofer, višjega funkcionarja za utrdbe pa so ujeli. Savinšek je avtomobil zažgal in se s 3. bataljonom umaknil. Med potjo naj bi omenjenega višjega funkcionarja zaradi njegovega obnašanja ustrelil komandant Milenko Knežević. To potrjuje tudi borec Ivan Mazej.[53]

Dan nacističnega zločina se je naglo bližal. Bračičeva brigada se je 6. februarja še zadrževala na Hudinji, 7. in 8. februarja je bila na Skomarju, po opisani akciji v Križevcu pri Stranicah pa je bila od 9. do 12. februarja v Paki na Pohorju.

V nedeljo 11. februarja so prišle na Stranice nemške vojaške in policijske enote. Zasedle so okoliške vzpetine in položaje ob glavni cesti ter s patruljami nadzirale širše območje. Brači-

čeva brigada je premike sovražnikovih enot in patrulj spremljala, ni pa vedela, da že pripravljajo globinsko in neposredno zavarovanje območja Stranie zaradi obešanja žrtev. Tako je krenila tega dne sovražnikova enota tudi proti Bračičevi brigadi na Pako. Pri spopadu s četo 2. bataljona sta sovražnika napadli drugi dve četi z boka in hrbta ter ga prisilili k umiku. Sovražnik je imel 3 mrtve, 2 ranjena, partizani pa enega mrtvega, je poročal štab brigade.[54]

Oglejmo si nekoliko natančneje ta spopad in boj med 2. bataljonom Bračičeve brigade ter nemško enoto okoli 50 mož. Prva četa komandirja Ivana Zupanca je bila pod gozdom na domačiji Jožeta Navršnika, pd. Slatinjeka, medtem ko je bil štab 2. bataljona z 2. in 3. četo nekaj sto metrov više. Stražar je po deseti uri opozoril kurirja Staneta Kukovičiča, daje videi pod domačijo nemško enoto, katere vojaki se sklonjeni bližajo domačiji. Zaradi goste megle so se četi nevarno približali. Kukovičič seje hotel prepričati, kje so Nemci, vendar jih zaradi goste megle, ki jih je prav takrat zakrila, ni videi. Kljub temu je takoj obvestil komandirja. Župane je razporedil na zasnežene položaje mitraljezee in druge borce. Sovražniki so ob gospodarskem poslopju naleteli na mitraljezea in na stražarja. Stražar je začel streljati, sprožil pa je tudi mitraljezec. Toda mitraljez je zatajil. Nemci so to izkoristili in napadli. Župane je iskal drugega mitraljezea, toda Nemci so se prebili na dvorišče v Zupančevo neposredno bližino. Glavnina presenećene čete se je umaknila na rob gozda, nekaj deset metrov nad hišo, in od tod streljala po napadalcih, ki so obkolili domačijo. V boju so ob pol enajsti uri z mitraljeskim rafalom v prsi smrtno zadeli Ivana Zupanca. Bil je na čistini med hišo in gozdom. Nemci so vdrli v hišo, razbili okna, podtaknili ogenj in odgnali živino. Takrat je Jože Kisovec-Dušan, komandant 2. bataljona, organiziral nasprotni napad. Z močnim streljanjem in jurišem so borci pregnali Nemce ter pogasili v hiši ogenj, ki se še ni usodno razširil. Domačini so bili srečni, da so partizani pregnali Nemce in preprečili požar. Skupno so obžalovali padec sposobnega in priljubljenega komandirja Ivana Zupanca iz Hrastnika.[55]

O spopadu so domačini povedali: Nemška vojaška enota je krenila v hajko od gostilne Firer pri Sv. Marjeti mimo Kri-

čeja do Škofleka. Tu so prisilili gospodarja, da jih je vodil k Jožetu Navršniku-Slatinjeku —na Pako. Nemci so bili obveščeni, da so tarn partizani. Izkoristili so gosto meglo in prišli v neposredno bližino stražarja, ki je stai pri hiši na jugozahodni strani. Ko jih je zagledal, je streljal. Takoj zatem je iz sovražnikovega orožja strahovito zaropotalo. Zaradi presenečenja so se partizani umaknili v bližnji gozd in nudili v prvih trenutkih neorganiziran odpor. Nemci so kmalu zavzeli domačijo in severne položaje pri mogočni lipi, ki jim je dajala zaščito. Medtem je prišlo na domačiji do pretresljivega razpleta. Nemci so kot talee iz hiše nagnali gospodarja Jožeta Navršnika, ženo in štiriletnega sina Jožka ter jih uporabili kot ščit proti močnemu partizanskemu ognju. Nemci so med bojem pognali iz hleva 8 glav živine, podtaknili v hiši ogenj in jo zaklenili. Vtem se je razvil med lipo in gozdom srdit spopad, v katerem je padel Ivan Župane. Ko so borci videli, da so Nemci zažgali partizansko domačijo, »jih je popadla sveta jeza in hoteli so preprečiti najhujše. Odločili so se za juriš. Slišati je bilo strašno vpitje ... Pregnali so Nemce ...« ter pogasili ogenj. Med gašenjem je glavnina partizanov še vedno napadala umikajoče se Nemce, ki so vozili na Navršnikovih saneh svojega padlega vojaka ter gonili v dolino Navršnikove in oropano živino. Jožetu Navršniku se je porodila odrešilna misel. Vrgel se je v sneg. Nemci so mislili, da je zadet in so ga pustili. Ko so se odmaknili, seje pobral in zbežal domov. Partizani so pregnali Nemce do spodnjega soseda Večka. Pospešeni nemški umik je izkoristila Navršnikova žena, ki se jim je izmuznila in se s sinkom skrila pri Večkovih. Nemci so potem nudili srdit odpor pri Volavčevi kmetiji in ob umiku zažgali gospodarsko poslopje. Sovražniki so hoteli požgati še niže ležečo kmetijo, pa jih je zmedel gospodar, ki jih je začel glasno zmerjati po nemško. Tu je prenehal partizanski pregon, nacisti pa so se umaknili v Vitanje. Naslednji dan je vitanjski župan Ernst Tischler, domaći Nemec, sporočil Navršnikovim, naj pridejo po živino, kar so ti tudi storili. Ljudje so govorili, da je Tischler preprečil, da razjarjeni Nemci niso obstreljevali s topovi iz Vitanja kmetij na Paki, od koder so jih partizani pregnali. Tischler je ob koncu vojne zbežal z Nemci. Rečemo lahko, da se je za Navršnikovo dru-

žino vse razmeroma srečno končalo. Omeniti moramo še srečno naključje, da ni bilo ob napadu doma njihovih dveh deklet (rejenk), ki sta bili zelo dejavni partizanski obveščevalki.[56]

V zvezi z nemškim vojaškim zavarovanjem Konjiške gore je zanimivo pričevanje Mihe Petana-Brica. Januarja je šel s 4. bataljonom na Kozjansko po novince oziroma ruske prebežnike iz nemške vojske, vendar niso našli ne Kozjanskega odreda ne Rusov oziroma novincev. Četrti bataljon se je februarja vmil v brigado. Kapetan Cvelbar je ukazat Petanu, ki si je izbral dva spremljevalca, naj poišče Kozjanski odred in pripelje novince. V Silovcu pri Sromljah je prevzel od 2. bataljona Kozjanskega odreda okoli 25 Rusov. Z njimi je prišel 12. februarja na Tolsti Vrh na Konjiški gori. Prestrašeni domačini so jim povedali, da je tu velika hajka. Videli so namreč premike sovražnikovih enot in patrulj. O obešanju talcev na Stranicah pa niso ničesar vedeli. Do treh partizanov in Rusov, oblečenih v nemške uniforme, pa so bili močno nezaupljivi. Sodili so, da so provokatorji, in Petanu je 12. februarja zvečer komaj uspelo na območju Stranie preprositi mater, da jim je dala dvanajstletnega sina za vodnika čez glavno cesto. Zjutraj 13. februarja so našli v gozdu na območju Skomarja na položajih 2. bataljon. Z njimi je bil tudi politični komisar brigade Dolničar. S skupino 25 Rusov so takoj okrepili 4. bataljon.[57]

Bračičeva brigada je tudi 12. februarja opazila intenzivnejše premike sovražnikovih patrulj in enot med Vitanjem in Slovenskimi Konjicami ter med Mislinjo in Dovžami. V štabu brigade in na terenu so menili, da zbira sovražnik enote za hajko proti brigadi.[58]

V Grabnu pri Stranicah so 12. februarja nacistični rablji opravili svoje zločinsko delo. Ob glavni cesti so obesili na jablane osemindevetdeset jetnikov. Enega so na poizkusu pobega ustrelili, enega pa so 14. februarja ustrelili pri Celju. Med usmrčenimi je bilo največ partizanov in političnih aktivistov, zajetih med ofenzivo konec 1944 in v začetku 1945. Med žrtvami je bilo tudi več partizanskih ranjencev.

Iz Bračičeve brigade so bili obešeni: Ivan Čebulin, r. 1923, Hrastje pri Žusmu, ključavničar, ujet decembra 1944,

L

zaprt v Celju; Anton Hlastan, r. 1908, Zdole pri Krškem, elektrikar, ujet januarja 1945 kot terenski aktivist; Ernest Kajba, r. 1913, Mrčna sela, Krško, kmečki sin, ujet ob napadu na Paško vas 28. novembra 1944; Ivan Kos, r. 1902, Dobrina pri Loki na Kozjanskem, kmet, ujet kot ranjenec pozimi 1945; Ivan Kožuh, r. 1909, Drožanje, Sevnica; Ruše, delavec, ujet januarja 1945, zaprt v Celju; Mihael Kumer, r. 1915, Doblatina pri Laškem, kmet, ujet januarja 1945 na zdravljenju pri Frankolovem; Franc Rabuda. r. 1912, Veliko Tinje na Pohorju, rudar, ujet kot ranjenec v partizanski bolnišnici v Podvolovljeku v ofenzivi januarja 1945.

Po objavljenih skupinskih usmrtitvah na Slovenskem Štajerskem je bilo leta 1945 usmrćenih 265 domoljubov, od tega kar 100 na Stranicah.[59]

13. februarja seje brigada razporedila na območjih Hudinje, Skočaja in Rakovca na Vitanjskem Pohorju. Na Paki je ostala samo inženirsko-tehnična četa. Sovražnik je patruljiral na območjih Vitanja, Zreč in Sv. Kunigunde (Gorenje). Naslednji dan se je brigada premestila na območje Brezen —- Brdce na Paškem Kozjaku. Tu je bila tudi 15. februarja.

Tretjo drzno akcijo na sovražnikova motorna vozila je brigada zopet načrtovala na glavni cesti med Frankolovim in Stranicami. Za izvedbo napada 16. februarja so določili 1. bataljon, ki je štel 127 navzočih borcev. Njegova oborožitev je bila: 67 pušk, 14 mitraljezov, mitraljez šarec MG, protitankovska puška, 6 pištol, lahek minomet, protioklepni minomet piat in 15 bomb. Na cesto je 1. bataljon prišel ob pol deveti uri. Prvo in 2. četo je štab pod vodstvom Mirka Beslaća, Jaka Žvana in Cirila Marušiča-Vinka razporedil v zasedo ob cesti,
3. četo pa na zavarovanje proti Frankolovemu. Ob 10. uri sta pripeljala od Slovenskih Konjic osebna avtomobila esesovskih enot. Prvi je zavozil v kmečki voz, naložen s hlodi, ki so ga partizani porinili na cesto namesto barikade, drugi pa je zavil s ceste na travnik. V prvem avtu so se vozili trije vojaki in njihov desetnik, v drugem pa kapetan Georg, nadporočnik, spremljevalec, šofer in neka ženska. Ob partizanskem napadu je bilo pobitih 8 potnikov. Paula Müllerja, madžarskega državljana, so zajeli in ga odpeljali s seboj. Partizani so nameravali zažgati tudi avtomobila. Vendar jim to zaradi na-

pada dveh Konjic in vendar se je postopoma umaknil z nevarnega območja ceste in nadaljeval umik proti Lipi in Fužinam. Umik s ceste je uspešno ščitila 3. četa pod vodstvom Janeza Jakliča, Štefana Ipavca in Zlate Popović. Konec akcije in boja je bil ob 12. uri. Sovražnik je imel 10 mrtvih in več ranjenih, bataljon pa dva ranjena. Partizani so zaplenili: mitraljez šarec MG, model 42 s 500 naboji, 4 brzostrelke, 2 puški, 3 samokrese, 2 bombi, nekaj oblek in obutve. Po akciji se je 1. bataljon razmestil v vasi Velika Raven, medtem ko so bili štab brigade s 4. bataljonom ter 2. in 3. bataljon na območju Brezen-Javornik-Brdce.[60]

S 1. bataljonom se je te akcije udeležil tudi namestnik komandanta kapetan Cvelbar. Iz njegovega pričevanja izvemo, kako je brigado prizadela vest, da so nacisti pri Stranicah usmrtili sto sodelavcev osvobodilnega boja. V štabu so zato sklenili organizirati blizu kraja zločina povračilno akcijo. Domačini blizu ceste so bili še pod vtisom obešenih, a so partizane lepo sprejeli. Bil je pustni torek in skoraj pri vsaki hiši so jim postregli s krofi. Kapetan Cvelbar je zatrdil, da sta četi v odločnem hitrem jurišu in z močnim ognjem sovražnika v avtomobilih hitro uničili. Med mrtvimi sta bila tudi navdušena nacistka, hčerka konjiškega župana Radiča, in njen ženin, nemški oficir.[61]

Kot smo omenili, so imeli partizani dva ranjena. V zapestje je bil ranjen Franjo Toth-Tarzan, r. 1918, iz Uljanika pri Daruvaru, Madžar iz 2. čete 1. bataljona [62], in Benedikt Savšek, r. 1927, iz Gradca pri Litiji, politični delegat, sekretar SKOJ bataljona, ki je bil huje zadet v nogo. Štab 1. bataljona je poročal, daje Savšek izkrvavel med prenosom v bolnišnico na Glažuti, medtem ko je Ladislav Kiauta zabeležil, da so ga Nemci ujeli 16. februarja 1945 na Glažuti na Pohorju in je potem umri v mariborskem zaporu.[63]

Sovražniki poraza in žrtev med Frankolovim in Smanicami niso pozabili. Šli so v napad na Bračičevo brigado na Brezen na Paškem Kozjaku. Tu jih je 17. februarja z ognjem pričakal 4. bataljon in jih po krajšem boju pregnal.[64]

Ko tako nadrobno obravnavamo bogato bojno dejavnost brigade, moramo povedati, da je bilo tudi njeno notranje življenje razgibano. Vsak dan se je kaj dogajalo. Eni so prihajali, drugi odhajali. To velja zlasti za vodilne ljudi, pa tudi za borce. Poglejmo si spremembe v februarju! Najprej se borno pomudili pri dr. Herbertu Zaveršniku. Omenili smo že, da je januarja zbolel. Zaradi neprestanih bojev so ga v brigadi močno pogrešali. S hudo gripo in visoko vročino se je dr. Zaveršnik zatekel v Konjiško vas k Cugmasovim. Tu sta zanj brižno skrbela domaća hćerka Katarina in sodelavec bolnišnice Zima Ignac Pančić-Nace. Ko se je razvila pljućnica s temperaturami nad 40 stopinj C, so bili v nevarnosti, da jih bodo Nemci odkrili. Odločili so se za prenos bolnika v bolnišnico Zima nad Konjiško vasjo. Aktivist Nace se je lotil tveganega prenosa bolnika. Skril ga je v velik koš za krmo, ga dobro pokril in ga na hrbtu srečno prinesel v bolnišnico, kjer so ga medicinec Gabrijel Hrušovar-Drago in drugi februarja pozdravili. Med zdravljenjem dr. Zaveršnika je januarja prejel štab Bračičeve brigade prek štaba 14. divizije dnevno povelje štaba 4. operativne cone, v katerem izreka dr. Herbertu Zaveršniku priznanje in pohvalo za njegovo vztrajno in požrtvovalno reševanje številnih ranjencev v decembru 1944. Poudarili so, naj bo njegovo strokovno delo »za vzor sanitetnemu osebju vseh enot 4. operativne cone«.[65] Obolelega dr. Zaveršnika je 2. februarja 1945 zamenjal dr. Ivan Cestnik. Iz kirurške ekipe 14. u. divizije, ki jo je vodil, so ga poslali 1. februarja 1945 z medicinko Ljubo Kopriva-Vidmar. Že 2. februarja popoldne je dr. Cestnik naravnal zlomljene kosti v zapestju Mihi Beletu, najboljšemu mitraljezcu brigade, ko se je vmil ranjen iz akcije od Stranie. Ko so izvedeli, da so partizani smrtno zadeli Dorfmeistra, je dr. Cestnik zapisal: »Premila je bila kazen za tega zločinca, so govorili borci. Poginiti od partizanske puške, to je bila zanj prevelika čast, so rekali ljudje.«[66]

Iz poročila sanitetnega oddelka 4. operativne cone je razvidno, da je bil februarja lekarniški referent v Bračičevi brigadi Mirko Kus, da imajo dovolj sanitetnega materiala ter da so sanitetne razmere v brigadi prav dobre. O bolničarskem kadru so zapisali, da je odlično organiziran. Obleka in obu-

tev sta v redu. Sanitetni vodi v treh brigadah divizije so v tem času šteli po 12 do 16 ljudi. Kot najboljšega so ocenili sanitetni vod Bračičeve brigade.[67]

Iz brigade sta bila zaradi zdravljenja od novembra 1944 odsotna komandant 2. bataljona Anton Godec-Tomaž in komandant 4. bataljona Jože Kisovec-Dušan. Prvi seje vrnil Kisovec. Februarja so ga postavili za komandanta 2. bataljona. Franc Križman, dotedanji komandant je bil zaradi velikih žrtev 2. bataljona v januarju do ranitve 25. februarja na razpoloženju, potem pa na zdravljenju. Anton Godec je kmalu po vrnitvi v brigado napredoval v namestnika komandanta Tomšičeve brigade. Iz Bračičeve brigade je šel 15. februarja 1945. Z njim je šel tudi njegov spremljevalec Avgust Stupan.[68]

Sovražnikova ofenziva, boji brigade na območju Hude luknje in Završ

Brigada je dobila na Paškem Kozjaku od štaba 14. u. divizije povelje, naj se zaradi posebne naloge takoj zbere na območju Završ. Zbor enot je bil 17. februarja ob 15. uri pri Špeharju. Brigadna kolona je krenila mimo Sv. Jošta in Šustarja in je prekoračila pod Hudo luknjo reko Pako, cesto in železniško progo. Ko je bilo že pol brigade čez cesto, je približno 300 m od podrtega železniškega mostu udarila po partizanih močnejša nemška zaseda. Z naglim nasprotnim jurišem, podprtim predvsem z močnim mitralješkim ognjem, je brigada v polurnem boju odbila sovražnikovo zasedo. Partizani so videli tri padle Nemce in ubitega policijskega psa, vendar so bile izgube Nemcev, sodeč po opaznih krvavih sledovih, večje. V boju je padel borec Rudolf Luzar, r. 1907, rudarski nadzornik iz Šaleka pri Velenju. Ob drugi uri po polnoči 18. februarja so se pri Št. Vidu nad Valdekom razmestili štab brigade, 1. in 3. bataljon, pri Sv. Rupertu pa 2.in 4. bataljon in inženirsko-tehnična četa.[69] Brigada seje uspešno prebila na določeno ji operacijsko območje, ni pa vedela, da je tu imel

sovražnik že pripravljene močne enote za ofenzivo predvsem proti 14. diviziji in 3. brigadi NO. Nekaj dni predtem je sovražnik okrepil dejavnost svojih enot proti Tomšičevi in Šercerjevi brigadi. S Tomšičevo brigado se je spopadel na območju Št. Andraža in Podkraja pri Velenju, v Šaleku in Paki, kjer je sodeloval v boju tudi 3. bataljon NO. Tretji bataljon Šercerjeve brigade so Nemci napadli 14. februarja pri Sv. Duhu nad Podgorjem in mu prizadeli hude izgube.[70]

Za ofenzivo, ki je trajala od 18. do 25. februarja, je okupator zbral tele enote: dele 13., 17. in 19. SS policijskega polka, 2. bataljon 14. SS policijskega polka, dele gorskega lovskega polka Treeck in vermanšaftske čete Maribor —okolica. V teh enotah je bilo prek 3000 najsodobneje oboroženih mož, podprtih tudi s težko oborožitvijo. Ofenziva je zajela ozemlje nad Pako, Mislinjo, Uršljo goro in Belimi Vodami. Okupatorjeve sile so prodirale iz Šaleške, Mislinjske in Mežiške doline.[71]

Osemnajsti februar je bil težaven za vse brigade 14. u. divizije in za enote 3. brigade NO. Sovražnikove enote so napadle Bračičevo brigado pri Št. Vidu nad Valdekom, Tomšičevo brigado nekoliko zahodneje na Graški gori, Šercerjevo brigado pa na območju Šentvida nad Zavodnjami. Boji Bračičeve brigade so potekali takole: Sovražnik je napadal položaje brigade v več kolonah. Ob 7. uri je najprej napadel pratež 3. bataljona, ki je šel nabavljat hrano k spodnjim hišam v Št. Vidu. Ranjena sta bila intendant in en borec. Takoj po prvem nemškem rafalu so čete 3. bataljona zasedle položaje pod Št. Vidom v smeri Mislinja —Dolič. Ob 8.30 je napadala 2. četo 3. bataljona predhodnica 30 Nemcev. Borci so jo pustili na razdaljo 20 m, nato pa so udarili po njej tako močno, da se je v paničnem begu po globokem snegu komaj umaknila. Pri Št. Vidu se je takrat vključil v boj tudi 1. bataljon, ki je s svojih položajev močno streljal po napadajočih Nemcih in tako razbremenjeval 3. bataljon, ki je bil že v hudem spopadu. Sovražnikovim srditim napadom je bila pod Št. Vidom najbolj izpostavljena 2. četa 3. bataljona, ki je na prodirajoče Nemce kar štirikrat jurišala, jih tako odbila in jim prizadela precejšnje izgube. Prva četa je držala položaje pri cerkvi, ščitila hrbet 2. četi in obvladovala z močnim ognjem šarca sovražnikove položaje. Tretja četa je branila desno krilo polo-

žajev 3. bataljona. Napadi sovražnikovih enot so bili podprti s težkimi minometi in z dvema topovoma. Tretjemu bataljonu je bila v veliko pomoč 2. četa 1. bataljona, ki je sovražniku med hudim bojem s 3. bataljonom udarila v hrbet. Pri tem je pobila 6 sovražnikov in 4 mule, natovorjene s strelivom. Prvi bataljon se je ob 14.30 umaknil južno na položaje pod Klančnikom, 3. bataljon pa ob 15. uri k Medvedjeku. Hudi boji so potekali tudi na območju Sv. Ruperta na položajih 4. in
2. bataljona. Ko so začeli Nemci napadati 3. bataljon, je po njih udarila okoli 9. ure od Sv. Ruperta tudi zaseda 4. bataljona. Ob 10.30 je proti 4. bataljonu prodirala druga nemška kolona. Nanjo so mitraljezci 4. bataljona usmerili tako močan ogenj, da se je začela umikati in se preusmerila po robu hriba proti 2. bataljonu. Čez pol ure se je proti 4. bataljonu usmerila že tretja nemška napadalna skupina, ki je prišla iz doline. Četrti bataljon jo je z jurišem odbil vendar se Nemci niso dali. Ponovno so napadli z nasprotnega hriba, vendar jih je 4. bataljon z jurišem tudi tokrat odbil. Ob 14. uri se je
4. bataljon umaknil s položajev. V najbolj kočljivih razmerah seje bojeval 2. bataljon. Njegovi 1. in 2. četa sta zasedli položaje nad Lahovnikom, zahodno od kote 798. Za zavaravanje boka je 2. četa postavila dva mitraljeza k cerkvi sv. Ruperta. Tretja četa je bila začasno v rezervi. Sovražnikov cilj je bil zavzeti položaje pri cerkvi sv. Ruperta, s čimer bi ogrozil vse bataljone Bračičeve brigade in bataljone 3. brigade NO, ki so držali položaje od kote 798 pri Lahovniku do Tomšičeve brigade na Graški gori. Drugi bataljon Bračičeve brigade je prišel v stik s sovražnikom po 9. uri. Ta je prodirai proti njegovim položajem z dveh strani, podprt z minometnim in topovskim ognjem. Glavni napad 150 do 200 mož proti cerkvi sv. Ruperta in proti l.četi pri Lahovniku se je začel okoli
11. ure. S polovico 3. čete so potem okrepili 1. četo, z drugo polovico 3. čete pa položaje pri cerkvi sv. Ruperta. Sovražnik je močno pritiskal na 1. četo, ta pa gaje skušala z nasprotnim napadom odbiti. Nanj je z boka jurišal tudi del 2. čete, toda juriš zaradi sovražnikove premoči in pomanjkanja streliva ni uspel. Vsi poizkusi sovražnika, da bi zavzel položaje pri Sv. Rupertu, so bili zaman. Borci so bili lačni in prezebli, morali so obvladati manevriranje po globokem snegu. Ker Nem-

ci kljub številčni in tehnični premoći niso uspeli, so se poslužili zvijače. »Prišlo jih je okoli 50 z dvignjenimi rokami, kakor da se predajajo. Bataljon je prekinil palbo in čakal. Ko so prišli v bližino 20 m, so vsi naenkrat odprli ogenj.« Toda 2. bataljon se ni umaknil. Sovražnik pa je le našel slabo točko. Na levem krilu od cerkve sv. Ruperta je neki enoti med nemškim napadom odpovedal mitraljez. Sovražnik je to izkoristil in prišel na dobre položaje, s katerih je nevarno ogrozil vso brigado. Ko se je 4. bataljon ob 14. uri umaknil h Klančniku, je bil v največji nevarnosti 2. bataljon, saj so se takrat v njegovem zahodnem zaledju umikale tudi enote NO in Tomšičeve brigade. Nemcem je tako uspelo s petimi prodirajočimi skupinami že skoraj popolnoma obkoliti Bračičevo brigado. Zato je njen štab bataljonom ukazal umik v ustrezne smeri. Pod hudim sovražnikovim pritiskom se je 2. bataljon umaknil na Zgornje Završe, kamor je pred njim prišel štab 14. divizije. Tu je bil 2. bataljon na položajih do mraka. Ker je bil 2. bataljon začasno odrezan od brigade, se je ponoći premaknil kot zaščitnica štaba 14. divizije na položaje pri Št. Andražu nad Polzelo. Po opisanih hudih bojih, ki so se končali popoldne, je štab brigade ugotovil, da se ne morejo prebiti čez Graško goro proti severozahodu. Rešitev iz obkolitve je preboj na jugovzhod, na Paški Kozjak. Ob 19.30 je 1. bataljon krenil na zavarovanje k Hudi luknji. V zasede je postavil dve četi. Ob 22.30 je pripeljal od Mislinje vojaški tovorni avtomobil. Zaseda ga je napadla in v krajšem spopadu je bilo ubitih 5 sovražnikovih vojakov, 4 so ujeli, tovornjak pa uničili. Brigada je potem brez ovir prešla železniško progo, cesto in reko Pako ter se namestila pri Sv. Joštu na Paškem Kozjaku. Ob koncu poročil Bračičeve brigade je navedeno, da je imel sovražnik precejšnje izgube v mrtvih in ranjenih. Lastne žrtve so bile: osemnajst padlih in sedemnajst ranjenih. Zaplenili so 5 pušk, pištolo, 400 nabojev, več oblek in nahrbtnikov. Za mitraljeze so porabili 4570, za puške 1420 in za brzostrelke 1760 nabojev.[72]

Izid opisanih bojev je protiobveščevalni oficir Bračičeve brigade ocenil dokaj kritično. Navedel je, da bi bilo gotovo manj žrtev, če bi bilo med Tomšičevo in Bračičevo brigado boljše operacijsko sodelovanje. Tako bi se brigadi v kritičnih

trenutkih razbremenjevali oziroma si pomagali. Vojaškim funkcionarjem je očital, da se vključujejo osebno v boje in zato v bojih nimajo pregleda nad vsemi enotami, ki bi jih morali voditi. Posebno velike žrtve, dvanajst padlih in pet ranjenih, je imel 2. bataljon. Od tega največ 3. četa 2. bataljona, ki se ni pravočasno umaknila s položajev pri cerkvi sv. Ruperta. Miha Butara navaja, da bi moral priskočiti na pomoč, kot je bilo domenjeno, 2. bataljonu Bračičeve brigade 3. bataljon Tomšičeve brigade, ki je bil na položajih pri Sv. Heleni. Kljub dogovorom in intervencijam štaba Bračičeve brigade, njenega 2. bataljona in štaba 14. divizije med boji iz nepojasnjenih vzrokov odločujočega udarca 3. bataljona Tomšičeve brigade Nemcem v hrbet ni bilo. To je bilo usodno za žrtve 2. bataljona Bračičeve brigade.[73]

Po poročilih o hudih bojih Tomšičeve brigade na Graški gori od 10. do 16. ure sodimo, daje bil sovražnikov pritisk na njene bataljone iz smeri Šmiklavža, Dobrave in Škalskih Cirkovc tako močan, da se štab ni mogel odločiti za pomoč Bračičevi brigadi na območju Lahovnik —Sv. Rupert. Tomšičeva brigada je v šesturnih bojih prizadela sovražniku izgube 21 mrtvih in 36 ranjenih. Iz njenih vrst sta padla dva borca, ranjeni pa so bili trije borci. Zvečer seje brigada umaknila na območje Podkraja pri Velenju, Lokovice in Št. Andraža nad Polzelo.[74]

Da so bataljoni Tomšičeve brigade le s težavo odbijali močne sovražnikove napade, nam priča tudi boj 3. brigade NO. Njen 4. bataljon je bil v bojih okoli vrha Graške gore najbolj izpostavljen, na njegovem desnem krilu pa sta se bojevala 1. in 3. bataljon. Ker ni natančnejšega opisa, sklepamo, da so bataljoni NO odbijali sovražnikove enote, ki so napadale od Šmiklavža, Dobrove in Velenja ter do mraka uspešno sodelovali s Tomšičevo brigado in se potem z njo tudi umaknili na območje Št. Andraž —Ponikva.[75]

Šercerjeva brigada seje 18. februarja bojevala z Nemci na območju Šentvida nad Zavodnjami. Po sovražnikovem močnem topovskem in minometnem ognju se je umaknila v Zgornjo Savinjsko dolino.[76]

Ko ocenjujemo boje štirih brigad, moramo reči, da so bili glede na nemško številčno in tehnično premoč (v sovražniko-

vih silah so prevladovale za boje proti partizanom izredno izurjene enote) uspešni. Med najborbenejšimi so bile policijske in Treeckove enote, ki so zelo dobro poznale tudi lokalne razmere ter moč in delovanje partizanskih enot.

Žrtve Bračičeve brigade so bile boleče, vendar v bojih pričakovane. Druge tri brigade so imele neznatne izgube. Ofenziva se je za sovražnika spet končala brez uspeha. Iz besedila je razvidna manevrska sposobnost brigad, saj so se vse uspešno umaknile iz sovražnikovega obkolitvenega obroča. Dodajmo še, daje prišla Bračičeva brigada na povelje 14. divizije v Završe s Paškega Kozjaka en dan prezgodaj. Podobno je bilo na Slemenah nad Dramljami, kjer jo je 17. januarja 1945 zajela akcija močnejših sovražnikovih sii.

Preberimo še nekaj utrinkov iz spominov ranjencev. Jožeta Savinška so v Završah ranili drobci mine v desni kolk in v levo nogo. Marija Dornik-Zlata (Krampušek), bolničarka 1. čete 3. bataljona, je bila ranjena v obe nogi. Starejšega borca, (verjetno je bil to Anton Mesiček iz Sele pri Blanci) so ranili drobci mine na več mestih. Vse tri je reševal s soborci politični komisar 3. čete 3. bataljona Jože Krebs. Razmere so bile tako kritične, da ranjencev niso mogli prenesti do brigadne ambulante. Oddali so jih pri kmetu nad Hudo luknjo. Krebs je v skrbi za usodo ranjencev zagrozil kmetu, da ga bo ustrelil in mu zažgal dom, če ne bo dobro skril ranjencev in skrbel žanje. Kmet je ranjence zakopal v gnoj. Kmalu za Krebsom so prišli Nemci. Poizvedovali so za partizani in ranjenci. Številna kmetova družina je trdila, da ni pri hiši nobenega partizana, češ da so se vsi umaknili. Drugi dan je partizanski zaščitnik odnesel ranjence v bližnji gozd. Tu jih je namestil v votlino v skalovju nad Hudo luknjo, ki jo je nekoliko pripravil za bivanje. Sem jim je redno nosil hrano. Čez nekaj tednov so se kolikor toliko zdravi vrnili v brigado. V obe roki je bil v Št. Vidu hudo ranjen tudi šestnajstletni Franc Slemenšek iz Radegunde nad Mozirjem. Zraven njega sta bila ranjena borca Žohan in Marija Dornik-Zlata, kurir Ivan Šega pa je padel. Po preboju čez Pako na Paški Kozjak je Slemenšek ponoči zaradi močne krvavitve omedlel in obležal. Skupaj z ranjenim Mariborčanom (ime ni znano) so ga prenesli v hišo kmeta Gričarja. Ker si Slemenšek ni mogel z rokama nič po-

magati, ga je v začetku hranil soborec Albin Skornšek iz Mozirja. Po odhodu brigade so 13 ranjencev iz Bračičeve brigade in enega iz neke druge enote skrili v zemljanko pri kmetu Glažarju, ki je bila v bližini kmetij Gričar in Plešej na Paškem Kozjaku. Ti kmetiji sta ranjence preživljali in varovali pred nevarnostmi. Zemljanko je s sodelavci zgradil Franc Garafol iz Vrhnike. Med njimi je bila tudi požrtvovalna Ančka Pejovnik-Gnezda iz Šoštanja. Zaradi izdaje so morali čez nekaj časa ranjence premestili v pohorske bolnišnice. Slemenška so poslali v bolnišnico Košuta nad Lovrencem na Pohorju, kjer je za ranjence poleg Marije Kambič-Saše in drugega sanitetnega osebja zavzeto skrbel dr. Herman Slokan-Zmago. Slemenšek je vojno preživel in si celil rane še po vojni. S hvaležnostjo se spominja dr. Slokana, ki mu je rešil roko.[77]

Zbrani nepopolni podatki za šestnajst padlih: Alojz Čepin, r. 1922, Verače, Šmarje pri Jelšah; Jožef Čeplak, r. 1903, Gornji Grad; Danilo Gdagajin, 2. četa 4. bataljona iz SZ, Ranili Golagojen, SZ, 2. četa 4. bataljona; Jožef Harlej, Kamnik; Maks Hude, r. 1909, Bistrica, Ruše; Andrej Ivanjuhin, r. 1911, Moskva, 2. četa 4. bataljona; Ivan Ivanlenka, r. 1920, Poljskava, SZ, 3. bataljon; Vasilij Malerov, r. 1907, Staljertovo, SZ, 2. četa 4. bataljona; Ivan Šega, r. 1926, Grozna; Alojz Serm, r. 1905, Slivnica; Matija Škamen, r. 1910, Celje; Alojz Šramel, r. 1911, Žabljek, Slovenska Bistrica, 1. četa 1. bataljona; Dragoljub Tihnohvi, r. 1918, Zatišje; Nikola Viser, r. 1926, Stanislav, 2. bataljon. Pri padlih navajamo tudi Vlada Drobniča, r. 1923 v Ribnici na Dolenjskem, intendanta Tomšičeve brigade, ki je bil predtem intendant 1. bataljona Bračičeve brigade. Padel 17. 2. 1945 pri Sv. Heleni na Graški gori.

Nepopolni podatki za deset ranjenih: Marija Dornik-Zlata (Krampušek), r. 1926, Strmca, Laško, bolničarka 3. čete 3. bataljona; Ivanov iz SZ; Ivan Maučilin, r. 1920; Serho, SZ, inženir; Anton Mesiček, r. 1905, Selce, Blanca; Štefan Požar, r. 1927, Predjama, Postojna, namestnik komandanta 4. bataljona; Jože Savinšek, r. 1922, Tirosek, Gornji Grad, kurir; Franc Slemenšek, r. 1928, Radegunda, Mozirje, kurir; Alojz Stare, r. 1925, Dolenja vas, Ribnica na Dolenjskem, sekretar SKOJ brigade; Ivan Ušahov, r. 1914, SZ; Žohan (drugih podatkov ni).[78]

Boji na območjih Paškega Kozjaka, Gore Oljke, Dobrovelj

Brigada se je 20. februarja zjutraj premestila južno od Sv. Jošta na območje Lipje-Lopatnik-Ponikva. Sovražnikova enota 30 mož, ki je prihajala od Velenja, je pri Lipju napadla položaje 3. bataljona. Boj je sprejela ena četa, z boka pa je na sovražnika jurišal 4. bataljon. Tako je bil sovražnik odbit. Imel je 3 mrtve in 5 ranjenih, partizani pa enega padlega, štiri ranjene in enega ujetega. Po tem boju so iz Velenja prihajale tri sovražnikove kolone. Ena se je ustavila v vasi Bevče, druga v Črnovi. Brigadne enote so bile v pripravljenosti, vendar do bojev ni prišlo.[79] Z Nemci se je na ta dan po osmi uri spopadla ob cesti Št. Janž (Vinska Gora) — Velenje tudi skupina borcev 1. bataljona, ki je šla v preskrbovalno akcijo. Ob nemškem napadu je padel Karei Kotnik, r. 1904, iz Mozirja iz 1. čete 1. bataljona.[80]

Zvečer 20. februarja se je Bračičeva brigada umaknila više na Paški Kozjak. Tja je morala iti iz Št. Andraža zavarovat spuščanje zavezniške pomoči tudi Tomšičeva brigada. Štab 4. operativne cone je 21. februarja poročal, da ofenziva proti 14. diviziji še traja. Zaradi pomanjkanja streliva so morale enote manevrirati, izogibati se bojem z večjimi sovražnikovimi enotami. Depešo je štab cone optimistično nadaljeval, da so jim v noči na 21. februar zavezniki poslali na Paški Kozjak za nujno pomoč 75.000 nabojev in 700 bomb. Zapisal je tudi, da seje Tomšičeva brigada 21. februarja bojevala na cesti Velenje—Dobrna. Ta cesta je blokirana, tako tudi cesta Velenje—Mislinja. Šercerjeva brigada je bila ob poročanju pri Sv. Florjanu pri Šoštanju in je dobila povelje za pohod na prelaz Slape. Depešo so končali z vestjo, da so vzpostavili zvezo s 7. korpusom na Dolenjskem.[81]

Bračičeva brigada je 21. februarja urejala svoje enote na Paškem Kozjaku. Več njenih enot je bilo v pripravljenosti zaradi okrepljene dejavnosti sovražnika na vznožju Paškega Kozjaka. Brigadni 4. bataljon je bil v Globoki na Paškem

Kozjaku. Tudi naslednji dan 22. februarja so bile brigadne **enote** v pripravljenosti na položajih Paškega Kozjaka. Od tod so se premestile na Veliki Vrh blizu Gore Oljke. To pa ni **ostalo** skrito sovražniku, ki je premike brigad 14. divizije **ču-ječno** spremljal. Nemci so večkrat pripravili tudi nočne poho-**de** in akcije, kar je bil v prejšnjih letih bolj redek pojav. Dne 23. februarja so bile na pohodu na Goro Oljko tri sovražnikove kolone. Tu jih je v zasedi okoli 23. ure pričakala za boj pripravljena 1. četa 3. bataljona. Eno od sovražnikovih kolon je pustila prav blizu svojih položajev in jo z nenadnim močnim ognjem močno presenetila. Toda Nemci se niso dali. Z jurišem so hoteli 1. četo 3. bataljona pregnati. To pa jim je spodletelo, saj sta jih pod vodstvom komandanta Karla Mačka z boka napadli še drugi dve četi 3. bataljona in jih pregnali. Sovražnik je imel 2 mrtva in 4 ranjene.

S tega izpostavljenega terena je brigada krenila v noči na 24. februar proti jugu. Ko je bila med Šmartnim ob Paki in Paško vasjo na pohodu, je brigadna zaseda udarila po sovražnikovi enoti, ki se je od presenečenja najprej zmedla, potem pa se je spustila v boj, ki je trajal 15 minut. Medtem je brigada prekoračila cesto, progo in Savinjo, sprednje enote pa so se kmalu zatem že vzpenjale po pobočju Dobrovelj proti Sv. Janezu in Pavlu. Sovražnik je imel v spopadu 4 ranjene.[82] Prehod brigade prek Savinje je bil odlično pripravljen in izveden. V Savinjo so pripeljali nekaj vozov, prek njih pa so položili plohe. Tako so bili hitro in varno na drugi strani reke.[83]

Da bo ob prihodu brigade na Dobrovlje sovražnik takoj ukrepal, so se v štabu dobro zavedali. Zato so poleg drugih zavarovanj poslali v zasedo na cesto med Braslovčami in Ramšakom enoto 4. bataljona. Ko je sovražnikova kolona 25. februarja naletela na zasedo 4. bataljona, jo je ta napadla in se po krajšem boju umaknila. Medtem je večina 4. bataljona zasedla položaje pri sosednji Hribernikovi kmetiji in sprejela boj s sovražniki, ki so napadali s severa od Ramšaka oziroma že od kote 872. Med boji je štab brigade poslal 4. bataljonu na pomoč 2. bataljon, ki je potem nastopal mimo Jezernika z nalogo, da udari Nemcem v hrbet. Drugi bataljon je najprej z jurišem zavzel koto 872, z odločnim napadom pa je

pregnal tudi sovražnike, ki so se utrdili pri skupini hiš pri Ramšaku. Nato je udaril nemški enoti v hrbet, koje napadala pri Hriberniku položaje 4. bataljona-jurišnega. V boj se je vključil tudi 3. bataljon, ki je dotlej zasedal položaje pri Jazbinah. Eno četo je poslal na zavaravanje na Grmado na koto 897, z dvema četama pa je prodiral na položaje zahodno od Ramšaka. Po krajšem, ostrem boju sta 1. četa 3. bataljona in 4. bataljon z jurišem odbila sovražnika od Hribernika. Toda trdoživi Nemci so na novih položajih organizirali začasno ognjeno zaporo. Z njo so omogočili umik svojim enotam od Ramšaka in Hribernika. KJjub temu jih je 4. bataljon po ponovnem napadu prisilil na hiter umik, ki se je spremenil v beg v Braslovče, kamor jih je bataljon gonil. Da so trije bataljoni z delom inženirsko-tehnične čete brigade uspešno pregnali sovražnike, pove tudi poročilo štaba brigade: Sovražnik je imel okoli 30 mrtvih in 40 ranjenih (ocena je pretirana, op. M. F.), borci so zaplenili 2 brzostrelki, 2 puški, minomet bazuko, pištolo, 1000 nabojev, 8 bomb in razno opremo. Lastne izgube so bile: en padli borec in 10 ranjenih.[84]

Pisne in ustne pripovedi udeležencev potrjujejo, da so bili boji na zasneženih Dobrovljah težavni. Maksimiljan Golavšek, mitraljezec 3. čete 3. bataljona, navaja, da so prišle na Dobrovlje policijske čete že v noči na 25. februar. Njegov bataljon jih je obkolil v neki koči še v nočnih urah. Ko se je zdanilo, so jih napadli. Policisti so se iz koče prebijali po skupinah, vendar so pred položaji 3. čete vsi popadali. Iz drugih smeri so Nemci tako močno streljali, da se partizani niso smeli na položajih niti najmanj odkrivati. Proti poldnevu so Nemci prebili položaje pri 2. bataljonu, nesoč s seboj ranjene in mrtve. Tretja četa je planila na opuščene nemške položaje in zaplenila orožje štirih mrtvih sovražnikov.

Franc Orešnik, komandir 3. čete 3. bataljona, piše, da so jih na Dobrovljah napadle nemške enote, ki so prišle od Braslovč in Vranskega. Zamudili pa so lepo priložnost, da niso obkoljenega sovražnika popolnoma potolkli. Tudi on poudarja, da so se Nemci izmuznili v Braslovče skozi položaje, ki bi jih moral bolje braniti 2. bataljon. Kljub temu pa je padlo, kot navaja štab brigade, okoli 30 sovražnikov, precej je bilo ranjenih. O hudih bojih na Dobrovljah pišejo tudi ranjenci:

vodnik Rudolf Črešnar iz 3. bataljona, Vlado Mihelič, komandir 2. čete 2. bataljona, in Alojz Mesarič, politični delegat iz iste čete. Mesarič omenja, da je bil hudo ranjen tudi Franc Križman, prejšnji komandant 2. bataljona.[85]

Zakaj so se Nemci prebili v Braslovče, izvemo v poročilu protiobveščevalnega oficirja Butare. Butara navaja, da sta 3. in 4. bataljon uspešno napadala sovražnikove enote v naselju, medtem ko je dobil 2. bataljon nalogo zasesti grebene in sedlo nad Ramšakom v smeri Braslovč ter s tem »preprečiti sovražniku pobeg. Ko je sovražnik videi, da je obkoljen, je začel bežati v smeri položajev 2. bataljona, ki seje potem pod pritiskom umaknil«. Butara je očital komandantu 2. bataljona Jožetu Kisovcu-Dušanu, da se ni prepričal o razmerah na bojišču in da je zapustil položaje, ne da bi poprej ugotovil sovražnikovo moč.[86]

Nepopolni podatki o žrtvah brigade: Kot smo že omenili, je padel en borec. To je bil Friderik Krampuš, r. 1918 v Obrežju pri Zidanem Mostu.[87] Od desetih ranjenih navajamo podatke za sedem ranjencev: Rudolf Črešnar, vodnik 2. čete 3. bataljona; Ramon Golobinski iz SZ, 4. bataljon; Franc Križman, r. 1916, Rapljevo, Kočevje, bivši komandant 2. bataljona; Alojz Mesarič, r. 1921, Poljčane, politični delegat 2. čete 2. bataljona; Vlado Mihelič, r. 1926, Zamostec, Ribnica na Dolenjskem, komandir 2. čete 2. bataljona; Janjet Mometo, r. 1920, Kirohobat, SZ, 4. bataljon; Mihael Vasilij, r. 1922, Palhino, SZ, 4. bataljon.[88]

Dne 24. in 25. februarja sta bila na Dobrovljah tudi štab 14. divizije, ki se je namestil pri Sv. Janezu in Pavlu, ter Tomšičeva brigada na jugozahodnih pobočjih Crete. Da so hajke proti 14. diviziji še trajale, nam potrjuje tudi napad dveh sovražnikovih enot 25. februarja na Tomšičevo brigado, ki sta prihajali od Ločice pri Vranskem oziroma od Tešove. V napadih enoti ništa imeli sreče, saj ju je Tomšičeva brigada razbila in pregnala. Šercerjeva brigada je na ta dan uspešnih bojev Bračičeve in Tomšičeve brigade že bila zunaj območja osredotočenih nemških enot proti diviziji na območju Čemšenika.[89]

Nenehni dolgi pohodi, boji in akcije v neugodnem zimskem času so brigado precej izčrpali. To se je videlo tudi na

obrabljeni obutvi in obleki. Sanitetnega voda, ki je veljal za najboljšega v diviziji, ni bilo več, potrebe po njem pa velike. Zato so ga v štabu brigade sklenili čimprej obnoviti. Z zadovoljstvom pa so ugotovili, da je bila brigadi dodeljena zobozdravstvena postaja. Z radijsko postajo so razbremenili kurirske zveze, s katerimi niso bili zadovoljni. To pomembno dejavnost so popolnoma preosnovali. Tudi delovanje obveščevalne službe so si prizadevali izboljšati. Na terenu so vzpostavili civilno obveščevalno mrežo, lotili pa so se tudi njene preobrazbe v enotah. V prvi polovici februarja so poročali o posameznih ubežnikih, medtem ko so za drugo polovico februarja poudarili, da ubežnikov ni več. Zaradi precejšnje izgube vojaškega kadra so v začetku februarja začeli v brigadi s tečajem za izobrazbo in vzgojo vojaških kadrov. Predavali so bivši jugoslovanski aktivni in rezervni častniki iz brigade. Nekoliko razredčene vrste so si prizadevali v februarju izpopolniti z mobiliziranjem novincev, vendar niso dosegli želenega uspeha.[90]

* * *

Brigada je od 1. januarja do 25. februarja 1945 razvila izredno vojaško dejavnost. Zato pa ni bilo mogoče razviti intenzivnega političnega dela. Skoraj neverjetno je, da se je brigada zmogla v slabih dveh mesecih bojevati na območjih Slovenskih Konjic, Kozjanskega, Laškega, zopet na pobočjih Konjiške gore, Paškega Kozjaka, Pohorja, Graške gore, Šaleške in Savinjske doline in na Dobrovljah. Njena osnovna usmeritev je bila napadati sovražnikove kolone, preprečevati ali ovirati njihove umike in transporte na relaciji Celje — Slovenska Bistrica. Z nenadnimi in drznimi napadi na sovražnikovo motorizacijo se je brigada izkazala zlasti na glavni cesti Vojnik —Slovenske Konjice, kjer je v štirih napadih uničila več motornih vozil, pobila več sovražnikov, med njimi tudi zloglasnega nacista Antona Dorfmeistra, in zaplenila nekaj orožja in streliva. Uničila je tudi vojaški tovornjak s posadko pri Hudi luknji, medtem koje samo enkrat z miniranjem uničila daljši odsek železniške proge pri Šmarju pri Jelšah. Značilno je, da je bila brigada v številnih manjših bojih in spopa-

dih zelo uspešna. To velja tudi za celodnevne boje 25. februarja na Dobrovljah, kjer je imela brigada glede na zahtevnost bojevanja razmeroma majhne izgube, sovražnik pa toliko večje. Hude izgube je brigada utrpela 17. januarja na izredno težavnem jugozahodnem pobočju Konjiške gore v celodnevnih bojih s premočnimi sovražnikovimi enotami. Obveščevalna služba ni vedela, da je bila ob prihodu brigade na Konjiško goro že v teku velika sovražnikova hajka. Podobno je bilo 18. februarja, ko je brigada prišla s Paškega Kozjaka na vzhodne obronke Graške gore, kjer je že potekala nevarna ofenziva premoćnih sovražnikovih sii. Tudi tukaj se je brigada junaško bojevala, vendar je imela zaradi taktičnega spodrsljaja 2. bataljona in preslabega sodelovanja s Tomšičevo brigado in 3. brigado VDV občutne izgube: osemnajst padlih in sedemnajst ranjenih.

Hudi boji, akcije in težavni pohodi so vplivali na zmanjšanje številčnega stanja brigade. Dne 14. januarja 1945 je brigada štela 651 navzočih borcev in 1013 po seznamu. Dne 27. februarja 1945 pa 511 navzočih borcev in 687 po seznamu.[91] Torej 140 navzočih borcev in 326 po seznamu manj. V dveh mesecih je brigada izgubila za dober partizanski bataljon borcev. Kljub temu je bila Bračičeva brigada še vedno ena od treh enakovrednih udarnih brigad 14. udarne divizije.

Mobilizacija, s katero so želeli zapolniti izpad moštva, pa ni bila več tako uspešna kot v preteklih mesecih. Po vaseh je zmanjkalo mladeničev in mož. Vse vojaške enote NOV in POS so jih mobilizirale, tudi okupator se je trudil s prisilno mobilizacijo. Bračičeva brigada je poslala posebno mobilizacijsko enoto na Dravsko polje, a ni imela kakega uspeha. Na Kozjansko so poslali 4. bataljon, ki je dobil od Kozjanskega odreda le okoli 25 ubežnikov iz nemške vojske, državljanov SZ. Mobilizacija ni mogla zapolniti izpada borcev.

[1] NOV na Slovenskem, str. 1977, 798, 901.

[2] Poročilo štaba 14. u. divizije z dne 4. 2. 1945, AI NZ, f. 334/11,

[3] Jelica Munda; Franc Ferš-Branko, zapisnik o zaslišanju in dokumenti, AMNZRS in AMNOM.

[4] Poročilo štaba 14. u. divizije z dne 4. 2. 1945, AINZ, f. 334/11.

[5] Meškov dnevnik, AMNOM.

[6] Poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade Mihe Butare-Aleksa z dne 8. 1. 1945, AMNZRS; Jože Finžgar, pričevanje, AMNOM.

[7] Poročilo štaba 14. u. divizije z dne 4. 2. 1945, AINZ, f. 334/11.

[8] Janez Stanonik-Maks, Trinajsta v decembru in januarju, AINZ, f. 339/IV.

[9] Jože Finžgar, pričevanje, AMNOM.

[10] Matevž Hace, Komisarjevi zapiski, II, str. 227, 228.

[11] Poročilo štaba 14. u. divizije z dne 4. 2. 1945, AINZ, f. 334/11.

[12] Poročilo kontraobveščevalnega oficirja Smrekarja z dne 31.1. 1945, ARSNZS; Malika Kukovič-Oprčkal, izjava, AMNOM.

[13] Poročilo štaba 14. u. divizije z dne 4. 2. 1945, AINZ,f. 334/11.

[14] Poročilo štaba 14. u. divizije z dne 4. 2. 1945, AINZ, f. 334/11.

[15] Janez Stanonik-Maks, Trinajsta v decembru in januarju, AINZ, f. 339/IV.

[16] Srečko Potočnik-Sinko, pričevanje, AMNOM.

[17] Vpisna knjiga borcev 1. bataljona Bračičeve brigade; arhiv bolnišnice R-9, oboje, MNZ Celje; zvezek bolničarja Globočnika; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.

[18] Poročilo štaba 14. u. divizije z dne 4. 2. 1945; Janez Stanonik-Maks, Trinajsta v decembru in januarju, AINZ, f. 334/11, 339/IV.

[19] Pregled številčnega stanja moštva Bračičeve brigade z dne 14. 1. 1945 in oborožitve z dne 15. 1. 1945, AINZ, f. 335/1.

[20] NOV na Slovenskem, 1977, str. 902.

[21] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 23. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 54.

[22] Poročili kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 25. 1. in 3. 2. 1945, AMNZRS.

[23] Janez Stanonik-Maks, Trinajsta v decembru in januarju, AINZ, f. 339/IV.

[24] Jože Krebs, pričevanje, AMNOM.

[25] Poročilo štaba 14. u. divizije z dne 4. 2. 1945, AINZ, f. 334/H-

[26] Svetozar Ipavec-Zaro, pričevanje, AMNOM.

[27] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 23. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 54; Konjiška planinska pot ob spomenikih NOB, str. 17; Jože Plešnik, Milena Košir-Zrnec, izjavi, AMNOM.

[28] Stane Terčak, Celjski stari pisker, Ljubljana 1976, str. 251, 256, 257; Pepca Kralj, podatki krajevne organizacije ZB NOV Izlake z dne 10. 2. 1959; Pepca Kralj podatki ZZB NOV Slovenske Konjice z dne 8. 5. 1978 in 19. 7. 1989; Ana Slemenšek, življenjepis z dne 1.7. 1955; Milena Košir, izjava; Jože Krebs, pričevanje,vse v AMNOM.

[29] Vpisna knjiga borcev 1. bataljona Bračičeve brigade, v MNZ Celje; AOSJ, Beograd; Globočnik, beležka padlih, ranjenih; Anton Klaužer, Milena Košir, izjavi, Ciril Joger, pričevanje; kartoteka borcev Bračičeve brigade, vse AMNOM.

[30] Gradivo v arhivu občinskem odboru ZZB NOV Slovenske Konjice.

[31] Depeša štaba 4. operativne cone z dne 21. 1. 1945 glavnemu štabu NOV in POS, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 121.

[32] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 23. 1. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 54.

[33] Franc Osojnik-Stane, življenjepis z dne 12. 1. 1963; Franc Nagernik, pričevanje, AMNOM.

[34] Jože Avbar, kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.

[35] Dopis štaba Bračičeve brigade z dne 13. 1. 1945 Komandi kozjanskega vojnega področja, MNZ Celje; dr. Vulikić, Zobozdravstvena služba v NOB na Slovenskem, str. 44, 223, 224, 321, 334; mag.Tomaž Teropšič, Kozjanski odred, saniteta, str. 15, magistrska naloga v Pokrajinskem muzeju Brežice.

[36] Poročilo štaba 14. u. divizije z dne 4. 2. 1945, AINZ, f. 334/11.

[37] Poročilo štabov 14. divizije z dne 4. 2. 1945 in Bračičeve brigade z dne 10. 2. 1945, AINZ, f. 334/11, 339/IV.

[38] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 10. 2. 1945, AINZ, f. 334/IV; Viktor Cvelbar-Stane, pričevanje, AMNOM.

[39] Poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 13.2.1945, AMNZRS.

[40] Viktor Cvelbar-Stane, pričevanje, AMNOM.

[41] Globočnik, beležka padlih, ranjenih; Viktor Cvelbar-Stane, pričevanje, Jože Korošec, izjava, AMNOM; poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 13.2. 1945, AMNZRS; AOSJ, Beograd.

[42] Poročila štabov 14. divizije in Bračičeve brigade z dne 4. in 12. 2. 1945, AINZ, f. 334/11, 339/IV ter štaba Tomšičeve brigade z dne 6. 2. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 84.

[43] Knjiga depeš štaba 4. operativne cone. Zbornik NOV, VI/1R dok. št. 121 za 9. 2. 1945.

[44] Poročilo štaba 14. divizije z dne 4. 2. 1945, AINZ, f. 334/11; poročilo štaba 4. operativne cone z dne 9. 2. 1945, Zborn'k NOV, VI/18, knjiga depeš, dok. št. 121; Jože Krebs, Franc Orešnik, Martin Kumer.pričevanja, AMNOM.

[45] Poročilo štaba 14. divizije z dne 4. 2. 1945, AINZ, f. 334/11.

[46] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 4. 2. 1945 za čas od 15. do 31. 2. 1945, AINZ, f. 339/IV.

[47] Poročilo ZKMJ Bračičeve brigade z dne 15. 2. 1945, AINZ, f 339/IV.

[48] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 4.2. 1945; poročilo orožniške postaje Vojnik z dne 3.2. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 80, 141; poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 4. 2. 1945, AMNZRS, dr. Milan Ževart, Stranice pri Frankolovem, Ljubljana 1981, (odslej Ževart, Stranice pri Frankolovem); Stane Terčak, Frankolovski zločin, Ljubljana 1971; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.

[49] Janez Stanonik-Maks, Trinajsta v decembru in januarju, AINZ, f. 339/IV.

[50] Ževart, Stranice pri Frankolovem.

[51] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 10.2. 1945, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 81 ; poročilo štaba 14. divizije z dne 4. 2. 1945, AINZ, f. 334/11.

[52] Poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 13.2. 1945, AMNZRS.

[53] Jože Savinšek, Ivan Mazej, izjavi, AMNOM.

[54] Pregled bojne dejavnosti Bračičeve brigade, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 129; Ževart, Stranice pri Frankolovem.

[55] Matevž Marinko, Ljubljana, uradna izjava o padcu Ivana Zupanca na odseku za notranje zadeve okraja Slovenske Konjice z dne 14.8. 1945; Stane Kukovičič, Boris Požar, Franc Kancler, Amalija Župane, izjave iz leta 1987, vse v AMNOM; Med Bočem in Bohorjem, 1984, str. 396.

[56] Franjo Marošek, Kmalu druga knjiga o Bračičevi brigadi, daljši (neobjavljen) prispevek z dne 30. 12. 1990, kopija v AMNOM.

[57] Miha Petan, pričevanje, AMNOM.

[58] Pregled bojne dejavnosti Bračičeve brigade, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 129; Ževart, Stranice pri Frankolovem.

[59] Ževart, Stranice pri Frankolovem; Stane Terčak, Frankolovski zločin, 1971; Poslovilna pisma žrtev za svobodo, str. 413 — 415; Anton Ikovic, Z ranjenci od Pohorja do Podvolovljeka, TV-15, dne 18. 12. 1980; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.

[60] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 17. 2. 1945, AI NZ, f. 339/IV; Pregled bojne dejavnosti Bračičeve brigade, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 129

[61] Viktor Cvelbar-Stane, pričevanje, AMNOM.

[62] Mile Rukavina, izjava, Anica Toth, pismo z dne 17. 9. 1988, AMNOM.

[63] Poročili štaba 1. bataljona Bračičeve brigade z dne 19. 2. in 1. 3. 1945, MNZ Celje; beležka Ladislava Kiaute; Janez Petje, izjava; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM. Opomba: sklepamo, da so Kiautove in Petjetove navedbe poznejšega izvora in verjetno točnejše.

[64] Pregled bojne dejavnosti Bračičeve brigade, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 129.

[65] Katarina Cugmas-Pančič, Ignac Pančič, prof. dr. Herbert Zaveršnik, ustni viri; dnevno povelje štaba 4. operativne cone, objavljeno v glasilu Novi čas z dne 1. 2. 1945, št. 30; pohvala dr. Herberta Zaveršnika, AMNOM.

[66] Dr. Ivan Cestnik, Iz spominov partizanskega zdravnika na Štajerskem, Priroda, človek in zdravje, od avgusta do decembra 1951 v številkah 8 — 9, 10—11, 12.

[67] Poročilo dr. Milana Červinka-Žige z dne 27. 2. 1945, Zbornik sanitetne službe v NOV na Slovenskem, dok. št. 98.

[68] Avgust Stupan, Ciril Gregor, pričevanji, AMNOM.

[69] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 19. 2. 1945, AI NZ, f. 339/IV; Rudolf Luzar, podatki o padlem, občinski odbor ZZB NOV Velenje, AMNOM.

[70] Ževart, Štirinajsta na Štajerskem, str. 59 — 61.

[71] Knjiga depeš 4. operativne cone, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 121 in op. 232 str. 798; Ževart, NOB v Šaleški dolini, str. 593.

[72] Poročili štaba Bračičeve brigade z dne 19. 2. 1945; knjiga depeš štaba 4. operativne cone; operacijski dnevnik štaba 14. divizije, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 104, 129, 121, 126; poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 19. 2. 1945, AINZ, f. 339/IV.

[73] Poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 27.2.1945, AMNZRS.

[74] Pregled bojne aktivnosti Tomšičeve brigade, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 127; Ževart, Štirinajsta na Štajerskem, str. 61.

[73] Vresnik, Tretja brigada VDV-NO, str. 206, 207.

[76] Ževart, Štirinajsta na Štajerskem, str. 61, 62.

[77] Jože Savinšek, Marija Dornik-Zlata, Franc Slemenšek, Jože Krebs, pričevanja, izjave, AMNOM; Ževart, NOB v Šaleški dolini, str. 630.

[78] AOSJ, Beograd; Globočnik, beležka padlih, ranjenih; Jože Savinšek, Jože Krebs, Marija Dornik-Zlata, Franc Slemenšek, pričevanji, izjavi; kartoteka borcev Bračičeve brigade, vse AMNOM; vpisna knjiga borcev 1. bataljona Bračičeve brigade, MNZ Celje.

[79] Pregled bojne dejavnosti Bračičeve brigade, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 129; poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 27. 2. 1945, AMNZRS.

[80] Poročilo štaba 1. bataljona Bračičeve brigade z dne 20.2. 1945; vpisna knjiga borcev 1. bataljona Bračičeve brigade, oboje v MNZ Celje.

[81] Knjiga depeš štaba 4. operativne cone, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 121.

[82] Pregled bojnih dejavnosti Bračičeve brigade, Zbornik NOV, VI/18, dok. 129; poročilo štaba 1. bataljona Bračičeve brigade z dne 24.2. 1945, MNZ Celje.

[83] Franc Orešnik, Maksimilijan Golavšek, pričevanji, AMNOM.

[84] Pregled bojne dejavnosti Bračičeve brigade, AINZ, f. 339/IV.

[85] Maksimilijan Golavšek, Franc Orešnik, Vlado Mihelič, Alojz Mesarič, pričevanja, AMNOM.

[86] Poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 27.2. 1945, AMNZRS.

[87] AOSJ, Beograd; kartoteka padlih borcev občinskega odbora ZZB NOV Laško.

[88] Rudolf Črešnar, Vlado Mihelič, pričevanja, AINZ, f. 334/V; zvezek bolničarja Globočnika; kartoteka borcev Bračičeve brigade, Alojz Mesarič, pričevanje; pojasnilo za Franca Križmana: zaradi velikih žrtev iz njegovega bataljona v boju 17. januarja 1945 gaje štab brigade razrešil dolžnosti komandanta 2. bataljona in postavil na to mesto Jožeta Kisovca. Na dan ranitve je bil Križman na razpoloženju štaba brigade (Franc Kancler, pričevanje), AMNOM.

[89] Operacijski dnevnik štaba 14. divizije, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 126.

[90] Poročili operacijskega odseka štaba Bračičeve brigade z dne 14. in 28. 2. 1945, AINZ, f. 339/IV.

[91] Številčno stanje Bračičeve brigade, AINZ, f. 335/1; poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 27. 2. 1945, AMNZRS.

9 POHOD DO SAVE, BOJI NA OBMOČJIH ZASAVJA, KOLOVRATA, ČRNEGA GRABNA, MOZIRSKIH PLANIN (od 26.2 do 17. 3. 1945)

Povelje Vrhovnega štaba za pohod brigad na Dolenjsko

Ob koncu februarja si je štab 4. operativne cone močno prizadeval, da bi svoje enote usposobil za ofenzivne akcije. Po povelju Vrhovnega štaba NOV in PO Jugoslavije z dne 12. februarja bi se morale zaradi približevanja vzhodne fronte in zaradi razvoja vojaških in političnih dogodkov brigade 14. u. divizije in operativnega štaba 6. in 11. brigade prebiti na Dolenjsko. Odredi, razdeljeni na manjše skupine, naj bi ostali na območju 4. operativne cone, kjer bi izvajali akcije na prometnice. Glavni štab NOV in PO Slovenije je povelje Vrhovnega štaba NOV in POJ dopolnil s tem, da je ukazal štabu 4. operativne cone, naj ustanovi grupo odredov ter ukine operativni štab 6. in 11. brigade in tudi komande območij. Ukazal je vključiti Šlandrovo in Zidanškovo brigado v 14. udarno divizijo, jo okrepiti z borci Kozjanskega in Kamniško-zasavskega odreda ter združiti štaba 4. operativne cone in 14. u. divizije. Na Dolenjsko bi morali vzeti s seboj kar največ neoboroženih in ranjenih borcev. Grupi odredov bi morali pustiti čimveč rezervnega orožja za mobilizacijske akcije, odrede zmanjšati na 200 do 250 mož, jih razvrstiti ob glavne komunikacije, kjer bi delovali predvsem kot minersko sabotažni vodi. Štabu grupe odredov je dal tudi nalogo, naj si organizira dober obveščevalni center in naj skrbi za zaščito oblastnega komiteja KPS za Štajersko. Mnenja o tem, kje naj bi prekoračilo pet brigad Savo, so bila različna. Vrhovni štab

je predlagal prehod prek Hrvatske, Glavni štab pa pri Lazah ali pri železniški postaji Sava oziroma čez Gorenjsko in Primorsko. Ko je štab cone dobil poročila s terena, je Glavnemu štabu sporočil, da bodo enote 4. operativne cone pripravljene za pohod na Dolenjsko 24. februarja in da se bodo skušale prebiti čez most pri železniški postaji Sava ali pa bodo prebredle reko pri gradu Mačkovina. V priprave za preboj čez Savo so bile vključene tudi enote 7. korpusa. Njihova naloga je bila vezati nase glavnino domobranskih in nemških enot na črti Ljubljana — Novo mesto. Zaradi vzpostavitve mostišča sta v noči na 26. februar prišla na desni breg Save 12. brigada in Dolenjski odred, naslednjo noč pa še Gubčeva brigada. Po posredovanju Glavnega štaba pri angleški misiji je prispelo na spuščališči v Brišah in Češnjicah več pošiljk opreme, streliva, oblek in gumijastih čolnov za sestavo pontonskega mostu. Zidanškova in Šlandrova brigada ter Kamniško-zasavki odred so med pripravami za prehod, o katerem borci niso ničesar vedeli, skrbeli za zavarovanje spuščališč, ker je bilo tedaj ob cesti Domžale —Trojane nekaj enot 28. SS policijskega polka.

Zaradi konkretnih dogovorov o prehodu čez Savo so se 19. februarja sešli komandant 4. operativne cone Peter Stante-Skala, politični komisar tega štaba Dragomir Benčič-Brkin ter komandant 14. divizije Ivan Kovačič-Efenka in politični komisar Matevž Hace. Tu je bilo ukazano, da mora iti 14. divizija na pohod proti Savi in da se morajo zaradi nevzdržnih razmer na območju 4. operativne cone njene brigade umakniti na Dolenjsko. Kovačič in Hace sta izjavila, da najmanj 95 odstotkov borcev ne bo hotelo iti na Dolenjsko. Mučno je bilo tudi na sestanku brigadnih vodstev 14. divizije, kjer so ugotovili, da bi brigade lahko vzdržale na Štajerskem. Hace je v svojem dnevniku zapisal, da mu je bil sestanek s štabi brigad najtežji v življenju predvsem zato, ker tudi sam ni bil prepričan o pravilnosti sklepa, da morajo brigade na Dolenjsko. Še bolj je to povelje prizadelo funkcionarje Zidanškove in Šlandrove brigade, ki so se še živo spominjali neštetih težav z Dolenjskega. Toda izvajanja povelja so se vsi disciplinirano lotili. Šercerjeva brigada se je prebila v Okrog v Tuhinjsko dolino že 22. februarja, na območju Čemšenika je bila

25. **februarja,** sem pa sta 26. februarja prišli tudi Tomšičeva **in Bračičeva** brigada.[1]

Ob ustanovitvi štaba grupe odredov se je pokazalo, da so **v coni** cenili vodilne borce iz Bračičeve brigade. Za političnega komisarja štaba grupe odredov so imenovali Janeza Petje**ta-Jovana,** doslej pomoćnika političnega komisarja Bračičeve **brigade, za** načelnika Egona Remca-Boruta, doslej načelnika **Bračičeve** brigade, za sanitetnega referenta dr. Herberta Za**veršnika** iz Bračičeve brigade. Za komandanta grupe odredov so postavili Andreja Cetinskega-Leva, ki je bil poslednji komandant Bračičeve brigade.[2]

Vračamo se k pohodu Bračičeve brigade k Savi, ki se je začel 17. februarja na Paškem Kozjaku. Zaradi sovražnikove ofenzive, hajk z boji in spopadi je prišla brigada na območje Čemšenik — Sv. Lenart —Jesenovo —Križe 26. februarja z nekajdnevno zamudo. Zaradi nepredvidenih ovir ni bilo mogoče izpolniti povelja Glavnega štaba, da bi šle 26. februarja čez Savo vsaj nekatere enote. Premike brigad in njihovo usmerjanje proti Savi je sovražnik opazil in krenil proti njim v več kolonah. Dne 26. februarja je štab 4. operativne cone poslal Glavnemu štabu depešo, da sta štaba cone in 14. divizija na območju Čemšenika, operativni štab 6. in 11. brigade na Kolovratu, brigade se bodo prebile čez Savo med vasema Sava in Breg v noči na 1. maree. Zato naj 27. februarja 7. korpus pošlje brigado za pomoč pri preboju in naj zagotovi štabu 4. operativne cone radijsko povezavo s to brigado.[3]

Bračičeva brigada se je 27. februarja premestila na območje Breznik—Kostrevnica—Razpotje severovzhodno od Vač in se tako približala Zidanškovi brigadi. Dne 28. februarja, ko bi se morale brigade prebijati čez Savo, jih je sovražnik napadel. Po 7. uri zjutraj je na položajih Dolgo Brdo —Mlinše napadel Zidanškovo brigado, pozneje nad Zahribom pri Brisah Šlandrovo brigado, pri Ravnah Tomšičevo brigado, v Ržišah Šercerjevo brigado in na črti Dobrljevo — Log Bračiče-vo brigado. Vse brigade so bile uspešne in so sovražnikove enote odbile. Bračičeva brigada je po 12. uri poslala na pomoč Zidanškovi brigadi svojo 3. četo 2. bataljona, ki je na Dolgem Brdu uspešno napadla prodirajočega sovražnika v bok in ga ustavila. Medtem so se nove kolone po 80 mož pri-

bliževale položajem 2. bataljona Bračičeve brigade v Dobrljevem in Logu. Okoli 16. ure je sovražnik napadal z vso močjo in potisnil bataljon do prvih hiš v Logu. V kritičnih trenutkih je 2. bataljon z močnim osredotočenim ognjem in odločnim jurišem vrgel sovražnika iz vasi in ga pognal proti Vačam. Sovražnik je imel okoli 15 mrtvih in precej ranjenih, v svojih vrstah pa je imel bataljon tri ranjene, je poročal štab brigade. Številne sovražnikove enote so se morale po celodnevnih bojih zvečer umakniti z vseh bojišč v izhodiščne postojanke.

Po umiku sovražnikovih enot so brigade 14. u. divizije ter Šlandrova in Zidanškova brigada s štabi krenile k Savi, kjer so bili ob progi in cesti številni sovražnikovi bunkerji. Iz njih so sovražnikove posadke močno streljale, brigade pa jim namenoma niso odgovarjale, da bi laže prišle do Save pri Spodnjih Krbuljah in drugod. Naloga Bračičeve brigade je bila sestaviti pontonski most iz gumijastih čolnov in omogočiti enotam prehod čez Savo. Brigada je začela sestavljati most 1. marca ob enih ponoči.[4]

Štab Bračičeve brigade je v pregledu svojih dejavnosti navedel, da je poslal v noči na 1. maree na zavaravanje na železniško progo 3. bataljon, na katerega so sovražniki iz bunkerjev z mitraljezi močno streljali in ga obmetavali z minami iz težkih minometov. Bataljonske zasede namenoma niso odgovarjale. Medtem je inženirsko-tehnična četa porušila 2 km železniške proge. Druge brigadne enote so se ukvarjale s pontonskim mostom. Zaradi narasle Save in streljanja sovražnikov z obeh bregov reke mostu niso mogli napraviti.[5] Poizkus prehoda čez Savo je bil verjetno nekoliko drugačen, kot je navedel štab Bračičeve brigade. Omenili smo že, da so bili borci proti odhodu na Dolenjsko. Namestnik političnega komisarja 1. bataljona Ivan Stropnik, ki je sodeloval pri sestavi pontonskega mostu, je navedel, da je komandant Knežević borcem inženirsko-tehnične čete namignil, da ne znajo pripraviti čolnov za varno uporabo. In res niso čolnom prav pritrdili poda. Pri Savi je enega od čolnov preizkusil načelnik štaba 14. divizije Mićo Došenović. Ker ni bilo dno čolna prav pričvrščeno, se je čoln z Došenovićem prevrnil. Potem so ugotovili, da je Sava preveč narasla in derača in tudi čolni niso pravi. Na drugem bregu tudi ni bilo brigade 7. korpusa, ki

bi morala pomagati pri prehodu čez reko. Enote so se razveselile povelja za umik od Save proti Čemšeniku.

O nepripravljenosti brigad za prehod čez Savo govorita tudi poročili protiobveščevalnih oficirjev pri štabih 4. operativne cone in 14. divizije Toneta Turnherja in Janeza Kenka-Iva. Iz njunih poročil je razvidno, da si je posebna skupina funkcionarjev cone in divizije resno prizadevala sestaviti med železniškima postajama Renke in Zagorje pontonski most iz 25 gumijastih čolnov, ki so jih poslali zavezniki. V tej skupini prostovoljcev so bili Tone Turnher, šef protiobveščevalne službe pri štabu cone, kapetan Franc Primožič-Marko, pomoćnik načelnika cone, kapetan Alojz Pacek-Platin, operativni oficir divizije, Franc Mustafa-Hadži, namestnik komandanta Štajerske grupe odredov, in Jesen (Vinko Mojškerc?), vodja personalnega odseka pri štabu cone. Njihov poizkus bi se skoraj tragično končal. Fladži in Jesen sta uspela priti z vrvjo prek Save. Turnher in Primožič sta poskušala s čolnom. Varovaia ju je vrv. Sredi reke ju je deroči tok prevrnil in ni mnogo manjkalo, da ništa oba utonila. Consko in divizijsko vodstvo se je odločilo za umik od nevarne Save.[6]

Štab 4. operativne cone je poslal Glavnemu štabu NOV in POS 2. marca depešo, da so bile brigade ob umiku od Save 1. marca na območju Kisovca popolnoma obkoljene. Potem je bilo vseh pet brigad v eni koloni od 8. do 18. ure na pohodu skozi Loke pri Zagorju ob Savi. Ves čas je igrala godba na pihala Bračičeve brigade. Ta pohod so v skupinah opazovali Nemci in domačini. Drzen pohod tako velikega števila partizanov pri belem dnevu in pri nemški postojanki je izzval pri prebivalcih Revirjev navdušenje. Poročnik Miroslav Lilik, operativni oficir štaba 14. divizije, je takrat zapisal v svoj dnevnik: »Naša godba je igrala na cesti pri Kisovcu. Švabi so nas gledali in se smejali. Samo eden je nabijal s puško in šele na koncu kolone so užgali in šli za nami, a so jih Šercerji nagnali, da se je kadilo za njimi.«[7] Podobno je izjavilo še več udeležencev umika od Save.

Po neuspelem poizkusu prehoda čez Savo so se enote 1. marca vrnile na čemšeniško območje. Bračičeva brigada se je razmestila v naseljih Jesenovo, Sv. Primož, Križe, Znojile, Zidanškova brigada pa v vasi Zabreznik. Brigadi sta počivali.

Tomšičeva se je spopadla s sovražniki v Dobrljevem, Šercerjeva pri Čemšeniku in na cesti proti Zagorju, Šlandrova brigada pa okrog Zgornjih Ržiš in Gamberka.

Slabo zamišljeni pohod brigad na Dolenjsko je po pričakovanju štabov vplival na padec borbenega duha med borci in starešinami. Nerazpoloženje in nesoglasje z Vrhovnim in Glavnim štabom glede odhoda na Dolenjsko je večina izražala brez pridržkov. Prihajalo je do pobegov, ki so jih le s težavo zajezili.

Štab cone je po umiku od Save svoje enote dekoncentriral. To je storil na osnovi navodil komandanta Glavnega štaba z dne 26. februarja, kjer je bilo rečeno, da se morajo enote v primeru neuspelega prehoda premakniti od Save in tako zavajati sovražnika, kot da so opustile svoj načrt. Štabu 4. operativne cone pa je naročil, naj pusti ob reki obveščevalce in borce, ki bodo gradili splave in čolne. Da bi prebredli Savo, je sporočil, ni mogoče. Za ponovni poskus prehoda je predlagal most pri Lazah.[8] Zamisel o preboju na Dolenjsko ni bila opuščena, pač pa je štab cone sklenil, da ne bo več poizkušal preboja z vsemi brigadami hkrati.[9]

V tem obdobju so jugoslovanske oborožene sile doživljale velike organizacijske spremembe. Prvega marca 1945 je izšel odlok vrhovnega komandanta oboroženih sii in poverjenika za narodno obrambo maršala Josipa Broza-Tita o preimenovanju NOV in POJ v Jugoslovansko armado (JA), Mornarice NOV in POJ v Jugoslovansko mornarico (JM). Vrhovni štab NOV in POJ je postal Generalni štab JA, Glavni štab NOV in POS Glavni štab JA za Slovenijo, 7. in 9. korpus JA oziroma 4. operativna cona JA.[10]

Srditi boji okoli Kolovrata

Enote Bračičeve brigade so bile 2. marca na položajih Jesenovo, Križe, Znojile in Sv. Primož pri Čemšeniku. Nekoliko so tudi počivale. Zahodno od njih so se nastanile enote Tomšičeve brigade. Vladalo je navidezno zatišje. Ob tako oči-

tni koncentraciji vseh brigad 4. operativne cone je bilo pričakovati, da bo sovražnik napadel. Šlandrovo, Zidanškovo in Šercerjevo brigado je štab cone usmeril prek ceste Ljubljana-Celje proti Tuhinjski dolini. V to smer bi se morali prebiti tudi Tomšičeva in Bračičeva brigada. Z območja Jesenovega pri Čemšeniku je v noči na 3. maree krenila Bračičeva brigada proti zahodu. Njen 2. bataljon je dobil nalogo zasesti Borje zahodno od Kolovrata in zavarovati pohod brigade proti Blagovici. Hkrati je zasedla cesto Borje — Strma Njiva četa Tomšičeve brigade. V tistem zgodnjem jutru pa so od vasi Vrh že prodirali Nemci in se spopadli s četo Tomšičeve brigade, ki se je po krajšem boju umaknila, vendar ni o tem obvestila 2. bataljona Bračičeve brigade. Nemci so potem napadali 2. bataljon od Vrha in Borja. Prvi nemški juriš so borci odbili, po drugem jurišu pa so Nemci prodrli na njihove položaje in 2. bataljon se je moral prebiti proti Sv. gori. Od ranih jutranjih ur so bili v boju s sovražniki tudi drugi bataljoni Bračičeve in Tomšičeve brigade. Prvi bataljon Bračičeve brigade je že ob 5.30 zasedel položaje Kolovrat-Strma Njiva. Zaradi jutranje tišine je do borcev na Kolovratu močno odmeval oster boj Šercerjeve brigade, ki se je prebijala prek ceste Ljubljana — Celje pri Blagovici. Del 1. bataljona Bračičeve brigade je zaradi zavaravanja takoj zasedel greben Reber severno nad Kolovratom ter napadel sovražnikovo enoto, ki je ogrožala brigado na pohodu Kolovrat — Strma Njiva —Vrtače. Nemci so napadli z vseh strani in težišče srditih obrambnih bojev je bilo od 13. do 16.30 na položajih nad vasjo Zgornje Vrtače. Zaradi sovražnikove številčne premoči in predvsem premoči v težkem orožju se je moral 1. bataljon z drugimi enotami brigade umakniti v vas Breznik. Tudi 4. bataljon je bil v zgodnjih jutranjih urah na Kolovratu. Zaradi naglega prodiranja sovražnikovih čet se je moral umakniti proti jugu in se priključiti brigadni koloni. Od tod so ga poslali na položaje kota 654 — Suhi Potok. Sovražnik je trikrat neuspešno jurišal na njegove položaje. Toda ob četrtem jurišu se je moral 4. bataljon umakniti, ker so se na levem krilu umaknile enote Tomšičeve brigade, na desnem krilu pa 1. bataljon Bračičeve brigade. Po hudih bojih se je 4. bataljon razniestil na Ravnah. Težak dan je v bojih prebila tudi inženir-

sko-tehnična četa, ki je bila na pohodu s 3. bataljonom od Jesenovega proti Strmi Njivi. Ob 7. uri je pri vasi Borje naletela na nemške zasede z leve in desne, kmalu pa je bila napadena tudi spredaj in zadaj. Četa se je junaško bojevala in odbijala napade do popolne obkolitve. Po 12. uri se je četa pod močnim sovražnikovim ognjem prebila v smeri vasi Krače k brigadi. Štab brigade je končal poročilo s podatki, daje imel sovražnik okoli 50 mrtvih in mnogo ranjenih (ocena je previsoka, op. M. F.), lastne izgube pa so bile dva padla, dva ranjena in 9 pogrešanih."

Navajamo nekaj dopolnil in ocen iz poročila protiobveščevalnega oficirja brigade. Po umiku od Save je borbena morala borcev zaradi velikih naporov nekoliko padla. Nosilci najtežjih bojev pri Kolovratu, Strmi Njivi in Brezniku so bili 1., 2. in 4. bataljon, medtem ko je bil 3. bataljon na zavarovanju položajev južno od Vrtače proti Vrhu. Prvemu bataljonu Bračičeve brigade, ki ga je vodil poročnik Mirko Beslać, je očital, da je zasedel položaje preveč na vzhodu Kolovrata, potem ko jih je prekmalu zapustil pri Borju po prihodu zaščite štaba 14. divizije in čete Tomšičeve brigade, namesto da bi ščitil umik 2. bataljona Bračičeve in enot Tomšičeve brigade, ki sta se umikali od zahoda proti vzhodu. To je sovražniku omogočilo, da je z višjih položajev med Strmo Njivo in Vrhom učinkovito tolkel po položajih 2. bataljona. Sokrivca sta bila tudi divizijska zaščita in četa Tomšičeve brigade, ki sta zasedla položaje 1. bataljona in ništa zavarovala južnega grebena Kolovrata. Prvi bataljon se je postopoma umaknil skupaj s 4. in 3. bataljonom Tomšičeve brigade proti jugovzhodu na položaje nad Breznikom. V še večje težave je zašel 2. bataljon pod vodstvom Jožeta Kisovca-Dušana, ko sta mu kapetan Alojz Pacek-Platin v imenu štaba divizije in Anton Plešnik-Murat, komandant Tomšičeve brigade, ukazala da mora na položajih vztrajati, dokler Platin ne bo dal povelja za umik. Povelja pa ni bilo. Nemci so jurišali, bataljon se je zaradi njihove premoči panično umikal in imel pri tem enega padlega, dva ranjena in več pogrešanih. Temu pa bi se izognili, če bi se pravočasno umaknili. Prvi bataljon Bračičeve in 4. bataljon Tomšičeve brigade sta nad Breznikom odbila tri nemške juriše. V četrtem jurišu so Nemci prebili položaje 1.

bataljona Bračičeve ter 3. bataljona Tomšičeve brigade, ki sta se potem morala umakniti. Toda Nemce je pregnal 4. bataljon Bračičeve brigade in omogočil sebi in 1. bataljonu Bračičeve brigade umik. Pod močnim sovražnikovim pritiskom se je brigada umaknila na Ravne. Po večerji je dobila povelje, naj se premakne čez cesto Izlake —Vače na Moravsko.[12]

Miroslav Lilik je v svojem vojnem dnevniku zapisal, kako so se začeli na Kolovratu 3. marca že ob 4. uri zjutraj hudi boji z Nemci, ki jih je bilo od Kolovrata do Raven v vseh hostah in grapah vse polno, in sklenil: »Ves dan težke borbe s 5.000 Švabi. Proti večeru prišli v Ravne. Ob 23. odšli naprej in imeli stalne borbe. Padel Murat (Anton Plešnik, op. M. F.), ranjen Boj in namestnik. Švabi žgo kot vsi hudiči. Naši jih potolkli okoli 150«[13]

Lojze Mesarič, borec 2. čete 2. bataljona Bračičeve brigade, udeleženec hudih bojev pri Zgornjih Vrtačah in pri Strmi Njivi, je navedel, daje bilo najtežje, ko so jih Nemci napadli najprej z desne in leve strani, nato pa od povsod. Borcem je začelo zmanjkovati streliva, nekaterim je odpovedalo orožje, nastale so obupne razmere. Sovražniki so zasedli ključni greben in v zmešnjavi sta se med nemškim položajem in položajem 2. bataljona pojavila dva partizana. Sledilo je močno streljanje in oba sta hudo ranjena obležala. Razmere v 2. bataljonu so bile tako kritične, da niso mogli partizanoma na pomoč, marveč so se morali naglo umakniti v dolino. Pozneje so izvedeli, da sta pred njimi obležala Anton Plešnik-Murat, komandant Tomšičeve brigade, in njegov polbrat Jože Kotnik.[14]

Padec Plešnika in njegovega kurirja Kotnika je bil tragičen. Da ne bi prišla sovražnikom živa v roke, se je hudo ranjeni komandant Plešnik ustrelil sam, Kotnika, ki je bil tudi hudo ranjen, pa je na njegovo prošnjo s težkim srcem ustrelil njegov soborec.[15]

Hude boje pri zaselku Zgornje Vrtače je opisal domačin Ivan Andrejčič. Kot otroka so ga Nemci postavili s celo družino pred puške, ko so po umiku partizanov po njihovi hiši •skali partizanske ranjence. Oče jim je moral pripraviti voz, sosed pa vprego za prevoz mrtvega Nemca v Vače. Andrejčičevi in sosedje so po odhodu Nemcev našli trinajst padlih

borcev, med katerimi sta bila tudi Anton Plešnik-Murat in njegov polbrat Jože Kotnik. Ivan Andrejčič je napisal, da so bili vsi iz Tomšičeve brigade.[16] Yerjetno je bil kdo med njimi tudi iz Bračičeve brigade.

Navajamo podatke za pet padlih borcev: Ivan Bobner, r. 1921, Moste, Kamnik, komandir 1. čete 1. bataljona, padel pri zaselku Zgornje Vrtače, Kolovrat,[17] Ivan Hibler, r. 1907, Ratanska vas, Šmarje pri Jelšah, padel 3. 3. 1945 ;[18] Anton Pečnik, r. 1922, Dolenja vas, Krško, 2. bataljon, ujet okoli 3. 3. 1945, ustreljen 8. 3. 1945 v Mali Nedelji;[19] Anton Perger, r. 1912, Podvrh, (Sevnica?), 1. četa 2. bataljona, padel na območju Kolovrata;[20] Ivan Ratajc, r. 1910, Stopče, Šentjur, Celje, 1. četa 2. bataljona, padel 3. 3. 1945 v vasi Borje zahodno od Kolovrata.[21]

Velike težave so se nadaljevale tudi 4. marca. Iz Raven pri Mlinšah je Bračičeva brigada krenila 3. marca zvečer. Pri poizkusu prehoda čez cesto Vače — Izlake je naletel 3. bataljon s predhodnico na nemško zasedo, ki je ni mogel prebiti. Pohod je nadaljeval 1. bataljon na Sv. planino. Od tod so ga poslali na zavaravanje na črti Sv. gora —Golče, Prvemu bataljonu, ki se je »zabil« v gozd, so od Kobiljeka in Pleša do vasi Golče neopazno prišli za hrbet Nemci in s tem ogrozili pohod glavnini Bračičeve brigade in štabu divizije. Nemci so se opoldne 4. marca s streljanjem na kurirja, ki je nosil povelje komandanta 1. bataljona, izdali. Komandant Beslać pa seje s skupino borcev jadrno umaknil proti Št. Lambertu, čeprav so ga komandant brigade in drugi klicali, naj se vrne. Za njimi se je umaknil na varno tudi Ciril Marušič-Vinko, pomočnik komisarja bataljona. Komandant Milenko Knežević, Miha Butara in Jaka Žvan so potem vodili približno polovico 1. bataljona prek hriba Pleša, skozi Strahovlje do Sv. Primoža pri Čemšeniku. Z večjo skupino, ki ni šla z Beslačem, je prišel na Jesenovo komandir 2. čete Jože Finžgar in se pri Sv. Primožu združil z glavnino bataljona. Sem je zjutraj 5. marca prišel tudi poročnik Beslać z Marušičem ter skupinico kurirjev. Ostro so kritizirali vse, ki so se odcepili od glavnine bataljona.

Pri Golčah so Nemci ujeli borca, ki je bil v izvidnici, in borca, ki je šel v vas po hrano.[22] O usodi ujetega borca izvidnika ni podatkov. Ujeti borec, ki je šel v Golče po hrano, je

bil morda Franc Korun, r. 1908 iz vasi Batuje, Ajdovščina, intendant 1. bataljona, prej politični komisar čete v 2. bataljonu.[23]

Iz poročila štaba 1. bataljona sklepamo, da je resnica o njegovem delovanju in pohodu 4. marca nekoliko blažja. Kmalu po 23. uri, ko je 1. bataljon krenil od Breznika proti Vačam, je pri Ržišah pod Sv. planino naletel na nemško zasedo. Po ogorčenem spopadu naj bi se umaknil na Sv. goro in taboril v gozdu. Ob približno 13.30 ga je tu napadlo in pregnalo nekaj sovražnikovih skupin na sosednji hrib. Ker je bilo na tem območju ves dan veliko sovražnikovih enot, se je del bataljona premaknil v nočnih urah proti Jesenovemu in se združil zjutraj 5. marca pri Sv. Primožu z glavnino bataljona. Po 17. uri je 1. bataljon krenil za brigado v smeri Menine planine.[24]

Po spopadu pod Sv. planino so bili na pohodu na Moravško 2., 3. in 4. bataljon pod spretnim vodstvom namestnika komandanta brigade kapetana Cvelbarja uspešnejši kot 1. bataljon. Skupaj s skupino štaba 14. divizije so se spretno prebijali med sovražnikovimi enotami in srečno prispeli na območje Kandrše — Peče.[25] Kapetan Miroslav Lilik iz divizijske skupine je za 4. maree zapisal: »Smo v hosti, zahodno od Kolovrata. Jedli še nismo nič od 2. marca, ležimo na soncu in gledamo avione. Z Vranskega sipajo s topom na Sv. goro, ker mislijo, da smo še tam. Gor pa si najbrž ne upajo. V mraku krenili čez cesto pri Lokah na Gabrovnico.«[26]

Na Moravškem Bračičeva brigada brez 1. bataljona ni imela težav. Težave so se začele pri poizkusu prehoda glavne ceste Krašnja —Trojane, ko so naleteli na nemško zaporo. Prebiti se je poskušala 2. četa 2. bataljona pod vodstvom komandirja Jožeta Perbila in političnega komisarja Draga Rezca, vendar ni uspela. Potem so po 2. bataljonu klicali »Komunisti naprej!« in okrepili 2. četo s prostovoljnimi jurišniki-komunisti. Toda tudi to močnejšo skupino so Nemci odbili. Žrtev pa ni bilo. Potem je brigada obšla nemško zaporo in prišla zjutraj 5. marca brez ovir na položaje Gabrovnica--Češnjice severno od Krašnje.[27] Prvi bataljon brigade se je čez cesto Vransko —Trojane prebil 5. marca zvečer, nadaljeval pohod po cesti Motnik —Špitalič in prišel sredi noči v Češnji-

ce v Tuhinju. Dopoldne 6. marca seje v Gabrovnici priključil svoji brigadi.[28] Kapetan Miroslav Lilik je 5. marca zabeležil; »Gabrovnica. Prišli zjutraj, naročili avione-slabo vreme. Švabov ni okoli, niti belčkov.«[29] Bračičeva brigada je 6. marca v Gabrovnici in Češnjicah pričakovala zavezniško pomoč. Na zavarovanje proti Krašnji so poslali na Vrh 2. bataljon. Ko so štiri zavezniška letala med 14. in 17. uro odmetavala na območju Golice v Tuhinjski dolini strelivo, minomete, obleko, hrano in radijske postaje, je okoli 17. ure pri Vrhu domobranska enota 60 mož naletela na 2. bataljon. Po krajšem boju so partizani pregnali sovražnike, ki so imeli 4 mrtve, lastnih žrtev pa niso imeli. O zavezniški pomoči je pisal tudi kapetan Lilik: »Vse smo v redu prejeli. Švabi so začeli nabijati z bacači, a so bili prekratki. Prišlo je približno 60 belčkov iz Domžal, pa so jih borci Trinajste nagnali, da so vse zgubili.« Pri pospravljanju zavezniške pošiljke so bili zaposleni borci 1. bataljona ter inženirsko-tehnične čete Bračičeve brigade, na položajih pa jih je varoval 3. bataljon.[30]

Dne 7. marca je bila brigada na južnem obronku Menine planine in se je nastanila v Golicah, Črnem Vrhu in Češnjicah. Naslednji dan 8. marca se je premestila v višje lege Menine planine, kjer sta bili tudi Šlandrova in Zidanškova brigada ter štab 14. divizije.[31] Kapetan Lilik je 7. marca zapisal: »Na cestah je vse polno Švabov, ki gredo proti Celju (Koroška divizija in ena pehotna iz Primorske). 8. maree. Menina planina ... ukopavali se v sneg. Po cestah gredo švabske divizije Ljubljana — Kamnik — Domžale — Celje.«[32]

Na Menini planini se je brigada približala Dobrovljam, od koder je 26. februarja (pred enajstimi dnevi) začela izredno težaven in nepotreben pohod do Save in nazaj. S katerimi sovražnikovimi interventnimi enotami so se spopadale brigade 4. operativne cone med Savo, cesto Krašnja — Trojane, Čemšenik, Kisovec, Limbarska gora, ni podatkov. Štab cone je poročal, da so te sovražnikove sile štele 2.000 do 3.000 mož.[33] Kapetan Lilik je navedel, naj bi sodelovalo v opisanih bojih približno 5.000 mož. Ocenjujemo, da je bolj verjetno število do 3.000 sovražnikovih mož.

Čeprav je imela Bračičeva brigada na opisanem pohodu v hudih bojih in spopadih sorazmerno malo človeških žrtev, se

je njeno številčno stanje zmanjšalo za slabo četo. Podatki o številčnem stanju v brigadi 27. 2. in 7. 3. 1945:

	Navzočih	po seznamu	odsotnih
dne 27. 2. 1945	**511**	**687**	**176**
dne 7.3. 1945	**477**	**646**	**169**
razlika	**34**	**41**	**7**

Pri zmanjšanem številu, predvsem 34 navzočih, gre za padle, ranjene, obolele in pogrešane. Pogrešani so se ob vrnitvi brigade v Savinjsko dolino večinoma vrnili. Tako je bilo zmanjšanje številčnega stanja brigade v resnici nekoliko manjše, kot nam povedo številke.

Ob koncu pohoda je napisal vsebinsko bogato in kritično poročilo za čas od 27. februarja do 7. marca protiobveščevalni oficir Aleks. Nekaj podatkov iz tega poročila smo že uporabili. Butara poimensko ocenjuje člane štaba brigade in štabov bataljonov. O političnem komisarju Dolničarju in njegovem pomoćniku Petjetu je napisal, da še vedno organizacijsko dobro vodita brigado ter uživata pri borcih velik ugled. Za komandanta Kneževića je navedel, da je med borci priljubljen, ker se med prvimi udeležuje vsake borbe. Vendar se komandant ne bi smel zadrževati pri eni enoti in zgubljati pregleda nad brigado. Nemestnika Cvelbarja je po hrabrosti primerjal s Kneževićem. Na zadnjem pohodu je zelo dobro vodil bataljone in sedaj uživa še večji ugled. Prvi bataljon, ki so ga vodili Beslać, Žvan in Marušič, je Butara ocenil slabo. Očital jim je napake v bojih in na pohodu. Pri delu so popustili. Beslaću in Marušiču je Butara očital tudi prekomerno uživanje alkoholnih pijač. Za komandanta 2. bataljona Kisovca je menil, da je postal po vrnitvi z zdravljenja v bojih manj aktiven in grob z borci. Političnega komisarja Požarja je ocenil kot prizadevnega, vendar premalo izkušenega. Njegovemu pomoćniku Klemenšku je zameril, da znanja, pridobljenega na višjem partijskem tečaju, ne prenaša na borce. O Mačku, komandantu 3. bataljona, ki je bil ranjen in se je vrnil v brigado v teh dneh, je menil, da seje takoj zelo dobro iz-

kazal. O dotedanjem v. d. komandanta Kumru je Butara zapisal, da je pri delu precej popustil. Verjetno zato, ker je bil \ zadnjem času kar dvakrat v boju od minskih eksplozij tako prizadet, da je po nekaj ur ležal v nezavesti. Politični komisar Šipek in njegov pomoćnik Stropnik sta popustila pri delu. Komandanta 4. bataljona Avbarja je pohvalil, političnega komisarja Grudna pa je zaradi njegove zmanjšane dejavnosti grajal. Operativni oficir brigade Viktor Simončič je zelo delaven, vendar grobo nastopa. V. d. načelnika OC Ado Zajc ima premalo izkušenj v obveščevalni službi. Ta služba ne deluje tako, kot bi morala. Ni prav ravnal dotedanji šef OC Savo Vizjak, ki je ob začasni premestitvi v divizijski OC vzel s seboj najboljše obveščevalce. Zastavnik Dane Jereb, referent za zveze, je zaradi bolezni premalo aktiven, je pa tudi slab organizator. Njegov pomočnik Stane Osterman pa je podjeten in delaven.[34] Te kritične ocene so bile napisane še pod vplivom hudih naporov na bojnem pohodu. Mnogi so bili s fizičnimi močmi in z živci že na meji vzdržljivosti, zato je prihajalo tudi do grobih reakcij. Ocenjujemo, da je brigada tudi zadnjo težko preizkušnjo dobro prestala. Torej je bilo vodstvo primerno, borci pa zelo disciplinirani in potrpežljivi.

Na seznamu dežurnih oficirjev v širšem štabu z dne 2. marca 1945 je nekaj novih imen. Franc Kancler, podporočnik, pomočnik poverjenika personalnega odseka, Bruno Namestnik, poročnik, obveščevalni oficir, dr. Heli Modic, podporočnik, propagandist, Anton Fajdiga, starejši vodnik, obveščevalni podoficir, Vladimir Zalar, sanitetni referent, Franc Zevnik, veterinarski referent, Franc Janežič, zobozdravstveni referent, Janez Perovšek, šef propagande, Mirko Pilmauer, namestnik intendanta.[35] Nekateri od teh (dr. Modic, Perovšek in verjetno še kdo) so bili v brigadi le krajši čas. Okoli 8. marca 1945 je prišel za načelnika štaba prvoborec poročnik Karlo Kuhar-Lukec, dolenjski rojak, r. 1920. Pred prihodom v Bračičevo brigado je bil operativni oficir v Tomšičevi brigadi. Pomembno mesto načelnika je bilo torej nekaj mesecev po odhodu Egona Remca-Boruta zopet zasedeno.[36]

V pasti na Teru in Medvedjaku v Mozirskih planinah

Štab brigade je bil 9. marca z 2. in 3. bataljonom ter z inženirsko-tehnično četo v Trnavčah, 4. in 1. bataljon pa v Poljanah na strmih pobočjih zahodno od Mozirja. Dopoldne je od Šmihela prodiral sovražnik, s katerim se je spopadla Šercerjeva brigada. Zaradi sovražnikove premoči se je morala brigada umakniti. Okoli 16. ure je sovražnik napadel v Trnavčah 2. bataljon Bračičeve brigade. Njegovi 1. in 2. četa sta zavzeli položaje v vasi, medtem ko je šla 3. četa na zavarovanje na Štrucljev vrh proti Mozirju. Od tod je potem z boka udarila sovražnika, ki je s 100 do 150 možmi v dveh kolonah srdito napadal Trnavče. Tretja četa je zavzela pomembne položaje v vasi in bistveno okrepila obrambne položaje 1. in 2. čete. Podprt z močnim ognjem težkega orožja, je sovražnik skušal večkrat vdreti v vas, vendar je bil vselej z izgubami odbit. Drugi bataljon je pogumno branil položaje do noči, ko se je sovražnik umaknil. Bataljon se je ponoči z drugimi enotami umaknil v Poljane. Sovražnikove izgube je štab precenjeval na okoli 30 mrtvih in veliko ranjenih, medtem ko je brigada imela le enega ranjenega.[37]

Boji Šercerjeve brigade in 2. bataljona Bračičeve brigade tega dne so bili samo predigra hudim bojem v naslednjih dneh. Brigada je bila 10. marca na visoko ležečih položajih v Teru in na Medvedjaku (1566 m) in je menila, da se je dovolj odmaknila od okrepljenih sovražnikovih enot v dolini.

Tega dne so 4. bataljonu, ki je štel 47 borcev (po seznamu 98), priključili inženirsko-tehnično četo 30 borcev (po seznamu 39). Tako je 10. marca 4. bataljon štel 77 navzočih borcev, celotna brigada pa 469 navzočih borcev in po seznamu 650. štab brigade je bil z 2., 3. in 4. bataljonom v Teru pri Podlesniku, 1. bataljon pa na Medvedjaku. Četa 1. bataljona je bila v zasedi, druge enote pa na zavarovanjih, nekatere so čistile orožje, nekaj pa jih je počivalo. Izvidnice so poročale o premikih sovražnikovih enot. Enota 150 mož je bila na pohodu od Ljubnega proti Solčavi, druga pa se je premikala od Smrekovca in Komna v smeri Zgornje Savinjske doline. Bračičeva

brigada je preživljala dan mirovanja pred nevihto. Drugače je bilo na položajih Mozirska koča —Crni vrh, kjer je Šercerjeva brigada ves dan odbijala sovražnikove enote, ki so jo napadale od Belih Vod (Visočnik) in od Sv. Radegunde. Boji 2. bataljona Bračičeve brigade prejšnji dan in dvodnevni boji Šercerjeve brigade so pričali o koncentraciji večjih sovražnikovih enot, ki se je odločil za ofenzivne operacije proti obema brigadama. Z brigadama je bil pri Ročniku pod Mrzlim Vrhom tudi štab 14. divizije, ki sta ga vodila podpolkovnik Ivan Kovačič-Efenka in Matevž Hace.[38]

Dne 11. marca je bila Bračičeva brigada pripravljena za boj. Zasedla je koti 1566 na Medvedjaku in 1555 nekoliko severneje. V rezervi in kot zaščita štaba dizije je bil 4. bataljon. Sovražnik je zasedel nasproti brigade glavne vrhove in položaje na območju Mozirska koča — Planina. Okoli osme ure je prvi sprožil močan ogenj po napadajočem sovražniku 3. bataljon. Razvil se je oster, uro in pol trajajoč boj. V tem boju so se posamezni borci 2. čete 3. bataljona približali nemškim položajem na 30 m in jim z ročnimi bombami prizadejali občutne izgube. Zaradi premočnega sovražnikovega pritiska in slabe povezanosti bataljonov sta se štaba brigade in divizije začela umikati pod zaščito 3. bataljona v smeri Poljan. Na premiku je predhodnica naletela na sovražnikovo enoto 70 do 100 mož, jo z jurišem razbila, pognala v beg in ji zaplenila 4 mitraljeze in 800 nabojev. Položaje 2. bataljona sta napadali enoti iz Mozirja (okoli 300 mož) in od Sv. Florjana pri Šoštanju (200 mož). Razvil se je ogorčen boj z vsemi vrstami orožja. Sovražnikove enote so imele prednost, ker jih je podpiralo težko orožje. Po večkratnih napadih je sovražniku uspelo okoli 10. ure zasesti del položajev 3. bataljona. To mu je potem omogočilo napad na brigadne enote z boka, te pa niso hotele tvegati takšnega spopada in so se raje začele umikati. Na pohodu proti dolini se je 2. bataljon, ki je bil v zaščitnici, spopadel z močno sovražnikovo enoto. Bataljon je vzdržal na bojnih položajih pod Konjščico do 19.30, s čimer je omogočil organiziran umik brigade. Prvi bataljon je zasedal položaje pri Beli peči severovzhodno od Mevedjaka in se je zjutraj z drugimi bataljoni spopadel s sovražnikovo enoto, ki je prišla po grebenih Medvedjaka. Po ogorčenem boju, v

katerem je imel sovražnik prednost zaradi težkega orožja, je sovražniku uspelo zavzeti položaje, s katerih je nato napadal bataljon tudi bočno. Ponekod pa se je tako nevarno približal položajem 1. bataljona, da se je ta moral odločiti za umik. Vse enote in štab divizije z zaščito so se umikale med bojem. Štab brigade je ob koncu poročila navedel, da je imel sovraž-

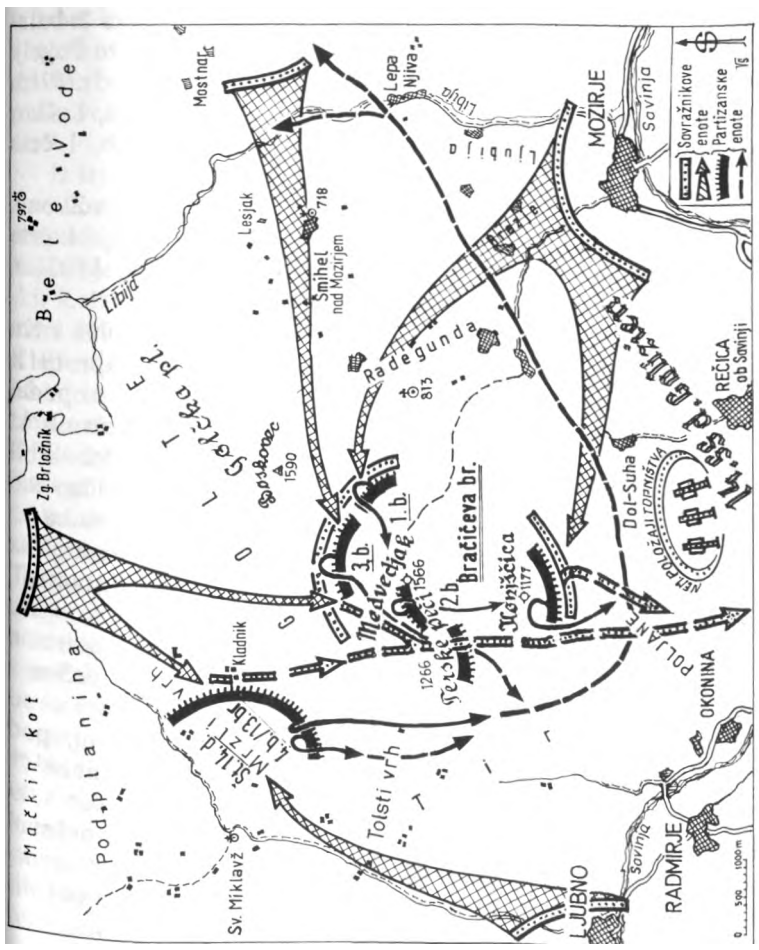

Nudi boji Bračičeve brigade v Mozirskih planinah 11 3 1945

nik 50 mrtvih, veliko ranjenih (ocena je verjetno previsoka, op. M. F.) in enega ujetega, medtem ko so bile lastne izgube osem padlih in štirje ranjeni. Po podatkih OC 4. operativne cone sta 11. marca sodelovala v ofenzivni operaciji proti Bračičevi in Šercerjevi brigadi 29. in 31. pehotni polk 14. SS prostovoljske divizije Galizien ter posadke bližnjih sovražnikovih postojank.[39]

Podatki za šest (od osmih) padlih borcev 11. marca 1945: Anton Dobnikar, r. 1910, Spodnja Polskava, l.četa 2. bataljona; Alojz Pedec, r. 1912, Slivnica, 3. bataljon; Jože Pugelj, r. 1907, Šmarje pri Jelšah, 3. bataljon; Stanko Rozina, r. 1915, Zagorje ob Savi; Jakob Videe, r. 1910, Mala Breza, Laško; Anton Zorko, r. 1910, Drevenik, Šmarje pri Jelšah, l.četa 1. bataljona.[40]

Od štirih ranjencev sta znana dva: Anton Budna-Zvone, r. 1916, Brezje, Senovo, Krško, namestnik komandirja 1. čete 3. bataljona, in Božidar Flajšman-Borut, r. 1923, Metlika, pomočnik političnega komisarja 1. čete 1. bataljona.[41]

Sovražniki so ujeli Nikolaja Banderovskega, r. 1908 v Kirovobadu, Poltavska oblast, SZ, in Antona Črneliča, r. 1911, na Gorjanah pri Podsredi. O njuni nadaljnji usodi ni podatkov. Prvi bataljon je imel 11. marca 1945 več pogrešanih, ki so se večinoma vrnili, kdo od njih pa je morda padel ali bil ujet.[42] Zaradi bojev in naporov se je zmanjšalo številčno stanje brigade. Tako je brigada 9. marca štela 472, 15. marca pa 393 navzočih borcev. V pičlem tednu se je brigada zmanjšala za 79 navzočih borcev. V tem številu so zajeti padli, ranjeni, pogrešani, oboleli, ujeti, ubežniki, premeščeni.[43]

Šercerjeva brigada je bila nad Rečico ob Savinji oziroma južno od Bračičeve brigade. Sovražnik je napadel iz Rečice, z Ljubnega in z Mozirske planine. Ogorčeni boji so potekali od desete ure do večera na položajih pod Kortnerjem, pod Konjščico in v Poljanah. Brigada se je umaknila v Šmihel.[44]

Štab cone je poročal o hudih bojih 9., 10. in 11. marca, ki so potekali z največjo srditostjo v hudem mrazu in snežnem metežu. Sovražniku, ki je napadal z veliko številčno premočjo, je na južni strani Mozirskih planin uspela popolna obkolitev partizanskih enot. Borci so v bojih vztrajali v snegu in mrazu brez hrane. Položaje so branile tudi bolničarke, kuhar-

ji in konjevodci. Posamezni starešine so s hrabrostjo reševali razmere, ko je že bilo videti, daje vse izgubljeno. Ponoći tretjega dne je bil sovražnik na vzhodnih pobočjih z uspešnim manevrom razbit, kar je omogočilo umik v najtežjih razmerah. V depeši 17. marca 1945 so poročali, da se je en bataljon (Bračičeve brigade, op. M. F.) rešil iz sovražnikovega obroča s pomočjo vrvi, ki so jih v naglici pripravili in se po njih spustili globoko v brezno. Potem je bataljon napadel sovražnika v hrbet in ga razbil. V treh depešah so poudarjene velike sovražnikove izgube: prek 100 mrtvih (previsoka ocena, op. M. F.), zaplenjeni trije težki minometi, več mitraljezov, pušk, veliko opreme. Lastne izgube so bile razmeroma majhne.[45]

Iz izjav borcev Bračičeve brigade je razvidno, da se je večina borcev 3. bataljona resila z opisanim spustom po vrveh v prepad pri Terskih pečeh. Komandant 3. bataljona Karei Maček je navedel, da je bil boj na Mozirskih planinah herojski. Ker so bile v razpletu boja na grebenu Medvedjaka razmere zelo kritične, je političnemu komisarju 2. čete Stanetu Klepu dokaj grobo ukazal, da mora četa na položajih, ki so jih silovito napadale enote 14. SS prostovoljske divizije Galizien, vztrajati. Prizori na grebenu, ki so ga borci branili, so bili skoraj neverjetni. Sovražniki so prihajali z druge strani ostrega skalnatega grebena na razdalje okoli 15 do 20 m in metali bombe. Borci so jih lovili ali pobirali in jih metali nazaj. Napade bombašev so sovražniki ščitili z močnim ognjem. To je trajalo nekaj ur. Medtem sta padla dva dragocena mitraljezca in pomočnik mitraljezca, ker so se na levem krilu namesto čete 1. bataljona znašli Ukrajinci. Ker so sovražniki ogrožali že tudi desno krilo, se je bataljon umaknil do gozda in se branil. Pri Terskih pečeh so bili pred odločitvijo, kako naprej, saj je pred njimi zijal skalnat prepad. Vendar se je večja skupina 3. bataljona z ranjenci rešila s spuščanjem po vrveh, o čemer smo že govorili. Medtem je del 3. bataljona krenil pred njimi proti Št. Janžu. Sovražniki so bili kmalu pri prepadu, partizan-plezalec pa je pri umiku snel vrvi. Sovražniki niso tvegali spuščanja v prepad. Naprej so proti dolini bataljon spretno vodili komandant Maček in domačina Jože Krebs ter Franc Orešnik. Komisar Krebs se spominja, da so

se na umiku pri kmetu Tišeku spopadli z Ukrajinci in jih pregnali, medtem ko komandir Orešnik navaja, da so z napadom presenetili pod Negojnico približno 50 počivajočih sovražnikov, ki so imeli orožje zloženo pri plotu. Četa je jurišala inje zaplenila precej orožja. Orešnik je zaplenil šarca in z njim gonil s soborci sovražnike, ki so bežali v Juvanje in na Ljubno. Najbolj so bili veseli zaplenjenega streliva, ki jim ga je že primanjkovalo. Maček in Krebs sta potem vzpostavila zvezo s štabom brigade. Komandant Knežević je takoj vprašal Mačka: »Kje imaš bataljon?« Ta mu je odgovoril: »Tukaj blizu!« Knežević je Mačka objel in ga od veselja poljubljal, saj so ga do tega srečanja mučile slutnje o tragični usodi bataljona. Maček je pohitel z vprašanjem, kje je četa 3. bataljona, ki je ščitila umik štaba brigade. Knežević je rekel, da je četa tukaj. Izrazil ji je priznanje, ker je v predhodnici na čelu z Martinom Kumrom z jurišem razbila močnejšo nemško patruljo ter zaplenila tri mitraljeze šarce, nekaj pušk, precej streliva in opreme. Veselje ob snidenju večine borcev vseh treh čet, ki so ta dan preživele neverjetne strahote, je bilo nepopisno. Politični komisar Ivan Dolničar je po bojih pohvalil Staneta Klepa, ki ga je opazoval z daljnogledom, ko je na kritičnem grebenu uspešno metal s soborci na sovražnike bombe.

Na Medvedjaku je spominsko obeležje, posvećeno hudim bojem in v njih padlim borcem.[46]

»Dan med nebom in zemljo« je naslov članka, v katerem pomočnik političnega komisarja 1. čete 1. bataljona Božidar Flajšman-Borut opisuje boj svoje čete na grebenu Medvedjaka. Nemci so njegovo četo silovito napadli. Borci so jih odbili, kmalu zatem je Flajšmana hudo ranil v nogo drobec sovražnikove mine. Bolničarka gaje obvezala. Toda ob ponovnem sovražnikovem pritisku se je četa umaknila in ga pustila pod položaji. Z največjo muko se je odplazil do gozdička. Videi je, da mu Nemci sledijo. Z zadnjimi močmi je splezal na smreko. Odvil je bombo, pripravil puško in čakal. Prišli so Ukrajinci, se glasno menili ter jedli in pili. Po počitku so odšli, toda prišli so drugi. Tudi ti so odrinili za partizani proti dolini. Samo ostrejši pogled na smreko in konec bi bilo s starim partizanom Borutom, je razmišljal Božo Flajšman. Zvečer, ko je zavladala tišina, se je spustil ves premražen in se-

stradan z drevesa in se plazil več ur do prve hiše. Trkal je in **ldical,** toda prestrašena gospodinja se ni omehčala. Zavlekel se je na seno. Drugi dan jo je prepričal, da je partizan in ne raztrganec. Nahranila gaje in ga povezala z bolnišnico. Koje okreval, je šel spet v svojo brigado.[47]

Komisar 14. divizije Matevž Hace je med umikom štabov **4**. operativne cone in 14. divizije hotel iti k Bračičevi brigadi, ki je pravkar razbila nemško kolono. Sovražniki so hiteli na pomoč svoji enoti pri Terskih pečeh, ki seje tolkla s četo Bračičeve brigade. Hacetu je tedaj v trenutku zmanjkalo tal pod nogami. Zdrknil je v 11 m globoko brezno in obležal nezavesten v ledu. Ko se je osvestil, mu je bmelo po glavi. Ves obtolčen je zlezel iz brezna, kurir Gregorin pa mu je oskrbel konja.[48]

Še več je spominov na te boje. Vsi govorijo o množici Ukrajincev in Nemcev 14. SS divizije, ki so predvsem 11. marca napadali partizane z vseh strani, nevarno pa so jih obstreljevali tudi topovi in težki minometi. Kapetan Lilik, Maček in še nekateri so navedli, da je sovražnik zmetal veliko topovskih granat in min v prazno in v brezna. Ker so bili partizanski in sovražnikovi položaji zelo blizu skupaj, so kdaj izstrelki prizadeli tudi lastne enote. Borci so vzdržali nekajdnevno hajko v visokih gorah, lačni premagovali globok sneg in strupen mraz, v katerem je odpovedovalo avtomatsko orožje in je primanjkovalo streliva. Sovražnikove elitne, sodobno oborožene, odlično oskrbovane in številčno močnejše enote niso dosegle uspeha. Nasprotno! Njihove izgube so bile veliko večje kot partizanske. V več primerih so bile njihove enote v partizanskih nasprotnih napadih razbite in prisiljene na umik.[49]

Dne 14. marca je štab cone poslal depešo Glavnemu štabu: »Ofenziva, ki jo vrši sovražnik proti nam, je po obsegu in številu sovražnikove vojske največja na Štajerskem. Vsled herojskega držanja Šercerjeve in Bračičeve brigade v bojih se je pokazala demoralizacija 14. SS prostovoljske divizije Galizien. Za odločno držanje Šercerjeve in Bračičeve brigade v bojih prediagamo obema brigadama pohvalo.« V depeši so tudi omenili, da bodo v ugodnih razmerah poskušali iti z 2. in 13.brigado na Dolenjsko prek Kozjanskega.[50]

Ko je zbrala enote, skupine in posameznike, se je brigada v noči na 12. maree premestila na območje Lepa Njiva-. Skorno. Na tem pohodu so napadli neko hišo in zajeli 5 sovražnikovih vojakov Ukrajincev, eden pa je zbežal.[51] S skupino Ukrajincev — Čerkezov[52] pa le ni bilo tako preprosto, kot je štab poročal. Komandir 3. čete 3. bataljona Franc Orešnik navaja, kako so jih napadli s treh strani in da se niso takoj vdali. Nasprotno, nekaj posameznikov se je prebilo, dva ali trije so pri tem padli. Ko jih je Orešnik pozival k vdaji, so molčali. Borci so jim zagrozili, da jih bodo sicer pobili. Čez nekaj časa so le pokazali skozi okno belo krpo in se vdali. Orešnik navaja, da je skupina štela okoli 20 (Lilik 7, Stropnikin Kumer 9) vojakov. Morda je ocena teh treh najbližja resnici. Orešnik se spominja, daje bila med napadom v nogo ranjena domača petnajstletna hči, ki so jo takoj obvezali. Mitraljezec Golavšek iz 3. čete 3. bataljona omenja, da je bil ob napadu ranjen v prst tudi komandant Milenko Knežević. Knežević je bil v tej akciji tako razjarjen, da je hotel postreliti vse Čerkeze. Ti so ga preprosili, da jim je prizanesel in jih ukazal razdeliti po četah. V bojih so se pozneje izkazali, večina jih je padla. O tem pričajo izjave borcev.

Ivan Dolničar in Jože Krebs sta šla s skupino borcev 12. marca z območja Ljubija —Lepa Njiva iskat v Mozirske planine ranjence, razkropljene skupine in posamezne borce. Zbrali so precej borcev, ki so se zatekli na kmetije in na senike. Našli so nekaj ranjenih Čerkezov in orožja. Zanimivo je bilo videti včerajšnje bojišče nad Poljanami, kjer je Šercerjeva brigada razbila večjo skupino sovražnikov. Tu je naokoli ležalo veliko čelad, polomljenega orožja in opreme.[53]

Bračičeva in Šercerjeva brigada sta se osvobodili sovražnikovega pritiska 13. marca, ko sta bili na Visočkem vrhu v Belih Vodah in v Zavodnjah. Naslednji dan 14. marca sta bili Bračičeva brigada v Zavodnjah in na Ravnah, Šercerjeva brigada pa pri Sv. Danijelu. Na Visočkem vrhu so enote pretežno počivale, čistile orožje in se urejale. V 4. bataljonu so imeli tudi vojaške ure ter sestanke z vodniki, desetarji in komandirji čet. V 3. bataljonu so pri bataljonski politični uri govorili o sestavi nove jugoslovanske vlade. Popoldne so bili vsi

bataljoni zaposleni pri sprejemanju zavezniških pošiljk na širšem območju Zavodenj.[54]

Kapetan Lilik je zapisal: »14. maree Zalesnik —Zavodnje. Prišli zjutraj. Naročili avione, ki so pnleteli ob 13.30. Švabi samo gledajo, blizu se ne upajo ... momci so zelo zadovoljni-dobili smo dosti oblek.«[55]

Dvodnevni boji v Zavodnjah

Prihod Bračičeve in Šercerjeve brigade v neposredno bližino okupatorjevih postojank v Velenju in Šoštanju ter pošiljke pomoči partizanom iz treh štirimotornih zavezniških letal 14. marca nad Zavodnjami so sovražnike močno vznemirile. Že v noči na 14. maree so prihitele v Šoštanj za okrepitev policijske enote, 16. marca pa so prišle še nove enote.[56]

Štab brigade je bil 15. marca razmeščen z 2., 3. in 4. bataljonom v Zavodnjah, 1. bataljon pa v Ravnah. Iz Šoštanja so

V Zavodnjah nad **Šoštanjem** se je brigada **15. in 16. 3. 1945** bojevala proti **močnim enotam 14. SS** divizije **Galizien in** jih odbila

^5 Bračičeva brigada

prihajale zgodaj zjutraj proti Ravnam tri sovražnikove kolone. Po nalogu štaba brigade je 4. bataljon zavzel položaje na Vrheh nad Zavodnjami ter ob cesti Šoštanj — Šentvid. Prva močnejša sovražnikova enota približno 150 mož je vdrla v Zavodnje okoli 7. ure. Prva četa 4. bataljona jo je napadla in pognala v beg. Nekaj Nemcev se je zateklo v Žokov marof. Partizani so poslopje obmetavali z minami in ga zažgali. Popoldne so Nemci zopet napadli iz iste smeri, vendar jih je tudi tokrat 4. bataljon z jurišem pognal proti Šoštanju. Potem je iz Šoštanja pripeljalo 8 tankov, ki so obstreljevali partizanske položaje. Tudi te je 4. bataljon napadel in jih prisilil k umiku. Vse sovražnikove enote so se zvečer umaknile. Štab brigade je poročal, da so sovražniki pripeljali v Šoštanj 4 avtomobile ranjenih in mrtvih, lastne izgube pa so bile: padli komandant 4. bataljona-jurišnega Jože Avbar in pet ranjenih. Sovražniku so zaplenili 3 puške in večje število ročnih bomb.[57]

Kapetan Lilik, ki je bil s štabom 14. divizije pri Zalesniku, je za prvi dan bojev zapisal: »Švabi so že prišli voščit dobro jutro z bacači in dum-dum ... Naši so jih nagnali do Šoštanja. Sedajle ob 17. uri se valijo iz treh strani proti nam z dvema tankoma — top nabija, že bližje je dum-dum in žvižga okoli bajte.[58]

Komandant 3. bataljona Karei Maček, njegov namestnik Martin Kumer in drugi opisujejo v spominih sodelovanje 3. bataljona na levem krilu 4. bataljona. Poročilo štaba brigade navaja boje 4. bataljona na robu vasi Zavodnje v smeri Zalesnika. Ta bataljon je napravil tudi cestno zaporo iz hlodov, da niso mogli tanki in oklepni avtomobili peljati skozi vas, in je tako odbil nemško pehoto in motorizacijo. V veliko pomoč mu je bil 3. bataljon, ki je onemogočal prodiranje sovražnikov iz Šoštanja po cesti pod vasjo, hkrati pa ga je z ognjem svojih orožij ogrožal z vzhodne strani, ko je napadal Zavodnje. Učinkovitost 3. bataljona je bila ob prvem nemškem napadu očitna. Napadalce so pustili čisto blizu in jih potem presenetili z nenadnim močnim streljanjem. Tu je sodeloval tudi 4. bataljon. Sovražnik je imel precejšnje izgube. Očividci se spominjajo, da so Nemci svoje mrtve in ranjene vlekli po snegu kar za noge, saj jim drugačnega reševanja razmere niso dopuščale. Drugi nemški napad je potekal na šir-

šem terenu in se je končal za Nemce podobno kot prvi, to je neuspešno, poudarja Karei Maček. Toda sovražniki niso odnehali. S tanki in oklepnimi vozili so se skušali prebiti skozi vas ter na sever proti Zalesniku. Vojake so nagnali, da bi odstranili barikado iz hlodov, česar pa jim 3. in 4. bataljon z močnim streljanjem ništa dovolila. Tanki so prilomastili prav do barikade v vasi. Komandant Jože Avbar, očitno dobro razpoložen zaradi uspešnih spopadov, je hotel s 50 mm minometom uničiti prvi tank in razbiti večjo skupino Nemcev, ki so se pripravljali na juriš. Jože Avbar je nastavil minomet in aktiviral mine. Ena je zadela vejo nad njim, eksplodirala ter ga smrtno ranila. S položaja sta ga odnesla Karei Maček in kapetan Milenko Knežević. Avbar je v hudih bolečinah umri. Martin Kumer pripoveduje, da je del eksplodirane mine zadel v zaboj min. Verižna eksplozija min je po Kumrovi navedbi zahtevala še smrt merilca minometa in njegovega pomočnika ter mitraljezca in njegovega pomočnika. Podobno je pričevanje Zlate Popović, pomočnice političnega komisarja 3. čete 1. bataljona. Med bojem je prinesla borcem na položaje nekaj kuhanih krompirjev. Takoj po eksploziji je videla več padlih borcev. Med njimi je spoznala samo vodnika minometnega voda Stanka Jakoba, ki je bil najstarejši med padlimi. Po pričevanju mitraljezca Maksimilijana Golavška je ta dan padel v boju na levem krilu njegov pomočnik, doma iz Obsotelja, borec 3. čete 3. bataljona.[59]

Brigada je noč preživela v Zavodnjah. Pričakovala je, da se bodo hudi boji nadaljevali tudi 16. marca. Te slutnje so se uresničile. Štab brigade je 4. bataljonu ukazal, naj zavzame s 1.četo položaje pod kmetijama Božič in Gril in nad njima. Naloga 2. čete in 3. bataljona je bila zavarovati dostope do nastanišča brigadnih enot iz smeri Šentvida. Kapetan Lilik je 16. marca pri Zalesniku zapisal: »Zjutraj ob 8. uri se je spet začelo — gredo iz Šoštanja, približno 300 mož, in iz Črne približno 300 mož. Bijejo s štirimi topovi in iz šestih tankov. Blizu ne morejo — naši borci ne dovolijo. Granate letijo okoli hiše, gremo v gozd za hišo. Dve sta padli 15 m od hiše.«

Brigadne položaje na območju Zavodenj je začel sovražnik napadati z močnim topovskim in minometnim obstreljevanjem. Potem je napadala pehota, ki je prihajala od Šošta-

nja, vendar jo je do večera uspešno odbijala 1. četa 4. bataljona. Hude celodnevne boje sta bojevala tudi 3. bataljon in 2. četa 4. bataljona. Sovražnik je izvedel napad s topovsko in minometno pripravo, napadalne enote so podpirali tanki, vendar je bilo vse zaman. Tudi njihovi trije juriši so bili odbiti. Sovražnikove izgube 50 mrtvih in 70 ranjenih je štab brigade gotovo previsoko ocenil. Za lastne žrtve je navedel dva padla in sedem ranjenih.

V teh bojih so borci porabili veliko streliva: 4.234 nabojev za mitraljeze, 270 za brzostrelke, 134 za puške, 21 min za piat in 18 bomb. V primerjavi s prejšnjim dnem so porabili več kot trikrat več streliva.[60]

Komandant 3. bataljona Maček poudarja, da je z veliko zaskrbljenostjo prevzel 16. marca nalogo boja proti številčno premoćnim sovražnikovim enotam na območju Zavodenj. Nemci so silovito napadali. Obstreljevanje topništva je bilo v intervalih moćno, toda granate v glavnem niso zadevale odločilnih položajev 3. in 4. bataljona. Maček je 1. bataljonu očital, da ni udaril Nemcem v hrbet. Mitraljezec Golavšek je slikovito opisal, kako so najprej podrli na cesto nekaj smrek. Pripeljala so oklepna vozila, zaradi ognja 3. bataljona pa niso mogli odstraniti ovir. Deiovaia sta nemško topništvo in njegova pehota. »Celi dan smo tako sovražnike odbijali, val za valom. Na položaju se je tako kadilo, da skoraj nismo videli drug drugega. Tudi gorelo je in smo morali s snegom gasiti,« je zapisal Golavšek.[61] Protiobveščevalni oficir brigade je negativno ocenil poročnika Mirka Beslača, komandanta 1. bataljona. Ta bi moral z bataljonom napasti Nemce iz smeri Raven v hrbet, česar pa ni storil, kot mu je bilo ukazano. Izgovarjal se je, da se zaradi preveč odprtih terenov ni mogel približati Nemcem. S tem v štabu niso soglašali. Miha Butara-Aleks presoja, da je bila takrat zamujena priložnost, da bi brigada končala dvodnevne boje proti Nemcem še z večjim uspehom.[62]

Zavodnje so utrpele sredi marca 1945 veliko škodo. Topovske granate in mine so poškodovale več poslopij. Prebivalci so se zatekli med boji v kleti, vendar so bili kljub temu trije ranjeni. Jerneja Napotnika so Nemci prisilili, da je s ceste odstranil drevesa, ki so jih nanjo žvalili partizani. Po

opravljenem delu pa so ga ustrelili. Naslednji dan, ko Bračičeve brigade ni bilo več v Zavodnjah, so Nemci prihrumeli v vas, nasilno zbrali domaćine in jim grozili. Požgali so Žokovo hišo in čebelnjak.

Dne 16. marca se je s sovražnikovo enoto pri Prevalniku severozahodno od Sv. Danijela spopadla tudi Šercerjeva brigada. Sovražnikovo kolono, ki je prodirala od Šentvida, je odbila, ji prizadela več mrtvih in ranjenih, medtem koje imela v svojih vrstah tri ranjene.[63]

Glavno breme napadov močnih sovražnikovih enot sta nosila 3. in 4. bataljon, 2. bataljon je severozahodno nad Zavodnjami varoval brigadni tabor, medtem koje 1. bataljon po »zaslugi« njegovega komandanta in štaba odpovedal. Zahtevne boje so štab brigade in štaba dveh bataljonov uspešno vodili. V bojih so se izkazali borci na vseh položajih, saj ni sovražniku nikjer uspelo prebiti obrambnih položajev.

Podatki za pet padlih 15. in 16. marca 1945: Jože Avbar, r. 1926, Kamence, Novo mesto, komandant 4. bataljona-jurišnega; Franc Jagič, r. 1926, Šoštanj, 4. bataljon; Stanko Jakob, vodnik minometnega voda; Stanko Mlakar, r. 1924, Krmelj, Sevnica, 2. četa 3. bataljona; Edvard Rednak, r. 1921, Šešče, Prebold.[64]

Ranjenci: Ivan Dernač, r. 1915, Orehovo, Sevnica; Franc Fabjančič, r. 1913, Dobovec (Šentjur ?); Franc Jelen, r. 1926, Šoštanj; Aleksander Lah, r. 1909, Gosadanagojski (SZ ?); Petrof Leljuh, r. 1925, Irkovc, Poltavska oblast, SZ, vsi iz 4. bataljona; Franc Orešnik, r. 1924, Savina, Ljubno, komandir
3. čete 3. bataljona; Franc Osojnik-Stane, r. 1919, Javorje, Crna na Koroškem, komandir čete v 4. bataljonu; Janez Pečan-Gašper, r. 1925, Brezje, Horjul, Ljubljana, pomoćnik političnega komisarja inženirsko-tehnične čete,[65] Alojz Petan, r. 1926, Dečno selo, Brežice, komandir 3. čete 3. bataljona; Ciril Pižorn, r. 1928, Parižlje, Braslovče, 3. četa 3. bataljona; Vasilij Poluščuk, SZ; Aleksander Sali, oba iz 4. bataljona; Ernest Šumej, r. 1927, Vranje, Sevnica, 3. četa 3. bataljona; Alojz Završnik, r. 1923, Dobrovlje, 4. bataljon.[66] Skupaj štirinajst ranjencev.

O Martinu Kumru, namestniku komandanta 3. bataljona, povejmo, da je imel že tretjič pri eksploziji mine srečo. Mina

je 16. marca padla tako blizu njega, da ga je vrglo nekaj metrov daleč. Ranjen ni bil, pač pa dolgo v nezavesti. Iz omedlevice ga je zdravnik predramil sele naslednji dan.[67]

Ob koncu dvodnevnih ofenzivnih bojev proti Bračičevi in Šercerjevi brigadi je štab 4. operativne cone ocenil, da je šio za ofenzivo proti vsem enotam 4. operativne cone. Tako so npr. bojevali boj za obstoj na obkoljeni Menini planini od 13. do 15. marca tudi Šlandrova in Zidanškova brigada s svojim operativnim štabom ter 4. bataljonom 3. brigade NO. Njihov nasprotnik je bila 14. SS prostovoljska divizija Galizien, s katero sta se od 9. do 11. marca uspešno bojevali v Mozirskih planinah Bračičeva in Šercerjeva brigada. Večtisočglavo 14. SS divizijo so 6. in 11. brigada ter 4. bataljon NO premagali, ko so se v noći na 16. maree brez žrtev prebili iz obroča.[68]

* * *

Brigada je bila v obravnavanem obdobju nepretrgoma na izčrpavajočih pohodih in v bojih. Najzahtevnejši je bil pohod do Save z neuspelim poizkusom prehoda na Dolenjsko ter umik na območje Čemšenik— Kolovrat, saj skoraj ni bilo dneva, da se ni katera od brigadnih enot ali pa vsa brigada zapletla v boje s sovražniki. Borci so bili slabo oblečeni in obuti, imeli so neredno in čedalje skromnejšo prehrano, zima je bila huda. Brigada je uspešno prestala tri bojne preizkušnje, v katerih glede na veliko sovražnikovo premoč ni imela veliko padlih in ranjenih. To sta bila celodnevna boja 3. marca na Kolovratu in 11. marca v Mozirskih planinah ter dvodnevni boji 15. in 16. marca v Zavodnjah.

V času od 26. februarja do 17. marca se je številčno stanje borcev v brigadi zmanjšalo:

27. 2. 1945	**511 navzočih,**	**po seznamu 687 borcev**
17. 3. 1945	**379 navzočih,**	**po seznamu 587 borcev**
razlika	**132 navzočih,**	**po seznamu 100 borcev**

Če je 17. marca 1945 štel najmoćnejši 3. bataljon 90 navzočih borcev,[69] vidimo, da se je brigada v pičlih devetnajstih

dneh zmanjšala za en takratni bataljon. Slabljenje brigade se je čez zimo nadaljevalo.

Partizanska mobilizacija je bila v glavnem opravljena, okupatorjeva pa že od 1944 ni bila več uspešna, čeprav je okupator še 1945 skušal mobilizirati.

OPOMBE

[1] **Fajdiga, Zidanškova brigada, str. 608 — 610.**

[2] **Povelje štaba 4. operativne cone z dne 28. 2. 1945 za ustanovitev štaba grupe odredov, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 123.**

[3] **Fajdiga, Zidanškova brigada, str. 610; depeša štaba 4. operativne cone z dne 26. 2. 1945, AINZ, f. 46/1.**

[4] **Pregled bojne dejavnosti Bračičeve brigade; poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 1. 3. 1945, AINZ, f. 339/IV; Fajdiga, Zidanškova brigada, str. 610, 612.**

[5] **Pregled bojne dejavnosti Bračičeve brigade, AINZ, f. 339/IV.**

[6] **Ivan Stropnik, pričevanje, 1987, AMNOM; poročili kontraobveščevalnih oficirjev štabov 4. operativne cone in 14. u. divizije z dne 17. 4. in 14. 4.1945, AMNZRS.**

[7] **Operacijski dnevnik štaba 14. divizije, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 76, op. 16; Lilikov dnevnik, AMNOM.**

[8] **Fajdiga, Zidanškova brigada, str. 612.**

[9] **Ževart, Štirinajsta na Štajerskem, str. 62, 63.**

[10] **NOV na Slovenskem, 1977, str. 907, 908.**

[11] **Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 5.3. 1845, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 5.**

[12] **Poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 7.3. 1945, AMNZRS.**

[13] **Lilikov dnevnik, AMNOM.**

[14] **Lojze Mesarič, pričevanje, AMNOM, Vlado Petančič, ustni vir.**

[15] **Stanko Jurančič, Milan Levačič, Marica Kotnik-Gričar, izjave, AMNOM.**

[16] **Ivan Andrejčič, Strah pred domačijo, TV-15, 10. 3. 1988.**

[17] **Vpisna knjiga borcev 1. bataljona Bračičeve brigade, MNZ Celje.**

[18] **Kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.**

[19] **Poslovilna pisma žrtev za svobodo, str. 420; Padli v ognju revolucije, Krško 1971.**

[20] **AOSJ, Beograd.**

[21] **Kartoteka borcev Bračičeve brigade; Anton Ratajc, izjava, AMNOM.**

[22] **Poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 7. 3. 1945, AMNZRS.**

[23] **Vpisna knjiga 1. bataljona Bračičeve brigade, MNZ Celje. V njej piše za Franca Korana: pogrešan 4. 3. 1945, na Sv. gori, črtan 15.3. 1945. Anton Ratajc, pričevanje, AMNOM. Ratajc navaja, da so Nemci v neki hiši Korana ujeli in ubili.**

[24] **Poročila štaba 1. bataljona Bračičeve brigade za 3., 4. in 5.3. 1945, MNZ Celje.**

[25] **Poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 7.3. 1945, AMNZRS; operacijski dnevnik štaba 14. divizije, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 76**

[26] **Lilikov dnevnik, AMNOM.**

[27] **Pregled bojne dejavnosti Bračičeve brigade, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 43; Lojze Mesarič, pričevanje, AMNOM, Vlado Petančič, ustni vir.**

[28] **Poročilo štaba 1. bataljona z dne 6. 3. 1945, AM NZ Celje.**

[29] **Lilikov dnevnik, AMNOM.**

[30] **Pregled bojne dejavnosti Bračičeve brigade, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 43; poročilo štaba 1. bataljona za 6.3. 1945, MNZ Celje; Lilikov dnevnik, AMNOM; dnevno poročilo Bračičeve brigade za 6. 3. 1945, AINZ,f. 339/IV.**

[31] **Pregled bojne dejavnosti Bračičeve brigade; operacijski dnevnik štaba 14. divizije, Zbornik NOV,VI/19, dok. št. 43, 76.**

[32] **Lilikov dnevnik, AMNOM.**

[33] **Operacijski dnevnik štaba 14. divizije, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 76, op. 30.**

[34] **Poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 7.3. 1945, AMNZRS.**

[35] **Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 2.3. 1945, AINZ, f. 339/IV.**

[36] **Karlo Kuhar-Lukec, poročnik, je podpisan na poročilih štaba Bračičeve brigade samo kot načelnik — poročnik 10. in 17. marca ter 11. in 13. maja 1945 (Zbornik NOV,VI/19, str. 122, 165, 743, 749). Opozarjamo na napako v Zborniku NOV, kjer piše namesto Karlo Kuhar Nikola Dukić! Daje bil Kuhar načelnik štaba brigade, potrjujejo med drugimi Ivo Božič-Jovo, Janez Petje-Jovan, Miha Butara-Aleks, vsi člani štaba Bračičeve brigade, in Karlo Kuhar, ustni viri 1990.**

[37] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 10.3. 1945, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 17.

[38] Dnevno poročilo Bračičeve brigade za 10. 3. 1945, AINZ, f. 339/IV; operacijski dnevnih štaba 14. divizije, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 43; Hace, Komisarjevi zapiski, II, str. 236, 247, 248.

[39] Kot opomba 31.

[40] AOSJ, Beograd; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.

[41] Anton Budna, Božidar Flajšman, pričevanje, izjava; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.

[42] Vpisna knjiga borcev 1. bataljona Bračičeve brigade, MNZ Celje.

[43] Dnevni poročili štaba Bračičeve brigade za 9. in 15. maree 1945, AINZ, f. 339/IV.

[44] Pregled bojne dejavnosti Bračičeve brigade, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 43.

[45] Operacijski dnevnik štaba 14. divizije, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 76, op. 51.

[46] Karei Maček, Jože Krebs, Franc Orešnik, Martin Kumer, Ivan Stropnik, Maksimilijan Golavšek, pričevanja, Stane Klep, Tone Gregorič, izjavi, AMNOM.

[47] Božidar Flajšman, F. Breščak, Dolenjski list, 9. 2. 1961.

[48] Hace, Komisarjevi zapiski, II, str. 248.

[49] Lilikov dnevnik; Karei Maček, pričevanje, AMNOM; Hace, Komisarjevi zapiski, II, str. 249, 248.

[50] Depeša štaba 4. operativne cone, št. 26 z dne 14. 3. 1945, AINZ, f. 46/11.

[51] Pregled bojne dejavnosti Bračičeve brigade, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 43.

[52] V poročilih štabov Bračičeve brigade in drugih ter v pričevanjih borcev je velikokrat navedeno, da so bili v spopadih z vlasovci Ukrajinci, Čerkezi, Kozaki. Gre za bivše vojake Rdeče armade, nemške vojne ujetnike, ki so jih Nemci organizirali v vojaške enote. Te so se potem bojevale pod nemškim poveljstvom in v sestavi njihovih enot. Tak primer je bila tudi 14. SS prostovoljska divizija Galizien.

[53] Lilikov dnevnik; Franc Orešnik, Martin Kumer, Ivan Stropnik, Maksimilijan Golavšek, pričevanja; Ivan Dolničar, dopolnitev k besedilu monografije, AMNOM.

[54] Dnevni poročili štaba Bračičeve brigade za 13. in 14. maree 1945, AINZ, f. 339/IV.

[ss] Lilikov dnevnik, AMNOM.

[56] Ževart, NOB v Šaleški dolini, str. 595.

[57] **Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 17.3. 1945, Zbornik NOV,VI/19, dok. št. 24; Zevart, NOB v Šaleški dolini, str. 595.**

[58] **Lilikov dnevnik, AMNOM.**

[59] **Karei Maček, Martin Kumer, Zlata Popović, Franc Orešnik, pričevanja, AMNOM.**

[60] **Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 18.3. 1945, AINZ, f. 339/IV; Lilikov dnevnik, AMNOM.**

Namesto padlega Jožeta Avbarja je štab brigade postavil za v.d. komandanta 4. bataljona-jurišnega Franca Orešnika, dotedanjega komandirja 3. čete 3. bataljona. Uradnega dokumenta o tem ni. Orešnik je bil že 16. marca ranjen in poslan na zdravljenje (Franc Orešnik, izjava, AMNOM).

[61] **Karei Maček, Maksimilijan Golavšek, pričevanji, AMNOM.**

[62] **Poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 27.3. 1945, AMNZRS.**

[63] **Operacijski dnevnik štaba 14. divizije, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 76; Zevart, NOB v Šaleški dolini, str. 595, 596.**

[64] **Globočnik, beležka padlih, ranjenih; AOSJ, Beograd; Zlata Popović, o padcu Stanka Jakoba, pričevanje; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM. Pripominjamo, da je v obeh dneh padlo okoli šest borcev.**

[65] **Globočnik, beležka padlih, ranjenih; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.**

[66] **Kot op. 65.**

[67] **Poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 27.3. 1945, AMNZRS; Martin Kumer, pričevanje, AMNOM.**

[68] **Fajdigà, Zidanškova brigada, str. 615 — 630.**

[69] **Poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 27. 2. 1945, AMNZRS; dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 17. 3. 1945, AINZ, f. 339/IV.**

10 ZOPET NA OBMOČJIH PAŠKEGA KOZJAKA, SLOVENSKIH KONJIC, KOZJANSKEGA IN POHORJA (od 17. 3. do 15. 4. 1945)

Brigade 4. operativne cone so bile zaradi pritiska sovražnikovih enot in nepretrganih priprav za prehod čez Savo na Dolenjsko ves maree pretežno v obrambi. Izvajale pa so tudi akcije na sovražnikov promet in prometne objekte. Obramba brigad je bila uspešna. Požrtvovalno so skrbele za ranjence. Ohranile so svojo živo silo.

Po dvodnevnih bojih v Zavodnjah je Bračičeva brigada krenila s štabom 14. u. divizije na Paški Kozjak. Štab cone jo je od tod usmeril proti Kozjanskemu, od koder naj bi se prebila na Dolenjsko.[1]

Brigada je bila 17. in 18. marca razmeščena na Paškem Kozjaku pri Kujencah, Sv. Joštu, Resniku in pri kmetiji Sedanik. Naslednji dan 19. marca so nastanišča le delno spremenili. Štab brigade je bil s 1. bataljonom na Breznu nad Vitanjem, 2. bataljon pri Resniku, 3. bataljon pri Sv. Joštu, 4. bataljon na Brdcah. Te tri dneve so enote izkoristile za prepotreben počitek, čiščenje orožja, opreme, za urejanje enot, ponekod pa za vojaške ure. Nujno je bilo treba razrešiti nekaj kadrovskih vprašanj. Namesto padlega Jožeta Avbarja, komandanta 4. bataljona, so 17. marca postavili štiriindvajsetletnega Franca Tomšiča-Tonka iz Ponikev pri Grosupljem. Prišel je iz Šercerjeve brigade, kjer je bil tudi komandant 4. bataljona (jurišnega).[2]

Z vodstvom štaba 1. bataljona nadrejeni niso bili zadovoljni. Zato so ga v celoti zamenjali. Komandantu Mirku Besaču so očitali za nazaj več napak in so ga razrešili. Na njegovo mesto so postavili sedemindvajsetletnega Alojza Zupaniča-Pitja, pohorskega partizana, doma iz Leskovca pri Slovenski Bistrici. Bil je mitraljezec v Zidanškovi brigadi in ko-

Bataljonski častniki 1945. V sredini je Franc Tomšič-Tonko, komandant 4. bataljona, pred osvoboditvijo pa 2. bataljona

mandant bataljona v Lackovem odredu. Zamenjali so tudi političnega komisarja bataljona Jaka Žvana. Na njegovo mesto so postavili devetnajstletnega Jožeta Praprotnika, dotlej političnega komisarja 1. bataljona Zidanškove brigade. Žvana so premestili za političnega komisarja v 2. bataljon. Za namestnika komandanta 1. bataljona je napredoval Janez Jaklič, ki je bil dotlej komandir 3. čete 1. bataljona. Iz 3. bataljona so premestili pomoćnika političnega komisarja bataljona Ivana Stropnika na enako dolžnost v 1. bataljon. Za njegovega predhodnika Cirila Marušiča-Vinka, ki so mu očitali

grob odnos do borcev in nagnjenje k alkoholu, ne verno, kam so ga premestili.[3]

V dokumentu OZNE iz sredine marca 1945 zasledimo za okraj Celje-okolica negativne podatke za zastavnika Marjana Podreka, r. 1925, iz Ljubljane, drugega pomoćnika šefa OC brigade, borca iz leta 1942, ki so ga v brigadi pogrešali od 28. novembra 1944, po bojih pri Paški vasi. V dokumentu so tudi podatki za Podrekovega spremljevalca, borca Bračićeve brigade Alojza Zakrajška, r. 1918, iz Sevnice ob Savi. Organi OZNE so ju aretirali, razorožili in predali v nadaljnji postopek 2. bataljonu 3. brigade NO. Očitali so jima, da sta se dalj časa klatila po terenu, izsiljevala od ljudi hrano, lagala, da jo potrebujeta za partizansko bolnišnico in podobno. Po terenu sta hodila brez prepustnic, patruljam OZNE sta se izgovarjala, da sta obveščevalca Bračičeve brigade in da sta se na terenu izgubila. Organi OZNE so jima ob prvem srečanju dali zvezo za brigado. Čez nekaj dni so se z njima zopet srečali, ko je bila brigada že zelo daleč. Ker sta se organom OZNE upirala, so ju morali razorožiti s silo. Kam ju je poslal 2. bataljon NO, ni podatkov. O njiju tudi ni podatkov v brigadni evidenci. V omenjenem zapisu je poudarjeno, da je na terenu precej skrivačev, nekaj samovoljnih kurirjev, političnih aktivistov, članov gospodarskih komisij, ki delajo vsak po svoje, jemljejo kmetom hrano, jih vznemirjajo, vnašajo nezaupanje in povzročajo nered. K takim so prištevali tudi Podreko in Podkrajška. Delavca OZNE Milan in Džuro sta prosila, naj nemudoma pošljejo patruljo 15 do 20 mož NO, ki si bo z razoroževanjem skrivačev in podobnih lahko oskrbela dosti novega orožja.[4]

V noći na 20. maree se je brigada premestila s Paškega Kozjaka na Kamno Goro na Konjiški gori. Z brigado je bil na pohodu s spremstvom tudi politični komisar 4. operativne cone Dragomir Benčič-Brkin. Tu je bila brigada še 21. marca.

Dne 22. marca se je štab brigade premestil s 3. bataljonom jugovzhodno v Grušce, 2. in 4. bataljon na Tolsti Vrh, 1. bataljon pa na Jazbine. Vse tri dni so enote delno počivale, urejale orožje, opremo, izvedle nekaj posvetov četnih in bataIjonskih vodstev ter imele nekaj vojaških in političnih izobraževalnih ur.[5]

Boji pri Mrzli Planini, Javorniku in Rakovcu, ukinitev 2. bataljona

V noći na 23. maree je brigada na pohodu proti jugu pri Štorah prekoračila cesto, progo in reko Voglajno ter se s štabom, 2., 3. in 4. bataljonom nastanila na območju Javornika, 1. bataljon pa se je ustavil na Glažuti. Naloga 4. bataljona je bilo zavarovanje proti Štoram in Sv. Juriju. Že ob 6. uri je od Štor prihajala proti 2. bataljonu na območje vasi Mrzla Planina, sovražnikova enota približno 25 mož. Z boka jo je odločno napadel in popolnoma zbegal 4. bataljon, tako da se je spustila v paničen beg, 2. bataljon pa jo je gonil daleč v dolino. Okoli 13. ure je začel sovražnik napadati v treh smereh s približno 180 možmi, podprt z močnim minometnim ognjem in topništvom, ki je streljalo od Sv. Jurija. Brigadne položaje je napadalo tudi sovražnikovo letalo. Napadi zlasti z manjšim obstreljevanjem s težkim orožjem so trajali okoli 5 ur. Kljub tehnični premoči je bil sovražnik do večera zadržan in odbit. Štab brigade je v poročilu navedel, da je imel sovražnik približno 15 mrtvih, več ranjenih, enega so borci ujeli, prostovoljno pa se je brigadi pridružil en sovražnikov vojak.
V lastnih vrstah so utrpeli pet padlih, pogrešali pa so štiri borce.[6]

Iz širšega poročila kontraobveščevalnega centra povzemamo: Sovražnikova enota 25 mož, ki je prišla od Štor, je z zavzetjem položajev na Mrzli Planini prehitela 2. bataljon. S prihodom komandanta Milenka Kneževića je 2. bataljon Nemce napadel in jih z jurišem prepodil. Pri tem je bataljon doživel presenečenje, saj je iz Treeckove enote dezertiral naddesetnik in jih opozoril, daje v akciji proti brigadi ves Treeckov polk, kar se je pozneje izkazalo kot resnično. Po 13. uri je začel sovražnik napadati iz smeri Štore —Sv. Jurij z več enotami, podprt s srednjim in težkim orožjem. Bataljoni so uspešno branili položaje do mraka. Toda nekoliko pred večerom je sovražnik 2. bataljon razbil. Ta namreč ni imel na grebenu dobro razporejenih čet. Najbolj je bil sovražnikovemu obstreljevanju s težkim orožjem izpostavljen 4. bataljon. Uspešno je odbil vse napade in se umaknil, ko je dobil za to ukaz.

Še nekaj podrobnosti. Po prihodu brigade na območje nad Štorami so sii v vasi Javornik in Mrzla Planina po hrano in s pošto intendant 4. bataljona Mrmolja, ekonom Ivan Samec, kurirja Slavko Jereb in Franci Župevc. Nemci so jih napadli v hiši Franca Mlakarja. Partizani so se hoteli prebiti iz hiše, vendar so Nemci na vratih smrtno prestrelili Francija Župevca, r. 1927, iz Lokev pri Brestanici, ujeli Ivana Samca in Slavka Jereba iz Reštanja, medtem ko jim je Mrmolja ušel. Na begu je imel smolo, saj si je zlomil nogo in se je komaj priplazil do svojih, ki so ga rešili. Sreća je bila naklonjena tudi Slavku Jerebu. Ko so ga Nemci hoteli odpeljati do svojega poveljstva, se jim je pri Mlakarjevih iztrgal in se odločil za beg. Nemci so za njim streljali in metali bombe. Drobci so ga ranili v nogo, prsi in pod oko, vendar ni odnehal. Nadvse srečen je pribežal v štab brigade. Okrog 17. ure sta začeli letali tipa »bregej« obstreljevati partizanske položaje ter hišo in gospodarsko poslopje na Javorniku, kjer je bil štab brigade z odseki in pratežem. Obe poslopji sta se vneli in pogoreli, v njih pa tudi 8 pušk, ki so jih partizani pustili, ko so se umaknili pred letalskim napadom. Za paniko, ki je med letalskim napadom nastala pri pratežu in brigadnih odsekih, je protiobveščevalni oficir Miha Butara krivil bataljonske funkcionarje Borisa Požarja, Ivana Šipka in Alojza Grudna. Očital jim je tudi, da se tišti dan niso znašli v bojih in tudi ne pri komori, ker je niso znali obdržati skupaj. Brigada naj bi imela pet padlih in dvajset ranjenih, od katerih so morali tri huje ranjene poslati v bolnišnico. Miha Butara navaja, da je bil verjetno prihod brigade izdan in da so jih Nemci že več dni pričakovali. Da namerava Bračičeva brigada prek Kozjanskega na Dolenjsko, se je s Kozjanskim odredom dogovarjalo nekaj obveščevalnih patrulj in sovražniku je lahko to prišlo na ušesa. Od političnih delavcev so tudi izvedeli, da se je Kozjanski odred namenoma umaknil. Enako je storila ena od kurirskih povezovalnih postaj. Pričakovali so, da bo polk Treeck proti brigadi sprožil hajko, kar se je potem tudi uresničilo.[7]

Za preostale štiri padle borce, ki so v poročilu omenjeni nismo uspeli najti osebnih podatkov. Od številnih ranjencev so znani osebni podatki le še za Stanka Vrbnjaka, r. 1923 v

Bučečovcih pri Ljutomeru, borca 2. čete 2. bataljona, ki mu je mitraljezec iz letala prestrelil nogo.[8]

Dolžni smo pojasniti, da so v dneh po 18. marcu vladale na Kozjanskem zaskrbljujoče krizne razmere. Tišti dan je sovražnik na območju Resevne z napadom presenetil 2. bataljon Kozjanskega odreda, nekaj posadk kurirskih postaj, zaščito okrajnega odbora in nekaj aktivistov. V hudih bojih je padlo 31 partizanov.[9] O tragediji padlih na območju Resevne niso v štabu Bračičeve brigade ničesar vedeli. Verjetno je bil ta hudi udarec za osvobodilno gibanje na Kozjanskem vzrok, da Bračičeva brigada ni dobila ustreznih povezav in informacij, ko je prišla na to območje.

Razplet dogodkov in bojev 23. marca je opisal politični komisar Bračičeve brigade Ivan Dolničar. Med drugim je v poročilu navedel, daje 2. bataljon najprej napadla Treeckova enota 80 mož, 2. in 4. bataljon sta potem sovražnika pregnala. Okoli 11. ure so začele napadati večje kolone polka »Treeck« približno 300 mož iz Štor, Celja in Sv. Jurija. Napadi proti trem bataljonom brigade so se začeli ob 13. uri in so trajali do 19. ure. Boji so bili hudi, saj je sovražnik močno obstreljeval od Sv. Urbana tudi s topovi ter mitraljiral in bombardimi z dvema letaloma. Naselje Javornik, kjer je bil štab s prištabjem, so letala požgala. Sovražnik je bil ta dan v pripravljenosti. Zasedel je območje ob Savinji od Celja do Zidanega Mosta. V Dobje je prišla enota 200 mož. Politični komisar cone Dragomir Benčič-Brkin je ves dan zaman skušal vzpostaviti zvezo s Kozjanskim odredom zaradi načrtovanega prehoda brigade na Dolenjsko. Komisar Benčič in štab brigade so izvedeli samo to, da se je Kozjanski odred umaknil neznano kam in da ni pustil za seboj nobene zveze, kar se povsem ujema z navedbami protiobveščevalnega oficirja Miha Butara-Aleksa. V štabu so se potem odločili za pohod na vzhod do Rakovca namesto proti Savi.[10]

Po ocenah raznih poročil in pričevanj udeležencev sklepamo, da se je brigada prvi dan po prihodu na Kozjansko dostojno upirala premočnim delom Treeckovega polka gorskih lovcev. Toda ta danje bil komaj uvod v štiridnevne hude boje. Protiobveščevalec Butara je imel prav, ko je napovedal,

da je sovražnik pričakoval Bračičevo brigado. Takoj je začel z ofenzivo, brž ko se je brigada prikazala."

V pričakovanju, da bo sovražnik brigado naslednji dan ponovno napadel, se je le ta v noči na 24. maree premestila na območje Rakovca pri Grobelnem. Enote so se utaborile v gozdu pri Rakovcu. Okoli 13. ure je šla sovražnikova enota proti Sv. Vidu pri Grobelnem in se razdelila na tri kolone. Ena od njih, ki je štela okoli 60 mož, je šla v Rakovec. Ko je naletela na zasedo 1. bataljona, jo je ta obsula z močnim ognjem. Na desnem krilu 1. bataljona je bil 3. bataljon. Taji je takoj priskočil na pomoč in z jurišem okoli 14. ure prepodil trdovratno upirajočega se sovražnika, ki ga je medtem okrepila močnejša enota. Ob napadu je bil v koleno hudo ranjen komandant 3. bataljona Karei Maček. Takoj po umiku sovražnikov je začelo brigado od jugozahoda od Sv. Urbana močno obstreljevati nemško topništvo, vendar brez učinka. Po poročilu štaba brigade je imel sovražnik 2 mrtva in 10 ranjenih, v lastnih vrstah pa tri padle in šest ranjenih.[12]

Od padlih pri Rakovcu so znani osebni podatki samo za Karla Krejana, r. 1926, iz Šmartna pri Slovenj Gradcu, iz 3. čete 1. bataljona.[13] Od ranjencev sta znana že navedeni Karei Maček, komandant 3. bataljona, in vodnik 3. čete 3. bataljona Jože Rušnov, r. 1927, iz Žurkovega Dola pri Sevnici.[14]

Ta dan je zaradi zmanjšanega števila moštva štab brigade ukinil 2. bataljon. Z njegovim moštvom je okrepil 1. in 4. bataljon. Komandanta 2. bataljona Jožeta Kisovca-Dušana so dodelili začasno štabu 4. bataljona, druge člane štaba 2. bataljona pa so porazdelili po četah. Organizacijska struktura brigade in njeno številčno stanje je bilo dne 24.marca 1945 naslednje:

Enota	navzočih	odsotnih	po seznamu
štab brigade s prištabjem	**64**	20	**84**
1. bataljon	**76**	**65**	**141**
3. bataljon	**69**	**79**	**148**
4. bataljon	**80**	**—**	**80**
skupaj	**289**	**164**	**453**

Do 7. aprila 1945 so v štabu brigade označevali bataljone po starih številčnih označbah 1., 3. in 4. bataljon. Od 8. aprila pa so bataljone označili po zaporednih številkah: 1., 2. in 3. bataljon. Pripominjamo, daje bil odslej jurišni 3. bataljon saj 4. bataljona ni bilo več.[15]

Nemci pred štabom brigade, boji na Konjiški gori

Brigada je v noči na 25. maree neovirano prekoračila obe progi in cesti ter se razmestila po domačijah po Kraberku. Po cesti od Žič proti Špitaliču je bilo čez dan na pohodu več sovražnikovih kolon različnih moči. Na vrh Jazbin, 3 km zahodno od brigade, je prišla sovražnikova patrulja 17 mož, opazovala teren ter se vrnila proti Slemenam. V mraku je ena od sovražnikovih patrulj prišla do štaba brigade in ga napad-

V ospredju sta komandanta Milenko Knežević in Mirko Beslać. V ozadju Jakob Štefančič, Miha Petan, Pepca Medvešek, Marija Grobler in drugi (posneto 1945)

la. Štab brigade se je umaknil, v spopadu pa je imela brigada pet ranjenih, je poročal štab brigade.[16] Štab brigade je o sovražnikovem presenečenju poročal zelo na kratko. Želeli so čimprej pozabiti spodrsljaj enot na zavarovanjih, mimo katerih je prišla nemška bojna patrulja prav do praga hiše, v kateri je bil celoten štab brigade s političnim komisarjem 4. operativne cone Dragomirom Benčičem-Brkinom. Lahko rečemo, da bi lahko doživel štab brigade skupaj z Dragomirom Benčičem katastrofo. Toda oglejmo si razplet dramatičnih dogodkov iz poročila protiobveščevalnega oficirja Aleksa in drugih udeležencev pobliže. Miha Butara-Aleks piše, da je bil 1. bataljon razmeščen v Kraberku proti Pletovarju in je skrbel za zavaravanje proti Jazbinam in Špitaliču. Tretji bataljon je imel eno četo na južnih pobočjih od štaba brigade, ki je bil v Kraberku št. 15 pri Sodinovih, dve četi pa je imel tudi južno na koti 527. Varoval je smeri proti Ponikvi, Lipoglavu in Ločam. Tudi 4. bataljon je bil v Kraberku in je varoval smeri proti Ločam in Žičam. V mraku seje nenadoma pojavila pred hišo Franca Habjana, pd. Sodina, v kateri je bil štab brigade, bojna patrulja kot predhodnica nemške kolone. Pred

Nemška predhodnica je 25. 3. 1945 presenetila štab brigade pri Francu Habjanu v Kraberku pri Ločah. Po spopadu se je brigada umaknila. Pri kapelici je grob padlega borca Bračičeve brigade

hišo so bili poročnik Mirko Beslać, Martin Kumer in nekaj kurirjev. Nemški naddesetnik je prišel do praga domačije in po nemško vprašal presenečenega Jožeta Zbašnika, Benčičevega spremljevalca, ki je imel orožje v hiši, katera četa je tukaj. Ker mu Zbašnik ni znal odgovoriti, se je začel Nemec z naperjenim mitraljezom ogledovati še po drugih. Koje opazil pri komandantu Martinu Kumerju na nemški kapi rdečo zvezdo, je počasi izgovoril: »A tako, banditi!« S svojo skupino se je začel počasi ritensko umikati. Medtem je Zbašnik alarmiral štab, da so pred vrati Švabi. Nastala je panika. Eni so se reševali skozi sprednja, drugi pa skozi zadnja vrata. Kumer je skočil za vogai, toda streljati ni mogel, ker je bilo v trenutku pred hišo polno partizanov, za njimi pa Nemci. Butara navaja, da je na Nemce v gneči in zmešnjavi izstrelil nekaj strelov Slavko Borovnica, kurir komandanta Kneževića. Nemci so se umaknili samo deset metrov v zaklon kolovoza, od koder so začeli streljati. Padel je nosač generatola radijske postaje, pet je bilo ranjenih. Pri umiku je ostalo v hiši nekaj brzostrelk, pušk, daljnogledov, pisalni stroj, fotografski aparat, nekaj plaščev in drugih oblačil, generator, ves brigadni arhiv, jahalni konj pa v hlevu.[17]

Jože Zbašnik poudarja, da so bili vsi partizani ob prihodu Nemcev pred vrata štaba z njimi vred tako šokirani, da ni bil nihče sposoben streljati. Zbašnik, ki je imel v hiši brzostrelko, je počasi odprl vrata in zakričal: »Švabi!« Obenem je kriknil v štab tudi Mirko Beslać: »Švabi!« Komisar Dolničar je vzrojil in zavpil: »Bombe, brzostrelke!« V trenutku so bili vsi na nogah. Zbašnik je pograbil brzostrelko in svojo opremo ter se naglo dogovoril s komisarjem Benčičem, kako se bosta prebijala. Na dvorišče je iz kuhinje planil po svojo brzostrelko in nahrbtnik, ki ju je imel pri vhodu tudi Ciril Gregor, Dolničarjev spremljevalec. S praga je zakričal komandant Knežević: »Gde su Švabe?« Takrat se je že usulo iz nemškega orožja. Po Nemcih je začel streljati Slavko Borovnica, za njim pa še Rajko Miljanović, oba Bosanca iz Kneževićeve zaščite. Zbašnik je skočil čez dvorišče, se vrgel za hruško in kril s streljanjem preboj komisarju Benčiču. Glavnina se je umikala navkreber v gozd k 3. bataljonu in povedala, kaj se pri štabu dogaja. Komandantu Kneževiću so Nemci prestrelili jermen na

parabeli, ki jo je zato na begu čez njivo izgubil, vendar sta jo nekoliko pozneje kljub nemškemu ognju resila Borovnica in Miljanović. Večina se je iz splošne zmede pri Sodinu srečno resila. Bile pa so tudi žrtve. Nekaj korakov od hiše je bil smrtno zadet v glavo že omenjeni po imenu neznani nosač generatola. V trebuh je bila hudo ranjena priljubljena administratorka Marija Grobler-Slavček, iz Lok pri Taboru. Naslednji dan je v bolnišnici Zima umrla. Od ranjencev je znana še borka Kristina Dečman-Tatjana (por. Lazarevski) iz Nove Cerkve pri Vojniku.[18] Izjemno hude trenutke je ob nemškem napadu in partizanskem umiku doživljal že prejšnji dan v nogo ranjeni komandant Karei Maček. Nesposoben za umik je ležal v Sodinovem gospodarskem poslopju. »Naenkrat se je začelo okoli hiše silovito streljanje. Rešiti se ne bi mogla niti muha, kaj šele ranjenec. Presenećen sem bil, od kod so se tik pred nočjo pojavili Nemci,« je napisal Maček in nadaljeval, kako so »borci in starešine napol oblečeni zapuščali hišo in se umikali v gozdiček. Tudi naš konj je strgal uzdo in zdirjal za njimi. V takšnih razmerah so name pozabili. Edina, ki se me je spomnila, je menda bila Tatjana, ki je med begom opozarjala na reševanje ranjencev« je poudaril Maček. Z veliko težavo seje splazil do bližnjega roba strmine in se zvalil v jarek pod kolovoz. Prva odrešitelja sta bila noč in grmičevje. Čez nekaj časa pa ga je vznemirilo lomastenje dveh oseb po gozdu. Izkazalo se je, da sta to Jože Antončič, ekonom štaba, in soborec, ki sta ga prišla reševat. V bližini sta imela konja in še tišti večer so ga sprejeli v bolnišnico Zima nad Konjiško vasjo, kjer so mu šele pred kratkim ozdravili ranjeno nogo.[19]

Štab brigade se je kmalu po presenečenju zbral na severovzhodnem hribu in prevzel pobudo. Začel je usmerjati ogenj s 4. in delno 3. bataljonom na položaje okoli Sodinove domačije. Enote so poizkušale pregnati sovražnike z dvema jurišema, kar pa jim ni uspelo. Nemci so jim odgovarjali pozno v noč s pehotnim orožjem in z minometom. Nemška vojska se je takoj po umiku partizanov utrdila pri Sodinovih. Umaknila se je komaj naslednje dopoldne. Sovražniki se nad domačimi niso znašali, sta povedala gospodarja Franc in Kristina Habjan-Sodinova. Nekaj deset metrov pod domačijo je spominsko obeležje in skrbno vzdrževan grob dveh partiza-

nov. Eden od njiju je borec, ki je padel na preboju v opisanem spopadu.[20]

Sredi aprila 1945 je politični komisar 14. divizije Ivan Dolničar na kratko poročal o živahnih premikih sov.ažnikovih enot okoli Kraberka. Dne 24. marca naj bi sovražnikova enota 150 mož zasedla položaje na Jazbinah, popoldne 25. marca pa enota 200 mož, ki je prišla iz Loč na položaje na Gori nad Dramljami. Obenem se je pripeljalo v Dramlje 10 tovornjakov vojske. »Zvečer ob 7. uri je prišla iz Loč sovražnikova kolona 85 mož mimo Pajmana in med 4. ter 3. bataljonom po grabnu do hiše, kjer je bil štab brigade. S to kolono se je spopadel 4. bataljon in se bojeval do 24. ure, nakar se je brigada premaknila na Konjiško goro,« je zapisal Dolničar.[21]

Krivdo za spodrsljaj enot na zavarovanju je protiobveščevalni oficir očital 3. bataljonu, ki ni zavaroval poti od Pajmana z juga do Sodina, po kateri je brigada prišla zjutraj, Nemci pa proti večeru. Čete, ki so bile na koti 527, to je bilo blizu štaba brigade, so počivale. Odpovedale pa so tudi krožne patrulje s člani štaba 3. bataljona vred, ki so bili pri štabu brigade. Butara tudi omenja, da je bila velika napaka, ker ni bilo pred štabom brigade stražarja, ki bi sovražnikovo predhodnico zagotovo pravočasno opazil. Butara je kritiziral tudi Sava Vizjaka, šefa OC brigade, ki ni štaba informiral o nevarnih sovražnikovih premikih tišti dan na terenu. Poročilo je končal s podatkom, daje pri Sodinu sodelovalo v boju 85 sovražnikovih vojakov.[22] Tej kritični oceni ni kaj dodajati. Ni pa povsem razumljivo, zakaj ništa ob prihodu nemške predhodnice takoj z brzostrelkama nastopila Martin Kumer in Mirko Beslać, ki sta stala z Nemci iz oči v oči pred štabom na oddaljenosti nekaj korakov. To velja tudi za tri oborožene kurirje, ki so ležali pred štabom.

Brigada se je takoj po boju v Kraberku odpravila ob polnoči proti severozahodu in se ustavila 26. marca na Konjiški gori. Razmestila se je na Tolstem vrhu (kota 888) in nekoliko južneje na koti 770. Okoli 12. ure je prišla na koto 888 nemška enota 30 mož, presenetila zasedo 3. bataljona in jo z napadom pregnala s položajev. Posredoval je 1. bataljon in podil sovražnika proti soteski Konjska smrt. To je bil nekakšen

uvod v hude boje in preizkušnje, v katerih se je brigada tišti dan znašla. Sovražnikove enote z močjo nekaj sto mož so prodirale od Slovenskih Konjic, Kamne Gore in od Slemen. Okrog 15. ure je sovražnik napadel položaje 1. in 3. bataljona. Ker so bataljoni v zadnjih bojih porabili skoraj vse strelivo, se je glasilo povelje, naj puste Nemce v največjo bližino in potem nanje jurišajo. Opiti Nemci so poslali pod zaščito mitraljezov naprej bombaše. Kar osem partizanskih mitraljezov hren je bilo brez streliva, kar je omogočalo Nemcem, da so prodrli na položaje na koti 888 in z divjim jurišem prodirali še kar naprej. Borci so jih na vsakem grebenčku pričakali z ognjem, jim povzročali izgube in jih, kolikor je bilo mogoče, zadrževali. Boji posameznih skupin, čet in bataljonov so bili ogorčeni, saj so ponekod potekali tudi iz bližine samo petih metrov. Eni in drugi so delali juriše in nasprotne juriše, tako da so na območju Tolstega vrha nekajkrat menjali bojne položje. Najsrditejši spopadi so potekali od Tolstega vrha in jarka Konjska smrt do Kamne Gore. Štab brigade je bil nad vasjo Tolsti Vrh in tu je bil tudi politični komisar cone Benčič. V tistih nejasnih bojnih razmerah je šel do niže ležeče Kukove kmetije k domači hčeri aktivistki Mimiki Oprčkal-Jasni protiobveščevalni oficir brigade Butara. Ko sta se pogovarjala o kočljivih razmerah in o možnostih za izhod iz hajke, sta zagledala nemško kolono, ki je prihajala navkreber iz Konjiške vasi proti Tolstemu Vrhu. Jasna seje v trenutku odločila za tvegano rešitev. Pogumno je šla Nemcem nasproti in jih spretno toliko časa zadrževala v razgovoru, da se je Butara umaknil od Kukove domačije v štab na Tolsti vrh (k. 888).

Med boji so preživljali hude trenutke tudi ranjenci in bolniki z osebjem bolnišnice Zima nad Konjiško vasjo. Od dopoldanskih do popoldanskih ur so imeli Nemci zasedo pri zemljanki, v kateri je bilo blizu 20 partizanov, mitraljez pa so celo postavili na bolnišnično zemljanko. Ta dogodek se je ohranil v ustnem izročilu do današnjih dni. Pomeni priznanje domaćinom, uspešnim graditeljem tajnih partizanskih bolnišnic.[23]

Ko se je začelo mračiti, so se Nemci približali položajem 1- bataljona in 2. čete 4. bataljona tudi z južne strani. Komandant Milenko Knežević, njegov namestnik Ivo Božič-Jovo in

načelnik štaba Karlo Kuhar-Lukec so se z glavnino enot zaradi oćitnega pomanjkanja streliva umaknili južno od kote 770 prek Čaža na hrib Babič. Sovražniku je uspelo brigado razdeliti na dva dela. Politična komisarja Dolničar in Benčič, protiobveščevalec Butara ter obveščevalec Vizjak in še nekateri so ostali z delom 4. in 3. bataljona, skupno 85 borcev, na koti 770 brez povezave z glavnino brigade. Po Dolničarjevem povelju so se potem premaknili na Pletovarje. Pri prehodu ceste Žiče-Špitalič so bili uspešni, saj so jo prekoračili med sovražnikovimi kolonami, v katerih sta bila tudi tovornjaka. Ker niso našli brigade na Pletovarju, so se odločili za pohod na Paški Kozjak. Ločili so skupino 15 borcev, ki je pod vodstvom političnega komisarja 4. bataljona Lojzeta Grudna oddala ranjence v bolnišnico Zima, šla potem mimo Draže vasi do kurirske postaje 1/14 in prišla od tod do 4. bataljona, ki jo je pričakoval na Paškem Kozjaku. Tu seje ločil komisar 4. operativne cone Dragomir Benčič-Brkin, ki je moral takoj na Primorsko za političnega komisarja 9. korpusa JA. Na začetku dolge poti so ga spremljali poročnika Mirko Beslać in Miha Petan-Brico ter nekaj borcev, do konca poti pa njegov stalni spremljevalec Jože Zbašnik.

Glavnina brigade se je pod vodstvom komandanta Kneževića srečno umaknila z Babiča mimo Konjiške vasi in Draže vasi, Tepanja ter Prihove na Pohorje. Na območju Okoške Gore so napadli sovražnikovo bojno patruljo in jo razbili. Padla sta dva sovražnika, partizani pa so zaplenili puško. Štab brigade je poročal, da je v opisanih bojih na Konjiški gori padel en borec, da so bili trije ranjeni, medtem ko naj bi imel sovražnik okoli 20 mrtvih in mnogo ranjenih. V celodnevnih bojih so porabili 3.500 nabojev za mitraljeze, 1.000 za puške, 20 lahkih min in 60 ročnih bomb.[24]

Iz ocen mnogih udeležencev je mogoče ugotoviti, da se je brigada v izredno težkih razmerah 26. marca junaško in uspešno bojevala. V prepričljivem poročilu protiobveščevalni oficir Butara med drugem piše, kako je moral politični komisar brigade Dolničar z naperjeno brzostrelko zavrniti umikajoče se borce 3. bataljona na položaje z njihovim komandantom, sicer pogumnim Martinom Kumerjem, in poročnikom Evgenom Vugom, operativnim oficirjem, čeprav je vedel, da se

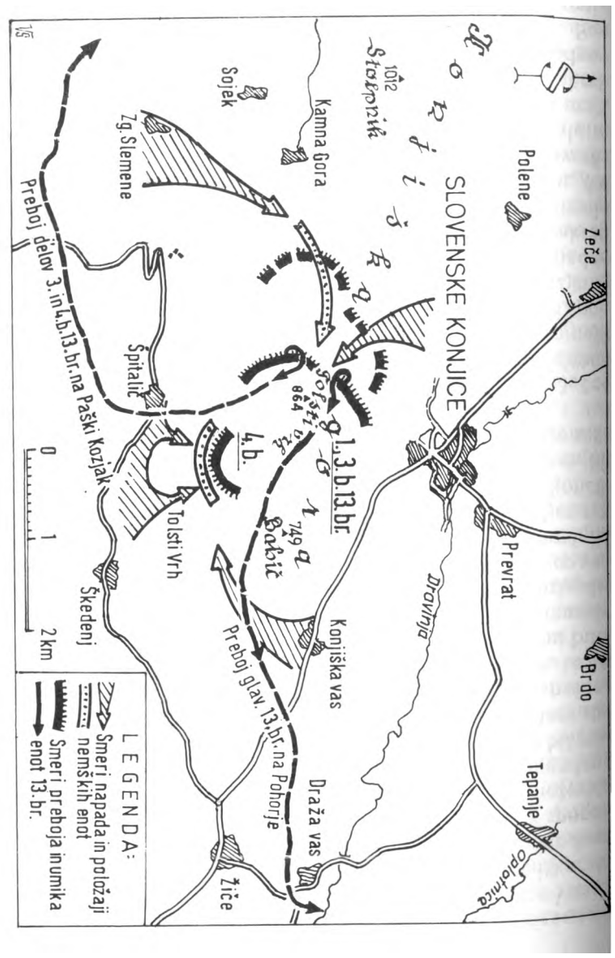

Boji Bračičeve brigade na Konjiški gori 26. 3. 1945

umikajo zaradi pomanjkanja streliva. V kritiki ni prizanesel niti političnemu komisarju 3. bataljona Ivanu Šipku-Vanji. Poudaril pa je, da so se pri reševanju celotne brigade izkazali komandant 1. bataljona Alojz Zupanič-Pitja, komandant 4. bataljona Franc Tomšič-Tonko, kot posamezniki v spopadih pa člani štaba brigade Ivan Dolničar, Milenko Knežević, Karlo Kuhar-Lukec in Ivo Božič-Jovo, namestnik komandanta, ki je v teh dneh prišel iz Tomšičeve brigade, kjer je bil politični komisar brigade. Za boje na Konjiški gori je Butara sodil, da jih je potrebno uvrstiti med najtežje, vendar uspešne, saj se je brigada morala reševati iz težavnih položajev, ko je ostala obkoljena skoraj brez streliva in ko se čez dan ni bilo mogoče umikati pred očitno sovražnikovo številčno premočjo. Bistvo uspeha je bilo v tem, da sovražnik ni uspel brigade vreči s položajev podnevi, kar bi lahko imelo za posledico veliko število človeških žrtev. Navedel je tudi, da je sovražnik na Javorniku s topovsko granato uničil brigadi mitraljez ter da je na Konjiški gori izgubila mitraljez šarec 34. Na koncu je v poročilu zapisal: »Kljub vsem naporom in izgubam, ki jih je imela brigada v bojih, pa ni bilo pojavov dezerterstva.«[25]

Tudi pričevanje takrat osemnajstletnega mitraljezca 3. čete 3. bataljona Maksimilijana Golavška je pomemben prispevek k razumevanju teh bojev. Golavšek navaja, kako so najprej pregnali sovražnikovo zasedo in jo pozneje uničili, potem pa so na Tolstem vrhu čakali napad večjih enot. V izjemno zagrizenem spopadu, ko je imel priložnost razbiti napadajočo skupino, v kateri sta bila tudi dva oficirja, mu je dvakrat zatajil mitraljez. Na srečo je mitraljez potem na bližnji strmini zopet deloval. Tu je bil sovražnikov ogenj tako silovit, da »je zemljo kar odpiralo«. Imel je 7 bomb in z njimi je sovražniku utišal nekaj mitraljezov. Najbolj kritično je postalo v mraku, ko so se začeli borci zaradi pomanjkanja streliva umikati. Komandant Knežević jih je »ustavljal in silil nazaj na položaje. Vendar so mu vsi kazali prazno orožje in mu odgovarjali, da sovražnika že ne bodo čakali praznih rok«. Sovražnik je še vedno močno pritiskal. Borci so se počasi umikali. Golavšek je imel še 100 nabojev in je hitel zaradi zaščite umika s pomoćnikom navkreber, toda malo pod vrhom ga je

hudo zadelo v trebuh. Zgrudil se je in iz rok mu je padel mitraljez MG 34. Zgrožen je ugotovil, da leži negiben nekoliko pod njim tudi njegov pomoćnik. Čez čas so borci Golavška zavlekli pod smreko, ga obvezali, mu obljubili nosila in šli naprej. Mimo je hitelo več skupin, vse so mu obljubljale bolničarje, vendar od obljub ni bilo nič, dokler ni prišel njegov komisar Jože Krebs, ki se je vrnil z zadnjo skupino kuharjev, ter jim zagrozil s pištolo, če ga ne bodo resili. Vse se je dogajalo pod ognjem sovražnikovega orožja. Po trnovi poti so ga prinesli v bolnišnico Zima pod Tolsti vrh, kjer so mu v dneh do osvoboditve rešili življenje.[26]

Tudi politični komisar Jože Krebs opisuje hude boje z Nemci in Ukrajinci. Za te pravi, da so bili tako pijani, da je po gozdu, kjer so bili na položajih, vse smrdelo po rumu. Ko je Jože Krebs poskrbel za ranjenega Golavška, so sovražniki napadli njegovo 3. četo 3. bataljona z vrha Tolstega vrha. V desno nogo je bil ranjen tudi on. Ranjen je bil tudi bolničar.[27]

Ugotovimo lahko, da je bila brigadi kljub hudim bojem bojna sreča naklonjena, saj je imela razmeroma malo človeških žrtev. Od padlih na Konjiški gori je znan Anton Mesiček, r. 1927, iz Dolenjega Leskovca pri Brestanici, mitraljezec 1. čete 3. bataljona.[28] Ranjenci so bili tile: Maksimilijan Golavšek, r. 1927 v Grižah, Miha Kladnik, r. 1915 v Javorju pri Šentjurju, Jože Krebs, r. 1923 v Gornjem Gradu.[29]

Kako so boje Bračičeve brigade doživeli v Šercerjevi brigadi, nam pove zapis v Meškovem dnevniku. Avtor Meško navaja, daje k njim pod Uršljo goro prišla popoldne 30. marca razburljiva novica, da so Nemci razbili Bračičevo brigado in da je od nje ostai samo en bataljon. Nemci naj bi zaradi brigadne nečuječnosti prišli v štab brigade, kjer naj bi Nemec izpraševal, katera četa je tam. Šercerjeva brigada je takoj krenila na pohod v smeri Bračičeve brigade, da bi ji pomagala. Zjutraj 31. marca je Šercerjeva brigada prišla že do Št. Andraža.[30] Verjetno so med potjo v štabu brigade izvedeli, da vest o razbitju Bračičeve brigade v bojih 25. in 26. marca ni točna, zato so se preusmerili na območje Čemšenika.[31]

Dne 27. marca je glavnina Bračičeve brigade 163 borcev in starešin počivala pri Grehu pri Sv. Treh kraljih na Pohorju, del 4. in 3. bataljona, skupaj 85 borcev in starešin, pa na

Paškem Kozjaku. Premeščenih je bilo ta dan 10, nekaj so jih po bojih še pogrešali, nekaj pa jih je bilo po raznih poteh. Civilna obveščevalna služba je brigado opozorila na premike sovražnikovih enot po dolinah, kar je obvezovalo bataljone, da so bili na položajih v pripravljenosti.[32]

Sredi marca je prišlo v brigadi do več kadrovskih sprememb. Sanitetni referent brigade dr. Ivan Cestnik je bil premeščen v Kamniško-zasavski odred za sanitetnega referenta.[33] Na izpraznjeno mesto dr. Ivana Cestnika bi moral priti po ozdravitvi dr. Herbert Zaveršnik, vendar je bil ob ustanavljanju štaba Štajerske grupe odredov poslan sem na dolžnost sanitetnega referenta. Prav tedaj je šel iz Bračičeve brigade v štab Štajerske grupe odredov pomočnik političnega komisarja brigade Janez Petje-Jovan za političnega komisarja tega štaba.[34] Kapetan Viktor Cvelbar-Stane, namestnik komandanta brigade, je odšel v drugi polovici marca 1945 za operativnega oficirja štaba 14. divizije, na njegovo mesto pa je prišel Ivan Božič-Jovo, dotedanji politični komisar Tomšičeve brigade.[35] V drugi polovici marca 1945 sta prišla iz Tomšičeve brigade politični komisar bataljona Franc Golob-Januš, ki so ga postavili za političnega komisarja 1. bataljona, in pomočnik političnega komisarja 1. bataljona Lojze Dolničar, ki je bil imenovan za pomoćnika političnega komisarja 4. bataljona (jurišnega).[36]

Sovražnikova ofenziva, zavezniška pomoč, začetki krepitve brigade

Bračičeva brigada je 27. marca zopet prišla ob nepravem času na Pohorje. Prejšnji dan (26. marca) je začel sovražnik z deli 14. SS prostovoljske divizije Galizien »čišćenje« Pohorja, ki je trajalo do 30. marca 1945. Prihod Bračičeve brigade na Pohorje 27. marca sovpada z vdorom Rdeče armade čez bivšo avtrijsko-madžarsko mejo, ko je okupator razglasil »alarmno stopnjo II« ter začel na frontno črto ob Muri in

Rabi postopno pošiljati večji del enot 14. SS prostovoljske divizije Galizien, 18. polka gorskih lovcev in 13. SS policijskega polka ter celo vermašaftski polk »Untersteiermark«.[37] V času nemške ofenzive na Pohorje se je tukaj kot v pasti znašla Bračičeva brigada. Tomšičeva je bila na Moravškem, Šercerjeva brigada pa na območju Zgornjih Završ, Sv. Danijela, Plešivca pod Uršljo goro. Bračičeva brigada je zjutraj 28. marca zapustila partizansko domačijo Greh in se premestila nekoliko proti zahodu v vas Kot. Tu je bila samo do 13. ure, ko so jo obveščevalci opozorili, da so proti Kotu na bojnem pohodu tri sovražnikove kolone. Brigada se je umaknila proti zahodu čez Planino do Slemenjaka. Tu so izvedeli, da so bili prejšnji dan na Skomarju Nemci, ki pa so se umaknili na Stranice in v Vitanje. Brigada je nadaljevala pot proti Rakovcu. Na Hudinji je naletela na nemško zasedo, ki pa brigade ni opazila. Ker je brigada še naprej želela ostati prikrita, je komandir iz jurišnega bataljona s puškinim kopitom brez strela obračunal s sovražnikovim stražarjem Ukrajincem. Brigada je potem pohod nadaljevala proti Lužam. Ko je tudi tukaj opazila nemško zasedo, se je vrnila skozi gozd proti Ločniku. Od tod je šel 1. bataljon s komandantom Kneževićem levo od potoka Ločnikarca nad Skomarjem navkreber v gozd, 3. in 4. bataljon pa z namestnikom komandanta brigade Božičem na desno od istega potoka navzgor v gozd. V dneh 29., 30. in 31. marca sta bila 3. in 4. bataljon dobro »zakonspirirana« v gozdovih nad Resnikom. Drugače je bilo s 1. bataljonom. Ker gaje sovražnik odkril nad Skomarjem že 29. marca, se je namenoma ločil od brigade ter krožil pod vodstvom komandanta brigade po Pohorju in na Koroškem ter tako preslepil sovražnika, da se je vsa brigada premestila na zahod čez Mislinjsko dolino na Koroško. Štab brigade je poročal, da je bila na Pohorju od 28. do 31. marca hajka večjega obsega, v kateri je sodelovalo 12.000 vojakov, večinoma Ukrajincev. Nemci so prehajkali Pohorje z mnogimi enotami z vseh strani. Na mnogih krajih so postavljali zasede, vse enote so bile povezane s telefonskimi zvezami, na Bukovi gori pod Skomarjem so imeli pet topov, na Skomarju pa dva topa. Iz njih so večkrat močno streljali v smeri, kjer naj bi se premikal 1. bataljon brigade. Tudi iz lahkega pehotnega

orožja je bilo večkrat slišati močno sovražnikovo streljanje. Verjetno so se njegove bojne patrulje srečevale z manjšimi partizanskimi patruljami, kurirji ali aktivisti. Dne 31. marca je štab brigade ugotovil, da so se sovražnikove enote umaknile v dolino. Zato sta 3. in 4. bataljon s štabom krenila zvečer ob 20. uri iz skrivnega tabora na Pako.[38] Ta dan je prišelv brigado čez Paški Kozjak kapetan Miroslav Lilik, zvezni oficir za povezavo z zavezniki. Tudi on in njegova skupina so bili deležni velikonočnih dobrot. V svoj dnevnik je Lilik 31. marca optimistično zapisal: »Poročila odlična — Rusi pred Dunajem in Gradcem.« Lilikov prihod je bil za brigado zelo pomemben, saj je začel skupaj s štabom brigade pripravljati spuščanje zavezniške pomoči, ki so je bile enote zlasti zaradi pomanjkanja streliva in orožja nujno potrebne.[39]

Takratni pomočnik operativnega oficirja brigade Jakob Štefančič navaja, da se je bila brigada v dneh sovražnikove ofenzive prisiljena umikati, se zaradi pomanjkanja streliva, pa zaradi ranjencev, večjega števila ozeblih, izčrpanih in obolelih celo skrivati pred sovražnikom. To naj bi bila poslednja sovražnikova velika hajka na Pohorje. Ko ni bilo več slišati streljanja, so poslali na Resnik intendanta. Vrnil se je zadovoljen z vrečo ovsene moke. Kuharji so za sestradano moštvo in starešine takoj pripravili močnik, ki je vsem zelo teknil, čeprav je bil neslan in nezabeljen. Tri dni namreč niso skoraj ničesar zaužili.[40] Takratni podporočnik Franc Kancler v svojih pričevanjih poudarja dobrosrčnost in gostoljubnost pohorskih partizanskih domačij. Sovražnikova ofenziva je potekala v velikonočnih dneh, in ko so borci po odhodu sovražnikovih enot obiskali 3. aprila nekaj kmetij na Paki in drugod na južnem pohorskem pobočju, so bili deležni toplega sprejema in velikonočnih jedil. Nekatere kmetije so vedele, da so partizani prikriti v gozdu nad Resnikom, vendar so o tem kot partizanske zaveznice molčale.[41]

Ocenjujemo, da je štab brigade ravnal modro, ko se je z večino enot prikril v gozdu in je poslal na teren za ukano samo 1. bataljon. Menil je, da se bo bataljon kot majhna in spretna enota hitro premikal med sovražnikovimi velikimi enotami, brez posebnega tveganja jih bo pritegoval nase. Pripomniti moramo, da je bilo v sovražnikovi ofenzivi gotovo

precej manj kot 12.000 mož, kot to navaja poročilo štaba Bračičeve brigade. Sklep: brigada je brez bojev, žrtev in brez strela preživela nevarno sovražnikovo ofenzivo.

Podnevi 1. aprila je brigada taborila v gozdu na Paki. Ekipa kapetana Lilika pa je popoldne s Paškega Kozjaka od Sedanika opazovala zavezniško letalo, ki je krožilo okoli Uršlje gore in odletelo , ne da bi kaj odvrglo. V noči na 2. april se je brigada zaradi pričakovanih zavezniških letal premestila k Resniku na Paški Kozjak. Podnevi in ponoči je bil njen 3. bataljon na zavarovanjih, 4. bataljon pa je čistil orožje, opremo, opravil sestanek s četnimi poveljstvi. Spravljal je pomoč, ki sojo v noči na 3. april odvrgli zavezniki. Kapetan Lilik je 2. aprila zapisal: »Resnik. Zvečer krenili na vrh (Paškega Kozjaka) ... Praznijo se postojanke — situacija na frontah odlična. Dne 3. aprila: Paški Kozjak, Resnik. Vse v redu, ponoči priletela letala, dobili vsega vraga, na mizi je cela pojedina ...«

V noči na 4. april seje glavnina brigade premestila na Pako na Pohorju. Sneg je nepričakovano pobelil vse hribe. Borci obeh bataljonov so čistili orožje in imeli vojaške ure. Tako je bilo na Paki tudi 5. aprila. Kapetan Lilik je napisal: »Pohorje — Ramšak. Rusi zavzeli Mursko Soboto, gredo proti Mariboru — Dunaju, naši obrali trafiko v Vitanju. Ob 19,30 sta odmetavala dva aviona — vse smo dobili.« Medtem ko je bil 4. bataljon-jurišni ponoči na zavarovanjih, je 3. bataljon pospravljal zavezniško pošiljko. Čez dan 6. aprila so borci opazovali transport Kočevarjev, ki se je valil po cesti od Vitanja proti Slovenj Gradcu. Kapetan Lilik je pripomnil, da so prepozno zvedeli za begunski transport Kočevarjev proti rajhu, saj bi ga sicer lahko ustavili ali napadli. S Pake na Pohorju je brigada zjutraj 7. aprila krenila z obema bataljonoma na Paški Kozjak. Tu jo je pri Sv. Joštu čakalo prijetno presenečenje, snidenje s 1. bataljonom, ki je od 29. marca, to je v desetih dneh, opravil uspešen pohod od Skomarja do Uršlje gore in nazaj mimo Sv. Danijela, Završ do Sv. Jošta. Sedaj koje bila brigada zopet zbrana, so na novo oštevilčili svoje tri bataljone z zaporednimi številkami: 1., 2. in 3. bataljon. Tako je bil odslej 3. bataljon jurišni. Kot smo že omenili, so 24. marca 1945 ukinili 2. bataljon, bataljone pa so še naprej začasno

označevali s številkami 1., 3. in 4. bataljon-jurišni. Številčno stanje je bilo 7. aprila 1945: navzočih 310 borcev in po seznamu 314. Oborožitev brigade je bila naslednja:

159 pušk z 12,677 naboji, 36 lahkih strojnic z 21.535 naboji, 51 brzostrelk z 11.838 naboji, 30 pištol z 250 naboji, 395 ročnih bomb, 2 lahka minometa z 87 minami. Skupaj 278 kosov orožja. Urejanju brigade so v teh dneh posvetili vso skrb. V času od 27. marca se je vrnila večina pogrešanih borcev. Zavezniki so po prizadevanju njihove misije s kapetanom Likom priskrbeli brigadi zadostne količine streliva, nekaj orožja in opreme, tako da je bila enota zopet sposobna za boje.[42]

Brigada je bila tudi 8. aprila pri Sv. Joštu. Enote so imele vojaške in politične ure, čistile so orožje in opremo, štab brigade pa je izvedel nekaj kadrovskih sprememb. Za komandanta 2. bataljona je postavil Franca Tomšiča-Tonka, dotedanjega komandanta 4. bataljona, za namestnika komandanta Jožeta Kisovca-Dušana iz ukinjenega prejšnjega 2. bataljona, za političnega komisarja v isti bataljon Jaka Žvana, dotedanjega političnega komisarja 1. bataljona, za pomočnika političnega komisarja 2. bataljona Alojza Dolničarja, dotedanjega pomočnika političnega komisarja 4. bataljona, za komandanta 3. bataljona-jurišnega Franca Zajička, dotlej komandirja 2. čete istega bataljona.[43] Ob koncu marca oziroma v začetku aprila 1945 so iz štaba 4. operativne cone poslali v brigado Franca Logondra in Staneta Potrča-Iztoka, ki sta zelo uspešno opravila višji oficirski intendantski tečaj pri Glavnem štabu NOV in POS. Ker so bila vodilna intendantska mesta v brigadi zasedena, so Logondra zaposlili v administraciji brigadne intendanture, hkrati pa je izpopolnjeval intendantsko administracijo po bataljonih. V brigadni intendanturi so začasno zaposlili za opravljanje administrativnih in drugih nalog tudi Potrča.[44]

Brigade ostanejo na Štajerskem, uničena postojanka pri Hudi luknji

Po prvem neuspelem poizkusu prehoda čez Savo vseh petih brigad 4. operativne cone v noči na 1. maree 1945 je štab cone v soglasju z Glavnim štabom JA za Slovenijo sklenil, da bodo na Dolenjsko najprej odšle Tomšičeva, Šlandrova in Zidanškova brigada. To so potem 19. marca poskušale, vendar niso uspele. Vse tri brigade so preboj čez Savo poskušale še v noči na 2. april. To je bil že četrti neuspeli poskus. Dne 5. aprila je generalštab JA končno sporočil Glavnemu štabu JA za Slovenijo, da ostanejo brigade 4. operativne cone na Štajerskem, ter ukazal, naj enote 4. operativne cone začno napadati sovražnikove prometnice, njegov promet, kolone in naj si prizadevajo vzpostaviti zvezo s predhodnicami Rdeče armade. Po prejemu tega povelja se je štab 4. operativne cone lotil izdelave načrta za prehod svojih enot v ofenzivo. Med drugim je ukinil Štajersko grupo odredov ter operativni štab 6. in 11. brigade, Šlandrovo in Zidanškovo brigado pa je 8. aprila 1945 vključil v 14. u. divizijo. Ko so brigade izvedele, da bodo ostale na Štajerskem, jih je to zelo razveselilo. Tako je bilo končano obdobje, ko so se morale brigade 4. operativne cone zaradi priprav za odhod na Dolenjsko in zaradi sovražnikovih ofenzivnih akcij omejevati v glavnem na obrambno dejavnost. Začela se je osvobodilna pomlad na štajerskem. Brigade so začele z novim poletom napadati sovražnika in so že v aprilu izbojevale pomembne zmage.[45]

Bračičeva brigada je bila 8. aprila pri Sv. Joštu na Paškem Kozjaku. Od tod sta krenila 1. in 2. bataljon v napad na sovražnikovo postojanko pri Hudi luknji, ki jo je dve uri branila posadka približno 40 mož 611. bataljona deželnih strelcev. Večina sovražnikovih mož se je prebila in zbežala, brigada pa je postojanko porušila, vendar so jo Nemci kmalu obnovili. Brigada je zaplenila 2 puškomitraljeza, 6 pušk, 2 protitankovska minometa, 2.200 nabojev, 20 min, 14 bomb in nekaj opreme. Štab brigade je poročal, da je imel sovražnik 6 mrtvih, da so ujeli 3 nemške vojake, medtem ko naj bi imeli v lastnih vr-

[37] Bračičeva brigada

stah samo dva ranjena. Okupatorjevo poročilo pa navaja, da sta padla 2 deželna strelca.[46]

Štab 4. operativne cone je poslal Glavnemu štabu JA za Slovenijo 8. aprila depešo, da je povezan z Bračičevo brigado, ki je sedaj na Paškem Kozjaku, prek radijske zveze štaba Štajerske grupe odredov, ker je brigada izgubila 25. marca 1945 generator za svojo radijsko postajo. V depeši je tudi navedeno, da ima Bračičeva brigada nalogo zbirati skrivače, ki jih je na terenu precej. V drugi depeši so isti dan prosili, naj jim pošljejo nekaj partizanske literature in tiska, ker tega ne dobivajo že od začetka decembra 1944.[47]

Brigada se je zjutraj 9. aprila po napadu na postojanko pri Hudi luknji vrnila na Paški Kozjak. Čez dan so imeli po vseh enotah opravke z orožjem, opremo, razne sestanke ter vojaške in politične ure. V 1. bataljonu je imel vojaške ure podporočnik Ivan Kajžer, operativni oficir bataljona, v 2. bataljonu pa namestnik komandanta brigade Ivan Božič-Jovo. Pri političnih urah so zaradi prihoda Rdeče armade na slovenska tla govorili tudi o njej in njenih uspehih. Brigada je zvečer krenila na Pako na Pohorju.[48]

Dne 9. aprila je štab 4. operativne cone poslal Glavnemu štabu Slovenije tri depeše. V prvi je sporočil, da so razformirali Štajersko grupo odredov in operativni štab 6. in 11. brigade, da so Andreja Cetinskega-Leva, bivšega komandanta Štajerske grupe odredov, poslali k Bračičevi brigadi z nalogo, da tam ustanovi enoto, s katero bi se povezal z enotami Rdeče armade maršala Tolbuhina. Dalje so sporočili, da so vse obveščevalne službe usmerili proti vzhodu in Koroški. Druga depeša je bila čestitka borcev in starešin 4. operativne cone polkovniku Borisu Nikolajeviću Bogomolovu, šefu vojaške misije RA pri štabu cone. Čestitali so tudi misiji RA pri Glavnem štabu JA za Slovenijo ob prihodu RA na slovenska tla. Izrazili so željo, da bi čimprej osvobodili Slovensko Štajersko in Koroško. S tretjo depešo so sporočili, da so vse enote povezane z radijskimi in s kurirskimi zvezami, da je borbena morala vojske odlična ter da bodo pomanjkanje orožja izpopolnili z zavezniško pomočjo.[49]

Brigada je bila tudi 10. in 11. aprila na Paki pri kmetu Kuzmanu in sosedih. Iz divizije so ji poslali okrepitev 40 bor-

cev, 2. bataljon pa je mobiliziral 6 novincev. Brigada se je talco okrepila kar za 46 borcev in je štela 364 navzočih borcev, po seznamu pa 368. Po enotah so imeli vojaške, politične in kulturno-prosvetne ure. Pri političnih urah so govorili o OF, NOB in krimski konferenci. Pri kulturnih urah pa so se po četah učili pesmi in prepevali.[50]

Skupina kapetana Lilika s predstavnikom zavezniške misije, ki je bila povezana z radijsko postajo z enoto za dobavo pomoči, je 12. aprila pričakovala med Pako in Tolstim Vrhom zavezniško pošiljko. Ob pol enih so bili priče drznemu poletu zavezniškega pilota. Letel je nad Celjem, kjer so ga Nemci močno obstreljevali s protiletalskimi topovi. Potem je preletel Pako in Pohorje v smeri Dunaja, čez pol ure se je vrnil in odvrgel dogovorjeno pomoč ter srečno odletel.[51] Zaradi zavezniške pošiljke sta šli od Kuzmana na Paki na zavarovanje dve četi 2. bataljona in dve četi 3. bataljona, medtem ko sta preostali četi obeh bataljonov pospravljali odvrženo pomoč. Ob 17,30 je od Vitanja šla na pohod sovražnikova enota okoli 60 mož. Prva četa 2. bataljona jo je napadla in jo z jurišem pregnala nazaj v Vitanje. Sovražnik naj bi imel dva mrtva in več ranjenih. Lastnih izgub ni bilo.

Za krepitev brigade je bil tudi ta dan zelo pomemben, saj jim je bilo dodeljenih 79 borcev. Številčno stanje brigade se je tišti dan zvišalo na 443 navzočih borcev in 447 po seznamu. V dneh 13. in 14. aprila je bila brigada nekoliko više na Hudinji na Pohorju. Štab se je namestil pri Kosu, bataljoni pa pri Skočaju, Kameniku, Repasu in Slemenjaku. Prvi dan po premiku so se izognili spopadu s sovražnikovo enoto okoli 100 mož, ki je prišla iz Vitanja na Pako in se popoldne vrnila v Vitanje. V dveh dneh bivanja na Hudinji so bili starešine precej zaposleni z organizacijskimi nalogami. Prejeli so okrepitev 89 borcev, medtem ko so jih sami mobilizirali 7. Brigada se je tako okrepila kar za 96 borcev in je štela 14. aprila 537 navzočih borcev in 543 po seznamu.[52]

Na Hudinji so 13. aprila ustanovili v okviru službe za zve-
ze specialno četo 20 izbranih borcev. Njena naloga je bila lo-
viti žive sovražnikove vojake za pridobivanje informacij o so-
[vražnikovih enotah, njihovih premikih, namerah in podobno.
Patrulje te čete ali posamezniki so opravljali še druge zaupne

naloge, med njimi iskanje gestapovcev, abverovcev in domaäh izdajalcev.[53]

Sobota 14. aprila 1945 je bila v Bračičevi brigadi slavnostna. Ta dan ni bilo bojev ali kakšnih drugih vojaških dogodkov. Od brigade seje poslavljal priljubljeni in izkušeni politični komisar Ivan Dolničar-Janošik. Od zbora 14. divizije 22. marca 1944, ko je začela Bračičeva brigada svojo bojno Pot nanovo po februarski ofenzivi, je Dolničar dobro leto de-1*1 s svojimi borci dobro in hudo. Mnogim borcem, ki niso Poznali strahu, so se ob slovesu zarosile oči. Med temi je bil tudi junaški komandant brigade Milenko Knežević, ki je izrekel ob slovesu preroške zle slutnje: »Sada kad ti odlaziš, znam da neću rat proživet.« Časa za poslavljanje ni bilo veliko. Ivan Dolničar je moral nemudoma v štab 14. u. divizije za njenega novega političnega komisarja. Pri Repasu, kjer je bil ta dan štab brigade, seje poslovil od zvestih sodelavcev in soborcev. Zaradi premika je bila zbrana tudi skoraj vsa brigada. Njihov komisar jih je pozdravil tovariško, očetovsko in poveljniško, želeč jim veliko uspehov v poslednjih bojih in skorajšnjo osvoboditev. Kapetan Lilik, ki je bil prisoten pri slovesu, je na kratko zabeležil: »Od Trinajste udarne brigade [se] je poslovil komisar in je nato krenil z nami na Brdce na Paški Kozjak — slovo, ogenj iz 40 mitraljezov.«[54] Za političnega komisarja brigade so po odhodu Ivana Dolničarja imenovali Janeza Petjeta-Jovana, ki se je vrnil iz ukinjenega štaba Štajerske grupe odredov.[55] Od tod se je tište dni vrnil v brigado tudi dr. Herbert Zaveršnik. Prevzel je svojo prejšnjo dolžnost sanitetnega referenta brigade.[56]

Ob koncu poglavja povzemamo nekaj podatkov ocen in [u]8otovitev iz poročila operacijskega odseka brigade za čas od 1- do 15. aprila 1945. Ker je bila brigada zaradi mnogih bojev v marcu precej razbita in je utrpela večje izgube, je bilo njeno glavno delo v prvi polovici aprila organizacijska obnova ter kadrovska izpopolnitev enot. Zaradi precejšnjega priliva novincev v zadnjem času seje brigada ponovno moćno približa-Ja tistemu številčnemu stanju, ko je veljala za eno močnejših brigad. Po enotah so tako okrepili vojaško in politično delo, da so uspehi postali opazni. Pri vojaških urah so se predvsem

ur ili v bojnih veščinah. Pri »splošnem« so v poročilu pouda-
,-jli, da so ražen zadnjih novincev vsi borci nanovo obuti in oblečeni ter da je brigada prejela od zaveznikov veliko materiala. Dobro disciplino so pripisovali kakovostnim vojaškim uram. Pohvalili so delovanje sanitetne službe ter pripomnili, da jim primanjkuje sanitetnega materiala. Bivanje brigade v taborih in drugih nastaniščih so dobro ocenili, ker so borci spoštovali red in snago. V poročilu za drugo polovico marca je pomemben podatek, da kljub hudim bojem in drugim naporom ni bilo dezerterstev.[57]

* * *

Značilnosti tega obdobja, ki zajema 29 dni, so bile naslednje: po daljšem obdobju je morala brigada prilagoditi svojo dejavnost zmanjšanemu številčnemu stanju brigade, izčrpanosti borcev in pomanjkanju streliva. Tako je bila 23 dni brez bojev, v obrambnih bojih in spopadih petkrat, v enem dnevu pa je uničila sovražnikovo postojanko pri Hudi luknji. Razmeroma veliko število dni brez bojev se je brigadi obrestovalo. Moštvo se je odpočilo. Sistematično so urejali enote. Ker so bile nekatere čete po bataljonih prešibke, so v prvi polovici obdobja ukinili 2. bataljon, z njegovimi borci pa izpopolnili 1. in 4. bataljon. Zbirali so svoje razkropljene borce in tište, ki so se zdravili po kmetijah. Precej se jih je vrnilo iz bolnišnic. Proti koncu obdobja so začeli mobizirati, najpomembnejše pa so bile velike skupine borcev, ki so jih kot okrepitev dobivali iz divizije. Pri preskrbi s strelivom, orožjem, oblačili in obutvijo je bila najvažnejša pomoč zahodnih zaveznikov. Nekaj streliva, orožja in opreme so zaplenili v bojih s sovražniki. Vse to je dobro vplivalo na dvig morale borcev in na vojaške sposobnosti brigade. Krepitev brigade je očitna tudi iz naslednje primerjalne preglednice njenega številčnega stanja:

Datum	**navzočih**	**po seznamu**	**odsotnih**
17. 3. 1945	**379**	**587**	**208**
14. 4. 1945	**537**	**543**	6
okrepitev	**158 borcev in starešin**. [58]		

i

Številčna preglednica nam pove, da se je brigada kljub zmanjšanju od štirih bataljonov na tri številčno okrepila za 158 ljudi. To obdobje se končuje z odhodom dveh najpomembnejših funkcionarjev v štabu na odgovornejše položje. To sta bila politični komisar Ivan Dolničar in namestnik komandanta brigade Viktor Cvelbar-Stane.

Sovražnikova vojaška dejavnost proti enotam 4. operativne cone kjub bližajočemu se koncu vojne ni popustila. Nasprotno, svoje sile je sovražnik osredotočil na zavaravanje enot in transportov na prometnicah in na zavaravanje številnih postojank ter garnizij zlasti ob prometnicah. Z ofenzivnimi akcijami na Kozjanskem, v okolici Slovenskih Konjic in na Pohorju mu je uspelo brigado začasno odriniti od železniške proge in ceste Celje —Maribor ter ji preprečiti diverzantsko dejavnost. Ni pa uspel brigadi prizadeti večjih izgub v ljudeh.

OPOMBE

[1] **Poročilo političnega komisarja 14. u. divizije Ivana Dolničarja z dne 16. 4. 1945, AMNOM; NOV na Slovenskem, str. 926; Ževart, Štirinajsta na Štajerskem, str. 63.**

[2] **Predlog štaba Bračičeve brigade za kadrovska imenovanja z dne 23. 4. 1945, AINZ, f. 126/IV.**

[3] **Poročili kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 7. in 27. 3. 1945, ARSZNS; poročilo pomočnika političnega komisarja Bračičeve brigade z dne 4. 5. 1945, AS; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.**

[4] **Poročilo okrajnega pooblaščenca OZNE za okraj Celje-okolica z dne 13. 3. 1945, AMNZRS; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.**

[5] **Dnevna poročila Bračičeve brigade za 21., 22., 23.3. 1945, AINZ, f. 339/IV; poročilo političnega komisarja štaba 14. u. divizije z dne 16.4. 1945, AMNOM.**

‘ Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 23.3.1945, AINZ, f. 339/IV; pregled bojne dejavnosti Bračičeve brigade, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 43.

[7] Poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 27.3. 1945, AMNZRS; Slavko Jereb, Martin Remih, Janez Petje, Stane Kukovičič, izjave; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM; Padli v ognju revolucije, Krško 1971.

[8] Stanko Vrbnjak, arhiv bolnišnice R-9, Voluška gora, MNZ Celje.

[9] NOV na Slovenskem, str. 926; Tomaž Teropšič, Kozjanski odred, Maribor, 1993, str. 256, 257.

[10] Poročilo političnega komisarja 14. u. divizije Ivana Dolničarja z dne 16. 4. 1945, AMNOM.

[11] Operacijski dnevnik štaba 14. u. divizije, Zbornik NOV, vi/ 19, dok. št. 76, op. 76

[12] Poročilo kontraobveščevalnega oficirja brigade z dne 27.3. 1945, AMNZRS; dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 24. 3. 1945, AINZ,f. 339/IV; pregled bojne dejavnosti Bračičeve brigade; operacijski dnevnik štaba 14. u. divizije, Zbornik NOV/19, dok. št. 43, 76.

[13] Vpisna knjiga borcev 1. bataljona Bračičeve brigade, MNZ Celje; AOSJ, Beograd.

[14] Jože Rušnov, izjava v AMNOM; Ernest Šumej, Olga Verstovšek-Planinc, ustna vira.

[15] Dnevna poročila štaba Bračičeve brigade od 23. 3.-8. 4. 1945, AINZ, f. 339/IV.

[16] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 25.3. 1945, AINZ, f. 339/IV.

[17] Poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 27.3. 1945, ARSNZS; Jože Zbašnik, Ciril Gregor, Franc Habjan, izjave, AMNOM.

[18] Jože Zbašnik, Ciril Gregor, Martin Kumer, Ivan Dolničar, Slavko Borovnica, izjave in pričevanja; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.

[19] Karei Maček, Jože Antončič, pričevanji, AMNOM.

[20] Martin Kumer, Ciril Gregor, Jože Zbašnik, Franc in Kristina Habjan, pričevanja, izjave 1989, AMNOM.

[21] Isto kot opomba 10.

[22] Poročilo kontraobveščevalnega oficirja z dne 27.3. 1945, AMNZRS.

[23] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 26.3. 1945, AINZ, f. 339/IV; dr. Gabrijel Hrušovar-Drago, dr. Herbert Zaveršnik, Karei Maček, pričevanja, Ignac Pančič, izjava, AMNOM.

[24] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 26.3. 1945 AINZ, f. 339/IV; poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 27. 3. 1945, AMNZRS; poročilo političnega komisarja 14. u. divizije z dne 16. 4. 1945; Miha Butara-Aleks, pričevanje; Marija Šelih, izjava, AMNOM. Šelihova navaja, da je moral njen oče Jakob Pančič voziti 26. 3. 1945 s Starih Slemen tri sovražnikove ranjence do Špitaliča. Zvezana je za vozom hodila ujeta bolničarka Jožica, ki je Nemcem zbežala iz Rajhenburga (Brestanice) in se vrnila v bolnišnico Zima. Na štirih vozeh so do tovornjaka v Špitalič pripeljali kmetje okoli dvajset mrtvih sovražnikov.

[25] Poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 27.3. 1945, AMNZRS.

[26] Maksimilijan Golavšek, pričevanje, AMNOM.

[27] Jože Krebs, pričevanje, AMNOM.

[28] Podatki ZZB NOV Krško; AOSJ, Beograd, AMNOM; Padli v ognju revolucije, Krško 1971 (zbornik).

[29] Kartoteka borcev Bračičeve brigade; Maksimilijan Golavšek, Jože Krebs, pričevanji, AMNOM.

[30] Meškov dnevnik, AMNOM.

[31] Operacijski dnevnik štaba 14. u. divizije, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 76.

[32] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 27.3.1945, AINZ, f. 339/IV.

[33] Dr. Ivan Cestnik, Iz spominov partizanskega zdravnika na Štajerskem, Priroda, človek in zdravje, avgust —September 1951, št. 8-9.

[34] Povelje štaba 4. operativne cone z dne 28. 2. 1945 za ustanovitev štaba Štajerske grupe odredov, Zbornik NOV, VI/18, dok. št. 123; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.

[35] Viktor Cvelbar, pričevanje, Ivan Božič, izjava, AMNOM; poročilo kontraobveščevalnega oficirja Bračičeve brigade z dne 27.3. 1945, AMNZRS.

[36] Ivan Božič, Lojze Dolničar, izjavi, AMNOM. V kateri bataljon so v Bračičevi brigadi postavili Franca Goloba, ni uradnih podatkov. Da je šel za krajši čas v 1. bataljon, se spominjata Lojze Dolničar in Ivan Božič-Jovo.

[37] Pregled bojne dejavnosti Bračičeve brigade, Zbornik NOV,VI/19, dok. št. 43; NOV na Slovenskem, str. 927.

[38] Dnevna poročila štaba Bračičeve brigade za 28., 29., 30 in 31.3.1945, AINZ, f. 339/IV; Jakob Štefančič, pričevanje, AMNOM.

[39] Lilikov dnevnik; poročilo političnega komisarja 14. u. divizije z dne 16.4. 1945, AMNOM.

[40] Jakob **Štefančič, pričevanje, AMNOM.**

[41] **Franc Kancler, pričevanje, AMNOM.**

[42] **Dnevna poročila štaba Bračičeve brigade od 1. do 7. 4. 1945, AINZ, f. 339/IV; Lilikov dnevnik; poročilo političnega komisarja 14. u. divizije z dne 16. 4. 1945, AMNOM.**

[43] **Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 8.4. 1945; predlog štaba Bračičeve brigade za imenovanje Franca Tomšiča-Tonka z dne 23. 4. 1945, AINZ, f. 339/IV, 126/VI; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.**

[44] **Mesečno poročilo intendanture Bračičeve brigade z dne 1.5.1945; Franc Logonder, Stane Potrč-Iztok, dipi, inž., izjavi, AMNOM.**

[45] **Ževart, Štirinajsta na Štajerskem, str. 64, 65; Fajdiga, Zidanškova brigada, str. 636, 650, 651.**

[46] **Pregled bojne dejavnosti enot 14. u. divizije JA v aprilu 1945, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 135; dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 9.4. 1945, AINZ, f. 339/IV; Ževart, NOB v Šaleški dolini, str. 598.**

[47] **Depeši štaba 4. operativne cone z dne 8.4. 1945, AINZ, f. 46/11.**

[48] **Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 9.4. 1945, AINZ, f. 339/IV.**

[49] **Depeše štaba 4. operativne cone z dne 9. 4. 1945, AINZ, f. 46/11.**

[50] **Dnevni poročili štaba Bračičeve brigade za 10. in 11. 4. 1945, AINZ, f. 339/IV.**

[51] **Lilikov dnevnik, AMNOM.**

[52] **Dnevni poročili štaba Bračičeve brigade za 13. in 14. 4. 1945, AINZ, f. 339/IV.**

[53] **Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 13.4. 1945; petnajstdnevno poročilo operacijskega odseka Bračičeve brigade z dne 15.4.1945; predlog štaba Bračičeve brigade z dne 23. 4. 1945 za imenovanje Franca Tomšiča-Tonka, AINZ, f. 339/IV, 126/VI; poročilo pomoćnika političnega komisarja Bračičeve brigade z dne 4. 5. 1945, AS; Ivan Gajšek, borec specialne čete, izjava, AMNOM.**

[54] **Depeša štaba 4. operativne cone z dne 10. 4. 1945, s katero se predlaga postavitev Ivana Dolničarja za političnega komisarja 14. u. divizije, AINZ, f. 46/11; Miha Butara, Ivan Dolničar, Štefan Požar, Boris Požar, Ciril Gregor, ustni viri.**

[55] **Poročilo pomoćnika političnega komisarja Bračičeve brigade Leopolda Prošeka-Bajdukova z dne 4. 5. 1945, AS; Janez Petje, izjava, AMNOM, Ivan Dolničar ustni vir.**

[56] **Ivan Dolničar, Miha Butara, dr. Herbert Zaveršnik, ustni viri.**

[57] **Poročili operacijskega odseka Bračičeve brigade z dne 11 j_n 15.4. 1945, AINZ, f. 339/IV.**

[58] **Dnevni poročili štaba Bračičeve brigade za 17 3 j_n 14. 4. 1945, AINZ, f. 339/IV.**

11 OKREPLJENA VOJAŠKA DEJAVNOST MED POHORJEM IN BOCEM, MOBILIZACIJA, POHOD Z BOJI NA KOROŠKEM (od 15.4. do 9. 5. 1945)

Štab 14. udarne divizije JA je v skladu z ukazi Glavnega štaba Slovenije z dne 5. aprila in štaba 4. operativne cone z dne 10. aprila izdal dne 13. aprila 1945 povelje za prehod v ofenzivno vojaško dejavnost. Poudaril je, da morajo njene enote z napadi na prometnice in na sovražnikove kolone ter z rušenjem mostov pomagati Rdeči armadi, ki je že prišla na obrobje Štajerske. Zaradi načrtne ofenzivne dejavnosti je štab divizije določil brigadam naslednja operacijska območja: Bračičevi jugovzhodno Pohorje, Tomšičevi Spodnjo Savinjsko dolino — Paški Kozjak — Celje — Slovenske Konjice, Šercerjevi območje med Smihelom nad Mozirjem in Crno do železniške proge Dravograd — Šoštanj, Šlandrovi in Zidanškovi brigadi pa svet med Savinjo in Savo.

Vse brigade so opozorili na popolno mobilizacijo za vojsko sposobnih moških, privedejo naj vse skrivače, organizirajo dobro obveščevalno službo, se zavarujejo pred sovražnikovimi nenadnimi napadi, vendar naj se izogibajo frontalnim bojem. Pobuda za akcije naj bo v rokah brigadnih vodstev. Bračičevi brigadi so med drugim ukazali, naj vsak dan napada sovražnike na cesti Celje — Maribor, po možnosti naj pošIje za nekaj dni bataljon na progo Dravograd —Maribor, da hi napadel sovražnikov transport. Na tej progi mora imeti brigada minerski vod, ki bo vsak dan rušil železniško progo. Začetki ofenzivne dejavnosti so bili za enote cone, ki so se izpopolnjevale in krepile, zelo zahtevni, saj so se v tem času po slovenskih prometnicah premikale deset — in tudi večdesettisočglave sodobno opremljene in izurjene najrazličnejše sovražnikove enote. Štab 4. operativne cone je poslal 10. aprila Glavnemu štabu Slovenije depešo, da bo 14. divizija JA s tre-

mi brigadami in 3. brigado 1. slovenske divizije NO zasedla položaje ob cesti Celje — Maribor z namero, da se čimbolj približa Mariboru, medtem ko so nameravali Šlandrovo in Zidanškovo brigado premestiti vzhodno od Savinje. Glavni štab Slovenije s tem ni soglašal in je isti dan odgovoril: »Posebno vas opozarjamo, da preveč ne hitite s pošiljanjem brigad preveč v smeri vzhoda. Vdolž Drave so sedaj precejšnje koncentracije Nemcev in brigade lahko zaidejo v težke razmere. Dobro spremljajte premike in koncentracije sovražnika. Trinajsta brigada naj se približa Mariboru. Premik divizije bo izveden, ko se bo pričel boj za Maribor. Do takrat varujte enote, pripravljajte se za večje boje in uničujte transporte v globljem zaledju sovražnika.«

Hitrejši začetek ofenzive enot 4. operativne cone je zaviralo več dejavnikov, to nam potrjujeta med drugim tudi naslednji depeši štaba 4. operativne cone. Do 9. aprila so ustrezne službe pri štabu cone s pomočjo zavezniške pomoči oskrbele vse brigade z rezervnimi deli za radijske postaje in tako zagotovile boljše zveze za poveljevanje. Vendar je bilo zaradi različnih vrst radijskih postaj, iztrošenosti, neveščosti posameznikov pri ravnanju z njimi in geografskih preprek povezovanje še vedno pomanjkljivo. Dne 19. aprila je štab cone obvestil Glavni štab Slovenije, da enote zaradi čakanja na zavezniški material še ne morejo razviti potrebne ofenzivne dejavnosti.[1] Za uspešen začetek ofenzive je enotam 4. operativne cone še primanjkovalo streliva in orožja, zboljšati je bilo treba radijske in kurirske zveze med enotami.

V spopadih na Prelogah ujeli generala Heidenreicha

V noči na 15. april se je brigada premestila s Hudinje v Kot k Višiču, Vuku in Jarcu. Vojaške in politične ure z vojaškimi vajami in s predavanji o razvoju NOB so bile namenjene predvsem petindvajsetim mobilizirancem in sedmim pre-

meščencem iz drugih enot ter mnogim novincem, ki so prišli v brigado zadnje dni. Krepitev brigade se je nadaljevala, vendar so ta dan iz brigade premestili 13 borcev, odpustili pa so **4** borce. V skladu s poveljem štaba 14. divizije za okrepitev napadov na sovražnikove enote na glavni cesti so to nalogo zaupali **2**. bataljonu in delu specialne čete, medtem ko je šel drugi del te čete v zasedo k Poljčanam. V vasi Preloge med Slovenskimi Konjicami in Slovensko Bistrico je 2. bataljon postavil ob cesti 16. aprila ob 4. uri zasedo. Ob 7.30 sta pripeljala tovorna avtomobila, natovorjena z živino. Zaseda je tovornjaka ustavila, zaplenila 14glav živine, ujela 4 šoferje - Slovence, avtomobila pa zažgala. Ob 8.30 je pripeljal osebni avtomobil, v katerem sta bila generalmajor organizacije za izvajanje javnih in vojaških del TODT ter njegov šofer. Po nekaj rafalih zasede se je avtomobil ustavil, borci so oba potnika ujeli. Generalmajor je bil laže ranjen v roko. Borci so zaplenili **2** brzostrelki, **2** pištoli, nekaj opreme, zažgali avtomobil, generalmajorja in šoferja pa odpeljali. Tako je poročal štab brigade.[2]

Dogodek dopolnjujemo z izjavami udeležencev napada. Lojze Dolničar, pomoćnik političnega komisarja 2. bataljona, se spominja, da sta bataljon vodila v akcijo skupaj s komandantom Francem Tomšičem-Tonkom, z njima pa je šel tudi komandant brigade Milenko Knežević. Ko je zaseda uspešno opravila s kamionoma, so sklenili prežo na sovražnike podaljšati. Čez kakšno uro je iz mariborske smeri pripeljalo nemško vojaško osebno terensko odprto vozilo z dvema uniformirancema. Komandant Knežević, njegov kurir Slavko Jereb, komandant Tomšič in Lojze Dolničar so stali blizu kapelice ob glavni cesti na Prelogah ter začuđeno zrli v prihajajoči avtomobil. Niso razumeli, zakaj ni avtomobila napadla zaseda, ki je bila nekoliko pred njimi. Toda za razmišljanje ni bilo časa. V hipu so skočili na cesto in užgali z brzostrelkami po avtomobilu, ki se je kmalu zatem ustavil v jarku, prav ob kapelici. Toda v tem trenutku je tudi zaseda »užgala« po avtu, pa tudi po svojih štabovcih okoli njega. Ti so potem s križanjem uspeli prekiniti streljanje. Ugotovili so, da je zaseda zadremala, streljanje jo je prebudilo in začela je moćno stregati. Na srećo ni zaseda nikogar zadela. Medtem ko sta ko-

Lojze Dolničar (desno), pomoćnik političnega komisarja 4. in 2. bataljona, in kurir Ciril Gregor, 1945

mandant Knežević in kurir Jereb pregledovala avtomobil, je komandant Tomšič že pripeljal ujetega podčastnika šoferja, Lojze Dolničar pa se je pognal za častnikom, ki je tekel proti gozdu. Ker se za klice stoj ni zmenil, je Dolničar sprožil brzostrelko in ga zadel v levo ramo. Ob ranitvi je Nemec padel in počakal na Dolničarja. Ta mu je takoj odvzel brzostrelko in pištolo, mu pomagal vstati, ga vodil do avta ter ga predai bolničarju, ki ga je takoj obvezal. Dolničar je ugotovil, da gre za

visokega oficirja. Ujetnik se mu je predstavil, da je general organizacije TODT. Iz avta so pobrali vso opremo z orožjem, veliko kart in načrtov, vrečko okupacijskih mark, avtomobil zažgali in krenili na Pohorje. V prvi vasi so pri neki hiši prosili vode in Dolničar jim je za prijazno in hitro postrežbo velikodušno izročil šop mark. Gospodinja jih je čudno gledala in dejala, da so partizanom velikokrat že kaj vrednejšega dali, vendar nikoli za denar. V Kotu sta se ujétnika okrepčala in odpočila, nato pa so ju s patruljo poslali v štab 14. divizije.[3] Generala dipi. inž. prof. dr. Konrada Heidenreicha je pred odhodom v divizijo dr. Herbert Zaveršnik operirah General Heidenreich je bil prijetno presenećen zaradi zdravniške pomoči, ki so mu jo nudili, začuđen je bil nad dobro organizacijo partizanske sanitete in vojaških enot Bračičeve brigade, v kateri je prebil dva dneva.[4] Štab brigade je bil do ujetega generala dokaj pozoren. Dva dneva ga je čuval in mu delal družbo politični komisar bataljona Boris Požar, ki je znal dobro nemško. Požar navaja, da se je dr. Heidenreich obnašal kulturno in lojalno ter da so takrat v avtu zasegli tudi načrte za »Südwal«, to je za južno obrambno linijo.[5] Iz nekaj depeš štaba 4. operativne cone povzamemo, da je bil generalmajor Heidenreich pomembna strokovna vojaška osebnost. Rodil seje 4. 4. 1912 v Berlinu inje živel do vojne v Charllotenburgu Lessnablega z ženo in hčerkama. Delal je kot privatni arhitekt. Od 1941 je deloval v OT (vojaški inženirski organizaciji TODT) v Avstriji, Romuniji, na vzhodni fronti in na Madžarskem. Ujet je bil na poti v Zagreb kot funkcionar centralnega biroja OT na Dunaju, kjer bi moral s svojim štabom ter s hrvaško vojaško ter civilno oblastjo obnoviti hrvaško železniško in cestno omrežje. Na zaslišanjih pri štabu cone z njegovimi izjavami niso bili zadovoljni. Pričakovali so, da jim bo povedal kaj pomembnejšega. Dejal je, da bo povedal vse, kar ne bo moglo škodovati nemški armadi. Ne ve kaj posebnega, ker je deloval vsa leta v zaledni organizaciji TODT **8**., **6**. in **2**. armade, da ni imel vpogleda v organizacijo armadnih štabov in podobno. Dne 19. aprila je štab 4. operativne cone povprašal Glavni štab Slovenije za mnenje, kaj naj naredijo z generalom Heidenreichom, zagrizenim hitlerjevcem, ki ne daje izjav v škodo nemške vojske. Odgovora nismo našli.

Konec postopka s Heidenreichom pa najdemo v depeši štaba 4. operativne cone z dne 21. maja 1945, kjer piše: »Ujeti general Konrad Heidenreich pri poizkusu pobega ustreljen. Na zaslišanju ni priznal nič.«[6] Podobno je o smrti dr. Heidenreicha napisal tudi Matevž Hace, komisar 4. operativne cone. Navajamo: »Čez dva dni smo poslali generala čez Savo na Dolenjsko. Pri Savi je hotel uiti, pa se mu ni posrećilo. Dosegla ga je kurirjeva krogla.«

Januarja 1994 pa smo prejeli o usodi generala Heidenreicha izjavo Pankraca Semečnika, ki je kot otrok med vojno živel v svojem domaćem kraju Gornja Ponikva pri Žalcu (sedaj Ponikva pri Žalcu). Podatki, ki jih je navedel Semečnik se moćno razlikujejo od doslej znanega. Semećnik se med drugim spominja nemškega ćastnika višje postave z obvezano roko, ki so ga imeli partizani zaprtega na njihovi domaćiji na Gornji Ponikvi. Domaćini so malo pred osvoboditvijo in v letih po vojni govorili, da so ga partizani usmrtili in da je to bil general Konrad Heidenreich. Semećnik navaja tudi pričevanje Alojza Sredenška, ki je bil sosed Semećnikove domačije na Gornji Ponikvi. Sredenšek mu je pred leti govoril, da je bil tudi pri njih nekaj dni priprt poveljnik organizacije TODT in da sta bila takrat na Gornji Ponikvi med drugimi partizani tudi politični komisar 4. operativne cone Matevž Hace in obveščevalni oficir Ignac Miklič.

S tem v zvezi je pomembno tudi pričevanje tedaj mlađega partizana Emila Rosensteina iz Velenja. Rosenstein je Semečniku pred leti povedal, daje bilo sojenje generalu Heidenreichu na njihovi — Semečnikovi domaćiji, Rosentein pa je takrat kot partizan stražil generala. Po smrtni obsodbi naj bi Konrada Heidenreicha usmrtili in pokopali na Gornji Ponikvi.[7]

Zaradi oddaje besedila v tisk ni bilo mogoče zbrati še dodatnih podatkov za razjasnitev nasprotujočih si različic o usmrtitvi generala Heidenreicha, kakor tudi ne za popolnejšo oceno tega primera.

ponesrečen napad na postojanko na Prihovi

Dne 17. aprila je bila brigada na Keblju nad Oplotnico. Tu so v štabu razpravljali o že pripravljenem načrtu za napad na sovražnikovo postojanko v Slovenskih Konjicah. Prav pred odločitvijo za pohod proti Slovenskim Konjicam so obveščevalci izvedeli, da je na Prihovi okoli 200 mož redne sovražnikove vojske in esesovcev, kar je bil razlog za odložitev predvidene akcije. Štab je sklenil, da bo 3. bataljon-jurišni najprej napadel sovražnike na Prihovi.[8] Ob 16. uri je terenska obveščevalna služba obvestila štab, da je na pohodu proti brigadi okoli **200** sovražnikovih vojakov, vendar do spopada ni prišlo, ker seje sovražnik umaknil. Enote so imele potem tišti dan vojaške in politične ure, medtem ko je specialna četa spremljala novince na poti v brigado.

Tretji bataljon-jurišni se je 18. aprila priplazil ob pol štirih zjutraj na Prihovi v neposredno bližino sovražnikovih bunkerjev. Ker pa so bili sovražniki razmeščeni pri gozdu po manjših in večjih zemljankah, pri župnišču in cerkvi, ne pa po hišah, kot so partizani domnevali, so Nemci partizansko pritajeno približevanje opazili in jih napadli. Nemci so z močnim ognjem presenetili partizane, vendar se ti s svojim pogumnim komandantom Francem Zajičkom niso dali. Izvedli so nasprotni napad. Sovražnik se je delno umaknil v utrjeno cerkev in v cerkveni stolp, od koder je obvladoval s šarcem čistino okoli cerkve. Ogenj iz pušk in strojnic je sovražnik podpiral tudi z lahkim minometom. Nemci so z dveh mest nepretrgoma izstreljevali rakete, tako da je bilo bojišče razsvetljeno kot podnevi. Ob svitu se je bataljon umaknil. Naslednji dan pa je enako storil sovražnik. Sovražnikove izgube niso znane, medtem ko je štab brigade poročal o petih ranjenih, od katerih je 19. aprila pri ekonomatu bolnišnice »Košuta« nad Jurgovim na Pohorju hudim ranam podlegel dvajsetletni Ljubljančan, komandant 3. bataljona Franc Zajiček. Poročali so tudi o šestih pogrešanih borcih. Pri pogrešanih so verjetno šteli hudo ranjenega, po imenu neznanega borca, ki so ga Nemci po boju ustrelili, dalje neznanega borca, ki so ga Nemci ujeli, in ranjenega borca ruske narodnosti, ki so ga na-

šli domačini nekaj dni po boju. Domačini so po partizanskih zvezah spravili ranjenega Rusa v partizansko bolnišnico.[9] Znani so podatki še za tri ranjence: Anton Črešnar, r. 1926 Resnik, Zreče, Ciril Kodrič, r. 1927, Makole, Poljćane, Karei Lovrenčič, r. 1912, Tekaćevo, Šmarje pri Jelšah, vodnik.[10]

S Keblja se je brigada v noći na 19. april premestila v Šmartno na Pohorju in v bližnji Gabrc. Ob 17. uri seje zasedi 2. bataljona približala iz smeri Slovenske Bistrice sovražnikova kolona 72 mož. Zaseda jo je napadla in jo z jurišem pregnala v Slovensko Bistrico. Med Poljćanami in Slovensko Bistrico pa je skupina brigadnih minerjev razstrelila progo v dolžini 150 m ter unićila telegrafsko omrežje.

Brigada se je v teh dneh nezadržno številćno krepila. Tako je 18. aprila mobilizirala 15novincev, 19. aprila pa 46, skupno 61 novincev. Njeno številćno stanje je bilo 19. aprila že 613 navzočih borcev in po seznamu 660." Te dni sta prišla v brigado tudi dva nova funkcionarja. Petindvajsetletni prvoborec Leopold Prošek-Bajdukov, dotedanji član političnega oddelka 14. u. divizije, odgovoren za delovanje SKOJ v diviziji, je prevzel mesto pomoćnika političnega komisarja brigade. Osemnajstletni prvoborec Marian Jager-Risek, dotedanji komandant 4. bataljona-jurišnega Šercerjeve brigade je prevzel po padlem Zajičku dolžnost komandanta 3. bataljona-jurišnega, pomoćnik komandanta 3. bataljona je bil ob koncu marca Anton Janeš, v štabu 3. bataljona pa so bili v tem času še: Ivan Šipek-Vanja, politični komisar, Lojze Gruden, pomoćnik političnega komisarja, in Evgen Vuga, operativni oficir.[12]

Vsakodnevni napadi na prometnice, ustanovitev 4. bataljona (internacionalnega)

Bračičeva brigada je bila v coni znana po več drznih, odločnih in uspešnih napadih, kar je že večkrat dokazala na železniški progi Celje —Maribor, še zlasti pa na cesti Celje —-Maribor. To velja tudi za napade 20. aprila, ki so jim sledili

še drugi vse do pohoda na Koroško. Tretji bataljon, okrepljen s tremi šarci in lahkim minometom, je krenil od Gabrca na Pohorju v noči na 20. april na cesto Slovenska Bistrica — Zgornja Polskava in postavil zasedo pri Pasjem grabnu. Ob pol peti uri so se pripeljali sovražniki na motorju s prikolico, takoj za njimi pa je peljal tovornjak s prikolico, naložen z avtomobilskimi gumami in drvmi. Obe vozili je zaseda napadla, pobrala puški in brzostrelko, vozili s tovorom pa zažgala. Zaradi bližajočih se oklepnih sovražnikovih vozil se je zaseda umaknila. V ogorčenem spopadu je imel sovražnik 3 mrtve in 4 ranjene, medtem ko lastnih izgub ni bilo. Uspešna pa je bila pod vodstvom komandirja Mirka Krajgerja-Luke tudi specialna četa 23 mož. Ob pol peti uri popoldne je pri Prelogah napadla in uničila osebni avtomobil s posadko štirih nemških oficirjev **6**. čete 995. avtomobilskega transporta. Napad je bil kratek, vendar odločen. Lastnih izgub četa ni utrpela. Na diverzantsko akcijo so poslali tudi minersko skupino, ki je čez dan med Poljčanami in Slovensko Bistrico dvakrat minirala železniško progo, ponoči pa med Spodnjimi Lažami in Poljčanami. Skupno so uničili 100 m proge s telefonskim in telegrafskim omrežjem, promet pa je bil prekinjen za 14 ur.[13]

Tretji dan bivanja pri Šmartnem na Pohorju, 21. april 1945, je bil za Bračičevo brigado dokaj pomemben. Pomočnik političnega komisarja brigade je zapisal: »Z vse večjim razkrojem nemške vojske se je povečal tudi pritok pobeglih vojakov iz nje. Zato je brigada po nalogu štaba 14. divizije formirala 21. aprila 1945 internacionalni bataljon, ki se sestoji iz članov raznih narodnosti, in to: Rusov 140, Nemcev 65, Francozov 16, Italijanov 9. Poleg tega prihajajo tudi Madžari, ki pa jih pošiljamo v Šercerjevo brigado.« Ti podatki, ki govorijo o številčni moči 230 mož novega 4. bataljona, so se nanašali na 30. april 1945. Četrti bataljon-internacionalni je imel tri čete. Dve so sestavljali borci iz SZ, tretjo pa borci iz Avstrije, Nemčije, Francije in Italije. Za poveljnika bataljona so postavili dotedanjega poveljnika 3. bataljona Martina Kunira, ki je znal nemško, za političnega komisarja pa politično razgledanega Crnogorca, pravnika Svetozarja Bojovića, ki je bil predtem nekaj časa politični komisar 2. bataljona. V brigado je prišel 1944 iz prisilnega delovnega taborišča iz Avstri-

je.[14] Za operativnega oficirja so imenovali pravnika podporočnika Franca Kanclerja-Julija iz 2. bataljona,[15] za namestnika komandanta pa Nikolo Levčenka iz SZ. Poveljstvi ruskih čet, kot so jim pravili, so zaupali sovjetskim borcem, v poveljstvo čete, kjer so prevladovali nemško govoreči borci, so postavili komandirja in političnega komisarja Slovenca, za namestnika komandirja pa nemško govorečega starešino.[16] Za intendanta bataljona so imenovali Leona Kavščka, dotedanjega ekonoma štabne patrulje, za njegovega pomočnika Franca Federnsberga, ekonoma iz **2**. bataljona, za četna ekonoma pa Vinka Urbanijo in Antona Rakušo.[17] Dne 4. maja je pomočnik političnega komisarja brigade v poročilu poudaril, da je borbena morala 4. bataljona na višini, da ni nestrpnosti med Nemci in Rusi, da pa so opazili manjša nasprotovanja med Italijani in Nemci. Med sovjetskimi borci je bila večina tistih rdečearmejcev, ki so pobegnili iz nemške vojske in iz nemških koncentracijskih taborišč. V bataljonu so okrepili vojaške in politične ter kulturno-prosvetne ure z željo, da bi se borci čimprej vživeli v novem okolju in da bi bil njihov odnos do prebivalstva pravilen. V disciplini in lojalnosti do osvobodilnega boja so že od začetka nekoliko prednjačili nemško govoreči borci, ki so se potem tudi dobro izkazali v bojih in akcijah.[18]

Organizacijska struktura brigade in njeno številčno stanje z dne 21. aprila 1945:

Enota	navzočih	odsotnih	po seznamu
štab brigade s prištabjem	66	—	66
1**. bataljon**	**170**	**13**	**183**
2**. bataljon**	111	6	**117**
3. bataljon	**133**	**49**	**182**
4. bat.-internacionalni	**205**	-	**205**
specialna četa	**23**	1	**24**
skupaj	**708**	**69**	**777**

Oborožitev brigade: 247 pušk, 10.929 nabojev, **57** lahkih strojnic, 22.550 nabojev, 98 brzostrelk, 18.598 nabojev, 36 pistol, 446 nabojev, 2 lahka minometa, **68** min, 585 ročnih bomb. Skupno je imela brigada 440 kosov orožja. Ker so ime-

le posadke strojnic in minometov po tri člane, moramo k **oboroženim** prišteti še 118 borcev. Tako je bilo v brigadi **558** oboroženih in 150 neoboroženih borcev. Precejšnje števi-|o trenutno neoboroženih je bila posledica velikega pritoka **mobilizirancev,** dezerterjev iz nemške vojske, vermanšafta, **poslanih** iz drugih enot in prostovoljcev. O velikem prilivu **borcev** govori tudi dnevno poročilo štaba brigade za **21**. april 1945, ko so vključili **v** svoje enote 80 mobilizirancev.[19]

Zaradi ustanovitve 4. bataljona je bilo 21. aprila izvedenih še nekaj kadrovskih sprememb. Za intendanta štabne patrulje so imenovali Janeza Žnidaršiča, dotedanjega pomoćnika intendanta brigade, za ekonoma štabne patrulje pa Franca Tornea, ekonoma čete iz 2. bataljona. V 2. bataljonu so postavili ekonome čet: Valentina Lešnika, Ferdinanda Fridana in Viktorja Orehovca.[20] Ta dan so brigadni minerji med Mariborom in Slovensko Bistrico uničili železniški nasip in 50 m prog s čimer so povzročili prekinitev prometa za 36 ur.[21]

V noči na 22. april sta šla v akcijo na glavno cesto Maribor-Celje 1. in 2. bataljon, specialna četa na območje Fraina, mobilizacijska patrulja pa na območje Zbelovega. Prvi bataljon je postavil zasedo na Prelogah. Nanjo je naletelo 5 sovražnikovih jezdecev, ki so spremljali 2 voza. Po kratkem spopadu se je sovražnikova patrulja razbežala. Ubita sta bila 2 sovražnika, zaplenjena pa puška, pištola in sedlo. Drugi bataljon je bil v zasedi pri Zgornji Polskavi. Ob 9. uri je pripeljal iz mariborske smeri tovornjak, naložen z bencinskimi sodi in s pripeto bencinsko cisterno. Zaseda je odprla po vozilu °**8**[en]j, pri čemer je ubila enega sovražnika, ujela **2** podoficirja ter zažgala s tovornjakom tudi 8.000 1 bencina. Po akciji je od Slovenske Bistrice pripeljal tank. Bataljon se je umaknil od ceste približno 500 m. Takrat pa je od Polskave pripeljal osebni avtomobil. Mitraljezci so udarili po njem. Ker so ga verjetno zadeli in pokvarili, se je ustavil, tričlanska posadka pa je pobegnila. Za umikajočo se bataljonsko kolono so iz tanka neuspešno streljali. Za tankom je stopala tudi sovražnikova enota, vendar se ni upala slediti **2**. bataljonu, ki je v akciji zaplenil brzostrelko, puško in 2 pištoli. Specialna četa je na območju Frama prevzela 7 ubežnikov iz nemške vojske in jih pripeljala v brigado. Mobilizacijska patrulja, ki je čez dan

mobilizirala 25 novincev, je sia ponoći še v tovarno na Zbelovo, kjer je odnesla za potrebe brigade razmnoževalni stroj in še nekaj drugega materiala. Enote, ki niso bile v akcijah, so se od Smartna premestile nad Oplotnico v vas Modrič in k Presniku. Čez dan so urejali enote, čistili orožje, imeli so vojaške in politične ure. Sem so prišle po uspelih akcijah tudi druge enote. Brigada je bila 23. aprila še v Modriču. Mobilizirala je 31 novincev. Enote pa so imele vojaške in politične ter kulturno-prosvetne ure.[22]

Uničen del avtomobilske kolone na Vrholah in zavzeta postojanka pri Križnem vrhu

Dne 24. aprila je na Vrholah pri Slovenski Bistrici dosegel 1. bataljon izreden uspeh. Ob pol osmi uri je ustavil tovornjak in ujel 5 sovražnikovih vojakov. Avtomobil so zapeljali z glavne ceste, bataljon pa je še naprej ostai v zasedi. Ob 10. uri je od Slovenske Bistrice pripeljala transportna kolona šestih avtomobilov s tremi prikolicami neugotovljenega štaba nemške pehotne divizije. Bataljon je vozila vešče napadel, jih po krajšem boju zavzel in zažgal. Sovražnik je imel **6** mrtvih, več ranjenih in 12 ujetih, bataljon pa le dva ranjenca. Sovražnik je ranil tudi dva civilista. V akciji so zaplenili 9 pušk, brzostrelko, 4 pištole, 230 nabojev in 10 bomb.[23] Tega napada se spominja takratni komandir čete Svetozar Ipavec-Zaro. Pri gostilni Bukovnik na Vrholah je bil z delom čete v zasedi, poleg njega pa nepogrešljivi mitraljezec Miha Bele. V predpoldanskih urah se jim je od Slovenske Bistrice približevala nepregledna nemška avtomobilska kolona. Brez premisleka so odprli ogenj na prvo vozilo, ki je pripeljalo na vrh vrholskega klanca in ga na juriš zavzeli. Potem so bila deležna svinčene toče še druga vozila, ki so hitela proti vrhu klanca. Presenećena so se začela panično in nerodno obraćati. To so izkoristili partizani in so zmedene posadke napadli. V spopadih je nekaj sovražnikovih vojakov padlo, nekaj pa so jih ujeli. V ka-

bine več avtomobilov so borci natlačili slamo in jih zažgali. Nemci so začeli iz ozadja kolone obstreljevati s težkim orožjem Vrhole, pri čemer pa niso bili uspešni, saj so se jim partizani še pravočasno umaknili. S seboj so vozili terenski džip, v katerem so našli dva zaboja mark. Ker jih niso cenili, so si jih velikodušno delili bolj za spomin kot za uporabo. Poklanjali so jih tudi kmetom. Ko so pozneje prišli na Koroško, so ugotovili, da imajo marke tu še veljavo. Tišti, ki so še imeli marke, so z njimi po gostilnah in trgovinah na veliko plačevali, kupovali in gostili soborce. Z džipom seje z velikim veseljem vozil po območju Šmartna komandant Knežević. Ko je zmanjkalo bencina, so vozilo pod Smrečnim z miniranjem uničili.[24]

Kako so se križala partizanska in sovražnikova pota, nam pove tudi naslednji dogodek. Ko je 1. bataljon napadel sovražnike na glavni cesti in ko je bila glavnina brigade v Modriču, je prišla v Šmartno na ^ohorje in h Grehu močnejša sovražnikova enota, približno 500 mož, opremljena tudi s težkim pehotnim orožjem in z lažjim topom. Vendar do spopada s to enoto ni prišlo. Sklepamo, da je imela ta enota nalogo pregnati brigado od prometnic in tako na njih zavaravati vojaške transporte. Ta dan so brigadne patrulje mobilizirale 38 novincev.[25]

Obveščevalci so prinesli štabu brigade vest, ki so jo dobili od političnih aktivistov z območja vasi Spodnje Laže pri Poljčanah: v utrdbi pri železniškem viaduktu pri Križnem vrhu so navezali stike s sovražnikovo posadko **21** mož, ki se želi vdati partizanom. Predstavniki posadke so v imenu večine Avstrijcev, ki so jo sestavljali, izrazili željo, da bi brigada izvedla navidezni napad, v katerem bi oboji streljali v zrak, posadka pa bi se vdala. Tako so sklenili ravnati zaradi zaščite svojcev in zaradi komandirja, ki ni bil za vdajo. Brigada je ta predlog sprejela. Za navidezni napad so določili 3. bataljon-jurišni pod vodstvom komandanta Marjana Jagra-Riska, za zavaravanje pa 2. in 4. bataljon-internacionalni. Za nepo-

sredni navidezni napad so določili 1. četo komandirja Toneta Budne-Zvoneta. Taje določil borca domaćina Viktorja Boga-
I tina, da bo šel do bunkerja in sprožil dogovorjeni strel v zrak. Bogatin se je pritajeno s strahom približeval bunkerju. Obha-

jale so ga zle slutnje, da gre za sovražnikovo zvijačo, toda po velje je moral izvršiti. Skrbela ga je tudi sumljiva grobna tiši na. Blizu bunkerja se je okoli polnoči odločil za strel. Posad ka Avstrijcev je res nekaj minut močno streljala v zrak. Tej »zračni bitki« pa se je pridružil tudi 3. bataljon. Akcija je izvrstno uspela. Vdalo se je 20 Avstrijcev, ki so se potem vključili v 4. bataljon. Noč in navidezni bojni trušč je izkoristil komandir posadke, ki je pobegnil z mitraljezom. Bataljon je zasegel dragocen plen: 3 strojnice, brzostrelko, 20pušk, 5 pištol, 3000 nabojev in precej razne opreme. Plen so odpeljali s pripravljenimi vozovi mimo Žabljeka, Sevca, Sv. Jerneja, skozi Dražo vas v Žičko gorco, od tod pa na Tolsti Vrh. Kolono je spretno vodil borec domačin Alfonz Martič.[26]

Padec komandanta Milenka Kneževića in boji pod Tolstim Vrhom

Srečno in brez težav je z območja Križnega vrha prišla 25. aprila skozi Dražo vas na Tolsti Vrh na Konjiški gori tudi glavnina dolge brigadne kolone. Toda bojna sreča je takrat obrnila hrbet kapetanu Milenku Kneževiću, komandantu brifade. Kaj seje tistega usodnega jutra zgodilo v Draži vasi pri iičah? Do Draže vasi je pogumni in med borci priljubljeni komandant Knežević prijezdil na konju. Ob njem je jezdilo še nekaj starešin. V Draži vasi so se kot običajno ustavili v gostilni Silve Marguč. Gostilna je bila v trenutku polna. Tu so bili še Andrej Cetinski-Lev, operativni oficir štaba 4. operativne cone, Ivan Božič-Jovo, Savo Vizjak, člana štaba brigade, nekaj spremljevalcev in drugi. Vsi so dobili cigarete, nekateri pa tudi šilce žganja ali likerja. V gostilni se niso zadrževali dolgo. Andrej Cetinski se spominja, da je padlo nekaj strelov. To je bil razlog, da se je gostilna kmalu izpraznila. Med prvimi je pohitel na cesto komandant Knežević. Proti Konjiški gori na zahod se je umikala kolona **1**. čete 3. bataljona s komandirjem Tonetom Budno-Zvonetom, ki je bila v

brigadni zaščiti. Nekaj deset metrov južno od gostilne je bil pomoćnik političnega komisarja čete Tone Mlakar, prav pred gostilno pa petnajstletni domaćin Jože Arbajter. Komandant Knežević se je z njim pozdravil in dejal: »Še malo, moj miadenič, in bo svoboda!« Prižgal si je cigareto ter šel na sredo ceste. Potem je naredil nekaj deset korakov po cesti v smeri proti Žičam. Od Dravinje oziroma izza žive meje je takrat padel iz oddaljenosti približno 300 m usodni strel, ki sta ga razločno slišala Tone Mlakar in Jože Arbajter. Komandant Knežević seje zadet v glavo zgrudil. Na pomoć so mu priskočili Tone Mlakar, kurirja Peter Prelesnik, Stane Koprivnikar in verjetno še kdo. Omenjena kurirja kapetana Cetinskega, ki sta bila že na poti k brigadni koloni, sta slišala strele in sta se naglo vrnila do hudo ranjenega komandanta Kneževića. Prelesnik in Koprivnikar sta ga potem nosila krvavečega in nezavestnega navkreber proti Tolstemu Vrhu. Med potjo je Koprivnikar obvezal komandantu Kneževiću rano na desnem sencu, ki jo je povzročila sovražnikova krogla. Nad Dražo vasjo se je nosačema pridružil Kneževićev kurir Jože Savinšek in ga pomagal nositi do bolničarjev, ki so prihiteli z nosili. Bolničarji so odnesli ranjenega komandanta k dr. Herbertu Zaveršniku v brigadno ambulanto v Ratejevo (pd. Pustovo) zidanico na Tolstem Vrhu. Skrbni brigadni zdravnik se je po ogledu rane nemočno obrnil k članom štaba in soborcem ter jim povedal, da Kneževiću ni pomoći, ker je krogla v glavi povzročila močno notranjo krvavitev. Tako je neustrašni prvoborec iz Mljačanice na Knežpolju z obronkov Kozare v poznih večernih urah 25. aprila 1945 končal svoje bogato življenje, star komaj triindvajset let.

Vest o smrti komandanta Kneževića je hudo prizadela borce, starešine in partizanske sodelavce. Marija Ratej, ki je poklonila svojo zidanico na Tolstem Vrhu za muzejsko zbirko, posvećeno komandantu Kneževiću in Bračičevi brigadi, je 1979 med drugim dejala: »Milenka sem dobro poznala. Tišti dan, ko je umri, sem videla, ko so ga fantje prinesli na nosilih. Jokali so kar vsi po vrsti in jokali so tudi tišti, ki so ga poznali le malo časa, domaćini, mi vsi. Hudo nam je bilo, radi smo ga imeli.« Svojo odločitev o poklonitvi zidanice je utemeljila: »Mar Milenko ni zaslužil, da mu vsi skupaj uredi-

V Ratajevi zidanici na Tolstem Vrhu na Konjiški gori je 25. 4. 1945 smrtno ranjen umri Milenko Knežević, komandant brigade. V zidanici je od 1983 razstava o Bračičevi brigadi

mo dostojen spomenik, spominsko sobo. Naj še drugi vidijo, kje je izdihnila široka, vesela, hrabra duša.«[27]

Komandanta Kneževića je na Tolstem Vrhu v štabu brigade čakal ukaz z dne 1. aprila 1945 o napredovanju v čin majorja. Tega ukaza Milenko Knežević ni več videi. Na Tolstem Vrhu so ga položili na mrtvaški oder in ga prekrili s spomladanskim cvetjem in zelenjem. Borci so se molče poslavljali od svojega komandanta, poslednjo čast so mu izkazali tudi domaćini, brigadna godba je igrala žalostinke. Pri sosedu Kuku je imel štab brigade žalno sejo. Sklenili so, da bodo majorja Kneževića pokopali v Špitaliču pri Slovenskih Konjicah z vojaškimi častmi. Izvedbo takega pogreba je preprečil sovražnikov napad in njegovo obstreljevanje s težkim orožjem. Pokop na pokopališču v Špitaliču so potem opravili domaći aktivisti OF.[28]

Ker krožijo še danes med borci in prebivalci različne razlage o smrti Milenka Kneževića, poudarjamo, da ne gre za vsebinsko nasprotujoča si pričevanja. Eni trdijo, da je padel na območju Draže vasi oziroma blizu Margučeve gostilne sa-

mo en strel in daje prav ta zadel majorja Knježevića. Precej je pričevalcev, ki pišejo, da je bil komandant Knežević zadet na belem konju. Iz besedila je razvidno, da je prišel komandant iz gostilne, konje pa so imeli pri drugi ali tretji hiši od gostilne. Pa tudi Kneževičev konj ni bil bele barve. Kdo je ustrelil komandanta Kneževića? Lojze Mesarič je 26. maja 1989 zapisal, daje Slavko Faktor, šofer iz Žič, izpovedal naslednje: »V drugi polovici aprila 1945 je bila v Žičah ćeta Nemcev, ki je prišla iz Celja in je hajkala po okolici. Dne 25. aprila 1945 je zgodaj zjutraj odšla proti Draži vasi pod vodstvom oficirja patrulja petnajstih vojakov. Ko so se vrnili, je oficir izjavil, da so danes dosegli velik uspeh, ker so v Draži vasi ubili partizanskega komandanta, ki je bil pred gostilno Marguč. Zadel ga je ostrostrelec iz zaklona izza železniškega nasipa.« Pričevalec Slavko Faktor ni bil očividec dogodka, pač pa je slišal izjavo nemškega oficirja, ki je bil tedaj v Draži vasi.[29] Vsebinsko je podobna izjava Marjana Prestorja. Nekdo je po vojni Prestorju pripovedoval, da je Milenka Kneževića ustrelil ostrostrelec, orožnik iz sovražnikove postojanke v Ločah.[30]

Zaradi uspešne brigadne akcije pri Križnem vrhu je bilo pričakovati sovražnikovo nasprotno akcijo proti brigadi. To toliko bolj, ker je sovražnik na območju Konjiške gore vselej naglo pomagal iz Slovenskih Konjic, Žič, Loč, Dramelj, Frankolovega in od drugod. Podobno je bilo tudi tokrat. V popoldanskih urah so 25. aprila opazili sovražnikovo kolono okoli 160 mož, oboroženo tudi s težkimi minometi, ki je prihajala od vzhoda proti položajem 3. bataljona na Tolstem Vrhu. Zasede so pustile sovražnike prav blizu svojih položajev. Potem so jih napadle z jurišem in jih po poldrugournem boju pregnale v dolino, od koder so prišle. Sovražnik je napadal z enoto približno 50 mož tudi proti 1. bataljonu. Ta jo je prav tako z jurišem razbil in jo pregnal od Tolstega Vrha v dolino.

V času bojev 1. in 3. bataljona sta bila 2. in 4. bataljon na položajih, na zavarovanjih in v pripravljenosti na spopad. Štab brigade je poročal, da je imel sovražnik več mrtvih in ranjenih, medtem ko so bile lastne izgube en padli in en ranjeni borec.[31] Padli borec je bil zelo verjetno Bernard Borko, r. 1901 v Zgornji Bistrici pri Slovenski Bistrici, iz 2. čete 3. bataljona, padel na Tolstem Vrhu 25. aprila 1945.[32]

Andrej Cetinski-Lev, narodni heroj, komandant brigade in partizanska sodelavka Marija Knap-Bunderla iz Žabje vasi pri Slovenj Gradcu. Posneto v Razborci na Pohorju 1944

Brigado je v opisanem uspešnem boju na Tolstem Vrhu po nalogu štaba 4. operativne cone že vodil znameniti partizanski poveljnik, štiriindvajsetletni major Andrej Cetinski-Lev (narodni heroj) s sodelavci. Cetinski se je zadrževal pri Bračičevi brigadi že od ukinitve Štajerske grupe odredov v prvi polovici aprila 1945 kot operativni oficir štaba 4. operativne cone.[33]

V noći na 26. april seje brigada premaknila z območja nevarnega Tolstega Vrha v vasi Lipa in Selce severozahodno od Frankolovega. Sovražnik je za prihod brigade kmalu izvedel

in je poslal iz Frankolovega v napad del enot 1. bataljona
19 SS policijskega polka, okoli 150mož. Pri vasi Dol seje **sovražnikova** enota razvila v dve koloni, ki sta napredovali **proti** 2. bataljonu brigade. Z močnim ognjem je bataljon usta-**vil** sovražnika, ki se je po krajšem boju umaknil in obstrelje-val s strojnicami položaje 2. bataljona z večje oddaljenosti. S

Sefa OC brigade Herman Slamič-Urh (desni) in njegov poznejši naslednik Savo Vizjak na Pohorju 1945

tremi mrtvimi ter nekaj ranjenimi se je sovražnik zvečer umaknil. Drugi bataljoni so bili ves popoldan v pripravljenosti na ustreznih položajih. V noci na 27. aprii se je brigada premestila k Brložniku in Kuzmanu na Pako nad Spodnjim Doličem. Pri teh pohorskih kmetijah je bila brigada tudi 28. aprila. Po vseh enotah so imeli vojaške, politične ter kulturno-prosvetne ure. V 2. bataljonu so ustanovili tretjo četo.[34]

Brigada je ob koncu aprila doživela prijetno presenečenje. Štab 4. operativne cone ji je v dnevnem povelju za 28. april 1945 izrekel priznanje in pohvalo za uspešne napade na sovražnikove enote in na njegovo motorizacijo, v katerih je prizadela sovražniku od 20. do 27. aprila 1945 precejšnjo materialno škodo, zaplenila **120**pušk, težki minomet, **10** brzostrelk, 7 pištol in 30.000 nabojev ter ujela skupno 25 sovražnikovih vojakov in generalmajorja. V povelju so posebej izrekli priznanje borcem in starešinam za izkazano ofenziv-

Viktor Cvelbar, operativni oficir štaba 14. divizije, Karlo Kuhar, načelnik štaba Bračičeve brigade, Ivan Dolničar, politični komisar 14. divizije, Ivan Božič, namestnik komandanta, in Miha Butara, protiobveščevalni oficir, oba iz Bračičeve brigade (aprila 1945 na Pohorju)

nost, borbenost* požrtvovalnost in samoiniciativnost. Na koncu povelja je bilo zapisano: »Slava padlim borcem in komandantu brigade majorju Milenku Kneževiću.«[35]

S Pake se je brigada premestila na Skomarje h kmetijam Kotnik in Siemenjak. Tu so 29. in 30. aprila urejali enote, saj je prišlo v brigado 67 novih borcev, med njimi 20 mobilizirancev, iz brigade pa je bilo premeščenih **8** borcev. Brigada je zadnjih nekaj dni zopet številčno napredovala, kar nam najlepše ponazarja preglednica za 30. april 1945:

Enota	navzočih	odsotnih	po seznamu
štab brigade s prištabjem	88	-	88
1. bataljon	**171**	**18**	**189**
2. bataljon	**162**	**23**	**185**
3. bataljon-jurišni	**148**	12	**160**
4. bataljon-internacionalni	212	**33**	**245**
specialna četa	**23**	—	**23**
skupaj	**804**	86	**890**

Za primerjavo navajamo še preglednico številčnega stanja brigad 14. u. divizije z dne 29. 4. 1945:

Enota	navzočih
štab 14. u. divizije s prištabjem	112
Tomšičeva u. brigada	**837**
Šercerjeva u. brigada	**731**
Šlandrova u. brigada	**431**
Zidanškova brigada	**451**
Bračičeva u. brigada	**803**
skupaj	**3.365 borcev**

Od tega števila je bilo v diviziji 710 borcev tujih narodnosti, v Braćičevi brigadi 260. Bračičeva brigada je bila po številčni moči v diviziji druga!

Bračičeva brigada je bila sedaj že tako velika enota, da je bilo potrebno trdo vojaško-strokovno, politično in kulturno-prosvetno delo. Pri vojaških urah so bile glavne teme: spo-

znavanje orožja in ravnanje z njim, obvladovanje bojnih taktičnih veščin, stražarska služba, utrjevanje discipline in drugo. Pri političnih urah je bil govor o zgodovini partizanskega gibanja, o odnosih do ljudske oblasti ter o svobodi veroizpovedi. Po nekaterih enotah so veliko prepevali partizanske in narodne pesmi.[36]

Tudi nesreće so se dogajale. Dne 29. aprila so se v Kotu z mitraljezom po nesreći ranili Viktor Miklavc iz Ribnice na Pohorju iz 3. čete 1. bataljona in Nikolaj Bohačenko ter Olga Boženko iz 1. čete 4. bataljona, oba iz SZ. Vse so pozdravili v bolnišnici »Jesen« nad Šmartnim na Pohorju.[37]

Za drugo polovico aprila so v operacijskem odseku brigade izrekli med drugim naslednje ocene. V zadnjih dveh tednih je brigada prevzela bojno pobudo ter prešla v splošno ofenzivo proti umikajočim se sovražnikovim enotam. Sovražniku je preprečevala urejen umik in ogrožala njegove prometnice. Uspešno je izvajala splošno mobilizacijo in ustanavljala znotraj brigade nove enote. Sovražnik je bil v defenzivi in se je omejeval na zaščito prometnic, transportov in na patruljno dejavnost. Borbeno moralo brigade so ocenili za zadovoljivo in dodali, da je to zasluga okrepljenega delovanja vojaškega in političnega sterešinskega kadra. Pohvalili so uspešno delo izbranih vojaških strokovnjakov — inštruktorjev, ki so dvignili strokovnost vseh kadrov in borcev. Borbenost enot je povećala tudi politična vzgoja in ugodnejše politične razmere doma in v svetu. Kljub izčrpanosti podeželja je bila prehrana enot zadovoljiva. Dr. Herbert Zaveršnik se je vrnil v brigado in izboljšal sanitetno službo. Velik osip bolničarjev v preteklih mesecih je reševal tako kot prejšnje leto s tečaji za sanitejce. Do manjkajočega sanitetnega materiala so prihajali v uspešnih vojaških akcijah in s pomočjo terenskih oblasti, aktivistov in zvez. O službi za zveze so navedli, da je urejena, da imajo četo za zveze in radijsko postajo. Štab brigade je sklenil, da bo okrepil ofenzivnost svojih enot, pospešeno bo uničeval sovražnikove postojanke, njegovo živo silo in prometnice. Izvedel bo splošno mobilizacijo, da bo vojna čimprej končana.[38]

Potrdilo o vsestranskem napredku brigade v aprilu najdemo tudi v temeljitem poročilu pomoćnika političnega komi-

sarja brigade Leopolda Prošeka-Bajdukova. Pisec navaja, da je imela brigada ves maree pohode z boji, ki jih je vsiljeval sovražnik. Zato ni bilo mogoče razviti vojaškega izobraževanja. To so nadoknadili v aprilu. Poučevali so rezervni oficirji bivše jugoslovanske vojske ter uveljavljeni partizanski vojaški kadri. Pri vojaških urah so obravnavali vojaške veščine pri bojevanju, na premikih in pri zavarovanju nastanišč. Urili so se v ravnanju z avtomatskim orožjem. Če je bilo mogoče, so izvajali na terenu manjše vzorčne manevrske vaje. Usposabljali so nižji poveljniški kader v desetinah, vodih in četah.

O krepitvi brigade in splošni mobilizaciji nam govorijo naslednji podatki: v času od 10. do 30. aprila 1945 je brigada mobilizirala 590 mož. V to število so všteti tudi pribežniki iz nemške vojske. Od drugod je bilo premeščenih v brigado 200 mož, premeščenih v druge enote 250 in odpuščenih 76 mož. Torej je v brigadi ostalo 464 borcev, kar je bila za dvajset dni znatna številčna okrepitev. Oživelo je tudi kulturno-prosvetno delo. Po bataljonih so začeli delovati kulturno-prosvetni krožki, po enotah so množično prepevali. Ob polni udeležbi prebivalstva so organizirali v Kotu na Pohorju uspešen miting, na katerem je sodeloval tudi sekretar mariborskega okrožja OF Jože Gričar-Metod. Dosegli so napredek v sodelovanju s političnimi organizacijami na terenu. Njihovi gospodarski odseki so zbirali hrano za vojsko. Najuspešnejši je bil gospodarski odsek okraja Slovenske Konjice, sledil mu je odsek Slovenska Bistrica. Na skupnem sestanku so se člani štaba brigade domenili s člani mariborskega okrožnega odbora OF o doslednem skupnem izvajanju popolne mobilizacije vojnih obveznikov in o usklajenejšem sodelovanju z gospodarskimi komisijami. V organizirane akcije so šli v skupinah, ki so jih sestavljali aktivisti in predstavniki vojske. Uspehi so se kmalu pokazali. Mobilizirali so večino od predvidenih obveznikov v mariborskem okrožju. Domenili so se tudi o skupni organizaciji obveščevalne službe in o nabavljanju sanitetnega materiala. Predstavniki brigade so sodelovali na konferenci aktivistov bistriškega in konjiškega okraja. Aktivisti so izvedli v dveh bataljonih politične ure. Sekretar mariborskega okrožja Jože Gričar-Metod pa se je udeleži! sestanka celice KPS štaba brigade.[39]

39 Bračičeva brigada

Ob koncu aprila je bilo že zaznati razpadanje okupatorjeve oblasti. V tem času je Pokrajinski odbor OF za Štajersko izdal tri letake. Prvi ima naslov »Poziv«. Drugi je posvećen četrti obletnici OF, tretji pa 1. maju. Prvi letak poziva slovensko prebivalstvo v okupiranih mestih in nemških postojankah k uporu. Druga dva letaka pozivata k mobilizaciji vseh ljudskih in materialnih sii za čimprejšnjo osvoboditev.[40]

Uspešne vojaške akcije pri Zrečah in na Prelogah

S Skomarja se je brigada v noči na 1. maj premestila v bližnji vasi Sv. Kunigunda in Gorenje. Njen 4. bataljon je ob pol deveti uri ustavil v Dobrovi na odcepu proti Zrečam osebni avtomobil ford in ujel konzula ustaške NDH, ki je hotel v Italijo. V avtu so zasegli precej bankovcev (kune), dokumentov in cigaret. Avtomobil in konzula so odpeljali k Sv. Kunigundi. Ustaškega funkcionarja so obsodili na smrt z ustrelitvijo, avtomobil pa zažgali. Čez dan so mobilizirali 92 novincev. Po enotah so imeli vojaške in politične ure, ki so bile vsebinsko povezane s **1**. majem.[41]

Prvi bataljon, je 1. maja na Prelogah iz zasede napadel sovražnikovo kolono. V spopadu je imel sovražnik **8** mrtvih in 20 ranjenih. Za ta uspeh so v štabu brigade izvedeli komaj 4. maja, ko se je 1. bataljon vrnil z uspešne mobilizacije na jugovzhodnem Pohorju. Pripeljal je 60 novincev.[42]

Dne 2. maja je šel 4. bataljon-internacionalni ponovno v zasedo v Dobrovo na odcep proti Zrečam. Ob deveti uri je napadel voz z vojaštvom, ki se je pripeljal od Slovenskih Konjic. Z ognjem in jurišem so pregnali del vojaštva, ujeli pa so nemškega oficirja, 2 podoficirja in 2 kozaka. Za vozom je bila na pohodu sovražnikova komora, ki se je nameravala nastaniti v Zrečah, vendar so jo streli vrnili proti Slovenskim Konjicam. V spopadu je imel sovražnik 3 mrtve, 4. bataljon pa laže ranjenega borca. Zaplenili so: 2 brzostrelki, 2 puški,

4 pistole in bombo. Brigada je ta dan mobilizirala 29 novincev, v brigado je bilo napotenih od drugod 25 mož. Skupna okrepitev je bila 54 borcev.[43] Brigadno poročilo dopolnjujemo: 4. bataljon je imel v spopadu tudi huje ranjenega borca, ki je podlegel. To je bil Aleksej Belogorev, r. 1923 v Leningradu, padel 2. maja 1945, pokopan je na pokopališču pri Sv. Kunigundi (sedaj Gorenje na Pohorju).[44]

Napad na Vitanje, začetek pohoda na Koroško

V dneh okoli 1. maja 1945 so se na domačih in svetovnih bojiščih vrstili pomembni vojaški in politični dogodki z veliko hitrostjo: svoboditev Trsta, Istre, Slovenskega primorja, kapitulacija Nemcev v Italiji, naglo približevanje RA Prekmurju in še drugi dogodki so obetali skorajšnji konec vojne na evropskih bojiščih. Da bi pripravil svoje enote za zaključne operacije in za ravnanje neposredno po osvoboditvi, je poslal štab 14. u. divizije 2. maja 1945 štabom brigad tole navodilo:

»l.Vse enote morajo razviti največjo ofenzivnost, da bi preprečile umik sovražnikovih enot z našega ozemlja. Preprečiti morajo odvažanje naropanega narodnega bogastva, pod nobenim pogojem pa ne smejo dopustiti, da bi sovražnik odnesel s seboj tudi orožje.

2. Vsi pripadniki nemških enot se po predaji štejejo za vojne ujetnike in jih je treba poslati v ujetniška taborišča. V primeru, da to ni mogoče, naj jih zaposlijo pri raznih delih (pri zasekavanju ali pri popravljanju cest, za rušenje prog ipd).

3. Vse ljudi, ki so bili v okupatorjevi službi, je treba razorožiti, zapreti in predati organom OZNE. Vse enote morajo nuditi pomoč aktivistom pri postavljanju in utrjevanju ljudske oblasti. Brezpogojno morajo imeti vsakodnevne pismene >n ustne stike z okrožnimi, okrajnimi in krajevnimi odbori

OF zaradi medsebojnega obveščanja in reševanja vprašanj, ki bi se pojavila.

4. Takoj po očiščenju trgov in mest od okupatorjevih formacij morajo vzpostaviti komande mest, ki bodo sporazumno s civilnimi oblastmi s svojimi oboroženimi enotami skrbele za red in mir. Iz novomobilizirancev ne smejo formirati brez odobritve štaba 4. operativne cone novih enot.

5. Prepovedano je mobiliziranje industrijskega delavstva, železničarjev, poštarjev in uslužbencev javnih ustanov. Takšne mobilizacije je treba reševati skupaj s političnimi organizacijami.

6. Z vsemi sredstvi morajo preprečiti uničevanje državnega premoženja in kriminalna dejanja. Poskrbeti morajo, da bodo vsa industrijska podjetja nemoteno obratovala, zlasti pa tista, v katerih bi morebitni zastoj lahko zelo škodljivo vplival na obnovitev proizvodnje.

7. Strogo je prepovedano prisvajanje denarja iz denarnih zavodov ali drugih blagajn.

8. Vsi štabi so odgovorni za vzdrževanje rednih zvez s štabom 4. operativne cone, ki mu morajo nadrobno poročati o položaju na svojem območju.«

Tega dne (2. maja 1945) je Glavni štab JA Slovenije sklenil začeti z enotami 4. operativne cone zaključne operacije za osvoboditev slovenske Štajerske in Koroške. Zato je opoldne po radijski zvezi ukazal zbiranje 14. divizije na območju Smrekovec — Železna Kapla. Ker je bila zasedba Celovca izrednega pomena, je Glavni štab svoje povelje že čez eno uro dopolnil s tem, da bi šel štab 14. divizije s Šercerjevo brigado takoj proti Celovcu, ne da bi počakal na zbor vseh brigad. Na Koroško pa naj bi po mnenju Glavnega štaba takoj krenili Zidanškova brigada, Kokrški in Koroški odred, druge enote pa bi jim sledile. Zaradi dezorganizacije nemške vojske in približevanja angleške armade so dobile enote 4. operativne cone nalogo, da prve osvobodijo Celovec, nato pa še Beljak. Kako naglo je treba nastopiti, so pokazale enote 9. korpusa pri osvobajanju Slovenskega primorja. Štirinajsti diviziji je še istega dne izdal povelje za odhod proti Celovcu tudi maršal Josip Broz-Tito. Komandant Glavnega štaba generalmajor

Dušan Kveder-Tomaž je maršala obvestil, daje povelje s takšno vsebino 14. diviziji že izdal.

Štab 4. operativne cone je po prejemu navedenih radijskih sporočil sklenil, da takoj odidejo na Koroško Tomšičeva, Šercerjeva in Bračičeva brigada, Kokrški in Koroški odred, Šlandrova in Zidanškova brigada pa naj bi šli v Šaleško dolino in po potrebi nadaljevali pohod za glavnino 14. divizije. Osvoboditev Zasavskih revirjev so naložili Kamniško-zasavskemu odredu, območje severno od Maribora in dolino Drave proti Dravogradu pa Lackovemu odredu. Na posvetu štaba 4. operativne cone so sklenili, da bosta šla na Koroško komandant Peter Stante-Skala in pomočnik načelnika Franc Primožič-Marko, drugi del štaba s političnim komisarjem Matevžem Hacetom in načelnikom Petrom Brajovićem pa bo ostai na Štajerskem.[45]

Napad na sovražnikovo postojanko v Vitanju je bil uvod v pohod na Koroško. V noči na 3. maj se je brigada premestila od Sv. Kunigunde proti vzhodu na Hudinjo. Dan poprej je v štab prišel načelnik 14. divizije Mićo Došenović in prinesel navodila za premik brigade na Koroško. Na Hudinjo je 3. maja prišla iz Vitanja žena upravnika nekega nemškega veleposestnika s predlogom, naj brigada napade postojanko v Vitanju. Večji del posadke se je pripravljen vdati. Komandant brigade Andrej Cetinski-Lev je ponujeno sodelovanje žene sprejel. Štab brigade je zaupal napad na Vitanje 4. bataljonu-internacionalnemu, vse druge enote pa so ob 14. uri krenile na Graško goro. Zaradi akcije je ostai major Cetinski z nekaj sodelavci s 4. bataljonom. V akcijo so bili vključeni tudi šef OC kapetan Savo Vizjak, njegova pomoćnika, ki sta prišla v brigado v zadnjem obdobju, kapetan Jure Jeran in poročnik Tine Benedičič, Tone Matičič in še nekateri. Pobudnik akcije Savo Vizjak je bil domenjen z več Avstrijci — orožniki, ki so obljubili, da se bodo ob napadu takoj pridružili partizanom in pomagali razorožiti druge, ki se ne bi bili pripravljeni vdati. Četrti bataljon je pod vodstvom Martina Kumra in članov štaba 3. maja ob 17. uri zasedel položaje okoli trga in pričel z napadom. Po daljšem obleganju je bilo jasno, da z vdajo postojanke ne bo nič. Po mnenju majorja Cetinskega, kapetana Vizjaka in drugih, so v postojanki prevladali

tišti, ki so bili proti vdaji. Zgodilo pa se je še hekaj nepredvidenega. Sredi ogorčenih napadov na sovražnikove utrdbe v šoli in drugod, kjer so se izkazali nemško govoreći borci, je iz celjske smeri skozi Socko pripeljala nemška tankovska enota z nekaj pehote. Huda napaka Ruske čete 4. bataljona, ki je bila v zasedi proti Socki, je bila v tem, da ni naredila na cesti protitankovske barikade in ni z ognjem ustavila tankov. Tako so sovražnikovi tanki že proti polnoči neovirano pripeljali v sredo Vitanja, pregazili dva ali tri nemško govoreče borce in učinkovito udarili partizanskim napadalcem v hrbet. Zaradi nastalih neugodnih razmer se je bataljon okoli polnoči umaknil. Štab brigade je poročal, da je imel sovražnik v bojih **6** mrtvih in **8** ranjenih, medtem ko so bile lastne izgube trije mrtvi. Od teh je znan Herman Seipol, r. 1921 v Stuttgartu, pokopan na Graški gori, in štirje ranjeni, med njimi Tone Matičič.[46]

Udeleženci vojaške akcije na Vitanje so za nauspeli napad na sovražnikovo postojanko krivili zasedo, ki je omogočila pomoč nemške tankovske in pehotne enote. Vodstvo Ruske čete se je neprepričljivo izgovarjalo, da so bili brez protitankovskega orožja nesposobni upirati se premočnemu sovražniku.[47]

Ker se je številčno stanje brigade vsak dan močno krepilo, ga za 3. maj navajamo:

Enota	navzočih	po seznamu	odsotnih
štab brigade s prištabjem	**85**	**85**	—
1. bataljon	**183**	**198**	**15**
2. bataljon	**164**	**186**	22
3. bataljon-jurišni	**175**	**208**	**33**
4. bataljon-internacionalni	**321**	**325**	**4**
specialna četa	**23**	**23**	—
skupaj	**951**	**1.025**	**74**[48]

Štab brigade je bil 4. maja z vsemi bataljoni na Graški gori. Kot smo že omenili, se je ta dan po štirih dneh uspešne mobilizacije vrnil v sestavo brigade njen **1**. bataljon.[49]

Vitanjske sodelavke OF s partizanskimi voditelji aprila 1945: Filomena Primožič, Mićo Došenović, Marija Kovač, Janez Petje-Jovan, Milica Pirh, Andrej Cetinski-Lev, Jelka Primožič

Koje Bračičeva brigada 3. maja napadla Vitanje, je istega dne skladno s povelji Glavnega štaba JA za Slovenijo, štaba 4. operativne cone in 14. divizije Šercerjeva brigada začela napadati močno utrjeno sovražnikovo postojanko v Dravogradu. Dne 4. maja 1945 je sledilo povelje štaba 14. divizije Tomšičevi brigadi za napad na sovražnikovo postojanko v Crni na Koroškem in Bračičevi brigadi za napad na sovražnikovo postojanko v Žerjavu. Bračičevi brigadi so še ukazali, naj pošlje svoj protitankovski top Tomšičevi brigadi. Iz spominov podporočnika Franca Kanclerja, operativnega oficirja 4. bataljona Bračičeve brigade, ugotovimo, da v brigadi niso imeli topa. Ta je bil »zadeponiran« pri neki kmetiji. Ponj so Poslali Kanclerja s skupino borcev. Našli so ga (z nekaj granatami) v listnjaku na neki kmetiji nad Šoštanjem ali na Graški gori. Po vrnitvi so ga v Bračičevi brigadi preizkusili in

ugotovili, da deluje. Kje in kdo je potem top uporabljal Kanclerju ni znano. Verjetno gre za top, ki ga je z zamudo dobila Tomšičeva brigada in gaje imela le kratek čas. Sklepamo, da so top po nekaj dneh vrnili Bračičevi brigadi, ko je bila na pohodu proti državni meji na Koroško. Kancler namreč navaja, da je moral na pohodu pred prehodom meje s skupino borcev top v gozdu zakopati. To naj bi bil po Kanclerjevem mnenju tišti top, ki ga je brigada zaplenila **1**. maja 1944 v Velenju.[50]

Tomšičeva brigada je začela napadati postojanko v Črni 4. maja popoldne. Štab cone je ob povelju trem brigadam 14. divizije, naj najprej razbijejo sovražnikove postojanke v Dravogradu, Crni, Zerjavu in še nekaj manjših, menil, da ta naloga ne bo prezahtevna. Ocenjeval je, da je sovražnik že demoraliziran in da se bo vsaj ena brigada z zaplenjenimi motornimi vozili po uničenju sovražnikovih postojank hitro prepeljala proti Celovcu. Toda postojanki v Dravogradu in Črni sta bili izredno pomembni točki na poti predvidenega umika nemških enot iz Jugoslavije, zato sta bili močno utrjeni in sta se odločno branili. Šercerjeva brigada je ogorčeno napadala sovražnikove utrdbe v Dravogradu tudi 4. maja, vendar se ni uspela prebiti čez Dravo. Posadka v Črni pa je tudi v noči na 5. maj vzdržala vse napade Tomšičeve brigade.[51]

Napad na postojanko v Žerjavu

Bračičeva brigada je 2. maja krenila od Sv. Kunigunde. Njen 4. bataljon se je zadržal v napadu na Vitanje, glavnina pa je nadaljevala pohod na Graško goro. Od tod je prišla v noči na 5. maj na Javorje nad Črno. Tu je morala naglo pripraviti enote za zahteven napad na Žerjav in tako razbremeniti Tomšičevo brigado, ki je brez uspeha napadala Črno na Koroškem. Bračičeva brigada je naporni vsiljeni pohod čez hribe in doline, dolg okoli 60 km, opravila v dobrih dveh dneh. V štabu brigade so imeli podatke, da šteje sovražniko-

va posadka 170 policistov in vojakov, ki so v utrdbah v postojanki in v bunkerjih na vzhodnem obronku hriba. Glavna bunkerja sta bila nad trgovino (branila sta dostop od Jazbine in Mežice), in nad topilnico (iz tega bunkerja so obvladovali dostope iz Črne in velik prostor okoli topilnice). Po nacrtu štaba 14. divizije bi morala Bračičeva brigada uničiti sovražnikove postojanke v Črni, Guštanju (Ravne na Koroškem), Kotljah in Žerjavu. Za napad je štab brigade določil 1. bataljon pod poveljstvom Alojza Zupaniča, Jožeta Praprotnika, Janeza Jakliča in Ivana Stropnika. Štab bataljona je poslal v napad s severa in z vzhoda po eno četo. Nemška četa 4. bataljona je šla v napad vdolž ceste Mušenik — Žerjav. Proti Slovenj Gradcu je bil na zavarovanju 3. bataljon, proti Mežici pa na delu odseka 4. bataljon 3. brigade NO. Ko so čete obkolile Žerjav, so začele 5. maja ob 21. uri z napadom. Po prvem napadu so pozvali sovražnikovo posadko k vdaji. Posadka je vdajo zavrnila. Štab brigade je vključil v akcijo še minerje. Ti so najprej z miniranjem uničili gosto zaporo iz bodljikave žice, potem pa še najnevarnejši bunker nad topilnico. Miniranje je bilo izredno učinkovito, saj so se sovražnikove posadke (ražen žrtev eksplozij in zajetih) razbežale in se umaknile po rudniškem rovu. Postojanka je padla **6**. maja 1945 ob 2. uri. Uspešen je bil tudi 2. bataljon, ki je bil na zavarovanju na cesti Žerjav —Mežica. Sovražnik je 2. bataljon trikrat napadel s tanki, vendar vselej brez uspeha. Tudi peho-to Ukrajincev, folkssturmovcev in Nemcev (150 do 300) mož je 2. bataljon z odločnimi nasprotnimi juriši odbil. Zaradi veščega manevriranja 2. bataljona, ki so ga vodili Franc Tomšič-Tonko, Jaka Žvan, Lojze Dolničar in sodelavci, sovražniku **6**. maja ni uspel celodnevni obkoljevalni manever. Drugi bataljon je vzdržal vse sovražnikove napade in pritiske do 14. ure. Takrat so druge enote odpeljale bogat plen, štab brigade pa je izdal povelje za umik vsem enotam. Sovražnik naj bi imel v bojih 4 mrtve, 12 ranjenih in 4 ujete, medtem ko naj bi bile lastne izgube dva padla in štirje ranjeni. Plen je bil izdaten: 2 težka in 2 lahka minometa s 738 minami, 4 mitraljezi z 21.000 naboji, 50 pušk, 37 pištol, 9 protitankovskih ročnih minometov, 2 tromblonski puški s 385 trombloni, 280 ročnih bomb, 30 protitankovskih min in 109.000 različnih nabojev.

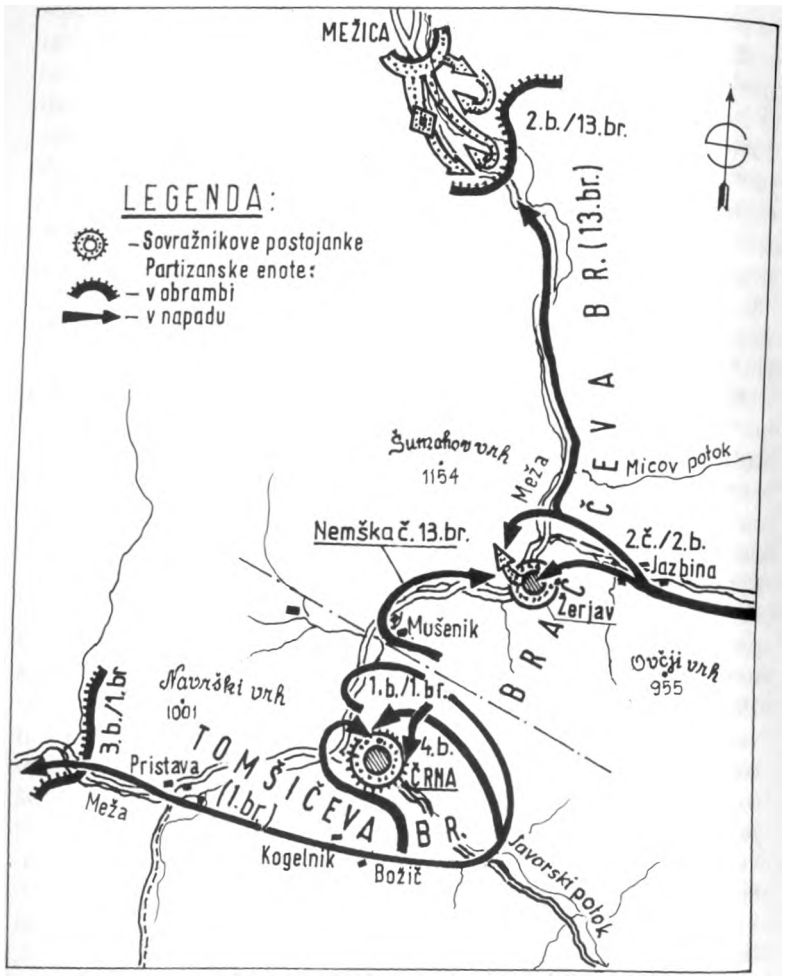

Napad Bračičeve brigade na postojanko v Žerjavu v noči na 6. 5. 1945 (po skici Francija Strleta)

Saniteta, obveščevalna in kurirska služba so v akciji delovale brezhibno. Da je šio v napadu na Žerjav za ogorčene boje, nam pove tudi poročilo o porabljenem strelivu. Za brzostrelke, mitraljeze in puške so porabili 8320 nabojev, 12 min,

119 bomb in **20** kg razstreliva. Štab brigade je končal vojno poročilo o uspešni akciji s kratko oceno: Postojanka je bila dobro utrjena, toda branila jo je posadka skromnega bojnega duha, medtem ko je bil pri naših borcih bojni duh na višku. »Vsi bataljoni so izvršili svoje naloge točno, pa je bil zato **uspeh** hiter in zagotovljen.«

Franci Strle je med drugim zapisal, da je bila Bračičeva brigada edina, ki je v uvodnih bojih za prehod na Koroško dosegla popoln uspeh, kar pa je lahko storila zato, ker je izvršila svojo nalogo z vso odločnostjo. Po tem, kako je brigada uporabila razstrelivo, pa je mogoče sklepati, da so poveljniki vodili brigado v napad premišljeno, smiselno in iznajdljivo.[52]

Iz spominov udeležencev povzemamo nekaj zanimivih nadrobnosti. Ko so v štabu brigade ugotovili, da sovražnikove postojanke v Žerjavu ne bo mogoče uničiti, dokler ne bodo uničili glavnega bunkerja, so začeli zbirati minerje, razstrelivo in skupino za njihovo zavarovanje. Ko so bili sredi priprav, se jim je pridružil podčastnik avstrijske narodnosti in se ponudil, naj zaupajo to nalogo njemu. V štabu so nekateri menili, da je morda to njegova pretveza za pobeg. Tudi komandanta brigade so obremenjevali pomisleki, da imajo morda tovariši prav, vendar se je odločil in dovolil, da si je podčastnik z brzostrelko izbral še enega nemško govorečega minerja. Dali so jima razstrelivo, spremljala pa ju je skupina s puškomitraljezom. Vse je ponoči prevzel komandir čete Svetozar Ipavec, izurjen in hraber bivši poklicni orožniški podčastnik. Ko sta se minerja priplazila do goste žične ovire, je Ipavec razsvetlil teren z raketo, kakor so bili domenjeni. Ko je raketa ugasnila, sta minerja hitro podminirala nosilce žične ovire in se umaknila. Eksplozija je oviro raztrgala in minerja sta se nato odplazila do velikega bunkerja, v katerem je bilo okoli 10 branilcev. Ipavec je zopet razsvetlil teren in minerja sta potem v temi na pravem mestu podminirala bunker. Ko sta se oddaljila, sta vžgala eksploziv. Sledila je strahotna eksplozija, ki je bunker dobesedno razcefrala, posadko pa pobila. Pogled je bil grozljiv. Nekaj mrtvih vojakov je vrglo iz bunkerja, nekateri pa so ležali ali sedeli zogleneli na ruševinah bunkerja. Ko so takoj po eksploziji borci jurišali, so naleteli na ta pretresljivi prizor. Pri prodiranju do središča

Žerjava niso naleteli na odpor sovražnikov. Kmalu so ugotovili, da so eksplozije pri teh dveh bunkerjih druge posadke postojanke tako prestrašile, da so zbežale v rudniške rove. Iz previdnosti borci niso rinili za Nemci v rove, pač pa so šli v šolo, kjer so našli veliko orožja, streliva ter vojaške opreme in drugega blaga. Z druge strani Žerjava se je po eksplozijah od mosta prebila tudi četa 1. bataljona s komandirjem Slavkom Borovnico in komisarjem Štefanom Ipavcem (Svetozarjevim bratom), kar je potrjevalo, da je postojanka zavzeta. Okoli poldneva, ko je bil že ves plen na varnem, pa je nekaj sovražnikovih vojakov, ki so po rudniških rovih prišli nad Žerjav, zmagovalce neprijetno presenetilo. Z mitraljiranjem po partizanskih skupinah v Žerjavu, na mostu in drugod so povzročili brigadi nekaj žrtev. En borec je obležal na mostu. Borci so odgovorili z nekaj streli, za nasprotni udar pa ni bilo več časa, saj se je brigada že pripravljala na vrnitev na Javorje.[53]

Ob uspešno izvedeni akciji na postojanko v Žerjavu velja poudariti, da je brigada tudi močno razbremenila zavaravanje Tomšičeve brigade proti Žerjavu, ki je hkrati napadala Crno. Kljub velikemu trudu in znatnim žrtvam pa Tomšičeva brigada v srditih napadih, ki so trajali dva dni in dve noči, ni uspela osvoboditi Črne. Neuspešna je bila tudi Šercerjeva brigada s precejšnjimi žrtvami v napadih na Dravograd in na postojanko v Kotljah.[54] O padlih in ranjenih v akciji na Žerjav 5. in 6. maja 1945 na obeh straneh naslednje: štab Bračičeve brigade je poročal o dveh padlih in štirih ranjenih. Po pozneje zbranih podatkih je padlo naslednjih šest borcev: Jožef Čepin, r. 1914, Pilštanj iz 2. bataljona, padel v Žerjavu; Jožef Čepin, r. 1922, Dobova, Brežice, iz 2. bataljona, padel pri Žerjavu; Karlo Stropnik, r. 1906, Dobrna, Celje, iz 1. čete 1. bataljona, padel v Žerjavu; Avgust Voljčič, r. 1926, Dramlje, padel pri Žerjavu,[55] Alojz Kruder, r. 1914, Prihova, Slovenska Bistrica, živel v Novi vasi pri Mariboru, padel pri Črni,[56] Alojz Mihelak, r. 1908, Ješenca, Maribor, padel v Žerjavu.[57] Od ranjencev je znan samo Franc Žnidar, r. 1922, Makole, Slovenska Bistrica iz 2. čete 2. bataljona, ranjen pri Žerjavu.[58]

Po izjavah Andreja Cetinskega in Svetozarja Ipavca je imel sovražnik več kot 4 mrtve, kot je poročal štab brigade.

Štab brigade maja 1945: Ivan Božič-Jovo, namestnik komandanta, Leopold Prošek-Bajdukov, pomočnik političnega komisarja, Andrej Cetinski-Lev, komandant, narodni heroj, sedi Stane Kink-Stašo, politični komisar (posneto v Ivniku)

Velik priliv novih borcev in naglo razvijajoče se vojaške enote so zahtevali kadrovske spremembe. Dne 5. maja 1945 je prišel za novega političnega komisarja brigade štirindvajsetletni študent Stane Kink-Staško. Dotedanji politični komisar Janez Petje-Jovan pa je šel po nekaj dneh za v. d. političnega komisarja Koroškega vojnega območja v Celovec.[59]

Podporočnik Jakob Štefančič je 5. maja 1945 napredoval od pomočnika za šefa operacijskega odseka brigade. To funkcijo je dotlej opravljal poročnik Viktor Simončič, ki so ga postavili za glavnega orožarja in pomočnika šefa operacijskega odseka brigade.[60] Iz Šercerjeve brigade se je **6**. maja vrnil poročnik Jakob Meško, tam je več mesecev opravljal posle šefa operacijskega odseka brigade. V Bračičevi brigadi pa je prevzel dolžnost vodje propagandnega in kulturno-prosvetnega odseka.[61] Aprila je šel iz brigade komandir štabne patrulje podporočnik Ivan Kajžer in prevzel novo dolžnost pomočnika šefa operativnega odseka štaba 14- divizije.[62]

Pohodi odredov in brigad na Koroško

Glavni štab JA za Slovenijo je bil zaradi neuspehov Šercerjeve pri Dravogradu in drugod ter Tomšičeve v Črni zelo nezadovoljen. Očitno je bilo, da glavnina 14. u. divizije zamuja pri izvrševanju poglavitnih nalog. Zato je Glavni štab zarana **6**. maja poslal radijsko brzojavko: »V primeru, da nudi sovražnik v Dravogradu in Črni prehud odpor, je treba pustiti te postojanke in s celo cono v najhitrejšem tempu vreči se na Celovec! Najvažnejša je brzina. Mi moramo biti prvi v Celovcu in Beljaku! Kveder.«

Tomšičeva brigada je **6**. maja ob 10. uri prekinila napad na Črno in čez eno uro so njene enote že bile na pohodu v Železno Kaplo.[63] Bračičeva brigada se je iz akcije na Žerjav vrnila na Javorje komaj **6**. maja zvečer. Že ob 23. uri pa je krenila za Tomšičevo brigado. Pri Črni je naletela na sovražnikovo zasedo, ki jo je z energičnim ognjem iz brzostrelk, mitraljezov in z minometom onemogočila 3. četa **1**. bataljona. Brigada je potem nadaljevala pohod v Koprivno, med Olševo in Peco prešla bivšo jugoslovansko-avstrijsko mejo in se

7. maja ob **6**. uri zjutraj ustavila pri kmetiji Keber nad Lepeno. Od tod je krenila **8**. maja po dolini reke Bele proti Reberci. Na tej poti jo je skušala napasti bojna patrulja 25 Ukrajincev, ki pa jo je v hitrem jurišu napadla in pregnala 3. četa

1. bataljona. Padel je Franc Cvirn, r. 1915, iz Morja pri Mariboru.[64] Ko so prišli do mostu v Reberci, je sovražnik odprl po brigadni predhodnici ogenj. Čelne enote so takoj jurišale po nevarni čistini in pregnale sovražnika v postojanko, ki so jo nato delno zavzele in zažgale več barak. Pri tem so ujeli 30 Ukrajincev in nekaj Nemcev ter zaplenili brzostrelko in
5 pušk. Ranjen je bil Vinko Somrak, r. 1926 iz Velikih Lašč iz 1.čete 2. bataljona.[65] Pri Reberci je padel Franc Imenšek iz 1.čete 1. bataljona, r. 1913, iz Farovca pri Laporju.[66] Na pohodu od Žerjava, skozi Reberco proti Borovljam je okoli 9. maja 1945 padel tudi godbenik brigade Viktor Strel, r. 1911, iz Zidanega Mosta. Ustrelila naj bi ga ustaška zaseda.[67]

Brigade 14. u. divizije in odredi, ki so prodirali na Koroško, so kmalu spoznali, da je vojaški odpor proti njim organiziran. Koje bila 14. divizija na pol pota proti Celovcu, je tam potekala menjava oblasti. Koroški nacistični gauleiter dr. Friedrich Rainer se je po posvetu z generalfeldmaršalom Albertom Kesselringom odločil pristati na zahtevo vodstev nekaterih starih strank, da jim izroči dotedanjo nacistično oblast. Dr. Rainer je Kesselringu v noči na 7. maj izrazil bojazen, da bi mogli Titovi partizani zasesti Koroško, ter poudaril: »Če jo nameravajo zasesti sovražne sile, imam za pomembno, da jo zasedejo angleške čete in ne Titove ali ruske.« Naslednjo noč je izročil oblast začasni deželni vladi. Predtem je pozval koroško prebivalstvo, naj »sedaj vsi strnjeni in z vsemi svojimi močmi nastopijo za svobodno in nedeljivo Koroško«. Tudi začasna deželna vlada je izjavila, da si bo prizadevala za ohranitev nedeljive Koroške. Ker so imeli na svoji strani »bojnega komandanta Celovca« polkovnika Menga, pripravljenega zadržati osvobodilne sile zunaj Celovca, so organi začasne deželne vlade odločno zavračali zahtevo nekaterih partizanskih poveljnikov, da bi enote jugoslovanske armade vkorakale v Celovec. Na organiziran vojaški odpor je 14. u. divizija natetela, ko so se njene enote na območju Železne Kaple začele spopadati z oddelki njej dobro znane 14. SS divizije Galizien.[68]

Odpor na vzhodnih območjih Koroške je bil razumljiv, saj je to območje spadalo v pristojnost generalpolkovnika Alexandra Löhra in njegovega štaba, ki je na tem prostoru

načrtoval umik svoje armadne skupine E. Löhr je podpiral avstrijske koristi na Koroškem in prizadevanja nacističnih krogov za nedeljivo Koroško ter za preprečitev prihoda enot JA v Celovec in v druga koroška mesta. Ugodnejše razmere za osvobodilni boj so bile severno od Drave in zahodno od črte Borovlje — Celovec, kamor Löhrove enote niso segale. Zahodni del Koroške je sodil v operativni prostor skupine armad C, katere vodstvo je že 29. aprila 1945 privolilo na brezpogojno vdajo Anglo — Američanom. Odločilno pa je na teh območjih poseglo v dogajanja tudi osvobodilno protinacistično gibanje koroških Slovencev, ki se je aprila 1945 razvilo v splošno ljudsko vstajo.[69]

Konec aprila in v začetku maja 1945 je storil Löhr vse, da bi spravil čimveč od svoje skupine armad E, ki je štela na jugovzhodu okoli 400.000 mož, v zaledje. Tako je poslal štab 34. armadnega zbora v Ljubljano in od tod v Beljak. Štab 69. rezervnega korpusa je poslal na vzhodno Koroško. Štaba 34. in 69. armadnega zbora naj bi na vzhodnem Koroškem pripravila sprejem umikajočih se operativnih enot, jih preuredila in skupaj z enotami 18. vojnega okrožja ustvarila fronto na Karavankah in ob italijanski meji za umik nemške vojske iz Jugoslavije. To naj bi bila poslednja obrambna črta nemškega rajha »Kernfestung Alpe«, ki jo je Hitler ukazal graditi 28. aprila, to je dva dni pred svojo smrtjo. Te obrambne črte pa niso več utegnili uresničiti. Podobno se je zgodilo s pripravo bojnega poveljniškega mesta v Borovljah za štab skupine armad E, ki ga Löhr ni več dosegel, saj je bilo njegovo začasno in poslednje poveljniško mesto od 5. do 9. maja na Polzeli.[70]

Od Rebrce je šla Bračičeva brigada proti zahodu do bližnjega kmeta Bukovnika. Tu jo je ponoči na 9. maj razveselilo izredno presenečenje. Prek radia so izvedeli za vest, ki so jo že nekaj časa pričakovali, da je nacistična Nemčija kapitulirala. Kljub utrujenosti borci vso noč niso spali. Od veselja je padlo tudi nekaj strelov. Bili so nekakšna sprostitev od vojne more, ki je tiščala vse borce. Najdaljšo pot je od 7. do 9. maja od vasi Sele pri Kotljah do Zeca pri Reberci prevalila Šercerjeva brigada. V Železni Kapli se je zapletla v dveurni boj *i* Nemci, ki se niso hoteli vdati. V boju je utrpela več žrtev. Tu-

Brigada na pohodu od Žitare vasi proti Galiciji na Koroškem
9. 5. 1945

di Tomšičeva brigada se je **8**. maja na pohodu spopadla. Pri Žitari vasi je naletela na zloglasno 14. SS divizijo Galizien in je imela v boju občutne izgube. Uspešen pa je bil njen jurišni vod, ki je z zapienjenim tovornjakom vdrl v postojanko Šentlipš, razorožil orožnike in zaplenil precej orožja in streliva.[71]

Tri brigade 14. u. divizije so se **8**. maja s prihodom na območje Železne Kaple približale območju, na katerem je bilo veliko nemške in madžarske vojske, ki se je iz raznih strani umaknila na Koroško, edino avstrijsko pokrajino, kamor ni prišla še nobena vojaška enota držav protifašistične koalicije. Tako je bila 14. u. divizija prva večja zavezniška enota, ki je že **6**. maja popoldne prišla na avstrijsko koroško ozemlje.[72]

Od Bukovnika nad Reberco je Bračičeva brigada krenila proti Galiciji 9. maja že ob 5. uri zjutraj. Na čelu kolone je bil 4. bataljon-internacionalni. Na dostopu v Galicijo je naletel na ogenj in na odpor Ukrajincev in Nemcev. Tudi tokrat so jih borci z odločnim jurišem in po krajšem boju prisilili k vdaji. Ranjena sta bila dva borca, ujetih pa je bilo 78 sovražnikovih vojakov in starešin, medtem ko se je del sovražnikove posadke prebil čez Dravo. Štab brigade je v poročilu pou-

Tretji bataljon brigade v Galiciji na Koroškem 9. 5. 1945

daril, da so zaplenili mnogo orožja, streliva, vojaške opreme in hrane ter da so del plena, ki ga niso potrebovali, spravili v skladišča.[73]

Brigadno poročilo dopolnjujemo s prispevkom Francija Strleta, ki navaja, da je potem prišlo do hujšega boja pri dravskem mostu in daje tisto dopoldne prišel kot odposlanec čez most nemški polkovnik, ki je izjavil, da bodo nemške sile branile obrambno črto na Dravi. Polkovnik Peter Stante-Skala in podpolkovnik Ivan Kovačič-Efenka sta mu odgovorila, da bodo brigade 14. u. divizije brez zadržka rušile nemške utrdbe in osvobajale slovensko Koroško. O tem govori delno tudi radijska brzojavka štaba 4. operativne cone z dne 9. ma-

ja: »14. divizija brez **6**. in **11**. brigade danes ob **8**. uri pod težkimi pogoji prispela do Drave v Galiciji. Na Dravi so prenehale bitke šele na intervencijo zavezniškega oficirja. Razmestitev enot: **1**. brigada vzhodno od jezerske ceste, 13. brigada zahodno od jezerske ceste vključno v Ziljsko dolino, 2. brigada severno od Drave. Koroški bataljoni včeraj vkorakali v Celovec... Od Skale.«

Ker je bil od **8**. maja v Celovcu že Kokrški odred z dvema bataljonoma in jurišno četo, Bračičeva brigada ni izsiljevala prehoda čez Dravo pri Galiciji. Vendar je primorala k vdaji

Vojni plen Bračičeve brigade maja 1945 na Koroškem

Kvizlinški in nemški vojaki v partizanskem ujetništvu pri Galiciji na Koroškem, maj 1945

Častniki Bračičeve brigade ob zaplenjenem orožju na Koroškem, maj 1945

polkovnika 14. SS divizije Galizien z 2500 možmi, zasegla ogromno orožja, konj, vozil in opreme. Brigada je v Galiciji pustila svoj 4. bataljon, medtem ko je 3. bataljon poslala s to-

vornjaki po desni strani Drave proti Beljaku. Britanci so ga ustavili in mu niso dovolili vstopa v mesto, zato se je vrnil v Borovlje, kamor je po umiku Koroškega odreda že prej prišel štab brigade s 1. in 2. bataljonom. Brigada je skupaj s Koroškim odredom dobila nalogo, da zapre pot umikajočim se nemškim in kvizlinškim silam, ki so se valile k Borovljam prek Ljubelja.[74]

Dokumente dopolnjujemo s pričevanji udeležencev. Komandant brigade Andrej Cetinski navaja, da so imeli na cesti od Bukovnika do Galicije kaj videti. Nemci so ob umiku zažgali več tankov, oklepnih avtomobilov, tovornjakov in pustili več onesposobljenih topov. Politični komisar Stane Kink omenja, da so vstop v postojanko v Galiciji branili Nemci in Ukrajinci. Po krajšem odporu so se Nemci umaknili na dravski most in z močnim ognjem iz orožij onemogočili brigadi prehod čezenj ter nadaljevanje pohoda proti Celovcu. S pridobljenim orožjem v Galiciji je brigada izpopolnila oborožitev svojih enot. Z zaplenjeno motorizacijo je bistveno povećala svojo gibljivost. Cetinski omenja, da se je skoraj vsa brigada v Galiciji preoblekla v nemške uniforme, ki so jih zaplenili v skladiščih, nekateri pa so si na glave poveznili tudi nemške čelade. Tudi Cetinski poudarja, da so Nemci z močno ognjeno zaporo preprečili prehod brigade čez Dravo. Prav čez ta most so se potem pripeljali s štirimi ali petimi džipi Angleži z radijsko postajo. Hoteli so si ogledati razmere do Železne Kaple. Njihove zahteve je prevajal dr. Herbert Zaveršnik. Štab brigade jim je odobril nadaljnjo vožnjo pod pogojem, da oni omogočijo prehod brigade čez Dravo. Čez dobre pol ure so po radijskem dogovarjanju s svojim poveljstvom sporočili, da odklanjajo predlog štaba Bračičeve brigade, ter zahtevali, da jih brezpogojno pustijo na pot v Železno Kaplo. Štab brigade je popustil in jim ustregel, saj je od njih pričakoval lojalno zavezniško sodelovanje. Zaradi hladnega obnašanja Angležev so bili partizani zelo razočarani. Člani štaba brigade so pričakovali, da se bodo ob prvem srečanju z zavezniki prisrčno rokovali, če že ne objeli, vendar se zaradi vedenja Angležev še dostojno pozdravili niso.[75]

Izredne sreče je bil deležen ob prihodu v Galicijo komandant 4. bataljona Martin Kumer. Ko je predhodnica njegove-

ga bataljona ugotovila, da je na predstraži v manjšem objektu okoli 30 Nemcev in Ukrajincev, se je s kolesom po partizansko zapeljal mednje. Ker je znal precej dobro nemško, so se mu vdali, kot je od njih zahteval. Toda eden od Ukrajincev je ušel ter opozoril glavno posadko, da jih prihaja pozivat k vdaji partizanski komandant. Kumer je šel naivno proti njim. Toda sovražniki so ga napadli, ga razorožili, mu raztrgali bluzo, odtrgali položajne znake in mu surovo sneli daljnogled. Potem ga je oborožen Ukrajinec vodil v štab ali na streljanje. Na srečo so Nemci in drugi iz Kumrovega bataljona opazili, kaj se dogaja. Pohiteli so reševat svojega komandanta. Toda Ukrajinci in Nemci iz postojanke so se razvrstili v strelce ter šli proti borcem 4. bataljona. Kumer je izkoristil trenutek nepazljivosti svojega stražarja, ki se je ob njem poganjal na njegovem kolesu. Z vso silo ga je prevrnil čez kolo v jarek in stekel k svojim, ki so začeli takoj z njim na čelu z uspešnim jurišem in so postojanko zavzeli. Nekaj sovražnikov je padlo, precej pa jih je zbežalo na konjih. Potem so zavzeli graščino in podili sovražnika čez dravski most.[76]

Na pohodu k boroveljskima mostovoma je Bračičeva brigada zajela avtobus, v katerem je bil z mnogimi svojimi sodelavci tudi šef gestapovske izpostave Kranj Rudolf Messner. Vse nevarne naciste, obremenjene s številnimi zločini, so z avtobusom odpeljali proti Črni na Koroškem in jih predali ustreznim organom v nadaljnji postopek.[77]

Če se vrnemo k pospešenemu pohodu treh brigad 14. udarne divizije na Koroško, ugotovimo, da so se brigade kjub napadom na sovražnikove enote in postojanke ter sovražnikovim nasprotnim napadom prebile dokaj daleč. Na severu je z osvoboditvijo Velikovca 9. maja 1945 prišla najdlje Šercerjeva, na zahodu do Borovelj Bračičeva, medtem ko je Tomšičeva brigada razoroževala in obvladovala sovražnikove enote na območju Sinče vasi, osvobodila Pliberk ter se usmerila proti Dravogradu in Ravnam na Koroškem. Štirinajsta divizije je tako že 9. maja do 10. ure dopoldne obvladala vso Celovško kotlino, vzhodno od črte Krka —Grabštajn — Borovlje ter ozemlje južno od reke Glinice. S tako pospešeno dejavnostjo je divizija prehitela Britance za okoli osem ur, saj so se njihovi patruljni tanki pojavili na teh ob-

močjih komaj 9. maja proti večeru.[78] S tremi brigadami 14. divizije je **8**. maja prišel v bližino Železne Kaple tudi 4. bataljon 3. brigade Narodne obrambe (NO), ki jo je naslednji dan osvojil in ob tem razoročil 500 Nemcev, Ukrajincev in drugih.[79] Z razoroževanjem je 4. bataljon NO nadaljeval tudi 10. maja. Po sporu z angleško tankovsko skupino se je 4. bataljon NO s tovornjaki odpeljal v Velikovec. Komando mesta in nastanišča v Železni Kapli pa je predai 4. bataljonu Bračičeve brigade.[80]

Pomembno vlogo pri uničevanju sovražnikovih postojank, razoroževanju nacističnih in kvizlinških enot so odigrali tudi odredi. Kokrški odred je po uspešni osvoboditvi 650 begunjskih zapornikov, zajetju posadke zaporov in zaplembi orožja krenil 5. maja proti Celovcu. Skupaj s Koroškim odredom je 7. maja napadel sovražnikovo postojanko v Bistrici v Rožu in še nekaj manjših postojank. Zajel je več sto sovražnikov, osvobodil **220** političnih jetnikov in zaplenil veliko orožja. Koroški odred pa je na pohodu proti Celovcu razorožil močno sovražnikovo postojanko Sele —Fara. Iz Šmarjete pri Borovljah je sovražnikova posadka pobegnila **6**. maja pred Koroškim odredom sama, 7. maja pa se je iz Borovelj umaknila tudi močna sovražnikova enota. Medtem je Kokrški odred zaplenil v Bistrici v Rožu motorizacijo in vlak ter se skupaj z britansko motorizirano enoto odpeljal **8**. maja v Celovec. Tu so naleteli na ameriško enoto, ki se je pripeljala v Celovec približno pol ure pred njimi. V Celovec je za motorizacijo pripeljal tudi vlak z 2. bataljonom Kokrškega odreda in z nekaj oFicirji Koroškega odreda.

Popoldne **8**. maja je prišel v Celovec s sodelavci Egon Remec-Borut, nekdanji načelnik Bračičeve brigade, ki je bil imenovan za komandanta poveljstva koroškega vojnega območja v Celovcu in komandanta mesta Celovca. Za političnega komisarja obeh poveljstev je bil imenovan bivši politični komisar Bračičeve brigade Janez Petje-Jovan.

Partizanski aktivisti so prišli **8**. maja v Celovec pred zavezniškimi in pred partizanskimi enotami. Zavzeli so nekaj pomembnih objektov, razoroževali sovražnike in opravljali druge najnujnejše vojaške in politične naloge tistih burnih dni.

Sledeč strateško političnim ciljem Titovega povelja za čimprejšnji prihod na Koroško še pred zavezniki, sta sem krenila prve dni maja tudi motorizirani odred 4. armade JA in Jeseniško-bohinjski odred. Tudi ti enoti sta se z boji prebili na Koroško, razbijali sovražnikove postojanke, razoroževali sovražnikove enote in znatno prispevali k uspešnim sklepnim operacijam na Koroškem.[81]

Vdaja generalpolkovnika Alexandra Löhra

V dneh, ko so se na Koroškem utrdile tri brigade 14. u. divizije, štirje odredi in ko se je razplamenel narodnoosvobodilni boj domaćih koroških enot in političnih organizacij, je v ne preveč oddaljenem zaledju vse vrelo. Z Balkana so se valile pod pritiskom naglo napredujočih armad JA nemške in kvizlinške divizije ter armade, katerih cilj je bil doseći anglo-ameriške zaveznike na Koroškem, se jim vdati in se tako izogniti zasluženi kazni za storjene zločine v Jugoslaviji in drugod.

Da je sovražnim hordam dobesedno gorelo pod nogami, nam pove tudi sestanek **6**. maja v Gradcu, kjer je dal feldmaršal Albert Kesselring generalu Maksimilianu de Angelisu, komandantu 2. tankovske armade, in generalpolkovniku Alxandru Löhru, komandantu nemške skupine armad E nalog, da kar največ svojih enot umakneta na zasedbena območja anglo-ameriških čet. De Angelisu je umik do zahodnih sii skoraj v celoti uspel. Z Löhrovo armado je bilo drugače. Z umikom svojih velikanskih enot je začel A. Löhr iz Zagreba in Karlovca 7. maja. Zaradi porušenih cest in mostov so se nepretrgane pehotne, motorizirane in konjeniške kolone prebijale po ozkih cestah z veliko težavo in počasi. Ker je predvideval od Celja proti Dravogradu še večje težave, se je **Löhr** odločil za stransko cesto Šoštanj — Crna. Toda zaradi vdaje čelne divizije pri Šoštanju, ki jo je napadel zaščitni bataljon štaba 4. operativne cone, je njegova armada obtičala v dolinah Savinje in Pake. Po radijski razglasitvi brezpogojne vdaje

nemške vojske je Löhr pozval predstavnike JA v svoj štab na pogajanja. Pismo je 9. maja dopoldne pripeljal v Radmirje major iz Löhrovega štaba in ga izročil političnemu komisarju **14**. u. divizije Ivanu Dolničarju-Janošiku, ki je bil takrat s Šlandrovo in Zidanškovo brigado v Zgornji Savinjski dolini na pohodu na Koroško. Dolničar je s svojimi sodelavci privolil v sestanek, toda ne v Braslovčah, temveč v Letušu. Ob 13. uri so prišli oboroženi v Letuš v Šulcerjevo gostilno: Ivan Dolničar, prevajalec Jože Šacer (obveščevalec iz Zidanškove brigade) in njuna spremljevalca Ciril Gregor ter Anton Tevž-Sašo (bataljonski komisar iz Šlandrove brigade). Löhr je bil že tam. Okoli gostilne je Löhra varovaio več oklepnih avtomobilov, in mitraljezov. Moramo povedati, da je Löhr ob kapitulaciji vseh oboroženih nemških sii ukazal sebi podrejenim armadam in enotam, naj ob polnoči med **8**. in 9. majem prenehajo s sovražnostmi, ražen če bi bile napadene, in naj se ravnajo po navodilih pooblaščenih oficirjev vrhovnih poveljnikov jugoslovanske, angleške in Rdeče armade. Na pogajanjih v Letušu Löhr ni pristal na brezpogojno kapitulacijo. Doseči je hotel predvsem to, da bi njegove enote po oddaji težkega orožja zapustile jugoslovansko ozemlje. Proti koncu pogajanj pa je pristal, da bo ukazal svojim enotam, naj se ustavijo. Pristal je tudi na nadaljevanje pogajanj v štabu 4. operativne cone. Na Dolničarjev predlog se je Löhr s člani svojega štaba odpeljal v Topolšico. Tu je Dolničar predai Löhra in njegove generale podpolkovniku Matevžu Hacetu, političnemu komisarju 4. operativne cone, in majorju Petru Brajoviću, načelniku istega štaba. Po nadaljevanju pogajanj je Löhr 9. maja 1945 nekaj pred polnočjo podpisal dokument o vdaji svoje vojske. Za štab 4. operativne cone sta bila podpisnika Matevž Hace in Petar Brajović.

Vzrokov, zakaj je pristal Löhr na vdajo, je več. Najmočnejši je bil gotovo v dokaj neugodnih razmerah, v katerih se je znašel po kapitulaciji Nemčije z ostankom še zmeraj velikih enot. Dalje je ugotovil, da ima opraviti z dobro organiziranimi in borbenimi enotami 4. operativne cone ter z armadami JA, ki so mu sledile. Močan vtis je napravila nanj tudi navzočnost britanske vojaške misije pod vodstvom majorja D. C. Owena. Štab cone je o Löhrovi kapitulaciji takoj obve-

stil Glavni štab JA za Slovenijo in navedel, da šteje Löhrova vojska na Spodnjem Štajerskem 300.000 mož.[82]

Löhrova vdaja je olajšala razoroževanje okupatorjevih enot, toda bojev s tem še ni bilo konec. V času Löhrove kapitulacije so bile vse prometnice do Celja in naprej do Koroške zatrpane z okupatorskimi in s kvizlinškimi enotami. Ker je imel štab 4. operativne cone le svoj zaščitni bataljon, ki ga je okrepil z moštvi vojaških kurirskih postaj, so postale razmere za vojaške in politične dejavnike zlasti v Šaleški dolini zelo neugodne. Dne 10. maja sta politični komisar in načelnik štaba cone z depešo obvestila Glavni štab JA za Slovenijo, da bi se Löhr želei pogovoriti s članom Glavnega štaba JA Slovenije zaradi ujetniških taborišč za svoje enote. Menil je, da je Spodnja Štajerska premajhna za razmestitev in prehrano 300.000 vojakov, zato predlaga, da bi čimprej poslali večje enote, ki bi razorožile velike množice Nemcev. Štab cone je šel 11. maja z večino zaščitnega bataljona iz Topolšice v Velikovec, kjer sta že bila njegov komandant Peter Stante-Skala in pomočnik načelnika Franc Primožič-Marko. Za nadzor nad Löhrovim štabom so določili majorja Ivana Majnika-Džemsa, ki pa je odšel v Glavni štab JA Slovenije v Ljubljano, da bi jim podal informacijo o težavah v Šaleški dolini in drugod zaradi odsotnosti večjih operativnih enot JA in zaradi množice sovražnikovih enot. Majnik se je vračal iz Ljubljane v noči na 12. maj s skupino funkcionarjev CK KPS, narodne vlade in Glavnega štaba JA za Slovenijo. Njihova naloga je bila usmerjati delovanje političnih organizacij na Štajerskem in Koroškem ter povezovati delovanje štabov jugoslovanskih armad, ki so prodirale na območja severovzhodne Slovenije z enotami 4. operativne cone. Odsotnost ustrezne vojaške enote je med tem izkoristil ujeti Löhr. Njega in njegov štab je stražila le manjša enota novo mobiliziranih z nekaj starejšimi borci. V tem času so se začele nekatere nemške enote ponovno oboroževati. Nemci so s tanki razpodili stražo komande mesta v Šoštanju. Löhr je 12. maja nekaj pred 14. uro s svojim ožjim štabom zapustil Topolšico ter s 104. lovsko divizijo in z deli nekaterih drugih enot krenil prek Zavodenj in Sv. Vida (Šentvid) na Koroško.[83] Löhr se je po pobegu s svojimi sodelavci ustavil v Bistrici pri Pliberku, kjer gaje 13. maja od-

Itril major Majnik. Naslednji dan je bil Löhr v Grebinju. Na odločno zahtevo polkovnika Stanteta in podpolkovnika Dolničarja (ki je pobeglega Löhra najbolj zavzeto iskal) v angleškem štabu ter ob uspešnem posredovanju majorja D. C. Owna, šefa britanske vojaške misije pri štabu 4. operativne cone, so Löhra in njegove sodelavce Angleži 15. maja 1945 izročili predstavnikom štaba 4. operativne cone. Ti so jih 19. ali 20. maja 1945 predali v Velikovcu predstavnikom štaba 3. armade JA, ki so jih odpeljali v svoj štab v Maribor.[84]

* * *

Konec vojne se je naglo bližal. To je močno vplivalo na uspešno mobilizacijo novincev, na prihod prostovoljcev ter na vse večji priliv ubežnikov iz nemške vojske. Pozitivne posledice takšnih razmer so bile nagla številčna krepitev brigade in 21. aprila 1945 ustanovitev 4. bataljona-internacionalnega. Brigada je v tem času štela 777 borcev in se je razvijala v še močnejšo enoto, saj je od 10. do 30. aprila pridobila 590 novih borcev. V skladu s poveljem Glavnega štaba je brigada sredi aprila prešla v okrepljeno napadalno dejavnost na sovražnikove enote med Frankolovim in Zgornjo Polskavo ter začela uničevati cestne prometnice v tem prostoru. Minerji pa so uničevali železniško progo na območjih Poljčan in Slovenske Bistrice. V vsakodnevnih napadih na sovražnikove enote in vozila je bila brigada zelo uspešna. Začelo se je z zajetjem generala Heidenreicha 16. aprila na Prelogah, se nadaljevalo z napadom na postojanko na Prihovi, uničenjem dveh tovornjakov s tovorom v Pasjem Grabnu, avtomobila s Stirimi nemškimi oficirji na Prelogah, skupine vlasovcev, cisterne in tovornjaka z bencinom, vse na cesti v isti vasi. Posebno uspešna je bila brigada 24. aprila na Vrholah, kjer je najprej uničila tovornjak, ujela nekaj vojakov, potem pa napadla in uničila 6 tovornjakov s tremi prikolicami. V naštetih akcijah je pridobila precej orožja in streliva. V napadu na Križni vrh 25. aprila se je z orožjem vdalo 20 vojakov, ki so se vključili kot drugi ujetniki teh dni v brigado. Ta dan je v Draži vasi Padel komandant brigade Milenko Knežević, brigada pa je odbila sovražnikov napad pod Tolstim Vrhom in se vrnila na

obronke Pohorja. Za uspešno vojaško dejavnost od 20. d_0 27. aprila je brigada prejela priznanje štaba 4. operativne cone. V maju je brigada nadaljevala z uspešnimi napadi na sovražnike na prometnicah in z mobilizacijo. Samo 1. in 2. maja je pridobila 181 novincev.

Glavni štab je 2. maja ukazal začetek sklepnih operacij za osvoboditev Štajerske in Koroške. Štab 14. u. divizije pa je poslal brigadam ustrezna navodila za izvajanje okrepljene vojaške dejavnosti, za ravnanje z vojnimi ujetniki, uslužbenci okupatorskih oblasti, za vzpostavljanje lokalnih vojaških poveljstev, za delovanje javnih služb, industrije in preprečevanje uničevanja državnega premoženja.

Ker je predvideval bližajoči se zlom nacistično-kvizlinških sii, je Glavni štab opozoril na sodelovanje vojaških enot z novo nastajajočo oblastjo in s političnimi organizacijami.

Na poti na Koroško je Bračičeva brigada 3. maja brez uspeha napadla Vitanje. V noči na **6**. maj je razbila in zavzela močno sovražnikovo postojanko v Žerjavu ter zaplenila precej orožja in streliva, ki ga je nujno potrebovala. Potem se je brigada uspešno spopadla s sovražniki pri Reberci, razbila močno postojanko v Galiciji, se bojevala na območju do Drave, zajela prek 2600 sovražnikovih vojakov, pridobila veliko orožja, streliva, tovornjakov, opreme in se zvečer 9. maja utrdila v Borovljah. Odlično oborožena, opremljena in motorizirana je sedaj štela čez **1000** borcev.

OPOMBE

[1] **Povelje štaba 14. u. divizije JA z dne 13.4. 1945, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 60, z opombami št. 3, 4, 10.**

[2] **Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 16.4. 1945, AINZ, f. 339/IV.**

[3] **Lojze Dolničar, Uspešna akcija, TV-15, z dne 16.4. 1987. Pripomba: Lojze Dolničar je napačno navedel, daje napad izvedel 4. bataljon-jurišni. Iz besedila je razvidno, da od 24. 3. 1945 po ukini-**

tvi 2. bataljona do 20. 4. 1945 ni bilo 4. bataljona. Dolničarja je zavedlo to, ker sta bila poprej s Tomšičem v 4. bataljonu. Da je resnično napadel 2. bataljon, je dvakrat napisano tudi v že navedenem dnevnem poročilu štaba Bračičeve brigade za 16. 4. 1945.

[4] Prof. dr. Herbert Zaveršnik, izjava v AMNOM in ustni vir.

* Boris Požar, izjava, AMNOM.

[6] Depeše štaba 4. operativne cone z dne 18., 19., 20., 21. 4. 1945 jn 2. 5. 1945, AINZ, f. 46/11, 86/11, 333.

[7] Hace, Komisarjevi zapiski, II, str. 250; Pankrac Semečnik, predsednik skupščine občine Velenje, izjava z dne 6. 1. 1994, AMNOM.

[8] Jakob Štefančič, pričevanje, AMNOM.

[9] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 18.4. 1945, AINZ, f. 339/IV; Franc Zajiček, podatki v arhivu partizanskih bolnišnic P/2; Viktor Bogatin, pričevanje, AMNOM ; Lojze Penič, Prihova in njena okolica v NOB, 1963, str. 14.

[10] Kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.

" Dnevni poročili štaba Bračičeve u. brigade za 18. in 19.4. 1945, AINZ, f.339/lV; operacijski dnevnik štaba 14. u. divizije; pregled bojne dejavnosti 14. u. divizije JA, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 76, 135.

[12] Poročilo pomočnika političnega komisarja Bračičeve brigade z dne 4. 5. 1945, AS; Marjan Jager-Risek, pričevanje; kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM.

[13] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 20.4. 1945, AINZ, f. 339/IV; pregled bojne dejavnosti 14. u. divizije, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 135.

[14] Zlata Popović, izjava o Svetozaru Bojoviću, AMNOM.

[15] Franc Kancler, pričevanje, AMNOM; Martin Kumer, ustni vir.

[16] Poročilo pomočnika političnega komisarja Bračičeve brigade Leopolda Prošeka-Bajdukova z dne 4. 5. 1945, AS.

[17] Mesečno poročilo intendanture Bračičeve brigade z dne 1.5.1945, AMNOM.

[18] Kot opomba 16.

[19] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 21.4. 1945, AINZ, f. 339/IV.

[20] Kot opomba 17.

[21] Pregled bojne dejavnosti 14. u. divizije, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 135.

[22] Dnevni poročili štaba Bračičeve brigade za 22. in 23. 4. 1945, AINZ, f. 339/IV; pregled bojne dejavnosti 14. divizije, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 135.

[23] **Pregled bojne dejavnosti 14. divizije, Zbornik NOV, VI/19 dok. št. 135; Lojze Penič, Prihova in njena okolica v NOB, str.** 14

[24] **Svetozar Ipavec, pričevanje, AMNOM.**

[25] **Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 24.4. 1945 AINZ, f. 339/IV.**

[26] **Pregled bojne dejavnosti 14. divizije, Zbornik NOV, VI/19 dok. št. 135; Janez Petje, Jakob Štefančič, Marjan Jager, Viktor Bogatin, Tone Budna, Lojze Mesarič, pričevanja; Savo Vizjak, dr. Herbert Zaveršnik, magnetofonska zapisa, vse AMNOM.**

[27] **Pregled bojne dejavnosti 14. divizije, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 135; Andrej Cetinski-Lev, narodni heroj, Tone Mlakar, Peter Prelesnik, Stane Koprivnikar, Tone Budna, Jože Arbajter, dr. Herbert Zaveršnik, pričevanja, izjavi, AMNOM; Franci Strle, Prispevek k življenjepisu Milenka Kneževića, 1980 (neobjavljen), AMNOM; Milenko Strašek, Jezdec na belem konju, TV-15 z dne 13.9. 1979.**

[28] **Janez Petje, Padel je na pragu svobode, TV-15, z dne 15.5. 1975.**

[29] **Lojze Mesarič, pisni podatki o padlem Milenku Kneževiću z dne 26. 5. 1989, AMNOM.**

[30] **Marjan Prestor, predsednik odbora Bračičeve brigade, izjava v AMNOM. Pripominjamo, da so Loče samo 2 km južno od Draže vasi in da gre verjetno le za manjšo pomoto ali pa tudi ne. Bistvo te izjave je potrditev številnih pričevanj o ostrostrelcu, ki naj bi zadel Milenka Kneževića. O Kneževiću še nekaj življenjepisnih in drugih podatkov. Rodil seje 1922 v vasi Mljačanica na Knežpolju na Kozari. Živel je v kmečko-delavski družini s številnimi otroki. Po pokliču je bil delavec. Za NOB se je odločil kot vsa njegova družina 1941. Pridružil se je partizanskim prvoborcem na Kozari. V številnih bojih seje izkazal še v Bosni kot hraber in iznajdljiv bojevnik. Od borca je napredoval do komandirja čete. Čin poročnika je dobil oktobra 1943. Potem je opravil višji oficirski tečaj pri Vrhovnem štabu NOV in POJ. V Slovenijo je prišel s skupino oficirjev, ki jo je poslal vrhovni komandant. V 3. bataljonu Tomšičeve brigade so ga postavili 9. decembra 1943 za namestnika komandanta bataljona. V novem okolju so ga sprejeli tovariško. Tudi sam se je vanj vživel. Na pohodu divizije na Štajersko se je potrjeval kot odličen poveljnik. Konec marca 1944 je postal namestnik komandanta Tomšičeve brigade. Poveljstvo Bračičeve brigade je prevzel 13. junija 1944. V novi enoti je nadaljeval svojo in brigadno junaško pot. V septembru je bil povišan v kapetana. Oktobra je bila njegova brigada razglašena za udarno, za kar je imel zasluge tudi komandant. Milenko Knežević je bil živahen, včasih tudi eksploziven. Z borci je znal vzpostaviti pristne**

stike in jih popeljati tudi v juriše. Njegove vojaške sposobnosti so prišle do izraza zlasti v nenadnih spopadih in v bojih iz gibanja. Bil je vešč manevrskega bojevanja, v katerem je največkrat potolkel ali pregnal sovražnike. Pri sovražnikovi premoći pa je enote reševal iz obkolitev in drugih zagat. Oporo pri vođenju brigade je imel pri političnem komisarju Ivanu Dolničarju, pri nekaterih članih štaba brigade in pri bataljonskih štabih. Imel je izrazite sposobnosti partizanskega poveljnika. Osebno je bil hraber in se je udeleževal spopadov velikokrat v prvih bojnih vrstah. Zato je včasih v bojih izgubljal pregled nad celotno bojujočo se brigado. Bil je večkrat ranjen. Ustaši in Nemci so mu pobili skoraj vse člane družine in mnoge sorodnike. Zavzemal se je za ustrezne življenjske pogoje borcev, med katerimi je bil zelo priljubljen. Bil je vesele narave in je znal optimizem prenašati na vso brigado. Rad je prisluhnil pevskim zborom po enotah, nadvse pa je bil ponosen na brigadno godbo na pihala, od katere je velikokrat zahteval, da je igrala tudi med boji s sovražniki in jih na ta način begala, borce pa spodbujala. Prav zaradi godbe, pojočih enot, optimističnega poveljnika, vedrih sodelavcev so imenovali enoto pojoča brigada.

V dobrih desetih mesecih so komandanta Milenka spoznali tudi sovražniki, saj so morali prenekaterikrat bežati pred njegovo udarno brigado. Komandant Milenko je delal tudi napake, ki pa ne morejo zmanjšati njegovih uspehov pri vođenju brigade. Brigada je s padcem komandanta Milenka izgubila markantno osebnost narodnoosvobodilnega boja (Franci Strle, neobjavljen Prispevek k življenjepisu Milenka Kneževića, 1980; Milenko Knežević, mapa s številnimi podatki in prispevki o njem; Janez Petje, pričevanje, vse AMNOM; Janez Petje-Jovan, Padel je na pragu svobode; Milenko Strašek, Jezdec na belem konju; prek Grmeča in Kozare v Slovenijo, TV-15, 15. 5. 1975, 13. 9. 1979, 30. 10. 1980; Ivan Dolničar, Janez Petje, Ciril Gregor, ustni viri).

[31] Pregled bojne dejavnosti 14. divizije, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 135; dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 25. 4. 1945, AINZ, f. 339/IV; Tone Budna, pričevanje, AMNOM.

[32] AOSJ, Beograd.

[33] Povelje štaba 4. operativne cone z dne 10.4. 1945, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 52; Fajdiga, Zidanškova brigada, str. 140, 141, 275, 608-612, 614, 636, 638, 639, 650; NOV na Slovenskem, str. 983.

[34] Dnevna poročila Bračičeve brigade za 26., 27., 28.4. 1945, AINZ, f. 339/IV; pregled bojne dejavnosti 14. divizije, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 135.

[35] Dnevno povelje štaba 4. operativne cone za 28.4. 1945 AINZ, f. 339/IV.

[36] Dnevni poročili štaba Bračičeve brigade za 29., in 30. 4. 1945- depeša štaba 4. operativne cone št. 67 z dne 1.5. 1945, AINZ, f 339/IV, 46/11.

[37] Arhiv bolnišnice Jesen, AMNOM.

[38] Poročilo operacijskega odseka Bračičeve brigade z dne 5. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV, prof. dr. Herbert Zaveršnik, Saniteta 13. brigade Mirka Bračiča na Štajerskem, Zdravstveni vestnik št. 3, maree 1979, str, 177; dr. Zaveršnik, ustni vir.

[39] Poročilo pomoćnika političnega komisarja Bračičeve brigade z dne 4. 5. 1945, za čas od 1.3. do 30. 4. 1945, AS.

[40] Zbirka letakov, AMNOM, 163/a, 171/a, 172/a.

[41] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 1.5. 1945, AINZ, f. 339/IV; Martin Kumer, pričevanje, AMNOM.

[42] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 11.5. 1945, za 4. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV.

[43] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 2. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV.

[44] AOSJ, Beograd; Franc Kancler, izjava, AMNOM.

[45] Fajdiga,Zidanškova brigada, str. 672 — 674.

[46] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 3.5. 1945, AINZ, f. 339/IV; AOSJ, Beograd; Andrej Cetinski, Savo Vizjak, Franc Kancler, Martin Kumer, Tone Matičič, pričevanja, AMNOM.

[47] Andrej Cetinski, pričevanje, AMNOM.

[48] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 3.5. 1945, AINZ, f. 339/IV.

[49] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 4.5. 1945, AINZ, f. 339/IV.

[50] Franc Kancler, pričevanje, AMNOM; Franci Strle, Veliki finale na Koroškem, Ljubljana 1977,str. 44 (odslej Strle, Veliki finale).

[51] Povelje štaba 4. operativne cone z dne 2. 5. 1945; vojno poročilo štaba 14. divizije z dne 28. 10. 1945; povelje štaba 14. divizije z dne 4. 5. 1945 štaboma Tomšičeve in Bračičeve brigade, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 123, 129, 135, 154; Strle, Veliki finale, str. 36 — 48 ; NOV na Slovenskem, str. 989; Fajdiga, Zidanškova brigada, str. 683.

[52] Vojno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 11.5. 1945, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 138; Strle, Veliki finale, str. 49 —52; Vresnik, 3. brigada VDV-NO, str. 322. Vresnik navaja, da je bil 4. bataljon NO v zasedi proti Mežici. Iz njegovega besedila lahko

sklepamo, da ni bil 4. bataljon NO v spopadih s sovražniki, če bi bil, bi bilo to tudi navedeno v vojnem poročilu Bračičeve brigade, kjer so omenjeni boji med Mežico in Žerjavom samo med 2. bataljonom Bračičeve brigade in sovražniki.

[53] Andrej Cetinski, Svetozar Ipavec, Janez Jaklič, pričevanja, AMNOM.

[54] Strle, Veliki finale, str. 36 — 52.

[53] AOSJ, Beograd.

» AMNOM.

[57] Matevž Pokrivač, izjava v AMNOM; Zdenka Rogi, Fram in okolica v NOB, str. 31.

[58] Anton Ikovic — Marjan Linasi, Koroško partizansko zdravstvo, str. 321.

[59] Stane Kink, izjava v AMNOM, Miha Butara, ustni vir, Janez Petje, imenovanje; depeša št. 42 štaba 4. operativne cone z dne 12. 5. 1945, AINZ, f. 46/1 in Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 144.

[60] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 5. in 6. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV; Jakob Štefančič, pričevanje, AMNOM.

[61] Meškov dnevnik, AMNOM.

[62] Strle, Veliki finale, str. 25.

[63] Strle, n. d. str. 53.

[64] Matevž Pokrivač, izjava o padlem Francu Cvirnu, AMNOM; Zdenka Rogi, Fram in okolica NOB, str. 31.

[65] Ikovic-Linasi, Koroško partizansko zdravstvo, str. 314.

[66] AOSJ, Beograd.

[67] Andrej Veble, pričevanje 1988, Jože Tržan, Adolf Pleterski, Martin Kocjan, izjave iz let 1946 in 1947; Kulturno društvo »Viktor Strel«, Zidani Most, dopis z dne 19. 6. 1989, vse AMNOM. Med več posrednimi pričevalci smo se odločili za izjavo Andreja Vebleta, godbenika brigade, ki je takoj po vojni od soborcev izvedel, da je Viktor Strel padel na poti proti Borovljam verjetno 9. maja 1945, zadet od ustaške zasede. Največ izjav je podobnih, da je padel 10. 5. 1945 na območju Borovelj. Neposrednih pričevanj ni, vendar je razpoložljivo gradivo o padcu Strela dovolj prepričljivo.

[68] Dr. Tone Ferenc, Poslednji dnevi vojne v Sloveniji, Naša obramba, št. 6, junij 1970, str. 7.

[69] Strle, Veliki finale, str. 60, 156.

[70] Dr. Tone Ferenc, glej op. 68. Generalpolkovnik Löhr naj bi imel po izjavi Ivana Dolničarja nazadnje pripravljeno poveljniško mesto v Bistrici pri Pliberku, kamor seje po pobegu iz Topolšice zatekel (I. Dolničar, pisna pripomba, AMNOM).

[71] Dnevna poročila štaba Bračičeve brigade za 5., 6., 7., 8. 5. 1945; Silvo Grgič-Šimen, Najbolj krvavi boj Bračičeve brigade, TV-

15 od 10. 7. do 2. 10. 1960; Andrej Cetinski, Stane Kink, pričevanje AMNOM; Strle, Veliki finale, str. 53 — 59.

[72] Glej op. 69.

[73] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 11.5. 1945 za 9. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV.

[74] Strle, Veliki finale, str. 116; Marjan Jager, ustni vir, Anton Budna, pričevanje, AMNOM.

[75] Andrej Cetinski, Stane Kink, pričevanji, AMNOM.

[76] Martin Kumer, Andrej Cetinski, Stane Kink, Marjan Jager, pričevanja, AMNOM.

[77] Karei Forte, Miha Butara, ustna vira; Strle, Veliki finale, str. 198, 199; Ivan Jan, Odstrte zavese, Ljubljana 1992, omenja zloglasnega šefa izpostave varnostne službe-SD v Kranju Rudolfa Messnerja. Jan je posebej izjavil, da mu dogodek z zajetjem avtobusa pri Borovljah ni znan (Ivan Jan, ustni vir, 23. 7. 1992).

[78] Strle, Veliki finale, str. 112-118.

[79] Strle, n. d. str. 59.

[80] Vresnik, Tretja brigada VDV-NO, str. 322 — 325.

[81] Strle, n. d., str. 70- 129.

[82] Löhrove enote so ob prihodu na slovenska tla maja 1945 skupaj z ustaši in četniki štele okoli 240.000 mož (Strle, n. d. str. 166, 167); Ciril Gregor, izjava, AMNOM.

[83] Ževart, NOB v Šaleški dolini, str. 604 — 609; Strle, n. d., str. 156- 164.

[84] Strle, n. d., str. 273 — 280. Löhr je bil v Beogradu pred vojaškim sodiščem obsojen na smrt.

12 ZADNJI BOJI NA KOROŠKEM, PRIDOBITEV PETEGA BATALJONA, BOLEČI UMIK S KOROŠKEGA, ZDRUŽITEV S ŠLANDROVO BRIGADO (od 9. 5. do druge polovice junija 1945)

Pred najtežjim — boroveljskim bojem

V prejšnjem poglavju smo opisali, v kako težavnih razmerah se je znašla Bračičeve udarna brigada ob prihodu 9. maja 1945 v Borovlje. To je bilo poldrugi dan pred najtežjim bojem brigade, po srditih bojih na pohodu na Štajersko.

Poglejmo si pomemben odlok štaba Bračičeve brigade, napisano v Borovljah dne 10. maja 1945. V njem je uvodoma navedeno: »Ker je bivši Koroški odred vključen v 13. brigado kot 4. bataljon, se preimenuje prejšnji 4. internacionalni bataljon v 5. bataljon.« V drugem delu odloka je govor o razmestitvi bataljonov, uvajanju strogega reda in discipline ter o pravilnem odnosu do prebivalstva. Štab je dalje zahteval, da se vsak prekršek borcev kaznuje strogo, vendar pravično. Kamor bodo prišli, naj na javnih poslopjih razobesijo jugoslovanske, na zasebnih pa slovenske zastave. Avstrijske zastave naj odstranijo. 2. in 3. bataljonu je bilo ukazano, naj se namestita v boroveljski šoli, 4. bataljon pa naj bi se namestil, kot je bilo ustno dogovorjeno. Odlok posebej poudarja: »Skrbite, da se bo naša vojska obnašala kot disciplinirana regularna

armada ... Vzgajajte jih v samozavestne in disciplinirane vojake.« [1]

Odlok z dne 10. maja navaja torej tudi številčno okrepitev brigade, ki je prišla iz Koroškega odreda, kar je zahtevalo nekaj organizacijskih in kadrovskih izpopolnitev ter sprememb. Med drugim so ustanovili mitraljesko četo, ki je štela 50 borcev, in avtokomando z 12 šoferji in pomočniki. Iz Borovelj je šel 10. maja intendantski oficir Stane Potrč-Iztok za šefa intendantskega odseka Koroškega vojnega območja, nekaj dni pred njim pa je šel iz brigade v intendanturo 4. operativne cone intendantski oficir Franc Logonder-Hribovski.[2]

Zaradi precejšnje zapletenosti in nejasnosti navedb v dokumentih in v spominskih virih se moramo nekoliko pomuditi pri uradnem podatku, ki se v dokumentih nekajkrat ponovi, da je bil Koroški odred 10. maja vključen v Bračičevo brigado in je tu dobil zaporedno številko 4. bataljon. Iz dnevnih poročil brigade in drugih dokumentov ter literature je nesporno razvidno, da je brigada 10. maja 1945 pridobila nov bataljon in je tako imela od tèga dne pet bataljonov. Ker je bilo v teh dneh precej organizacijskih sprememb v Bračičevi brigadi, Koroškem odredu in v drugih enotah, je po šestinštiridesetih letih razumljivo, da so večini udeležencev te nadrobnosti v spominu zblede. Dokumenti nam ne nudijo vseh potrebnih podatkov. Po obstoječih virih pa le lahko ugotovimo bistvene podatke o 4. bataljonu oziroma o Koroškem odredu. Ocenjujemo, da je novi bataljon nastal iz skupin borcev Koroškega odreda, iz enot Bračičeve brigade in verjetno iz skupine novincev, ki so se vsak dan v večjem številu vključevali v brigado. Ta tako imenovani 4. bataljon je nastajal nekaj dni. Dne 10. maja je štel 122 borcev, po seznamu 450, 12. maja, koje dobila brigada od Koroškega odreda 1. in 2. bataljon, pa že 383 borcev (po seznamu 572). Poudarjamo: Ob ustanovitvi novega bataljona **10**. maja brigada ni pridobila, kot se navaja v dokumentih, celotnega Koroškega odreda, ki je imel štiri bataljone, temveč le skupino borcev v moči skromnejšega partizanskega bataljona. To nam med drugim potrjuje tudi 11. maj 1945, ko se je Koroški odred v formaciji štirih bataljonov bojeval pri Borovljah na položajih zahodno od Bračičeve brigade.[3]

Formacija in številčno stanje brigade 10. maja 1945

Enota	navzoči	odsotni	po seznamu
štab brig, s prištabjem	96	-	96
1. bataljon	30*	164	196
2. bataljon	111	54	165
3. bataljon	144	64	208
4. bataljon	122	450	*512***
5. bat. internacionalni	299	17	316
specialna četa	22	—	22
mitraljeska četa	43	7	50
avtokomanda	12	-	12
skupaj	879	756	1.637

10. maj je bil natrpan z mnogimi dogodki, ki so zahtevali od ožjega in širšega štaba brigade veliko strokovnega organizacijskega dela. Poleg že naštetih organizacijskih in drugih del moramo omeniti pohod 3. bataljona, ki naj bi vzpostavil zaporno črto. Na pot proti Beljaku je krenil 10. maja zjutraj na tovornjakih pod poveljstvom Marjana Jagra-Riska in Ivana Šipka-Vanja. Tu pa je prišlo do spora z Angleži, ki so odločno zahtevali, da se bataljon vrne v Borovlje. Oborožen spopad je preprečil štab brigade, ki je po kurirju ukazal 3. bataljonu, naj se vrne v Borovlje.[5]

Iz Borovelj seje 10. maja s tovornjaki odpeljala do Beljaka tudi 3. četa 1. bataljona, vendar so jo kot že prej 3. bataljon Angleži vrnili proti Borovljam. Na povratku je 3. četa izsilila prehod čez humperški most in se zopet odpeljala do Beljaka, vendar so jo Angleži ponovno zavrnili in se je vrnila v Borovlje po bojih **11**. maja.[6] Zaradi okvare na tovornjaku se je od motorizirane kolone 3. čete 1. bataljona ločil politični komisar te čete Štefan Ipavec z okoli 35 borci. Ko so popravili tovornjak, so se, iščoč svojo 3. četo, pripeljali v Beljak. Tu

* Številčno stanje 1. bataljona je tako majhno, ker so bili deli bataljona na pohodu proti Beljaku in Celovcu.

** To je verjetno številčno stanje celotnega Koroškega odreda, ki se je od 10. do 12. maja 1945 delno in postopoma vključeval v Bračičevo brigado s približno polovico svojih borcev.[4]

so imeli težave z angleškim poročnikom in polkovnikom, ki sta jih po dolgotrajnih razgovorih napotila v Celovec. Tako tudi ta skupina ni sodelovala v bojih 11. maja v Borovljah.[7]

V odsotnosti 3. bataljona in delov 1. bataljona so druge enote brigade in Koroški odred **10**. maja na območju Borovelj in v širši okolici razoroževali sovražnikove enote. Pri tem so imeli velike težave zlasti z esesovskimi in kvizlinškimi enotami. Nekatere od teh so si, potem ko so odložile orožje, izsilile prehod proti Angležem. Vojne ujetnike so vodili začasno na nogometno igrišče v Borovljah, 5. bataljonu pa je štab ukazal, da pripravi ustrezno ujetniško taborišče pri Železni Kapli, kamor se je premestil 11. maja 1945. Peti bataljon je s seboj odvedel veliko število vojnih ujetnikov. Vsem je moral zagotoviti prehrano, bivanje in jih dobro zastražiti.[8] Med ujetniki je bilo precej posameznikov in skupin zelo napadalnih. Tako je v Železni Kapli neki esesovec z letvo udaril po glavi operativnega oficirja 5. bataljona podporočnika Franca Kanclerja, ki je zaradi močnega udarca omedlel. Nemec seje polastil brzostrelke ter spodbujal skupino somišljenikov k pobegu in uporu. To je preprečil razsodnejši nemški častnik z nekaj pokornimi ujetniki. Nekaj posameznikom pa je ob tem poizkusu upora le uspelo pobegniti.[9] Peti bataljon je po poznejših poročilih štaba brigade odpeljal iz Železne Kaple 2.500 vojnih ujetnikov Nemcev, Avtrijcev, Ukrajincev (vlasovcev), Madžarov, Slovakov, Italijanov in ujetnikov drugih narodmnosti.[10] Pri Kranju je namenoma zakrivil hudo prometno nesrećo šofer džipa 5. bataljona — Nemec, ki je na serpentinah skočil iz vozila in zbežal. Avtomobil je pokopal pod seboj kurirja in ženo nekega oficirja, ki sta umrla, kapetanu Lazu Božiću, operativnemu oficirju 14. divizije, je polomil obe nogi, samo praske pa je odnesel politični komisar bataljona Svetozar Bojović. Vse ujetnike in veliko število ljudi, ki so jih dobili po poti, skupaj okoli **6.000**, so oddali vojaškemu ujetniškemu taborišću v Samoboru. Tu so oddali tudi vse borce 5. bataljona (tujih narodnosti), ki je med pohodom narastel na okoli 400 mož. Štab 5. bataljona se je s še nekaj spremljevalci pridružil brigadi zopet v Ivniku v Avstriji.[11] 5. bataljon (internacionalni) Bračićeve brigade je štel 13. maja 299 navzočih borcev oziroma po seznamu 316.[12]

Vračamo se k umikajočim se množicam sovražnikovih vojska iz ljubljanske kotline. Na tisoče Nemcev, domobrancev, ustašev, vlasovcev, četnikov in drugih je bilo na pohodu skozi Tržič in čez prelaz Ljubelj. Manjše predhodnice in bojne patrulje so že pritiskale na Koroški odred in Bračičevo brigado južno od Borovelj. Bračičeva brigada je dobila povelje, da skupaj s Koroškim odredom, ki ji je bil takrat podrejen, prepreči sovražnikovim kolonam prehod čez Dravo. Povelje je poslal polkovnik Peter Stante-Skala, komandant 4. operativne cone že 9. maja 1945, koje bila brigada še v Galiciji. Takrat je dobil tudi ukaz za pohod do Beljaka 3. bataljon Bračičeve brigade, o čemer smo že govorili. Kako velika in nevarna je bila množica, ki je prihajala od Ljubelja, so se v štabu Bračičeve brigade in v štabu cone dobro zavedali.

Dopoldne 10. maja je v Borovljah obiskal štab Bračičeve brigade polkovnik Peter Stante-Skala. Komandant brigade Andrej Cetinski mu je dal podatke, ki jih je zbral šef OC Savo Vizjak s sodelavci, o kopičenju večtisočglave množice sovražnikov od Ljubelja prek Podljubelja do Struge blizu Drave. Ocenili so, v katerih smereh bi se lahko sovražnikove enote prebijale proti Angležem. Polkovnik Stante je obljubil, da bo storil vse, da bodo na zaporni črti sodelovale tudi enote motoriziranega odreda 4. JA ter tankisti angleške vojske. Ob odhodu je polkovnik Stante ponovil povelje štaba 4. operativne cone, naj Bračičeva brigada in Koroški odred razorožujeta sovražnike in jim preprečita preboj čez Dravo.[13] Povelje polkovnika Stanteta se je ujemalo s stališčem in brzojavnim poveljem Glavnega štaba JA za Slovenijo, ki ga je štab 4. operativne cone prejel zjutraj 11. maja 1945. Glasi se: »Razbiti belogardisti iz Ljubljane po osvoboditvi Kranja in Kamnika gredo prek Jesenic in Karavank na sever. Kontrolirajte prelaze čez Karavanke in dosežite na vsak način, da mi zajamemo te skupine! Kveder.« [14]

Sovražnikove enote so ugotovile, da na območju od Borovelj do humperških mostov enoti 4. operativne cone odločno razorožujeta njihovo vojsko in da ništa pripravljeni na kako popuščanje. O tem so se prepričali ob spopadih 9. in 10. ma-
! ja, ko nekatere njihove enote niso pristale na vdajo. Delno
I sta upornike pokorila Bračičeva brigada in Koroški odred,

delno pa so se sovražnikove enote umaknile.[15] Da bi našla izhod iz te zagate prav pred ciljem, ko naj bi se predala Angležem, sta se 10. maja 1945 pod Malim Ljubeljem dogovorila vojna zločinca general policije Erwin Rösener in po.kovnik Franc Krener, poveljnik slovenskih domobrancev, da bosta s svojimi enotami skupno napadla položaje Bračičeve brigade in Koroškega odreda, da bi tako zavzela Borovlje in borovelj-ska mostova, s čimer bi bil zagotovljen prehod čez Dravo. Do spopadov posameznih enot je prišlo že proti večeru, vendar so bile sovražnikove napadalne enote z izgubami odbite.[16]

Zaskrbljujoče vojaške razmere pa niso bile samo na območju Borovelj, ampak povsod, kjer so se brigade in odredi, podrejeni 4. operativni coni, utrjevali na zapornih odsekih. Te enote so bile prešibke, da bi same zadržale in razorožile ogromno Löhrovo armado z domobranci, ustaši, četniki in drugimi sopotniki. Poudariti moramo, da niso bile sovražnikove sile samo številčno veliko premoćne, bile so tudi nasilne in krvoločne. Takšni so bili predvsem ustaši, četniki in vlasovci, ki niso hoteli o vdaji niti slišati. Ti so pri umiku najbolj ropali in ubijali prebivalce, partizane, aktiviste in njihove sodelavce. Da bi enote 4. operativne cone dobile prepotrebno okrepitev z večjimi enotami JA, je šel Ivan Dolničar, politični komisar 14. divizije, v štab 3. armade JA v Maribor, kamor se je pripeljal 10. maja popoldne. V štabu je našel samo načelnika polkovnika Vukašina Subotića, na srečo pa tudi generalmajorja Lada Ambrožiča, odposlanca Glavnega štaba JA za Slovenijo. Dolničar je razočaran ugotovil, da v štabu 3. armade JA nimajo pojma, kaj se dogaja na območju od Zidanega Mosta pa vse do Koroške. Dolničar jim je razložil, kako množice sovražnikovih enot ogrožajo prebivalstvo, da držijo enote 4. operativne cone mostove na Dravi in druge prelaze. Povedal je, da so te sile prešibke in da bi jih bilo nujno čimprej okrepiti. Toda v štabu 3. armade ni dobil nobenih zagotovil za pomoč, pač pa je začel Lado Ambrožič-Novljan takoj usmerjati, kolikor je le mogel, slovenske enote na Koroško in drugam, kjer so bile nujno potrebne. Tako je že tega dne poslal v Dravograd 2. bataljon Prekmurske brigade. General Ambrožič je v dneh od **10**. maja odigral izredno pomembno vlogo, saj je po Dolničarjevem odhodu sporočil štabu 3. JA

vsa Dolničarjeva nujna sporočila. Žal pa v štabu 3. armade ni bilo takojšnjega odziva na številne Ambrožičeve urgence za **nujno** pomoč, ki bi morala priti že 11. maja. Dne 10. maja so imeli v Zagrebu posvetovanje komandanti 1., 2. in 3. armade, proslavljali so osvoboditev Zagreba, namesto da bi takoj po g. maju, ko je bil osvobojen Zagreb, napotili v Slovenijo severno od Save in na Koroško večje enote, ki bi bile sposobne skupaj z enotami 4. operativne cone obvladati množico sovražnikove vojske. Štab 3. armade je v Mariboru 11. maja pripravil veliko vojaško parado, namesto da bi poslal svoje divizije na pomoč enotam 4. operativne cone, ki so jo več kot **nujno** potrebovale. Ugotavljamo, da v štabu 3. armade ni bilo posebnega razumevanja za takojšnje nadaljevanje pohoda na severozahod. Brž čas je štab 3. armade ukrepal šele po Titovem opominu, ki se glasi: »Zamerim vam, da ste upočasnili preganjanje in prestrezanje sovražnika proti severozahodu. Večina nemških in kvizlinških sii gre čez mejo in se vdaja Angležem. Ukazujem, da takoj zaprete vse poti proti Avstriji in da ne dovolite, da sovražnikove sile nekaznovano pobegnejo. Na Koroško je potrebno poslati nove sile...« Dvodnevna zamuda večjih enot JA na Koroško je imela za mnoge enote hude posledice s človeškimi žrtvami, nekaznovano se je prebilo do Angležev na tisoče sovražnikov.[17]

Boroveljska zapora je kljub sovražnikovi premoći in velikim žrtvam vzdržala

Za Bračičevo brigado in Koroški odred je bil 11. maj 1945 na območju Borovelj eden najtežjih vojnih dni. Pokrajina je bila natrpana s sovražniki vse do Ljubelja in čezenj. Pogled na veliko nevarnost z juga je bil grozeč, za njunimi položaji pa je tekla nevarna Drava. Povelje jima je bilo jasno: preprečiti sovražnikovim enotam prehod čez humperški železniški •n cestni most k Britancem.

Vse brigadne in odredove enote so bile že od zgodnjih jutranjih ur na položajih in v strogi pripravljenosti. Tretja četa

2. bataljona, deli 1. bataljona in Koroškega odreda so razoroževali čelne nemške enote. Z odvažanjem ogromnih skladovnic orožja, ki so ga že prejšnja dneva zaplenile enote odreda in brigade, je bilo tudi zaposlenih nekaj skupin borcev obeh enot. Začasno skladišče orožja in streliva je bilo na dvorišču boroveljske šole. Podporočnik Jakob Štefančič in komandir čete Pero Čulibrk sta z nekaj borci odbirala ustrezno strelivo in ga pošiljala bataljonom na položaje. Nepretrgoma so bili na delu obveščevalci, intendanti in člani drugih služb.[18]

Enote Bračičeve brigade so bile zjutraj pred bojem razvrščene na dostopih k Borovljam in k boroveljskima (humperškima) mostovoma, in sicer bočno od nemško-domobranskih enot, na njihovi vzhodni strani. Na območju Podljubelja je bil na položajih od Prindla do vasi V Dolih 4. bataljon, okrepljen z mitralješko četo. Severno od njega je bil 1. bataljon, desno dve četi 2. bataljona, medtem ko je njegova 3. četa na cesti razoroževala sovražnike. Tretji bataljon je bil na območju Resnika in do Drave. Desno od 2. bataljona Bračičeve brigade je bil 2. bataljon Koroškega odreda. Njegovi položaji so se raztezali čez cestni dravski most. Pri železniškem mostu, na njem in na njegovi severni strani je bil v betonskih bunkerjih 1. bataljon Koroškega odreda. Zahodno od Kaple pri Dravi sta bila Nemški bataljon in 3. bataljon Koroškega odreda, ki se je povezoval s 1. bataljonom Koroškega odreda pri železniškem mostu na desnem bregu Drave.[19]

V jutranjih urah je razoroževanje potekalo počasi, saj so se sovražniki upirali. Tedaj je prišel v štab Bračičeve brigade, ki je bil v neki trgovski hiši, polkovnik Stante, komandant cone, z majorjem angleške vojske. Skoraj hkrati so pripeljali v štab brigade nemškega oficirja — pogajalca, ki je v imenu poveljujočega generala policije Rösenerja zahteval prehod nemških in kvizlinških enot z orožjem in tehniko skozi položaje brigade in Koroškega odreda severno od Drave, k Britancem. Polkovnik Staneta je nemški predlog odločno zavrnil ter zahteval brezpogojno vdajo vseh nemških in kvizlinških enot enotam 4. operativne cone. Štabu Bračičeve brigade pa je ponovno ukazal odločno preprečiti umik sovražnikovih enot žez dravska mostova.[20]

Med pogajanji za vdajo so esesovci in domobranci zavzeli ustrezne visinske položaje, si ogledali partizanske položaje in namestili težko orožje po grebenih severozahodno od Žingarice in Ostrovca. Sovražnikova pehota se je nagnetla od Podljubelja do Gorič, v njenem ozadju pa so bili tanki. Blizu enajste ure so imeli Nemci že zasedeno vas Kapla ob Dravi, vso cesto od mosta proti Strugi in Svetno vas, kjer so postavili dva tanka. Zaradi sovražnikovega pritiska se je moral s položajev pri Strugu umakniti proti zahodu 3. bataljon Koroškega odreda, pri čemer je bil ranjen mitraljeski pomočnik Jože Hari.[21]

Po odhodu komandanta cone je bataljon s položajev proti Podljubelju sporočil štabu brigade, da opaža sovražnikove priprave za nasilni preboj k Dravi. Toda sovražniki so se medtem še kar naprej počasi vdajali. Okoli 11. ure pa so začeli obveščevalci opozarjati na naglo prerazporejanje sovražnikovih enot na območju Podgora—Dobrava—Struga. To so opazili tudi iz štaba brigade in povsem jasno je bilo, da se sovražnik pripravlja za napad. Na to je opozarjalo tudi nameščanje sovražnikovih protiletalskih topov v smeri Borovelj. V pričakovanju hudega spopada je komandant brigade Cetinski okoli pol dvanajste ure ukazal brigadni saniteti, širšemu štabu z odseki in zalednimi deli umik z avtobusom in dvema tovornjakoma proti Šmarjeti. Okoli poldneva večja nemška kolona ni hotela oddati orožja. Nastali spor je bil povod za sovražnikov napad.[22]

Po 12. uri se je začela z vrhov jugozahodno od Borovelj in od drugod strahotna topovska priprava. Sodelovalo je tudi drugo težko orožje. Proti Borovljam je krenilo 17 tankov in dva domobranska udarna bataljona. Številni topovi so bruhali granate. Na vse strani je grmelo, zemlja seje tresla od udarcev različnih granat in izstrelkov. Protiletalski topovi so prebijali stene hiš. Mnoge hiše v Kapli ob Dravi, Svetni vasi in v Borovljah so zagorele. Med prvimi je bila preluknjana hiša, v kateri je bil štab brigade. Postalo je očitno, da hočejo sovražniki najprej zavzeti Borovlje. V skoraj brezupnih razmerah so se tako znašli predvsem 3. četa 2. bataljona, deli 1. in 2. čete istega bataljona, skupine 1. bataljona ter 3. in Nemški bataljon Koroškega odreda, ki so na odprtem terenu med mosto-

voma na Dravi in Podgoro razoroževali sovražnike, se ubada li z ujetniki ter s transportom vojaškega plena. Nič bolje se ni godilo razoroženim in še oboroženim esesovcem, ki so bili na tem prostoru pomešani s partizani. Udeleženec tega boja Siivo Grgič-Šimen, pomočnik političnega komisarja 3. čete **2**. bataljona, je v svojem obsežnem delu o boroveljskem boju med drugim navedel: »V trenutku je bilo celotno območje pred, nad in za našimi položaji zavito v izbruhe eksplozij vseh vrst granat, ki so padale tudi v skupine naših borcev. Že v prvih trenutkih so padli številni naši tovariši, saj smo bili brez kritja in smo v večini stali. Na ta način smo predstavljali za merilce pri esesovskih topovih prav idealne cilje.« V približno enakih razmerah so se ob sovražnikovem silovitem naskoku znašli **1**. in **2**. četa **1**. bataljona, **1**. in **2**. četa **2**. bataljona, 4. bataljon, nekoliko pozneje pa še 3. bataljon Bračičeve brigade ter Nemški bataljon in 3. bataljon Koroškega odreda, ki so bili na zavarovanjih pri razoroževanju in na zapori proti Dravi. Zaradi začetnega osrednjega sovražnikovega napada na 3. četo 2. bataljona in na četi 1. bataljona so te tri čete utrpele največje izgube. Padla je več kot polovica njihovih borcev.[23]

Izjemno močan topniški ogenj je obdeloval Borovlje do približno pol druge ure popoldne. Potem so ogenj postopoma prenašali na območje **1**. bataljona, okoli mostov in čez Dravo. V času kanonade so stali člani štaba Cetinski, Kink, Božič in Lazo Božić, operativni oficir divizije v Borovljah, za neko trdno hišo. Gorelo je nekaj hiš, mestece je bilo zavito v dim. Člani štaba so tekli na položaj v smeri Resnika k 3. bataljonu. Na poti so naleteli na skupinico borcev, ki jih je ustavila, rekoč, da so bližnje položaje že zavzeli domobranci. Znamenitemu mitraljezcu 1. bataljona Mihi Beletu so se čudili, kako daje brez orožja. Kratko jim je odvrnil: »Ko sem zamenjal vse tri rezervne cevi, ki so se od vročine zvile, sem odvrgel še mitraljez, saj ni bil več uporaben.« Njegov soborec je dodal, da je zmetal prek 90 bomb, potem pa se je moral s soborci umakniti. Njegova enota je pokosila prvo, drugo in tretjo vrsto napadalcev, potem pa se je morala zaradi lastnih izgub in še močnejšega pritiska domobrancev umakniti. Ob koncu pripovedi je zaslišala skupina okoli Cetinskega krike

in povelja: »Ujemite žive!« Množični naval slovensKin ao- mobrancev jih je prisilil na umik skozi Borovlje, toda tu jim je zaprla pot druga skupina domobrancev. Začela se je hajka okoli hiš. Člani štaba so na trenutke vračali domobrancem rafale in krili, kolikor je bilo mogoče, drug drugemu umik iz Borovelj. S težavo se je ločeno prebila k 3. bataljonu pri Medborovnici tudi skupina borcev z Mihom Beletom. Tu so člani štaba izvedeli od štaba 3. bataljona, da so bile njihove čete v hudih spopadih na severozahodnih obronkih Borovelj ter na območju Resnika. Zaradi sovražnikove premoći so se morale umakniti na območje Medborovnice. Tretji bataljon je prizadel sovražnikom precejšnje izgube, vendar jih je nekaj utrpel tudi sam. Proti Medborovnici oziroma Šmarjeti se je umaknil tudi ostanek slabe polovice 3. čete 2. bataljona.[24]

Iz Borovelj se je med zadnjimi umaknil tovornjak z intendanturo ter z intendantom brigade Francem Veselom. Zadnji hip je Vesel opozoril Jožeta Antončiča, štabnega intendanta, naj skoči na tovornjak. Toda bilo je že prepozno. Šofer je pognal tovornjak proti mostu. Antončič pa se je le znašel. Skoči! je na konja in se z veliko muko podobno kot tovornjak prebil kljub toči krogel in hudi gneči pred mostom in na mostu čez Dravo.[25]

Kot smo že omenili, je sovražnik z vso močjo napadel zlasti 1. bataljon. Predvideval je, da bo z razbitjem te enote potem lahko obračunal z enotami na svoji levi in desni strani. Borci z delno zmanjšanimi četami 2., 1. in 3. bataljona so se popoldne junaško upirali veliki sovražnikovi premoči. Pred mrakom je sovražniku uspelo razbiti četi 1. bataljona in ju potisniti k Dravi. Tako sta bila odkrita tudi boka 2. in 3. bataljona. V razmerah, ki so nastale, poveljevanje ni bilo več mogoče. Začel se je boj za obstoj zdesetkanih četic, skupin in posameznikov. Glavnini 1. in 2. čete 2. bataljona sta se z namestnikom komandanta Jožetom Kisovcem in s pomoćnikom političnega komisarja Lojzetom Dolničarjem prebili čez most ter z druge strani nadaljevali boj proti sovražnikom. Komandant in politični komisar 2. bataljona Franc Tomšič- Tonko in Jaka Žvan sta se z nekaj skupinicami 2. bataljona Prebijala ob Dravi proti Šmarjeti. Komandant 1. bataljona Alojz Zupanič-Pitja je reševal ob Dravi skupine in posamez-

Lojze Dolničar (levo) in Jaka Žvan, politična funkcionarja 2. bataljona

nike svoje 1. in 2. čete, ki sta imeli največje izgube. Bilo jih je precej, ki so poizkušali preplavati deročo reko. Večini ni uspelo, postali so žrtve sovražnikovih krogel in deroče Drave. Tragično in junaško je končal tudi njihov pogumni poveljnik Alojz Zupanič-Pitja. Po pripovedovanju nekaterih udeležencev, zlasti pa Toneta Matičiča, so ga sovražniki ranili, ga ujeli, zaklali in vrgli v Dravo. To se je dogajalo v trenutkih, ko se je del njegovega bataljona prebijal čez most, manjša skupina

pa seje priključila 3. bataljonu in se prebijala vzhodno proti Šmarjeti.[26]

Razbitje 1. bataljona je imelo dramatične posledice tudi za 3. bataljon. S položajev blizu Drave je pritekla desetina borcev 1. bataljona z mitraljezcem in se priključila 3. bataljonu. Njegov komandant Marjan Jager-Risek je s člani štaba in četami zadrževal strahoten pritisk esesovcev in domobrancev, lei so jih potiskali od Resnika in Drave proti vzhodu. Na poti k četi, ki jo je hotel spodbuditi za obrambo, ga je presenetila skupina Nemcev z naperjenimi brzostrelkami. Iz nekega kritja so se znašli pred njim, kot bi zrasli iz tal. Toda sledilo je drugo presenečenje. Jager si je malo predtem za šalo poveznil na glavo nemško čelado, ki jo je našel ob poti. Ker je bil oblečen v nemško oficirsko uniformo, so se Nemci od začudenja ustavili in povesili orožje. Potem je eden od njih vprašujoče izustil:»Was?« Komaj osemnajstletni Risek, kot so mu pravili, je izkoristil trenutek zmede, pokosil vse in pri tem vpil: »Ne nas, ampak vas, hudiči!« Čez nekaj trenutkov se je sprožil na 3. bataljon nov napadalni val. Nagli umik se je spremenil v beg in le posamezniki so na begu s komandantom Riskom z redkimi rafali nekoliko zavirali sovražnikovo preganjanje. V teh obupnih razmerah, ko je Risek samo nekajkrat uspel začasno z bataljonom ustaviti Nemce, je zagledal komandanta 1. bataljona Zupaniča, kako drvi s kolesom ob Dravi proti humperškemu mostu. Brez uspeha mu je kričal, naj se vrne. Zupanič je pri reševanju razbitih skupin svojega bataljona drvel v smrt. Tretji bataljon se je ob izgubi okoli 20 borcev umaknil do večera čez potok Bajtiška Borovnica in se tam začasno utrdil na novih položajih.[27] V smeri proti Šmarjeti in Galiciji so sovražniki poizkušali dopoldne 12. maja zabiti klin proti 3. bataljonu in ostankom drugih enot Bračičeve brigade, vendar so bili odločno odbiti.[28]

Ko so se boji razvneli, je nastal tudi na položajih Koroškega odreda pravi pekel. Tu so se ogorčeno bojevali protinacistični borci avstrijsko-nemškega bataljona, vendar so tudi njim prišli esesovci za hrbet in jih razbili. Padla je več kot polovica tega bataljona. Večina borcev 2. in 3. bataljona Koroškega odreda se je umaknila čez mostova na levi breg Drave. Skupaj z dvema četama 2. bataljona Bračičeve brigade, ki ju

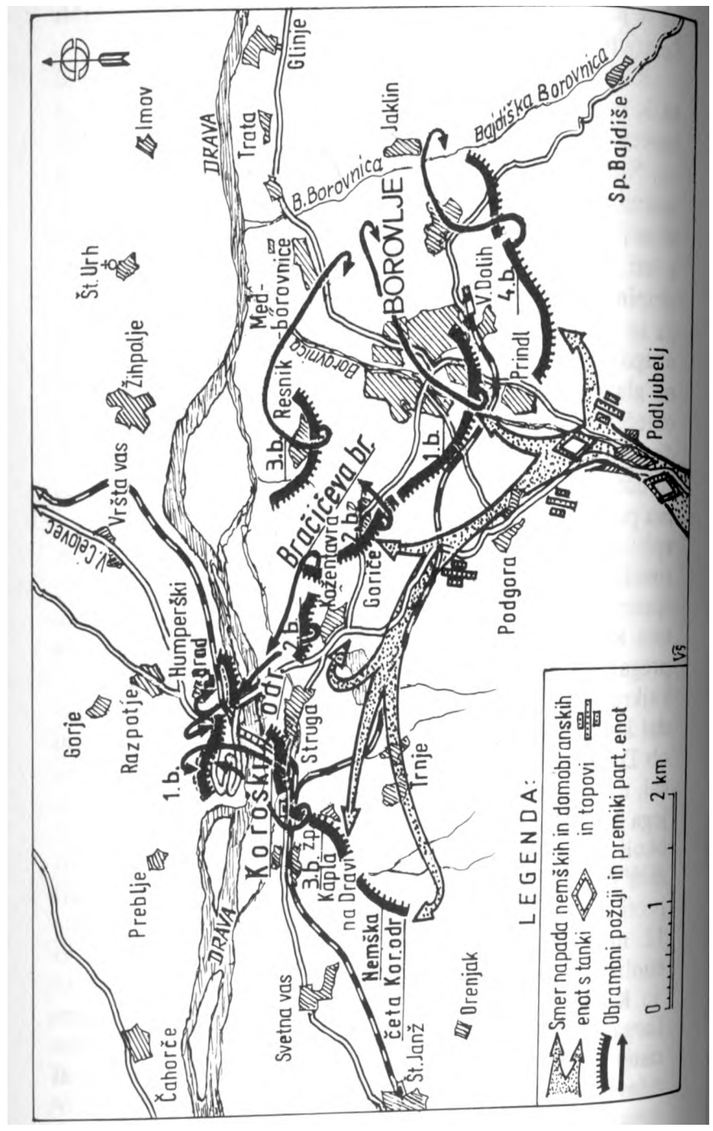

Boji Bračičeve brigade in Koroškega odreda proti domobranskim in nem j
škim enotam pri Borovljah 11.5. 1945 (po skici Francija Strleta)

je vodil poročnik Jože Kisovec-Dušan, so okrepili četo 1. bataljona Koroškega odreda, se razvrstili po preostalih betonskih bunkerjih in po zasilnih zaklonih ter od tod držali pod ognjem dohode k mostovoma. Po pričevanjih udeležencev je padlo v bojih pred mostom in na mostu okoli 80 borcev Koroškega odreda, sovražnikom pa ni uspelo zavzeti niti enega bunkerja ob obeh mostovih na levi strani Drave. Enote Koroškega odreda in četi Bračičeve brigade so do povelja za umik 12. maja nekaj pred **12**. uro odbile vse sovražnikove napade. Čez most so dovolili samo tištim nemškim enotam, ki so odložile orožje.[29]

V hud boj se je 11. maja po glavnem bojnem neurju nepredvideno in nehote okoli **21**. ure zapletel tudi oklepni oddelek motoriziranega odreda 4. armade JA poročnika Dragana Ćirovića. Obveščen, da je vsa pot od Korenskega sedla do Celovca v partizanskih rokah, je Ćirović s tanki in oklepnimi vozili zašel v Svetni vasi blizu dravskih mostov med esesovske in domobranske enote. Presenečenje je bilo obojestransko, žal so zmoto prvi zaznali domobranci in esesovci. Razvil se je oster boj, okrepljen s strahotnim sovražnikovim topovskim ognjem. Enota je izgubila okoli 15 sijajnih borcev, med njimi šoferja tanka Marka Gojnića iz Črne gore, 4 tanke in dva oklepna avtomobila. Glavnino motorizacije je Ćirović uspel med bojem umakniti.

Boleča stran boroveljske operacije pa niso bile samo velike človeške žrtve Bračičeve brigade, Koroškega odreda in oklepnega oddelka 4. armade, temveč tudi usodni nesporazumi med političnim komisarjem 4. armade Boškom Šiljegovićem in motoriziranim odredom 4. armade ter štabi 4. operativne cone, 14. divizije, Bračičeve brigade in Koroškega odreda. Vsi nazadnje navedeni so v hudih razmerah na območju Borovelj prosili komisarja Boška Šiljegovića oziroma motorizirani odred 4. armade za pomoć zlasti pri zapori na Dravi. Šiljegović in motorizirani odred 4. armade so pomoć zavrnili. Tako npr. Ivo Janžekovič, politični komisar Koroškega odreda, navaja, kako je komandant Koroškega odreda Ivan Uranič-Drago pred usodnimi boji ustavil na mostu pri Borovljah topniško enoto motoriziranega odreda 4. armade s prošnjo,

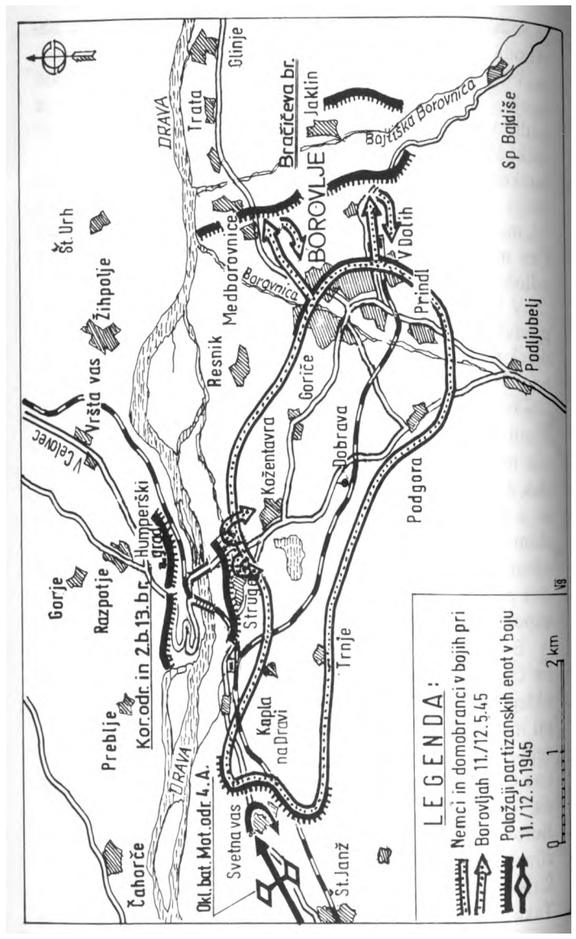

Stanje po umiku Bračičeve brigade k Medborovnicam in Koroškega odreda čez Dravo od 11. maja zvečer do 12. maja 1945 dopoldne (po skici Francija Strleta)

naj jim z delom topništva pomagajo pri zapori mostov. Toda odgovor je bil, da morajo v Celovec.

Še težji je bil usodnega 11. maja primer drastičnega odklanjanja pomoći Bračičevi brigadi in Koroškemu odredu, za katero je polkovnik Stante prosii polkovnika Šiljegovića. Ta gaje sprejel na območju Trdnje vasi nadrejeno in strogo vojaško. Najprej gaje vprašal, če ima zvezo z maršalom Tolbuhinom. Stante je odgovoril, da je nima. Prošnjo, da mu z delom svojih enot priskoči na pomoč k boroveljskima mostovoma, kjer sta Bračičeva brigada in Koroški odred z največjimi težavami in človeškimi žrtvami bojevala neenak boj, je odločno zavrnil, češ da odred potrebuje za svojo zaščito. Šiljegovićev odklonilni odnos je bil, blago rečeno, nerazumljiv. Zanimala ga je zveza z maršalom Tolbuhinom, ki je bila v teh težkih trenutkih drugotnega pomena, čeprav je vedel, da so bile od tega dne enote 4. operativne cone že podrejene štabu 4. armade. Ni čutil dolžnosti pomagati neposredno svojim enotam v veliki stiski. Pomoč delov 11. dalmatinske u. brigade in 16 topov iz motoriziranega odreda 4. armade, ki so počivali blizu Celovca, bi bila najverjetneje odločujoča.

V zvezi z brzojavko Glavnega štaba JA za Slovenijo z dne 11. maja 1945, da so enote 4. operativne cone podrejene štabu 4. armade, so morali poročati polkovniku Šiljegoviću člani ožjega štaba 14. divizije. Sprejel jih je podobno kot Stanteta: strogo nadrejeno, zanimal se je predvsem za zvezo s Tolbuhinom, o pomoči Bračičevi brigadi in Koroškemu odredu pri Borovljah pa ni hotel niti slišati. Svoje odklonilno stališče do pomoči na dravski zapori je Stantetu in drugim utemeljeval s tezo, da se je nesmiselno upirati sovražnikovim silam, ki so najmanj petkrat močnejše od lastnih. Šiljegovićeva ocena je bila teoretično in načeloma pravilna, vendar hkrati vpraš•jiva. Šiljegović ni upošteval ocene štabov 4. operativne cone *n 14. divizije, da bi bilo mogoče na levi strani Drave ob pomoči 11. dalmatinske brigade in motoriziranega odreda 4. armade s tako okrepljeno zaporo sovražnikom preprečiti prehod čez pomembno naravno oviro reko Dravo in prebiti utrjeno levo stran reke. Da je to mogoče, sta delno dokazala 11. m 12. maja Koroški odred in Bračičeva brigada.

Pri Trdnji vasi blizu Celovca sta v štabu motoriziranega odreda 4. armade doživela sredi noči na 12. maj hudo razočaranje tudi oficirja Koroškega odreda Polde Pernuš-Igor in Rado Lipičar, saj sta bila grobo zavrnjena, ko sta prosila za nujno bojno pomoč pri Borovljah in humperškem gradu. Vendar ništa odnehala. Z motorjem sta nadaljevala pot do Britancev v Celovec in jih prosila za pomoč. Po počasnih dogovarjanjih pa so Britanci le poslali k humperškemu gradu okoli 30 tankov, k boroveljskemu cestnemu mostu pa 3 oklepne avtomobile. Na položaje so se pripeljali 12. maja okoli **8**. ure. Britanski major se je spotoma sestal s poročnikom Antonom Betonom-Bojanom, komandantom 1. bataljona, in s Poldetom Pernušem-lgorjem, političnim komisarjem 2. bataljona Koroškega odreda. Sestavili in podpisali so zapisnik, da bodo britanske enote partizanom pomagale razorožiti sovražnike pri Borovljah. Orožje, opremo, vozila bo dobila JA, Britanci pa so se obvezali organizirati ujetniško taborišče na Vetrinjskem polju. Esesovci in domobranci niso bili voljni odložiti orožje, toda Britanci so jih opozorili z nekaj topovskimi streli in mitralješkimi rafali, da mislijo resno. Kmalu zatem so se začeli poraženci pomikati čez dravski most in odlagati orožje. Vdaja slovenskih domobrancev je trajala dva dni — 12. in 13. maja. Britanci niso bili z njimi prizanesljivi, po čemer se je dalo sklepati, da se jim ne obeta nič dobrega. Njim v prid pa je bilo povelje polkovnika Boška Šiljegovića polkovniku Petru Stantetu-Skali. Brzojavka Glavnemu štabu JA za Slovenijo z dne 12. maja 1945, ki jo je poslal štab 4. operativne cone, se glasi: »Komisar 4. armade dal nalog svojim in našim enotam na ozemlju bivše avstrijske Koroške, da se skoncentrirajo in pripravijo za odhod, ker so same preslabe za vođenje bojev in za razoroževanje ...« Polkovnik Stante je proti svoji volji ravnal po povelju polkovnika Šiljegovića in je odpoklical enote s položajev z območja Drave pri Borovljah. Enote Koroškega odreda in Bračičeve brigade so se sredi dneva 12. maja umaknile na območje Galicije, 3. bataljon Koroškega odreda pa v Celovec. Tako je ostai tudi ogromen vojni plen Britancem, čeprav je bilo dogovorjeno drugače. Pri vrednotenju teh razmer je potrebno ločiti poteze polkovnika Šiljegovića od motoriziranega odreda

4. JA. Ta je izvajal vsa povelja nadvse pogumno in uspešno. 0 tem priča tudi podvig poročnika Dragana Ćirovića, ki se je **13**. maja s svojimi tanki prebil čez boroveljski most, zajel pred Vetrinjskim poljem blizu 2.000 sovražnikov, med njimi **500** domobrancev ter jih odvedel v ujetniško taborišče pri Bistrici v Rožu.

O prehodu sovražnikov po bojih pri Borovljah k Britancem moramo poudariti, da se domobranci niso prebili čez most na Dravi z vojaško silo, kot želijo še danes prikazati njihovi politiki v tujini in doma. V britansko ujetništvo jim je uspelo priti zaradi opisanega umika Bračičeve brigade in Koroškega odreda.[30]

Zaokrožimo boroveljska bojna dogajanja še z nekaj podatki, ugotovitvami in ocenami o nesorazmerju sii, o žrtvah na obeh straneh ter o odnosih Britancev do partizanskih in sovražnikovih enot oziroma njihovih privržencev. Poudarjamo, da ni zanesljivih in natančnih podatkov o številčni moči sovražnikovih enot, ki so se poizkušale 11. maja pri Borovljah prebiti čez Dravo. Zato navajamo samo približne ocene nekaterih udeležencev teh bojev, šio naj bi za okoli **12.000** oboroženih mož.[31] V povzetku navajamo podatke Francija Strleta, ki je doslej boroveljske boje najtemeljiteje raziskal in izsledke objavil. Strle se najprej sklicuje na dnevno poročilo Bračičeve brigade z dne 12. maja, ki pravi, da sta imela Bračičeva brigada in Koroški odred nalogo razorožiti dve sovražnikovi diviziji, prihajajoči z Ljubelja. Soglašamo s Strletom in z drugimi, da je tu šio za esesovske polke oziroma njihove dele, ki so najprej trčili na Koroški odred in Bračičevo brigado in so se pred bojem počasi vdajali. Sklicujoč se na pričevanja dr. Bogomirja Koželja-Boža in Alberta Konečnika-Modrasa, Strle navaja, da so prišli čez Ljubelj tudi močni bojeviti deli 7. SS prostovoljske divizije Prinz Eugen (en polk). To sta povedala tudi Andrej Cetinski in Stane Kink. Poleg dela te divizije, nadaljuje Strie, so mogli priti čez Ljubelj še 17., 19. in 25. SS policijski polk, posebni 1. SS polk Wariag, orožniški motorizirani bataljon, dve četi tankov in SS podoficirska šola iz Ljubljane. Od kvizlingov so bili tu 3. in 4. polk 1. srbskega prostovoljskega korpusa (SDK), 503. korpus ličke četniške divizije (okoli 400 mož), »Slovenski domobranci«

(8.400 mož) in gorenjski domobranci s 1.200 možmi, skupaj 9.600 domobrancev.[32]

Zgodovinar Ivan Križnar navaja, daje med drugimi sodelovalo v boroveljskem boju pet nemških baterij **(20** topov, op. M.F.) in 20 nemških tankov. Silvo Grgič-Šimen in še mnogi drugi menijo, da je sodelovalo v boju nekaj večcevnih nemških protiletalskih topov. O številu domobrancev meni Grgič, da jih je bilo deset do dvanajst tisoč.[33]

Ocene o številu domobrancev se torej približno ujemajo. Pri nemških in drugih enotah moramo opozoriti, da je šio za nepopolne dele divizij in polkov. Njihovo številčno stanje je bilo bistveno manjše, kot bi pričakovali od njihovih zvenečih formacijskih nazivov. Znano je, da so bile vse sovražnikove enote v zadnjih dneh vojne zaradi bojev z enotami JA in z drugimi hudo prizadete in pozneje na hitrico le delno izpopolnjene ali pa tudi ne. Ocenjujemo, daje bilo od Prindlajužno od Borovelj do humperških mostov 11. maja 1945 največ do 10.000 sovražnikov. Od Svetne vasi se jih je v smeri Ljubelja in čezenj proti Tržiču zbralo veliko. Toda število napadalcev na Bračičevo brigado in Koroški odred je bilo zaradi majhnega operacijskega prostora gotovo manjše od **10.000** sovražnikovih mož.

Številčna moč Bračičeve brigade je bila 11. maja 1.032 navzočih borcev. Tu je vštetih tudi 122 borcev, ki so jih dobili za nanovo ustanovljeni 4. bataljon 10. maja od Koroškega odreda. Odšteti pa moramo odsotno 3. četo 1. bataljona(63) in 5. bataljon (299), skupaj 362 borcev, ki v bojih niso sodelovali. Bračičeva brigada je tako imela v boju 670 borcev, Koroški odred pa 450, skupaj 1.120 borcev.[34] Torej je bilo razmerje okoli 9 sovražnikov na enega partizana. Če upoštevamo še veliko sovražnikovo premoč v težki oborožitvi z minometi, topovi in tanki, ni treba posebej poudarjati, kako krvav dan sta v povsem neenakem boju doživela Bračičeva brigada in Koroški odred. Spomnimo, da jima je komandant Stante ob povelju, da morata za vsako ceno vztrajati na zapori, obljubil pomoč motoriziranega odreda 4. armade in Britancev. Ko bi se to uresničilo, bi bilo pričakovanje, da je možno vzdržati na zapori in razorožiti sovražnike — realno. Ker pa

ni bilo pomoći, se je boj končal kljub veliki hrabrosti borcev in starešin obeh enot neuspešno.[35]

Uradni podatki o padlih in ranjenih na partizanski strani so zelo skromni, nepopolni in napačni. Zato bomo morali ocenjevati na osnovi spominov in drugih virov. Štab Bračičeve brigade je 12. maja 1945 poročal, da je v bojih 11. maja padlo pet borcev, ranjenih naj bi bilo deset in pogrešanih štirideset borcev. Poudaril je, da so podatki zaradi odsotnosti ene čete 1. bataljona, ki je na poti skozi Celovec v Galicijo, nepopolni. Poročali so tudi o treh izgubljenih mitraljezih, desetih puškah, brzostrelki, lahkem minometu in štiriindvajsetih bombah.[36] Pričakovali bi, da bo temu nepopolnemu in netočnemu poročilu sledilo popolnejše poročilo o človeških žrtvah in o izgubljenem orožju, strelivu. Takega poročila ni nihče več napisal, verjetno zaradi številnih vsakodnevnih nalog in organizacijskih sprememb v brigadi in diviziji. In kakšna je ocena lastnih žrtev? V povojnih desetletjih je po več razgovorih in posvetovanjih med udeleženci bojev obveljalo, da sta Bračičeva brigada in Koroški odred utrpela okoli 180 padlih in neugotovljeno število ranjenih. Za več ranjencev, ki se niso mogli umakniti sami, in za tište, ki jih ni bilo mogoče rešiti, menijo, da so jih domobranci ali esesovci kruto pokončali ali postrelili. Če dodamo številu 180 petnajst žrtev iz motoriziranega odreda 4. armade, je skupaj padlo blizu 200 borcev. Do teh številk smo prišli takole: iz 1. bataljona je padlo okoli 55 borcev, iz 2. bataljona okoli 25, iz 3. bataljona okoli 15, iz 4. bataljona okoli 5 in iz Koroškega odreda okoli 80 borcev, skupaj okoli 180 padlih borcev.[37] Da so ocene o padlih borcih med 9. in 12. majem 1945 na območju Borovelj dokaj realne, potrjujejo tudi podatki o treh partizanskih grobiščih, kjer je skupno pokopanih dvaindevetdeset borcev. Na opuščenem boroveljskem pokopališču je grobišče s posvetilom oseminštiridesetim padlim partizanom v bojih proti nemškim, ustaškim in domobranskim enotam od 9. do 14. maja 1945 ter še eno grobišče z napisom: »Tridesetim neznanim vojakom, maj 1945« , za katere domačini menijo, daje med njimi največ borcev Bračičeve brigade. Tretje grobišče je v Glinjah, severovzhodno od Borovelj. Po pričevanju domačinov je ta vas doživela 11. maja 1945 strahoten pokol. Domo-

brand so presenetili večjo skupino partizanov, ki niso hoteli seči po orožju, ker je neznana enota govorila slovensko. Sovražniki so streljali v partizane in jih štirinajst pobili. Posebej je domaćine presunil primer, ko je domobranec spoznal med partizani sovašćana in ga je z zadovoljstvom ustrelil.[38] Med padle borce smo šteli tudi mnoge, ki so jih sovražniki potisnili v Dravo, kjer so utonili, ranjence in mrtve, ki so jih pometali v reko, in tište, ki so jih postrelili med plavanjem proti levemu bregu Drave.[39]

O ranjencih pa naslednje: prof. dr. Herbert Zaveršnik, takratni sanitetni referent Bračičeve brigade in poznejši upravnik partizanske bolnišnice v Celovcu, je v opisovanju neuspešnih pogajanj z Britanci pred sovražnikovim napadom (kjer je sodeloval kot prevajalec) in v opisovanju bojev pri Borovljah in navajanju žrtev napisal, da je bilo precej mrtvih in ranjenih, ter dodal: »Še nekaj dni pozneje smo zbirali ranjence po okoliških bolnišnicah in pri domačinih. Uspelo nam je zasesti prazni ginekološki oddelek celovške bolnišnice in zbrati v njem vse ranjence. Bilo jih je 126.«[40]

Osnovne podatke za padle od 10. do 12. maja 1945 nam je uspelo zbrati samo za naslednjih sedemnajst borcev: Stanislav Bizjak, r. 1925, Stari trg, 3. četa 3. bataljona; Franc Brejc, r. 1911, Leskovec, ista enota; Franc Cerovšek, r. 1910, Fram, živel v Mariboru, ključavničar, železničar; Ivan Drofenik, r. 1922, Ljubično, Poljčane, delavec; Jožef Jeromel, r. 1910, Brde, Slovenj Gradec, kmet; Franc Kaukler, r. 1914, Vrhole, Laporje, kmečki sin, 2. bataljon; Mirko Krajger-Luka, r. 1924, Mislinja, delavec, komandir specialne čete; Pavel Mencinger, r. 1911, Velika Mislinja; Anton Pongračič, r. 1900, Tinje, živel v Bezeni pri Rušah; Bruno Reitmajer, r. 1912, Stari Log, Pragersko, ključavničar, železničar; Andrej Skočaj, r. 1909, Sv. Vid, 2. četa 3. bataljona; Franc Turk, r. 1911, Zdole, Krško, delavec; Ivan Voga; Štefan Župane, r. 1909, Vrbno, Šentjur, kmetoval na Kalobju, komandir 3. čete 3. bataljona; Alojz Zupanič-Pitja, r. 1918, Leskovec, Slovenska Bistrica, delavec, komandant 1. bataljona; Franc Zupanič, r. 1912, Stari Log, Pragersko, železostrugar, 1. četa 3. bataljona; Andrej Žunkovič, r. 1917, Prepolje, Maribor, železničar.[41]

Ker je bil Koroški odred 10. maja 1945 formalno z večjo skupino pa tudi stvarno vključen v Bračičevo brigado in ker sta se enoti bojevali na isti zapori, navajamo tudi nekaj skromnih imenskih podatkov o padlih iz Koroškega odreda, jsla starem boroveljskem pokopališču so v skupnem grobu, kjer piše »30 nepoznanih vojakov, maj 1945« , pokopani naslednji znani borci: Anton Bohorič iz Tržiča; Jože Cigovc in Štefan Rus, oba iz Borovelj; Gusti Osenk, miner, in Miloš Vidmar, politični komisar 1. bataljona, oba iz Kranja; Štefan Trbovšek-Zdravko, pomočnik političnega komisarja 2. bataljona z Raven na Koroškem (padel 6.5.1945). V tej gomili je verjetno pokopan tudi komandant avstrijsko-nemškega bataljona, poročnik Anton Leeb iz Badgasteina (padel 11. 5. 1945). V literaturi se omenjajo še tile padli borci Koroškega odreda: Stane Gregor, r. 1926 v Bistri pri Črni; Franc Haberle-Blaž, r. 1927 na Bledu, delavec, namestnik komandirja čete; Filip Piko, r. 1922 v Črni na Koroškem, in Anton Solar, r. 1918 na Njivicah pri Kranju. Navedena sta še padla partizana iz neugotovljene enote Rudolf Toplak in komaj petnajstletni Jožef Koren iz Kajzaz pri Bilčovsu, ki je padel 11. maja pred kovačnico na Humperku.[42]

O sovražnikovih izgubah je štab brigade poročal, da so imeli 30 mrtvih in 50 ranjenih. Sodimo, da so ti podatki zaradi hudih razmer, v katerih je bilo poročilo napisano, samo približno. Drugega pisnega dokumenta o sovražnikovih izgubah ni. Franci Strle je napisal: »Izgube esesovcev in domobrancev niso bile majhne.« Po razgovorih z mnogimi vodilnimi udeleženci v boroveljskih bojih sodimo, da so imeli sovražniki precejšnje izgube, vendar manjše od partizanskih. Za približno številčno oceno nimamo podatkov.[43]

Junaški boj Bračičeve brigade in Koroškega odreda pri Borovljah je napravil na Britance dober vtis. Morda jih je tudi moralno bremenil, saj so boje opazovali iz tankov z druge strani Drave in jugoslovanskim zaveznikom v sili niso priskočili na pomoč. Pomembnosti boroveljskih bojev so se verjetno v prvi meri zavedli šele po okrutnem poboju. Ker se je ta protipravni zločin dogodil tretji dan po kapitulaciji nacistične Nemčije, ga niso mogli odobravati. Po odločnih pritiskih

štabov 4. operativne cone, 14. divizije in drugih po borovelj. skem boju se je začel odnos Britancev do enot JA zboljševati K temu so na partizanski strani veliko prispevali že omenjeni vodstveni posamezniki Peter Stante, Ivan Kovačič, Ivan Dolničar in drugi ter major D.C. Owen, šef britanske vojaške mj. sije pri štabu 4. operativne cone. Med najostrejšimi kritiki britanske pasivnosti je bil vsekakor podpolkovnik Ivan Kovačič, komandant 14. u. divizije, ki je 14. maja 1945 britanskim častnikom očital, da so namenoma pustili krvaveti borce Bračičeve brigade in Koroškega odreda, samo da bi dobili v svoja ujetniška taborišča sovražnike partizanov. Britanski poveljnik je odgovoril, da bodo ujetnike tako ali tako vrnili Titovi vojski. O takratnih burnih razmerah je izrekel nekaj tehtnih misli in ocen tudi politični komisar Ivan Dolničar. Med drugim je dejal: »Stiki in pogovori s poveljniki britanskih enot so bili na vseh ravneh. Mislim pa, da stvar ni bila toliko v pogovorih posameznikov, kolikor naša splošna bojevitost in odločnost, da se bijemo za uresničitev naših načrtov tudi po končani vojni. Bitke pri Borovljah, Poljani in drugod so prepričale Angleže, da mislimo resno in da nas je jemati kot silo, ki ve, kaj hoče.« [44]

Za Bračičevo brigado moramo ugotoviti, da je bil boj pri Borovljah — glede na velike človeške žrtve in na približno devetkratno sovražnikovo premoč v ljudeh ter na neprimerljivo premoč v težki oborožitvi — po bojih na pohodu na Štajersko najtežji na njeni bojni poti. Tega strahotnega boja pa ne moremo obravnavati zgolj kot tragedijo, kot to zasledimo v raznih virih, tisku in literaturi. Boroveljsko dogajanje moramo ocenjevati z vidika takratnih zapletenih vojaško-političnih razmer. Sodimo, da bi tudi katera druga enota pri zapon Drave doživela podobne težave, kot sta jih doživeli Bračičeva brigada in Koroški odred. Upoštevati moramo tudi nekaj uspešnih dosežkov obeh enot. Enoti sta v hrabrih bojih kljub velikim izgubam zadrževali premočne sovražnikove enote na desni strani Drave od 10. do opoldne 12. maja, kot jima je bilo ukazano, nakar sta se na povelje umaknili. V teh bojih sta enoti prizadeli sovražnikom nemajhne izgube ter zasegli velik vojni plen. Pomemben dosežek se je pokazal v izboljšanju vojaško-političnih odnosov Britancev do enot JA. Britanci so

potem nekoliko podpirali enote JA v poslednjih bojih proti jjacističnim in kvizlinškim formacijam.

Boroveljski boj je Ivan Dolničar, politični komisar 14. u. divizije, ocenil na kratko takole: »Bitka pri Borovljah je bila ena največjih, če ne največja, ki jih je bojevala Bračičeva brigada tri dni po uradno končani vojni oziroma po brezpogojni kapitulaciji vojske nemškega rajha. Tu se je spopadla s silo v razmerju **1**:**10**, čeprav ne z vso, ker se, razumljivo, ni mogla razviti. Vsekakor pa je treba to silo realno prikazati in oceniti, kakor je to storil Franci Strle. Kajti to je bila bitka Bračičeve brigade, ki je pomenila hkrati zločin nad njo, zagrešile so ga takrat že neregularne sile bivšega okupatorja in njegovih pomagačev slovenskih domobrancev.« [45]

Okrepitev in posodobitev brigade v Galiciji, odhod v Celovec

Po boroveljskih bojih 11. maja in spopadih pri Šmarjeti **12**. maja se je večina brigadnih enot v noči na **12**. maj zbrala vzhodno od Borovelj na območju Šmarjete, del enot pa je s štabom brigade nadaljeval pohod do Galicije. Štab brigade je prejel od štaba 14. divizije povelje za premestitev bataljonov na območje Galicije, Št. Vida, Celovca in Ziljske doline. Skladno s tem je štab brigade napisal **11**. maja odlok za novo razmestitev svojih enot v Železni Kapli, Galiciji, Škocjanu, Celovcu, Čajni, Podkloštru in Brnci.[46]. V naslednjih dneh so odlok iz nepojasnjenih vzrokov spremenili in ga le delno uresničili. V Galiciji so se po napornih štirih bojnih dneh 12. maja lotili vsi štirje bataljoni in druge enote izpopolnjevanja in organizacijskega urejanja prizadetih enot. Zaradi mobiliziranih 117 novincev in 84 borcev, premeščenih iz drugih enot (skupaj 201 borec), so te naloge hitro in uspešno opravili. V teku je bila krepitev 4. bataljona, ki je pridobil večje število borcev iz Koroškega odreda, nekaj pa tudi od drugod. Po izgubi okoli **120** padlih in ranjenih borcev se je brigada z novi-

mi borci številčno močno okrepila, kar je razvidno iz njenega rekordnega številčnega stanja (po seznamu) z dne **12**. maja 1945:

Enota	navzoči po seznamu		odsotni
štab brigade s prištabjem	96	96	
1. bataljon	227	267	40
2. bataljon	186	255	69
3. bataljon	183	246	63
4. bataljon	383	572	189
5. bataljon-internacionalni	299	316	17
specialna četa	22	22	-
mitralješka četa	43	50	7
avtokomanda	12	12	—
skupaj	1.451	1.836	385

Ker je bilo sodobnega lahkega in težkega orožja vseh vrst in streliva v izobilju, se je brigada opremila z vsem potrebnim.[47]

S kadrovskimi in organizacijskimi izpopolnjevanji enot so se v Galiciji ukvarjali še dopoldne 13. maja. Med drugim so ukinili mitralješko četo in ustanovili spremljevalni bataljon težkega orožja. Štel je 80 borcev in starešin, bil je motoriziran, imel je en trocevni in tri enocevne protitankovske **20** mm topove ter en protitankovski 45 mm top. Poleg tega so imeli še nekaj lažjega in težjega pehotnega orožja. Za v.d. komandanta spremljevalnega bataljona so postavili poročnika Viktorja Dolinarja, dotlej komandanta 2. bataljona Koroškega odreda. Za v.d. namestnika komandanta poročnika Andreja Podviša, dotlej namestnika komandanta 1. bataljona Koroškega odreda, za v.d. političnega komisarja Leopolda Pernuša-Igorja, dotlej političnega komisarja 2. bataljona Koroškega odreda, za v.d. pomoćnika političnega komisarja tovariša Karla, dotlej pomoćnika političnega komisarja **1**. bataljona Koroškega odreda.[48]

V 4. bataljonu, ki je nastajal iz Koroškega odreda postopoma od 10. maja 1945, so postavili za v.d. komandanta podporočnika Staneta Grmeka, dotlej namestnika komandanta

Koroškega odreda, za v.d. namestnika istega bataljona poročnika Staneta Šušteršiča-Boštjana, dotlej namestnika komandanta 3. bataljona Koroškega odreda, za v.d. političnega komisarja bataljona Iva Janžekoviča, dotlej političnega komisarja Koroškega odreda, za v.d. pomočnika političnega komisarja pa Toneta Urbasa, dotlej pomočnika političnega komisarja Koroškega odreda. V 1. bataljonu so postavili za v.d. komandanta poročnika Antona Betona-Bojana, dotlej komandanta 1. bataljona Koroškega odreda.[49]

Priliv borcev v brigado se je še kar nadaljeval, tako je bilo 13. maja 1945 v petih pehotnih bataljonih, spremljajočem bataljonu težkega orožja, specialni četi, v avtokomandi in štabu s prištabjem navzočih 1619, odsotnih 114 in po seznamu 1733 borcev, kar je pomenilo največje številčno stanje navzočih borcev v brigadi od njene ustanovitve septembra 1943.

Sodobno preurejena, izpopolnjena, dobro opremljena, odlično oborožena in motorizirana seje brigada brez 5. bataljona (internacionalnega), ki je bil še v Železni Kapli, odpeljala 13. maja 1945 ob 13. uri iz Galicije v Celovec. Vse enote so se namestile v prostorih gimnazije.[50]

Osnovni razlog, da je štab 14. u. divizije poslal 13. maja Bračičevo, 14. maja pa še Šercerjevo brigado v Celovec, je bil

Bračičeva brigada na Koroškem, maj 1945

ta, daje bilo v glavnem mestu Koroške poleg komande mesta premalo enot JA za okrepljeno in varno dejavnost organov komande mesta, nastajajoče nove protinacistične oblasti in partizanskih političnih organizacij. Kokrški odred, ki je bil od **8**. maja v Celovcu, je bil proti številnim oboroženim sovražnikom nemočen. Največ svojih moči je uporabil za lastno varnost in za zavaravanje vodstvenih partizanskih političnih ustanov, gibanje pa so mu omejevale tudi britanske vojaške oblasti. Kvizlingi in nacisti so se povezali in grozili Kokrškemu odredu, da ga bodo napadli. Bilo je veliko primerov, ko so Britanci razorožili partizanske straže, kvizlingi in nacisti so pobili nekaj partizanov in aktivistov. Razmere so bile zelo nevarne in težavne. Šercerjeva brigada se je pripeljala iz Velikovca v Celovec na tovornjakih in se je nastanila v Jezuitski vojašnici. V Velikovcu in okolici stajo nadomestili Zidanškova in Šlandrova brigada. Po prihodu Bračičeve in Šercerjeve brigade so se vojaške in politične razmere v Celovcu znatno izboljšale. Nevarnost nacistov in kvizlingov za partizanske vojaške in politične oblasti v mestu je minila. Nastale so normalnejše razmere za njihovo uspešno delovanje, kar je bilo zlasti opazno na vseh področjih delovanja komande koroškega vojnega območja. Dejavnost koroškega vojnega območja je bila zelo pomembna, saj je razvila v tistih prelomnih dneh na Koroškem veliko vojaško, politično in upravno dejavnost. Ustanovljena je bila takoj po kapitulaciji nacistične Nemčije in je bila hkrati tudi komanda mesta Celovec. Po preureditvi komande koroškega vojnega območja 13. maja so bili še naprej na njegovem čelu komandant major Egon Remec-Borut, pomočnik komandanta politični komisar Janez Petje-Jovan in namestnik komandanta Stane Grmek. Vsi so bili hkrati tudi na čelu komande mesta Celovec.

Zaradi precejšnje številčne moči in dobre organiziranosti sta bili komandi mest Celovec in Velikovec s posadkami 147 partizanskih straž na avstrijskem Koroškem pomembna sila vojaške, politične, upravne ter slovenske narodnostne dejavnosti.[51]

Komanda vojnega območja v Celovcu je posvetila posebno skrb tudi organiziranju zdravstva in zdravstvenih **ustanov** na svojem širšem območju. Najprej je ustanovila sanitetm

Borci in borke 3. bataljona na Koroškem, maj 1945. Pred njimi sedi Ivan Stropnik, namestnik političnega komisarja bataljona

Vod za zvezo 3. bataljona na Koroškem, maj 1945

odsek z načelnikom dr. Herbertom Zaveršnikom iz Bračičeve brigade. Za upravnika vojaških in drugih bolnišnic je imenoval dr. Milorada Hadžića. V Celovcu so v bolniškem domu

že 12. maja 1945 ustanovili vojaško bolnišnico vojne oblasti 4. JA. Za upravnika so postavili dr. Milorada Hadžića. Že 20 maja ga je zamenjal dr. Herbert Zaveršnik, ki je to dolžnost opravljal zelo uspešno do zaključne evakuacije ranjencev in bolnikov v Slovenijo 4. avgusta 1945. Zmogljivost bolnišnice je bila 50 oseb. Z vsem potrebnim je bolnišnico zelo dobro oskrbovala 8. britanska armada. Glavni odgovorni in zvezni častnik je bil partizanom zelo naklonjeni major dr. Len Crom. Bolnišnica je imela na voljo tudi dva osebna in dva tovorna avtomobila ter avtobus.[52]

Za Bračičevo brigado se je začelo v Celovcu bolj umirjeno življenje. Odpadli so izčrpavajoči pohodi, krvavi spopadi in boji. Borci so s koroškimi Slovenci in z vsemi protinacisti doživljali pomlad osvoboditve. Svoj novi dom v celovški gimnaziji so si borci takoj po prihodu vzorno uredili in ga dobro vojaško zavarovali. Začelo se je redno vojaško, politično, kulturno in vzgojno izobraževalno delo po enotah. Poudarjali so, da morajo biti borci urejeni, morajo se dostojno vojaško

Štab 3. bataljona v Celovcu, maj 1945: Anton Janeš, namestnik komandanta, Ivan Šipek-Vanja, politični komisar, Marjan Jager-Risek, komandant, Lojze Gruden, pomoćnik političnega komisarja, sedi Evgen Vuga, operativni oficir

Druga **četa 3. bataljona na Koroškem, maj 1945: Stane Klep,** Anton **Budna, Franjo Lebar (6), Peter Samsa, Tone Mlakar, Jože Klančar (10)**

obnašati in gojiti prijazen in prijateljski odnos do prebivalstva.[53]

Bračičevi brigadi niso bile zaupane samo obveznosti garnizijske službe v Celovcu. Iz povelja 14. u. divizije z dne 13. maja Šlandrovi, Zidanškovi in Bračičevi brigadi ugotovimo, da je bila med njihovimi prvotnimi obveznostmi zasedba mostov na levi strani Drave, da bi tako onemogočile sovražnikom prehod na sever. O tem je bil štab divizije dogovorjen z zavezniki, ki so soglašali, da ostanejo vojni ujetniki na desni strani Drave, oziroma naj jih pošiljajo v ujetniško taborišče v Železno Kaplo. Brigade so bile dolžne pripraviti pri mostovih sode z nafto, da bi v primeru premoči sovražnikovih enot mostove zažgali. Bračičevi brigadi so ukazali, naj zasede položaje pri mostu Sv. Ane z enim bataljonom na levi strani Drave, severozahodno od Galicije, Šlandrovi brigadi zasesti most pri Lipici, Zidanškovi brigadi pa železniški dravski most pri Lipju ter cestna dravska mostova pri Duleh in južno od Velikovca pri Kenigu. Ko so Angleži videli, da so se brigade 14. u. divizije utrdile na Dravi od Galicije do Lipice severno od Pliberka in da so pripravljene tudi na požig mostov, so

se mostovom približali s tanki in z gasilnimi aparati. Tudi ta ukrep Britancev je bil eden od mnogih, ki so zaostrovali odnose z enotami JA. Njihov namen je bil, da bi se enote Ja čimprej umaknile s Koroškega.[54]

Politično in vojaško življenje je bilo na Koroškem po boroveljskih bojih izredno razgibano. Razoroževanje manjših in večjih sovražnikovih enot se je nadaljevalo, s tem pa tudi priliv vojakov iz sovražnikovih vrst. Enote 4. operativne cone in druge so odvažale velike količine orožja, streliva, vojaške opreme in tehnike v vojaška skladišča v Galicijo, Borovlje, Celovec in drugam, od tod pa v Slovenijo. Prostovoljci so se vključevali v partizanske enote, med aktiviste OF in v razne politične protinacistične organizacije.

Dne 13. maja je imel politični komisar štaba 4. operativne cone Matevž Hace z vsemi političnimi komisarji brigad 14. divizije konferenco o vprašanju Koroške in o odnosih enot JA do prebivalstva na Koroškem. Njegove misli je dopolnil politični komisar Šercerjeve brigade prof. Lado Kune. Zvečer je Hace v nabito polni dvorani v Velikovcu govoril o programu OF, zmagi narodnoosvobodilne vojske in o bodočih odnosih do Avstrijcev, živečih na Koroškem. Zdravnik dr. Jože Benigar je njegov govor navzočim Avstrijcem prevede!, ti pa so ga sprejeli z aplavzom.

V duhu sklepov omenjene konference, ki jo je vodil Hace, so borci enot ob stikih s prebivalci Koroške pojasnjevali pomen prihoda narodnoosvobodilne vojske na Koroško, njen protinacistični boj in prizadevanja za sožitje med koroškimi Slovenci in Avstrijci ter za graditev nove družbeno-politične demokratične skupnosti.[55]

Zmanjšanje brigadne formacije in njen poslednji napad

Začeti proces izpopolnjevanja in urejanja enot v Galiciji se je nadaljeval še v Celovcu. Tu je prišlo 15. maja 1945 do

pomembnega organizacijskega posega. Štab brigade je dobil ukaz, da iz svoje sestave črta 4. bataljon, ki je štel 383 navzoćih borcev in po seznamu 400. Kot je bilo že rečeno, sta ta bataljon pretežno sestavljala bivša 1. in 2. bataljon Koroškega odreda. Večino borcev 4. bataljona so potem razporedili v zaledna poveljstva in za izvrševanje raznih drugih nalog. Iz sestave brigade so ta dan morali črtati tudi 5. bataljon-internacionalni, ki je šel v Samobor pri Zagrebu. Štel je 299 navzočih borcev in 316 po seznamu. Brigada je tako imela od 15. maja 1945 tri pehotne bataljone, spremljevalni bataljon težkega orožja, avtokomando in specialno četo s skupnim brigadnim številčnim stanjem 913 navzočih borcev in 1.051 po seznamu. Že naslednji dan so ukinili specialno četo dvajsetih borcev in jo vključili v 3. bataljon.[56]

O poslednjem napadu Bračičeve brigade na ustaše in četnike na desni strani Drave in v smeri Galicije ni natančnega datuma. Franci Strle se je na osnovi dnevnih poročil odločil, daje lahko bil napad 15. maja 1945, ko sta dve četi 2. bataljona Bračičeve brigade iz zasede na levem bregu Drave napadli ustaše in četnike ter jim tako preprečili prehod čez dravski most.[57] Komandant brigade Cetinski je napad opisal takole: Štab brigade je prejel obvestilo, da se namerava pri galicijskem mostu prebiti čez Dravo večje število ustašev in četnikov. Hkrati so prejeli tudi povelje, naj jim to preprečijo in jih razorožijo. Pri tem mostu sta bili na zapori dve četi 2. bataljona Bračičeve brigade, okrepljeni s tanketo. Ko je komandant Cetinski ukazal četama, da zasedeta položaje neposredno pri mostu, jim je to prepovedal major britanske tankovske enote, ki je tudi bila na zavaravanju mostu. Po krajšem prerekanju je major Cetinski zasedel s četama položaje nad britanskimi tanki na levi strani Drave. Od tod so nekaj časa opazovali pogajanja med Britanci in sovražniki, ki niso bili pripravljeni odložiti orožja. Major Cetinski je potem ukazal ogenj po ustaših in četnikih. Ti so ob tem doživeli šok in nepričakovane izgube. To je potem učinkovalo in pospešilo njihovo vdajo. Ob tem napadu pa je prišlo tudi do incidenta z Britanci. Eden od mitraljezcev je namreč streljal tudi po sovražnikih na mostu, česar pa ne bi smel, in je med drugimi laže ranil britanskega majorja. Nastali spor sta potem z opravičilom v

britanskem štabu v Celovcu zgladila komandanta Kovačič in Cetinski.[58]

Po 15. maju Bračičeva brigada ni bila več v bojih s sovražniki na Koroškem. Omeniti pa velja, da je v Celovcu pripravila večjo skupino najboljših borcev za nekakšne »komandose«. Tako so v dneh okoli 15. maja 1945 poslali iz Celovca tovornjak »komandosov«, ki so pri Zakamnu ujeli nekaj ustaških in četniških častnikov. Po ugotovitvi, da gre za hudodelce, so jih izročili pristojnim vojaškim organom. »Komandosi« so ugrabili tudi nekaj domobranskih častnikov v Vetrinju. Tu pa se je nadaljevanje akcije zataknilo. Ker je bilo več domobrancev oboroženih, je prišlo do obojestranskega streljanja in partizani so se morali umakniti. Za napadalne akcije te vrste so izvedeli Angleži in zopet so bile težave, ki so jih potem na britanskem poveljstvu v Celovcu uspešno razrešili. V obojestranski ihti za čim večjim vojnim plenom je bilo z Britanci še precej sporov. V strahu, da bi partizani odpeljali preveč tovornjakov v Slovenijo, so Britanci iz tovornjakov odnašali v skladišče akumulatorje. Borci Bračičeve brigade so jim akumulatorje skrivoma jemali nazaj ali pa jih nabavljali kje drugje in tako omogočali vožnjo zaplenjenih tovornjakov z blagom čez mejo. Da niso bili Britanci kaj prida zaupljivi, priča tudi naslednji dogodek. V razgovorih so želeli izvedeti, kako so partizani napadali nemške tanke. Ko so jim ti povedali, da z vnetljivimi steklenicami, s protitankovskimi pestmi in protitankovskimi puškami, skočili so na tank, odprli kupole in metali bombe vanje, so Britanci potem zaradi varnosti ovili kupole tankov z bodečo žico.[59]

Z Britanci je imel kmalu po prihodu v Celovec težave med drugimi tudi komandant 3. bataljona Marjan Jager-Risek. V Celovcu so mu ukazali, naj s četo zasede Vetrinj. Toda ko so se tja pripeljali s tovornjaki, so naleteli na britansko enoto in na bradate četnike. Britanski poveljnik jih je začel poditi iz Vetrinja. Ker ga Jager ni ubogal, sta začela drug na drugega kričati. Anglež je poklical na pomoč osem tankov, ki so obkolili Jagrovo enoto. Jager je še kar naprej trmoglavil, ukazal svojim pripravljenost na strel in zahteval, da se Britanci umaknejo. Britanski častnik ga je potem zvabil v avtomobil in odpeljal na »razgovore« daleč v svoj štab. Tu ob

Vrbskem jezeru so ga pustili pred vrati samega. Razočaran je ugotovil svojo naivnost, se vrnil s kolesom k četi v Vetrinj in potem v Celovec.[60]

Poslednji dnevi na Koroškem, odhod razočaranja, združitev s Šlandrovo brigado

Potem ko si je Bračičeva brigada vzorno uredila celovško gimnazijo v svoj novi dom, se je tudi ustrezno zavaravala z mnogimi stražarskimi mesti in drugimi ukrepi. V svoji bazi je v vseh enotah razvila okrepljeno vojaško, politično in kulturno-prosvetno vzgojno in izobraževalno dejavnost. Štab 14. u. divizije je poslal 17. maja vsem brigadam program in navodila za redno vojaško vzgojo, ki so ga bili dolžni izvajati vsak dan ražen ob premikih. Na območju Galicije je brigada še naprej imela zaradi zavaravanja dravskega mostu svojo enoto, ki je varovaia tudi skladišči orožja v Galiciji in v Borovljah. Brigadne enote so občasno sodelovale v vojaških in političnih akcijah, ki sta jih organizirale komanda mesta Celovec in slovenske politične organizacije.

Kljub odhodu 4. in 5. bataljona je bila brigada še vedno med najmočnejšimi v 14. u. diviziji, saj je 17. maja 1945 štela 971 navzočih borcev oziroma po seznamu 1.077. Visoko številčno stanje je kljub raznim premestitvam borcev uspevala ohraniti s pridobivanjem novincev, ki jih je od **11**. do 18. maja mobilizirala 135.[61]

V Celovcu je dobil štab brigade stroga navodila, naj se vojska ne vpleta v civilne zadeve, naj posamezniki ali skupine ne hodijo po zasebnih hišah in naj ne prenočujejo v njih. Brigada je bila vsak dan močno zaposlena z zbiranjem orožja, streliva, vojaške opreme in najrazličnejšega blaga. Organizirala je skupine okretnih borcev, ki so dobro opravljali te naloge v Celovcu in njegovi okolici. Najrazličnejšega blaga so natovorili za nekaj vlakov, ki so odpeljali v Slovenijo. Med tem blagom je bilo tudi nekaj vagonov oficirskih usnje-

nih plaščev s krzneno podlogo. To blago so vozili na zaplenjenih tovornjakih, ki so potem ostajali v Sloveniji.[62]

Natančnih podatkov o zaplenjenih velikih količinah najrazličnejšega orožja, vojaške opreme, tehnike in drugega ni Mnogo preskromno je o vojnem plenu poročal 26. maja **1945** pomoćnik političnega komisarja 14. u. divizije. Navedel je da je Bračičeva brigada zaplenila od 25. aprila do 26. maja 2.000 pušk, 200 brzostrelk, 350 pištol, 250 puškomitraljezov, **4** lahke minomete, 4 protiletalske topove, protitankovski top, **3** oklepne avtomobile, 39 tovornjakov, **6** osebnih avtomobilov in 3 motocikle. Takratni politični komisar 14. divizije Ivan Dolničar upravičeno oporeka poročilu in navaja: »Zaplenjenega orožja in streliva ni mogla nobena brigada prešteti, ker so ga naše transportne enote brez štetja odvažale v začasna skladišča na Koroškem, od tod pa v Slovenijo.« Iz poročil je tudi znano, daje imela Bračičeva brigada od 17. do 19. maja tri tanke, ob odhodu iz Celovca pa jih je imela, kot piše Franci Strle, celo devet, vendar jih je morala zaradi pomanjkanja goriva pustiti v Celovcu.[63]

Bračičeva brigada in tudi druge enote JA so po hudih bojih na Koroškem kljub mnogim vojaškim obveznostim tu razvile v okviru možnosti tudi politično in kulturno-prosvetno dejavnost. Vsak stik s Slovenci so izkoristili za pojasnjevanje ciljev osvobodilnega boja jugoslovanskih narodov. Kulturniška skupina 14. u. divizije, s katero so dejavno sodelovale tudi brigade, je uspešno organizirala nekaj mitingov, razširjala je partizanski tisk in literaturo. Tako so partizani ustvarjali s svojimi rojaki lepe odnose. Domaćini, predvsem Slovenci, so borce povsod lepo sprejemali. Do solz so jih ganile ubrano zapete slovenske partizanske pesmi, ki so jih borci zapeli iz srca. Pri koroških Slovencih je prevladovalo prepričanje, da bodo s porazom nacistične Nemčije prišli tudi žanje lepši časi. Pričakovali so, da bodo zavezniki spoštovali njihove upravičene narodnostne zahteve in cenili velike žrtve slovenskega naroda in jugoslovanskih narodov v boju proti nemškemu nacizmu ter drugim zavojevalcem. V nekaj dneh so vznikli po vsej Koroški narodnoosvobodilni odbori, organizacije OF in druge protinacistične politične organizacije. Toda hlađen, včasih tudi sovražen odnos angleških vojaških oblasti in enot

do enot JA na Koroškem ni obetal nič dobrega. Do posledic krivičnih zavezniških odločitev je prišlo hitro. Ker se je moral štab 3- JA z zavezniki sporazumeti zaradi umika svojih enot s ICoroške onstran senžermenske meje, je 19. maja 1945 po njegovem ukazu sledilo povelje štaba 14. u. divizije, naj se njene

Kopija štampiljke štaba 14. u. divizije III. JA z dne 20. maja 1945 na povelju za umik S Koroškega

brigade umaknejo najprej na položaje v Marenberg (Radije ob Dravi), Dravograd, Poljano, Črno, Šoštanj. Povelja za umik s Koroškega pa se v nasprotju z mnogimi dotedanjimi povelji ni dalo izvesti brez priprav z borci. Zato so štabi brigad 19. maja sklicali vse politične funkcionarje na posvet, na katerem so se domenili, kako bodo borcem in starešinam pojasnjevali krivično in nerazumljivo odločitev združenih zaveznikov o umiku jugoslovanskih brigad s Koroškega. Po vrnitvi v enote so politični komisarji začeli proti svojemu prepričanju razlagati boleče povelje o brezpogojnem umiku za staro mejo. V brigade je šel pomočnik političnega komisarja 14. u. divizije Peter Mendaš-Iztok, ki je kot sekretar divizijskega komiteja KPS sklical vse partijske sekretarje in glavne vodilne starešine. Osrednja tema široke razprave je bila umik naših enot s Koroškega, iz Trsta, Gorice in drugih primorskih krajev. Upanje borcev in starešin, da bodo brigade morda le ostale na Koroškem, se je po tem posvetovanju sprevrglo v trpko razočaranje nad zavezniki. Ljudje so prišli do spoznanja, da so v ozadju umazanih odločitev močne sile, ki se jim ni bilo mogoče upreti.

Povelje štaba 14. u. divizije z dne 19. maja 1945 je naročalo, naj se Zidanškova brigada premesti na območje Maren-

berga, da zavaruje na Dravi prehode in prepreči prehod mo. rebitnim sovražnikovim skupinam v Avstrijo. Šlandrova brigada naj prevzame skladišča 14. divizije v Dravogradu in nadzira položaje na območjih Poljane, Mežice, Prevalj in delno po Mislinjski dolini, Šercerjeva je šla na položaje na območju Mežice in Črne, Tomšičeva brigada pa na položaje od Šoštanja proti Črni. Štab divizije je v povelju posebej poudaril, da morajo brigade svoja območja očistiti razkropljenih sovražnikovih band. Med mnogimi pisci, ki so pisali o odločitvah velikih združenih zaveznikov v drugi svetovni vojni, po kateri smo izgubili Koroško in dele Primorske, prednjači Franci Strle.[64]

Težko je izraziti grenkobo, srd ter razočaranje borcev in starešin, ki so se morali pokoriti ukazu za umik. Težko si je tudi zamisliti, s koliko tragike so doživljali umik enot JA koroški Slovenci, še zlasti sodelavci osvobodilnega boja ter njihovi zvesti privrženci. Da bi nekoliko zaznali ta občutja, borno navedli skrajšan odlomek iz obsežnega sestavka, ki ga je napisal leta 1945 učitelj Alojz Mesarič, politični delegat 2. čete 2. bataljona Bračičeve brigade. »Zavezniki so premalo upoštevali naše boje za priključitev tistih ozemelj, ki so nam bila odvzeta z versajskim mirom. Dalje niso upoštevali teženj koroškega naroda, ki navdušeno manifestira za priljučitev k Jugoslaviji... Morda ne bi zavezniki nikoli zahtevali umika naših čet s Koroške, če bi videli jedro koroškega naroda, ki je v zdravih slovenskih vaseh na deželi in ne v mestih. Od tod narod kliče, kar je v njem, Koroška je slovenska, je jugoslovanska. Dobili smo povelje, da zapustimo Celovec. Tiho smo ga izpolnili in tiho odšli. Vendar v naših srcih ni hotelo biti miru. Nismo pozabili, ko nam je vzklikalo koroško ljudstvo: Živeli osvoboditelji! Odšli smo z zavestjo, da se bomo vmili in vzeli, kar je naše .. ,«[65]

Po naglih vojaških in političnih pripravah se je začel premik Bračičeve brigade iz Celovca popoldne 19. maja na območje Poljane, Prevalj in Mežice, končal pa se je naslednji dan. Od tod se je brigada premestila na območje Mislinje. Na obeh območjih je ostala nekaj dni.[66]

V krajih, kamor so se brigade 14. u. divizije s Koroškega vrnile, so jih prebivalci prisrčno sprejemali in pozdravljali,

saj so bile to njihove brigade. Enako lepo so ljudje sprejemali tudi vse druge enote JA. Glavnina enot JA se je s Koroškega umaknila 21. maja 1945. Izjemi sta bili 11. dalmatinska u. brigada, ki se je umaknila skozi karavanški predor 24. maja 1945, z njo pa tudi 2. četa 3. bataljona Narodne obrambe. V dneh 23. in 24. maja 1945 so odkorakele skozi Marenberg brigade 14. u. divizije na nove položaje. Pot jih je pripeljala čez radeljski prelaz na območje Ivnika (Eibiswalda) na obmejno območje avstrijske Štajerske. Ker so brigade pustile motorizacijo za staro mejo, so bile zopet pehotne. Na ozemlje vzhodno od Golice in severno od Košenjaka ter Remšnika je prišla 14. u. divizija z nalogo, da opravlja začasno nadzorne naloge v sovjetski okupacijski coni. To se je zgodilo po barantanju Staiina in SZ z zahodnimi zavezniki, za nas je to pomenilo izgubo vojaško in politično priborjene Koroške.[67]

Bračičeva brigada je zasedla položaje na goratem ozemlju na obronkih Golice (Koralpe) na območjih Sv. Ožbolta, Zgornjih, Srednjih in Spodnjih Sobot. Zidanškova brigada se je 23. maja utrdila na položajih Košenjaka, Sv. Lenarta, Sv. Vincenca in Sobote. Šercerjeva brigada je bila s štabom 14. u. divizije na območju Ivnika, Tomšičeva brigada na območju

Bračičeva brigada pri Sv. Ožboltu nad Ivnikom (Eibiswald) v začetku junija 1945

Altenmarkt-Travnik (Wies), medtem ko so bile enote $Šl_{an}$. drove brigade v teh dneh še pri Št. Janžu, v Dravogradu, Vuzenici in na Muti. Nasproti brigadam 14. divizije in brigadam 36. divizije JA, ki so bile severno od njih, so z zahodne in severne strani zasedle položaje britanske enote. Te so hladne odnose do enot JA z raznimi izzivanji stalno stopnjevale. Namen izzivanj je bil, da bi se enote JA čimprej umaknile čez staro mejo. Razmere so bile včasih že tako naelektrene, da je prihajalo tudi do manjših prask in strašilnih obstreljevanj, na srečo brez posledic.[68]

Z odhodom iz Celovca se je končalo tudi uspešno delovanje godbe na pihala Bračičeve brigade, ki ji je bila zvesta pod vodstvom svojega ustanovitelja in kapelnika Ivana Ulage v Kozjanskem odredu od maja, v Bračičevi brigadi od septembra 1944 v bojih, zmagah, porazih in težavah, in pri njeni kulturni dejavnosti. Osem mesecev so bili godbeniki nepogrešljivi soustvarjalci na znamenitih brigadnih in divizijskih mitingih. Igrali so pri cerkvenih obredih in slovesnostih. Navdušev ali so prebivalstvo in borce na partizanskih slovesnostih, na skromnih, vendar za tište čase uspešnih vojaških paradah. Z žalostinkami so se poslavljali od padlih soborcev, aktivistov in privržencev OF. Kadar je bilo potrebno, so godbeniki sodelovali v bojih in reševali tudi ranjence. Tako je bilo tudi v njihovih vrstah nekaj žrtev. Padel je Viktor Strel, Ivana Kožuha so Nemci ujeli in ga 12.2.1945 obesili na Stranicah, ranjen pa je bil Andrej Veble. Z odhodom iz brigade dejavnosti godbe na pihala še ni bilo konca. Nasprotno. Ko je postala godba na pihala 14. u. divizije, je bila njena dejavnost na širšem delovnem območju še pomembnejša. V Ivniku se ji je priključilo približno 16 godbenikov železarske godbe na pihala iz Guštanja. Tako okrepljena z umetniki in glasbili je bila še pomembnejši poustvarjalec partizanskih, narodnih in drugih pesmi. Najprej na avstrijskem Štajerskem, potem pa je bila nadvse uspešna v Vojvodini, kamor jo je vodila pot s 14. u. divizijo.[69]

V dneh po umiku s Koroškega so začeli v štabu 14. u. divizije pospešeno razmišljati o preureditvi divizije iz vojne formacije v ustreznejšo povojno formacijo. O tem in tudi o stanju ter delovanju na več področjih je za čas od 25. aprila do

26. maja 1945 obsežno poročal pomoćnik političnega komisarja 14. u. divizije Peter Mendaš-Iztok. Ker je bil to nekakšen pregled in zaključek poslednjih vojaških, političnih in drugih dejavnosti brigade ter divizije, bomo v kratkem povzeli najpomembnejše. Poročilo se začenja s številčnim stanjem v diviziji z dne 26. maja 1945:

Tomšičeva brigada	**906 borcev in starešin**
Šercerjeva brigada	**788 borcev in starešin**
Šlandrova brigada	**625 borcev in starešin**
Zidanškova brigada	**688 borcev in starešin**
Bračičeva brigada	**947 borcev in starešin**
štab divizije s prištabjem	**212 borcev in starešin**
skupaj	**4.166 borcev in starešin.**[70]

To številčno stanje ne upošteva okoli 1.500 borcev tujih narodnosti. Moramo pripomniti, daje bilo med 19. in 23. majem 1945 poslednje uradno številčno stanje Bračičeve brigade nekoliko višje. V treh bataljonih, spremljevalnem bataljonu, v avtokomandi ter v štabu in prištabju je imela brigada navzočih 968 borcev in po seznamu 1.077. Ker je mobilizirala na dravograjskem območju od 18. do 25. maja 50 novincev, je bilo njeno številčno stanje 23. maja 1.018 navzočih borcev in starešin. Po odhodu avtokomande okoli 23. maja 1945 se je njeno številčno stanje zmanjšalo na 947 navzočih borcev in starešin.[71] Peter Mendaš je dalje zapisal, da so se enote 14. u. divizije v zadnjem mesecu povećale skoraj za polovico ter da so brigade oddale vse borce tujih narodnosti. Napovedal je, da bodo v kratkem pridobili topniško brigado od 18. divizije, Zidanškovo in Bračičevo brigado pa da bodo priključili Tomšičevi, Šercerjevi in Šlandrovi brigadi. Osnovni cilj vojaškega izobraževalnega dela je bil, da preidejo enote čimprej iz partizanskega načina življenja in delovanja v življenje regularne mirnodobne armade. V Bračičevi brigadi so opravili v zadnjem mesecu 51 četnih in 38 bataljonskih vojaških ur, 13 sestankov z nižjim vojaškim kadrom, 2 sestanka s štabi bataljonov, 40 sestankov z vodniki in desetarji. Takšno delo je pri-

spevalo k boljši strokovnosti in boljši disciplini. Pri uspešnem izvajanju različnih nalog sta veliko prispevali tudi organizaciji KPS in SKOJ. V celotni diviziji je bilo 688 članov KPS, kandidatov KPS 77, SKOJ 464, skupaj 1.229 ali 30 odstotkov. V Bračičevi brigadi je bilo 151 članov KPS, 11 kandidatov KPS in 24 članov SKOJ, skupaj 186 ali blizu 20 odstotkov. Zmanjšani odstotek politično organiziranih so pripisovali velikemu prilivu novincev, s katerimi se zaradi bojev in premikov niso utegnili dovolj politično ukvarjati. V brigadi so izvedli 19 organizacijskih in 14 studijskih sestankov, 3 sestanke bataljonskih birojev KP in sestanek z bataljonskimi pomočniki ter sekretarji čet. Na Studijskih sestankih so spoznavali zgodovino Slovencev, cilje in delovanje nove oblasti, politični odnos do prebivalstva in politiko Vatikana. Na partijskih konferencah so kritizirali napake, ki so jih zagrešile na terenu brigade iz drugih jugoslovanskih republik, in lokalni patriotizem domačih enot. Politično izobraževalno in vzgojno deio so po enotah izvajali po divizijskem načrtu. Moštva enot so pripravljali na pravilen odnos do prebivalstva, do nove ljudske oblasti in do izdajalcev.

V Bračičevi brigadi so v obravnavanem mesecu izvedli 89 četnih in 25 bataljonskih političnih ur ter 9 sestankov s političnimi komisarji čet. Glavne teme na političnih urah so bile: razvoj OF, narodnoosvobodilna oblast, vloga KPS v NOB, Koroška, odnosi do zaveznikov. Brigada je izvedla v Celovcu, na Prevaljah in v Zrečah tri izredno uspešne mitinge za približno 1.000 prebivalcev in poseben miting za borce ter starešine. Udeleženci mitingov so bili navdušeni nad dobrimi izvajalci. Nizko politično raven četnih političnih komisarjev so si obetali zboljšati s pridobitvijo ustreznega tiska in literature, česar jim je stalno primanjkovalo. Zaradi velikega priteka novincev in obilice nalog je kulturno-prosvetna dejavnost po enotah močno zaostala. Da bi jo poživili, so po brigadah organizirali kulturno-prosvetne krožke.

Sanitetna služba je s sanitetnimi vodi po brigadah delovala dobro. S sanitetnim materialom so bili dobro oskrbljeni. Vse ranjence so iz Celovca, Velikovca in od drugod premestili v Maribor, Slovenj Gradec, Celje in Topolšico. Tudi z delovanjem intendantske službe so bili razmeroma zadovoljni.

Ko poročilo obravnava odnose do terena, poudarja, da je bil odnos brigad 14. divizije dober, kar pa ni veljalo za brigade iz južnih krajev. Najbolj so zoper napake južnih brigad protestirali maja na zasedanju ljudskega odbora v Slovenj Gradcu. Za Bračičevo brigado je rečeno, da je dobro sodelovala z oblastnim komitejem KPS in narodnoosvobodilnim odborom v Celovcu ter s političnimi organizacijami okrajev Slovenske Konjice in Slovenj Gradec. Ob koncu je naveden načrt za okrepljeno ideološko izpopolnjevanje članov KPS in SKOJ ter za idejno-politično in kulturno-prosvetno delovanje v enotah. Organizacija SKOJ je bila dolžna obravnavati

f Bataljonski funkcionarji Franc Tomšič-Tonko, Jaka Žvan, Marjan Jager-Risek, Miha Ramšak in Franjo Kaiser, 1945

naslednje teme: razvoj slovenske družbe, tri obdobja delavskega gibanja, komunistični manifest, proletarska revolucija in diktatura proletariata, narodnostno vprašanje v luči NOB, temeljne točke OF in zgodovina KPJ.[72]

Proti koncu maja seje štab 14. u. divizije na osnovi navodit višjih poveljstev lotil organizacijskih priprav za preureditev svojih enot. Številčno ne prevelike, za partizansko bojevanje prilagojene ter operacijsko okretne brigade je bilo potrebno okrepiti ter jih prilagoditi mirnodobnim razmeram. Demobilizirati je bilo treba rudarje, železničarje, prosvetne delavce in pripadnike drugih poklicev, ki so bili nujno potrebni gospodarstvu, prosveti, državni upravi in drugod. Odpustili

Tretji bataljon ob združitvi s Šlandrovo brigado junija 1945 v Ivniku. Na posnetku so Karei Maček, Božo Flajšman, Olga Verstovšek, Mirko Beslać, Vinko Virt, Ivan Stropnik in drugi

Jože Krebs (1), Jože Zadnik (3) v Ivniku (Eibiswald) junija 1945

so nekaj žensk, starejših in mlajših borcev, fizično nezmožnih oseb ter tujih državljanov. Začel se je proces preurejanja brigad. Dne 22. maja je štab Šlandrove brigade odpustil 201 borca sovjetskih narodnosti. V njenem 3. internacionalnem bataljonu je tako ostalo samo še 58 borcev tujih narodnosti. Brigada je sedaj štela še skupno 618 borcev. Pet dni nato so odpustili vse rudarje. Štab Šlandrove brigade je 28. maja poročal, da je 27. maja svojo brigado v Vuzenici preoblikoval v en bataljon s 367 borci. Štab 14. divizije je v začetku junija 1945 združil preosnovano Šlandrovo brigado z Bračičevo, ki je takrat štela 947 borcev. Iz obeh brigad je prišlo v na novo ustanovljeno 6. SNOUB Slavko Šlander 1.314 borcev, tem pa se je pridružilo manjše število borcev iz Zidanškove brigade >n še iz nekaterih drugih enot.[73]

Ustanovitev na novo osnovane 6. SNOUB Slavko Šlander je bila opravljena na območjih vasi Travnik (Wies) in Ivnik (Eibiswald). Za komandanta je bil imenovan major Andrej Cetinski-Lev, za namestnika Ivan Božič-Jovo, za političnega komisarja Stane Kink-Staško, za pomoćnika Leopold Prošek-Bajdukov in za načelnika Lazo Božić.

Politični komisarji čet 1945: Lojze Mesarič, Boris Požar, Boris Krištufek

Ob poimenovanju na novo ustanovljene brigade se zastavlja vprašanje, zakaj so se odločili za ime po udarni 6. SNOUB Slavka Šlandra, ki je prispevala dva in polkrat manj borcev kot 13. SNOUB Mirka Bračiča? Pojasnilo je bilo naslednja: vodstveni dejavniki so se zedinili, da bodo v 14. u. diviziji preurejene njene tri najstarejše brigade Tomšičeva, Šercerjeva, ustanovljeni 1942. leta, in Šlandrova, ustanovljena 6. av-

gusta 1943. Šlandrovi brigadi so dajali tudi to prednost, ker je bila prva brigada, ustanovljena na Štajerskem. Poleg navedenih pehotnih brigad je šla v sestavo 14. divizije tudi topniška brigada.[74]

Čeprav je bila ukinitev 13. SNOUB Mirka Bračiča, ki je bila ustanovljena 23. septembra 1943 in je šla na svoji dvajsetmesečni uspešni bojni poti skozi najhujše boje in druge preizkušnje, razumljiva, pa je kljub temu močno prizadela zlasti stare in starejše borce. Prav ti ter padli in ranjeni so svoji brigadi z velikim junaštvom in premagovanjem največjih težav in z velikimi človeškimi žrtvami priborili dostojno mesto med najboljšimi slovenskimi brigadami. Težko se je bi-

Nekdanji bataljonski voditelji Bračičeve brigade v Starem Bečeju, leta 1945. Z leve: Karei Maček, Jaka Žvan, Boris Požar, Lojze Gruden

[44] Bračičeva brigada

lo sprijazniti z dejstvom, da 13. SNOUB Mirka Bračiča ni več. Tradicija brigade se je ukoreninila v srcih njenih borcev Težko je bilo sprejeti dejstvo, da ni več brigade, ki jih je p$_0$. vezovala in družila v trden organizem v najtežjih vojnih letih. Boleča čustva borcev so se sčasoma umirila. Ostai pa je ponos na junaško bojno pot Bračičeve brigade, ki je svojo zgodovinsko nalogo narodnoosvobodilne udarne brigade opravljala od ustanovitve do osvoboditve nadvse častno. Svoboda je združila šlandrovce in bračičevce v nov in čvrst tovariški kolektiv. Svojevrstno priznanje Bračičevi brigadi je bilo ob združitvi tudi to, daje na novo ustanovljeno Šlandrovo brigado vodil v lepše in mirne čase popoln štab nekdanje Bračičeve brigade, okrepljen samo z Lazom Božićem, nekdanjim načelnikom štaba Šlandrove brigade.[75]

Ukinitev Zidanškove brigade je bila izvedena nekoliko prej kot ukinitev Bračičeve brigade. Dne 29. maja 1945 sojo poklicali s položajev na obronkih Golice v Ivnik. Z njenimi enotami so okrepili zlasti Šercerjevo brigado, nekaj borcev in starešin je šio v Tomšičevo, Šlandrovo, v na novo ustanovljeno topniško brigado ter v enote pri štabu divizije.

Enote 14. u. divizije so bile na položajih zahodno in severno od Ivnika do srede junija 1945. V drugi polovici junija 1945 pa je krenila popolna 14. u. divizija v Vojvodino in z njo tudi nekdanji borci Bračičeve, sedaj Šlandrove brigade.[76]

* * *

Zadnje poglavje bojne poti brigade označujejo: boroveljski boj, organizacijske spremembe brigade, umik s Koroškega, združitev brigade s Šlandrovo brigado in odhod brigade s 14. divizijo v Vojvodino.

S prihodom v Borovlje se je brigada znašla pred eno doslej najtežjih nalog — preprečila naj bi prehod čez Dravo k Britancem večtisočglavi množici sovražnikov, ki niso bili pripravljeni oddati orožja. Glavni množični napad sovražnikovih enot za preboj pri Borovljah se je začel 11. maja. Zaradi sovražnikove premoči sta se morala v hudih bojih in z znatnimi izgubami umakniti Koroški odred in Bračičeva brigada čez Dravo in proti Šmarjeti. Na novih položajih sta enoti za-

drževali sovražnike, da niso mogli čez Dravo do poldneva 12. maja, ko sta dobili povelje za umik. Boji pri Borovljah so bili v sklepnih operacijah na Koroškem med najtežjimi.

Brigada in Koroški odred sta izvršila povelje pogumno. Boje pri Borovljah moramo kljub temu zaradi velikega števila padlih in zaradi negativnega končnega izida proti izrazito močnejšim sovražnikovim silam, oceniti kot neuspešne. Ocene, da bo mogoče zadržati sovražnikove enote s položajev na desni strani Drave, so bile napačne. Verjetno bi bili partizanski enoti uspešnejši, če bi držali zaporo na položajih na levi strani Drave. Vrnitev slovenskih in drugih kvizlingov pa nam dodatno potrjuje tezo o nesmotrnosti boroveljskega boja, ki ga moramo sicer vrednotiti kot izjemno pogumno dejanje.[77]

V dneh pred koncem vojne seje brigada še vedno krepila. 9. maja se je z zaplembo tovornjakov motorizirala, 10. maja je pridobila pretežno iz Koroškega odreda bataljon borcev. S petimi bataljoni je štela 879 navzočih borcev in po seznamu 1.637. Kljub temu, daje imela 10. in 11. maja okoli sto padlih in več ranjenih, je že do 13. maja pridobila ponovno močno okrepitev borcev iz Koroškega odreda in od drugod. Ta dan je ustanovila tudi spremljajoči bataljon težkega orožja in dosegla v teh dneh svoje največje številčno stanje: 1.619 navzočih borcev in po seznamu 1.836. Zaradi odhoda 4. bataljona in 5. bataljona-internacionalnega 15. maja se je brigada zmanjšala na 913 navzočih borcev in 1.051 po seznamu. Z dvema uspešnima mobilizacijama 185 novincev se je njeno številčno stanje 17. maja zopet dvignilo na 971 navzočih borcev in 1.077 borcev po seznamu. Zaradi premestitev in prvih demobilizacij je bilo njeno znano zadnje številčno stanje dne 26. maja 1945 — 947 navzočih borcev. To številčno stanje jo je takrat uvrstilo na prvo mesto med petimi brigadami 14. u. divizije.

Brigada je od 13. do 20. maja 1945 v Celovcu in njegovi okolici odigrala pomembno vlogo. Razoroževala je sovražnikove skupine in posameznike, pošiljala svoje enote na vojaška zavarovanja, zbirala orožje, strelivo, motorna vozila in drug vojaški plen, kar je pošiljala s tovornjaki in vlaki v Slo-ʸenijo. Z nastajajočo oblastjo in političnimi organizacijami je ᵘspešno sodelovala.

Umik iz Celovca v noči na 20. maj 1945 so borci doživljalj grenko, razočarani nad krivično odločitvijo zaveznikov. *Z* območij Poljane, Prevalj, Mislinjske doline je šla brigada 23. na 24. maj čez Radeljski prelaz brez motorizacije z drugimi brigadami 14. u. divizije na širše območje Sv. Ožbolta.

V začetku junija 1945 seje na območju Travnika pri Ivniku (Eibiswald) združila s 6. SNOUB Slavka Šlandra in se odslej tudi imenovala po njej. Tako se je končala uspešna bojna pot 13. SNOUB Mirka Bračiča. V sestavi 14. divizije so borci prejšnje Bračičeve brigade, sedaj Šlandrove brigade, krenili v drugi polovici junija 1945 v Vojvodino.

OPOMBE

[1] Odlok štaba Bračičeve brigade z dne 10.5. 1945, AINZ, f. 339/IV.

[2] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 12. 5. 1945 za 10. in 11.5. 1945, AINZ, f. 339/IV; dipi. inž. Stane Potrč-Iztok, Franc Logonder, izjavi, AMNOM; Strle, Veliki finale, str. 232, 390.

[3] Odloka štaba Bračičeve brigade z dne 10. in 11.5. 1945; dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 12. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV; Stane Kink, Ivo Janžekovič, Albert Konečnik, izjave v AMNOM; Strle, Veliki finale, str. 190, 210.

[4] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 12. 5. 1945 za 10. in 11.5. 1945, AINZ, f. 339/IV. Pojasnilo k številčnem stanju brigade: Janez Jaklič, Štefan Ipavec, Ivan Marin, izjave, AMNOM; Strle, Veliki finale, str. 190.

[5] Andrej Cetinski, Stane Kink, skupno pričevanje 1989; Tone Budna, Stane Rak, Jože Savinšek, pričevanja, AMNOM; Marjan Jager, ustni vir.

[6] Janez Jaklič, Ivan Stropnik, pričevanji, AMNOM.

[7] Štefan Ipavec, izjava, AMNOM.

[8] Odlok štaba Bračičeve brigade z dne 11.5. 1945, AINZ, f-339/IV; Tone Budna, pričevanje, AMNOM; Strle, Veliki finale, str. 197-199.

[9] Franc Kancler, Martin Gräber, pričevanji, AMNOM.

[10] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 18. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV.

[11] Martin Kumer, Franc Kancler, Martin Graber, pričevanja, AMNOM.

[12] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 15.5. 1945, AINZ, f. 339/IV. Na poti do Samobora se je 5. bataljon številčno povečal za približno 100 ljudi. Pridružilo se mu je precej Francozov in drugih, ki so zbežali iz raznih taborišč, zaporov, pa tudi nekaj dezerterjev iz raznih sovražnikovih vojska. Toda to ni bilo več pomembno, ker je bil bataljon v Samoboru razpuščen. Del borcev so poslali v začasno taborišče za vojaške ujetnike, nekatere so poslali v razne vojaške in delovne enote, nekaj pa so jih pustili na njihove domove (Martin Kumer, Franc Kancler, Martin Graber, pričevanja, AMNOM).

[13] Andrej Cetinski, Stane Kink, skupno pričevanje z dne 8. 2. 1989, AMNOM.

[14] Strle, Veliki finale, str. 196, 197.

[15] Gl. op. 13.

[16] Strle, Veliki finale, str. 205.

[17] Strle, n.d. str. 182-188.

[18] Andrej Cetinski, Stane Kink, Jakob Štefančič, pričevanja, Silvo Grgič-Šimen, Najbolj krvavi boj Bračičeve, TV-15 od 10.7. do 2. 10. 1980 (odslej, Grgič, Najbolj krvavi boj Bračičeve).

[19] Strle, Veliki finale, str. 206, 207, 210; Andrej Cetinski, Stane Kink, Marjan Jager, Albert Konečnik, pričevanja, AMNOM.

[20] Andrej Cetinski, Stane Kink, skupno pričevanje, AMNOM.

[21] Strle, Veliki finale, str. 205, 206.

[22] Gl. op. 20.

[23] Strle, Veliki finale, str. 207; Silvo Grgič-Šimen, Pred 35. leti je 13. SNOUB Mirka Bračiča pri boroveljskem mostu bojevala svoj zadnji in najbolj krvavi boj, 1980, str. 38, 39, AMNOM (odslej Grgič, Pred 35. leti); Tone Mlakar, pričevanje,AMNOM; Vlado Petančič, ustni vir.

[24] Andrej Cetinski, Stane Kink, skupno pričevanje, Grgič, Pred 35. leti, AMNOM.

[25] Jože Antončič, pričevanje, AMNOM; Franc Vesel, ustni vir.

[26] Strle, Veliki finale, str. 207; Tone Mlakar, Svetozar Ipavec, i pričevanje, AMNOM; Lojze Dolničar, ustni vir.

[27] Marjan Jager, pričevanje, 1957, AMNOM.

[28] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 12.5. 1945, AINZ, f. 339/IV; Strle, Veliki finale, str. 207.

[29] Strle, n.d., str. 208.

[30] Strle, n.d., str. 214 — 222; Ivo Janžekovič, Zadnji boji Koroškega odreda za slovensko Koroško, Vestnik koroških partizanov 1985, št. 1-2, str. 58, 59.

[31] Andrej Cetinski, Stane Kink, Ivan Uranič, Ivo Janžekovič ustni viri. ,

[32] Strle, n.d., str. 205; Andrej Cetinski, Stane Kink, skupno pričevanje, AMNOM.

[33] Ivan Križnar, Slovensko domobranstvo in njegov polom, Naša obramba, 1970, št. 5, str. 18; Grgič, Pred 35. leti, str. 16—18, AMNOM; Andrej Cetinski, Ivan Božič, ustna vira.

[34] Dnevni poročili štaba Bračičeve brigade z dne 11. in 12. 5. 1945 za 3., 10. in 11. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV. Številčna stanja Bračičeve brigade in Koroškega odreda je bilo mogoče razrešiti s pomočjo navedenih poročil.

[35] Andrej Cetinski, Stane Kink, skupno pričevanje, AMNOM; Strle, Veliki finale, str. 209, 419.

[36] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 12.5. 1945, AINZ, f. 339/IV.

[37] Andrej Cetinski, Stane Kink, Marjan Jager, Albert Konečnik, Ivan Jerman, Alojz Mesarič, pričevanja, AMNOM; Ivan Uranič-Drago, Poslednji meteži na Dravi, Borec, 1970, št. 5, str. 445 — 453; Ivo Janžekovič, Zadnji boji Koroškega odreda za slovensko Koroško, Vestnik koroških partizanov, Ljubljana 1985, št. 1—2, str. 58; Grgič, Pred 35 leti, str. 56 — 58; Strle, Veliki finale, str. 209, 437; Karei Prušnik-Gašper, Gamsi na plažu, 1958, str. 362, 353.

[38] Partizanska grobišča na Koroškem, Vestnik koroških partizanov, junij 1970, št. 1 —2, str. 50, 52.

[39] Tone Matičič, Svetozar Ipavec, Anton Budna, pričevanja, AMNOM; Grgič, Pred 35 leti, str. 56 — 61; Strle, Veliki finale, str. 209.

[40] Ocenjujemo, da so bili v število 126 vključeni ranjenci Bračičeve brigade, Koroškega odreda, motoriziranega odreda 4. armade in tudi kak posamezni partizan zalednih enot ali aktivist OF. Verjetno je bilo med njimi tudi manjše število ranjenih pred 11. majem in po njem. Na osnovi arhivskega gradiva vojaške bolnišnice vojne oblasti 4. armade v Celovcu (AINZ, f. 413/1) ugotavljamo, daje bilo število ranjenih iz Bračičeve brigade in Koroškega odreda 11. 5. 1945 precej manjše kot 126, saj je bilo med pacienti tudi precej bolnikov.

Dr. Zaveršnik še navaja, kako je britanski major dr. Len Crom, velik prijatelj jugoslovanskih partizanov, poskrbel za odličnega ortopeda dr. Babina z Bölerjeve klinike na Dunaju, ki je uspešno ope-

riral **več ranjencev, medtem ko je internistično terapijo prevzel dr.** Zaveršnik. **Od 126 ranjencev ni nihče umri. Enemu so morali ampu-**tirati **roko, enemu pa nogo. Vse ranjence so v nekaj skupinah preo-**blečene **v nove uniforme postopoma srečno prepeljali v domovino (prof. dr. Herbert Zaveršnik-Franjo, Majorju dr. Cromu, Zdravstve-**ni vestnik, **št. 46, 1977, str. 613, 614).**

[41] **Kartoteka borcev Bračičeve brigade, AMNOM; AOSJ, Beograd. Ob tem več kot skromnem imenskem prispevku o padlih pri Borovljah moramo dodati, daje bilo s padlimi uničenih oziroma izgubljenih tudi precej četnih, bataljonskih in drugih evidenčnih seznamov borcev. Dalje je znano, da je padla približno ena tretjina Avstrijcev in Nemcev iz Koroškega odreda, o katerih tudi ni imenskih podatkov. Nasploh pa so bile v začetku maja 1945 zaradi velikega priliva novih borcev, stalnih bojev in premikov precejšnje objektivne težave z evidenco borcev.**

[42] **Partizanska grobišča na Koroškem; Ivo Janžekovič, Zadnji boji Koroškega odreda za slovensko Koroško, Vestnik koroških partizanov, 1970, št. 1 —2, str. 50; 1985 št. 1 —2, str. 60; Ivan Uranič-Drago, Poslednji meteži ob Dravi, Borec, 1970, št. 5, str. 445 — 453; Pavle Cesar, Alojz Krivograd, Spominu žrtev iz Mežiške doline 1941-1945, ZZB NOV Ravne na Koroškem, 1984, str. 16, 17, 22; Borovlje, Antifašistični odpor na Koroškem, 1992, str. 77; Po poteh spominov, ZB NOV Radovljica, str. 247; Silvo Grgič, seznam padlih borcev pri Borovljah z dne 7. 2. 1993, AMNOM.**

[43] **Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 12. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV; Andrej Cetinski, Stane Kink, Ivan Božič, Marjan Jager, Albert Konečnik, ustni viri; Strle, Veliki finale, str. 208.**

[44] **Strle, n.d.,str. 419, 420, 426.**

[45] **Strle, n.d., str. 417, 437, 424, 427; Ivan Dolničar, dopolnilna ocena z dne 14. 2. 1992, AMNOM.**

[46] **Odlok štaba Bračičeve brigade z dne 11.5.1945, AINZ,f. 339/IV.**

[47] **Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 12. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV; Ivan Dolničar, pripomba k poročilu o oborožitvi, AMNOM.**

[48] **Po izjavi Ivana Torija je bil po boroveljskih bojih on politični komisar spremljevalnega bataljona, komandant pa Stane Česen. Kasneje je iz tega bataljona nastal pri Ivniku inženirski bataljon (Strle, Veliki finale, str. 408).**

[49] **Pripominjamo, da verjetno del imenovanih starešin ni prišel pravočasno na prevzem določenih dolžnosti, saj je šel 4. bataljon iz Bračičeve brigade že 15. maja 1945, njegovi borci so bili poslani na razne dolžnosti. Vprašljive so tudi postavitve v spremljajočem bata-**

ljonu ter v 1. bataljonu. To seje dogajalo v dneh, ko so se kadrovske spremembe zaradi nujnih potreb vrstile vsak dan (dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 15. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV; Ivo Jančekovič, izjava, 1987, AMNOM).

[50] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 13. 5. 1945; naredba štaba Bračičeve brigade o postavitvah vodstvenih kadrov z dne 13. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV.

[51] Strle, n.d., str. 223 — 234.

[52] Poročilo sanitetnega odseka komande koroškega vojnega področja z dne 17. 5. 1945, komandantu komande koroškega vojnega področja, AINZ, f. 413/1; poročilo vojaške bolnišnice vojne oblasti 4. armade v Celovcu z dne 7. 6. 1945, Zbornik sanitetne službe NOV na Slovenskem, IV, str. 363; prof. dr. Herbert Zaveršnik-Franjo, Majorju dr. Cromu, Zdravstveni vestnik, 1979, str. 177, 178.

[53] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 14.5. 1945, AINZ,f. 339/IV.

[54] Povelje štaba 14. u. divizije z dne 13. 5. 1945, Zbornik NOV, VI/19, dok. št. 142; Fajdiga, Zidanškova brigada, str. 699.

[55] Poročilo štaba Bračičeve brigade z dne 18. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV; Fajdiga, Zidanškova brigada, str. 698; F. Fuhrenberg o razgovorih z Edvardom Kardeljem aprila 1945, Vestnik koroških partizanov, št. 1 —2, junij 1970, str. 44.

[56] Dnevna poročila Bračičeve brigade za 13., 14., 15. in
16. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV; Strle, n.d., str. 190. Spremljevalni bataljon težkega orožja je 16. 5. 1945 štel 69, avtokomanda pa 67 borcev. Imela je 33 tovornjakov, 3 osebne avtomobile, 3 avtobuse, 3 motocikle, 3 prevozne kuhinje. Brigada je imela tudi 3 tanke. Vsak tank je bil oborožen s topom in težkim mitraljezom. Pratež je imel na voljo
5 vozov in 20 konj. Brigada je v nekaj dneh do 18. 5. 1945 oddala v skladišča naslednje odvečno orožje in strelivo: 350 pušk, 28 strojnic,
45 brzostrelk, 28 pištol, 40.000 nabojev, 200 min za minomete in 150 ročnih bomb (poročili štaba Bračičeve brigade z dne 18. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV in 335).

[57] Strle, n.d., str. 333, 334, 396 in 439.

[58] Andrej Cetinski, Stane Kink, skupno pričevanje, AMNOM; dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 15. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV. Pri oblikovanju skupnega pričevanja 1989 je Andrej Cetinski izjavil, da je bil opisani napad 12.5. 1945, Stane Kink mu ni oporekal. Fajdiga, ki je pričevanje oblikoval in zapisoval, ni takrat, ko še ni imel vseh podatkov, posredoval. Ob razčlenbi dokumentov in spominskih virov lahko soglašamo s Francijem Strletom, daje bil opisani napad verjetno 15. 5. 1945.

[59] Andrej Cetinski, Stane Kink, skupno pričevanje, AMNOM.
[60] Marjan Jager, pričevanje, 1957, AMNOM.
[61] Poročilo pomoćnika političnega komisarja 14. u. divizije z dne 26. 5. 1945, AS; poročili operacijskega odseka štaba Bračičeve brigade z dne 16. in 18.5.1945; dnevno poročilo brigade za 17. 5. 1945; poročilo brigade o mobilizaciji z dne 18. 5. 1945, AINZ, f.339/IV; Alojz Mesarič, pričevanje, AMNOM; Andrej Cetinski, Stane Kink, ustna vira.
[62] Andrej Cetinski, Stane Kink, skupno pričevanje, AMNOM.
[63] Poročilo pomoćnika polititičnega komisarja 14. divizije z dne 26.5. 1945, AS; Ivan Dolničar, pripomba, AMNOM; dnevni poročili štaba Bračičeve brigade za 17. 5. 1945; poročilo brigade o težkem orožju z dne 19. 5. 1945, AINZ, f. 339/IV; Strle, Veliki finale, str. 408. Iz besedila te knjige, pričevanj udeležencev, iz tiska in literature je razvidno, da je Bračičeva brigada zaplenila več orožja, tehnike in drugega ter ujela in razorožila več sovražnikovih vojakov, kot navajajo uradna poročila. To najtemeljiteje obravnava Franci Strle v svoji knjigi Veliki finale na Koroškem, str. 361 —368.
[64] Strle, n.d., str. 400 — 411; Fajdiga, Zidanškova brigada, str. 702 — 704; Grgič, Pred 35 leti, str. 66 — 68, AMNOM; Stane Kink, Ivan Marin, Vilko Volčič, ustni viri.
[65] Alojz Mesarič, Pot 13. udarne brigade na Koroško, AMNOM.
[66] Povelje štaba 14. u. divizije 3. JA z dne 20. 5. 1945 za umik s Koroškega, AOSJ; Grgič, Pred 35 leti, str. 68; Ivan Marin, izjava, oboje AMNOM.
[67] Strle, Veliki finale, str. 402 — 411.
[68] Fajdiga, Zidanškova brigada, str. 704; Stane Kink, ustni vir.
[69] Janez Petje-Jovan, Godba Bračičeve brigade, TV-15, z dne 30. 8. 1975; Ivan Ulaga, Andrej Veble, Jože Tržan, pričevanja in izjava, AMNOM; Stane Terčak, Frankolovski zločin, 1971, str. 108.
[70] Poročilo pomočnika političnega komisarja 14. u.divizije z dne 26. 5. 1945, AS.
[71] Dnevno poročilo štaba Bračičeve brigade za 18.5. 1945; poročilo Bračičeve brigade z dne 25. 5. 1945 o mobilizaciji, AINZ, f. 339/IV.
[72] Poročilo pomočnika političnega komisarja 14. u. divizije z dne 26. 5. 1945, CK KPS in političnemu komisarju 3. JA, AS.
[73] Mirko Stiplovšek, Šlandrova brigada, str. 698, 700; Fajdiga, Zidanškova brigada, str. 707; Stane Kink, izjava, AMNOM.
[74] Andrej Cetinski, Stane Kink, Ivan Božič, ustni viri.
[75] Andrej Cetinski, Stane Kink, Janez Jaklič, Jaka Žvan, Tone Budna, Martin Kumer, Slavko Borovnica, Mile Rukavina, Jože Krebs in drugi, ustni viri.

[76] **Fajdiga, Zidanškova brigada, str. 707, 708; Jože Marolt, Šercerjeva brigada na Štajerskem, 1994, str. 412; Alojz Vindiš-Dunda Tone Kropušek, Jože Marolt, ustni viri.**

[77] **Zavezniki so po nepopolnih podatkih vrnili približno 10.000 slovenskih domobrancev, 3.000 Ljotičevih četnikov ter prepustili enotam JA približno 30.000 ustašev, 5.000 crnogorskih četnikov in 20.000 beguncev, ki so jih na Libuški gmajni zajeli 14. u. divizija, 51. vojvodinska divizija in Britanci (Strle, Veliki finale, str. 424, 427 359).**

BOJNA POT BRIGADE
(povzetek od 23. 9. 1943 do začetka junija 1945)

13. SNOUB Mirka Bračiča je bila ustanovljena 23. 9. 1943 v vasi Knežja Njiva v Loški dolini. Do 3. oktobra se je imenovala SNOB-Loška po kraju nastanka in po izvoru večine borcev. Ta dan je dobila zaporedno številko 13. Dne 5. 1. 1944 je bila poimenovana po komandantu 14. divizije narodnem heroju Mirku Braćiču, padlem decembra 1943 v Kočevju. Dne 26. 10. 1944 je Glavni štab NOV in POS brigado odlikoval s častnim nazivom udarna. Med vojno je brigada dobila za uspešne boje in akcije več priznanj in pohvai. Po vojni je bila odlikovana z redom zaslug za narod I. stopnje, z redom bratstva in enotnosti I. stopnje in z redom partizanske zvezde z zlatim vencem. Za dosežene vojaške in politične uspehe 1943 na Notranjskem in za vključitev veliko Notranjcev v svoje enote je brigadi 1966 podelila domicil s.o. Cerknica. Leta 1966 je brigadi podelila domicil tudi s.o. Slovenske Konjice. Na njenem območju se je brigada v hudih bojih od februarja 1944 do konca aprila 1945 velikokrat izkazala. V njene enote se je s konjiške občine vključilo večje število novih borcev.

Bojno pot brigade lahko razdelimo na tri najpomembnejša obdobja: delovanje na Notranjskem, Primorskem in Dolenjskem; pohod čez Hrvaško na Štajersko, povezan z najhujšimi boji, žrtvami in nadčloveškimi napori; najdaljše in najuspešnejše vojaško-politično delovanje brigade na območju operativne cone (maja, junija 1945 na avstrijskem Koroškem in avstrijskem Štajerskem).

Loška (Bračičeva) brigada 14. divizije je bila ustanovljena Po kapitulaciji fašistične Italije, v času velikega poleta narodnoosvobodilnega boja. Štela je 450 dobro oboroženih borcev, razvrščenih v tri bataljone. Vodstveni kader je prišel v brigado pretežno iz Tomšičeve brigade. Brigada se je oktobra

okrepila s 160 Primorci z območja Pivke, po razpustitvi 11. Snežiško-brkinske brigade (17. 10. 1943) pa še z okoli 200 borci. Pri številčnem stanju 1002 borca je 20. 10. 1943 ustanovila 4. bataljon. Bojna pot brigade se je začela z rušenjem cest in z napadi na okupatorjeve postojanke vzdolž železniške proge Borovnica —Rakek. Spopadala se je z nemškimi in domobranskimi enotami. Izkazala seje v več napadih na Rakek. Sodelovala je pri zavarovanju napada na Štampetov most in pri rušenju tega mostu 14. 10. 1943. V veliki nemški ofenzivi jeseni 1943 seje prebila na Javornike in prešla progo Ljubljana — Trst. Zaradi pobega precejšnjega števila novincev se je brigada na tem napornem pohodu znatno zmanjšala. Zahodno od Postojne seje spopadala s polkom 162. nemške divizije. Med prebivalci je krepila narodnoosvobodilno gibanje na vsej poti od Strmice do Črnega Vrha nad Idrijo ter na povratku prek Bukovja in Predjame, ko je že v visokem snegu konec novembra dosegla Mašun in prišla zopet v Loško dolino. Prvega decembra je imela v treh bataljonih 303 borce.

Nemški ofenzivi je sledil nasprotni udarec enot 7. korpusa NOV in POS na Dolenjskem in Notranjskem. Sovražnikovi posadki v Begunjah in Cerknici sta pred prihajajočo Loško brigado zbežali. Brigade 14. divizije so 3. in 4. decembra napadle postojanko v Velikih Laščah, pri čemer je Loška brigada zavrnila okupatorjevo pomoč iz Ljubljane. Sledil je napad 14. divizije na postojanko v Kočevju od 9. do 12. decembra. Po hudih bojih so partizani zasedli mesto, ražen dela gradu. Dokončno osvoboditev je onemogočila nemška enota, ki je prišla posadki na pomoč. Kot priznanje za pomemben delež v boju za Kočevje je Glavni štab NOV in POS poimenoval Loško brigado po narodnem heroju Mirku Bračiču. Brigada je takrat štela 236 borcev.

Dne 7. januarja 1944 je 14. divizija krenila iz Bele krajine na svoj veliki pohod prek Hrvaške na Štajersko. Bračičeva brigada se je v Hrvaškem Zagorju nekajkrat spopadla z ustaškimi enotami in jih pregnala. 14. divizija (1.025 borcev) je prestopila reko Sotlo pri Sedlarjevem 6. 2. 1944. To je Nemce presenetilo, vendar so hitro prešli v napad na divizijo. Nastopila je oštra zima z visokim snegom. Za Bračičevo brigado so

se začeli hudi boji na Kozjanskem 9. in 10. februarja pri Podlogu in na Federmausu na Bohorju.

11. februarja je prevzel vodstvo ofenzivnih bojev proti **14**. diviziji polkovnik dr. Egon von Treeck. Na voljo je imel 2643 vojakov ter še prek 200 mož drugih enot.

12. februarja se je 14. divizija brez uspeha poskušala prebiti skozi Gračnico in prek Savinje proti zahodu. Obkoljene brigade so odbijale nemške napade na Konjiški gori. Sledil je preboj na Lindek, 17. februarja pa po celodnevnih bojih na Paški Kozjak. Preboj je izvedla z razbitjem nemških enot Bračičeva brigada.

18. februarja se je prebil 1. bataljon Bračičeve brigade z dvema bataljonoma Šercerjeve in z enim bataljonom Tomšičeve brigade na Pohorje. 20. februarja se je glavnina 14. divizije po hudih bojih prebila s Paškega Kozjaka do Škalskih Cirkovc in Plešivca. Sledil je spopad Bračičeve in Šercerjeve brigade s sovražniki 21. februarja v Velunjskem grabnu, potem pa ogorčeni boji vseh treh brigad na Graški gori. Boji so se nadaljevali 22. februarja v Ravnah pri Šoštanju. Zaradi pomanjkanja streliva Bračičeva in Tomšičeva brigada ništa mogli z juriši prebiti sovražnikove zapore. Iz skrajno težkega položaja so divizijo rešili najvišji funkcionarji divizije, ki so z jurišem prebili sovražnikov obroč. Med mnogimi žrtvami hudih bojev je bil tudi politični komisar Bračičeve brigade Franc Šlajpah-Aki. 23. februarja je bila brigada pri Plešniku in Atelšku. S Tomšičevo brigado sta se bojevali proti enotam, ki so prišle od Črne in Topolšice. V Zaloki so vodilni funkcionarji sklenili, da se bo divizija prebijala proti zahodu, prešla Savinjo, če bodo razmere zahtevale, pa bo prešla tudi Savo. Pri poizkusu preboja pri Ljubnem 24. februarja je padlo in bilo ujetih precej borcev Bračičeve brigade. Njene enote so bile v tem času razbite na pet skupin. Ena se je priključila v Mačkinem Kotu štabu divizije, dve skupini sta se prebili proti Novi Štifti in se povezali s Šlandrovo brigado. Četrta skupina je šla s Tomšičevo brigado proti Moravčam, 1. bataljon Pa je deloval na Pohorju v sestavi operativne skupine 14. divizije.

Nemška ofenziva se je končala 26. februarja. 14. divizija je bila močno prizadeta, ni pa bila uničena; predvsem zaradi

velike moralne moči njenih borcev. Od 6. do 26. februarja je divizija izgubila okoli 360 borcev (padlih, ujetih, pogrešanih). Najbolj je bila prizadeta Bračičeva brigada. Utrpela je največje žrtve in je številčno najbolj oslabela. Njene razdružene enote in skupine so štele blizu 120 borcev.

Okoli 200 ranjenih, bolnih in izčrpanih borcev divizije se je zdravilo na terenu in v bolnišnicah 4. operativne cone. Divizija si je hude rane hitro celila. Pri njeni ponovni krepitvi ji je močno pomagalo osvobodilno gibanje v severovzhodni Sloveniji, divizija pa je pospeševala razmah osvobodilnega gibanja.

Delovanje brigade na območju 4. operativne cone je zajeto v naslednjih 12 poglavjih:

1. Od 26. februarja do 30. aprila 1944 se je brigada bojevala v Šaleški in Mislinjski dolini, na Koroškem in v Mozirskih planinah. Krizo je brigada po hudi nemški ofenzivi prebolevala z zbiranjem svojih enot, skupin, posameznikov, orožja, streliva, oblačil, obutve, z izvajanjem preskrbovalnih in manjših vojaških akcij. Poseben pomen za nadaljnji boj brigade je imel zbor 14. divizije (brez Tomšičeve brigade) 22. in 23.3.1944 v Završah. Po preureditvi divizije je imela Bračičeva brigada dva bataljona in je štela 135 borcev.

Glavne akcije brigade v marcu in aprilu so bile: uničenje železniške postaje v Dovžah, preskrbovalna akcija v Topolšici, spopad z Nemci v Belih Vodah in pri cerkvi sv. Danijela, sabotažna akcija in mobilizacija v okolici Črne na Koroškem, požig dveh vlakov v Paški vasi in pri Hudi luknji, poraz orožniške enote v Završah. Napad na postojanko v Šoštanju 27. aprila, ko je brigada že štela 233 navzočih borcev, je potrdil, daje zopet sposobna za izvajanje zahtevnejših nalog. Dobro sodelovanje s prebivalci in političnimi organizacijami je brigadi omogočilo mobilizacijo, organizirano prehrano, preskrbo in začetek delovanja organizirane obveščevalne službe.

2. Od 1.5. do 25. 6. 1944 je brigada nadaljevala dejavnost v Šaleški in Mislinjski dolini, na Koroškem, na Pohorju, okoli Konjic in na Kozjanskem. Velik uspeh je dosegla že 1. maja, ko je v divizijski akciji napadla utrjeno postojanko pri

premogovniku in elektrarni v Velenju. Z uničenjem nekaterih rudniških naprav, objektov, požigom 6.000 ton premoga, **20** ton koksa, 12 železniških vagonov in z zaplembo topa, 15 Icosov orožja je sovražniku prizadela precejšnjo škodo. Pri Crni je mobilizirala, porušila most, napadla postojanko v Mušeniku, zažgala strojno žago, veliko lesa ter se spopadla s sovražniki pri Žerjavu in v Javorju, 15. maja je napadla postojanko pri Sv. Lovrencu n.P. in rekvirirala. Ker je sovražnik brigadi prizadel ta dan na Langersvaldu precejšnje izgube, se je njeno številčno stanje znižalo na 189 navzočih borcev. Toda že 23. maja se je izkazala ob Zidanškovi brigadi v bojih v Kotu na Pohorju. Ob napadu na Šmartno pri Slovenj Gradcu je 29.maja odpeljala precejšen plen. Konec maja je pri Mislinji napadla nemški avtomobil. Ubila je 3 častnike, enega ujela, avtomobil pa zažgala. Sledila sta napada na železniški postaji Paka in Huda luknja, hudi boji v Završah, pri Dovžah, v Golavabuki. Prvo skromno zavezniško pomoč v orožju in strelivu je brigada prejela 9. junija, potem ko je v Resniku pregnala sovražnike. Z juriši je 20. junija s Svetine pregnala sovražnike v Štore. Tu je 19. in 20. junija uničila progo, 22. junija pa progo pri Rimskih Toplicah. Ker je brigada štela samo 160 borcev, je začela brigada okrepljeno mobilizirati.

3. V času od 26. 6. do 30. 7. se je brigada bojevala na Pohorju. Najpomembnejšo zmago je izbojevala s Tomšičevo brigado 29. junija pri Klančnikovi vili nad Šumikom proti številčno močnejšim sovražnikovim silam. Tu je padel narodni heroj Dušan Remih-Duško. Uspešna je bila brigada tudi 8. julija, ko je napadla in uničila večji del tovarne bakrenih izdelkov z več sovražniki v Zgornji Bistrici, in 23. julija, ko je v napadu uničila orožniško postojanko v Framu. Zavzeto, vendar neuspešno, je 27. julija napadala postojanki pri Sv. Lovrencu n.P. Ob preskrbovalnih akcijah v Činžatu, v Zg. Bistrici, Zg. in Sp. Polskavi, v Račah, Framu, Oplotnici, Vitanju so ponekod navidezno napadali postojanke in tudi mobilizirali.

4. Brigada je avgusta in septembra razvila na območjih Slovenskih Konjic, Kozjanskega in Posavja izredno vojaško

L

dejavnost. Na progah Celje — Poljčane, Grobelno — p$_{0(}$j. plat, Zidani Most — Sevnica je uničila 11 vlakov s tovoroni veliko tirov, zasegla obilen plen, pobila in zajela več sovražnikovih vojakov. Prekopala je mnoge ceste, porušila več mostov. Napadla je sovražnikove postojanke pri Sv. Juriju (Šentjur), v Šmarju pri Jelšah, Škofji vasi, Pečovniku, v Loki pri Radečah, na Bregu, na Orehovem pri Sevnici, 11. septembra je po hudih napadih in bojih osvobodila Kozje. V napadih na vlake in postojanke je pobila in zajela precej sovražnikov ter zaplenila veliko orožja in streliva. Večina ujetnikov se je pridružila brigadi, ob vdorih v postojanke je brigada tudi uspešno rekvirirala. Proti veliko močnejšim sovražnikovim enotam se je brigada uspešno bojevala na odprtih terenih pri Podplatu, v Pletovarju, na Slemenah (trikrat), pri Rakitovcu in pri Šv. Vidu pri Grobelnem. S pridobivanjem novih borcev in orožja seje brigada močno okrepila. Zato je 1. septembra ustanovila na Kozjanskem 3. bataljon, 28. septembra pa je že štela 788 navzočih borcev.

Zaradi okrepljene dejavnosti je brigada vezala nase precej sovražnikovega vojaštva in je tako pomagala enotam 4. operativne cone, ki so osvobajale Zg. Savinjsko in Zadrečko dolino. Na Kozjanskem pa je prispevala k večanju in utrjevanju osvobojenega ozemlja.

5. Ob koncu septembra se je brigada vrnila na Pohorje in je do 10. novembra delovala od Drave in Meže do Savinjske in Tuhinjske doline ter do Lukovice in Krašnje. Najprej je uničila progo pri Mislinji, potem pri Sv. Jederti, Janževem Vrhu, pri Fali (dvakrat) in pri Slovenski Bistrici. Uničila je tudi vlak pri Sv. Jederti. Napadla je postojanki v Mislinji in v Slovenski Bistrici, kjer je izvedla preskrbovalni akciji, odbila sovražnikovo pomoč v Slovenske Konjice in pregnala enoto, ki ji je sledila iz Slovenske Bistrice na Pohorje. Napadla je še postojanke na Zg. Polskavi, v Kotljah in v Šmartnem v Tuhinju. Tu je s Tomšičevo brigado uspešno odbijala sovražnikovo pomoč iz Kamnika. V bližini navedenih postojank je uničila več cestnih objektov. Pri obrambi osvobojenega ozemlja je v hudih bojih 24. in 25. oktobra pregnala močnejše sovražnikove enote iz Nove Štifte čez Črnivec in iz Solčave v Žele-

zno Kaplo. V ogorčenih spopadih je bila s sovražnikovimi enotami tudi v Golavabuki na Pohorju ter zlasti 7. in 8. novembra pri Trnjavi in Lukovici. V tem uspešnem obdobju se je brigada znatno okrepila. Dobila je 110 oboroženih koroških borcev in 60 borcev iz Lackovega odreda. Štela je 734 navzočih borcev.

6. Od 11. novembra do 7. decembra se je brigada bojevala v Savinjski dolini, 10. decembra pa seje prebila na Kozjansko.

V Motniku je 11. novembra ustanovila 4. bataljon (jurišni). Od 12. do 23. novembra je uničevala v Zg. in Sp. Savinjski dolini ceste, mostove, železniško progo, telefonske napeljave. Hkrati je rekvirirala in mobilizirala. Uničila je mostove v Grobljah, pri Vranskem, Gomilskem, Dolenji vasi, Polzeli, Petrovčah. Med Šoštanjem in Polzelo je uničila štiri daljše odseke proge. To je storila predvsem zaradi zaščite osvobojenega ozemlja. S sovražnikovimi enotami se je spopadla pri Kamenčah, Št. Andražu, Preboldu in Dobrni, 28. novembra je napadla postojanko v Paški vasi, navidezno pa postojanke v Vranskem, Gomilskem, Kapli, Braslovčah, Šmartnem ob Paki. V Paški vasi so potekali hudi (neuspešni) napadi, boji okoli postojanke so trajali tri dni. Borci so prekopali ceste, razstrelili progo, napadali vlake. To je bil uvod v veliko nemško ofenzivo na osvobojeno ozemlje, ki se je začela 1. decembra. Brigada se je junaško bojevala in zadrževala močne sovražnikove enote na položajih Dobrovlje — Soteska — Preseka - Gorenje — Gneč — Ržiše — Lepa Njiva — Skorno — Šmihel do 7. decembra, 10. decembra se je prebila pri Rimskih Toplicah na Kozjansko. Takrat je štela prek 700 borcev (po seznamu 1324).

7. Bojni krožni pohod je brigada izvedla od 10. do 31. decembra po Kozjanskem ter med Konjiško goro in Celjem. Na Kozjanskem je brigado zajela sovražnikova ofenziva, 12. in 14. decembra je na Blatnem Vrhu odbila več napadov sovražnikovih enot, 15. decembra pa je pri Tajhtah in Dobju napadla ter pregnala tri roparsko-požigalske ustaško-nemške kolone. Polovičen uspeh je dosegla 16. decembra v napadu na

močno postojanko na Planini in v bojih okoli nje. Prihod Šercerjeve brigade 17. decembra na Kozjansko je Bračičevi brigadi in Kozjanskemu odredu znatno pripomogel pri onemogočanju sovražnikovih ofenzivnih načrtov. Od 21. do 23. decembra se je brigada uspešno bojevala proti sovražnikovim enotam v Ravnici, v Javorju in Kalobju. V Dobovcu pri Ponikvi je 27. decembra napadla in pregnala nemško enoto. Tu je 29. decembra napadla vlak, zaplenila 51 kosov orožja, veliko oblačil in opreme. Vlak z natovorjeno motorizacijo je zažgala, progo pa razstrelila. S Slemen je 30. decembra po ogorčenih bojih odbila močnejšo sovražnikovo enoto, naslednjo noč pa je iz tovarne v Škofji vasi odpeljala 400 odej in še veliko drugega.

8. Od 1. januarja 1945 do 25. februarja je brigada delovala okoli Slovenskih Konjic, na Kozjanskem, na Pohorju, v Šaleški in Savinjski dolini ter na Dobrovljah. Najdejavnejša je bila v ogorčenih bojih na odprtih terenih in v srditih spopadih s pretežno močnejšimi sovražnikovimi enotami. Teh spopadov je bilo štirinajst. Najtežji so bili: 17. januarja na Kamni Gori in na Slemenah, 18. februarja v ofenzivi proti 14. diviziji v Završah, 25. februarja na Dobrovljah, 28. januarja pri Bukovju na Kozjanskem, 11. februarja na Paki na Pohorju, 10. januarja v Lekmarju in pri Sv. Štefanu na Kozjanskem in 30. januarja na Tinju n. P. Na cesti Vojnik —Stranice je brigada 6. januarja, 2., 9. in 16. februarja uspešno napadla sovražnikove motorizirane enote, jim prizadejala veliko škodo in izgube v ljudeh. Med njimi je bil nacistični zločinec Anton Dorfmeister, zaradi katerega so potem nacisti usmrtili sto sodelavcev osvobodilnega boja. Januarja je brigada razstrelila progo pri Lipoglavu in na mnogih mestih pri Šmarju pri Jelšah.

Osip borcev je bil od začetka januarja zaradi bojev in drugih težav precejšen, priliv pa zmanjšan. Zato je številčno stanje brigade padlo na 511 navzočih borcev (po seznamu 687).

9. Brigada je bila od 26. februarja do 17. marca na območjih Zasavja, Kolovrata, Črnega grabna in Mozirskih planin nepretrgoma na pohodih in v bojih. Zaradi zgrešenega pove-

lja Vrhovnega štaba JA, da morajo vse brigade 4. operativne cone na Dolenjsko, je šla z njimi konec februarja do Save tudi Bračičeva brigada. V Dobrljevem in v Logu je 28. februarja odbila sovražnikov napad. Pri Krbuljah je v noči na 1. maree porušila progo in poizkušala (brez uspeha) narediti pontonski most čez Savo. Na povratku vseh brigad od Save se je 3. in 4. marca Bračičeva bojevala na Kolovratu in na Sv. Planini, 5. marca pri Krašnji in 6. marca na Vrhu nad Krašnjo. Sovražnikova ofenzivna akcija je brigado zajela 9. marca v Trnavčah pri Mozirju. Iz izjemno težkih obkolitvenih položajev se je brigada po celodnevnih bojih rešila 11. marca z najvišjih vrhov Mozirskih planin. Za junaštva v teh bojih sta bili Bračičeva in Šercerjeva brigada pohvaljeni. Proti enotam 4. operativne cone je v tem času sledila ponovna sovražnikova ofenzivna akcija. Bračičeva brigada jo je v hudih bojih 15. in 16. marca obvladala in odbila sovražnikove enote iz Zavodenj v Šoštanj in Črno. Zaradi bojev in izčrpljujočih pohodov se je brigada v dvajsetih dneh zmanjšala za 132 borcev in je štela 17. marca 379 borcev (po seznamu 587).

10. Bojna pot je vodila brigado od 17. marca do 15. aprila po Paškem Kozjaku, okoli Slovenskih Konjic, po Kozjanskem in Pohorju. Zaradi pritiska vse več sovražnikovih enot, umikajočih se z vzhodne in jugovzhodne fronte, ter priprav brigad za umik na Dolenjsko so bile enote 4. operativne cone v defenzivi. Štab divizije je usmeril Bračičevo brigado s Paškega Kozjaka čez Kozjansko na Dolenjsko. Toda ofenzivne akcije in hudi napadi večjih sovražnikovih enot na Bračičevo brigado od 23. do 26. marca na Mrzli Planini, v Javorniku, Rakovcu, Kraberku in na Konjiški gori so onemogočili brigadi prehod na Dolenjsko. Zaradi pomanjkanja streliva je brigada, razdeljena na dve enoti, prešla na Pohorje in na Paški Kozjak. Ko je 24. marca številčno padla na 289 borcev, je ukinila najšibkejši 2. bataljon. S spretnim izmikanjem se je potem izognila spopadom v večdnevni nemški ofenzivi na Pohorju.

Generalštab JA je 5. aprila odločil, da ostanejo brigade na Štajerskem, in ukazal, naj preidejo v ofenzivne akcije. Bračičevo brigado so že do 14. aprila znatno okrepili. Prejela

je tudi nekaj več zavezniške pomoči. S 537 navzočimi borci j_e bila zopet sposobna za izvajanje zahtevnih nalog.

11. Od 15. aprila do 9. maja se je brigada bojevala med Pohorjem in Bočem ter na Koroškem. Napadala je sovražnikove enote na cesti Maribor —Celje, postojanke, pridobivala nove borce, orožje, strelivo. Navajamo: 16. aprila je na Prelogah uničila 3 avtomobile in ujela generala dr. Konrada Heidenreicha, 18 aprila je (brez uspeha) napadla postojanko na Prihovi, 19. aprila je pregnala nemško enoto pri Šmartnem na Pohorju, 20. aprila je pri Zg. Polskavi napadla in razorožila sovražnikovo enoto ter zažgala motorni vozili. Na Prelogah pa je napadla in uničila vojaški avtomobil s stirimi nemškimi častniki; 20. in 21. aprila je uničila daljša odseka proge pri Poljčanah in pri Slovenski Bistrici. Zaradi velikega pritoka novih borcev je pri Šmartnem na Pohorju ustanovila 21. aprila 4. bataljon (internacionalni). 22. aprila je pri Zg. Polskavi uničila 2 tovornjaka, naložena z bencinom; 24. aprila je na Vrholah uničila 7 vojaških avtomobilov z delom posadk. K vdaji je 25. aprila prisilila postojanko na Križnem vrhu. Dne 3. maja je štela 951 navzočih borcev. Na pohodu na Koroško je 5. in 8. maja likvidirala postojanki v Žerjavu in v Reberci. Posebno uspešna je bila 9. maja v napadu na sovražnikove enote v Galiciji in na prostoru do Drave. Tu je zajela prek 2.500 sovražnikov, veliko orožja in motornih vozil, tako da se je lahko motorizirala.

12. Značilnosti poslednjega obdobja od 9. maja do druge polovice junija 1945 so: razoroževanje velikih in manjših sovražnikovih formacij na Koroškem, ogorčeni sklepni boji brigade 11. maja pri Borovljah, zavaravanje delovanja osvobodilnih političnih organizacij in nove ljudske oblasti v Celovcu in okolici, poslednji uspešni napad brigade 15. maja na ustaše in četnike pri Sv. Ani pri Galiciji, skokovita številčna in tehnična okrepitev brigade, umik s Koroškega (19. 5. 1945) čez staro državno mejo, pohod na položaje Sobote —Sv.Ožbolt —Travnik-Ivnik (23. 5. 1945), združitev s Šlandrovo brigado in z delom Zidanškove brigade v Travniku —Ivniku (v začetku junija 1945), odhod v Vojvodino v drugi polovici junija 1945.

Nekaj poudarkov: boji pri Borovljah s premočnimi sovražniki 11. maja so bili med najtežjimi od ustanovitve brigade, saj je v njih padlo okoli sto njenih borcev. Višek številčne in tehnične moči je brigada dosegla 12. in 13. maja 1945, ko je imela 5 pehotnih motoriziranih bataljonov, en bataljon težje oborožitve, avtokomando in tanke. Štela je 1.619 navzočih borcev in 1.836 po seznamu. Pred združitvijo s Šlandrovo brigado je imela Bračičeva brigada 4 bataljone in 947 borcev.

Sklep: Bračičeva brigada se je od ustanovitve do osvoboditve odlikovala kot gibljiva, trdoživa, udarna in pri ljudeh priljubljena vojaška enota. Zaradi uspešne vloge, ki jo je odigrala v osvobodilnem boju, se je uvrstila med najboljše slovenske udarne brigade. V njenih vrstah se je bojevalo skupno prek 2.700 borcev, padlo jih je okoli 530, osvobodilni boj pa je preživelo okoli 2170 borcev.

PREGLEDNICA ŠTEVILČNEGA STANJA BRIGADEN POLITIČNO ORGANIZIRANIH OD 23. 9. 1943 DO ZAČETKA JUNIJA 1945*

Ime brigade	Datum	Bataljonov		Avtokomanda-tovornjaki,tanki druga mehani^	Partizanov in starešin	Politično organiziranih					Opombs
		pehotnih	težkega orožja	avzočih	po seznamu	čl. KPS	kandidatov KPS	čl. SKOJ	skupaj	v odstotkih	
SNOB-LOŠKA	23.9.1943	3		450							
13. SNOB-LOŠKA	3.10.1943	3		715							
”	20.10. 1943	4		1. 002							
”	28.10.1943	4		849							
”	19.11.1943	4		382	435						
”	1.12.1943	3		303	366						
”	20.12.1943	3		328							
13. SNOB MIRKA BRAČIČA	5.1.1944	3		236	294					50	
”	11.2.1944	3		231							
”	26.2.1944	3		120							
”	23.3.1944	2		135							
”	30.4.1944	2		233	253						
”	7.5. 1944	2		282	320						
”	19. 5.1944	2		189	257						
”	7.6.1944	2			212	47	6	41	94	22	
”	10.6. 1944	2		160	218						
”	3.7.1944	2		204	271	30		51	81	33	
”	30.7.1944	2		240	307						
”	15.8.1944	2						65			
»	1.9.1944	3		4 77	549			85			

Ime brigade	Datum	Bataljonov		Avtokomanda-tovornjaki, tanki druga mehanizacijj	Borcev in starešin		Politično organiziranih					Opombe
		pehotnih	težkega orožja		pazovčih	po seznamu	čl. KPS	kandidatov KPS	čl. SKOJ	skupaj	v od-stotkih	
«	28.9.1944	3			788	883						
”	18.10.1944	4			734	990			102			
13. SNOUB MIRKA BRAČIČA	26.10.1944	3			734	974						
»	11.11.1944	4				902						
»	27.11.1944	4			1.000	1.231	78	25	137	240	22	
»	15.12.1944	4			769	1.287			148			
»	25.12.1944	4			689	1.136			148			
”	14.1.1945	4			651	1.013			148			
»	27.2. 1945	4			511	687						
»	7.3.1945	4			477	646						
"	24.3.1945	3			289	453						
”	21.4.1945	4			708	777						
»	30.4.1945	4			804	890	100	14	84	198	22	
»	3.5.1945	4			951	1.052						
»	10.5. 1945	5		1	879	1.637						
”	12. 5.1945	5		1	1.451	1.836						
»	13.5.1945	5	1	1	1.619	1.733						
»	15.5.1945	3	1		913	1.051						
”	21.5.1945	3	1	i	968	1.077						
»	23.5.1945	3	1		1 '•018							
»	junij 1945	3	1		947		151	11	24	186	20	ob združitvi s Šlandrovo brigado

* Preglednica je narejena po podatkih iz knjig: Ladislav Kiauta, Bračičeva brigada, I. del; Mirko Fajdiga, Bračičeva brigada na Štajerskem, Koroškem in Gorenjskem; Lado Ambrožič—Novljan, Pohod Štirinajste; iz poročil štabov Bračičeve brigade, 14. divizije, 4. operativne cone in Glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Vsa poročila so v AINZ v fasciklih 339, 335, 336, 334, 424, 332, 17, 124.

Podatki o politično organiziranih borcih so povzeti iz poročil namestnikov političnih komisarjev in sekretarjev SKOJ Bračičeve brigade, 14. divizije in 4. operativne cone . Ta poročila so v Arhivu Slovenije (AS) v Ljubljani.

Pri politično organiziranih borcih moramo opozoriti, da je zaradi izgubljenih dokumentov med vojno in po vojni preglednica nepopolna, vendar kljub temu omogoča globalno oceno števila organiziranih borcev za celotno obdobje obstoja brigade. Poudarjam, da sta organizaciji KPS in SKOJ delovali v vseh obdobjih dokaj uspešno. Število politično organiziranih borcev v brigadi je bilo največje okoli 3. januarja 1944 pred odhodom na legendarni pohod na Štajersko. Tedaj je, lahko rečemo kadrovska brigada imela 236 navzočih borcev in 294 po seznamu. V tem času je bilo v 14. diviziji (tri brigade) od približno 1.300 borcev 340 članov KPS, 128 kandidatov KPS in 185 članov SKOJ, skupaj 653 ali okoli 50% politično organiziranih borcev. Za Bračičevo brigado za ta čas tovrstnih podatkov ni. Ocenjujem, da je bilo politično organiziranih okoli 50 odstotkov borcev. To je bil pomemben moralno politični dejavnik za velike uspehe, ki jih je brigada dosegaia. Zlasti v hudi februarski ofenzivi je premagovala skoraj nepojmljive težave in napore.

VODSTVENI KADRI BRIGADE

Komandanti;

Franc Bobnar-Gedžo, od 23. 9. 1943 do 3. 6. 1944,
Milenko Knežević, od 13. 6. 1944 do 25. 4. 1945,
Andrej Cetinski-Lev, od 25. 4. do začetka junija 1945.

Politični komisarji:
Janez Jezeršek-Sokol, od 23. 9. do 16. 11.' 1943,
Dragomir Benčič-Brkin, od 5. 12. 1943 do 3. 1. 1944,
Franci Šlajpah-Aki, od 3.1. do 23. 2. 1944,
Tone Turnher-Tonček, začasni v.d. od 3.3. do 22.3. 1944,
Ivan Dolničar-Janošik, od 23. 3. do 15. 5. 1944,
Franta Komel, od 17. 5. do 13. 7. 1944,
Ivan Dolničar-Janošik, od 13. 8. 1944 do 14. 4. 1945,
Janez Petje-Jovan, od 14. 4. do 5. 5. 1945,
Stane Kink-Staško, od 5. 5. do začetka junija 1945.

Namestniki komandantov:
Jože Jerman, od 23.9. 1943 do 11. 1. 1944,
Vinko Simončič-Gašper, od 11. 1. do 2. 6. 1944,
Jože Jakič-Dušan, od 3. 6. do 19. 9. 1944,
Viktor Cvelbar-Stane, od 17. 10. 1944 do začetka marca 1945,
Ivan Božič-Jovo, od kraja marca do začetka junija 1945.

Namestniki (pomočniki) političnih komisarjev:
Ivan Tomc-»Franc Habe«, od 23. 9. 1943 do (ni podatkov),
Tone Turnher-Tonček, od 3. 1. do 22. 3. 1944,
Gavrilo Ilić-Gašo, od 23. 3. do 15. 5. 1944,
Mirko Jeriha, kratek čas v drugi polovici maja 1944,
Ferdinand Sedej-Nande, od druge polovice maja do 29.6. 1944,
Peter Mendaš-Iztok, začasni v.d. od 30. 6. do 7. 9. 1944,
Janez Petje-Jovan, od 10. 10. 1944 do 23.3. 1945,
Leopold Prošek-Bajdukov, od okoli 20. 4. do začetka junija 1945.

Načelniki:
Egon Remec-Borut, od 8. 10. do začetka novembra 1944,
Karlo Kuhar-Lukec, od prve polovice aprila do začetka junija 1945.

Operativna oficirja brigade:
Jože Jakič-Dušan, od začetka aprila do 27. 4. 1944,
Boris Bitenc-Bojan, od 22. 5. do druge polovice oktobra 1944.

Vodje operativnega odseka brigade:
Jakob Meško-Nikolaj, od 14. 10. 1944 do 5. 1. 1945,
Viktor Simončič, od 6. 1. 1945 do konca marca 1945,
Jakob Štefančič, od aprila do začetka junija 1945.

NARODNI HEROJI (razglašeni po vojni)

Vinko Simončič-Gašper, kapetan, namestnik komandanta Bračičeve brigade od 11. 1. do 2. 6. 1944. Padel v boju pri Blagovici v noči na 8. 11. 1944 kot namestnik komandanta 14. divizije. Pokopan v grobnici narodnih herojev v Ljubljani. Rojen 1914 v Čatežu na Dolenjskem, delavec, žagar.

Dušan Remih-Duško, kapetan, komandant 3. in 1. bataljona Bračičeve brigade, padel v boju 29. 6. 1944 nad Šumikom pri Stari glažuti na Pohorju. Rojen 1922 v Kočevju, rudar.

Dragomir Benčić-Brkin, dipi, inž., generalpodpolkovnik JLA, politični komisar Bračičeve brigade od 5. 12. 1943 do 3. 1. 1944. Pred osvoboditvijo politični komisar 9. korpusa JA. Rojen 1911 v Pulju, živel v Brezovici, Hrpeljah —Kozini in v Ljubljani, umri 1947.

Andrej Cetinski-Lev, generalmajor JLA v.p., komandant Bračičeve udarne brigade od 25. 4. do začetka junija 1945, prej operativni oficir štaba 4. operativne cone. Rojen 1921. v Banjaloki pri Kočevju, delavec.

GENERALI JLA IZ BRAČIČEVE BRIGADE

Ivan Dolničar-Janošik, generalpolkovnik, politični komisar Bračičeve brigade od 23.3. do 15.5.1944 in od 13.8. 1944 do 14. 4. 1945, potem politični komisar 14. in. divizije do osvoboditve in po njej. Rojen 1921 v Šujici pri Ljubljani, zlatar.

Dragomir Benčič-Brkin, generalpodpolkovnik (podatki pri narodnih herojih).

Jože Jakič-Dušan, generalpodpolkovnik, namestnik komandanta Bračičeve brigade od 3. 6. do 19. 9. 1944, potem

komandant Šercerjeve brigade. Rojen 1921 v Zapotoku, Vič-Rudnik, mizarski pomoćnik.

peter Mendaš-Iztok, generalpodpolkovnik, začasni v.d. pomočnika političnega komisarja Bračičeve brigade od 30. 6. do 7. 9. 1944, potem pomočnik političnega komisarja 14. u. divizije do osvoboditve. Rojen 1919 v Ljubljani, student.

Jože Praprotnik, dipl.inž. generalpodpolkovnik, politični komisar 1. bataljona Bračičeve brigade od marca do osvoboditve 1945. Prej v Šlandrovi in Zidanškovi brigadi. Rojen 1926. v Zg. Logu pri Litiji, dijak, umri 1985.

Andrej Cetinski-Lev, generalmajor v. p. (podatki pri narodnih herojih)

Viktor Cvelbar-Stane, generalmajor v.p., namestnik komandanta Bračičeve brigade od 17. 10. 1944 do začetka marca 1945, potem komandant Zidanškove brigade do osvoboditve. Rojen 1922, Sela pri Šentjerneju, kmečki sin.

Miha Butara-Aleks, generalmajor v.p., v Bračičevi brigadi-protiobveščevalni oficir od 16. 9. 1944 do osvoboditve, prej politični komisar Šercerjeve brigade. Rojen 1922 v Podbočju, Cerklje, mizarski pomočnik.

Dušan Gorkič, generalmajor v.p. V Bračičevi brigadi politični komisar 1. bataljona od prve polovice do konca decembra 1943. Pozneje v.d. političnega komisarja 18. divizije in od marca 1945 do osvoboditve namestnik načelnika oddelka za kadre 4. armade JA. Rojen 1922 v Ljubljani, dijak.

Gracijan Škrk, generalmajor v.p. V Bračičevi brigadi pomočnik političnega komisarja 1. bataljona od 18. 10. do 5. 12. 1944, potem v Inženirski brigadi na Dolenjskem. Rojen 1925 v Ljubljani, dijak.

VIRI IN LITERATURA

VIRI

To delo sem pripravil na osnovi bogatega arhivskega in spominskega gradiva ter podatkov iz literature v osmih letih. Nekoliko manj sem imel na voljo arhivskih virov za drugo polovico februarja in maree 1944 ter za obdobje sklepnih operacij 1945. leta. Za februar—maree 1944 mi je dal kopije svojih tipkopisov za knjige o Tomšičevi brigadi moj dobri sodelavec in prijatelj pokojni Franci Strle, medtem ko mi je bilo za obdobje sklepnih operacij v veliko oporo Strletovo delo Veliki finale na Koroškem (1977). V njegovih delih je več dokumentov, do katerih bi se sicer težko dokopal ali pa sploh ne. Manjkajoče arhivske vire sem ponekod dopolnjeval z izjavami in pričevanji borcev in starešin Bračičeve brigade kot tudi z drugimi pričevalci.

Tako je vsebina druge in tretje knjige o Bračičevi brigadi zgrajena pretežno na kompaktnem ogrodju avtentičnih dokumentov Bračičeve brigade, 14. udarne divizije, 4. operativne cone in Glavnega štaba NOV in POS, ki so v glavnem v Inštitutu za novejšo zgodovino (AINZ) v Ljubljani. Precej dragocenih dokumentov sem dobil tudi v bivših arhivih Republiškega sekretariata za notranje zadeve Slovenije (RSNZS), CKZKS, Oboroženih sii Jugoslavije (AOSJ) v Beogradu, v Muzeju za novejšo zgodovino Celje, v Muzeju NO Maribor in v Koroškem pokrajinskem muzeju v Slovenj Gradcu.

Dokumentov sovražnikovega izvora, pomembnih za Bračičevo brigado, je v AINZ bolj malo, podobno je tudi v Muzeju NO Maribor. S pridom sem uporabil nekaj pomembnih dokumetov, ki so v Zbornikih NOV/VI in v Muzeju NO Maribor. Iz Zbornikov NOV/VI pa sem uporabil veliko bistvenih dokumentov narodnoosvobodilnega izvora. Nekaj podatkov sem našel tudi v Zbornikih sanitetne službe v NOV na Slovenskem 1941 — 1945. Skromnost arhivov sovražnikovega izvora mi ni omogočala popolnejših obravnav in ocen za veliko vojaških akcij brigade proti sovražniku in obratno.

Kot koristno dokumentarno dopolnilno gradivo so mi služile kopije dnevnikov Jakoba Meška-Nikolaja, Miroslava Lilika, poročila in črtice vojnega dopisnika prof.dr. Janeza Stanonika-Maksa in beležka v izvirniku bolničarja Ivana Globočnika o padlih, ranjenih in bolnih 4. bataljona, kar vse je v Muzeju NO Maribor in v AINZ. Izjemno dokumentarno vrednost ima evidenčna knjiga borcev in starešin 1. bataljona, ki jo je vestno in natančno pisal pokojni učitelj podporočnik Janko Prislan. Isti avtor je na prehodu med letoma 1944 in 1945 napisal tudi krajše kronike za 1., 2. in 3. četo 1. bataljo-

na kar sem tudi uporabil. Izvirnike hranita Muzej NZ Celje in AlNZ v Ljubljani.

Kot desetletja doslej so mi bili naklonjeni tudi na RSNZ Slovenije, kjer sem dobil dragocena poročila protiobveščevalnih oficirjev]Vlihe Butare-Aleksa, Janeza Kenka-Iva in Toneta Turnherja-Tončka, kot tudi pomembne podatke za nemško agentko Jelico Munda ter podatke za osvetlitev zapletene zadeve Črtomirja Zadnika.

Na RSNZS so mi poleg generala Mihe Butare pomagali razkriti izmišljeni »resnični« feljton o sovražnikovi agenturi na čelu s F.T. Tarzanom, ki naj bi delovala v Bračičevi brigadi in v drugih brigadah 14. udarne divizije. Ta tendenciozni zmazek so si izmislili višji oficirji JNA, sodelavci Vojno zgodovinskega inštituta v Beogradu s sodelovanjem dveh beograjskih novinarjev, morda z namenom zmanjšati ugled in vlogo 14. udarne divizije v narodnoosvobodilni vojni. Zaradi izmišljotin in »gnusnih laži«, kot je dejal prof. dr. Herbert Zaveršnik, objavljenih v nadaljevanjih v beograjski reviji »92« (Borba) od 25.12.1973 do 5.2.1974, od št. 65 do 75, tega pamfleta nisem upošteval niti komentiral. Naslov prvega lažnega sestavka je bil: Lekar — trovač u partizanima.

Za prikaz bojne poti brigade so bila poleg dokumentov v Zbornikih NOV/VI pomembna dnevna, štirinajstdnevna, mesečna in posebna poročila štabov Bračičeve brigade, 14. divizije in 4. operativne cone.

Podatke o vojaški in politični dejavnosti brigade sem črpal tudi iz partizanskega tiska: Vojaškega vestnika 4. operativne cone, Štajerskega kurirja (izhajal od 1. aprila 1944), iz revije propagandnega odseka 4. operativne cone Nova beseda (izhajala je od 1. maja 1944), iz brigadnega glasila Juriš (izhajal od junija 1944), Mladi borec, glasilo mladine 13. SNOB Mirka Bračiča (izhajal od 1. aprila 1944), iz poljudne krajše kronologije Jakoba Meška-Nikolaja Trinajsta udarna od Pohorja do Kozjanskega ter iz glasil drugih brigad in divizijskega ter conskega tiska.

V okupatorjevem tisku nisem našel za brigado pomembnejših podatkov.

Veliko dokumentarnih fotografij so mi ljubeznivo nudili Muzej NO Maribor, Muzej NZ Slovenije v Ljubljani, Muzej NZ Celje, Janez Petje-Jovan, Savo Vizjak, Štefka Zadnik (vdova Jožeta Zadnika), Herman Slamič-Urh, prof. Vera Jager-Remic (vdova Marjana Jagra), Milenko Strašek, Slavko Borovnica, Ivan Ulaga, Jože Vodeb in Slavko Jereb. Posamezne fotografije so mi dali še mnogi drugi borci. Vsem se lepo zahvaljujem. Od fotografov, avtorjev fotografij Bračičeve brigade, so znani M. Trobec, Jože Petek, Herman Slamič-Urh, Miha Butara-Aleks, Savo Vizjak, Marjan Jager-Risek,

Ado Zajc. Več panoramskih posnetkov in posnetkov raznih objektov, narejenih zadnja leta, je tudi avtorjevih (M.F.).

V povojnih letih je izšlo v raznih časopisih, revijah, brošurah, vodnikih in zlasti ob raznih obletnicah veliko spominskih člankov o bojih, akcijah in delovanju Bračičeve brigade, o njenih borcih in starešinah. Tudi tu sem dobil nekaj primerjalnega ali dopolnilnega gradiva. Sem sodi tudi obsežna in temeljita razprava Silva Grgiča-Šimna o boroveljskem boju 11. maja 1945, ki je bila nekoliko skrajšana objavljena tudi v TV-15. Daljši sestavki prof. dr. Herberta Zaveršnika, pokojnega dr. Ivana Cestnika in dr. Gabrijela Hrušovarja-Draga so bili objavljeni v glasilu zdravstvenih delavcev.

Krajše in daljše izjave oziroma pričevanja na bojno pot brigade sem pridobil od okoli 280 borcev in starešin Bračičeve brigade ter iz drugih enot. Mnoge od teh sem v razgovorih z udeleženci zapisoval in oblikoval, vendar je bila vsebina vselej izvirna-udeleženčeva. Obsežna in kakovostna pričevanja so mi napisali in mi jih izročili: Karei Maček, Maksimiljan Golavšek, Olga Verstovšek-Planinc, Svetozar Ipavec-Zaro, Štefan Ipavec, Slavko Borovnica, Anton Ratajc, Alojz Mesarič, Jakob Štefančič. Tudi obsežna kronika Marije Grašič o delovanju partizanske bolnišnice na Starih Slemenah, ki mi jo je dal (kopijo) Muzej NZ Celje, mi je omogočila temeljiteje spoznati Konjiško goro in njene dobre ljudi pri pomoči ranjenim in bolnim partizanom in tudi mnogim operativnim, teritorialnim, zalednim enotam in enotam VDV.

Izjemno gostoljubno so me sprejele na svojih domovih, kjer smo skupaj oblikovali daljše spominske zapise, družine Jožeta Krebsa, Martina Kumerja, Franca Orešnika, Svetozarja Ipavca, Marjana Prestorja, Cirila Jogra, Staneta Kukovičiča, Antona Ratajca, Olge Verstovšek-Planinc, Andreja Cetinskega, Mihe Butare,Jake Žvana, Ivana Dolničarja, Toneta Mlakarja, Ivana Delopsta, Lada Koširja, Cirila Gregorja in še mnoge druge.

Koristne dopolnitve in pripombe k besedilu, ki mi jih je dalo več tovarišev, sem upošteval.

Arhivske, zlasti pa spominske vire sem obravnaval zelo kritično. Po desetletjih dela na področju zgodovinopisja sem ugotovil, da so v večini primerov v dokumentih partizanskega izvora podatki o številčni moči sovražnikovih enot, njegovih garnizij, postojank in o njegovih človeških izgubah v bojih proti partizanom pretirani. Sovražnikovih poročil je o bojih proti partizanom razmeroma malo, vendar so tudi ta večinoma nepopolna, površna in pri navajanju ubitih partizanov v bojih in števila borcev v partizanskih enotah pretirana. Na taka obojestranska pretiravanja sem v besedilu sproti opozarjal. Pri uporabi spominskega gradiva pa sem moral biti zlasti

pozoren na precejšnjo časovno odmaknjenost obravnavanih dogodkov in na značilnosti subjektivnega pričevanja posameznikov.

LITERATURA

Največ podatkov sem črpal iz naslednje literature: Ladislav Kiauta, Bračičeva brigada, I. del, 1982, Lado Ambrožič-Novljan, Pohod Štirinajste, 1962, Zdravko Klanjšček in drugi Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941 — 1945 (1977), Milan Ževart, Narodnoosvobodilni boj v Šaleški dolini, 1977; isti, Štirinajsta na Štajerskem, 1981; isti, Po sledovih narodnoosvobodilne vojne v mariborskem okraju, 1962; isti, Lackov odred, I, II, 1988; isti, Stranice pri Frankolovem, 1981; Poslovilna pisma žrtev za svobodo, 1969 (urednika Milan Ževart, Stane Terčak); Tone Ferenc, Wehrmannschaft v boju proti narodnoosvobodilni vojski na Štajerskem (Letopis Muzeja NO LRS, 1958) in Poslednji dnevi vojne v Sloveniji (Naša obramba, 1970, št. 6); Franci Strle, Veliki Finale na Koroškem, 1977; Lojze Penič, Okupacija in narodnoosvobodilni boj; isti, Žrtve druge svetovne vojne v občini Slovenska Bistrica, Zbornik občine Slovenska Bistrica I in II, 1983, 1990; Miroslav Stiplovšek, Šlandrova brigada, 1974; Mirko Fajdiga, Zidanškova brigada, 1975; Marjan Linasi — Anton Ikovic, Koroško partizansko zdravstvo, 1985, Tomaž Teropšič, Kozjanski odred, 1993. Veliko podatkov sem črpal tudi iz kopij tipkopisov za četrto in peto knjigo o Tomšičevi brigadi, ki mi jih je ljubeznivo poklonil pokojni Franci Strle. Nekaj podatkov sem pridobil tudi iz literature drugih avtorjev, ki sem jih navedel v opombah.

PADLI BORCI
(Od ustanovitve brigade do osvoboditve)

ACMAN JURIJ, * 1913, Brezje, Mozirje, kmet; t 15.9. 1944, Šo-štanj

ADAMIČ, * Sodražica, Ribnica, organist; t 1944

ADAMIČ FRANC, * 1906, Ludranski Vrh, Crna na Koroškem, gozdni delavec; + maja 1944 na Pohorju

ADRINEK Friderik, * 1918, Štore; Teharje, mesar; t 16. 12. 1944, Planina Sevnica

ADŽIĆ NIKOLA, * 1897, Brezovac, Petrinja, orožnik; t 10. 1. 1945, Vinski Vrh, Šmarje pri Jelšah

AJDNIK KAREL, * 1907, Poljčane; t 1. 12. 1944, Gneč, Mozirje

AMELLE VITO, * Afeana, Sicilija, Italijan; t 7. 11. 1944, pri Trnja-vi, Domžale

ARKO MILAN, t 1944

ARTIČEK IGNAC, * 1913, Dobrina pri Žusmu, kmečki delavec; t v zimi 1944 — 45, Šmihel nad Mozirjem

ARZENAK FRANC, * 1908, Loče, Slovenske Konjice, zaposlen v Pekrah, delavec; t oktobra 1944 na Boču

ARZENŠEK JOŽEF, * 1911, Podgrad pri Šentjurju, kmet; t 10. 1. 1945, Vinski Vrh pri Slivnici, Šmarje pri Jelšah

ARZENŠEK STANKO, * 1922, Grobelno; Rifnik, Šentjur, delavec; t 14. 12. 1944 pri Dravogradu

AUŽNER ALOJZ, * 1913, Podgrad, Šentjur; Venčesl, Slov. Bistrica, organist; t 28. 10. 1944, Šmartno v Tuhinju

AVBAR JOŽE, * 1926, Gornje Kamence, Novo mesto, mlinar; t 15. 3. 1945, Zavodnje

AVSTRIJEC, * Avstrija; + 27.4. 1944, Šoštanj

AŽMAN STANKO, * 1910, Naklo, Kranj; t 27. 4. 1945, Tolsti Vrh

BABNIK RUDOLF-Boris, * 1926, Ljubljana, torbar; t 17. 1. 1945, Spodnje Slemene, Dramlje

BAJC ANTON, * 1927, Predjama, Postojna, delavec; ujet na zdra-vljenju, 7. 5. 1944 ustreljen v Zagorju ob Savi

BAJCIN MARKO, (ranjen 6. 8. 1944 pri Pečici, Podplat, umri v partizan-ski bolnišnici)

BARAGA FRANC, * 1922, Kozarišče, Cerknica; t 25. 2. 1944 nad Ljubnim

BATAGELJ HIERONIM, * 1911, Potoče, Ajdovščina, kmet; t 12. 12. 1943 v Kočevju

BATIC TONE-Gojko, * 1921, Ljubljana; t 22.2. 1944 v Ravnah nad Šoštanjem

BAUER MATIJA, * 1923, Kuželj, Kočevje, tesar; t 8.8. 1944, Zg. Slemene, Konjiška gora

BAVEC FRANC, * 1924, Pudob, Cerknica; t 20.2. 1944 v boju 14. divizije

BELANTI JOŽE, * 1920, Anchiera, Italija; t 18. 2. 1944 pri Sv. Joštu, Paški Kozjak

BELOGOREV ALEKSEJ, * 1923, Leningrad; t 2. 5. 1945, Dobrova pri Zrečah

BENCE GABRIJEL, * 1927, Zidani Most; Brestanica, delavec; t 10. 1. 1945 pri Slovenskih Konjicah

BERNAT DRAGO, * 1914, Vič, dentist; ustreljen kot talee 9. 3. 1944, Nova Dobrova, Zreče

BEVC MATIJA, * 1925, Črešnjevec, Slovenska Bistrica, kmečki sin; t februarja 1945 pri Gornjem Gradu

BEZLAJ MAKS, * 1910, Dravlje, Ljubljana; t 22.2. 1944, Ravne nad Šoštanjem

BIKOVŠEK JAKOB, * 1912, Marija Dobje pri Dramljah; t 29. 11. 1944, Preseka, Mozirje

BITENC BORIS-Bojan, * 1918, Ljubljana, aktivni podoficir; + koncem 1944 v Lehnu pri Ribnici na Pohorju

BIZJAK STANISLAV, * 1925, Stari trg; t 11.5. 1945, Borovlje

BLAŽIČ JOŽE-Dušan, * 1919, v Repu, Tinje na Pohorju, kmečki sin; t 5. 4. 1945 v Paki pri Vitanju

BOBNER IVAN, * 1921, Moste, Kamnik, kmet; + 3. 3. 1945, Vrtače, Kolovrat, Zagorje ob Savi

BOGINA MIHA, * 1907, Špitalič, Slovenske Konjice; umri 1945 v Dachauu

BOHORČ BOGOMIR, * 1920, Šentjur, trgovski pomočnik; t 1945 pri Poljčanah

BORKO BERNARD, * 1901, Zgornja Bistrica, Slovenska Bistrica, delavec; t 25. 4. 1945, Tolsti Vrh, Konjiška gora

BOŽIČNIK FERDINAND, * 1912, Gladbeck, Nemčija; Podsreda, poljedelec; t decembra 1944, Rečica ob Savinji

BOŽIČNIK JOŽE, * 1911, Podsreda, mizarski pomočnik; + december 1944, Rečica ob Savinji

BRANTUŠA FRANC, * 1926, Rogaška Slatina; t 27.8. 1944, Sv. Uršula, Zgornje Slemene

BRČIĆ LOJZIJ, * Subotica; t 24. 10. 1944, Črnivec, Gornji Grad

BREJC FRANC, * 1911, Leskovec; t 11.5. 1945, Borovlje na Koroškem

BREZNIK MILKA-Zlata, * 1926, Podgora, Ravne na Koroškem delavka; t januarja 1945 v Savinjski dolini

BRILI ALOJZ, * 1908, Dobrava, Senovo, delavec; t oktobra 1944, Pohorje

BR1L1 DOMINIK, * 1911, Dobrava, Senovo, gozdni delavec, rudar; t 8. 12. 1944, Pohorje ?

BRILI DRAGO, * 1925, Dobrava, Senovo, kmečki delavec; t 3.3. 1944, Šentrupert pri Laškem

BRILI IVAN, * 1909, Metni Vrh, Sevnica; t 24. 10. 1944, Črnivec, Gornji Grad

BUDNA ANTON, * 1914, Rožno, Krško, delavec; ranjen 30. 10. 1944, Šmartno v Tuhinju, t 9. 11. 1944

BUDNA JOŽE, * 1914(7), Rožno, Krško, rudar; t med 28. in 30. 10. 1944, Šmartno v Tuhinju

CEGLAR VIKTOR, * 1928, Prijedor; Brestanica, poštni uslužbenec; t oktobra 1944 pod Crnim vrhom na Pohorju

CENCEN FRANC, * 1899, Grajska vas, Žalec, kmet; t pri Gorenju pri Šoštanju

CEPEC STANKO, * Lovrenc na Pohorju; podlegel ranam 14.3. 1945 v bolnišnici Zima nad Konjiško vasjo

CEPUŠ KAREL, * 1916, Sv. Lenart nad Laškim, železničar; t 24. 10. 1944, Črnivec nad Gornjim Gradom

CERKOVNIK RAFAEL, * 1922, Velenje, rudar. Po odhodu iz partizanske bolnišnice je v zimski ofenzivi 1944/45 izginila sled za njim

CEROVŠEK FRANC, * 1910, Slivnica pri Mariboru; Maribor, železničar; t maja 1945, Borovlje na Koroškem

CICE JOŽE, * 1911, Lehen na Pohorju; t 27. 11. 1944, Gneč pri Paški vasi

COLJA, * Branik Nova Gorica; komandir čete; t 4. 5. 1944, Mušenik, Crna na Koroškem

CV1RN FRANC, * 1915, Morje, Fram, kmet; t maja 1945 pri Železni Kapli

ČANČ ADOLF, * Plešivec pri Velenju; t 15. 5. 1944, Langersvald **nad Ribnico na Pohorju**

ČATER FRANC, * 1903, Zadobrova, Škofja vas, delavec; t spomladi 1945, Vinski Vrh pri Slivnici, Šmarje pri Jelšah

ČEBULIN IVAN, * 1923, Hrastje pri Žusmu, ključavničar; ujet, obešen 12. 2. 1945 na Stranicah pri Frankolovem

ČEBULJ FLORJAN, * Domžale; t Županje Njive pri Kamniku

ČEPELN1K MIRKO-Gorski, * 1917, Ljubljana, ključavničar; t maja 1944 pri Ajdovcu na Dolenjskem

ČEP1N ALOJZ, * 1922, Verače, Šmarje pri Jelšah, kmet; t 18.2. 1945, Završe, Mislinja

ČEPIN ANTON, * 1918, Hruševec, Šentjur, dninar; t jeseni 1944

ČEPIN JOŽEF, * 1922, Dobova, Brežice; t 5. 5. 1945 pri Žerjavu na Koroškem

ČEP1N JOŽEF, * 1914, Pilštanj, Šmarje pri Jelšah; t 5. 5. 1945 pri Žerjavu

ČEPIN MARTIN, * 1921, Dovško, Senovo, rudar; 118. 4. 1945 v Dachauu

ČEPLAK JOŽEF, * 1903, Gornji Grad; + 18. 2. 1945 v Završah nad Mislinjo

ČUČEJ JOŽEF, * 1911, Lehen na Pohorju, delavec; t decembra 1944 pri Mozirju

ČUK FRANC, * 1900, Ljubljana, šofer; ujet decembra 1944, ustreljen 8. 3. 1945, Bučkovci

DAŽEC VIKTOR, * 1923, Črni Kal, Koper; t 10. 2. 1944 pri Federmausu na Bohorju

DEBELJAK RUDOLF, * 1908, Loški Potok; Trnovec, Dramlje, kmet; t 22. 12. 1944 pri Sv. Heleni, Šentjur

DELAK FRANC, * 1922, Senožeče, Postojna; t 6. 5. 1944 pri Mušeniku, Crna na Koroškem

DELOST ANTON, * 1920, Koritnica, Bovec; t 20.2. 1944, Brdce nad Dobrno

DERŽANIČ MARTIN, * 1910, Mihalovec, Brežice; Limbuš, Maribor, ključavničar; t 5. ali 6. 12. 1944 pri Belih Vodah, Šoštanj

DLOPST PAVEL, * 1919, Crna na Koroškem; t 1945 Nova Štifta

DOBNIK FRANC, * 1912, Brezje, Mozirje; Murska Sobota, mesar in šofer, t 24. 10. 1944, Črnivec, Gornji Grad

DOBNIKAR ANTON, * 1910, Sp. Polskava, Slovenska Bistrica, orožnik; t 11.3. 1945, Medvedjak v Mozirskih planinah

DODIČ FRANC, * 1925, Gradišće, Podgrad; t 10.2. 1944 na Federmausu, Bohor

DOMA MARTIN, * 1911, Razkrižje, Ljutomer, poljedelec; t 11. marca 1945 v Mozirskih planinah

DRAČ IVAN, * 1903, Loka pri Zusmu, rudar; + 1944 na Pohorju

DRETNIK HERMAN, * 1918, Crna na Koroškem; tv Dachau, 29. 10. 1944

DRETNIK OTO, * 1920, Crna na Koroškem; + 5. 11. 1944 pri Skočidovniku

DRNOVŠEK IVAN, * 1906, Žerjav; t dec. 1944, Gornji Grad

DROBNIČ LADO, * 1923, Ribnica na Dolenjskem, dijak, + 18.2. 1945 pri Sv. Heleni, Graška Gora

DROFENIK IVAN, * 1922, Ljubično, Poljčane, delavec, t 11.5 1945 pri Borovljah

DUH FRANC, * 1922, Ruše, ključavničar; t 28. 11. 44 v Paški vasi

ELERO FRANC, * 1911 SI. Gradec, rudar; + v Dachauu

FABJANČIČ FRANC, * 1913, Dobovec, Šentjur; t 16.3. 1945 v Zavodnjah, Šoštanj

FAJDIGA RUDOLF, * 1926, Lepa Njiva, kmečki sin; t 27.11. 1944, Lepa Njiva, Mozirje

FAKIN VIKTOR, * 1919, Matke, Prebold, delavec; t v zimi 1944 — 45 na šaleško-mislinjskem območju

FEDRAN ANTON, * 1927, Šmarjeta; Trnovlje, Celje, ključavničar; + decembra 1944, Podvolovljek, Mozirje

FERK JOŽE, * 1925 ?, Sv. Urh, Slovenska Bistrica, kmečki sin; umri po hudi ranitvi 1944/45 neznano kje

FLIS FRANC, * 1921, Dobje, Dramlje, mlinar; v zaporu v Gradcu v Avstriji, ubit 24. 4. 1945

FORTIN AVGUST, * 1922, Pristava, Crna na Koroškem, delavec; t 7. 7. 1944, Zagradec pri Žužemberku

FORTIN SIMON, * 1924, Bistra, Crna na Koroškem, delavec; t 23. 5. 1944, Kot nad Oplotnico

FURLANIČ DINKO, * Slovensko primorje; Kočevje, dijak; t 1944 na pohodu 14. divizije na Štajersko

GDAGEJIN DANILO, * SZ; t 18. 2. 1945 v Završah nad Mislinjo

GERŠAK VIKTOR, * 1914, Pristava, Crna na Koroškem, rudar; t 7. 5. 1944 v Javorju nad Crno na Koroškem

GLAS JOŽE, * 1908, Bučerca, Krško, železniški delavec; t 2. 12. 1944 pri Mozirju

GOLIČ JOŽE, * 1919, Cundrovec, Brežice, kmetijski tehnik; t 3.3. 1945 na območju Zg. Vrtače —Borje nad Izlakami

GORICAN FRANC, * 1921, Celje; t 11. 10. 1944, Pohorje

GORJUP IVAN, komandir čete, ranjen 8. 8. 1944 na Zg. Slemenah, Dramlje, podlegel 3.9. 1944

GOŠEK PETER, * 1927, Brezje, Senovo; + 27. 2. 1945, verjetno na pohodu proti Savi

GRABNER ANTON, * 1901, Mušenik, Crna na Koroškem, rudar. Po mučenju v zaporu umri 31.5. 1944 v bolnišnici v Črni

GRAHEK FERDINAND-Nande, * 1922, Ržiše, Zagorje ob Savi, strojnik; t 1. 5. 1944 v Velenju

GREJAN MAKS, * 1909, Vrh pri Grobelnem, železničar; ranjen novembra, podlegel 25. 12. 1944 na Ljubnem

GRGIČ SVETKO, * 1910, Sv. Ivan pri Trstu; Solčava, učitelj; t decembra 1944 med Mozirjem in Šoštanjem

GRIŽON **MIHAEL, * 1923, Krkavče, Köper; t 30. 12. 1944 na Zg. Slemenah, Dramlje**

GRÜBLER MARIJA-Slavček, * 1922, Sodražica; Loke pri Taboru, uradnica; ranjena 25. marca na Kraberku, podlegla 26. 3. 1945 v bolnišnici Zima nad Konjiško vasjo

GROS **CIRIL, * 1916, Izlake, Zagorje ob Savi; t 21. 11. 1944 pri Preboldu**

HACE JANEZ, * 1921, Podcerkev, Cerknica; t 22. 2. 1944 na Graški Gori

HARLEJ JOŽEF, * Kamnik; t 18. 2. 1945 v Završah nad Mislinjo

HARTMAN VINKO, * 1910, Šmartno pri Slovenj Gradcu, delavec; + 6. 5. 1945, Žerjav

HAZLER ANTON, * 1926, Slunj; Zg. Polskava, Slovenska Bistrica, mlinar; ustreljen 23.3. 1945 pri Bukovcu pri Zg. Polskavi

HIBLER IVAN, * 1907, Ratanska vas, Rogaška Slatina, natakar; t 3. 3. 1945 na območju Kolovrata

HLADNIK JOŽE, * 1926, Podlog pod Bohorjem, Šentjur, delavec; t decembra 1944 pri Zusmu

HLASTAN ANTON, * 1908, Zdole, Krško, elektrikar; obešen 12. 2. 1945 na Stranicah pri Frankolovem

HODEJ LUDVIK, * 1909, Trbovlje, kovač; t decembra 1944 pri Žužemberku

HOJNIK IVAN, t 24. 10. 1944 pri Novi Štifti

HOJNIK ŠTEFAN, * 1908, Zadobrava, Škofja vas, delavec; t 10. 1. 1945, Vinski Vrh pri Slivnici, Šmarje pri Jelšah

HOJNIK TONE, + 24. 10. 1944 pri Novi Štifti

HORVAT FRANC
*** 1921, Vodice, Šentjur, kmečki delavec; ranjen 20. 9. 1944 pri Grobelnem, podlegel na Vinskem Vrhu**

HORVAT FRANC, * 1903, Osluševci, Ormož; umorjen 2. 2. 1945 v ptujskem zaporu

HORVAT RUDOLF-Stermecki, * 1926, Karlovac; Šoštanj, trgovski vajenec; t 27. 8. 1944 pri Sv. Uršuli nad Dramljami

HOVNIK URBAN, * 1911, Vrhe, Slovenj Gradec, kmet; t novembra 1944 pri Gornjem Gradu

HOZNER VLADIMIR, * 1919, Vrbje, Žalec; Polule, Celje, komercialist; umri zaradi, izčrpanosti in davice nad Motnikom 4. 3. 1945

HRASTNIK VIKTOR, * 1927, Zelin; Lehen na Pohorju, kmečki delavec; f 29. 9. 1944, Zg. Slemene nad Dramljami

H RASTNIK VIN KO, * 1917, Gabrke, Velenje, kmečki sin ; t 1944 v Kamniških planinah

HROVAT ALOJZ, * 1902, Dobrišna vas, Šmarje pri Jelšah, kmet; **t 1944/45 pri Dravogradu**

HUDE MAKS, * 1909, Bistrica, Ruše; t 18. 2. 1945 v Završah nad Mislinjo

HUDI JOŽE, * 1922, Hrastnik, steklar; t 1.3. 1945 v bolnišnici v Celju

HUMAR ALFONZ, * Podlaka pri Novi Gorici; t januar/februar 1944 na pohodu 14. divizije na Štajersko

ILIĆ GAVRILO-Gašo, * 1922, Mostar, elektromehanik; t 15.5. 1944, Langersvald nad Ribnico na Pohorju

ILIJEVIĆ MARTIN, Privlaka, Vimla (?), kraj padca Kupusina (podatki: AOSJ, Beograd)

ILOVICA ALBERT-Lazo, * 1910, Kastav, Istra; t 1. 5. 1944 v Velenju

IMENŠEK FRANC, * 1913, Farovec, Slovenska Bistrica; + 8.5. 1945, Reberca na Koroškem

IMENŠEK STANKO, * 1919, Kostrivnica, Šmarje pri Jelšah, kmečki sin; t 1. 12. 1944 pri Mozirju

ISKRAČ JOŽE, * 1920, Kamna Gora, Slovenske Konjice, tesar; t 16. 12. 1944, Planina pri Sevnici

1VANJUHI ANDREJ, * 1911, Moskva, SZ; t 18.2. 1945, Završe nad Mislinjo

IVANLENKA IVAN, * 1920, Poljskava, SZ; t 18.2. 1945, Završe nad Mislinjo

JAGER AVGUST, * 1912, Botričnica, Šentjur, delavec; t 18.3. 1945, Resevna, Šentjur

JAGIČ FRANC, * 1926, Šoštanj; t 15/16.3. 1945, Zavodnje, Šoštanj

JAKOB JOŽE, * 1928, Dobrna, delavec; ujet 5. 12. 1944 na Dobrovljah, zaprt v Celju in Mariboru, 11.1. 1945 ustreljen v Račah

JAKOB STANKO, t 15.3. 1945, Zavodnje, Šoštanj

JANČIČ DOMINIK, * 1918, Jurklošter, Laško; t 24. 10. 1944, Nova Štifta — Črnivec

JANČIČ FRANC, * 1929, Vršnik, Maribor; dijak Kmetijske šole Šentjur; t 10.9. 1944, Lesično — Kozje

JANEŽ JOŽE, * 1920, Babno Polje, Cerknica; t 1944/45, Kot nad Oplotnico

JAZBEC MARTIN, * 1909, Lesično, Pilštanj; t 16. 12. 1944, Planina pri Sevnici

JELEN FRANC, * 1926, Studence, Žalec, kmečki sin; t 17. 1. 1945, Zg. Slemene, Dramlje

jENĆIČ **STANE, * 1922, Ljubljana; Stari trg pri Ložu in Medvode, mizar; t okoli 17. 9. 1944, Rakovec, Šmarje pri Jelšah**

JEREBIČ, **kurir; t 27. 7. 1944, Ostruh, Planina nad Zrečami**

JERMAN **JOŽE, * 1918, Češnjice (na Dolenjskem ?), krojač; f 24. 2. 1944, Raztoke nad Ljubnim**

JEROMEL JOŽEF, * 1910, Brda, Slovenj Gradec, kmet; t 11.5. 1945, Borovlje

jESČIŠEK FRANC, * 1918, Šmarje pri Jelšah; t 28. 11. 1944, Gneč pri Paški vasi

JEŽIĆ FRANC, * 1926, Šoštanj, borec 2. bataljona; t 1944/45

JOŠT JOŽE, * 1914, Tomaž nad Vojnikom, delavec; t 1944/45 na preboju iz sovražnikove ofenzive v Savinjski dolini

JUVAN ALOJZ, iz Savinjske doline; t 27. 4. 1944 v goreči šoli v Šoštanju

KAJBA ERNEST, * 1913, Mrčna sela, Krško, kmet; obešen 12.2. 1945 na Stranicah

KAPELAR FERDINAND, * 1926, Loka, Fram; t 16. 12. 1944, Planina nad Sevnico

KASTELIC FRANC, * Sleme, Cerknica; t 10. 12. 1943, Kočevje

KASTELIC MARTIN, * 1912, Velika Račna, Grosuplje, rudar; t 5. 7. 1944, Zg. Bistrica, Slov. Bistrica

KAVKLER FRANC, * 1914, Vrhole, Laporje, kmečki sin; t 11. 5. 1945, Borovlje

KERIN EDUARD, * 1913, Hambora; t 30. 5. 1945, Hühnerkogel, Sobote, Avstrija

KEUP KAREL, * 1926, Sv. Miklavž nad Laškim; kmečki sin; t 17. 1. 1945, Zg. Slemene, Dramlje

KEUP OŽBOLT, * 1912, Sp. Javorje, Crna na Koroškem, gozdni delavec. Ujet marca 1945 v Rečici ob Savinji in usmrčen

KEUP RUDOLF, * 1918, Javorje, Crna na Koroškem, kmečki sin; t junija 1944, Lovrenc na Pohorju

KIDRIČ ANTON, * 1923, Kozje; t 1. 12. 1944, Gneč, Paška vas

KLAKOČAR JOŽE, * 1910, Koprivnica, Krško, dninar; t oktobra 1944, Savinjska dolina

KLANČIŠAR RUDOLF, t 20. 6. 1944, Breze, Laško

KLEDE BRUNO, * 1927, Branik; Miren, Gorica, elektrikar; t 7. 5. 1944, Javorje, Crna na Koroškem

KLEPEJ KAREL, * 1926, Sv. Miklavž nad Laškim, kmet; t 17. 1. 1945 Zg. Slemene, Konjiška gora

KNEŽEVIĆ MILENKO, * 1922, Mljačanica, Knežpolje, Kozara, kmečki sin; ranjen 25. 4. 1945, Draža vas, umri na Tolstem Vrhu, Slovenske Konjice

KOBAL MAKS, * 1925, Vrhpolje na Primorskem, kmečki sin; ranjen 4. 10. 1944 pri Mislinji, umri na Pohorju 6. 10. 1944

KOBETIČ NIKOLA, * 1919, Vinica, Crnomelj; t 15. 1. 1944, Vojni Križ, Ivanić grad, Moslavina

KOCJANČIČ MARJAN, * 1922, Gorica na Primorskem, mehanik; t 28. 11. 1944, Paška vas

KOČEVAR STANKO, * Stari trg pri Ložu; + po pohodu 14. divizije 1944/45 na Štajerskem

KOKALJ EDVARD-Edo, * 1906, Ljubljana, mehanik, šofer; t 15. 5. 1944, Langersvald nad Ribnico na Pohorju

KOLAR IVAN, * 1919, Gorica, Brežice; t 25. 11. 1944 v Zgornji Savinjski dolini

KOLAR KAREL, * 1898, Anže, Krško; t 23. 9. 1944, pri Sevnici

KONEČNIK FRANC, * 1910, Stražišće, Ravne na Koroškem, delavec; t 11.3. 1945 v Mozirskih planinah

KOPRIVC FRANC, * 1914, Reštanj, Senovo, rudar; t 30. 11. 1944, Skorno, Šoštanj

KOPUŠAR MIRKO, * 1911, Šempeter, Žalec, aktivni narednik; t 10. 1. 1945, Vinski Vrh, Šmarje pri Jelšah

KORON FRANC, * 1908, Batuje, Ajdovšćina; t 12. 12. 1943, Kočevje

KORUN FRANC, * 1908, Batuje, Ajdovšćina, kmet; t 4.3. 1945, Sv. gora, Zagorje ob Savi

KOS FRANC, * 1926, Kotlje na Koroškem; t 4. 12. 1944, Brezje, Mozirje

KOS IVAN, * 1902, Dobrina, Loka pri Žusmu, kmet; obešen 12. 2. 1945, na Stranicah

KOS MIHAEL, * 1905, Kebelj nad Oplotnico, žagar; t 6. 12. 1944, Dobrovlje, Braslovće

KOS RAFKO, * 1924, Liboje, Žalec, dijak; t 17. 1. 1945, Zg. Slemene, Dramlje

KOŠTA FRANC, * 1923, Bilje, Gorica; t 15. 5. 1944, Langersvald nad Ribnico na Pohorju

KOSTANJEVEC FERDO, * 1914, Podgorje, Slovenj Gradec, kmet; t 15. 5. 1944, Langersvald nad Ribnico na Pohorju

KOSTANJŠEK IVAN, * 1910, Celje; Škofja vas, zlatar; 1944/45 ranjen v Povolovljeku, Ljubno, ujet in ustreljen

KOŠMELJ MIRKO, t spomladi 1944 na Pohorju

KOŠMRLJ MARKO, t v drugi polovici februarja 1944 v bojih 14. divizije na Štajerskem

KOTNIK KAREL, * 1904, Mozirje; Mušenik pri Crni na Koroškem, žagar; t 20. 2. 1945, Vinska Gora, Velenje

KOVAČ FRANC, * 1924, Grahovo, Cerknica; t 17.2. 1944, Paški Kozjak

KOZAR MARTIN, * 1901, Šmarje pri Jelšah; Pristava pri Crni, rudar; t 15. 5. 1944, Langersvald nad Ribnico na Pohorju

KOŽELJ ALBIN, * 1927, Store, Celje; Teharje, nameščenec; t 6. 12. 1944, Creta, Dobrovlje, Braslovče

KOŽELJ ALOJZ, * 1920, Štore, Celje; t 3. 12. 1944, Preseka, Paška vas

KOŽELJ ANTON, obveščevalec; t julija 1944 na Pohorju

KOŽELJ FRANC, * 1916, Gradec, Avstrija; Podgrad, Šentjur, železničar-delavec; t 6. 12. 1944, Dobrovlje, Braslovče

KOŽUH IVAN, * 1909, Drožanje, Sevnica; Ruše, delavec; u jet januarja 1945, 12. 2. 1945 obešen na Stranicah pri Frankolovem

KRAČAN JOŽEF, * 1910, Škalce, Slovenske Konjice; t 30. 5. 1945, Hühnerkogel, Sobote, Avstrija

KRAJGER MIRKO-Luka, * 1923, Celovec; Brda, Slovenj Gradec, poljski delavec; t 12.5. 1945, Šmarjeta pri Borovljah na Koroškem

KRAJNC JOŽE, * 1922, Šedem, Senovo, rudar; ujet nad Laškim, ustreljen 28. 2. 1945

KRALJ JANEZ, * 1927, Zagorje ob Savi; t 17. 1. 1944, Kamna Gora, Frankolovo

KRALJ PEPCA, * 1925, Podlipovica, Zagorje ob Savi, kmečka hči; umorjena 17. 1. 1945 na Kamni Gori nad Frankolovim

KRAMPUŠ MIRKO, * 1918, Obrežje, Zidani Most, železničar-delavec; t 25. 2. 1945 pri Šmihelu nad Mozirjem ali na Dobrovljah

KRANJC IVAN, * 1924, Cerknica; t 25. 4. 1945, Podhosta, Dolenjske Toplice

KRANJC LUKA, * 1902, Blatni Vrh, Jurklošter; t 1. 12. 1944, Gneč, Paška vas

KRANJC STANKO, * 1926, Iga vas, Lož; t 15. 2. 1944 v Socki pri Vojniku

KREJAN KAREL, * 1926, Slovenj Gradec, delavec; t 24. 3. 1945, Rakovec, Šmarje pri Jelšah

KRENKER, * Podgorje, Slovenj Gradec, kmet; t 6. 5. 1944, Mušenik, Crna na Koroškem

KRENKER MARTIN, * 1909, Golavabuka, Slovenj Gradec, delavec; t 17. 10. 1944 na Razborci na Pohorju

KRIČEJ ALOJZ, * 1912, Šentanel, Prevalje; t decembra 1944 v Zgornji Savinjski dolini

KRIŽEVNIK FRANC, * 1918, Velika Mislinja; Podgorje, Slovenj Gradec, kmet; t 1. 5. 1944 v Velenju

KRPAČ HUBERT, t 3. 6. 1944, Završe, Mislinja

KRUDER ALOJZ, * 1914, Prihova, Slovenska Bistrica, zidar; t 6. 5. 1945, Žerjav, Črna

KRULEC, t 30. 9. 1944, Spodnje Slemene, Dramlje

KRUŠNIK VALENTIN, * 1903, Selo, Velenje; Zabukovica, delavec; t 20. 10. 1944, Suha krajina

KUHAR ALOJZ, * 1918, Stari Grad, Krško, železničar-čuvaj proge; t 17. 1. 1945, Zg. Slemene, Dramlje

KUHAR OTMAR, * 1913, Ptuj; t 1. 12. 1944, Gneč, Paška vas

KUKOVIČIČ JOŽE, * 1926, Dolnji Leskovec, Krško, kmečki sin; t 10. 1. 1944, Vinski Vrh, Šentjur

KUMAR VIKTOR, * 1926, Šoštanj, rudar; t 16. 11. 1944 na poti iz bolnišnice Košuta na Pohorju

KUMER MIHAEL, * 1915, Doblatina, Laško, kmet; obešen 12.2. 1945 na Stranicah

KUNEJ JOŽE, * 1925, Virštanj; Podsreda, poljedelec; t 1944/45, kraj in datum ništa ugotovljena (ranjen 16. 12. 1944 na Planini pri Sevnici)

LAH MARTIN, * 1925, Dobje, Šentjur; ranjen 3. 3. 1945 na Mrzli Planini pri Sevnici, umri 11.5. 1945

LAHOVNIK IVAN, * 1920, Šmartno pri Slovenj Gradcu, delavec; t 7. 1. 1945, Menina planina

LAJČIN MARKO, podlegel ranam avgusta/septembra 1944 v partizanski bolnišnici

LAJRER ALOJZ, * 1903, Škalce, Slovenske Konjice; Rađana vas, Zreče, delavec; t 6. 12. 1944, Dobrovlje, Braslovče

LAKNER ALOJZ, * 1917, Arto, Sevnica; Brestanica, delavec; t 1944/45 v okolici Dramelj

LAMUT AVGUST, * 1909, Spodnja Polskava; Bezena, Ruše, delavec; t 29. 11. 1944, Paška vas

LAVRIC JANEZ, * 1919, Cerknica; t 1945, Mežica na Koroškem

LEPEJ JOSIP, * 1926, Trebnje; Brežice, student; + 4. 12. 1944, Gneč, Paška vas

LEPENER ALEKS, * 1913, Završe, Slovenj Gradec, kmet; t 29. 6. 1944, Stara Glažuta nad Šumikom na Pohorju

LESJAK PAVEL, * 1914, Brdinje, Ravne na Koroškem, čevljar; t 12. 5. 1945, pri Dravogradu ali pri Pliberku

LESKOVAR ANTON, * 1918, Stari Log, Pragersko, železničar-mizar; t 18. 11. 1944, Zgornja Ložnica, Slovenska Bistrica

LEŠNIK MIRKO, * 1918, Velenje; t 15. 1. 1945 v Velunjskem grabnu pri Šoštanju

LEŠNJAK JANEZ, * 1922, Markovec, Cerknica, dijak; t februarja 1944, Ravne, Šoštanj

LIKOVIČ **FRANC, * 1922, Pečovnik, Celje, rudar; t 14. 12. 1944, Gorica, Blatni Vrh, Jurklošter**

LIPAR JOŽE, * Dobova, Brežice; t 30.9. 1944, Spodnje Slemene, Dramlje

LOGAR ANDREJ, * Slovensko primorje; t 15. 2. 1944 na pohodu 14. divizije na Štajerskem

LOGAR MATIJA, * 1915; t 1943, Begunje pri Cerknici

LOVRE ALOJZ, * 1925, Irje, Rogaška Slatina; t 1944/45, Trojane

LOVŠE FRANC, * 1921, Tirna, Zagorje ob Savi, kmečki sin; t 30. 12. 1944, Zgornje Slemene, Dramlje

LUBEJ FRANC, * 1928, Repno, Šentjur, kmečki sin; zmrznil v snegu v začetku 1945 med Žusmom in Vinskim Vrhom

LUČIĆ MILOŠ, * 1925, Uroševac; t 5. 12. 1944, Dobrovlje, Braslovče

LUZAR RUDOLF, * 1907, Šentjernej na Dolenjskem; Šalek, Velenje, rudarski nadzornik; t 17. 2. 1945, Paka pri Velenju

MAHNIČ SILVO, * 1923, Požirje, Sežana; t 18. 2. 1944 na območju Paški Kozjak —Pohorje na pohodu 14. divizije

MAJCEN PETER-Vojko, * 1910, Žerovinci, Ormož; Stara Cesta, Ljutomer, šofer; t 11. 10. 1944, Slovenska Bistrica

MAJERIČ JANKO, * 1922, Zagorje ob Savi; t 17. 1. 1945, Zgornje Slemene, Dramlje

MAJETIČ LOJZE, * 1909, Morava, Kočevje; Babno Polje, Cerknica, podnarednik in trgovec; 27. 4. 1944 v Šoštanju liudo poškodovan, umri 28. 4. 1944

MALEROV VASILIJ, * 1907, Staljertovo, SZ; t 18. 2. 1945 v Završah nad Mislinjo

MALOVŠEK VILI, * 1922, Hramše, Žalec, kmečki sin; verjetno ubit januarja 1945 v Zgornji Savinjski dolini na transportu ranjencev

MARČENKO BOGDAN-Tiger, * 1924, Ljubljana, dijak; t 10.2. 1944, Federmaus, Bohor

MARKO FRANC, * 1922, Črni Vrh, Žalec, kmečki sin; t pri Litiji spomladi 1945

MARTINČIČ JOŽE, * Grajšovka, Cerknica; t 1943/44; kraj ni ugotovljen

MASTNAK ANTON, * 1922, Bukovje pri Slivnici, Šentjur, kmečki sin; t 14. 2. 1945, Menina planina

MASTNAK JOŽE, * 1927, Vrh, Grobelno, ključavničar; t 119. 1944, Kozje

MATOH FRANC, * 1924, Jurna vas, Novo mesto, natakar; t 23. 5. 1944, Kot nad Oplotnico

MENCINGER PAVEL, * 1911, Velika Mislinja, Slovenj Gradec- t 11.5. 1945, Borovlje

MESNER JOŽEF, *1907, Ravne na Koroškem; ujet 28. 1. 1945 **zaprt v Mariboru, usmrćen 30. 4. 1945**

MESNIK LJUBO, * 1922, Niš; t 11.9. 1944, Kozje

MEŠIČEK ANTON, * 1927, Dolnji Leskovec, Krško, kmečki delavec, t 26. 3. 1945, na Konjiški gori

MIHELAK ALOJZ, * 1908, Ješenca, Maribor, kmet; t 6. **5. 1945 v Žerjavu na Koroškem**

M1KLIČ ANTON, * 1921, Sela, Novo mesto; Mokronog, delavec; ustreljen 16. 6. **1944 v Gaju pri Framu**

M1LANOVIĆ DUŠAN, * 1922, Sarajevo; t 8. **11. 1944, Trnjava, Lukovica**

MILER FEDOR, * 1921, Ukrajina, SZ; t 17. 1. 1945, Zgornje Slemene, Dramlje

M1LIČ TONE, intendant 2. bataljona; t februarja 1944 pri Ljubnem ob Savinji

MIRT KAREL, * 1927 , Senovo; t 17. 10. 1944, Razborca na Pohorju

MLAKAR JOŽE, * 1922, Iga vas, Cerknica; t 23. 3. 1944, Bele Vode, Šoštanj

MLAKAR STANKO, * 1924, Krmelj, Sevnica; t 15. 3. 1945, Zavodnje, Šoštanj

MLINAR LOJZE, * 1910, Dolenja vas, Cerknica, cementar; v Šoštanju 27. 4. 1944 hudo ranjen, umri 29. 4. 1944

MODIC FRANC, * 1901, Fara pri Novi vasi; Bloška Polica, Cerknica, gostilničar; ustreljen 12. 11. 1943 v Podkraju nad Vipavo

MOKOVŠEK JURU, * 1910, Paka, Vitanje; t 5. 2. 1945 pri Sv. Marjeti pri Vitanju

MOLAR IGNAC, * 1902, Javorje, Crna na Koroškem, žagar; t 6. **12. 1944, Creta, Dobrovlje, Braslovče**

MRAMOR ALOJZ, * 1910, Štore, Celje; t 9. 12. 1944 pri Šmarjeti pri Rimskih Toplicah

MRAVLJAK PAVEL, * 1904, Strojna, Prevalje; t 29. 10. 1944, Šmartno v Tuhinju

MRAZ ŠTEFAN, * 1925, Bukovje pri Slivnici, Šentjur, kmečki sin; t 5. 1. 1945 med Ajdovcem in Novim mestom

MULEC FERDO, 4. bataljon; t 28. 1. 1945 v Bukovju pri Slivnici, Šentjur

NARED ANTON, * 1909, Mahneti, Cerknica; + 9. 12. 1943, Koče- vje

»JEŽIĆ **SLAVKO, * 1917, Romanovo, Bosna; t 6. 9. 1944, Zgornje Slemene, Dramlje**
NOVAK ANTON, * 1924, Ribnica; t 30. 3. 1944, Topolšica
jgOVAK ANTON, * 1912, Metni Vrh, Sevnica; t 24. 10. 1944, Črnivec — Nova Štifta

OBLAK JANEZ, * 1904, Zabukovica, Žalec, delavec v rudniku; f 28. 11. 1944, Paška vas — Mozirje
OBRETAN MAKS, * 1914, Pristava, Črna na Koroškem, krojač; t 23. 5. 1944, Kot na Pohorju
OBREZ FRANC, * 1920, Brezovje, Kozjansko, kmečki delavec; ustreljen kot talee 26. 2. 1945 v Cirkulanah pri Borlu
OBREZ MARTIN, * 1909, Vinski Vrh, Šmarje pri Jelšah, kmečki sin; t 17. 1. 1945, Zgornje Slemene, Dramlje
OBREZA AVGUST, + 6. 8. 1944 pri Sv. Uršuli nad Dramljami
OBREZA JOŽE, t februarja 1944 na Štajerskem v nemški ofenzivi proti 14. diviziji
OCVIRK JAKOB, * 1912, Celje, avtomehanik; novembra 1944 ujet v Rečici nad Laškim, usmrćen v Rovinjski dolini
ODER, t 29. 9. 1944, Zgornje Slemene, Dramlje
ODLINEK LEOPOLD, * Trbovlje; t na Dolenjskem
OJSTERŠEK AVGUST, * 1920, Store; t 10. 12. 1944 pri Šmarjeti pri Rimskih Toplicah
OMERZEL FRANC, * 1910, Kostanjek, Krško; t 1. 12. 1944 v Savinjski dolini
OMERZEL JOŽE, * 1919, Raztez, Krško, pek; ujet in ustreljen 1944/45
OMERZEL JOŽE, * 1912, Osterfeld, rudar; t v zimi 1944/45, na Pohorju
OMERZEL MIHA, * 1913, Kostanjek, Krško, kmečki delavec; t 1. 12. 1944 v Savinjski dolini
OSTROŽNIK FRANC-Aljoša, * 1922, Zidani Most; Polule, Celje, student; ranjen 11.9. 1944 v Kozjem, umri 14. 9. 1944
OŽIR FRANC, Šentjur, železničar; t 16. 12. 1944, Planina, Sevnica

PAČNIK JOŽE, * 1912, Remšnik, Radije ob Dravi; Hudi Kot na Pohorju, delavec; t 23. 5. 1944, Kot na Pohorju
PAČNIK KONRAD, * 1924, Podgorje, Slovenj Gradec, čevljar; t 28. 1. 1945 pri Bukovju pri Slivnici, Šentjur
PAJČIN MARKO, t 1944; po poročilu štaba brigade z dne 3.9. 1944
PALČIČ (pd Šamel), * Pudob, Cerknica; + 1944 ali 1945 na Štajerskem

PALIR JOŽE, * 1911, Grobelno, Šentjur, kmečki delavec; f lo g 1944, Kozje

PANOŠUK ANDREJ, * v SZ; komisar ruske čete; t 28. 1. 1945 g_u kovje pri Slivnici, Šentjur

PARKELJ JANEZ, t januarja/februarja 1944 na pohodu 14. divizi, je na Štajersko

PAVLIN FRANC, * 1912, Podgozd, Nova Gorica, kmet; t 18.2 1944 na Pohorju

PEČAR JOŽE, * 1911, Črnolica, Šentjur, kmet; t 10.10. 1944 Slov. Bistrica

PEČAVER JOŽEF, * 1911, Črnolica, Šentjur; t septembra 1944, pri Slov. Bistrici

PEČEK FRANC, * 1920, Straža pri Dramljah, delavec; t decembra 1943 ali januarja 1944 v Zgornji Savinjski dolini

PEČNIK ANTON, * 1922, Dolenja vas, Krško, železniški delavec; t 8. 3. 1945, Bučkovci, Ljutomer

PEČNIK ERNEST, * 1912, Železna Kapla; t 29. 10. 1944, Šmartno v Tuhinju

PEČNIK VILKO, * 1914, Hamburg; Brestanica, ključavničar; 27. 3. 1945 ujet, ustreljen nad Krškim

PEČOLAR IVAN, * 1924, Legen, Slovenj Gradec, kovač; t 29. 12. 1944 na Pohorju

PEDEC ALOJZ, * 1912, Slivnica (verjetno na Kozjanskem); t 12.3. 1945 pri Mozirju

PEPCA, iz Studencev pri Mariboru; t 16. 12. 1944 na Planini pri Sevnici

PEPCA »Olga«, * Vransko; bolničarka; t 27. 11. 1944, Lepa Njiva, Mozirje

PERGER ANTON, * 1912, Podvrh (pri Sevnici ali Žalcu); t 3.3. 1945, Kolovrat, Zagorje ob Savi

PERNAT MAKS, * 1922, Gabernik, Zg. Polskava, strugar; t 24. 10. 1944, Nova Štifta — Črnivec

PETELIN IVAN-Srečko, * 1922, Pako, Borovnica, železničar; t 3. 12. 1944, Mozirje —Paška vas

PETER, * 1927, Št. Andraž na Koroškem; t 30. 12. 1944, Zg. Sleme-ne, Dramlje

PETERNEL EMIL, * 1928, Lahomno, Laško, trgovec; t 16.11-1944 na Pohorju, na poti iz bolnišnice Košuta v brigado

PETINER FRANC, * 1921, Puščava; Bezena, Ruše, delavec; ranjen 28. 11. 1944 pri Paški vasi; umri januarja 1945

PETRIČ JANEZ, t januarja 1944 na pohodu 14. divizije na Štajer-sko

pgVEC JOŽEF, * 1913, Vinski Vrh, Šmarje pri Jelšah, kmet; t decembra 1944, Babna Gora, Šmarje pri Jelšah

PLAHUTA **FRANC (Anton ?), * 1923, Blažuta ?; t 17. 1. 1945, Kamna Gora, Frankolovo**

PLASKAN **IVAN, * 1921, Šmartno ob Paki; t 23. 12. 1944, Kalobje, Šentjur**

PLESNIK **ANTON, * 1901, Solčava; pod Uršljo goro, Mežica, najemnik; t 25. 1. 1945, Socka pri Vitanju**

POČKAR JAKOB, * 1913, Šentvid, Grobelno; ranjen 10.9. 1944 v Kozjem, umri 3. 11. 1944 v bolnišnici na Voluški Gori

POGOREVC MIHA, * 1908, Paka, Vitanje; Graška Gora, Slovenj Gradec, čevljar; t 25. 5. 1944, Josipdol, Ribnica na Pohorju

POLAK ALBERT, t 16. 2. 1944, Fužine, Vitanje

POLANEC FRANC, * 1927, Vrhole, Slovenska Bistrica, kmečki sin; t 6. 8. 1944 pri Sv. Uršuli nad Dramljami

PONGRAČIČ ANTON, * 1900, Tinje, Slovenska Bistrica; Bezena, Ruše, delavec; t 11. 5. 1945, Borovlje na Koroškem

POTOČNIK LOVRENC, * 1913, Zagrad, Prevalje; t 17. 1. 1945, Kamna Gora, Frankolovo

POTRATO KAREL, * 1916, Hrpelje—Kozina, Sežana; Kočevje, davčni uradnik; f februarja 1944, Ravne —Bele Vode, Šoštanj

POVŠE ANTON, * 1904, Braslovče; Latkova vas, Žalec, mizar; t 4. 12. 1944, Skorno —Gorenje, Velenje

POZNIČ KAREL, * 1911, Poklek, Sevnica; t 28. 11. 1944, Gneč, Paška vas

POŽAR TONE, * 1925, Predjama, Postojna, delavec; t 24. 2. 1944, Oklo, Ihan

PRIMOŽIČ LUDVIK, * 1920, Podslivnica, Cerknica; t jeseni 1943 pri Rakeku

PRIŠELJ ALOJZ, * 1920, Brezje, Brežice, kmetovalec; t 3. 12. 1944, Ljubija, Mozirje

PUGELJ JOŽE, * 1907, Novo mesto; Šmarje pri Jelšah, železničar; t 11.3. 1945, Medvedjak, Mozirske planine

PUST IVAN, * 1923, Šmartno pri Slovenjem Gradcu, ključavničar; ranjen 5. 8. 1944, Pečica, Rogaška Slatina, t 6. 8. 1944, Pletovarje

RABUDA FRANC, * 1911, Veliko Tinje na Pohorju; Veliki Kamen, Krško, mlinar in rudar; obešen 12. 2. 1945 na Stranicah pri Frankolovem

RADOŠ ANČKA, * 1910, Krasinec, Gradac, Metlika; t 24. 10. 1944, Langersvald nad Ribnico na Pohorju

RAKIĆ MIODRAG, aktivni kapetan bivše jug. vojske; t 12. 12. 1943, Kočevje

RAMŠAK FRANC, * 1914, Zagorje ob Savi, kovač; t 16. 12. 1944 **Planina, Sevnica**
RANČIGOJ JOŽE, * 1912, Gotovlje, Žalec; t 17. 1. 1945, Zg. **Siemene, Dramlje**
RATAJC IVAN, * 1910, Stopče, Šentjur, ključavničar; t 3.3. 1945, Borje, Kolovrat, Zagorje ob Savi
RATAJC IVAN, * 1908, Stopče, Šentjur; Grobelno, železničar-kretnik; ustreljen 11.4. 1945 v Radvanju pri Mariboru
REBERNIK MIHAEL, * 1915, Tepanje, Slovenske Konjice; t 5. 12. 1944, Dobrovlje, Braslovče
REDNAK EDI, * 1921, Šešče, Prebold; Dubrovnik, mornariški podčastnik; ranjen 15. 3. 1945 v Zavodnjah, umri čez nekaj dni
REDNAK KAREL, * 1916, Šešče, Prebold; Tivat, Dravograd, častnik; ranjen in umri februarja 1945 na Menini planini
REHER RIHARD, * 1912, pri Celju; bivališče Maribor, Slovenska Bistrica, inženir kemije, + 7. 1. 1945 pri Ljubnem ob Savinji
REITMAJER BRUNO, * 1912, Stari Log, Pragersko, ključavničar; t 11.5. 1945, Borovlje
REMIH DUŠAN-Duško, * 1922, Kočevje, rudar; narodni heroj; t 29. 6. **1944, Stara Glažuta nad Šumikom na Pohorju**
RIBIČ VIKTOR, * 1908, Brezje pri Senovem, rudar; t 30.9. 1944 nad Dramljami
ROK FRANC, * 1925, Grahovo, Cerknica; t 9. 12. 1943, Kočevje
RONKER ALOJZ, * Bate pri Gorici; t 9. 12. 1943, Kočevje
ROPOTAR JOŽE, t 3. 6. **1944 v Završah nad Mislinjo**
ROŠAR BERNARD, * 1905, Špitalič, Slovenske Konjice, delavec; t septembra 1944
ROŠTOHAR ALBIN-Bruno, * Senovo, tesar; t februarja 1945 pri Slovenj Gradcu
ROŠTOHAR HILDA-Vesna, * 1926, Krško, uslužbenka; + 4.3. 1945, Rdeči Breg, Lovrenc na Pohorju
ROŠTOHAR MARTIN, * 1918, Veliki Dol, Krško, rudar; t 18. 12. 1944, v Savinjski dolini ali pri Kraberku pri Ločah
ROT FERDO, * 1924, Zdenčina, Jastrebarsko; Brežice, železniški prometnik; t 8. **11. 1944 pri Trnjavi pri Lukovici**
ROZINA STANKO, * 1915; Zagorje ob Savi, rudar; t 11.3. 1945, Medvedjak v Mozirskih planinah

SADNIKAR ANTON, * 1904, Potoče, Predvor; Žerjav pri Čmi na Koroškem, rudar; t 10. 1. 1945, Vinski Vrh pri Slivnici, Šmarje pri Jelšah
SAMSA VINKO, * 1924, Podgrad, Ilirska Bistrica, kmečki sin; t 6. 6. **1944, Razborca na Pohorju**

SAVI **NC ALOJZ, * 1905, Plešivec pri Velenju; Slovenj Gradec, tesar; t 13. 5. 1945, Mislinjska Dobrava**

SAVŠEK **BENEDIKT, * 1927, Gradec pri Litiji; ranjen 16. 2. 1945 pri Frankolovem, ujet na Pohorju, umri v mariborski bolnišnici**

SEDEJ FERDINAND-Nande, * 1921; Ljubljana, student; t 29.6. 1944, Stara Glažuta nad Šumikom na Pohorju

SEIPOL HERMAN, * 1921, Stuttgart; Nemčija; t 3.5. 1945, Vitanje

SELIČ VINKO, * 1924, Slivnica, Šentjur, delavec; t 28. 10. 1944, Šmartno v Tuhinju

SERM ALOJZ, * 1905, Slivnica, Šentjur; t 18.2. 1945 v Završah nad Mislinjo

SIMONČIČ VINKO-Gašper, * 1914, Čatež, Trebnje, gozdni delavec; narodni heroj; 8. 11. 1944 v Blagovici

SKAMEN MATIJA, * 1910, Celje; t 18. 2. 1945 v Završah nad Mislinjo

SKOČAJ ANDREJ, * 1909, Sv. Vid; t 11.5. 1945 pri Borovljah na Koroškem

SLAMIČ SLAVKO, * 1925, Crniče, Ajdovščina, kmečki sin; + 12. 12. 1943 v Kočevju

SLEMENJAK LUDVIK, * 1910, Lovrenc na Pohorju, delavec; 1945 ujet pri Ljubnem ob Savinji in ustreljen

SOKIĆ MIJO, V. Gradiška; t 1944-1945, Kupusine (AOSJ, Beograd)

SOLOVJEV IVAN, * 1924, Grotesko, SZ; t 28. 1. 1945, Bukovje, Šentjur

SOPOTNIK JOŽE, * 1928, Šešče, Zalec, kmečki sin; t v zimi 1944/45 na Menini planini

SRPAN VINKO, Nadlesk, Cerknica; t 25.9. 1943, hrib Srnjak pri Rakeku

STAKNE JOZEF, * 1926, Tavorje, Crna na Koroškem; t avgusta 1944 pri Borovljah

STANKO JOŽE, * 1911, Dobrunje, Ljubljana, delavec; ranjen 28. 10. 1944 v Šmartnem v Tuhinju, t 20. 11. 1944 v bolnišnici pri Solčavi

STAZNIĆ NIKOLA, * 1897, Brezovac, Petrinja; t 10. 1. 1945, Vinski Vrh, Šmarje pri Jelšah

STEPIŠNIK FRANC, * 1922, Trnovlje, Celje, delavec; t januarja 1945

STEPIŠNIK LUDVIK, * 1921, Trbovlje; ranjen 28. 11. 1944, t v Solčavi 29. 11. 1944

STEPIŠNIK LUDVIK, * 1921, Trnovlje, Celje, delavec; t 18.3. 1945 med Svetino in Brezami nad Laškim

STRAŠEK IVAN, * 1906, Drensko Rebro, Šmarje pri Jelšah, kmet- ubili so ga sovražniki 1945 v partizanski bolnišnici

STREL VIKTOR, * 1911, Breznica pri Žireh; Zidani Most, železničar; t okoli 8. 5. 1945 med Žerjavom in Borovljami

STROPNIK KARLO, * 1906, Zavrh nad Dobrno, soboslikar; t 6. 5. 1945 v Žerjavu

STRUPEH BOŽIDAR, * 1914, Godovič, Idrija; Polzela, trgovec; t 1. 5. 1945 nad Vranskim

SUŠEC MIHA, * Šmartno pri Slovenj Gradcu; t 31.7. 1944 pri Šentjurju

SUŠEK MIHAEL, * 1907, Legen, Slovenj Gradec, čevljar; t 2. 12. 1944 (verjetno med Gnečem in Šmartnim ob Paki, op. M. F.)

SVETLICNIK MIHAJLO, * Moskva, SZ; t 24.2. 1944, Dobrovlje (?)

ŠANTEJ ANTON, * 1918, Jurklošter; t 12.9. 1944 pri Podsredi

ŠATER RUDOLF, * 1911, Brdinje, Ravne na Koroškem, kmečki sin; t 7. 11. 1944, Lukovica, Domžale

ŠEFMAN VIKTOR, * 1925, Radohova vas, Grosuplje; t 25. 2. 1944 nad Ljubnim ob Savinji

ŠEGA IVAN, * 1926, Grozna (?); t 18.2. 1945, Završe, Mislinja

ŠIP IVAN, * 1926, Oplotnik (?); + 28. 11. 1944, Paška vas

ŠKET JOŽEF, * 1915, Sv. Peter nad Medvedjim selom, kmet; t 17. 1. 1945, Zg. Slemene, Dramlje

ŠKOBERNE JOŽE, * 1910, Laše, Jurklošter; Dramlje, kmet; ujet pri Dramljah in ustreljen 28. 2. 1945

ŠLAJPAH FRANCI-Aki, * 1916, Mokronog; Ljubljana; ranjen 22. 2. 1944 v Ravnah nad Šoštanjem, umri okoli 24. 2. 1944 nad Ljubnim ob Savinji

ŠMIGOC IVAN, * 1926, Pernica pri Pesnici; Reka na Pohorju, poljski delavec; t 1944— 1945 v Savinjski dolini

ŠMON JOŽE, * 1924, Spodnji Razbor, Slovenj Gradec, kmečki sin; t 15. 5. 1944, Langersvald nad Ribnico na Pohorju

ŠPANOVIĆ DOKA, * v Mihaljevcih; t februarja 1944 v Bosni

ŠPEH LOJZE, * 1922, Podgora v Loški dolini, kmečki sin; zastavonoša; t 21.2. 1944 na Graški gori

ŠPES FRANCI, * 1921, Trnovlje, Celje, delavec; t 16. 4. 1945, Razgor, Vojnik

ŠRAJ SLAVO, * 1926, Topol, Cerknica; datum in kraj smrti ništa ugotovljena

ŠRAMEL ALOJZ, * 1911, Žabljek, Slovenska Bistrica, delavec; t 18.2. 1945, Završe, Mislinja

§RAML ANTON, * 1912; Dvor, Šmarje pri Jelšah, delavec; t 20. 12. 1944, Sedovec pri Cerovcu, Šmarje pri Jelšah

ŠTAJNEKAR JOŽE, * 1925, Žetale, Ptuj; t 11.9. 1944, Kozje

ŠTEFE BOGDAN, * 1927, Teharje, Celje, delavec; t 28. 11. 1944, **Paška** vas

ŠTEFE VILKO (VIKTOR ?), * 1921, Strmec; Teharje, Celje, klepar; t 29. 11. 1944, Paška vas

STEMBERGER ANTON, * 1912, Vrhovo; t 27. 8. 1944, Zg. Slemene, Dramlje

ŠTERBAN KAREL, * 1929, Senovo, Brestanica, trgovski vajenec; t 16. 12. 1944, Planina pri Sevnici

ŠTIMEC, * Laporje, Slovenska Bistrica; t 1944/45 v Savinjski dolini ali na Pohorju

ŠTUFLER JOŽE, * 1920, Griblje, Črnomelj; + februarja 1944 na pohodu 14. divizije na Štajersko

ŠTURM VINCENC, * 1910, Selce, Kobarid, delavec; ranjen 28. 10. 1944 v Šmartnem v Tuhinju, umri 3. 11. 1944

ŠULER IVAN, * 1918, Zagrad, Stari trg, Slovenj Gradec; t februarja 1945, Bele Vode nad Šoštanjem

ŠULN ALOJZ, * 1912, Trbovlje, tehnik; t v začetku decembra 1944, Gneč— Paška vas pri Mozirju

ŠURBEK VIKTOR, * 1926; Laporje, Poljčane, krojač; t 7. 5. 1945, Železna Kapla na Koroškem

ŠVAJGER ANDREJ, * 1901, Lovrenc na Pohorju; Pristava, Crna na Koroškem, rudar; t decembra 1944 v Zg. Savinjski dolini

TEMUNOVIĆ IVAN, * Subotica; t 24. 10. 1944, Crnivec-Nova Štifta, Gornji Grad

TIHNOHVI DRAGOLJUB, * 1918, Zatišje, SZ; + 18. 2. 1945 v Završah nad Mislinjo

TITOVŠEK ANTON, * 1901, Radeče, Zidani Most; t 17. 1. 1945, Zg. Slemene, Dramlje

TOMAŽIČ ANTON, * 1907, Podgrad, kmet; ranjen na Razborci na Pohoyu 6. 6. 1944, t v bolnišnici Kozjak 10. 6. 1944

TOMAZIČ IVAN, * Polje pri Ljubljani; t 19. 2. 1944 na Basališču na Paškem Kozjaku

TONASKI ANDREJ, * v SZ; t 28. 1. 1944, Bukovje pri Slivnici, Šentjur

TOTH MARICA, * 1926, Sokolovac, Daruvar, Madžarka, trgovka; ranjena 29. 9. 1944 pri Grobelnem, umrla pri Dramljah 30. 9. 1944

TOVORNIK FRANC, * 1925, Večje Brdo, Šentjur, kmečki sin; t januarja 1945, Zgornja Savinjska dolina

TRAFARNER JOŽEF, Ranjen v Šmartnem v Tuhinju 28. 10. 1944 umri 13. 11. 1944
TRATNIK FRANC, * 1913, Landek, Celje, delavec; t oktobra 1944 na Kozjanskem
TRUPEJ FRANC, * 1902, Trobni Dol, Laško, delavec; **t** 6. **12.** 1944, Marija Creta, Dobrovlje, Braslovče
TULOVIČ IVAN, * iz SZ; t 28. 1. 1945 pri Bukovju pri Slivnici, Šentjur
TURK FRANC, * 1911, Zdole, Krško, delavec; **t** 11. 5. 1945, **Boro**-vlje na Koroškem

UKMAR ANTON, * 1927, Branik; t 18. 2. 1944 na Paškem Kozjaku
ULE ALOJZ, * 1923, Lipsenj, Cerknica, mesar; t v drugi polovici marca 1944
ULKOV, * Lož, Cerknica; **t** 1944/45 na Konjiški gori
UMEK BERNARD, t 19.6. 1944, Svetina, Štore
UMEK ŠTEFAN, * 1917, Mali Kamen, Senovo, rudar; t 24. 10. 1944, Črnivec— Nova Štifta, Gornji Grad

VAJDEL ALOJZ, * 1919, Šoštanj; Topolšica, šofer; t 6. 12. 1944, Pohorje
VALENČIČ FRANC, * Bela krajina; t februarja 1944, Basališče, Paški Kozjak
VANDA, borka 4. bataljona; t 16. 12. 1944, Planina pri Sevnici
VASERMAN MATIJA, * 1922, Kladje, Laško, delavec; padel 1944/45 neznano kje
VASERMAN PAVEL, * 1926, Kladje, Laško; padel 1944/45 neznano kje
VAVCA FRANC, * 1916, Ponikva; t 16. 12. 1944, Planina pri Sevnici
VEBER MAKS, * 1913, Stopče, Šentjur, mizar; t 10. 9. 1944, Kozje
VEČKO ADOLF, * 1903, Kotlje; Crna na Koroškem, tesar; t 6. 6. 1944, Razborca na Pohorju
VEČKO ALOJZ, * 1921, Šagetaj, Madžarska; Brdinje, Ravne na Koroškem, delavec; t januarja 1945 na Kramarici nad Crno na Koroškem
VIČIČ VINKO, * Celje; **t** 7. 5. 1944 pri Sv. Joštu v Javorju nad Crno na Koroškem
VIDEC JAKOB, * 1910, Mala Breza, Laško, delavec; t 11.3. 1944, Medvedjak nad Mozirjem
V1DEKI IVAN, * 1925, Samara, Gregorka, Poljska (?), delavec; t 7. 11. 1944, Trnjava pri Lukovici

VIDIC JANEZ, * 1909, Kalobje, Šentjur; t 23. 12. 1944, Kalobje, **Šentjur**

VISER NIKOLA, * 1926, Stanislav (SZ ?); t 18. 2. 1945, Završe, Mislinja

VIŠNER, * Pečovnik, Celje, železničar; godbenik; **t** decembra 1944, **Zg.** Savinjska dolina

VIŠNER IVAN, * 1922, Dobrova, Celje, delavec; t marca 1945, Lepa Njiva

VODEB IVAN, * 1918, Avstrija; Dramlje, kmečki delavec; t 11.9. **1944,** Lesično pri Kozjem

VODUŠEK JOŽE, * 1900, Dol —Suha, Rečica ob Savinji, rudar; ujet decembra 1944, zaprt v Mariboru, razglašen za mrtvega **31. 12.** 1944

VOGA IVAN, t 11.5. 1945, Borovlje na Koroškem

VOLJČANŠEK STANKO, * 1911, Črnec, Brežice, kolar; ujet, zaprt v Celju. Po 23. 10. 1944 je izginila za njim vsaka sled

VOLJČIČ AVGUST, * 1926, Dramlje; t 5. 5. 1945 pri Žerjavu na Koroškem

VOLOVEC KAREL, * 1918, Ojstrica, Dravograd; t 6. 5. 1944, Mušenik pri Crni na Koroškem

VUHAREK KAREL, * Spodnje Zreče; t 15. 3. 1944, Zavodnje nad Šoštanjem

ZABLECKI PROKOP,* 1924, Kijev, SZ;+ 27. 11. 1944, Gneč-Paška vas

ZABUKOVEC CIRIL, * 1926, Kočevska Reka; Ljubljana, dijak; t 11. 12. 1943, Sodražica

ZADNIK PEPI, * Kozjane, Brkini, Sežana, kmečki sin; t koncem 1943 na Dolenjskem

ZADNIK ČRTOMIR, * 1923, Ljubljana, dijak; t 6. 12. 1944 na Dobrovljah

ZAJC VINKO, * 1909, Gabrke pri Šoštanju, kmečki sin; t 1944/45 neznano kje

ZAJIČEK FRANC, * 1925, Ljubljana, dijak; ranjen na Prihovi pri Slovenski Bistrici 18.4. 1945, t nad Jurgovim na Pohorju 19.4. 1945

ZALAR JOŽE, * 1908 v Otavah; Martinjak, Cerknica; t 11. 12. 1943, Stara Cerkev pri Kočevju

ZAPUŠEK JOŽE, * 1928, Kalobje, Šentjur, kmečki sin; ranjen 2. 12. 1944 pri Paški vasi, umri 13. 4. 1945 pri Crni na Koroškem

ZAVOLOVŠEK JOŽE, * 1923, Delce pri Bočni, kmečki sin; ranjen pri Pečici pri Podplatu 6. 8. 1944, umri po nekaj dneh

ZIDAR, t 15. 9. 1944, Planina pri Sevnici

ZI KER AVGUST, * 1906, Klangalblanca (?); + 8. 11. 1944, **Trnjava** pri Lukovici
ZIMŠEK PETER, * 1913, Svetina, Celje; t 23. 12. 1944 pri Sv. **Hele**-ni pri Žusmu
ZORKO ANTON, * 1910, Drevenik, Šmarje pri Jelšah, kmečki **de**-lavec; t 11.3. 1945, Medvedjak v Mozirskih planinah
ZUPANC FRANC, * 1925, Kanjuce pri Svetini, Celje; t 24. **10.** 1944, Črnivec —Nova Štifta nad Gornjim Gradom
ZUPANC IVAN, * 1910, Mörs, Nemčija; Hrastnik, narednik bivše jug. vojske; t 11.2. 1945, Paka pri Vitanju
ZUPANC JOŽE, * 1921, Sv. Primož, Šentjur; t 11. 10. 1944, Slovenska Bistrica
ZUPANC ŠTEFAN, * 1909, Repno; Osredek pri Kalobju, Šentjur, kmet; t 11.5. 1945, pri Borovljah na Koroškem
ZUPANIČ ALOJZ-Pitja, * 1918, Leskovec, Slovenska Bistrica, delavec; t 11.5. 1945 pri Borovljah na Koroškem
ZUPANIČ FRANC, * 1912, Stari Log pri Pragerskem, železostrugar; t 11.5. 1945, pri Borovljah na Koroškem
ZUPČEVIĆ REUF, * Mostar; t 29. 6. 1944, Stara Glažuta nad **Šu**-mikom na Pohorju

ŽAGAR FRANC, t 17. 1. 1945, Zg. Slemene, Dramlje
ŽAGAR FRANC, * 1905, Crna na Koroškem, rudar; t 31. 1. 1945, Ravne pri Mlinšah, Zagorje ob Savi
ŽAGAR JOŽEF, * Žusem, Šmarje pri Jelšah; t 1944/45, Zgomje Slemene, Dramlje
ŽELEZNIK IVAN, * 1921, Creta, Vransko, zidar; ustreljen 21.2. 1945 na Vranskem
ŽERAK VINKO, * 1927, Sv. Florjan, Šmarje pri Jelšah, kmečki delavec; t 17. 1. 1945, Zg. Slemene
ŽIBERNA SREČKO, * 1913, Tomaj; Rodik, Sežana, mehanik; t 6. 5. 1944, Mušenik pri Crni na Koroškem
ŽNIDARŠIČ ANTON, * 1922, Podlož, Cerknica, kmečki sin; ranjen 16. 12. 1944 na Planini pri Sevnici, umri na Voluški gori 2.4. 1945
ŽNIDARŠIČ IVAN, * 1922, Cerknica; t pred osvoboditvijo 1945 v Savinjski dolini
ŽNIDARŠIČ STANISLAV, * 1922, Martinjak, Cerknica; t 16.3. 1945 v Ziljski dolini
ŽUMER MARTIN, * 1924, Sveča, Makole, delavec; ranjen 29. 11. 1944 pri Paški vasi, umri 10. 12. 1944 pri Novi Štifti
ŽUNKOVIČ ANDREJ, * 1917, Prepolje, Maribor, železničar; t 11.5. 1945 pri Borovljah na Koroškem

ŽUPEVC FRANC, * 1927, Lokve, Krško, kmečki sin; f 23. 3. 1945, Javornik nad Štorami

ŽUPEVC FRANC, * 1908, Pečje; Podvrh pri Zabukovju, Sevnica, kmet; t 17. 1. 1945, Zg. Slemene, Konjiška gora

ŽUŽMAN DOMINIK, * 1917; Hrastnik, steklar; + januarja 1945 pri Semiču

ŽVARD ANTON, * 1927, Tešova, Vransko; t 17. 1. 1945, Zg. Slemene, Dramlje

ŽVEGLER MIHAEL, * 1913, Košnica, Prevorje, Šentjur, kmečki sin; t konec oktobra 1944, Slemene nad Dramljami

* pomeni rojen t pomeni padel ali umri

BORCI, KI SO VOJNO PREŽIVELI
(Od ustanovitve brigade do osvoboditve)

ABRAM RUDOLF, * 1918, Zabukovje, Trbovlje, rudar; t po vojni

AMBROŽ STANKO, * 1925, Muretinci, Gorišnica, kmečki sin

AMON EDI, * 1918, Lesično, Pilštanj, kmet

AMON IVAN, * 1926, Sopote, Šmarje pri Jelšah

ANDOLŠEK MIHA, * 1908, Zavrh, Trebnje, delavec

ANDREJC IVAN-Vanč, * 1921, Šmiklavž pri SI. Gradcu, bolničar; t 1988

ANTONČIČ JOŽE-Tomo, * 1912, Vrhnika, Cerknica, kmet in delavec

ANŽELAK ANTON-Lado, * 1921, Zavodnje, Šoštanj, rudar

ANŽIČ ANTON, udeleženec pohoda 14. divizije na Štajersko

ANŽUR IGNAC, * 1912, Ljubljana, rudar

APŠNER JURU, * 1924, Vrhe, Slovenj Gradec, kmet in tesar; t 1988

ARH MATILDA-Pavla, * 1921, Maribor; Hoče, kuharica

ARKO FRANC, * 1906, Zamostec, Sodražica

ARNOŠ FRANC, Zgornje Radvanje, Maribor, brigadni godbenik; t po vojni

ARNUŠ MIRKO, * 1915 (?); železničar-prometnik

ARTIČ FRANC, * 1919, Aleksandrovo, otok Krk, mornar

ARTNAK MARTIN, * Turno, Gorica pri Slivnici, Šentjur, t po vojni

ARZENŠEK JOSIP, * 1911, Podgrad, železničar

ATELŠEK JOŽE, * 1916, Šmihel, Mozirje

ATEM MEDO, * 1925, Krim, SZ

AVSEC FRANC, * 1925, Gornje Jezero, Cerknica

AVSEC JOŽE, * 1925, Gornje Jezero, Cerknica

AVSENAK STANKO, * 1907, Rajhenburg (Brestanica), rudar; f 1980, Senovo

BABIČ IVAN, * 1926, Prebukovje, Šmartno na Pohorju, kmečki sin

BABIĆ RADOMIR, * 1914, Šaškinovci, Bosanska Gradiška, poljedelec

BABIĆ STANOJE, * Grbavci, Bosanska Gradiška, poljedelec

BAJEC VIKTOR, * 1910, Ljubljana, tehnik

BAKALIN MARTIN, * Pilštanj, ranjen 16. 12. 1944 pri Planini

BAKIĆ OSTOJA, * 1926, Bistrica, Bosanska Gradiška, poljedelec

BANDEROVSKI NIKOLAJ, * 1908, Kirovobad, Maksim Gorki, Poltavska oblast, SZ

g/VNKO IGNAC, * Hrvatini 44, **Ankaran**
BART FRANC, * 1915, Šent-**janž,** Dravograd, trgovec
BARTOL TEODOR, * 1902, Zamostec, Sodražica, šef že-**lezniške** postaje; t 1955
BAŠA JOSIP, * 1921, Topole, **Ilirska** Bistrica, pek
BAŠ A JOŽE, * 1923, Predjama, Postojna; t po vojni
BAVDAŽ VERA-Nuša; Vo-**šnjak,** * 1926, Kanal pri Gori-ci, dijakinja
BAVDEK JOŽE, * 1925, bivališ-**če** Ljubljana
BAVEC FRANC, * 1927, Le-skovec, Senovo
BAVEC JOŽE, * 1925, Stari trg **pri** Ložu
BAVEC SILVESTER, * 1913, Markovec, Cerknica
BAŽEC VIKTOR, * 1923, Crni Kal, Koper, šofer
BEID PETER, * 1905, Letence, Golnik, kmet
BELANTI JOŽE, * 1920, Auc-hieri, Italija, mlinar
BELE MIHAEL, * 1920, Žahen-berc, Rogatec; + 1984
BELEC IGNAC, * 1908, Čago-na, Lenart, železničar-delavec
BELIC ANTON, * 1918, Zg. Poljčane; t 1975
BELL ANTON, * Grahovo, Cerknica
BENČIČ DRAGOMIR-Brkin, * 1911, Pulj, dipi, inž.; narod-ni heroj; t 1947
BENEDIČIČ TINE, poročnik; po vojni profesor v Ljubljani
BERCE ANTON, Trbovlje, se-daj trgovski zastopnik
BERDNIK VINKO-Tonček, * 1928, Spodnja Ložnica, Slo-venska Bistrica, ključavničar-ski vajenec
BERGLEZ FRANC, * Tepanje, Slovenske Konjice; t po vojni
BERIČIČ FRANC, * 1914, Pre-bold, progovni delavec
BERNARD, komisar čete v 1. bat. 1943
BESLAĆ MIRKO, * 1921, Do-ljanci, Bihać, kmet; t po vojni
BETON ANTON-Bojan, poroč, v. d. kd. 1. bat. maja 1945
BEVC ANTON, * 1924, Dobri-na, Šentjur
BEVC JOŽE, * 1927, Žegar, o. Šentjur, kmečki sin
BEZGOVŠEK ALOJZ, * 1913, Vel Grahuše, Jurklošter, mli-nar
BIBER JANJA, * 1923, bivališ-če Ljubljana
BJELO EDVARD, * 1921, Me-slovice, Poljska
BLAGANJE VERA, bivališče Ljubljana Vič Rudnik
BLATNIK FRANC, * 1923, Večje Brdo, Šentjur
BLAŽIČ ANTON, * 1920, Ko-ritno, Brežice
BLAŽIČ FRANC, * 1921, Faro-vec, Slovenska Bistrica, kmet
BLAŽIČ JOŽE, vodnik
BOBEK SLAVKO, * 1924, Ži-garski Vrh, Blanca, pek
BOBEK SLAVKO, * 1924, Me-žica, rudar
BOBNAR FRANC-Gedžo, * 1918, Šmartno ob Savi; Zgor-nji Kašelj, natakar; t po vojni
BOBROVEC, (iz 4. bat., ranjen 28. 11. 1944 pri Paški vasi)

BOGATIN VIKTOR, * 1917, Škalce, Slov. Konjice, delavec
BOHAČENKO NIKOLAJ, * 1923, Vitebsk, Belorusija, dijak
BOJOVIĆ SVETOZAR, * 1914, Bojoviće, Andrijevica, Crna gora, pravnik, **t** 1981
BOJOVIĆ ILIJA, * 1910, Medvedje, Jablanica, orožniški podnarednik; t 1991
BOKAL IVAN, * 1911, Jesenovo, Zagorje ob Savi, kmet; t po vojni
BOKALIĆ MARTIN, * 1910, Dobležiče, Pilštanj; Gore, Hrastnik, rudar; t po vojni
BOMBAČ JOŽE, * 1915, Rakek
BONAČ MARKO, * 1919, Velenje, železničar-prometnik
BORIN JOŽE, * 1918; Črešnjevec, Slovenska Bistrica, železničar; t 1986,
BORKOVIĆ SAVO, * 1914, Trnovac, Bosanska Gradiška, poljedelec
BORMANN VIUEM, * 1921, Dortmund, šofer
BOROVNICA SLAVKO, * 1915, Laktaši, Banja Luka, delavec
BOROVŠEK MARTIN, * 1909, Gabrke, Velenje
BORŠIĆ DJURO, * Bukovica, Podravska Slatina
BORŠNAK FRANC, * 1910, Nazarje
BOŠTJANČIČ IVAN, Podgraje 62, Ilirska Bistrica
BORŠTNAR IVAN, * 1907; Trbovlje, rudar
BOŽENKO OLGA, * 1923, Ukrajina, SZ, dijakinja
BOŽIČ ANTON, * 1916, **Presla-**dol, Senovo, železničar
BOŽIČ DANILO, * Maribor; bivališće Blanca, Sevnica kmet
BOŽIČ FRANC, * 1919, **Ljubljana**
BOŽIČ IVAN-Jovo, * 1923, **Maribor**, dijak
BOŽIČ ROMAN, * 1912; **po**stajenačelnik v Zidanem **Mo**stu
BOŽIČNIK FRANC, **(ranjen** 17. 1. 1945 na Kamni Gori, Frankolovo)
BRAČKO ERIKA, * 1927, Sv. Jurij v Slovenskih goricah, trgovska pomoćnica
BRAČUN KAREL, * 1914, **Ko**zje, frizer
BRALIĆ PETAR, * 1913, Donji Podgradci, Bosanska Gradiška, poljedelec
BRANC IVAN, (iz 3. č. l.bat.)
BRATINA ANTON, * 1914, Kamnje, Ajdovšćića, kmet
BRATINA ERNEST, (kurir v l.bat. 1945)
BRATINA JOŽE, (obveščevalec; komandir gradbene ekipe)
BRAVEC FRANC, * 1925, Lož; t 1986
BRAVEC FRANC, * 1923, Lož, Cerknica
BRDNIK ALOJZ, * 1926, Vrhole, Slovenska Bistrica, delavec
BRDNIK ANTON, * 1924, Planina, Slovenska Bistrica, kmet
BRDNIK FRANC, * 1924, Vrhole, Slovenska Bistrica, kmećki sin; t 1950

BRDNIK JOŽE, * 1916, Smrečno, Slovenska Bistrica; Planica, Fram, kmet; t 1986

BRDNIK RUDI, * 1916, Limbuš; t 1981

BREC RUDI, * Senovo; t po vojni

BREČKO ALOJZ, * 1926, Breze, Laško, kmečki sin

BREČKO IVAN, * 1909; Kočevje

BRENCE KAREL, * 1927, Senovo, Krško

BRENCE VILI-Borut, * 1920, Ustje, Ig pri Ljubljani, kmečki sin; t 1983

BRENČIČ VINKO, (komandir 3. č„ 2. bat.)

BREZNIK MARIJA-Čivnik, * 1923, Kotlje na Koroškem, jedrarka v železarni

BREZNIK REZIKA-Gjerkeš, * 1927, Sp. Razbor, Slovenj Gradec, trgovska vajenka

BREZOVNIK JOŽE, * 1928, Stična, trgovski vajenec v Gornjem Gradu

BRGLEZ ANTON, * 1924, Črešnjevec, Slov. Bistrica, kmečki sin

BRGLEZ STANKO, * 1927, Črešnjevec, Slovenska Bistrica, kmečki delavec

BRILEJ FRANC, * 1926, Gubno, Lesično

BRMEŽ PETER, * 1919, Žabjak, Ptuj, železničar-varilec

BRNE FRANC, * 1926, Podgraje, Ilirska Bistrica

BRNE FRANC, * Jasen 35, Ilirska Bistrica

BRVAR ALBIN, * 1915, Kisovec, Zagorje ob Savi, delavec; t po vojni

BRVAR IVAN, * 1923, Zgornji Log, Litija; t po vojni

BUČAR EMA, * 1924, Pijavško pri Krškem, kmečka hči; t po vojni

BUČER JANEZ, * 1907, Bistrica, Ruše; t 1982

BUDNA ANTON-Zvone, * 1916, Brezje, Senovo, zidar

BUDNA JOŽE-Zvonko, * 1928, Dobrova, Krško, kmečki sin

BUKOVŠEK JOŽEF, * 1906, Kalobje, Šentjur, rudar

BUNC RUDOLF, * 1914, Ljubljana, tehnik; t po vojni

BURJA MIRO, * 1925, Nožice, Domžale

BUTARA MIHA-Aleks, * 1922, Podbočje, Cerklje, mizar

CAFUTA JOŽEF, * 1926, Sv. Vid, Ptuj, kmet

CAHARIJAS IVAN, * 1905, Vinski Vrh, Šmarje pri Jelšah, rudar in kmet

CAJNKO PETER, * 1922, Mezgovci, Ptuj, delavec

CAJZEK KAREL, * Spodnje Nagonje, Rogaška Slatina; t po vojni

CANSETTIJA LUDVIK, (premeščen v štab 14. div. julija 1944)

CARIĆ STEVO, * 1906, Žarovec, Hrvatska

CEHTL MARTIN, * 1906, Morje, Fram, kmet; t 1982

CELIN ANDREJ, * Kuteževo 37, Ilirska Bistrica; t po vojni

CELIN ANTON, * Podgraje 14, Ilirska Bistrica

CELIN ANTON, * Podgraje 12, Ilirska Bistrica

CELIN FRANC, * Kuteževo 27, Ilirska Bistrica

CELIN IVAN, * Kuteževo 41, Ilirska Bistrica

CENC ALOJZ, * 1921, Spodnje Laže, Loče; Ptuj, kmečki delavec; t 1990

CENTRIH ANDREJ, * 1911, Grobelno, delavec; t 1993

CENTRIH FRANC, * 1913, Zagorje, Lesično, kmet

CERAR FRANC, * 1908, Trnovlje, Škofja vas, Celje

CERAR JOZE, * 1929, Ljubno ob Savinji

CERAR MIHAEL, * 1927, Gradišće pri Lukovici, dijak

CERAR TEREZIJA, * 1909, Trnovlje, Škofja vas

CEROVŠEK BRANKO, * 1921, Šempeter, Žalec, Šibenik; podnarednik

CEROVŠEK JOŽE, * 1930, Rakovec, Šmarje pri Jelšah, skladiščnik

CESTNIK dr. IVAN, * 1913, Tabor, Žalec, zdravnik; t po vojni

CETINSKI ANDREJ-Lev, * 1921, Banjaloka, Kočevje; narodni heroj; Zagreb, delavec

CIRKOVNIK RAFAEL, * 1910, Škale, Velenje, rudar

COKLIN ALOJZ, * 1913, Radmirje, Ljubno ob Savinji, splavar

CVELBAR VIKTOR-Stane, * 1922, Sela, Šentjernej, Novo mesto, kmet

CVETKO dr. DRAGOTIN, Ljubljana, profesor, skladatelj-t 1993

CVIKELJ FRANC, * 1923, Hramše 23, Žalec

ČADEJ FRANC, * 1912, Završe, Šentjur

ČAMPA, prišel iz Kokrškega odreda; po vojni profesor glasbe

ČANDER ANTON, * 1909, Zibika, Šmarje pri Jelšah; Šmartno ob Paki, delavec

Cater martin, * 1921, črnolica, Šentjur, železničar

ČEH ANTON, * 1917, Kicar, Ptuj, železničar

ČEPIN KAREL, * Reštanj, Senovo; f po vojni

ČEPIN SILVESTER, * 1924, Celje

ČERNČEC MILAN, * Ljubljana

CERNE AVGUŠTIN, * 1900, Zagorje, Postojna, kmet; t po vojni

ČERNIC GRETA, ujeta 11. 10. 1944 v Slovenski Bistrici

ČERNIGOJ CVETKO, * 1920, Litija, železničar; t okoli 1983

ČERNIGOJ MILAN, * Črniče 5, Ajdovščina

ČESEN STANE, (maja 1945 komandant bataljona težkega orožja)

ČESNIK STANE, * Ljubljana, igralec in pevec

ČOKL ALOJZ, * 1913, Zibika, Šmarje pri Jelšah, Pristava, poljedelec

ČOLNIK KAREL, * 1915, Rošpoh, Maribor, vrtnar

COTAR ALOJZ, * 1924, Branik, Nova Gorica; Ponikva, dijak

ČREŠNAR ANTON, * 1926, Resnik, Zreče, kmet

ČREŠNAR JOŽE, * 1908, Malahorna, Oplotnica, kmet; t 1989

ČREŠNAR RUDOLF, * 1909, Sv. Kunigunda, Zreče; Lovrenc na Pohorju, delavec; t 1984

ČRNELIČ ANTON, * 1911, Gorjane, Podsreda, kmečki delavec

ČUFAR JOŽE, * Stari trg, Cerknica

ČUK IVAN-Martin, profesor; t po vojni

ČULIBRK PERO, * 1916, Bušević, Hrvatska, trgovec; t pred nekaj leti

ČURČ ANTON, * 1925, Otiški Vrh, Dravograd

DEBELJAK JANEZ, * 1921, Hobovše, Škofja Loka; t 1976

DEČMAN KRISTINA-Tatjana (LAZAREVSKI), * 1924, Nova Cerkev, Vojnik, dijakinja

DEKLEVA ALOJZ, * 1904, Smrje, Ilirska Bistrica; Pečovnik, rudar; t 1966

DEKLIĆ MIRO, * 1922, Viginiano, Pulj; Velika Nedelja, Ormož, kmet

DELAČ MIHA, * 1923, Nova sela, Kočevje, kmečki sin

DELEJA FRANC, * 1909, Javorje, Črna na Koroškem, kmet

DEMŠAR ŠTEFAN, (p. poročnik, obveščevalni oficir)

DERNAČ IVAN, * 1915, Orehovo, Sevnica

DERNOVŠEK ALOJZ, * 1909, Sv. Miklavž, Laško, železničar

DERŽIČ JOŽE, * Bukošek, Brežice

DETIČEK ANTON-Marjan, * 1922, Novake, Poljčane, lončar

DEVINAR BRUNO, * 1921, Cerovec

DEŽAN RUDOLF, * 1920, Ljubljana

DEŽNIKAR AVGUST, * Dobrovlje, Braslovče; t 1980

DIECK GEORG, * 1908, Nürnberg, Nemčija

DIEHL VLADIMIR-Tajc, t 1984

DJAKOVIĆ BRANKO, (l.četa 1. bataljona)

D LO PST IVAN, * 1914, Podpeca, Črna na Koroškem, rudar

DOBLŠEK FRANC, * 1910, Mozirje

DOBNIK FRANC, (l.četa, 1. bataljona)

DOBNIKAR FRANC, * 1919, Zidani Most, kretnik

DOBOVŠEK IVAN, * 1913, Razbor, Loka pri Zidanem Mostu

DOBRAVC FERDINAND, * 1913, Podsreda, Ljubljana, usnjarski mojster

DOBRAVEC JOŽE, * 1921, Litija

DOLAR FRANC-Karli, * 1923, Slopnik, Vransko

DOLENC FRANC, * 1925, Šmartno pri Litiji

DOLENC FRANC, * Bukošek 27, Brežice

DOLINAR VIKTOR, (maja 1945 komandant batalj. tež. orožja)

DOLINŠEK JANEZ, Šoštanj, kovač, podčastnik, avtoprevoznik

DOLINŠEK JANEZ-Branko, * 1928, Tupaliče, Kranj, elektroteh. vajenec

DOLINŠEK JOŽE, * 1904, Vransko 119

DOLNIČAR IVAN-Janošik, * 1921, Šujica pri Ljubljani, zlatar

DOLNIČAR LOJZE, * 1924, Šujica pri Ljubljani, pekovski vajenec

DOLŽAN MAKS, politični komisar 1. čete 3. bataljona

DONIK ANTON, * 1905, učitelj; polit, delegat

DORNIK MARIJA-Zlata; Krampušek, * 1926, Strmca, Laško, kmečka hči

DOŽIČ LAZAR, * 1919, Beograd; Brestanica, student

DOŽIĆ-GAJGER MELANIJA, * 1921, Beograd; Brestanica, dijakinja

DRANJEC TONE, * 1919, Trst, mizar

DRAŠLER JANJA, (članica kuturniške skupine brigade 1943)

DREO MIHAEL, * 1907, Hotinja vas, Maribor, nameščenec;t 1986

DRETNIK HERMAN, (1. bataljon; ranjen v Velenju 1.5. 1944)

DREV IVAN, * 1921, Mali Vrh, Šmartno ob Paki, železničar

DROBNE MIHA, * 1916, Bukovje, Šmarje pri Jelšah, kmet; t 1984

DROBNIČ ANTON, (pohodnik 14. divizije), Ljubljana

DROBNIČ VINKO, * 1920, Sodražica 154

DROBNIK, namestnik komandirja čete v 2. bataljonu

DROFENIK JAKOB, * 1912, Sladka Gora, Šmarje pri Jelšah, kmet

DROLC JOŽE, * 1921, Loke, Kamnik

DRUKER GERDA-Kožemjakin, * 1928, Banja Luka, dijakinja

DVORŠAK MIHA, * 1904, Jurklošter, kmet

EBERL, (politični komisar 2. čete 2. bataljona, dec. 1944)

FABJANČIČ FRANC, * 1913, Dobra va, Senovo, rudar; t po vojni

FAJDIGA ANTON-Martin, * 1916, Lepa Njiva, Mozirje, kmet

FAJMUT PETER, * 1911, Sp. Javorje, Črna na Koroškem, kmet; t 1985

FAJS KAREL, * 1926, Ješovec, Šmarje pri Jelšah; Trnovec, Šentjur, kmet

FALANT FRANC, * 1910, Železno 13, Žalec

FEDERNSBERG FRANC, (1945 ekonom čete v 2. bataljonu)

FEKNER SLAVKO, * 1911, Škale, Velenje

FEKNER STANKO, * 1911, Dobrovlje, Braslovče, kmečki sin

FELICIJAN IVAN, (ranjen 6. 8. 1944 pri Pećici, Podplat)
FERARIČ JOŽEF, * 1914, Otiški Vrh, Dravograd, kurjač
FERARIČ VID, * 1915, Otiški Vrh, Dravograd, ključavničar
FERFILA TONE, * 1917, Senožeče, Sežana, kmet
FERK IVAN, * 1924, Sv. Urh, Tinje na Pohorju, kmečki sin; t 1985
FERLAN JOŽE, * 1913, Veliki Kamen, Krško, rudar
FERLIČ SLAVKO, * 1924, Pilštanj, delavec
FIDLER MARTIN, * 1922, Pečovje 9, Store; t 1976
FIGEK AVGUST, * 1919, Laporje; Maribor, mizar
FIJAVŽ IVAN, * 1913, Prihova, Slovenska Bistrica; Maribor, tehnik; t 1986
FIJOLIČ FRANC, * 1924, Trnovlje, Celje
FILEJ ŽELJKO-Zapad, * 1927, Vipolže pri Novi Gorici, kmečki sin
FILIPIČ IVAN, * 1912, učitelj
FILIPIČ MATO, * Trbovlje; t po vojni
FILIPIČ TONE-Švejk, (bolničar)
FINK NANDE, * 1924, Šalka vas 58, Kočevje
FINŽGAR JOŽE, * 1918, Marjeta na Dravskem polju, Maribor, kmečki sin
FIŠER MIRKO, * 1927, Stari trg, Slovenj Gradec, ključavničarski vajenec; t 1987
FLAJŠMAN BOŽIDAR-Borut, * 1923, Metlika, trgovec; t 1990
FLUHAR JOŽE, * 1925, Rogaška Slatina
FORŠNARIČ JOŽEF, * 1923, Bukovci (Ptuj?)
FORŠTNER IVAN, * 1905, Cr-
na na Koroškem, Prevalje, uslužbenec; t 1975
FORTE IVAN, * 1896, Podlipovica, Zagorje ob Savi, delavec; t po vojni
FRAJLE JOŽE, * 1925, Loke 61, Trbovlje; Sv. Jurij ob Taboru, hlapec
FRANCETIČ FRANC, * Podgraje, Ilirska Bistrica
FRANK JANEZ, * Prem 27, Ilirska Bistrica
FRANKO FRANC, * 1921, Vincarje, Škofja Loka, ključavničar
FRAS ANTON, administrator 3. čete 1. bataljona
FRAS OTO, * 1917, Radizel, Maribor, črkoslikar; t po vojni
FRECE ANTON, * 1903, Lahomno, Laško; t po vojni
FREŠER FELIKS-Srečko, * 1927, Kalše, Slovenska Bistrica, kmečki sin
FRIDAU FERDINAND, * 1913, Kraljevci, Gornja Radgona, mizar
FRIDEL IVAN, * 1917, Vetrnik, Kozje
FRIŠKOVEC, (komandir 3. čete 2. bataljona)
FUNKL MIHAEL, * 1927, Obrežje, Laško; t po vojni
FURIN FRANC, * 1922, Makole, kmečki sin
FURLAN ALOJZ, * 1910, Maribor; t po vojni

FURLAN ANTON, * Jablanica, Ilirska Bistrica
FURLAN CIRIL, * 1922, Podraga, Ajdovščina, kmet
FURLAN FRANC, * 1915, Cerkvenotiče, Trst, kmet
FURLAN JANEZ, * Maribor Pobrežje; t 1978
FURLAN JUSTIN, * 1909, Slap pri Vipavi; Slivnica, Maribor, šofer
GABER ALOJZ, * 1915, Verače, Poljčane, železničar; t 1984
GABER JURU, * Špitalič, Slovenske Konjice; t po vojni
GABERŠČEK STANKO, * 1909, Štore
GABRIC TONE, * Celje; t po vojni
GAJIĆ LJUBO, * 1908, Turjak, Bosanska Gradiška, poljedelec
GAJŠEK ANTON, * 1927, Šentvid pri Grobelnem, železničar; f 1979
GAJŠEK ANTON, * 1921, Slivnica pri Celju, Zibika, Pristava, kmečki sin
GAJŠEK IVAN, * 1924, Konjiška vas, železostrugar; t 1994
GAJŠEK KAROL, v 2. bataljonu, septembra 1944
GAJŠEK MAKS, * 1915, Slovenj Gradec, mesar
GALUN JOŽE, * 1927, Studenice, Poljčane; Korena, Maribor, kmečki sin
GALUN STANKO, * 1926, Slovenska Bistrica, mehanik
GALUN ŠTEFAN, * 1913, Varoš, Makole, delavec
GARIDOV NI KO LAJ PAVLOVIČ-Nikoıa, * 1925, SZ, R_{us}
GAŠPARIN JOŽE, * 1920, Mihalovec, Brežice, tesar
GAŠPER TONE, * 1922, Ob Suhi, Ravne na Koroškem, zidar, t 1988
GAŠPERIČ FRANC, 2. bataljon
GATER MARTIN, * 1921, Crnolica, Šentjur, železničar
GERŠAK VILI, * 1906, Crna na Koroškem, rudar; t 1986
GIUSEPPE, (Italijan, mitraljezec, pohodnik 14. divizije)
GLAVAR MIRKO, * 1910, Stražišče, Ravne na Koroškem, železostrugar; t 1980
GLAŽAR MATI JA, * Stari trg pri Ložu; + po vojni
GLINŠEK FRANC, * Brda, Slovenj Gradec
GLOBEVNIK dr. JOSIP, * Ljubljana, Veselova 10
GLOBEVNIK LIJA, * Ljubljana, Veselova 10
GLOBOČNIK IVAN, * 1925, Ljubno ob Savinji, delavec
GLOGOVŠEK IVAN, * Dolnji Leskovec, Senovo, rudar; t po vojni
GNUS FRANC, * 1901, Šmarje pri Jelšah; Maribor, trgovec; t 1991
GNUS RUDI, * Križe, Brežice
GODEC ANTON-Tomaž, * 1913, Jevnica, Litija, lesni trgovec; t po vojni
GODEC STANKO, * 1927, Majšperk; Guštanj, nameščenec
GOLAVŠEK MAKSIMLJAN, * 1927, Griže, Žalec, kovač

GOLEŠ STANE, * 1925, Okrog, Šentjur, Ljutomer, delavec
GOLEŽ KAREL, * 1912, Rakovec, Šmarje pri Jelšah, kmet
GOLIČ JOŽE, * 1909, Spodnja Libna pri Krškem, progovni delavec; t 1982
GOLJA IVAN, * 1914, Selo, Tolmin; Celje, delavec
GOLOB FRANC, * 1913, Podlipovica, Zagorje ob Savi, dentist; t po vojni
GOLOB FRANC-Januš, * 1913, Škofja Loka; Polje pri Ljubljani, kovač
GOLTES MARIJA-Soltej, * 1924, Slovenska Bistrica, delavka
GOLOBINSKI RAMON, * SZ
GORENŠEK ANA, * 1916, Brdinje, Ravne na Koroškem, služkinja
GORENŠEK IVAN, * 1910, Brdinje, Ravne na Koroškem, strojni brusilec
GORENŠEK MAKS-Marko, * 1912, Brdinje, Ravne na Koroškem, kovač
GORIŠEK MATEVŽ, * 1911, Sv. Miklavž, Laško, kmet
GORJUP ANTON, * Zadobrava, Škofja vas
GORJUP IVAN, * 1911, Mlake, Kozje, kmet
GORKIČ DUŠAN, * 1922, Ljubljana, dijak
GORNIK ANTON, * 1924, Gabrovec, kmet
GORNIK DARINKA-Amon, * 1916, Rakek, Ljubljana, uradnica
GOROPEVŠEK LEOPOLD, * 1925, Loke, Žalec
GOSTENČNIK VINKO, * 1902, Sele; Kotlje, Ravne na Koroškem, delavec
GOTER ALOJZ, * 1925, Doblatina, Laško, kmečki sin
GRABER MARTIN, * 1927, Cirknica, Maribor, knjigovezniški vajenec; t 1994
GRABNER ALBIN, * 1912, Crna na Koroškem, rudar
GRABNER ALOJZ-Cvetko, * 1925, Mežica, rudar
GRABNER MARTIN, * 1923, Javorje, Crna na Koroškem, kmet; t 1979
GRACEJ HINKO, * 1913, Ruše; Maribor, geometer
GRAČNER MIHAEL, * 1916, Mrzla Planina 24, Sevnica
GRAD IVAN, * 1919, Selo 37, Domžale
GRADIČ ANTON, * 1912, Breze, Laško, kolar
GRADIŠNIK ALOJZ, * 1927, Slivnica pri Celju, kmečki sin
GRADIŠNIK ALOJZ-Rorč, * 1927, Bukovje pri Slivnici, Šetjur, kmečki sin
GRADIŠNIK FRANC, * 1910, Brdinje, Kotlje, elektrovarilec; t 1978
GRADIŠNIK STANKO, * 1924, Slivnica pri Celju, kmečki sin
GRANDIC, (junija 1944 komandir minerskega voda)
GRBEC FRANC, * Jasen, Ilirska Bistrica
GRBEC MARJAN, * Vrbica, Ilirska Bistrica
GRBEC STANISLAV, * 1921, Dolenje Poljane, Cerknica, čevljar

GRČAR EDI, * Dobriša vas 38, Petrovče; t po vojni

GRČAR JANEZ, * Dolič pri Vitanju, učitelj

GREBENŠEK JOŽE, * 1913, Kavče, Velenje, rudar in kmet

GREBENŠEK VIKTOR, * Velenje, Aškerčeva 11

GREGOR CIRIL, * 1928, Črna na Koroškem, ključavničarski vajenec

GREGORIČ LUDVIK, 1944 kuhar v brigadi

GREJAN IVAN, * Velenje, Kidričeva 16

GREJAN MIHA, * 1911, Vrh pri Grobelnem, mizarski mojster; t 1992

GRENC JOZEF, * 1911, Zblevo, Poljska

GRGIČ SILVO-Šimen, * 1925, Vremski Britof, Sežana, dijak

GRIČAR IVAN, * 1925, Brežice

GRIČNIK HINKO, * 1920, Slovenska Bistrica, delavec; t po vojni

GRIL JANEZ, * 1925, Podgora, Cerknica

GRILC ANTON, * 1928, Dobrava pri Senovem; Senovo, delavec

GRILC JOŽE, * 1911, Račića, Zidani Most

GRILC JOŽEF, * 1911, Zabukovje nad Sevnico, kmet

GRM ALBERT, Celje

GRMEK STANE, (maja 1945 komandant 4. bataljona)

GRMIŠEK MARTIN, * 1913, Veliki Dol, Senovo, mlinar

GRMŠEK FRANC, * 1912, Anže, Brestanica, rudar

GRMŠEK MARTIN, * 1913, Veliki Dol 13, Senovo

GROBELNIK ANTON, * Rdeči Breg, Lovrenc na Pohorju

GROBIN ANTON, * 1918, Gradec, Avstrija; Sodna vas, Šmarje pri Jelšah, kmet

GROBIN KAREL, * 1910, Oslešica, Loka —Žusem, kmečki delavec

GROBLER ALFRED-Miro, * 1914; Ljubljana

GRUDEN LOJZE, * 1926, Škofljica, Ljubljana, dijak

GRUDNIK SIMON, * 1912, Tirosek, Mozirje, usnjarski mojster

GRUŠOVNIK ANTON, * 1923, Kozjak 12, Mislinja; t 1987

GRUŠOVNIK JOŽE, * 1913, Lovrenc na Pohorju; t 1973

GSELMAN LEOPOLD, * 1912, Hoče; t 1976

GUBEJ JOŽE, * 1927; bivališče Maribor, delavec

GULIĆ BLAGOJE, * Biograd na moru

GUNZEK FRANC, * 1911, Lahomšek, Laško, kmet

GUZEJ FRANC, Ljubljana, Ločnikarjeva 12

HABERMUT IVAN, * 1927, Uniše, Šentjur

HABIČ ANČKA, * 1921, Podlipoglav, p. Ljubljana—Dobrunje, gospodinja

HABIČ, Ljubljana, poročnik bivše jug. vojske (2. bat.)

HACE MATI JA, * 1909, Laze pri Ložu; Dravograd, orožnik; t 1988

HAFNER VALENTIN-Bojan, * 1918, Dob, Domžale, delavec

HALER POLDE, * 1925, Roginska Gorica, Šmarje pri Jelšah, delavec

HANCMAN FRANC, * 1921, Ravne na Koroškem

HANČIČ FRANC, * 1905, Zgornji Tuhinj, tesar

HARB BRANKO, * 1922, Vipava, tkalec

HARTNER IVAN, (iz 3. čete 1. bataljona)

HAUPTMAN OTON, * 1912; Tezno, Maribor, železničar

HERMAN MIRKO, * 1918, Maribor; t 1978

HIBLER, (sept. 1944 vodnik)

HLABŠE JANEZ, * 1910, Lož; t 1968

HLAĐEN JOŽEF, * 1925, Tuzla; Planina pri Sevnici, kmečki sin

HLASTAN ANTON, * 1908, Blanca, Brestanica

HLASTAN LEOPOLD, * 1913, Reštanj, Senovo

HLIS JOŽE, * 1924, Šoštanj

HLIŠ MIHAEL, * 1912, Podkraj, Velenje; t 1988

HODNIK KAREL, * 1922, Legen, Slovenj Gradec, kmet

HOJNIK JOŽE, * 1917, Požeg, Rače, pleskarski mojster; t 1982

HOJNIK KONRAD, * 1912, Hoče, Celje

HONZAK MILENKO, (komisar čete 1943)

HORJAK FRANC, * 1915, Šentjanž, Celje

HORVAT ERNEST-Nestl, * 1922, Šalka vas, Kočevje

HORVAT IVAN, * 1915, Vrhloga, Slovenska Bistrica; + 1974

HORVAT JOŽE, * 1902, Crešnjevec, Slovenska Bistrica, **uslužbenec; t 1967**

HORVAT MATIJA, * 1916, Sv. Tomaž, delavec

HOSNER JANEZ, (miner v avgustu 1944)

HOSNER JOŽE, * 1924, Lokovica 59, Šoštanj

HOVNIK JOŽE, * 1920, Stari trg; Vrhe 16, Slovenj Gradec

HRENOVEC MILAN, * Zabiče 48, Ilirska Bistrica

HRIBAR ANDREJ, * Iga vas, Cerknica

HRIBAR JOŽE, * 1913, Zlato Polje, Kamnik; Hoče, Maribor, paznik v kaznilnici

HRIBAR VALENTIN, * 1915, Goriče, Kranj

HRIBERNIK FRANJO-Leo, * Maribor; Pernica pri Mariboru, delavec; t 1993

HRIBERNIK JANEZ, * 1923 , Perovec, Slovenske Konjice, kmečki sin

HRIBERŠEK MIHA, * 1915, Cirkovce, Velenje

HRIBLJAN STANE, * Gornje Ložine, Kočevje; t 1965

HROVAT PAVLINA, * 1919, Virštanj, Šmarje pri Jelšah, gospodinja

HROVATIC SLAVKO, * 1917, Presečno, Šentjur; t po vojni

HRUŠOVAR GABRIJEL-Drago, * 1921, Zgornja Hudinja, Celje, študent medicine

HRVATIN ALOJZ, * Trpčane 24, Ilirska Bistrica

HRVATUŠ JOŽE, * 1927, Pavlova vas, Pišece, kmečki sin

HUBERNIK JANEZ, (iz 3. čete I. bataljona)

HUDEJ FRANC, * 1919, Trnovlje, Celje

HUDOROVIČ JOŽE, * 1881, Kočevje, delavec; t po vojni

HUSEL LADO, * 1925, Ljubljana, učenec

IKOVIC EDVARD, * Solčava

ILIŠEVIČ VASILIJE, * 1919, Vrbaška, Bosanska Gradiška, poljedelec

ILOVAR STANE, * 1924; Novo mesto, krojač

IMENŠEK FRANC, (1944 v obveščevalnem vodu)

IMERŠEK JAKOB, * 1902; Rogoza, Maribor; t 1982

IPAVEC SVETOZAR-Zaro, * 1916, Zavetrnik, Vipava; Slovenska Bistrica, mizar, orožnik

ipavec Stefan, * 1924, **črnomelj, dijak; t 1990**

IRŠIČ JANKO, * 1927, Sladka Gora, Šmarje pri Jelšah, ključavničar

ISKRA EDVARD, Podgraje 42, Ilirska Bistrica

ISKRA FRANC, Podgraje 77, Ilirska Bistrica

ISKRA MARJAN, Zabiče 52, Ilirska Bistrica

ISKRAČ JOŽEF, * 1920, Kamna Gora, Slovenske Konjice, kmet, tesar

ISTENIČ VIKTOR, * 1913, Senovo; Kočevje; t 1972

IVAČIČ ALBIN, * 1921, Konjščina, Zlatar; Presladol, Brestanica, rudar

IVAČIČ DOMINIK, * 1920, Mali Kamen, Senovo, rudar

IVANC JOŽE, * 1907, Senovica, Kočevje; t 1973

IVANOV, * SZ, dijak

IVANOVIĆ RAJKO, * 1923, Bosanska Gradiška, pek

IVARTNIK SLAVKO, * 1928, Ravne na Koroškem, trgovski vajenec

IVIČ FRANC, * 1915, Čečovje, Ravne na Koroškem, učitelj

JAGER ANTON, * 1918, Rečica, Laško, rudar; t po vojni

JAGER AVGUST, * 1912, Šentjur, delavec

JAGER FRANC, * 1909, Tratna, Grobelno, železničar-progovni delavec

JAGER JAKOB, * 1928, Tratna 26, Grobelno

JAGER MARJAN-Risek, * 1927, Ljubljana, dijak; t 1991

JAGODIČ ANTON, * 1917, Gabernik, Kostrivnica, Šentjur, kmečki sin

JAGODIČ VINKO, * 1926, Zg. Gabernik, Šmarje pri Jelšah

JAKIČ JOŽE-Dušan, * 1921, Zapotok, Vič-Rudnik, mizarski pomočnik

JAKIČ LOJZE, * 1923, Zapotok, Vič-Rudnik

JAKLIČ JANEZ, * 1924, Griblje, Črnomelj, kolar

JAKOB ALBIN, * 1925, Vitanje, Slovenske Konjice,, delavec

JAKOP STANKO, * 1923, Savina 34, Ljubno ob Savinji, delavec; t 1947

JAKOPIN MARTIN, * 1913, Sedlarjevo, Podčetrtek, železostrugar; t po vojni

JAKOPINA MIRKO, t 1981

JAKOS JOŽE-Školski, * 1908, Kanemay, ZDA; Zagradec ob Krki, podčastnik; t 1947

JAKOV, (iz SZ; pohodnik 14. divizije)

JAKSETIČ FRANC, Trpčane 25, Ilirska Bistrica

JAKSETIČ JERNEJ, Podgraje 33, Ilirska Bistrica; t po vojni

JAKSETIČ MILAN, Podgraje 44, Ilirska Bistrica

JALOVEC KAREL, * 1912, Sevnica, železničar

JAMNIKAR ANTON, * 1918, Dolnji Logatec, železničar

JAMNIKAR ANTON, * 1918, Rogatec, železničar

JAMNIKAR IVAN, * 1925, Velenje

JANČIČ IVAN, * 1926, Čača vas, Rogaška Slatina, delavec

JANEŠ ANTON-Tonček, * 1922, Zamostec, Sodražica

JANEŽ JOŽE-Januš, * 1920, Babno Polje, Stari trg, kmetovalec; t 1984

JANEŽ RUDI, * 1914, Čadram, Oplotnica; t po vojni

JANEŽ VIDA, * Čadram, Oplotnica

JANEŽIČ ANTON-Zorko, * 1910, Brezje pri Begunjah, Cerknica; t 1985

JANEŽIČ FRANC, * 1913, Brezje pri Begunjah,Cerknica; Ljubljana, krojač

JANEŽIČ FRANC, (1945 zobozdravstveni referent brigade); t po vojni

JANŽIČ ANTON, * 1909, Prvačina, Branik, kmet; t 1988

JANŽIČ FRANC, * 1910, Urh, Slovenska Bistrica; t 1980

JAUŠOVEC ZVONKO, * 1920, Radenci, maturant

JAZBEC ALOJZ, * 1927, Lesično, Šmarje pri Jelšah

JAZBEC GASPER, * 1928, Podvrh, Krško, učenec

JAZBEC VINKO, * 1923, Unec, Logatec, mizar

JAZBINŠEK DANICA, * 1925, Zidani Most 35

JAZBINŠEK DAVID, * 1923, Topolšica, Šoštanj

JELATIĆ RUDOLF, * 1906, Opatija; Loška dolina, učitelj; t po vojni

JELEN FRANC, * 1926, Šoštanj; Breg, Polzela

JELEN JOŽE, * 1926, Trbovlje; Št. Rupert, Laško, delavec

JELEN KO JOŽE, * 1921, Dovško, Krško, kovač

JELER JOŽE, * 1924, Dobrova, Senovo, kmečki sin

JELER JUSTI-Hadner, * 1925, Dobrova, Brestanica, predica

JENK, (študent, 1943 šofer tanka)

JERAJ FRANC, * 1897, Spodnja Rečica ob Savinji, lesni trgovec

JERAN JURE, Ljubljana (obvešč. oficir)

JEREB DANE, (zastavnik, referent za zveze brigade)

JEREB FRANC, * 1928, Šentjur

JEREB SLAVKO-Mali, * 1927, Reštanj, Senovo, frizer
JEREBICNIK AVGUST, * 1900, Kočevje
JERIHA MIRKO, * Vače, Litija
JERMAN IVAN, * 1926, Duplica, Kamnik, dijak
JESENIČNIK VILI, * 1926, Ravne na Koroškem, delavec
JESENKO ALOJZ, * 1904, Preloge, Šmarje pri Jelšah, kmečki delavec
JEVŠČEK RUDOLF
JEZERNIK JOŽE, * 1895, Bezena, Ruše; t 1970
JEZERŠEK JANEZ-Sokol, * Ljubljana, študent
JEZERŠEK JERNEJ, * 1912, Fužine; t 1993
JEZOVŠEK FRANC, * 1919, Maribor; t 1982
JEZOVŠEK JOŽE, * 1919, Vinski Vrh, Šmarje pri Jelšah
JOGER CIRIL, * 1925, Žvarulje, Izlake, čevljarski vajenec
JONTES IGNAC, * 1914, Št. Janž, Senovo, rudar
JOŠT AVGUST, * 1928, Babna Gora, Šmarje pri Jelšah, delavec
JOŠT BERNARD, * 1928, Bukovžlak, Celje
JUHART IVAN, * 1925, Visole, Slovenska Bistrica; Morje, Fram, strugar
JUHART JOŽE, * 1917, Kebelj, Oplotnica, kmečki sin
JURAČ ADOLF-Benjamin, * 1927, Žerjav, Crna na Koroškem, elektrikar
JURAK JOŽE, * 1912, Šešče, Žalec
JURIČ ANTON
JURKAS VINKO, * 1928, Sela pri Dobovi, Brežice, kmečki sin; t 1993
JUSKIJEVIĆ ANTON, * 1919; Berezin, mehanik
JUVAN IVAN, * 1925, Razbor, Slovenj Gradec, kmečki delavec; t 1988
JUVAN JAKOB, * 1925, Razbor, Slovenj Gradec, kmečki sin
JUVAN KAREL, * 1924, Mozelj, Kočevje, mesar
JUŽNA LEOPOLD, (pohodnik 14. divizije)
KAC IVAN, (pomoćnik polit. komisarja čete)
KAC PAVEL, * 1915, Šmartno, Slovenj Gradec
KADIVNIK, (miner)
KAISER FRANC, * 1919, Ruše, železostrugar; t 1988
KAJBA JANEZ, * 1911, Vonarje, Šmarje pri Jelšah, kmet; t po vojni
KAJTNA JOŽE, * 1927, Šentjur
KAJZER ANTON, * 1899, Lovrenc na Pohorju; t 1978
KAJZER IGNAC, * 1914, Janževski Vrh, Ribnica na Pohorju, kmet; t 1994
KAJŽER IVAN, * 1914, Libeliče, Dravograd, aktivni častnik ali podčastnik
KALC IZIDOR, Trpčane 44, Ilirska Bistrica
KALIČ FELIKS, * 1920, Limbuš, Maribor, uslužbenec; t 1984
KALIGARA ALOJZ, * 1918, Šoštanj, delavec

KALIŠNIK IVAN, * 1914, Na Šancah, Ravne na Koroškem; t 1983

KALIŠTER DRAGO, * Celje, Na Otoku 15

KAMNIK JOŽEFA, * 1926, Brdinje, Ravne na Koroškem, služkinja

KAMPUŠ IVAN, * Ješenca, Maribor; t 1984

KANCLER FRANC-Julij, * 1911, Sp. Polskava, pravnik

KANOP MI HA, * 1928, Planina, Vuhred

KAPUN EDVARD, * 1907, Bojtina, Šmartno na Pohorju, kmet

KARL MARTIN, * 1928, Slovenj Gradec

KARNE MARIJA-Mima, (bolničarka)

KAŠ IVAN, * 1909, Gabrke, Velenje

KAŠ PAR FRANC, * 1899, Selnica ob Dravi; t 1970

KATIČ BERNARD, * 1925, Dobrava pri hrvaški meji

KATOVI, * 1916, Proložac, Imotski, zidar

KAUŽER ANTON, * 1922, Zagaj, Šmarje pri Jelšah, delavec

KAVČIC MARJANA-Kocjan, * 1926, Maribor, nameščenka

KAVŠČEK LEON, * 1913, Vavta vas, Novo mesto

KEBE FRANC, * Brežice

KELNER JOŽE, * 1910, Sv. Križ, Petrovče, Liboje, rudar

KERENC (godbenik)

KERIN IVAN, * 1925, Leskovec, Krško, delavec

KERN JANEZ, * 1913, Komenda, Kamnik, čevljar in progovni delavec

KERSNIČ IVAN, * 1917; Dolenji Lazi, Ribnica

KIAUTA LADO, * 1914, Tržič, Ljubljana, književnik; t 1990

KIDRIČ ALOJZ, * 1924, Gerdina, Ptuj; Limbuš, delavec

KINK JUSTINA-Kristina, por. Jarh, * 1925, Presladol, Krško

KINK STANE-Stašo, * 1920, Ljubljana, študent; t 1991

KINK VILJEM, * 1927, Herhrade, Nizozemska; Senovo, rudar

KIRILENKO OLGA, * v SZ

KIRN FRANC, * Kočevje; t 1979

KIRN FRANC, * 1904, Belovo, Laško

KISOVEC JOŽE-Dušan, * 1924, Kresniške Poljane, Litija, delavec; t 1979

KITAK ANICA, * 1922, Jelovec, Makole; Hrastovec, Poljčane, služkinja

KITAK FRANC, * 1921, Rogatec, Ceste, Rogaška Slatina, kovač

KLADNIK ANTON-Miro, * 1925, Šentanel 7, Prevalje, gozdar

KLADNIK MIHA, * 1915, Javorje, Slivnica, Šentjur, kmet; t po vojni

KLAJNŠEK IVAN, * 1912, Črnolica, Šentjur, kmet

KLAKOČER KAREL, * 1922, Podsreda, čevljar

KLANČAR JOŽE, * 1919, Cerknica; t 1981

KLANČIŠAR FRANC, * 1901, Kal, Zagorje ob Savi, delavec; t po vojni

KLANJŠEK IVAN, * Stopče, Grobelno, železničar; t po vojni

KLEMENC FRANC, * 1927, Vitanje

KLEMENŠEK VIKTOR-Rok, * 1919, Solcava, trgovski pomoćnik; t 1985

KLEP STANE, * 1921, Trniče, Starše, dijak, delavec

KLINAR, (miner, ranjenec) z območja Laškega ?

KLOBUČAR JANEZ, * 1910, Kočevje, rudar

KMETIČ FRANC, * 1929, Hrastnik

KMETIČ LUDVIK, * 1904, Ruše; t 1982

KNAFELC ANICA-Gregorič, * 1923, Jama, Dvor pri Žužemberku, trgovka; t 1971

KNAP FRANC, * 1926, Zala, Cerknica; Apače, Gornja Radgona, delavec

KNAVS ANTON, * 1910, Loški Potok, Ribnica

KNEZ CIRIL, * 1928, Pristava, Laško, delavec

KOBALE MARIJA-Selišnik, * 1923, Potok, Nazarje

KOBALE ŠTEFAN, * 1911, Donačka Gora, Ptuj, delavec

KOBALEJ IVAN, * 1926, Planica, Fram, delavec

KOBE MIHAEL, * 1907, Kot, Stari trg ob Kolpi

KOCJANČIČ IVAN, * 1905, Sostro, Ljubljana Moste-Polje, delavec

KOCJANČIČ JOŽE, (1943 p_0. močnik p. komisarja 3. bataljona)

KOCJANČIČ MILAN, * 1924, Maribor, dijak

KOČAR LUDVIK, * 1904, kmet; + 1980

KOČEVAR FRANC, * 1929, Viševek, Cerknica

KOČEVAR IVAN, * 1926, Lož, Cerknica

KOČEVAR STANKO, * 1925, Lož, Cerknica

KOČNIK ALOJZ, * 1914, Sp. Gruševje, Slovenske Konjice

KODIROL KOŠHUMBOJ, * 1923, Prekopa, SZ

KODRIČ CIRIL, * 1927, Makole, Poljčane, delavec; t 1977

KODRIČ FRANC, * 1915, Maribor; t po vojni

KOGOVŠEK GAB RIJ EL, Pregarje, Ilirska Bistrica

KOJC JOŽE, * 1914, Loka, Starše; Maribor, delavec; t 1985

KOJDAŠ VIKTOR, (1. bataljon)

KOKAL LOVRO, * 1905, Letence, Golnik, mizar

KOKALJ FRANC, * 1916, Gradišče, Litija

KOLANDER VIKTOR, * 1921, Loka, Zidani Most, kovač; t 1986

KOLAR IVO, * Velike Lašče, godbenik

KOLARIČ KAREL, * 1906, Brezje, Krško; Senovo, rudar; t po vojni

KOLARIČ LUDVIK, (iz 3. čete 1. bataljona)

KOLENC KONRAD, * 1909, Breg, Polzela; t 1988
KOLENKO VASILIJ, * v SZ
K.OLMAN ALOJZ, * Podvrh 8, Braslovče; t 1977
KOLMAN JOHAN, * 1906, Sv. Janez, Št. Vid na Koroškem, tesar
KOMEL FRANTA, * 1924, Ptuj, dijak
KOMES ZVONIMIR, * 1916, Maribor; t 1980
KOMPOŠ TONE, * 1928, Slovenske Konjice
KONEČNIK IZIDOR-Jurček, * 1929, Mislinjska Dobrava, kmečki sin
KOPAČ dr. IVAN-Pavček, * 1916, Novo mesto, zdravnik; t 1988
KOPRIVA LJUBA, * 1924, Ljubljana, študentka medicine
KOPRIVEC ANTON, * 1928, Reštanj, Senovo, rudar
KOPRIVNIKAR STANE, * 1920, Mislinja, kmet
KOPŠE JANKO, * 1924, Radizel, Maribor, avtomehanik
KORDEJ MIRKO, * Krško
KORDIŠ PEPCA-LOVŠE, * 1922, Loški Potok, kmečka hči
KOREN IVAN, * 1901, Rabelčja vas, železničar
KORENC MARIJA, * 1921, Čanje pri Sevnici, trgovska pomoćnica
KORNEHINA MARIJA, * 1924, Poltava, SZ
KOROŠAK MILAN, * 1922, Pobrežje, Maribor; t 1977
KOROŠEC inž. VIKTOR, * 1916, Ljubljana, inž. rudarstva
KOROŠEC MIRO, * 1909: Ljubljana, trgovski poslovodja
KOROŠEC PAVEL, * Podgorje 95, Slovenj Gradec, t po vojni
KOROŠEC TONE, (1943 intendant brigade)
KOROŠEC VINKO, * 1926, Visole, Slovenska Bistrica, avtomehanični vajenec; t 1987
KORUN dr. ANTONIJ, * 1914, Šalek, Velenje
KOS ALBIN, * 1925, Črna na Koroškem, rudar
KOS IVAN, * 1922, Mengeš
KOS JOŽE, * Črna na Koroškem; Slovenj Gradec
KOS MARTIN, * Zg. Ponikve pri Žalcu; kmet, ti986
KOS VALENTIN, * 1925, Čečovje, Ravne na Koroškem, pek
KOS VINKO, * 1923, Studence, Žalec
KOSAR ALOJZU, (mitraljezec)
KOSEC IVAN, * 1922, Mengeš
KOŠEM FRANC, * 1920, Čelovnik pri Zidanem Mostu, železničar; t 1981
KOŠEM GVIDO, * 1909, Obrežje, Zidani Most
KOSOVEL JOŽEF, * 1908, Batuje, Ajdovščina, kmet; + 1988
KOSTANJŠEK FRANC, * 1911, Prebold, Žalec
KOSTANJŠEK IVAN, * 1910, Celje, uslužbenec
KOŠAK FRANC, (iz 3. č. 1. bat.)

KOŠAK LEOPOLD, * 1920, Vinski Vrh, Šmarje pri Jelšah, ključavničar
KOŠENINA FRANC, * 1928, Zadobrova, Škofja vas, klepar
KOŠENINA IVAN, * 1921, Trnovlje, Celje
KOŠIR JOŽE, * 1915, Zreče
KOŠIR LADISLAV-Matija, * 1925, Ljubljana, avtokarserijski vajenec
KOŠIR MILENA-Zrnec, * 1927, Zagorje ob Savi, dijakinja
KOŠIR VIKTOR, * 1920, Ugovec, Oplotnica; t 1974
KOTNIK BENO, * 1928, Mušenik, Crna na Koroškem, delavec; t 1979
KOTNIK CENE, * Crna na Koroškem; Šoštanj
KOTNIK FERDINAND, * 1926, Strmec, Celje
KOTNIK HERMAN, * 1924, Strmec, Celje
KOTNIK JOŽE, * 1913, Mislinja, t 1985
KOTNIK KAREL, (1. bataljon)
KOTNIK STANE, * 1925, Nova vas, Cerknica, dijak
KOTNIK VINKO, * 1913, Mozirje; Crna na Koroškem, delavec
KOVAČ FRANC, * 1919, Zabukovica, Griže, ključavničar; t po vojni
KOVAČ FRANC, * 1931, Liboje, Petrovče
KOVAČEVIĆ MILAN, * 1925, Turjak, Bosanska Gradiška, poljedelec
KOVAČIČ IVAN, * 1909, Gorjane, Podsreda, poljedelec
KOVAČIČ JAKOB, * 1924, Dobrava, Ljutomer, šofer
KOVČE JOŽE, * 1905, Breze, Laško;t 1983
KOVŠE JOŽE, * 1910, Paka, Vitanje
KOVŠE MARTIN, * 1900, Skomarje, Zreče, kmet
KOZINA DIMITROV, (4. bataljon)
KOZINC ANDREJ, * 1909, Sevnica
KOZINC FRANC, * 1924, Zabukovje, Sevnica
KOZJAK FRANC, * 1915, Brezno, Ribnica na Pohorju
KOŽELJ JOŽE-Gams, Ljubljana, Vič-Rudnik
KOŽUH JOŽEF, * 1924, Vrhe, Teharje, ključavničar
KÖLEN JOHANN, (Avstrijec)
KRAGELJ ROMAN, * 1930, Tabor, Žalec
KRAINER FRANC-Boštjan, * Ljubljana
KRAJCER RAFAEL, * 1926, Spodnji Dolič, Mislinja
KRAJNC FERDO, * 1912, Škofja vas, Celje
KRAJNC FRANC-Gašper, * 1919, Čadram, Oplotnica, delavec; t 1987
KRAJNC IVAN, * 1919, Gorica pri Slivnici, Šentjur
KRAJNC JOŽE, * Planinski Vrh, Planina pri Sevnici; t po vojni
KRAJNC STANKO, * 1920, Sevnica
KRAJŠEK VINKO, * 1926, Škofja vas, Celje
KRALJ ALBIN, * 1923, Razgor, Laporje, delavec

KRAMAR FRANC, * (šef OC brigade 1943)
KRAMAR MIHA, * Vitanje (2. bataljon)
KRAMARIČ BOŽIDAR * 1911, Črnomelj
KRAMER JOSIP, * 1920, Beograd; Celje, avtomehanik
KRAMER MARIJA, * 1925, Lešnica, Šabac; Celje, gospodinja
KRANJC FRANC, * 1909, Podgorica, Sevnica, delavec
KRANJC FRANC, * 1902, Slovenske Konjice
KRANJC IVAN, * 1924, Cerknica, kmečki delavec
KRANJC JOŽE, Planinski Vrh, Planina pri Sevnici; t po vojni
KRANJEC IVAN, * 1906, Dolnje Brezno, Hrvatska; Sv. Peter nad Medvedjim Selom, pleskar
KRAŠOVEC JURE, * 1922?, Lahovna, Laško
KRAVOS VLADO, * 1917, Trst, študent medicine, t po vojni
KREBS JOŽE, * 1923, Gornji Grad, Mozirje, ključavničar
KREGULJ ALOJZ, * Kočevje; t 1978
KRENČIČ, Pečovnik, Celje, rudarski inženir
KRENČIČ BOGO, * 1922, Zagorje ob Savi, trgovski pomočnik
KRENČIČ SLAVKA, * 1922, Kozjane, Sežana, šivilja
KRENKAR ANTON, * 1925, Podgorje, Slovenj Gradec
KRENPUŠ MIRKO, * 1918, Zidani Most, železničar
KRESNIK FRANC, * 1921, Slance, Teharje, delavec
KREVS FRANC, (podporočnik, intendant)
KRIČE ALOJZ, * 1912, Sv. Danijel, Prevalje, poljedelec
KRIČEJ PEPCA-GERDEJ, * 1918, Kotlje, Ravne na Koroškem, jedrarka v železarni
KRIŠTUFEK BORIS, * Kranj; t po vojni
KRIVIC VLADO, Ljubljana, pravnik (1943 v kulturno-propagandni skupini)
KRIVONOG JOŽE, * Žerjav; t
KRIŽANEC FRANC-Matija, (z območja Šentjurja, železničar)
KRIŽMAN FRANC, * 1916, Rapljevo, Kočevje, mizar; t 1987
KRIŽNIK ALOJZ, * 1917, Planina, Sevnica
KRIŽOVNIK FRANC, * 1917, Mislinja, Slovenj Gradec; Ruše, ključavničar
KROPEJ JOŽE, * 1911, Šentjur
KROPEJ MILAN, * 1928, Zgornja Bistrica, Slovenska Bistrica, učenec-kovinar
KROŠELJ FRANC, * 1913, Dobrna, delavec
KRUŠIČ ANTON, * 1913, Zadobrava, Škofja vas, topilničar cinka
KUHAR FRANC, * 1910, Prekopa, Krško, orožnik; + 1982
KUHAR JOŽE, * 1913, Mozirje
KUHAR KARLO-Lukec, * 1920, Gorenje Gradišće, Šentjernej, kmečki sin
HUHAR MARTIN, * 1914, Boravci (Ptuj?)

KUKEC MARKO-Rok, * 1920, Žalec, student
KUKOVIČ IVAN, * 1904, Tratna, Šentjur, progovni delavec
KUKOVIČ JANEZ, * 1909, Trata, Šentjur, Grobelno, železničar; t 1977
KUKOVIČIČ STANKO, * 1927, Dolnji Leskovec, Krško, vrtnarski delavec
KUMBATOVIČ inž. FILIP KALAN, * Maribor; Ljubljana, književnik; t po vojni
KUMER MARTIN, * 1923, Šoštanj, zidar, t 1990
KUMER MIHAEL, * 1915, Laško, hlapec
KUMPERGER POLDE, * 1916, Marija Gradec, Laško
KUMPERGER ŠTEFAN, * 1912, Sv. Jakob, Slivnica, Šentjur, kmet
KUMPREJ MARTIN, * 1915, Planina, Ljubno ob Savinji; t po vojni
KUNC PAVEL, * 1924, Koprivna, Črna na Koroškem, delavec
KUNST JOŽE, * 1916, Petrovče
KURET IVANKA-ULJAN, Ilirska Bistrica; t 1982
KUS MIRKO, (1945 lekarniški referent v brigadi)
KUSKOMBAJ KADIROŠ, * 1923, Gorip, SZ
KUŽNIK VIKTOR, * 1920, Kočevje
KVAS BENO, * 1925, Ugovec, Slovenska Bistrica, delavec
KVAS MILAN-Mitja, * 1927, Ribnica na Pohorju, dijak; t 1986
KVAS ROZALIJA, * 1926, Vitanje
LAH JANKO, * 1927, Ruše, delavec; t 1989
LAMPREHT VOJKO-Bojan, * 1927, Ruše, trgovski vajenec
LAMPRETCIRIL, * 1918, Makole, delavec
LAPANJA ANTON, * 1913, rudar
LAPUH ANTON, * Sp. Stari Grad, Krško
LAVRENČIČ KAREL, * 1912, Tekačevo, Rogaška Slatina, lesostrugar; t 1991
LAVRIČ ALOJZ, * 1909, Travnik, Loški Potok
LAVRIČ IVO, * 1927, Travnik, Loški Potok
LAVRIČ JOŽE, * 1927, Loški Potok, delavec
LAVRIČ MILKA, * Trbovlje
LAVRIČ STANE, * 1915, Stari trg pri Ložu, narednik-godbenik; t 1981
LAZAR ANTON, * Pondor, Žalec; t 1975
LEBAN ALOJZ, Črniče 113, Ajdovščina, delavec
LEBAN JOŽE, (vodnik)
LEBAR JOŽE, * 1912, Sv. Jernej, Zibika, Šmarje pri Jelšah, čevljar
LEBER JOŽE, * Orehova vas, Maribor; t 1980
LEHL PETER, (4. bataljon)
LELGONOV VIKTOR, * (Ukrajina)
LEMUT PAVLA, * 1919, Domžale
LEMUT STANISLAV, * 1917, Katarija, Moravče, Domžale, kolar

LENARČIČ IVAN, * 1927, Stari trg pri Ložu

LENIČ IVAN, * 1913, Dramlje, kolar

LEPEJ IVAN, * 1912, Fram, železničar-kurjač

LESJAK ALOJZ, * 1910, Brdinje, Ravne na Koroškem, kmet; t 1976

LESJAK ANTON, * 1910, Bistrica ob Sotli; Senovo, rudar

LESJAK JOŽE, * 1913, Vinska Gora, Velenje, rudar

LESJAK PAVEL, * 1914, Kotlje, Ravne na Koroškem, delavec

LESJAK TEODOR, * Prevalje; t

LESKO LEOPOLD, * 1926, Tratna, Grobelno, železničar

LESKOŠEK FRANC, + 1910, Babna Gora, Šmarje pri Jelšah

LESKOŠEK IVAN, * 1914, Hordel, Nemčija; Celje, železničar

LESKOVAR FRANC, * 1913, Vinarje, Slovenska Bistrica, kmet

LESKOVAR JURU, * 1911, Zlogona Gora, Slovenska Bistrica, kmet

LESKOVAR LEOPOLD, * 1926, Sp. Laže, Loče, dijak; t 1987

LESKOVŠEK EDI, * 1928, Celje, železničar

LESKOVŠEK JANEZ, * 1919, Mrzla Planina, Sevnica, delavec

LESKOVŠEK MILAN, * 1928, Sp. Mestinje, Šmarje pri Jelšah

LESNIK FILIP, * 1922, Crna na Koroškem; Ruše, gozdar; t 1989

LEŠNIK VALENTIN, * 1921, Planica, Fram, kmet; t 1975

LEVAR FRANC, * 1926, Dolenje Jezero, Cerknica, kmečki sin

LEVČENKO NIKOLAJ, * SZ

LIBNIK JOŽE, * 1925, Podgorje, Slovenj Gradec; Prevalje, trgovski vajenec,

LIČAN FRANC, Podgraje, Ilirska Bistrica

LIKAR ZMAGO, * 1915, Kranj, uradnik

LIKOVIČ ANICA-Planinšek, * 1924, Pečovnik, Celje, tkalka

LIKOVIČ ANTON, * 1899, Topol, Cerknica; Pečovnik, mizar in kmet; t 1968

LIKOVIČ MARIJA-Osterman, * 1927, Pečovnik, Celje, dijakinja

LIKOVIČ VIKTOR, * 1928, Pečovnik; Čret, Celje, ključavničar; t 1970

LINASI PETER, * 1927, Zg. Podgorje, Slovenj Gradec, kmečki delavec

LIPAR STANE, * 1926, Boštanj, Sevnica

LIPAR STANKO, * 1925, Velenje

LIPNIK JAKOB, * Mežica; t

LIPNIK JOŽE, * 1925, Prevalje, delavec

LIPOŠEK JOŽE, * 1927, Virštanj, Podčetrtek, kmet; t 1989

LIPOVAC MIRKO, * 1915, Jurkoviva, Bosanska Gradiška, poljedelec

LIPOVŠEK IVAN, * 1927, Bresternica, Maribor, pekovski vajenec

LIPOVŠEK MARICA,

LIPOVŠEK PETER, * 1923, Hrastnik

LIPUŠEK PETER, * 1926, Sv. Miklavž, Laško, poljedelec

LJEUUH PETROF, * 1925, Irkovc, Poltava, SZ, dijak

LJEPOJEVIĆ OSTOJA, * 1924, Vilus, Bosanska Gradiška, poljedelec

LOGAR dr. CENE, (1943 član kulturno-propagandne skupine)

LOGAR FRANC, Vrbovo, Ilirska Bistrica

LOGONDER FRANC, * 1921, Škofja Loka, trgovski pomočnik

LONČAR IVAN, * 1905, Zabukovje, Sevnica, poljedelec

LONČARIČ DANIJEL, * 1929, Pečke, Makole, delavec

LORENČIČ MARICA, * 1921, Slivniško Pohorje, Hoće, delavka

LORENČIČ ŠTEFAN, * 1919, Zg. Velka, Pesnica; Hoće, mizar

LORGER ZDRAVKO, * 1923, Podčetrtek

LOVEC ANTON, * 1928, Čadramska vas, Poljčane; Maribor, učenec

LOVRENČIČ dr. LADO, (v brigadi 1943)

LOVRENČIČ KAREL, * 1912, Rogaška Slatina

LOVSEGER IVAN, * 1927, Videm-Krško, delavec

LOZEJ ZDRAVKO, * 1919, Trst, Polje pri Ljubljani, ključavničar

LUBAJNŠEK LEOPOLD, * 1913, Hoćko Pohorje, Hoće, kurjač

LUNEŽNIK SIMON, *)905, Frajhajm, Šmartno na Pohorju; Fram, kmet; t 1982

LUŽAR IVAN-Hasan, * 1903, Strmica, Novo mesto, obrtnik; t 1981

MACUH ALOJZ, * 1915, Gradec, Avstrija ; Prepolje, Starše, kmečki delavec; t 1971

MAČEK JOŽE, * 1926, Nova vas pri Rakeku

MAČEK KAREL, * 1923, Šmohor nad Laškim, mesarski pomočnik

MAGER GABRIJELA-Dežman, * 1923, Podkraj, Prevalje, kmečka hči

MAHEN IVAN, * 1920, Škofja vas, Celje

MAHNE ALOJZ, * 1917, Lipsenj, Cerknica; + po vojni

MAJCEN FELIKS, * 1915, Sele, Dobova, zidar

MAJCEN FRANC, * 1921, Ptuj; Maribor, študent

MAJCEN IVAN

MAJCEN MIHA, (pogrešan 14.2. 1945)

MAJCEN SREČKO, (1. bataljon)

MAKŠE FRANC, * 1928, Staro Brezje, Kočevje, kmečki sin

MALE FRANC, * 1910, Šikole, Pragersko; Maribor, elektrikar; t 1991

MALOVRH VIKTOR, * 1914, Hrastnik, jurist

MARČIČ ANTON, * Kopivnik, Fram; t 1983

IVlARČIČ JOŽEFA, * Planica, Fram

MARIČNIK AVGUST, * 1913, Sv. Primož na Pohorju, Vuzenica, železničar

MARGUČ FERDO, * 1911, Arja vas, Petrovče

MARIN IVAN, * 1911, Bezena, Ruše, mizar

MARINC MARJAN-Mac,, Ljubljana

MARINČ MAKS, * 1907, Bučerca, Krško, voznik; t po vojni

MARINKO MATEVŽ, * 1926, Dobrova, Ljubljana; Mlače, Loče, dijak

MARINŠEK JOŽE, * 1913, Slovenske Konjice

MARKO FRANC, * 1922, Crni Vrh Sv. Jurij ob Taboru, kmečki sin

MARKOVČIČ JANEZ, * Bločice, Cerknica

MARKUN JANEZ, * 1911, Srednja Bela, Preddvor, mizar

MARMOLIJA IVAN, * 1919, Selo pri Serničah

MARN STANKO, * 1929, Brezovo, Sevnica

MAROLT VINKO, * Bloška Polica, Cerknica

MAROŠEK RUDOLF, (obveščevalni vod, 1944)

MAROVT MARTIN, * 1926, Ljubno ob Savinji

MARTIČ ALFONZ, * 1910, Prevrat, Loče, delavec

MARTINOV ALEKSIJ, * 1924, Kremenščak, delavec

MARUŠIČ CIRIL-Vinko, * 1922, Miren pri Novi Gorici, karoserist

MARUŠIČ EDVARD-Blaž, * 1912, Opatje selo, Nova Gorica; Celje, šofer

MARZEL JOŽE, * 1928, Slovenj Gradec

MARZEL PAVLE, * 1927, Legen, Slovenj Gradec, kmečki sin; f 1987

MASTNAK ALOJZ, * 1927, Št. Rupert, Laško, kmečki sin

MASTNAK BOGOMIR, * 1919, Slivnica pri Celju; Teharje, kmečki sin; f po vojni

MASTNAK FRANC, * 1927, Bukovje pri Celju, delavec

MASTNAK IVAN, * 1917, Šentjur, obrtnik; t 1984

MASTNAK VINKO, * 1925, Ponikva, Šentjur

MATAVULJ LAZAR, * 1901, Grbavac, Bos. Gradiška, kmet

MATEVŽIČ MIRO, * 1923, Stari trg, Lož

MATIČIČ ANTON, * 1922, Slovenska Bistrica, avtomehanik; t 1994

MATVOZ MATEVŽ, * 1908, Gmajna, Slovenj Gradec; t 1985

MAUČILIN IVAN, * 1920, Serho, SZ, inženir

MAURI JAKOB, * Laško

MAVKO JOŽE, * 1909, Zg. Jarše, Domžale

MAZEJ IVAN, * 1927, Ljubija, Mozirje, kmečki delavec

MAZEJ MARICA, * 1924, Topolšica, Šoštanj, uradnica

MAZIL FRANC, * 1922, Ločica, Vransko, poljedelec

MEDVEŠČEK FRANC,
*** 1906, Zabukovje, Sevnica; Kočevje; t 1974**
MEDVEŠEK FRANC, * 1904, Leskovec, Podsreda, kmečki delavec
MEDVEŠEK JUSTINA, * Dolnji Leskovec, Brestanica
MEDVEŠEK KAREL, * 1912, Trbovlje, krojač; t 1980
MEDVEŠEK KAREL, * Libno, Krško; t po vojni
MEDVEŠEK PEPCA-CETINSKI, * 1922, Trbovlje, uradnica
MEDVEŠEK SILVO, * 1908, Trbovlje, trgovski pomoćnik; t 1979
MEDVEŠEK VIKTOR, * Jurklošter; Trbovlje, ključavničar
MEGLIC FRANC, * 1903, Kovor, Tržič, čevljar
MEGLIC ROMAN, * 1927, Ranče, Fram, kmečki sin
MEGLIC ŠTEFAN, * 1924, Ranče, Fram, kmečki sin; t 1984
MEGUŠAR MILAN-Borut, (v brigadi 1943)
MEH IVAN, * Žerjav; t
MEH JUSTIN, * 1918, Završe nad Mislinjo, kmetijski tehnik
MEHLE IVAN, * 1910, Krenjevec nad Laškim, delavec
MEJAL JOŽE, * 1929, Fram, mesar
MEKŠE ALBIN, * 1917, Zidani Most, železničar, kurjač
MEKUC IVAN, * 1924, Ravne, Tržič
MENDAŠ PETER-Iztok,
*** 1919, Ljubljana, študent**
MESARIC ALOJZ, * 192^
Poljčane, učitelj
MESIČEK ANTON, * 1927,
Dolnji Leskovec, Brestanica
MESICEK ANTON, * 1905, Selce, Blanca; po vojni
MEŠKO JAKOB-Nikolaj, * 1908, Lipnica; Leskovec, Slov. Bistrica, učitelj; t po vojni
METARN1K FRANC, * 1907, Brdinje, Ravne na Koroškem, delavec; t 1984
METLIČAR JURIJ, * 1919, Vinski Vrh, Šmarje pri Jelšah, strugar
METLICAR ZOFIJA, * 1917, Vinski Vrh, Šmarje pri Jelšah, kuharica
METLIKA ANTON, * 1916, Klane, Hrpelje, Sežana, kmet
MEZE EMIL, * 1921, Ljubljana
MEŽNAR IVAN, * 1918; Radeče, železničar
MEŽNAR JAKOB, * Stari trg, Slovenj Gradec, lesni manipulant; t 1974
MIHALJČIĆ OSTOJA, * 1915, S. Jurkovica, Bos. Gradiška, kmet
MIHALJČIĆ MILOVAN, * 1926, Jurkovica, Bos. Gradiška, kmečki sin
MIHELCIĆ ANTON, * 1920, Babna Polica, Cerknica
MIHELČIĆ FRANC, * 1905, Markovec, Cerknica, delavec
MIHELČIČ JOŽE, * 1911, Grahovo, Cerknica, kmetovalec
MIHELIČ FRANCE, Ljubljana, akademski slikar
MIHELIC VLADO, * 1926, Zamostec, Ribnica; t 1990

MIKLAVC IVANKA, (bolničarka)
MIKLAVC MARIJA, * 1922, Vuhred, kuharica
MIKLAVC VIKTOR, * 1922, Ribnica na Pohorju, kamnosek
MIKLAVŽINA JOŽE, (1. bataljon); t
MILANEZ, (godbenik v brigadi); Trnovlje, Celje; učitelj pri Novi Gorici
MILIĆ ILIJA, * 1922, Beograd, mlinar
MILJANOVIC RAJKO, * Ribnik, Prnjavor, Bosna
MILOŠIČ MARIJA-Dragica, * 1924, Eysden, Belgija; Ljubljana, uslužbenka
MINATI-Fero, (1943 intendant 3. bataljona)
MIROSNIČENKO IVAN, * v SZ; (pogrešan 3. 3. 1945)
MI RT ALOJZ, * 1923, Rožno, Blanca, železničar, ključavničar
MI RT FRANC, * Veliki Kamen, Krško; t po vojni
MI RT PAVEL, * 1926, Žabjek, Sevnica
MLAKAR ALOJZ, * 1918, Št. Janž, Senovo, rudar
MLAKAR FRANC, * 1906, Lož, gostilničar; t 1986
MLAKAR IVAN, * 1927, Smolnik, Ruše; t 1981
MLAKAR JAKOB, * Kozarišče, Cerknica
MLAKAR JOŽE, * 1925, Iga vas, Cerknica, kmečki sin
MLAKAR KAREL, * 1927, Slovenska vas, Kočevje
MLAKAR LEOPOLD, * 1920, Šibenik, Šentjur
MLAKAR TONE, * 1926, Babna Polica, Cerknica, kmečki sin
MLINAR ALOJZ, * 1910, Dolenja vas, delavec
MLINARIČ MARTIN, * 1907, Zabukovje, Sevnica, kmet
MLINŠEK JOŽE, Vitanje; t po vojni
MOČIVNIK FRANC, * 1907, Sevnica, železničar
MOČIVNIK JOŽE, * 1911, Okroglica, Zidani Most, kmet
MODIC dr. HELI, (1945 začasno v kulturno propagandnem odseku)
MODIC FRANC, * 1923, Sv. Gregor, Ribnica, kmečki sin
MODREJ ALEŠ-Matija, * 1904, Pristava, Črna na Koroškem, rudar; t po vojni
MODREJ IVAN-Smrečnik, * 1908, Javorje, Črna na Koroškem, kmet; t po vojni
MOHAR VINKO, * 1911, Šegova vas, Ribnica
MOHOR VINKO, * 1929, Celje, delavec
MOLAN ANTON, * 1928, Zdole, Krško
MOLAN MAKS, * 1926, Zdole, Krško, kmečki delavec
MONETO JANJET, * 1920, Kirohobat, SZ
MORI LENARD, * 1906, Lehen na Pohorju, delavec
MOŠKOV JAKOV-Jaša, (poročnik RA) * 1917, Tatarsk, SZ, strojni tehnik,

MOZGAN FRANC-Ljubo, * 1918, Ravne na Koroškem

MOZGAN OŽBALT, * 1913, Tolsti Vrh, Ravne na Koroškem, kmet

MOŽE KAREL, * 1905, Rog, Stopiče, Novo mesto, delavec

MOŽIČ JAKOB, * 1908, Razborje, Zidani Most, kmet

MRAK STANKO, * 1916, Lesce; Trbovlje, rudar

MRAMOR JOŽE, * 1923, Ljubljana; Zeče pri Bučah, Šmarje pri Jelšah, delavec

MRAVLJAK RUDI, * Velenje

MRAZ ALOJZ, * 1926, Okrogllice, Zidani Most, delavec

MRHAR DRAGO, * na območju Ribnice, gostilničar

MRMOLJA, (intendant 4. bat.)

MULEC FRANC, * Podgora, Cerknica

MUSER EMA, * 1914, Novo mesto, profesorica; t 1988

MÜLLER JOŽEF, * 1929, Stockerau, Dunaj, natakar

NADBIRNA NADA, * 1925, Poltava, Ukrajina, delavka

NAGERNIK FRANC, * 1920, Javorje, Črna na Koroškem, delavec; t 1990

NAGODE IVAN, * 1903, Udmat, Laško, gostilničar; + 1987

NAMESTNIK BRUNO, (poročnik-obveščevalec)

NAMESTNIK LUDVIK, * 1915, Janžev Vrh, Selnica ob Dravi, soboslikar; t po vojni

NARED ANDREJ, * 1914, Mahneti, Cerknica

NAVERNIK, (ranjen pri Kalobju marca 1945)

NINIĆ LAZO, * 1906, Grbavci, Bos. Gradiška, kmet

NOBILE, (Italijan, mitraljezec, pohodnik)

NOSAN ANTON, * 1920, Prigorka, Ribnica

NOSE ANGELA (Ljubljana)

NOVAČAN FRANC, * 1924, Trnovlje, Celje

NOVAK IVAN, * 1922, Maribor, ključavničar

NOVAK JOŽE, * 1922, Zg. Polskava, delavec

NOVAK JURU, * 1915, Koroška Bela

NOVAK RUDOLF, * 1902, Svetina, Štore

NOVAK VINKO, * 1917, Prevorje, Pilštanj, Buče, Šmarje pri Jelšah

NOVAK ZORA, Knežak, Ilirska Bistrica

NUNČIČ LUDVIK, * 1913, Koretno, Šmarje pri Jelšah, delavec; t 1982

OBERLAJT ANTON, * 1920, Morje, Fram, vojaški godbenik; t 1989

OBLAK FRANC, * 1922, (4. bataljon)

OBRAM RUDOLF, (1. bataljon)

OBREZ ANTON, * 1905, Žegar, Šentjur, kmet

OBREZ FRANC, * 1927, Babna Brda, Šmarje pri Jelšah, delavec; t 1993

OBREZA JOŽE, * 1909, Bezuljak, Cerknica; t 1984

OBREZA LADO, * 1925, Šoštanj, delavec

OBREZA VIKTOR, * 1920, Ravne na Koroškem, delavec; + 1980

OCVIRK FRANC, * 1927, Vransko

OČKO ALOJZ, * 1924, Hum na Sotli, Šmarje pri Jelšah, poljski delavec

OGRIZEK ALOJZ, * 1915, Slovenska Bistrica, kotlar

OKNAZEVIĆ RADOMIR, * 1914, Beograd, elektrikar

OKORN ANTON, * 1921, Metlika

OKROŽNIK IVAN, * 1913, Sv. Jošt, Dobrna, kmet

OMERZA JANEZ, * 1923, Dolenja vas, Ribnica

OMERZO ANTON, Amerško, Senovo, rudar

OMERZO EMIL, (1. bataljon)

OMERZU FRANC, * 1924, Sp. Brezovo, Senovo, delavec

ONIČ VIKTOR, * 1920, Laporje, natakar

OPLOTNIK RUDOLF, * 1913; Zreče

OPREŠNIK ALBIN, * 1921, Mrzlo Polje, Laško

OPREŠNIK DOMINIK, * Dobje pri Planini, Šentjur

OPREŠNIK STANE, (propagandist brigade, 1944)

ORAŽEM TONE, * 1924, Dolenja vas, Ribnica, zidar

OREHOVEC VIKTOR, * 1910, Braslovče

OREŠNIK FRANC, * 1924, Ljubno ob Savinji, tesar

ORLIĆ JANEZ, * 1914, Zagorje, Grabštajn, Celovec, delavec

OROZELJ LEOPOLD, * Laze, Velenje; t 1980

OROŽEN ANTON,, * Šentjur

OSOJNIK ANTON, * 1927, Pristava, Crna na Koroškem, gozdni delavec

OSOJNIK FRANC-Stane, * 1919, Javorje, Crna na Koroškem, gozdni delavec; t 1982

OSOJNIK JOŽE, * 1925, Bistra, Crna na Koroškem, gozdni delavec

OSTERMAN JAKOB, * 1926, Banjaloka, Kočevje

OSTERMAN JOŽE, * 1924, Ljubljana

OSTERMAN MATIJA, * 1915, Jelenov Vrh, Fara, delavec

OSTRMAN STANE, * 1922, Planina, Rakek, šofer; t 1987

OSTROUH MARIJA, * 1925, Leskovec, Celje, dijakinja

OSTROŽNIK FRANC, * 1922, Zidani Most, student

OSVALDlC FRANC, * 1927, Stoperce, Ptuj, kmečki sin; t 1990

OTOREPEC JOŽE, * 1912, Sv. Peter, Medvedje selo, kmet

OVROLENKO NINA, * 1921, Kirovgrad, SZ, delavka

OŽANIČ MATIJA, * v zgornji Kolpski dolini, (pohodnik)

OŽBOLT ANTON, * 1923, Babno Polje, Stari trg pri Ložu, kmečki sin; t po vojni

PAJK FRANC, * 1920, Brezno, Laško, rudar

PAJK MIHAEL, * 1919, Prevorje, Pilštanj, lončar

PAJK STANE, * 1927, Mrzla Planina, Sevnica, dijak

PAJKLER FRANC, * Anže, Brestanica
PALC BINE, (iz 3. č. 1. bat.)
PANE JOŽA, * 1926, Žabjak, Ptuj
PANGERL AVGUST, (ranjenec 17. 1. 1945)
PANTNER FRIDRIH, * 1926, Žusem, Šmarje pri Jelšah, kmečki sin
PAPEŽ JANKO, * 1911, Karlovac; Zgornja Brežnica, Poljčane, delavec; t 1982
PAPEŽ SIMON, * 1915, Maribor, črkoslikar; t 1990
PASEK IVAN, * 1923, Ogulin, mesar
PAVLIČ IVAN, * 1927, Gerovo; Zg. Kungota, Maribor, pastir; t 1983
PAVLIN JOŽE, * v Komendi; Podčetrtek, gozdar; t 1990
PAUHAVEC IVAN, * 1921, Holarino, SZ
PEČAN JANEZ-Gašper, * 1925, Brezje, Horjul, delavec
PECAR RI NO, * 1923, Zaostrog; Maribor, nameščenec; t 1953
PEČEK IVAN (pomoč. p. komisarja 1. č. 1. bat.)
PEČNIK ANTON, * 1922, Dolenja vas, Zdole, Krško
PEČNIK JOŽE, * 1906, Dolenja vas, Krško, kmet
PEČNIK JOŽE, * Gornje Ponikve, Žalec, narednik; t
PEČOVNIK KRISTL, * 1927, Slovenj Gradec
PEČOVNIK ROMAN, * 1921, Vuhred
PEJOVNIK TONJA-Babnik, « 1923, Salavensko, SZ; Gaberke, Velenje, delavka
PEK IVAN, * 1927, Morje, Fram, delavec
PEK VILI, * 1921, Zg. Bistrica, Slovenska Bistrica
PEKLAJ SLAVKA-BURGIJAŠEV (Stanišić, Vojvodina)
PEKOŠEK JAKOB, * 1918, Št. Vid, Grobelno, železničar
PEN1Č FRANC-Dušan, * 1912, Vinski Vrh, Šmarje pri Jelšah, delavec
PEPELNAK AVGUST, * 1912, Šentjur, skladiščnik
PEPELNIK AVGUST, * 1912, Šentjur, pek
PERBIL JOŽE, « 1916, Škale, Velenje, ključavničar; t 1978
PERC ALOJZ, * 1928, Sv. Vid, Grobelno, kmečki sin
PERNUS LEOPOLD, (1945 polit. komisar bat. težkega orožja)
PERUŠEK IVAN, * Bečaje, Cerknica
PESAN MIHAEL, * 1913, Ostrožno, Celje, železničar
PESJAK JOŽE, * 1911, Dobrna, delavec
PESKO LEOPOLD, * 1926, Bodrišna vas, Grobelno, železničar
PESKO STANE, * 1928, Grobelno
PEŠEC JOŽE, (septembra 1944 v 3. bat.)
PEŠEC RUDOLF, (mitraljezec septembra 1944)
PETAN ALOJZ-Slavko, * 1926, Dečno selo, Brežice, delavec; t 1984

pETAN JANEZ, * 1924, Ruše 1981
PETAN MARTIN, * 1925, Cerknica
PETAN MIHA-Brico, * 1922, Dečno selo, Brežice, brivec
PETAN PAVEL, * 1925, Trbovlje, elektrikar
PETANČIČ VLADO, * 1925, Kranj; Maribor, dijak
PETEK STANKO, * 1927, Maribor, delavec
PETER1N dr. STANKO, * 1913, Gradiška, Italija; Maribor; Ljubljana, pravnik
PETJE JANEZ-Jovan, * 1916, Zavrstnik, Litija, delavec; t 1989
PETKOVŠEK IVAN, * Reka, Hrvaška; (pomoč. intend, brigade)
PETRIČ JANEZ, * 1913, Begunje, Cerknica; t 1985
PETRNELJ VALENTIN, * 1906; Čabrače, Škofja Loka; t 1978
PEZANOVSKI ANTON, * 1911, Pleterje, Krško
PEZDEVŠEK MATEVŽ, * 1909, Mestinje, Šmarje pri Jelšah, kmet
PFEIFER IVAN, * 1922, Št. Lenart, Laško, železničar
PIKL ANTON, * 1913, Jeronim, Vransko
PIKL MATI JA, (pohvaljen 24. 10. 1944)
PILIH FERDO, * Debro, Laško; t po vojni
PILNAUER MIRKO, (1945 pomoćnik intendanta brigade)
PINTAR MARTIN, * 1913, Slatine, Šentjur, kmet
PIPENIČ ALBIN, * 1911, Lazi-še, Laško, kmet
PIRC FRANC, * 1913, Leskovec, Pragersko, železničar
PIRC JANEZ, * Lož; (mitraljezec, pohodnik)
PI RC STA NIS LAV-Zvone, * 1926, Sp. Stranje, Kamnik
PIREČNIK JOŽE, * 1927, Podgorje, Velenje
PIRŠ ALOJZ, * v Ličnici pri Ločah; t okoli 1980
PIŠEK JANEZ, * 1913, Šerovo, Šmarje pri Jelšah
PIŠEK JOŽE, * 1928, Sv. Lovrenc, Štore
PIŠEK MARTIN, * 1911, Apače, Ptuj; Maribor, kovač
PIŠKUR MATIJA, * okoli 1909, Banjaloka, Kočevje, kmet
PIVEC ALOJZ, * 1925, Dobrovce, Miklavž, Maribor, delavec
PIŽORN CIRIL, * 1928, Parižlje, Braslovče
PLAHUTA ANTON, * 1925, Završe, Planina, Šentjur, kovač
PLAHUTA FRANC, (pohvaljen 24. 10. 44)
PLAHUTA IVAN, * 1921, Hrastnik
PLAHUTA IVAN, * 1907, Breze, Laško, kmet
PLANINC ANTON, * 1904, Poklik, Podsreda, kmet
PLANINC FRANJO, * 1921, Libna, Krško, pek
PLANINC JOŽE, * 1906, Podolje, Podsreda, poljedelec
PLANINC JURU, * 1914, Špitalič, Slovenske Konjice; Maribor, ključavničar

PLANINŠEC IVAN, * 1910, Mislinja, žagar

PLASKAN JANEZ, * 1905, Braslovče

PLEŠIVČNIK DRAGO, * 1929, Slovenj Gradec, dijak

PLETERSKI ADOLF, * 1909, Brestanica; t po vojni

PLEVEL FRANCI-Joki,, * Ljubljana

PLEVNIK JANKO, * 1919, Šmarje pri Jelšah; Sromlje, Brežice, krojač

PLIBERŠEK IVAN, * 1916, Radizel, Maribor; t po vojni

PLIBERŠEK JANEZ (JANKO), * 1926, Slovenska Bistrica

PLIBERŠEK STANKO, * 1925, Vinarje, Slovenska Bistrica; t 1994

PLOS IVAN, * 1925, Podgora, Cerknica, kmečki sin; t 1983

POČIVAVŠEK FRANC, * 1911, Slake, Podčetrtek, kmet

POČKAR JOŽE, * 1916, Ljubljana, dipi. Filozof in kemik

POCRVINA VINKO, * 1923, Ljubljana, podčastnik

PODBREŽNIK CIRIL, * 1925, Solčava, delavec

PODBREŽNIK FRANC, * 1903, Solčava 1977

PODBREŽNIK JANEZ, * 1921, Rečica ob Savinji; t po vojni

PODGORNIK ALOJZ, Črniče, Ajdovščina

PODGORŠEK ANTON, * 1906, Kamna Gora, Slovenske Konjice, kmet; t po vojni

PODGORŠEK IVAN, (iz 3. č. 1. bat.)

PODGORŠEK MIHAEL, * 1906, Šentvid pri Grobelnem, železničar; t 1985

PODGRAJŠEK ANTON, * 1919, Zreče

PODGRAJŠEK EGIDIJ, * 1907, Loška Gora, ZreCe

PODHRAČKI MIRKO, * 1926, Zagorje, Pilštanj, poljedelec

PODJAVORŠEK ANDREJ, * 1921, Škofja vas, delavec

PODKRAJŠEK ALOJZ, * 1914, Špitalič, Slovenske Konjice

PODKRIŽNIK BOGOMIR, * Hoče; t 1982

PODLINŠEK JOŽE, * 1922, Bočna; Trnovlje, Celje, delavec

PODLINŠEK JOŽE, * 1925, Gornji Grad, Mozirje

PODOBA VIKTOR, * 1911, Banjovka, Belorusija, SZ

PODREKA MARJAN, * 1925, Ljubljana, mizarski vajenec

POGAČAR MAKS, * 1926, Ljubljana; Krško, knjigovez

POGAČNIK MARJAN, * 1918, Šentvid pri Grobelnem, železniški uradnik

POGOREVC ANTON, * 1927, Tolsti Vrh, Mislinja, kmečki delavec

POHAR IVAN, * 1907, Zidani Most, ključavničar

POKLAR ANTON, Zabiče, Ilirska Bistrica

POKLINEK ANTON, z območja Pohorja; t po vojni

POKRIVAČ MATEVŽ-Mato, * 1925, Morje, Fram, kmečki sin

POKRIŽNIK KRISTL, * 1927, Plešivec, Velenje

POKRŽNIK KRISTJAN, * 1927, Muta, kmet in rudar
POLANŠEK STANKO, * 1913, Tržič, mehanik
POLCHEIM HENRICK, * 1912, Duisburg, stavbenik
POLJANŠEK JANEZ, * 1903, Kamnik
POLJŠAK V1LJEM, * 1918, Trst; Preserje
POLŠAK ANTON, * 1910, Dobje, Pilštanj, kmet
POLUŠČUK VAS1L1J, * SZ
POLUTNIK POLDE, * 1908, Vinski Vrh, Šmarje pri Jelšah, kmet; t 1984
POPELAR REZKA, * 1924, Sevnica
POPOV ALEKSANDAR, * 1929, Fombor, mehanik
POPOVIĆ ZLATA, * 1920, Budimlja, Berane, Črna gora, uslužbenka
POSAVEC ANTON, * 1926, Rogaška Slatina
POTOČNIK ANTON, * 1909, Suša, Selca, Škofja Loka, kmet
POTOČNIK CIRIL-Niko, Vevče, Ljubljana-Polje
POTOČNIK SREČKO-Sinko, * 1928, Prebukovje, Šmartno na Pohorju, kmečki sin
POTOČNIK TONE, * 1910, Zaloše, Radovljica; t 1990
POTOVŠEK FRANC, * 1909, Kozjak, Mislinja
POTRČ STANE-Iztok, * 1924, Maribor, dijak
POVALEJ FRANC, * 1913, Vinski Vrh, Šmarje pri Jelšah; Maribor, tesar; t 1987
POVALEJ IVAN, Pri mož 15, Šentjur; t po vojni
POVŠE ANTON, * 1917, Medvedek, Begunje, Cerknica, cestar
POŽAR BORIS, * 1922, Maribor, študent
POŽAR FRANC-Aljoša, * 1924, Pivka, Postojna, delavec
POŽAR SAVO, (1943 namest. komand. 4. bat.)
POŽAR ŠTEFAN, * 1927, Predjama, Postojna, delavec
POŽUN FRANC, * Dobrava, Senovo; t po vojni
POŽUN JOŽEF, * 1905, Čanje, Senovo, rudar
PRAPROTNIK IVAN, * 1911, Vuzenica, železničar
PRAPROTNIK JOŽE, * 1926, Gorenji Log, Litija; dijak; t 1985
PRAPROTNIK MIHA, * 1917, Črna na Koroškem, rudar in kovač
PRAZNIC KONRAD, * Brezno, šofer
PREKORŠEK BRANKO, * 1926, Prekorje, Škofja vas
PRELESNIK PETER, * 1927, Sp. Stranje, Kamnik, vrtnar
PRESEČNIK JOŽE, * 1926, Brezje, Mozirje
PRESKAR IVAN, Podsreda; t po vojni
PRESTOR MARJAN, * 1924, Velika Loka, Trebnje, železniški prometnik; t 1994
PRESTOVJA KOKONDROT, * 1914, Poltava, SZ
PREVOLNIK ŠTEFAN, * 1913, Žabljek, Slovenska Bistrica, cestar

PREZL dr., (maja 1945 zdravnik v brigadi)

PRI BOŽIČ r[T'..'[VT]C, *** 1914, Stara vas, Krško, ključavničar**

PRISLAN JANKO, * 1904, Braslovče, učitelj; t 1984

PRISTOVNIK IVAN, * 1914, Stare Slemene, Loče

PRISTOVŠEK STANKO, * 1927, Dobriša vas, Žalec

PRITEKEL MATIJA, * 1927, Zavodno, Teharje, delavec

PRITEKEL STANISLAV, * 1927, Zavodno, Teharje, delavec

PRODIJAKOVIĆ PAVEL, * 1912, Konik, SZ

PROŠEK LEOPOLD-Bajdukov, * 1920, Hrušica, Jesenice, vodovodni inštalater; + po vojni

PUČNIK IVAN, * 1927, Črešnjevec, Slovenska Bistrica, kmečki sin

PUKMAJSTER MARTIN, * 1929, Celje, dijak; t 1985

PUS JOŽE (iz 3. č. 1. bat.)

PUST IVAN, * 1913, Zagorje ob Savi, uslužbenec

PUSTIŠEK IVAN, * 1920, Zagorje, Pilštanj, delavec

PUŠNIK FRANC, * 1922, Velike Grahovče, Laško, kmet

RABUZA IVAN, * Škarnice, Šentjur; t po vojni

RADEJ ALOJZ, * 1915, Krajna, Blanca, poljedelec

RADEJ HERMAN, * 1926, Blanca, Sevnica

RADI IVAN, * 1908, Žurkov Dol, Sevnica, železničar

RADIČ REZKA-Justina, * 1928, Presladol, Blanca, delavka

RADOVIČ ANTON, * 1911, Maribor; + 1979

RADY JAKOB, * 1914, Kladje, Sevnica, poljedelec

RAJŠP ŠTEFAN, * 1922, Rače, pečar; t 1984

RAK STANE, * 1924, Celje, delavec

RAK STANKO (bolničar), * 1916, Lesce,

RAKIĆ BRANKO, * 1913, Podravska Slatina; Celje, brivec; + po vojni

RAKUŠA ANTON, * 1912, Cvetkovci, Ormož

RAMOVŽ FILIP, * 1913, Zaprevalj, Škofja Loka, cestar

RAMŠAK FRANC, * 1912, Mislinja, železničar

RAMŠAK IVAN, * 1917, Trbovlje, kurjač

RAMŠAK MARTIN, * Tolsti Vrh, Slovenske Konjice; t po vojni

RAMŠAK MIHAEL, * 1905, Zagorje ob Savi

RAMŠAK SILVA, * 1928, Dovže, Slovenj Gradec, kmečka delavka

RANČAN ALOJZ, * 1909, Špitalič, Dramlje, kmet

RANKEL JOŽE-Mojca, Kočevje, študent; t 1977

RAPUC JOŽE, * 1924, Mislinja, gozdni delavec

RATAJ FRANC, * 1913, Ruše, mojster v tovarni Ruše; t 1977

RATAJC ANTON, * 1912, Stopče, Šentjur, mizar; t 1992

RAVNAHRIB IVAN-Janez, * Stružno, Kranj

RAVNJAK BERNARD, * 1916, Slovenske Konjice, trgovski pomoćnik

RAZDEVŠEK FRANC, * 1927, Zg. Ponikva, Žalec, kmečki sin

RAZPITN1K VIKTOR, * 1907, Trbovlje, mlinar

RAZPONDEK ROMAN, * 1909, Šalej, Poljska, rudar

REBEC FRANC, * Palčje, Pivka

REBERNIK STANKO, * 1925, Sevnica, trgovski pomoćnik

REBERŠEK ANTON, * Rudnica, Podčetrtek, rudar; t 1989

RECKO ŠTEFAN, * 1923, Vinski Vrh, Šmarje pri Jelšah, kmet

REGA IVAN, * 1924, Rogatec, dijak

REMEC EGON-Borut, * 1913, Trst; Maribor, pravnik

REMIH MARTIN, * 1926, Medvode, dijak

RENKO JOŽE, Prem 6, Ilirska Bistrica

RENKO PEPCA, * 1924, Pijavško, Krško, delavka

REPNIK HILDA-Vera, Žnidar, * 1924, Fram; Maribor, dijakinja; t 1991

RESNIK DEMJON, * 1912, Teploh, SZ

RETAR FRANC, * 1905, Knežja vas, Trebnje

REVA NADA, * 1927, Poltava, SZ, delavka

REZAMOVSKI ANTON, * 1911, Kozjè, mesar

REZEC DRAGO, * 1925, Žalec, delavec

RIBlC LOJZE, * 1915, Novo mesto

RIGA IVAN, Kranj

RIGA ŠTEFAN, * 1927, Donačka Gora

RIHTER MIHA, * 1921, Domžale

RITENŠEK ROZALIJA, * 1925, Celje

RITONJA MILAN, * 1922, Maribor; Poljčane

RITONJA PEPCA, * 1924, Vojnik, kuharica

ROBAR MAKS, * 1917, Šestarce, železničar

ROBlC ANTON, * 1907, Limbuš; t 1979

ROBlC IVAN, * 1922, Loka, Žusem, Žalec; t 1987

ROBlC JOŽE, * 1915, Ruše, klepar

ROBLEK IVAN, * 1926, Crna na Koroškem, kmet

ROBNIK ANTON, * 1925, Ljubno ob Savinji, splavar

ROBNIK PETER-Marko, * 1922, Železna Kapla, kovač

ROBNIK VINKO, * 1905, Lobnica, Ruše, drvar; t 1985

ROJNIK MARJAN, * 1927, Griže, Žalec, ključavničar

ROLIH FRANC, Zabiče 41, Ilirska Bistrica

ROLIH IVAN, Zabiče 44, Ilirska Bistrica

ROM IH ANTON, * 1926, Kozje

ROŠER BERNARD, * Vitanje, Slovenske Konjice; t po vojni

ROŠER JOŽE, * 1912, Sp. Dolič, Vitanje; t po vojni
ROŠKAR IVAN, * 1913, Sv. Anton v Slovenskih Goricah; Lovrenc na Pohorju, trgovec; t 1986
ROŠKAR STANKO, * 1900, Loka pri Žusmu, železničar
ROVŠNIK STANKO, * 1909, Preserje, Braslovče
ROŽIC ANTON, * 1904, Števerjan 97, Gorica, Italija, kmet
RUDOLF MATU A, * 1911, Kočevje, rudar
RUKAVINA MILAN, * 1925, Bihač, mesar
RUŠNOV JOŽE, * 1927, Žurkov Dol, Sevnica, kmet
RUTAR ALOJZ, Zabiče 54, Ilirska Bistrica
RUTAR IVAN, Zabiče 8, Ilirska Bistrica
SAJKO MARTIN, * v okolici Poljčan
SAJTL AVGUST, * 1928, Rečica, Laško, kmečki sin
SAKSIDA ZORA, * okoli 1924 na Primorskem
SALOBIR ALOJZ, (1944 v 1. bataljonu)
SAMASTUR MATEVŽ, * 1910, Makole
SAMEC FRANC, * 1921, Žabljek, Slovenska Bistrica, vrtnar
SAMEC IVAN, (ekonom 4. bataljona)
SAMS A PETER, * 1921, Zamostec, Sodražica; Ljubljana, lesostrugar; t 1994
SALI ALEKSANDER, * 1909, Gosadanagojski, SZ
SAREIDOCKI VLADIMIR, * 1925, SZ
SAVINŠEK JOŽE, * 1922, Tirosek, Gornji Grad, mehanik
SAVNIK JOŽE, * 1908, Stari Grad, železničar
SAVŠEK ALOJZ, * 1927, Breze nad Laškim, krojaški vajenec
SEDMAK STANISLAV, Zabiče 56, Ilirska Bistrica
SEIBOLT HERMAN, * 1921, Vineuden, Nemec, praktikant
SEITL JOŽEF, * 1917, Komisija na Pohorju, drvar; f po vojni
SELIČ FRANC, * 1926, Breze nad Laškim, kmečki sin
SELIČ IVAN, * 1916, Trobni Dol, Laško, železničar
SELIČ MARKO, * 1926, Blanca, Sevnica, železničar
SELIŠNIK MAKS, * Žerjav; t
SELJAK PAVEL, * 1922, Kladje, Sevnica, kmečki sin
SELKO GVIDON, * 1916, Bergheim, Nemčija; Trebelno, Trebnje, pecar
SEME MIHAEL, * 1916, Laško
SEMERNIK FRANC, * 1909, Pristava, Crna na Koroškem, rudar; t 1983
SEMPRIMOŽNIK ANTON, * 1916, Nazarje, Mozirje
SEMPRIMOŽNIK JAKOB, * 1911, Jeronim, Vransko, kmet
SENICA ALBIN, * 1915, Jurklošter, mizar; t po vojni
SENICA VINKO, * 1926, Marijina vas, Laško, gozdni delavec
SENIČAR FRANC, * 1927, Mali Kamen, Senovo, rudar

SENIČAR JOŽE, * 1927, Lokovina, Dobrna
SENJOR MLADEN, * 1924, Maribor, dijak; t 1983
SEP JOŽE, * 1923, pri Treh kraljih na Pohorju,- gozdni delavec
SESAN MIHAEL, * 1913, Ostrožno, progovni delavec
SETINŠEK JOŽE, * 1927, Gornji Leskovec, Krško
SEVČNIKAR FRANJO, * 1919, Velenje
SIBILA IVAN, (1944 v obvešč. vodu), tehnik
SIMČIČ MARJAN-Marko, (v brigadi 1943)
SIMONČIČ KAREL, * 1913, Ljubljana, železniški uradnik
SIMONČIČ VIKTOR, * 1914, Videm ob Savi, elektrotehnik
SIMŠIČ FRANC, * 1919, Žerovnica, Cerknica
SINNER ALFRED (Nemec), * 1912, Wormz, šofer
SITAR MILAN, * 1927, Maribor, dijak; t 1991
SKALE IVAN, * 1918, Poljčane, ključavničar
SKERBINŠEK ŠTEFAN, * 1896, Konjiška vas, kmet; t po vojni
SKOBERNE FRANC, * 1925, Loka pri Žusmu, delavec
SKOBERNE JOŽEF, * 1927, Loka pri Žusmu, delavec
SKOBRNE FRANC, * 1912, Raštanj, Senovo, rudar
SKORNŠEK ALBIN, * 1924, Brezje, Mozirje, kmet
SKRBIŠ LEOPOLD, (ekonom l.č. 1. bat.)
SKUDNIK KAREL, * 1926, Ožbalt ob Dravi; Maribor, elektrotehnik
SLAMIČ HERMAN-Urh, * 1906, Podgora, Gorica; Ljubljana, tehnik; t 1988
SLANC ANTON, * 1912, Radovna, Radovljica, delavec
SLATINŠEK JOŽE, * 1913, Radmirje; Ljubno, učitelj
SLAVEC STANKO, * 1926, Maribor, rezkar
SLEMENIK SLAVKO, * 1927, Slovenske Konjice; Žalec, dijak
SLEMENJAK LUDVIK, * 1910, Recenjak, Lovrenc na Pohorju, kamnosek
SLEMENŠEK FRANC, * 1928, Radegunda, Mozirje, krojaški vajenec
SLEMENŠEK IVAN, * 1927, Brezovo, Sevnica, kmet
SLEMNIK LOJZE-Zvone, * 1920, Vrhe, Slovenj Gradec, kmečki sin
SLOVENC FRANC, (polit, komisar čete 1943)
SLUKOCKI STANKO, * 1913, Gradno, Poljska
SMEH ANTON, * Pećica, Podplat, delavec
SMEH FRANC, (iz Vojnika)
SMENŠEK FRANC, * 1913, Farovec, Slovenska Bistrica
SMOGAVEC ANTON, (ranjen 6. 8. 1944 pri Podplatu)
SMOLAR IVAN, * 1915, Pameče, Slovenj Gradec, kmet
SMOLE ALOJZ, * 1927, Strtenica, Šmarje pri Jelšah
SMOLE VLADO, * 1914, Kočevje

SMONKAR JOŽEF, * 1928, Prevalje, mizar

SMRDELJ ALOJZ, Zabiče 46, Ilirska Bistrica

SODEK EMIL, * 1921, Maribor, kovinostrugar

SOJAR FILIP, * 1924, Podplat, Kostrivnica, dijak

SOMRAK VINKO, * 1926, Ve-
li'Up I

SOPOTNIK JOŽE, * 1928, Šešče, Prebold, kmečki sin

SORŠAK FRANC, * 1923, Lovrenc na Dravskem polju, mehanik

SOTOŠEK IVAN, * Mali Kamen, Senovo; t po vojni

SOVH JAKOB, * 1906, Sevnica,
7pl f•7nir3r

SRPAN IVAN, * 1925, Spodnja Bela, Kranj

STANE MARIJA, * 1921, Prevalje, gospodinja; t 1983

STANKO, (poklicni bolničar na Jesenicah)

STANKOVIČ JURE, * 1910, Kresniški Vrh, Kresnice, apneničar

STANONIK JANEZ-Maks, * 1922, Slovenj Gradec; Gornji Dolič, maturant

STARC ALOJZ, * 1925, Dolenja vas, Ribnica, zidarski delavec

STERGULEC IVAN, * 1900, Selščck, Cerknica; t 1978

STIPLOVŠEK FRANC, Vidovica, Šmarje pri Jelšah

STRADAR STANKO, * 1920, Novi Log, Hrastnik

STRAŠEK ŠTEFAN, * 1927, Pešta, Pilštanj, poljedelec

STREHAR IVAN, * 1903, Zg. Prebukovje, Šmartno na Pohorju, kmet; t po vojni

STREHAR JOŽE, * 1916, Zg. Prebukovje, Šmartno na Pohorju, gozdar; t 1985

STREHAR SREĆKO, * 1905, Prebukovje, Šmartno na Pohorju, delavec; t 1986

STRENČAR BERNARD, Jezerec, Šentjur

STRGULEC IVAN, * 1900, Rakek, kmet

STRITAR BOGDANA, Ljubljana, operna pevka; t 1992

STRITAR NADA-Vidmarjeva, * 1917, Bruck na Leithi; Ljubljana, operna pevka; t 1989

STRLE ANTON, * 1915, Kozarišče, Cerknica, delavec; t 1971

STRLE JOŽE, * Iga vas, Cerknica

STRNAD MIRKO, * 1921, Ruše, Maribor, elektrikar; f 1990

STROPNIK IVAN, * 1924, Rogač, Mozirje, strugar; t 1953

STROPNIK IVAN, * 1918, Šoštanj, kmečki sin; t 1990

STROPNIK JOŽE, * 1911 ; Maribor, glasbenik; t 1985

STUPAN AVGUST, * 1927, Vrhole, Slovenska Bistrica, mesarski vajenec

STUPAN FRANC, * 1912, Levič, Slovenska Bistrica, kmečki sin

SVETI NA JOŽE, * 1909, Raduše, Slovenj Gradec

SVETINA JOŽE, * 1921, Hudi Kot, Ribnica na Pohorju, gozdni delavec; t 1990

ŠAJTEGEL MAKS, * 1927, Vinarje, Slovenska Bistrica, kmečki sin
ŠANTEJ ANTON, * 1926, Selo, Žiri
ŠANTEJ AVGUST, * 1926, Poiana, Jurklošter, kmet
ŠANTEJ LUDVIK, * 1912, Razborje
ŠARLAH SLAVICA, * 1929, Zg. Tinsko, Šmarje pri Jelšah, učenka;t 1991
ŠEGA ANTON, * 1923, Smrečno, Šmartno na Pohorju, gozdni delavec
ŠEGA JANEZ, * 1924, Lipsenj, Cerknica, kmet; t 1974
ŠEGA JERNEJ, * 1908, Zgornja Bistrica, Slov. Bistrica
ŠENKINC JOŽE, Vrbovo 65, Ilirska Bistrica
ŠEPETAVC IVAN, * 1912, Bizeljsko; Krško, elektromonter
ŠEPETAVC RUDOLF, * 1926, Globoko, Brežice, poljski delavec
ŠERBEC JOŽE, Brežice
ŠERBEL IVANKA, * Legen, Slovenj Gradec
ŠERBELA FRANC, Ljubno ob Savinji; t 1982
ŠETINC ALOJZ, * 1916, Brežice, železničar; t po vojni
ŠETINC FRANC, * Brežice, miner
ŠETINC JOŽE, * 1914, Brezina, Brežice; t 1987
ŠIBOJEV PETER, * 1913, Soltikov, Kuzk, SZ, živinozdravnik
ŠILER IVAN (ranjen 17. 1. 1945 na Kamni Gori)
ŠIPEK IVAN-VANJA, * 1921, Črna na Koroškem; t 1946
ŠIRAJ SLAVKO-Sine, * 1926, Šegova vas, Loški Potok,
ŠIRCELJ FILIP, * 1906, Ländbuchberg, Avstrija, železničar
ŠKARJA ANICA-Špela, por. Egić, * 1926, Zg. Kašelj, Ljubljana, natakarica
ŠKERBEC SLAVKO, * 1925, Globoko, Brežice, rudar
ŠKERBET ALOJZ, * 1922, Globoko, Brežice, rudar
ŠKERLJ dr. FRANCE, Ljubljana, profesor; t po vojni
ŠKOBERNE DRAGO, Dramlje; t 1973
ŠKOBERNE FRANC, * 1912, Raštanj, Senovo; t po vojni
ŠKOBERNE STANKO, * 1919, Senovo, rudar, t 1991
ŠKODLAR ČRT-Čoro, * 1902, Ljubljana, novinar, slikar
ŠKODNIK MARIJA-Bratina, * 1926, Sv. Miklavž, Slovenj Gradec, delavka
ŠKOF ANTON, * 1923, Dragomlja vas, Metlika, kmet
ŠKOFCA ALOJZ, * 1922, Lokrovec, Celje, ključavničar
ŠKORC FRANC, Kristan Vrh 74, Podplat; t po vojni
ŠKORČ STANE, * Kristan Vrh 4, Šmarje pri Jelšah; t po vojni
ŠKRABE VIKTOR, * 1922, Zagorje ob Savi, rudar
ŠKRABEC FRANC, * 1916, Velike Bloke, Cerknica, čevljar; t 1984
ŠKRJANC ANTON, * 1922, Ljubljana
ŠKRK GRACIJAN, * 1925, Ljubljana, dijak

ŠKRUBELJ ANTONIJA, * 1926, Ter, Ljubno ob Savinji, kmečka hči
ŠLAMBERGER VILI-Brčič, * 1910, Ljubljana, pasar
ŠLUNDER FRANC, * 1924, Pliberk
ŠMID IVAN, * 1913, Hrastnik, rudar
ŠMIGOC IVAN, * 1912, Pernica, Pesnica, delavec
ŠMUC SILVESTER, * 1918, Maribor; t 1974
ŠOBERNIK ZORICA, * Hoče
ŠOUNC JAKOB, * 1911, Dramlje; Trbovlje, delavec
ŠOLINC MARTIN, * 1920, Dramlje, monter
ŠOLN ALBIN, * 1920, Senovo, Krško, rudar
ŠOLN FRANC, * 1915, Mrzla Planina, Sevnica
ŠORC FRANC, Knežak 20, Ilirska Bistrica
ŠOŠTAR JOŽE, * 1920, Slatine, Šmartno ob Paki, kmet
ŠOŠTARIČ MIRKO, * 1902, Pavlovci, Ormož, Maribor, računovodja; t 1989
ŠOŠTER ROK, * 1913, Hoče; t 1976
ŠPAN IVAN, * 1922, Zabukovje, Sevnica, delavec
ŠPANRING SREČKO, * 1927, Šmarje pri Jelšah, Morje, Fram, kmečki delavec; t 1986
ŠPEGEL BERNARD, * 1908, Kozjak, Mislinja
ŠPEH MAKS, * 1914, Hrastovec, Velenje, rudar
ŠPEH VIKTOR, * 1923, Kozarišče, Cerknica
ŠPENDL DRAGO, * 1922, Velenje; **Celje, učitelj**
ŠPES ANTON, * 1923, Trnovlje, **Škofja vas, delavec**
ŠPES IVAN, * 1927, Trnovlje, **Celje, vajenec-varilec**
ŠPIČKA KAREL, * 1915, Ljubno ob Savinji, **trgovec**
ŠPILER ANDREJ (mitraljezec **3. bat.)**
ŠPILER IVAN, * 1923, Sp. Stari **Grad, Krško, kmečki delavec**
ŠPRAHMAN JOŽE, * 1918, Šmartno ob Paki
ŠTANCER SILVO, * 1926, Ljubljana, Razvanje, Maribor, dijak
ŠTANGELJ VINKO, * 1924, Plemberk, Novo mesto, Brežice, pečar; t 1993
ŠTARKELJ FRANC, * 1910, Olešče, Laško
ŠTEFANČIČ ALOJZ, Trpčane 45, Ilirska Bistrica
ŠTEFANČIČ DRAGICA, (1943 članica kulturniške skupine brigade)
ŠTEFANČIČ JAKOB, * 1908, Železno, Žalec; Skomarje, Zreče, učitelj; t 1994
ŠTEHARNIK ANTON, * 1916, Črna na Koroškem, rudar; t 1987
ŠTEHARNIK IVAN, * 1910, Tolsti Vrh, Ravne na Koroškem, kmet; t 1994
ŠTEMBERGER ANTON, Vrbovo 71, Ilirska Bistrica
ŠTEMBERGER FRANC, Vrbovo 68, Ilirska Bistrica
Stenta anton, * 1917, Maribor-Tabor, t 1975

STENTA LOJZE, Prade 10, Koper

ŠTER MILAN, * 1900, Tržič, inženir; t 1986

ŠTERN KAREL, * 1907, Kopivnik, Fram; t 1974

ŠTIFTER FRANC, * 1924, Razbor, Crna na Koroškem, delavec

ŠTIMEC VENCESLAV, * Laporje, Slovenska Bistrica

ŠTINJEK ALOJZ, * 1916, Razborca, Slovenj Gradec, tesar

ŠTROBELJ LIJA, (1943 članica kulturniške skupine brigade)

ŠTRUBELJ ANTONIJA, (v brigadi 1944)

ŠTRUC ALBIN, * 1910, Maribor; t 1977

ŠTRUC ANČKA, * 1916, Brdinje, Ravne na Koroškem

ŠTRUCELJ JOŽE, * v Kanadi (ujet na Paškem Kozjaku)

ŠTUMBERGER FRANC, * 1923, Spodnje Poljčane, strojni ključavničar

ŠTUS JERNEJ, * 1910, Podčetrtek, Šmarje pri Jelšah

ŠULER ALOJZ, * Legen, Slovenj Gradec

ŠULER RAJKO, » 1912, Župelevec, Brežice

ŠULIGOJ IVAN, * Razgor, Tolmin

ŠULIGOJ OSKAR, * 1922, Pristava, Vojnik

ŠUM EJ ERNEST, * 1927, Vranje, Sevnica, kmečki sin

ŠURBEK VLADO, * 1920, Desinić; Dolgi Vrh, Laporje, delavec

ŠUSTER FRANC, * 1923, Studenca, Kamnik, delavec

ŠUŠEL ROLAND-Boris, * 1929, Pristava, Crna na Koroškem, učenec

ŠUŠTAR ALOJZ, Trpčane 14, Ilirska Bistrica

ŠUŠTAR FRANC, * 1923, Sele, Kamnik, delavec

ŠUŠTAR IVAN, * Studenca, Kamnik

ŠUŠTERŠIČ MAKS, * 1919, Mežica, delavec

ŠUŠTERŠIČ STANE, (maja 1945 namest. komandanta 4. bat.)

ŠVAJGER AVGUST, * 1927, Ribnica na Pohorju, delavec

ŠVAJGER MARKO, * 1903, Rdeči Breg, Lovrenc na Pohorju; t 1973

ŠVEGELJ ŠTEFAN, (operat. oficir v 3. bat.), učitelj

ŠVENT JOŽE, * 1915, Klane, Dobrna

TAJHMAN RUDOLF, * 1913, Rošpoh, Maribor; Pobrežje, Maribor, mizar

TAJNIK VINKO, * 1927, Rečica ob Savinji, Mozirje

TANCER FRANC, * 1923, Maribor, dijak

TANJA, * SZ

TANKO RUDOLF, * 1908, Ljubljana; Lucija, Portorož, kurjač; t 1984

TARKUŠ MILAN, (vodja brigadne lekarne, študent, po vojni v Mariboru)

TAVZELJ JANEZ, (1943 poveljnik delavskega bat. brigade)

TEKAVEC ANTON, * 1924, Jelenja vas, Črnomelj

TELIČ ANTON, * 1924, Trst
TEL1Č FRANC, * 1920, Gorenje Jezero, Cerknica; t 1969
TELIČ JOŽE, * 1923, Gorenje Jezero, Cerknica, kovač
TIC ALOJZ, * 1911, Podgrad, Oplotnica, delavec
TIRŠEK JOŽEF, * 1926, Ljubno ob Savinji, delavec
TKALEC ŠTEFAN, * 1910, Tratna, Grobelno, železničar
TKAVC JOŽE, * 1912, Šmartno
TOMAŽIČ FRANC, * 1925, Polje, Zagorje ob Savi
TOMAŽIČ IVAN, (1. bataljon)
TOMC ANDREJ, * 1913, Podlož, Cerknica, delavec; t 1991
TOMC IVAN »Franc Habe«, * Sadinja vas, Dobrunje, Ljubljana; t po vojni
TOMEC FRANC, (1945 ekonom čete v 2. bataljonu)
TOMINŠEK ALOJZ, * 1929, Liboje (Migojnice), Žalec, mesarski vajenec
TOMŠIČ FRANC-Tonko, * 1921, Ponikve, Grosuplje, kmečki sin
TOPLAK HINKO (ranjenec 17. 1. 1945)
TOPLER LUKA, * 1915, Leše, Prevalje, nameščenec
TOPLIKAR JOŽE-Mirko, * 1916, Ljubljana, avtomehanik
TOPLIŠEK MATIJA, * 1900, Olimje, Podčetrtek; Maribor, uradnik; t 1984
TOPOLOVŠEK FRANC, * 1926, Zabukovica, Žalec
TORI IVAN, (maja 1945 polit. komisar bataljona tež. orožja); t po vojni
TOTH FRANJO, * 1918, Sokolovac, Daruvar, Madžar, trgovec; t 1987
TO VORN IK JOŽE, Vodice, Gorica pri Slivnici, Šentjur; t po vojni
TOVORNIK LUDVIK, * 1920, Gorica pri Slivnici, Šentjur
TRAMPUŠ ALBIN, * 1911, Podkraj, Zagorje ob Savi, rudar; t 1992
TRAMPUŠ JELKA-Saša, * 1926, Moravče, Domžale, nameščenka; t po vojni
TRAMŠEK ERNEST, * 1915; Slovenska Bistrica
TRAMŠEK MAKS, * 1913, Sv. Florjan. Rogatec, poljedelec
TREBOVC JERNEJ, * 1919, Šentjur, Teharje, Celje, elektrikar
TREBUŠAK ANTON, * 1904, Srednja vas, Kamnik; t 1983
TREBOVC MATIJ A, * 1928, Šentjur, železniški delavec
TREŽAN MIHA, * Slatina, Dobje pri Planini; t po vojni
TRGLEC VINKO, * 1923, Loka, Fram, kmečki sin; t 1991
TROBEC IVAN, (1943 član kulturniške skupine)
TROBEC MIRKO, (1943 fotograf v brigadi)
TROBEŠ MARTIN, * 1916, Laško
TROHA ANTON, * 1923, Babno Polje, delavec
TRUDEN FRANC, Stari trg pri Ložu
TRUNKL JANEZ, * 1918, Levič, Laporje; t po vojni

TRUP IVAN, * 1909, Kotlje; Bistrica pri Rušah, kovač; t 1992

TRŽAN JOŽE, * 1913, Dobje pri Planini, Sevnica, delavec

TUL IVAN, * 1919, Vasiljevo, Črnomelj, železolivar

TURK FRANC, * 1918, Slovenska Bistrica, tesar, šofer; t po vojni

TURK JOŽE, * 1912, Prezid, Čabar

TURK PETER, * 1925, Studeno na Blokah, Cerknica

TURNHER TONE-Tonček, * 1926, Višnja Gora, Grosuplje, dijak; t 1990

TURNŠEK MIHAEL, * 1908, Store

TUŠNIK JOŽE, * 1917, Šmiklavž, Slovenj Gradec, kmečki delavec

UDOVIČ JOŽE, (1943 član kulturniške skupine, pesnik), Ljubljana

UHER ULRIK, 1918, Ljubljana, železničar

ULAGA ANTON, * Svetina, Štore, delavec; t 1987

ULAGA IVAN, * 1910, Svetina, Štore, rudar, kapelnik godb

ULE JOŽE, (tehnik v brigadi)

ULJAN VINKO, Zabiče 47, Ilirska Bistrica

UNGAR BOGOMIR, * 1923, Ljubljana; Maribor, dijak

URAN JOŽE, * 1904, Ribnica na Pohorju; t po vojni

URANA IVAN, * 1929, Šmarjeta, Rimske Toplice, delavec

URANJEK LUDVIK, * 1912, Sp. Hoče, Maribor; t 1975

URBANEC JAKOB, * 1900, Zalog, Golnik, kmet

URBANIJA VINKO-Marjan, * 1923, Moravče, Domžale, mizar

URBAS, (maja 1945 pomočnik polit, komisarja 4. bat.)

URH ANTON, * 1926, Tominje, Ilirska Bistrica, kmet

URH KAREL, * 1912, Lovrenc na Pohorju, kmet

URŠIČ FRANC, * 1907, Kamniška Bistrica, gozdni delavec

URŠIČ JOŽE, * na Primorskem, kmet

UŠAHOV IVAN, * 1914, Novo Poshoja, SZ

UŽMAH ALOJZ, * 1926, Žusem, Šmarje pri Jelšah, kmečki sin

VABIČ ANDREJ, * 1913, Plesko, Hrastnik, kmet; t po vojni

VALENČAK ANTON, * 1912, Hrastje, Bistrica ob Sotli; Šmarje pri Jelšah, pek

VALTER ANDREJ, * v Šmarjeti v Rožu na Koroškem

VASERMAN MATIJA, * 1922, Kladje, Laško, kmečki sin

VASERMAN PAVEL, * 1926, Kladje, Laško, kmečki sin

VASILIJ MIHAEL, * 1922, Palhino, SZ

VATOVEC IVAN, * 1923, Loče, Poljčane, kmečki sin

VAUDA VINKO, * 1915, Zavrč, Ptuj; Limbuš, mizar

VEBER JAKOB, Jakob 51, Šentjur; t po vojni

VEBER VIKTOR, * 1903, Sele, Slovenj Gradec, kmet

VEBLE ANDREJ, * 1921, Vrhje, Kapele, Brežice, delavec; t 1990

VEČKO DOMINIK, * 1928, Paka, Vitanje

VERBIČ IVAN, * 1907, Brestenica, Maribor, kmet; t 1978

VERBOTEN MARTIN, * Paški Kozjak, Gornji Dolič, kmečki sin

VERČKOVNIK FRIDERIK-Mirko, * 1926, Podgorje, Slovenj Gradec; Vuzenica, kmečki sin

VERK ANICA, * 1923, Levec, Celje

VEROVNIK MIHA, * 1915, Sv. Danijel, Vuzenica, kmet

VERSTOVŠEK OLGA-Planinc, * 1922, Gruškovje, Ptuj; Sevnica, frizerka

VESEL ANTON, * 1925, Breže, Ribnica

VESEL FRANC, * 1914, Milanov Vrh, Gorski kotar; Iga vas, Cerknica, delavec

VESEL IVAN, * 1914, Ribnica

VETRICKI IVAN (iz 4. bataljona)

VETRIH FRANC, * 1928, Velenje

VIDEMŠEK KAREL, * 1911, Gaberke, Velenje

VIDMAR LEOPOLD, * 1914, Studenice, Poljčane, železničar; t 1979

VIDMAR MAKS, * 1911, Malo Tinje, Slovenska Bistrica, kmečki delavec, t 1967

VIHAR JOŽE, * 1904, Fram, ličar; + 1988

VILFAN dr. IGOR, * 1901, Sulina, Romunija; Maribor pravnik; t 1985

VINTER FRANC, * 1905, Klane, Pod vrh, Sevnica; Maribor, rudar; t 1990

VIPOTNIK AVGUST, * 1916, Tratna, Grobelno, železničar

VIRANT DUŠAN, * Blanca, Sevnica

VISOČNIK JANEZ, * 1908, Ter, Ljubno ob Savinji, kmet

VIŠNER, * Pečovnik, Celje, železničar (godbenik)

VIŠNJEVAR TONE-Puškin, * 1923, Zg. Kašelj, ključavničar

VIVOD JOŽE, * Žerjav; t

VIZJAK FERDO, * 1927, Slavonski Brod; Celje, tehnik

VIZJAK SAVO, * 1925, Mežica, dijak

VODAN IVAN, * 1921, Mestni vrh, Ptuj, tesar

VODEB JOŽE, * 1927, Rifnik, Šentjur, kovaški vajenec; t 1993

VODOVNIK ANTON, * 1904, Letuš; Ljubija, Mozirje, kmečki delavec

VODOVNIK KAREL, * 1910, Velika Pirešica, Žalec, zidar

VODUŠEK dr. ŽIGA, * Ljubljana (1943 član kulturniške skupine)

VODUŠEK FRANC, * 1928, Suha, Rečica ob Savinji

VOGA MARTIN, * 1909, Dobje, Planina, kmet

VOGRINC ANTON, * 1910, Žetale, Ptuj

VOLAVŠEK JOŽEF, * 1925, Verače, Podčetrtek, kmečki sin

VOLČENKO BORIS SERGEJEVIĆ, * Stavropolja, SZ (v brigadi od 1943)
VOLČIČ VILKO, * 1920, Črnomelj, ključavničar; t 1990
VOLK AVGUST, * 1913, Pleši-vec, Velenje; Limbuš, mizar 4
VOLTE ANDREJ, * 1927, Šmarjeta v Rožu na Koroškem, kmečki delavec
VONČINA BOJAN, * 1928, Slovenske Konjice, dijak
VORNIK JOŽE, * 1913, Limbuš, Maribor, učitelj strugarstva
VOŠER TONČUK, * 1925, Bozolija, SZ
VOUK JOŽEF, * 1905, Zabukovje, Sevnica
VOZEL FRANC, * 1926, Turaše, Domžale, kuhar
VRABIČ LEOPOLD, Grobelno; t po vojni
VRANEK TINE, (1944 v vodu za zvezo)
VRANJEC TONE, * 1919, Trst, aktivni podčastnik
VRBNJAK STANKO, * 1923, Bučečovci, Ljutomer; t 1978
VRCKOVNIK MIRKO, * 1926, Vuzenica
VREČKO BORIS, (pohodnik 14. divizije)
VREČKO FRANC, * 1926, Ponikva, Šentjur, telegrafist
VREČKO MAKS, * 1919, Zg. Polskava, ključavničar
VRH IVAN, Knežak 98, Ilirska Bistrica
VRH RUDOLF, Zabiče 26, Ilirska Bistrica
VRHOVNIK MARTIN, * 1928? Šentjur
VRHOVŠEK FRANC, * 1927, Celje
VRHOVŠEK MIHA, * 1911, Grobelno
VRŠČAJ HOLY-Zima, * Maribor, Ljubljana
VUGA EVGEN, (z mariborskega območja, aktivni častnik)
VUJEVIĆ LJUTOV, * 1924, Nikšić, delavec
WURZBACH ŠTEFAN, * 1928, Dolnja Lendava; Velika Nedelja, dijak
ZABEL FRANC-Gustl, * 1919, Preški Vrh, Ravne na Koroškem, delavec
ZABUKOVEC ANTON, * 1927, Lož, Cerknica
ZADEL BERNARD, Jasen 22, Ilirska Bistrica
ZADNIK JOŽE, * 1915, Trst; Maribor, strugar; t 1986
ZADNIK PEPI, * okoli 1924, Kozjane, Brkini, kmečki sin
ZADNIK SLAVKA, (1943 bolničarka v brigadi)
ZAGERNIK ROK, * 1921, Ludranski Vrh, Črna na Koroškem, rudar; t 1973
ZAGORC FRANC, * 1914, Javorje 13, Litija
ZAGOZDA ALOJZ, (mitraljezec v 2. bataljonu)
ZAHRASTNIK FRANC,. * 1911, Radeče, Zidani Most
ZAJC ADO, * Žalec, frizer; t po vojni
ZAKRAJŠEK ALOJZ, * 1918, Sevnica
ZALAR ANTON, * 1907, Pirmane, Cerknica, kmet; t 1991
ZALAR VLADO, * Maribor; t 1981

ZALETEL DRAGO, * 1921, Okroglo, Naklo

ZAPLETAL ANTON, * 1912, Bruck ob Muri; Hoče, profesor; t 1990

ZAPLOTNIK STANKO, * 1910, Letence, Golnik, kmet

ZAPOŠNIK ANTON, * 1910, Zg. Bistrica, Slovenska Bistrica, delavec,

ZAPUŠEK IVAN, * 1929, Dol pri Hrastniku, natakarski vajenec

ZAVERŠNIK dr. HERBERT, * 1918, Gradec, Avstrija; Maribor, zdravnik

ZAVIRKINA TATJANA, * 1925, Radodan, SZ

ZAVOLOVŠEK JOŽE, (ranjen 8.8.1944 na Zg. Slemenah, Dramlje)

ZAVRŠNIK ALOJZ, * 1923, Dobrovlje

ZAVRŠNIK VIKTOR, * Žerjav, Ruše; t

ZBAŠNIK JOŽE, * 1915, Gornje Lepovče 18, Ribnica

ZDINICKI ZIGNAS, * 1918, Steklin, Varšava, Poljak, mizar

ZELENKO FRANC, * 1912, Draženberg, v Slov. Goricah; Šmartno ob Paki

ZEME JOŽE, * 1913, Glažuta (na Kozjanskem?)

ZEME MIHAEL, * 1912, Lahov Graben, Jurklošter; Senovo, rudar; t 1989

ZEVNIK FRANC, (veterinarski referent)

*** 1913, Brezje, Krško, tehnik**

ZIMŠEK PETER, (pohvaljen 24.10.1944)

ZINAUER MIRKO, (1945 pomoč. intendanta brigade)

ZLATA, * v Mislinjskem jarku (ranjena 3. 6. 1944 v Završah)

ZLODEJ MIHA, * 1913, Vuzenica

ZMOŠA ANGELA-OIga, (1945 šifrerka štaba brigade)

ZORC NANDE-Riko, * 1926, Brezje pri Ljubljani ; t po vojni

ZORČ MIRO, (administrator pri štabu brigade)

ZORKO ANTON, * 1910, Drevenik, Šmarje pri Jelšah, kmečki delavec; t po vojni

ZORKO IVAN, * 1928, Zagorje ob Savi, delavec

ZORKO STANE-Stipe, * 1922, Laško;t 1988

ZORKO STANKO, * 1923, Šentlenart, Brežice

ZRMITRO KIRINA, * 1925, Komenec, SZ, bolničarka

ZUPANC ANTON, * 1925, Metni Vrh, Sevnica, kmečki delavec

ZUPANC BENO, * 1915, Velenje

ZUPANC FRANČIŠEK, * Lahov Graben, Jurklošter

ZUPANC IVAN, * 1922, Tevče, Laško

ZUPANC LEOPOLD, * 1927, Olešče, Laško; t 1978

ZUPANC PAVEL, * 1917, Preserje, Domžale, zidar

ZUPANCIC KATICA-Mithans, * 1924, Maribor, delavka

ZUPANEC KAREL, * 1912, Rdeči Breg na Pohorju; t 1983

ZUPANIČ IVAN, * Leskovec, Slovenska Bistrica

ŽABKAR JOŽEF, (1945 po- moč. p. komisarja čete 1. bat.)

ŽAGAR FRANC, * 1912, Sopote, Šmarje pri Jelšah; Maribor, rudar; t 1990

ŽAGAR KAREL-Line, (1943 član kulturniške skupine v brigadi)

ŽAŽE IRMA, * 1926, na Koroškem, delavka; t po vojni v Londonu

ŽBONA ALOJZ, * 1926, Podlaka, Nova Gorica; Maribor, kmečki delavec; t 1990

ŽGAJNAR TONE, (1944 v propagandnem odseku)

ŽGAJNER FRANC, * 1928, Rogaška Slatina

ŽGAJNER STANE, * 1924, Irje, Rogaška Slatina

ŽGALIN JOŽE, * 1915, Fram, železničar

ŽGANK IVAN, * 1915, Trst; Krmelj, Sevnica, železničar; t 1977

ŽGOLIN ALOJZ, * 1904, Pišece, Brežice, kmet

ŽIGART HENRIK, * 1916, Loka, Maribor; t po vojni

ŽLIČAR FRANC-Branko, * 1925, Ormož; Šalek, Velenje, železničar

ŽNIDAR FRANC, * 1922, Makole, Poljčane, kmečki sin

ŽNIDARŠIČ IVAN, * 1922, Cerknica, mizar

ŽNIDARŠIČ IVAN, * 1911, Bač, Sežana, delavec

ŽNIDARŠIČ IVAN, * 1926, Breg 37, Ribnica

ŽNIDARŠIČ JAKOB, * 1913, Bločiče, Cerknica, delavec

ŽNIDARŠIČ JANEZ, * 1919, Iga vas, Cerknica; t 1973

ŽNIDARŠIČ JANEZ, * Kozarišče, Cerknica; t po vojni

ŽNIDARŠIČ JOŽE, * 1900, Bločiče, Cerknica; t 1963

ŽNIDARŠIČ VINCENCIJ, * 1925, Viševk, Cerknica

ŽOHAN, (ranjen 18.2.1945 v Završah)

ŽOLGER IVAN-Stane, * Kamna Gorica, Radovljica

ŽULOJ PETER, * 1913, Kurska oblast, SZ

ŽUPEVC, * Trebež, Zabukovje, Sevnica; t po vojni

ŽUŽEK VINKO, * 1921, Brlog, Velike Lašče, mlinar

ŽVAN JAKOB, * 1925, Tomačevo, Ljubljana, grafični pripravnik

ŽVAR ANA, * 1915, Raštanj, Senovo, kmečka delavka

ŽVAR ANTON, * Dolnji Lekovec, Krško; t po vojni

ŽVAR IVAN, * 1901, Gornji Leskovec, Krško, rudar; t po vojni

ŽVEGLER JOŽE-Jaka, * 1921, Gorica, Šentjur, kmet; t 1991

* * *

ČIKULENKO MIHAJLO-Miško, vodnik,, * 1923, Kijev, SZ, slušatelj vojaške šole. V Bračičevi brigadi od junija 1944; trikrat ranjen. Zaradi kraje ustreljen v neki zaledni enoti pred osvoditvijo 1945.

* * *

MUNDA JELICA (Angelca Brumec), * 1921, Kaindorf, Lipnica, Avstrija, Slovenka, medicinska sestra; zaradi vohunjenja za okupatorja obsojena na smrt in ustreljena 1946 v Ljubljani.,

* * *

Poudarjamo, da sta seznama padlih in preživelih borcev za obdobje od ustanovitve brigade od 23. septembra 1943 do začetka junija 1945 nepopolna. Oba zajemata 2.223 imen (moških 2.112, žensk 111). Na seznamu padlih so 503 imena (moških 494, žensk 9, tj. 23 odstotkov).

Osvobodilni boj je preživelo (po seznamih) 1.720 borcev (borcev 1.618, bork 102 ali 77 odstotkov). Po vojni je umrlo okoli 400 borcev in bork ali prek 23 odstotkov.

Zaradi kriminalnih dejanj je bil pred koncem vojne 1945 ustreljen en borec (vodnik Mihajlo Čikulenko-Mišo), leta 1946 pa je bila zaradi vohunjenja za okupatorja obsojena na smrt in ustreljena medicinska sestra Jelica Munda. Obdolženih vohunske in sovražne dejavnosti, dezerterstev ter kriminala je bilo med vojno še nekaj borcev in drugih oseb, vendar o ustrelitvah ni ustreznih podatkov.

Ocenjujemo, da je bilo v brigadi od ustanovitve do osvoboditve več kot 2.700 borcev in bork, kar nam pove, da jih ni bilo mogoče statistično zajeti okoli 500 ali zaokroženo 19 odstotkov. Od nezajetih jih je prek 400 iz 4. bataljona (Koroškega) in iz 5. bataljona-internacionalnega, več kot 100 pa predvsem s Primorskega, Dolenjskega in Notranjskega ter s pohoda na Štajersko. Zato znaša resnično število padlih približno 530 borcev in bork ali okoli 20 odstotkov.

Opozoriti moramo predvsem na težave pri sestavi statističnih podatkov za 4. bataljon (122 borcev), ustanovljen 10. maja 1945 pretežno iz borcev Koroškega odreda, ter na 5. bataljon-internacionalni, ustanovljen 21. aprila 1945 (299 navzočih borcev). V slednjem so bili borci iz SZ, Nemci, Avstrijci, Francozi, Italijani in drugi. Za oba bataljona imamo samo nekaj imenskih podatkov za vodstveni kader ter za več padlih in ranjenih iz SZ (skupaj za 28 borcev iz SZ). Imenski podatki pa so bili osnova za pripravo statističnih preglednic.

V seznamih so uporabljena sedanja krajevna imena.

Statistični pregled za 503 padlih borcev in bork

Starostna sestava:	
do 15 let	**2**
od 16-20	**92**
21-25	**119**
26-30	**110**
31-40	**148**
41-50	**32**

Narodnostna sestava:	
Slovenci	**463**
Srbi	**16**
iz Sovjetske zveze	**14***
Nemci-Avstrijci	**3**
Hrvati	**2**
Italijani	**3**
Muslimani	**1**
Madžari	**1**

Izobrazbena sestava:	
brez šolske izobrazbe	**2**
osnovna šola	**406**
poklicna šola	**56**
srednja šola	**32**
višja šola	**5**
visoka šola	**2**

Socialna sestava:	
obrtniki, delavci (kmečkih delavcev 18)	**381**
kmetje (s kmečkimi sinovi)	**79**
prosvetarji, uradniki, uslužbenci	**22**
bivši častniki in podčastniki	**7**
dijaki	**8**
učenci	**3**
studenti	**3**

Staž v NOB:	
od leta 1941	**4**
1942	**5**
1943	**109**
1944	**383**
1945	***2****

* Ocenjujemo, daje padlo prek 20 borcev iz SZ in ne 14, kot kaže seznam.

** Padlo je precej borcev, ki so se vključili v brigado leta 1945, zlasti v bojih pri Borovljah, in ne samo dva, kot priča seznam. Ker nimamo ustreznih podatkov, ne moremo dati približne številčne ocene.

Statistični pregled za 1.720 borcev, ki so NOB preživeli

Starostna sestava:		**Narodnostna sestava:**	
do 15 let	**16**	**Slovenci**	**1.596**
od 16 — 20	**375**	**Srbi**	**44**
21—25	**547**	**iz Sovjetske zveze**	**47***
26 — 30	**371**	**Nemci-Avstrijci**	**11***
31-40	**356**	**Italijani**	**5***
4 1 - 5 0	**55**	**Poljaki**	**6**
		Makedonci	**4**
		Hrvati	**3**
		Crnogorci	**3**
		Madžari	**1**

Izobrazbena sestava:		**Socialna sestava:**	
osnovna šola	**1.209**	**obrtniki, delavci**	
poklicna šola	**285**	**(kmečkih delavcev 68)**	**1.245**
srednja šola	**148**	**kmetje (s kmečkimi**	
višja šola	**46**	**sinovi)**	**218**
visoka šola	**32**	**prosvetarji, uradniki,**	
		uslužbenci	**160**
		učenci	**11**
		dijaki	**47**
		Studenti	**18**
		bivši častniki	
		in podčastniki	**21**

Staž v NOB:

od leta	**1941**	**27**
	1942	**16**
	1943	**363**
	1944	**1.255**
	1945	**59****

* Številčni prikaz pri narodnostni sestavi, narejen po seznamu za borce iz SZ, Nemce-Avstrijce in Italijane, ne ustreza, ker je veliko preskromen. Iz besedila knjige je razvidno, daje bilo 30. aprila 1945 v 5. bataljonu (internacionalnem) borcev iz SZ 140, Nemcev-Avstrijcev 65, Italijanov 9 in Francozov 16.

** Resnično število preživelih borcev, ki so šli v NOV 1945, je večje, o njih pa žal nimamo podatkov.

Nepopolna seznama sta nastajala nekaj desetletij. Skupnost borcev Bračičeve brigade se je trudila urediti evidenco preživelih in po vojni umrlih borcev, medtem ko sta pokojni avtor I. dela knjige Bračičeva brigada Lado Kiauta in avtor II. dela knjige Mirko Fajdiga sistematično zbirala podatke o padlih, preživelih in po vojni umrlih borcih. Odbor skupnosti brigade je z več nepopolnimi seznami in s kartoteko posredoval okoli 1.200 imen borcev in bork. V zadnjih sedmih letih so bili posebej prizadevni pri zbiranju podatkoy za vse kategorije borcev pododbori brigade v Mariboru, Ravnah na Koroškem, Cerknici, Šentjurju, Slovenski Bistrici, Slovenskih Konjicah in Krškem. Pri nastajanju evidence borcev brigade so poleg že omenjenih s podatki veliko prispevali tudi odbori ZZB NOV vseh občin, od koder so bili borci te brigade.

Za veliko borcev so posredovali podatke Muzej NO Maribor in Muzej novejše zgodovine Celje, Arhiv oružanih snaga Jugoslavije v Beogradu, AINZ in bivši A CK ZKS, oba v Ljubljani, ter bolničar Ivan Globočnik (beležka padlih, ranjenih, bolnih).

Precej podatkov o borcih je tudi v naslednji literaturi: Ladislav Kiauta, Bračičeva brigada, I, 1982; Seznam udeležencev pohoda XIV. divizije, izdal odbor XIV. divizije 1979; Spominu žrtev iz Mežiške doline 1941 — 1945, izdal občinski odbor ZZB NOV Ravne na Koroškem 1984; Spomeniki in znamenja v Slovenj Gradcu, izdal občinski odbor ZZB NOV Slovenj Gradec 1985; Milan Ževart, Stane Terčak, Od vstaje do zmage, 1966; Milan Ževart, Narodnoosvobodilni boj v Šaleški dolini, 1977; Poslovilna pisma žrtev za svobodo, 1969, izdala Muzej NO Maribor in Muzej revolucije Celje; Milan Guček, Pekoči sneg, 1984; Tomaž Teropšič, Kozjanski odred, 1993.

Preglejmo še, od kod so izvirali borci Bračičeve brigade. Od ustanovitve brigade septembra 1943 do konca februarja 1944 jih je bilo največ z Notranjskega, Primorskega, Dolenjskega ter iz Ljubljane in okolice. Po prihodu na Štajersko se je brigada pričela izpopolnjevati s koroškimi borci, z borci s šaleško-mislinjskega, pohorskega in savinjskega območja. Potem je brigada novačila na območjih Slovenskih Konjic in Slovenske Bistrice. Od druge polovice avgusta 1944 je postalo Kozjansko eno najpomembnejših območij za pridobivanje novih borcev. Pomemben vir dotoka novih borcev so bili tudi pripadniki drugih narodnosti. Ti so prihajali kot ubežniki iz nemških prisilnih delovnih taborišč in iz sovražnikovih vojaških enot. Prednjačili so borci iz SZ, Srbi ter Nemci-Avstrijci.

Sklenemo lahko, daje bil delež Bračičeve udarne brigade v osvobodilnem boju ogromen. Če poudarimo, da se je v njenih vrstah bo-

jevalo prek 2.700 borcev, da jih je padlo približno 530 ali 20 odstotkov, ugotovimo, da je dalo življenje za osvoboditev približno 80 borcev več, kot jih je bilo ob ustanovitvi brigade septembra 1943, ko je štela 450 borcev.

Kazalo oseb, krajev in drugih geografskih imen, enot, usta nov in organizaciji

A
Abidnikov vrh — 71
Abram Rudolf — 457
Abwehr — 470, 580
Adamič Franc — 73
Adrinek Friderik — 438
Adžić Nikola — 476
Afeano — 341
Ahčin Anton-Darko — 303, 304, 347
Ajdnik Karel — 398
Ajdovščina — 533
Almon (kmet) — 151
Altenmarkt — 682
Ambrož Stanko — 381
Ambrožič Lado-Novljan — 21, 24, 77—79, 81, 82, 648, 649, 714, 721
Amelie Vito - 339, 341, 351
Američani — 624
Amon Edi — 394
Ančka (mladinka) — 370
Andrejc Ivan-Vand — 160, 215, 226, 262, 277, 331, 441, 465, 494
Andrejčič Ivan — 531, 532, 551
Andrinek (okupatorjev sodelavec) — 240
Angelis de Maksimilian — 632
Angleži — 624, 629, 635, 645 — 649, 666, 673, 676
Anton I (nemška ofenzivna akcija) — 116, 133
Anton II (nemška ofenzivna akcija) — 116, 133
Antončič Jože-Tomo — 45, 61, 82, 84, 110, 145, 157, 195, 565, 583, 653,693
Anza (kmet) — 28
Anželak Anton-Lado — 65, 74, 84, 85, 103, 109, 145, 146
Apšner Jurij - 89, 111, 112, 144, 145
Arbeiter Jože — 601, 638
Arclin — 218
Arhiv Ministrstva za notranje zadeve RS — 13, 80, 146, 147, 197, 271, 276, 277, 410 — 414, 464, 466, 467, 518 — 522, 551, 552, 554, 582 — 584
Arhiv oboroženih sii Jugoslavije — Beograd 13, 147, 196—198, 271—273, 277, 351, 465, 519, 522, 553, 554, 583, 584, 639—641, 695, 697, 718, 795
Arhiv Slovenije — 13, 81, 144—146, 148, 196, 345, 349, 409, 582, 585, 637, 640, 697, 714
Arja vas — 92
Armade
Britanske:
- 8. - 672
Jugoslovanske armade:
- 1. - 649
- 2. - 649

♦Kazalo ne upošteva podatkov, ki so navedeni v seznamu borcev in funkcionarjev Bračičeve brigade.

— 3. — 635, 648, 649, 679, 697
— 4. - 632, 647, 657, 659, 660, 662, 672, 694, 717
Nemške:
— 2. - 591
— 2. tankovska — 632
— 6. - 591
— 8. - 591
Armadne skupine
Nemške:
— C - 624
— E — 624, 632
Armadni zbori:
Nemški:
— 34. - 624
— 69. - 624
Arnežnik (kmet) — 124
Arnoš Franc — 259
Arzenšek Anton — 289
Arzenšek Jože — 476
Atelšek (kmet) — 701
Atelšek Jože — 485
Atem Medo — 485
Aužner Alojz - 287, 326, 329
Avbar Jože - 26, 486, 489, 490, 519, 536, 546, 547, 549, 554, 555
Avbelj Viktor-Rudi — 23, 133
AVNOJ - 62, 99, 162, 171
Avsenak Branko — 12
Avsenak Slavko — 259
Avstrija - 36, 80, 177, 477, 591, 595, 646, 649, 680, 792
Avstrijci - 136, 599, 600, 613, 646, 674, 695, 792, 794, 795
Avšič Franc — 27
Avtokomanda Bračičeve brigade — 644, 645, 668, 669, 675, 683, 696

B
Babič — 568
Babič Janez — 346
Babičić Stanoje — 232
Babić Radomir — 232
Babin dr. (ortoped) — 694
Babna Gora — 440, 444, 449, 490
Babnik Rudolf-Boris - 231, 245, 310, 318, 353, 361, 386, 431, 454, 479, 481, 483-486
Babno polje — 79
Badgastein — 665
Bajcin Marko — 206
Bajec Viktor — 292, 322, 371
Bajgot - 154, 155, 157, 159
Bajtiška Borovnica (Avstrija) — 655
Bakić Ostoja — 233
Bakulin Martin — 438
Balkan — 384, 456, 478, 632
Balos pri Črni na Koroškem — 60
Bambič Jože — 195

Banderovski Nikolaj — 393, 540
Banjaloka — 716
Bašič Anton — 485
Bataljoni NOVJ:
— Koroški — 61, 299, 303
— Spremljevalni težkega orožja Bračičeve brigade — 668, 675, 691, 695, 696
— Zaščitni štaba 4. operativne cone — 632, 634
— 1. Bračičeve brigade - 22-30, 32—36, 38, 39, 45, 46, 49, 50, 52, 54, 55, 58,61,65-67, 88-90, 95,97, 102, 104, 107, 109-112, 115-118, 120, 123, 125, 126, 128, 131, 139, 146, 151, 152, 154-156, 159-162, 164, 168, 171-174, 176-178, 180, 185, 197, 201, 207, 210, 214, 216, 218-220, 222, 225, 226, 231, 245, 247, 248, 251, 253, 254, 256, 257, 261, 264-267, 277, 279-281, 284-287, 293, 294, 297-301, 303, 309, 310, 313—315, 317, 324, 326, 327, 329, 330, 335, 337-342, 348, 357, 359, 363-365, 368-374, 376, 377, 389, 390, 393, 398, 399, 428-431, 433, 434, 436-440, 443, 445, 449—451, 454, 456, 457, 464, 470-472, 474-479, 481, 482, 484, 485, 487, 492, 493, 495, 502, 503, 505, 506, 508, 511, 512, 518, 519, 521, 522, 526, 529-535, 537, 539-541, 548, 549, 551-553, 555-558, 561-563, 566, 567, 570, 572-578, 581, 583, 584, 596-599, 603, 607, 610, 614, 617, 620, 629, 644-646, 650, 652, 653, 655, 663, 664, 668, 669, 701, 716-718
— 2. Bračičeve brigade —10, 24, 45, 46, 52, 54, 55, 58—61, 66, 70, 71, 73, 88, 102-104, 107-109, 111, 117, 118, 121, 125-129, 135, 151, 152, 154, 155, 156, 159-162, 164, 166, 170, 171, 173, 174, 177, 178, 180, 184, 185, 201, 203, 205-207, 210, 212, 215, 219, 220, 222, 226, 231, 235, 239—241, 247, 248, 251—254, 257, 261, 264-267, 277, 279, 282-291, 294, 296, 298, 299, 301-303, 309, 310, 312, 317, 318, 324-327, 329, 330, 338, 342, 348, 353, 356-359, 363, 364, 368-371, 373, 374, 376, 377, 388, 389, 393, 398, 399, 405, 429, 433, 434, 438, 440, 441, 443 - 445, 449 -457, 470—472, 474, 476-483, 485, 487, 492, 497-499, 501, 503, 505, 507—509, 511, 513-515, 517, 522, 526, 529-531, 533-535, 537, 538, 549, 555-558, 560-562, 575-579, 581, 588, 594-597, 599, 603, 605-607, 614, 617, 620, 629, 637, 641, 643-645, 650, 653-655, 663, 664, 668, 671, 675, 707
— 3. Bračičeve brigade — 10, 23, 25, 33, 46, 100, 218, 224, 225, 226, 231, 237, 238, 247, 248, 251 -254, 257, 258, 261, 264-267, 279, 281, 284-287, 293, 294, 296, 298-301, 303, 309, 316, 317, 324-327, 329—331, 338, 342, 354, 356-359, 362, 364, 365, 368-371, 373-379, 381, 384-387, 389-391, 393, 398, 399, 413, 425, 429, 431, 434—437, 440, 442, 443, 445, 449—454, 470-472, 474, 476-479, 482, 487, 492-494, 497, 498, 503, 505-507, 511-515, 526, 530, 532-535, 537, 538, 540-542, 546-550, 555-558, 561-568, 570, 571, 573—576, 579, 593-596, 599, 600, 603, 607, 614, 617, 618, 643, 645, 646, 652, 653, 655, 663, 668, 672, 675, 676, 686, 704, 716
— 4. (jurišni) Bračičeve brigade — 10, 25, 353—359, 364, 365, 369—371, 373, 374, 376—381, 384—387, 389, 391, 398, 399, 405, 407, 409, 429—431, 434_ 436, 438 — 440, 443, 445, 447, 449 —451, 454, 470—472, 474—492, 501, 503, 505, 507, 508, 511-515, 517, 529-531, 533, 536—538, 546—550, 554-563, 565, 566, 568, 570-576, 581
— 4. internacionalni Bračičeve brigade — 594—597, 599, 600, 603, 607, 610, 611, 613-617, 625, 628-631, 635 - 637, 643, 708
— 4. Bračičeve brigade — 643—645, 650, 652, 662, 663, 667, 668, 675, 677, 691, 695, 700, 705, 718, 792
— 5. Bračičeve brigade — 643—646, 662, 663, 668, 669, 675, 677, 691, 693, 792, 794
-1.3. brigade VDV - 509

— 2. 3. brigade VDV - 425, 426, 460, 462, 557
— 3. 3. brigade VDV - 308, 389, 506, 509
— 4. 3. brigade VDV - 303, 304, 509, 617, 631, 640, 641
— 2. Kokrškega odreda — 631
— 1. Koroškega odreda — 650, 651, 657, 660, 665, 668, 669, 675
— 2. Koroškega odreda - 650, 655, 660, 665, 668, 675
— 3. Koroškega odreda — 650—652, 655, 660, 669
— Nemški Koroškega odreda — 650, 651, 652
— 1. Kozjanskega odreda — 235, 426, 434—436
— 2. Kozjanskega odreda — 258, 426, 435, 501, 560
— 3. Kozjanskega odreda — 332, 426, 435, 436
— 3. Lackovega odreda — 367
— 4. Lackovega odreda — 368
— 1. Pohorski — 462, 467
— 2. Pohorski — 79
— 2. Prekmurske brigade — 648
— 1. Šercerjeve brigade — 305, 332
— 2. Šercerjeve brigade — 22, 23, 38, 39, 92, 332, 364
— 3. Šercerjeve brigade — 22, 23, 38, 39, 45, 100, 197, 332, 506, 544
— 4. Šercerjeve brigade — 544, 594
— 3. internacionalni Šlandrove brigade — 687
— 1. Tomšičeve brigade — 23, 24, 41, 152, 153, 155, 210, 390, 491
— 2. Tomšičeve brigade - 23, 24, 41, 152—155, 210, 326, 329, 330, 341
— 3. Tomšičeve brigade — 22, 29, 30, 32-34, 36-39, 41, 100, 115, 135, 152, 153, 155, 157, 307, 316, 509, 530, 531, 638
— 4. Tomšičeve brigade — 329, 338, 341, 530, 636
— 1. Vzhodnokoroškega odreda — 102, 104, 105, 298
— 3. Vzhodnokoroškega odreda — 300
— 1. Zidanškove brigade — 117, 556
— 2. Zidanškove brigade — 117

Nemški:
— orožniški — motorizirani — 661
— SS lovski - 336, 383,
— 1. Cholm 25. SS policijskega polka — 233, 243, 383, 390
— 1. 17. SS policijskega polka — 383
— 1. 19. SS policijskega polka — 605
— 1. 28. SS policijskega polka »Todt« — 336
-2. 14. SS policijskega polka - 233,243, 287, 480, 495, 506
— 1. polka Treeck — 266, 268
— 2. polka Treeck — 243, 266
— 3. polka Treeck — 266
— 522. 18. polka deželnih strelcev — 407
— 611. deželnih strelcev — 383, 577
— 922. deželnih strelcev — 153
— 1. vermanskega polka Spodnja Štajerska — 133
— 2. vermanskega polka Spodnja Štajerska — 96
— 3. vermanskega polka Spodnja Štajerska — 74, 85, 93, 96, 133
— 3. šolskega polka »Brandenburg« — 336, 383
— 4. šolskega polka »Brandenburg« — 336

Batuje — 533
Bauer Matija - 115, 131, 168, 207, 208, 222, 272
Bavdaž Vera-Nuša — 161, 363
Bebler dr. Aleš — 190

Begunje — 700
Bela - 313, 314, 317, 344, 622
Bela garda — 106, 178, 183, 647
Bela krajina — 16, 38, 197, 700
Bela ***Pei*** - 22, 538
Bele Miha - 268, 393, 436, 457, 458, 504, 598, 652, 653
Bele Vode - 20, 37, 48, 50, 54, 55, 58, 59, 62-64, 75, 306, 390, 391, 506, 538, 544, 702
Beli Potok — 495
Beljak (Avstrija) - 612, 622, 624, 629, 645, 647
Belogorev Aleksej — 611
Belšak (kmet) - 309, 312-314
Bence Gabrijel — 476
Benčič Dragomir-Brkin — 22, 41, 42, 54, 101, 136, 170, 255, 524, 557, 560, 563, 564, 567, 568, 714, 716
Benečija — 256
Benedičič Tine — 613
Benigar dr. Jože - 160, 170, 227, 228, 674
Beograd - 348, 352, 642, 719
Beranič Mihael - 262, 263, 277
Berezin — 290
Berlin — 591
Berložnik Hans — 52, 55, 262
Beslać Mirko - 159, 180, 207, 232, 247, 248, 265, 337,450,481, 502, 530, 532, 535, 548, 555, 562, 564, 566, 568, 686
Beton Anton-Bojan — 660, 669
Bevče - 512
Bezena — 664
Bezgovnice — 445
Bezjak (kmet) — 160
Bezjak Otmar — 13
Bežigrad (delovno taborišče) — 218
Bihać - 159
Bikovšek Jakob — 380
Bilčovs (Avstrija) — 665
Bilje - 112
Bistra — 665
Bistrica (potok) — 182
Bistrica ob Sotli — 398, 399
Bistrica (pri Motniku) — 324
Bistrica pri Pliberku (Avstrija) — 634, 641
Bistrica pri Rušah — 232, 511
Bistrica v Rožu — (Avstrija) — 631, 661
Bitenc Boris-Bojan — 45, 101, 116, 122, 123, 126, 134, 151, 161, 166, 256, 266, 292, 305, 332, 346, 715
Bizjak Stanislav — 664
Bjelo Edvard — 476
Blagovica - 324, 325, 335, 336, 341, 342, 344, 351, 529, 714
Blanca - 241, 297, 510, 511
Blatni Vrh - 398, 428, 429, 434, 435, 439, 705
Blaž — glej Marušič Edvard
Blažić Jože — 244, 245, 264
Blažuta — 485

Bled - 665
Bloke - 183, 184
Bobek Slavko — 297
Bobik Alojz — 222
Bobnar Franc-Gedžo — 22, 26—29, 38, 45, 46, 67, 72, 74, 88, 90, 94, 110, 113 114, 125, 127, 135, 136, 144, 188, 214, 244, 714
Bobner Ivan — 245, 405, 431, 457, 532
Bobrovec (borec) — 381
Boč - 171, 172, 205, 206, 209, 215, 220, 221, 227, 243, 266, 270, 275, 439, 469, 520, 587, 708
Boča - 257
Bočna — 272, 316, 317, 334, 348
Bodrež - 255
Bodrišna vas — 290
Bogatin Viktor — 599, 637, 638
Bogomolov Boris — 99, 100, 578
Bohačenko Nikolaj — 608
Bohor - 275, 443, 520, 701
Bohorič Anton — 665
Bojović Svetozar — 595, 637, 646
Bojtina — 164
Bokalič Martin — 438
Boldan Jože-Silni — 65, 234
Bolska — 357
Borec (revija) — 94, 144, 694, 695
Borje - 529, 530, 532
Borko Bernard — 603
Borković Savo — 232, 233
Borovci — 476
Borovlje (Avstrija) - 623, 624, 629—631, 636, 641-653, 655, 657, 659-667, 674, 677, 690, 691, 695, 708, 709, 793
boroveljski boj — 10, 643, 657, 661, 662, 664-667, 674, 690, 691, 693, 695, 720
Borovje — 471, 472
Borovnica — 398, 700
Borovnica Slavko - 232, 233, 274, 437, 564, 565, 583, 620, 697, 719, 720
Boršt — 326
Borštnar Jože — 17, 18, 99, 191, 309, 343
Bosanci — 232
Bosna in Hercegovina — 10, 89, 146, 232, 233, 398, 474, 476, 638
Boštjančkova domačija — 495
Bozolija — 490
Boženko Olga — 608
Božič (kmet, Črna) — 102
Božič (kmet, Zavodnje) — 547
Božič (praznik) — 445, 474
Božič Ivan-Jovo — 552, 567, 570, 572, 573, 578, 584, 600, 606, 621, 652, 687, 694, 695, 697, 715
Božičnik Franc — 485
Božić Lazo - 646, 652, 687, 690
Bračič (kmetija) — 487
Bračič Mirko — 53, 700
Bračun Karei - 237, 275

Brajović Petar — 613, 633
Bralić Petar — 232
Brantuša Franc — 221
Braslovče - 234, 354, 356, 357, 368, 372-374, 376, 379, 384, 391, 393, 398, 428, 513-515, 633, 705
Brdce (na Paškem Kozjaku) — 456, 470, 473, 482, 487, 490, 49i, 502, 503, 555, 580
Brde - 123, 124, 125, 127, 664
Brdinje — 341
Brečko Alojz — 438
Brečko Ivan — 429
Breg - 257, 704
Breg pri Litiji — 525
Brejc Franc — 664
Brence Vili-Borut - 89, 110, 112, 294, 390
Brenčič Vinko — 319
Brendl (kapetan) — 268
Brestanica (glej tudi Rajhenburg) — 259, 260, 438, 559, 571, 584
Brešar (kmet) — 105, 114
Breščak F. - 553
Breze - 444, 445, 448, 449
Brezen (na Paškem Kozjaku) — 487, 502, 503
Brezje (Horjul) — 549
Brezje (občina Brežice) — 398
Brezje (občina Krško) — 540
Brezje (občina Mozirje) — 304, 309, 390
Brezje (občina Šentjur pri Celju) — 203, 205
Brezje pri Dobu — 337
Brezje (pri Lukovici) — 336, 338, 340, 341
Breznik - 525, 529, 530, 533
Breznik (kmet) — 313
Breznik Gjerkeš Rezika — 264, 322, 364
Brezno (nad Vitanjem) — 555
Brezno pri Podvelki — 297
Brezovac — 476
Brezovica — 716
Brezovnik Jože — 428, 464
Brezovo (pri Ponikvi pri Žalcu) — 370
Brežice - 83, 260, 268, 297, 340, 341, 366, 398, 409, 425, 485, 620
Bricman Franc — 31
Brigade
NOVJ:
— Cankarjeva — 276
— Gubčeva — 524
— Inženirska — 717
— Loška (po 5. 1. 1944 Bračičeva brigada) — 9, 699, 700
— Snežniško-brkinska — 700
— Šercerjeva - 21, 23-25, 30-33, 37-43, 45, 46, 48, 49, 57, 59, 62—65, 68-70, 74, 75,81,82, 88, 92, 93, 95,99, 100, 104, 105, 111, 114-116, 133, 136-138, 141, 142, 147, 156, 159, 171, 172, 174, 178, 184, 197, 200, 217, 223, 224, 229, 233, 234, 242, 245, 250, 254, 270, 271, 292, 306, 320, 321, 332, 355, 364, 365, 372, 373, 378, 384, 386-391, 396, 400, 407, 409, 432, 439, 470, 471, 474, 505, 506, 509, 510, 512, 515, 524, 525, 527-529, 537, 538,

540,543-545, 549, 550, 555, 571, 573, 595, 607, 612, 613, 615, 616, 620, 622, 624, 627, 630, 669, 670, 674, 680, 681, 683, 688, 690, 698, 701, 706, 707, 716, 717
— Šlandrova — 9, 10, 17, 21, 24, 41, 44, 47, 48, 69, 75, 79, 80, 101, 132, 136, 138, 187-190, 224, 234, 246, 284, 292, 295, 306, 325, 335, 343, 382, 384, 400, 469, 470, 523-526, 528, 529, 534, 550, 557, 578, 587, 588, 607, 613, 627, 633, 643, 670, 673, 677, 680, 682, 683, 686-690, 692, 697, 701, 708, 709, 716, 721
— Tomšičeva - 20, 21, 23, 24, 26, 29, 30, 34, 37, 41, 43-45, 48, 59, 65, 69, 75, 78-82, 88, 92, 93, 95, 99, 100, 106, 116, 120, 133, 135-138, 142, 151-154, 158, 161, 171, 174, 185, 193-195, 200, 207-212, 217, 223, 224, 229-234, 246, 254, 262, 270, 280, 281, 292, 306-308, 310, 312, 320, 321, 324, 326-330, 335, 336, 341, 344-346, 349, 355, 364, 365, 384, 390, 391, 396, 400, 407, 470, 490, 491, 505-510, 512, 515, 517, 519, 521, 525, 528 - 532, 536, 570, 572, 573, 577, 587, 588, 607, 613, 615, 616, 620, 622, 625, 627, 630, 638, 640, 680, 681, 683, 688, 690, 699, 701-704, 718, 721
— Topniška 14. divizije — 689, 690
— Zidanškova - 17, 21, 29-34, 36-38, 44, 47, 75, 77-82, 87, 93, 96, 97, 105, 107, 114-123, 131-134, 137, 138, 142-144, 146-149, 174, 187-189, 198, 200, 224, 234, 271, 274, 275, 281, 295, 298, 306, 335, 343, 345, 351, 382, 384, 400, 469, 470, 523-527, 529, 534, 550, 551, 554, 555, 577, 578, 585, 587, 588, 607, 612, 613, 624, 633, 639, 640, 670, 673, 679, 681, 683, 687, 690, 696 -698, 703, 708, 716, 717, 721
— 12. - 524
— 3. NO - glej 3. VDV
— 3. VDV - 222, 245, 396, 412, 426, 463, 506 - 509, 517, 521, 557, 640, 642
— II. Dalmatinska — udarna — 659, 681
— I. Moslavačka — 9
Brili Ivan — 318
Brinje — 433
Briše - 524, 525
Britanci — 629, 630, 649, 650, 660—662, 664—666, 670, 674—676, 690, 698
Brložnik (kmet) — 606
Brnca (Avstrija) — 667
Brumec Angela — glej Munda Jelica
Brune (orožnik) — 108, 111
Brunšek Stanislav-Zagloba — 262
Brv pri Pesku — 158, 159, 160
Brvar Ivan — 438
Buč - 325
Buče - 426
Bučečovci — 560
Bučerci — 398
Budna Anton-Zvone — 253, 329, 540, 553, 599, 600, 638, 639, 642, 673, 692, 694, 697
Budna Jože — 329
Bukova gora — 497, 573
Bukovci — 476
Bukovec - 275, 297
Bukovje (občina Postojna) — 700
Bukovje pri Slivnici — 264, 488, 489
Bukovje v Babni Gori — 440, 475, 476, 706
Bukovnik (gostilna) — 598

Bukovnik (kmet) — 313
Bukovnik (kmet, Avstrija) — 624, 625, 629
Bukovžlak — 138, 142
Bune Rudolf - 35, 46, 65, 106, 127, 184, 215, 225, 226, 237, 238, 244, 248, 266, 267
Bušević — 398, 476
Butara Miha-Aleks - 22, 45, 82, 250, 375, 376, 388, 411, 467, 472, 474, 480-482, 489, 490, 509, 515, 518, 532, 535, 548, 552, 559, 560, 563, 564, 566-568, 570, 584-586, 606, 641, 642, 717, 719, 720

C

Cafuta Jožef — 393,
Caharijas Ivan — 297
Cankar Ivan — 174
Cäric Stevo____ 444
Celje - 59, 61, 63, 92, 93, 104, 138-140, 142, 151, 153, 161, 178, 181, 182, 186, 193, 200-202, 204, 205, 212, 215, 216, 218, 220, 227, 233, 243, 244, 251-254, 332, 334, 336, 351, 357, 361, 366, 369, 376, 381, 384, 386, 391, 396, 399, 402, 406, 407, 425, 438, 440, 443,451, 454, 458, 462, 463, 467, 471, 472, 474, 476, 477, 495-497, 501, 502, 511, 516, 529, 534, 557, 560, 579, 582, 587, 588, 594, 597, 603, 620, 632, 634, 684, 704, 705, 708
Celovec (Avstrija) — 10, 612, 616, 621 — 624, 627, 629, 631, 646, 657, 659, 660, 663, 664, 667, 669-674, 676—678, 680, 682, 684, 685, 691, 692, 694, 696, 708
Celovška kotlina (Avstrija) — 630
Cencen Franc — 398
Centralni komite KPS - 60, 82, 83, 115, 186, 213, 284, 634, 697
Centralni komite Zveze komunistov Slovenije — 13, 81, 718, 795
Centrih Andrej — 406, 407
Cepuš Karel-Miha — 231, 251, 254, 310, 317
Cerklje ob Krki — 717
Cerklje na Gorenjskem — 187
Cerknica - 12, 73, 699, 700, 792, 795
Cerkovnik Rafael — 160, 195, 226
Cerovec - 209, 217, 228
Cerovšek Franc — 255, 664
Cerovšek Janez — 255
Cerovšek Marija — 255, 276
Cerovšek Martin — 255
Cerovšek Rozalija — 255
Cesar Pavle — 695
Cestnik (kmetija) — 180
Cestnik dr. Ivan - 504, 521, 572, 584, 720
Cetinski Andrej-Lev — 525, 578, 600, 601, 604, 613, 615, 620, 621, 629, 638, 640-642, 647, 651, 652, 661, 675, 676, 687, 692-697, 714, 716, 720
Cezlak - 116, 117
Charlottenburg — 591
Cice Jože — 380
Cigovc Jože — 665
Cirkovce — 57
Covnik (kmetija) 313
Crom dr. Len — 672, 694—696
Cugmas Pančič Katarina — 504, 521

Cugmasovi (kmetija) — 504
Cundrovec — 485
Curnovec (občina Laško) — 435
Cvelbar Viktor-Stane — 157, 292, 321, 325, 348, 402, 403, 406, 414, 451, 452 454, 455, 466, 474, 481, 489, 490, 501, 503, 519, 521, 533, 535, 572, 582, 584’ 606, 715, 717
Cvirn Franc — 623, 641

Č

Čakš Janez — 255
Čanč Adolf — 112
Časopis za zgodovino in narodopisje (ČZN) — 274, 275
Čatež - 715
Čaž - 568
Čebulin Ivan — 393, 501
Čehi - 168, 209
Čemšenik - 515, 524, 527—529, 532, 534, 550, 571
Čepe Friček — 180
Čepin Alojz — 511
Čepin Jožef (rojen 1914) — 620
Čepin Jožef (rojen 1922) — 620
Čeplak Jožef — 511
Čerin Miha-Aleš - 22, 99, 136, 160, 271
Čerkezi — 544, 553
Černelč Jože — 407
Černič Greta-Breda — 289, 290
Černigoj Cvetko — 228
Červinka dr. Milan-Žiga — 38, 50, 521
Česen Stane — 695
Češnjice (pri Krašnji) — 343, 533, 534
Češnjice pri Moravčah — 524
Čete
NOVJ:
— Hasanova — 111
— Inženirsko-tehnična Bračičeve brigade — 279, 314, 324, 373, 429, 440, 443, 449, 450, 478, 481, 482, 487, 492, 493, 502, 505, 514, 526, 529, 530, 537, 549
— Kozjanska — 44
— Minerska Bračičeve brigade — 299, 470
— Minersko tehnična Bračičeve brigade — 322
— Mitraljeska Bračičeve brigade — 644, 645, 650, 668
— Ruska Bračičeve brigade — 403
— Ruska 4. bataljona Bračičeve brigade — 614
— Specialna Bračičeve brigade — 589, 596, 597, 607, 614, 645, 664, 668, 669, 675
— Minerska Pohorske čete Lackovega odreda — 368
— Pohorska Lackovega odreda — 332, 367, 368
— specialna komande mesta Mozirje — 389
— specialna komande zgornjesavinjskega območja — 400
— 1.1. bataljona Bračičeve brigade — 54, 89, 90, 97, 102, 160, 177, 185, 202, 203, 211, 225, 235, 237, 238, 245, 253, 255, 258, 261, 265, 280, 318, 337-339, 341, 377, 380, 381, 389, 393, 405, 406, 411, 413, 414, 428, 430,

431, 433, 435, 436, 439, 457, 464, 466, 485, 502, 511, 512, 532, 540, 542, 620, 623, 652, 654, 718
— 2. 1. bataljona Bračičeve brigade — 89, 90,97, 102, 110, 112, 127, 140, 155, 160, 162, 178, 185, 203, 226, 232, 233, 235, 245, 253, 261, 267, 280, 305, 337, 338, 340, 341, 357, 374,, 394, 398, 430, 433, 437, 464,466, 476,481, 502, 507, 532, 652, 654, 718
— 3. 1. bataljona Bračičeve brigade — 100, 102, 183, 218, 261, 287, 313, 314, 327, 329, 330, 337-339, 341, 364, 381, 395, 398, 428, 430, 433, 464, 466, 476, 481, 502, 503, 547, 556, 561, 608, 622, 623, 645, 662, 718
— 1. 2. bataljona Bračičeve brigade - 73, 90, 103, 108, 111, 112, 123, 126, 160, 162, 163, 173, 206, 216, 226, 231, 232, 251, 261, 264, 280, 291, 294, 310, 318, 319, 349, 353, 381, 391, 403-405, 407, 433, 443, 444, 451, 454, 485, 495, 507, 532, 537, 540, 579, 623, 651-653
— 2. 2. bataljona Bračičeve brigade — 73, 88, 90, 95, 97, 103, 118, 123, 125, 127, 129, 130, 135, 136, 139, 160, 168, 177, 201,208,211,220, 222, 225, 226, 230-232, 245, 251, 261, 264, 280, 286-288, 290, 291, 301, 319, 369, 407, 433, 434, 438. 444, 450, 451, 484, 485, 495, 499, 507, 515, 531, 533, 537, 560, 620, 651-653, 680
— 3. 2. bataljona Bračičeve brigade — 100, 102—104, 123, 126, 129, 132, 211, 218, 233, 261, 264, 286, 297, 318, 319, 389, 390, 407, 434, 451, 479, 484, 485, 499, 509, 537, 606, 649-653
— 1. 3. bataljona Bračičeve brigade — 226, 235, 253, 256, 261, 264, 325, 329, 331, 338, 374, 375, 377, 380, 386, 388, 399, 434, 444, 506, 510, 513, 540, 571, 599, 600, 664
— 2. 3. bataljona Bračičeve brigade — 225, 226, 235, 241, 245, 252, 258, 261, 286, 297, 303, 325, 329, 354, 375, 377, 378, 429, 434, 452, 506, 515, 538, 541, 547, 549, 576, 603, 664, 673
— 3. 3. bataljona Bračičeve brigade — 100, 261, 264, 297, 325, 329, 374, 375, 377, 387, 429, 444, 452, 453, 492, 493, 510, 511,514, 544, 547, 549, 554, 561, 570, 571, 664
— 1.4. bataljona Bračičeve brigade — 353, 354, 361, 386, 431, 454, 489, 546 - 548, 608
— 2. 4. bataljona Bračičeve brigade — 353, 354, 380, 381, 386, 404, 430, 438, 475, 476, 483, 485, 489, 490, 511, 548, 567
— 1.1. bataljona Šercerjeve brigade — 92
— 2. 1. bataljona Šercerjeve brigade — 92
— 3. 1. bataljona Šercerjeve brigade — 100
— 3. 2. bataljona Šercerjeve brigade — 100, 156
— 3. 3. bataljona Šercerjeve brigade — 100
— 3. 1. bataljona Tomšičeve brigade — 100, 276
— 3. 2. bataljona Tomšičeve brigade — 100
— 2. 3. bataljona Tomšičeve brigade — 32
— 3. 3. bataljona Tomšičeve brigade — 100
— 3. 2. bataljona Zidanškove brigade — 525
— 1.2. bataljona 3. brigade VDV — 426
— 2. 3. bataljona 3. brigade VDV — 681
— 3. 3. bataljona 3. brigade VDV — 390
— 2. 2. bataljona Lackovega odreda — 368

Nemške:
— motorizirana orožniška — 383
— planinskih lovcev Slovenska Bistrica — 117
— policistov iz Maribora — 117
— I. orožniška motorizirana »Alpenland« — 336

— 2. policijskega bataljona Cholm — 41, 59, 71
— 3. 928. bataljona deželnih strelcev — 336
— 4. 611. bataljona 18. polka deželnih strelcev — 126
— 1. alarmna Brežice — 96
— I. alarmna Celje — zahod — 88, 89, 93, 96
— 3. alarmna Celje — vzhod — 96
— 3. alarmna Celje — zahod — 74
— 1. alarmna Ljutomer — 92, 93
— 2. alarmna Ljutomer — 96
— I. alarmna Maribor — mesto — 129
— 1. alarmna Maribor — okolica 1. bataljona vermanskega polka Spodnja Štajerska — 128, 129
— 1. alarmna Ptuj — jug — 92, 96
— 2. alarmna Ptuj — jug — 92, 96
— 1. alarmna Ptuj — sever — 96
— 1. alarmna Ptuj — zahod — 93
— 5. 1. bataljona polka Treeck — 268
— 1. podoficirske sole Slovenska Bistrica — 286, 288
Četniki - 642, 647, 648, 675, 676, 698, 708
Čevnik (kmet) — 41
Čikulenko Mihajlo-Mišo — 398, 792
Činžat - 176, 177, 703
Činžer (godbenik) — 259
Čokl Mirjana — 13
Čolnik Karei — 457
Čotar Ivan — 358
Črešnar Anton — 210, 211, 272, 594
Črešnar Rudolf - 329, 354, 408, 465, 515, 522
Črešnik Rudolf — 34, 36, 80
Črešnjevec (pri Slovenski Bistrici) — 138
Črešnjica - 207, 220, 232
Črešnjice (pri Frankolovem) — 471, 472, 473, 478, 479
Creta - 307
Creta (na Dobrovljah) - 183, 359, 368, 370, 392 - 396, 399, 515
Črna Gora — 657
Črna na Koroškem — 37, 54, 55, 59, 60, 61, 73, 100, 102-105, 113, 118, 200, 307, 309, 312, 314, 393, 547, 549, 587, 615-617, 620, 622, 630, 632, 665, 679, 680, 701-703, 707
Črna pri Kamniku — 329, 401
Čmelič Anton — 540
Črnevšek — 307
Črni graben - 23, 523, 706
Črni vrh (nad Idrijo) — 700
Črni vrh (općina Mozirje) — 538
Črni Vrh v Tuhinju — 534
Čmivec (kmet) — 42
Čmivec - 307, 309, 310, 312, 317, 318, 321, 324, 330, 344, 349
Crno jezero — 172,
Crnogorci — 595
Čmofica — 288
Črnomelj — 340
Črnova — 512
Čučej Jožef — 398

Čuk Ivan-Martin — 22
Čulibrk Pero - 232, 267, 282, 310, 394, 398, 430, 446, 476, 650

Ć
Ćirović Dragan — 657, 661

D
Dalmatinec (borec) — 339, 341
Daruvar — 503
Debeljak Rudolf — 443
Debič Marija — 414
Dečman Lazarevski Kristina-Tatjana — 565
Dečno selo — 549
Defar Julija — 464
Delač Miha — 25, 79
Delak Franc — 103
Delakorda Tine — 347
Delce - 206, 316, 317
Delopst Ančka — 51
Delopst Ivan (p. d. Pušnik) — 50, 51, 52, 53
Delopst Ivan ml. — 51, 83, 720
Delopst Stanko — 52
Delopst Tilčka — 83
Demšar Stefan — 292, 323
Dernač Ivan — 549
Deržanič Martin — 398
Dežnik (kmet) — 39
Divizije NOVJ:
- 14. - 9, 15-26, 28-34, 36-50, 52-55, 57-61, 63, 65, 66, 69, 70, 73-85, 87, 88,91,93, 94, 96, 97,99-101, 104-107, 113-118, 120-125, 127, 128, 130-133, 135-138, 141, 142, 144-148, 151, 152, 157-161, 163, 165, 166, 168, 170-175, 182, 184-186, 188, 189, 192, 195-198, 201, 209, 212-215, 217, 222-225, 227, 231, 233, 235, 241, 243, 244, 247-250, 254, 257, 258, 261, 263-266, 270-273, 275, 276, 278, 280, 281, 284, 285, 289, 290, 292, 301, 306, 309, 318-321, 334-336, 341-343, 345-347, 349, 351, 353, 355, 356, 360-365, 367, 369-373, 375, 377, 378, 382, 384, 385, 387, 389, 390, 392, 396, 397, 400, 409-413, 440, 444, 446-450, 459, 464-466, 469 - 471, 473, 474, 477, 482, 490, 491, 493, 497, 504- 506, 508 - 510, 512, 513, 515-527, 530, 532-534, 538, 539, 543, 546, 551-555, 566, 572, 577, 578, 580-585, 587-589, 591, 594, 599, 606, 607, 611-613, 615-617, 622, 623, 625 -627, 630- 633, 636- 640, 646, 648, 657, 659, 663, 666 -669, 673, 674, 677-692, 696-702, 706, 707, 714-716, 718, 719, 721, 795
- 15. — 19, 335, 351
- 18. - 683, 717
- 36. JA - 682
- 51. Vojvodi nska — 698
Nemške
- 7. SS prostovoljska Prinz Eugen — 661
- 14. SS prostovoljska Galizien — 541, 543, 545, 550, 553, 572, 573, 623, 625, 628
- 31. SS - 477
- 104. lovska — 634
- 162. - 700
Dob - 439

Dobja vas — 65
Dobjani (pri Bihaću) — 159
Dobje - 233, 248, 251, 254, 256, 260, 261, 264, 380, 426, 427, 429-431, 433
434, 439, 453, 462, 464, 560, 705
Doblatina — 502
Dobležiče — 438
Dobnik Franc — 244, 245
Dobnikar Anton — 540
Dobova - 268, 297, 620
Dobovec pri Ponikvi — 449, 451, 474, 549, 706
Dobovičnik Stane-Krt — 24, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 58
Dobrava (pri Borovljah, Avstrija) — 651
Dobrava (pri Mislinji) — 280, 509
Dobravc Ferdinand — 258, 407
Dobrave — 509
Dobrina - 222, 224, 366, 502
Dobrljevo — 525, 526, 528, 707
Dobrna — 200, 370, 456, 471, 487, 491, 512, 620, 705
Dobro va (pri Zrečah) — 610
Dobrovlje - 10, 262, 356, 357, 368, 371, 388, 392, 393, 398, 399, 406, 407,
462, 469, 512-517, 534, 549, 705, 706
Dol pod Gojko — 605
Dolenc Franc — 381
Dolenja vas (občina Krško) — 532
Dolenja vas (občina Žalec) — 357, 705
Dolenja vas (pri Cerknici) — 73
Dolenja vas (pri Ribnici) — 511
Dolenji Leskovec — 476
Dolenjska - 9, 17, 18, 23, 27, 65, 75, 100, 101, 103, 115, 116, 132, 133, 136,
161, 186-190, 194, 213, 214, 223, 225, 231, 233, 242, 256-259, 270, 295,
306, 340, 343, 363, 382, 400, 511,512, 523, 524, 526, 528, 543, 550, 555, 559,
560, 577, 592, 700, 707, 715, 717, 792, 795
Dolenjski list — 553
Dolga Gora — 221
Dolgo Brdo — 525
Dolič - 22, 59, 66, 138, 200, 281, 296, 344, 506 —
Dolinar Viktor — 668
Dolničar Ivan-Janošik — 12, 45, 62, 64, 67, 84, 90, 99, 100, 115, 144, 194, 213,
221, 238, 239, 247, 248, 250, 256, 270, 272, 275, 277, 284, 285, 292, 309, 317,
321, 348, 360, 370, 376, 381,385, 392, 411, 412, 414, 431, 432, 450, 473, 474,
480—482, 495, 501, 535, 542, 544, 553, 560, 564, 566, 568, 570, 580, 582,
583, 585, 586, 606, 632, 635, 639, 641, 648, 649, 666, 667, 678, 695, 697, 714,
716, 720
Dolničar Lojze - 572, 576, 584, 589, 590, 591, 617, 636, 637, 653, 654, 693,
Dolnji Leskovec — 399, 476, 571
Dolsko — 335
Domobranci - 216, 226, 307, 383, 387, 460, 534, 647, 648, 651-653, 655,
657, 660-665, 667, 676, 694, 698
Domžale - 187, 325, 336, 337, 339, 439, 476, 524, 534
Donačka gora — 266
Dorfmeister Anton - 495 - 497, 504, 516, 706
Dornik Trampušek Marija-Zlata — 402, 414, 488, 510, 511, 521, 522
Došenović Mićo — 22, 261, 264, 360, 369, 440, 446, 450, 471, 526, 613, 615

Dovže - 49, 122-125, 128, 129, 134, 280, 501, 702, 703
Dragopolje — 354, 356, 357
Dramlje - 138, 203, 205-207, 211, 212, 214, 215, 217-220, 222, 227-232, 244, 247, 254, 262, 266-268, 274, 426, 439, 443, 452, 461, 462, 467, 469-471, 476—480, 484, 510, 566, 620
Drava - 279, 291, 314, 588, 603, 613, 616, 624 — 627, 636, 647—655, 657-661, 664-666, 673, 675, 680, 690, 691, 694, 695, 704, 708
Dravče — 30
Dravi nja — 601
Dravograd - 59, 63, 68, 100, 103, 283, 301, 344, 384, 396, 613, 615, 616, 620, 622, 630, 632, 648, 679, 680, 682
Dravska dolina - 31, 79, 107, 283, 587
Dravsko polje — 217, 218, 494, 517
Draža vas — 568, 600—603, 635, 638
Dreta — 393
Dretnik Herman — 89
Drevenik — 205, 540,
Drobnič Vlado - 185, 511
Drobnik (vodnik) — 264
Drofenik Ivan — 664
Drolc Adolf - 227
Drolc Jožef — 398
Drožanje — 259, 502
Druker Gerda-Kožemjakin — 160, 363
Družmirje — 70, 72, 73, 92
Dubrava pri Čazmi — 9
Duh Franc — 380, 411
Dukić Nikola — 552
Dule - 673
Dunaj Avstrija) — 574, 575, 579, 694
Džon (obveščevalec) — 304, 347
Džuro (OZNA) - 557

Đ
Đaković Branko — 232

E
Ebster Herbert — 124, 125, 147
Eisenerz (Avstrija) — 232
Elbe (kmet) — 114

F
Fabjančič Franc — 549
Fajdiga Angelca — 13
Fajdiga Anton — 379, 410, 411, 536
Fajdiga Mirko — 13, 77—80, 82, 144, 146-149, 195, 196, 198, 214, 268, 271, 274, 275, 277, 288, 305, 330, 338, 342, 345, 351, 411, 435, 514, 530, 531, 540, 541, 551, 554, 585, 639, 640, 662, 696-698, 714, 720, 721, 795
Fajdiga Rudolf - 371, 372, 410
Faktor Slavko — 603
Fala - 169, 291, 344, 704
Fara — 631
Farovec — 623

Fasching Alojz — 71
Federmaus — 701
Federnsberg Franc — 596
Felicijan Ivan — 206
Ferenc dr. Tone — 227, 274, 641, 721
Ferfila Tone — 75, 76, 85, 103, 145
Ferlan Jože — 357
Ferš Franc-Branko — 470, 471, 518
Fidler Martin — 238
Fijavž Franc — 222
Filej Željko — 457
Filipič Franc — 12
Filipič France — 476
Finžgar Jože - 241, 437, 464, 473, 481, 518, 532
Firer (gostilna) — 499
Fišer Mirko - 300
Flajšman Božidar-Borut — 322, 364, 457, 540, 542, 553, 686
Fluher (kmet) — 31
Folkšturm — 494, 617
Foršnarič Jože — 476
Forte Karei — Marko Selin — 197, 198, 642
Fortin Simon — 118
Frajhajm — 367
Frajštajn (grad) — 177
Fram - 10, 112, 176 - 181, 193, 197, 294, 399, 438, 597, 641, 664, 703
Franci (kurir) — 282
Francija — 138, 143, 595
Francozi — 595, 693, 792, 794
Franko Franc — 72, 310, 481
Frankolovo — 201, 207, 232, 253, 411, 471—473, 482, 495, 496, 502, 503, 520, 603-605, 635, 697, 721
Fras Oto — 464
Frešer Feliks-Srečko — 310, 348, 349, 388, 404, 405, 407, 412, 414, 429, 464
Fridan Ferdinand — 597
Fuhrenberg F. — 696
Funtek Jože — 153
Fužine — 491, 503
Fürst Bogdan — 227

G
Gaber - 376, 387
Gaber Alojz — 259
Gaberc (kmet) — 296
Gabernik — 318
Gabrc - 594, 595
Gabrovec — 232
Gabrovec Milica-Lenka - 201, 202, 227, 228, 271, 274
Gabrovnica — 533, 534
Gabršek (kmet) — 30
Gaj — 111, 180
Gajić Ljubo — 232
Gajšek Ivan — 585
Gajšek Karei — 244, 245

Galicija (Avstrija) — 625-629, 636, 647, 660, 663, 667—669, 673—675, 677, 708
Galuf Miha - 255
Gamberk — 528, 655
Gams Slavko-Branko — 29, 79
Garafol Franc — 511
Gastož (gostišče) — 481
Gašparin Jože — 294
Gašper — giej Simončič Vinko
Gašper Tone — 35, 80, 147
Gavce - 374 — 378
Gdagajin Danilo — 511
Gedžo — glej Bobnar Franc
Georg (kapetan) — 502
Gerstemayer Martin — 89
Geršak Viktor — 103
Geršak Vili — 105
Gestapo - 33, 34, 36, 37, 74, 80, 106, 176, 181-184, 216, 262, 290, 301, 302, 304, 369, 470, 471, 483, 580
Gilma Albin — 462
Glas Jože - 398
Glavni štab JA za Slovenijo — 528, 577, 578, 587, 588, 591, 612, 615, 622, 634-636, 647, 648, 659, 660
Glavni štab NOV in PO Hrvatske — 363
Glavni štab NOV in POS - 16 — 18, 23, 38, 43, 48, 54, 59, 81, 83, 98-101, 113, 120, 127, 132, 133, 146, 186-190, 198, 213, 214, 216, 247, 249, 250, 272-274, 276, 284, 285, 319, 320, 322, 323, 335, 350, 355, 359, 363, 382-384, 396, 400, 463, 469, 494, 519, 523—525, 527, 528, 543, 576, 577, 699, 700, 714, 718
Glažar (kmet) — 511
Glažuta — 210, 503, 558
Glinica (Avstrija) — 630
Glinje (občina Žalec) — 357
Glinje (pri Borovljah, Avstrija) — 663
Glisnik — 401
Globoče — 472
Globočnik Ivan — 180, 197, 226, 353, 409, 411, 413, 518, 519, 522, 554, 718, 795
Globoka (na Paškem Kozjaku) — 512
Globoko — 435
Gmajna — 475
Gneč - 377, 385, 387-390, 398, 399, 705
Godec (kmet) — 33, 35, 57, 58, 101
Godec Anton-Tomaž — 125, 126, 177, 203, 220, 226, 248, 251, 253, 288, 317, 318, 321, 368, 492, 505
Gojnić Marko — 657
Golagojen Kamnili — 511
Golavabuka - 29, 105, 114, 122, 125, 128-131, 134, 143, 280, 283, 296-298, 331, 334, 703, 705
Golavšek Maksimiljan — 514, 522, 544, 547, 548, 553, 554, 570, 571, 584, 720
Golce — 406
Golčaj — 335
Golče - 532

Golica (Avstrija) — 681, 690
Golice - 23, 534
Golii Jože — 485
Golob (kmetija) — 375
Golob (kmet) — 35
Golob Franc-Januš - 358, 445, 486, 572, 584
Golobinski Ramon — 515
Gölte — 39
Goltes Marija - 173, 225, 226, 254, 255
Gomilsko - 357, 373, 374, 389, 705
Gora (nad Dramljami) — 219, 248, 477, 478, 566
Gora Oljka - 512, 513
Gorenja vas — 449
Gorenje — 151, 362, 367, 373, 374, 377, 379, 384-387, 389, 398, 610, 611 705
Gorenjska - 19, 183, 199, 383, 524, 714
Gorež (kmet) — 30
Gorica — 112, 380, 679
Gorica (pri Blatnem Vrhu) — 429, 435, 440
Gorica pri Dobjem — 264
Gorice — 71
Goričan Franc — 290
Goriče — 651
Goričica — 138, 141
Gorip — 485
Gorišnica — 381
Gorjane — 485, 540
Gorjup Ivan — 208, 230
Gorjup Viljem — 129
Gorkič Dušan — 717
Gornja Ponikva (Ponikva pri Žalcu) — 592
Gornje Kamence — 486
Gornji Dolič — 142
Gornji Grad — 187, 307-310, 316—318, 3222, 324, 334, 335, 341, 349, 388, 400, 511, 571
Goršek Štefan-Čaki — 29, 79, 123
Gosadanagojski (SZ?) — 459
Gostenčnik (kmetija) — 393
Gotovlje — 370, 485
Gozd — 307
Gozdnik — 402
Graben (pri Stranicah) — 501
Graber Martin — 406, 414, 693
Grabštajn (Avstrija) — 630
Gračner (kmet) — 430, 431
Gračnica - 430, 433, 434, 701
Gradac — 197
Gradec (Avstrija) — 267, 340, 574, 632
Gradec (pri Litiji) — 503
Gradišće — 338
Grahek Nande — 90, 95
Grahovše — 435
Grajska Vas — 324, 329, 356, 398

Grandic (mitraljezec) — 135
Grašič Jurij — 229, 230
Grašič Marija — 230, 274, 720
Grašič Mira — 13
Graška gora - 21-24, 27-29, 33, 36, 39-43, 48, 49, 74-76, 79, 93, 99, 105, 124, 127, 130, 133, 280, 396, 487, 506-509, 511, 516, 517, 614-616, 701
Grčarice — 319
Greben — 307
Grebinj — 635
Gregl Marija - 228, 272, 274, 276
Gregor Ciril - 13, 84, 97, 100, 126, 144, 145, 147, 195, 275 340, 347, 351, 495, 521, 564, 583, 585, 590, 633, 639, 642, 720
Gregor Stane — 665
Gregorič Ludvik — 22, 222
Gregorič Tone-Jakec — 38, 553
Gregorin (kurir) — 543
Gregorka — 341
Greh (kmetija) - 161, 162, 295, 296, 571, 573, 599
Grejan (borec) — 264
Grenc Josef — 438
Grgič Silvo-Šimen - 641, 652, 662, 693-695, 697, 720
Gričar (kmet) — 510, 511
Gričar Jože-Metod — 284, 609
Grifič Stane — 222
Gril (kmetija) — 547
Griže - 262, 359, 476, 571
Grižon Mihael — 453
Grmada - 356, 357, 359, 514
Grmeč — 639
Grmek Stane — 668, 670
Grobelce — 475
Grobelno - 203, 204, 206, 210, 212, 215, 216, 218, 219, 244, 248, 253, 254, 265, 266, 268, 290, 305, 396, 407, 449, 561, 704
Grobler Marija-Slavček — 293, 445, 562, 565,
Groblje - 353, 357, 705
Grotesko — 490
Grozna — 511
Grubelnik Alojz — 30
Gruden Lojze - 279, 353, 379, 381, 385, 454, 483, 489, 490, 536, 559, 568, 594, 672, 689
Grudnik Simon - 176, 179, 196, 202, 239, 240, 244, 245, 254, 271, 275
Grupe odredov NOVJ:
- Koroška - 125, 132, 292, 298, 314, 322, 341, 348, 355
Grušce — 557
Grušovlje — 370
Grvoj (kmet) — 39
Gubej Jože — 31
Guček Milan — 21, 24, 45, 81, 82, 197, 795
Guček Rudolf — 429
Gumno — 479
Guštanj (glej tudi Ravne na Koroškem) — 100, 303, 344, 399, 617, 682

H
Haberle Franc-Blaž — 665
Habić (oficir) — 479
Habič Ančka — 331
Habjan Franc — 563, 565, 583
Habjan Kristina — 565, 583
Hace Matevž - 34, 36, 38, 54, 55, 56, 60, 83, 84, 94, 99, 100, 132, 135, 144 152, 157, 195, 473, 518, 524, 538, 543, 553, 592, 613, 633, 637, 674
Hace Matija — 132
Hadžić dr. Milorad — 671, 672
Hafner Valentin-Bojan — 437
Haloze - 16, 171, 172, 212, 214, 215, 396
Hari Jože — 651
Harlej Jožef — 511
Hazier Anton — 244, 275
Heidenreich dr. Konrad - 588, 591, 592, 639, 708
Herman (Slovenec, izgnanec) — 290
Hibler Ivan — 532
Hitler - 43, 130, 240, 624
Hladin Jože — 443
Hlastan Anton — 502
Hlevnik (kmetija) — 104
Hoče - 297
Hodnik Karel-Drago — 127
Hofinger (kapetan) — 333
Hofmann (kapetan) — 333
Hojnik Ivan — 318
Hojnik Jože — 354, 455
Hojnik Štefan — 476
Hojnik Tone — 318
Honak Anton — 289, 290
Horvat Ignac-Imre — 30, 37
Horvat Rudolf-Strmecki — 221
Hozner Jožef — 244, 245
Hramše — 398
Hrastje - 440, 489, 501
Hrastnik - 207, 214, 228, 265, 268, 499
Hrastnik Viktor — 268, 269
Hrašan — 368
Hren Marjetka — 13
Hribemikovi (kmetija) — 513, 514
Hrpelje - 716
Hrušovar dr. Gabrijel-Drago - 202, 211, 228-230, 262, 271, 274, 470, 504, 583, 720
Hrvaška — 10, 19, 44, 81, 82, 401, 444, 524, 699, 700
Hrvaško Zagorje — 700
Huber Hans — 179, 180
Huda luknja - 67, 68, 125, 126, 134, 143, 505, 508, 510, 516, 577, 578, 581, 702, 703
Hude Maks — 511
Hudi Kot — 106, 111, 114, 253
Hudi Vrh - 116, 121, 158, 173, 192, 230
Hudinja - 490, 491, 498, 502, 573, 579, 588, 613

Humperk (Avstrija) — 665
Humperški grad (Avstrija) — 660

I
Idrija — 700
Iglar (domačija) — 106, 107, 108
Ikovic Anton - 313, 348, 413, 520, 641, 721,
Ilić Gavrilo-Gašo - 45, 110, 112, 113, 115, 715
Ilirska Bistrica — 129
Ilišević Vasilije — 233
Ilovica Albert — 89, 95
Imenšek Franc — 623
Imenšek Jože — 462
Imenšek Stanko — 398
Innsbruck (Avstrija) — 124
Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana — 13, 79, 144—149, 195—198, 271-278, 290, 345-352, 408-414, 464, 466, 467, 518-522, 551-554, 582-586, 636-642, 692-697, 714, 718, 719, 795
Ipavec Svetozar-Zaro - 351, 354, 378, 380, 408, 411, 430, 438, 464, 465, 483, 519, 598, 619, 620, 638, 641, 693, 694, 720
Ipavec Štefan - 197, 313, 339, 348, 390, 395, 413, 481, 503, 620, 645,692, 720
Irkovc — 549
Iršić (hiša) - 32
Iršič Janko — 297
Iskrač Jože — 438
Istra - 89, 249, 256, 611
Italija - 37, 456, 610, 611, 699
Italijani - 183, 184, 595, 596, 646, 792, 794
Ivan (oficir) — 264
Ivanjuhin Andrej — 511
Ivanka (bolničarka) — 72
Ivanlenka Ivan — 511
Ivanov (borec) — 511
Ivanović Rajko — 233
Ivnik (Eibiswald, Avstrija) — 10, 621, 646, 681, 682, 686, 687, 690, 692, 695, 708
Izlake - 531, 532

J
Jager Franc — 244
Jager Marjan-Risek — 594, 599, 637, 638, 642, 645, 655, 672, 676, 685, 692, 693-695, 697, 719
Jager Remic Vera — 719
Jagič Franc — 549
Jagodič (borec) — 453
Jagrska peč — 121
Jakič Jože-Dušan - 22, 30, 34, 35, 45, 46, 50, 65, 80, 83, 88, 90, 109, 110, 112, 125, 126, 134, 136, 144, 145, 160, 162, 194, 197, 208, 216, 219, 221, 239, 247, 253, 254, 272, 273, 275, 276, 715, 716
Jaklie Janez-Ivan - 83, 85, 89, 95, 195, 237-239, 244, 245, 257, 266, 275, 277, 300, 305, 347, 430, 446, 467, 503, 556, 617, 641, 692, 697
Jakob Stanko — 547, 549, 554
Jakoš Jože-Školski — 46, 88, 95, 102, 115, 144

Jakov Dol — 359
Jamnik (kmet) — 39
Jan Ivan — 642
Jančič Dominik — 318
Jančič Franc — 244
Jančič Ivan — 443
Janeš Anton — 594, 672
Janez (intendant) — 457
Janež Jože-Januš — 79
Janežič Franc (krojač) — 184
Janežič Franc (zobozdravstveni referent) — 536
Janžekovič Ivo — 657, 669, 692, 694-696
Janžev Vrh — 283, 704
Janževski Vrh — 107
Japovnik (kmet) — 359
Jare (kmet) — 117, 588
Jarmovič Rudi — 462
Javorje (občina Šentjur) — 441, 443, 571, 706
Javorje (na Paškem Kozjaku) — 470
Javorje (nad Črno) — 34, 35, 37, 55, 58, 76, 103—106, 113, 486, 549, 616, 620, 622, 703
Javorje (nad Solčavo) — 313
Javornik (občina Celje) — 558—560, 570, 707
Javornik (na Paškem Kozjaku) — 487, 503
Javorniki — 700
Jazbec Martin — 438
Jazbina nad Žerjavom — 102, 104
Jazbine — 207, 248, 251, 253,254, 451, 474,477—479, 481, 514, 557, 562, 563 566, 617
Jelatić Rudolf — 22, 45, 178
Jelce — 261, 264
Jelen (kmet) — 114
Jelen Franc — 484, 549
Jelenko Jože — 259, 277
Jenčič Marija — 276
Jenčič Stanko - 48, 139, 162-164, 216, 254, 255, 276
Jeran Jure — 613
Jereb Danijel-Dane — 292, 448, 536
Jereb Slavko - 559, 583, 589, 590, 719
Jerebič (kurir) — 184
Jeriha Mirko — 715
Jerin Marjan — 140, 259
Jerman Ivan — 13, 694
Jerman Jože — 715
Jeromel Jožef — 664
Jesen (bolnišnica) — 229, 608, 640
Jesen (Vinko Mojškerc?) — 527
Jesenek (kmet) — 181
Jesenice — 647
Jesenik — 428, 429, 434
Jesenjak (kmet) — 93, 99
Jesenk (kmet) — 30, 31
Jesenovo — 525, 527-530, 532, 533

Ješčišek Franc — 380
Ješenca — 620
Ješivec — 140
Jevšnik (kmet) — 30
Jezernik (kmetija) — 393, 513
Jezeršek Janez-Sokol — 323, 714
Joger Ciril - 196, 237, 275, 286, 287, 291, 310, 319, 345, 348, 414, 450, 466, 519, 720
Johnson Paul — 38
Josipdol — 108
Jovan Ljubo-Saša — 140
Jože (bolničar) - 338, 339, 341, 351
Jože (borec) — 402
Jože (kurir) — 72
Jožica (bolničarka) — 584
Jožko (raztrganec) — 183
Jugoslavija - 55, 62, 73, 226, 322, 458, 616, 624, 632, 680
Jugoslovanska armada — 624, 632, 633, 636, 637, 648, 649, 660, 662, 666, 667, 670, 674, 678-682, 698,
Juhantovi (kmetija) — 471
Jukić Ante — 127
Jurač Roza — 283
Jurančič Stanko — 551
Jurgovo — 332, 593
Juriš (glasilo) - 165, 166, 167, 194, 196, 197, 221, 272, 273, 719
Jurišna vas — 164, 170
Jurklošter - 139, 140, 227, 243, 244, 258, 305, 318, 381, 426-429, 434-436 438, 440, 462, 476
Juskijevič Anton — 290
Juvan Alojz — 71
Juvan Ivan — 244, 245
Juvan Jaka — 89, 111, 112
Juvanje — 542

K
Kačji Dol — 289
Kadivnik (miner) — 366
Kaindorf — 792
Kaiser Franjo — 685
Kajba Ernest — 380, 411, 502
Kajzaze (Avstrija) — 665
Kajzer Ignac — 31, 80, 81
Kajžer Ivan - 368, 390, 431, 578, 622
Kaligara Lojze — 185
Kališe - 307, 310, 401
Kalobje - 232, 233, 253, 398, 443, 444, 463, 664, 706
Kalše - 407
Kambič Marija-Saša — 511
Kamence — 549
Kamenče — 357, 705
Kamenec — 485
Kamenik (kmet) — 579
Kamenitec — 120 — 122, 134, 135

Kamna Gora - 137, 138, 141, 151, 202, 203, 205, 207, 220 438 451 4<u 472-474,477-481,483-485,494,557,567,706
Kamnik - 187, 307, 317, 324-326, 328-330, 336, 344, 398, 401 511 sii 534, 647, 704
Kamnikar Bojan — 323
Kamniška Bistrica — 307
Kamniško — 382
Kancler Franc-Julij — 414, 520, 522, 536, 574, 585, 596, 615, 616 637 640 646,693
Kandrše - 334, 335, 337, 533
Kanjuce - 251, 252, 318
Kapelar Ferdinand — 244, 438
Kapele pri Brežicah — 260
Kapla - 373, 374, 389, 705
Kapla (pri Borovljah, Avstrija) — 650, 651
Kaplja vas — 324, 329
Kapun (kmet) — 115, 118
Karavanke — 624, 647
Karei (borec) — 668
Kardelj Edvard — 696
Karl Martin — 253
Karlovac — 632
Kasaze — 356, 357, 369
Kasjak (kmet) — 115
Kastav — 89
Kastelic Ivan — 262
Kastelic Martin — 162
Katarija — 23
Katič Bernard — 297
Kaukler Franc — 664
Kavnik (kmetija) — 58, 104
Kavran - 326, 329, 330
Kavšćek Leon — 596
Kebelj - 118, 120, 121, 398, 593, 594
Keber (kmet) — 622
Kenig — 673
Kenk Janez-Ivo - 375, 376, 385, 397, 411, 527, 719
Kerenc (godbenik) — 259, 441
Kernfestung Alpe — 624
Kesselring Albert — 623, 632
Kiauta Ladislav - 9, 11, 13, 21, 28, 77-79, 82, 290, 346, 503, 521, 714, 721, 795
Kidrič Anton — 398
Kidrič Boris — 320
Kijev - 381, 398, 490
Kilibarda Mile - 17, 18, 75, 118, 127, 188
Kink Stane-Stašo — 621, 629, 641, 642, 652, 661, 687, 692—697, 714
Kirohobat — 515
Kirovobad — 540
Kisovec — 527, 534
Kisovec Jože-Dušan — 159, 177, 231, 251, 280, 317, 353, 376, 379, 381, 385, 499, 505, 515, 522, 530, 535, 561, 576, 653, 657

Kitak Franc — 238, 244, 245, 275
Kladje — 318
Kladnik Miha — 571
Klančar Jože — 264, 673
Klančišar Rudolf — 139
Klančnik (kmet) - 40, 507, 508
Klančnikova vila - 151-154, 156-159, 161, 195, 291, 296, 703
Klangalblanca — 341
Klanjec — 369
Klanjec (Hrvaška) — 242
Klanjšček mag. Zdravko — 12, 721
Klanjšek Ivan — 244
Klanjšek Jože-Vasja — 24, 47, 54, 55, 136
Klaužer Anton — 349, 398, 519
Klede Bruno — 104, 105
Klemenšek Rok-Viktor — 495, 535
Klemenškovi (domačija) — 313
Klep Stane - 296, 541, 542, 553, 673
Klepej Karei — 484
Klinar (miner) — 336
Klopni vrh - 136, 153, 161, 173, 176, 177, 184, 192
Knap Bunderla Marija — 604
Knez — 313
Knez Franc — 302
Knez Franc ml. — 302
Knez Terezija — 302
Knez Tončka (p. d. Lesnikova) — 302, 304, 347
Knezova planina — 313
Knežević Milenko - 32, 135, 139, 148, 154, 168, 194, 207, 208, 220, 221, 226, 232, 238, 247, 248, 250, 258, 259, 265, 274, 283, 287, 291, 305, 309, 310, 320, 321, 326, 335, 340, 360, 361, 375-377, 381, 382, 385, 386, 392, 405, 412, 427, 437, 441, 442, 446, 449, 450, 472-474, 482, 498, 526, 532, 535, 542, 544, 547, 558, 562, 564, 567, 568, 570, 573, 580, 589, 590, 599-603, 607, 635, 638, 714
Knežja Njiva — 699
Knežpolje — 601, 638
Knittelfeld — 232
Kobal Maks - 281
Kobiljek — 632
Koblar Maks — 345
Kocjan Martin — 641
Kocjančič Marjan — 380, 411
Kočevje - 94, 155, 208, 319, 335, 515, 699, 700, 716
Kodrič Ciril — 594
Kogelnik (kmetija) — 102
Kokalj Edvard-Edo - 46, 110, 112, 113, 115
Kokarje - 305, 308, 322, 366, 367-369, 391, 393, 394, 401
Kolar Ivo — 259
Kolar Jože-Tomo — 229
Kolar Karei - 258, 278
Kolman Alojz-Marok — 17, 18, 68, 69, 136
Kolovič (kmet) — 106
Kolovrat (občina Mozirje) — 391

Kolovrat (občina Zagorje ob Savi) — 10, 134, 334, 523, 525, 528—533 5sn 706, 707
Komanda:
— Kozjanska — 187
— Pohorska — 187
Komanda mesta:
— Celovec — 670
— Gornji Grad — 187
— Moravče — 187
— Mozirje — 389
— Solčava — 187, 309
— Šoštanj — 634
Komanda vojnega območja:
— koroškega — 670, 696
Komel Franta - 29, 114, 115, 121, 126, 134, 135, 139, 147, 148, 160, 166 173 194,251,323,714
Komen — 537
Komisija — 32
Komunistična partija Jugoslavije — 686
Komunistična partija Slovenije (KPS) — 11, 106, 251, 321, 365, 402, 460 473, 609, 679, 684, 685, 714
Konečnik Albert-Modras — 661, 692—695
Konfinarjev mlin — 402
Konj - 335, 351
Konjice — 702
Konjiška gora - 10, 137, 138, 201, 207, 209, 218, 225, 229, 243, 262, 396,425, 426, 449, 452, 461, 463, 467, 470—473, 477, 478, 480, 482, 489, 501, 516, 517, 557, 562, 566, 568-571, 600, 602, 603, 701, 705, 707, 720
Konjiška vas — 267, 450, 478, 484, 504, 565, 567, 568
Konjska smrt — 566, 567
Konjšica — 538, 540
Kop (kmet) — 106
Kopač dr. Ivan-Pavček — 22, 24, 28, 45, 230
Koper — 453
Kopinšek Alojz — 467
Kopivnik — 178
Kopriva Vidmar Ljuba — 504
Koprivna — 622
Koprivnik Stanko — 173
Koprivnikar (kmet) — 30
Koprivnikar Stane — 601, 638
Kopše (mlinar) — 275
Kopušar Mirko — 292, 371, 476
Koralpe (Avstrija) — 681
Korbar Žarko — 222
Kordiš Lovše Jožefa-Pepca - 72, 159, 172, 231, 272
Koren Jožef — 665
Korensko sedlo — 657
Koritno — 485
Kornehina Marija — 485
Koropec dr. Jože — 197
Korošec Jože (p. d. Svetčev) — 80
Korošec Jože-Vido — 36, 519

Korošec Miha (p. d. Svetčev) — 80
Koroška - 10, 15, 37, 58, 60, 64, 75, 87, 94, 99, 132, 143, 183 186 199 200
249, 256, 301, 304, 309, 312, 314, 319, 453, 456, 483, 573 578 587 595599’
611-613, 615, 616, 619, 622-628, 630, 632-634, 636, 640’641’643 648
649, 660, 665, 669—671, 673, 674, 676—682, 684, 690, 691 694’ 69s’697’
699, 702, 708, 714, 718, 721, 795 ’ ’ ’
Koroška vas — 471
Koroški pokrajinski muzej, Slovenj Gradec — 13, 147, 345, 347 71g
Korpusi
NOVJ:
— 7. — 19, 100, 101, 133, 175, 186, 188—190, 225, 249 306 335 351 512 , ,
524-526,700
_ 9. — 48, 133, 188, 249, 568, 612, 716
— 10. — Zagrebški — 82, 469
Četniški:
— 503. Ličke četniške divizije — 661
Nemški:
— 69. rezervni — 624
Korte pri Kozjem — 234
Kortner (kmet) — 540
Korun Franc — 264, 279, 533, 552
Kos (kmet, Hudinja) — 579
Kos (kmet, Kot) — 118
Kos (kmet, Uršlja gora) — 33, 34, 57
Kos Ivan - 366, 410, 502
Kos Martin — 211
Kos Mihael — 398
Kos Rajko — 484
Kos Vilko - 48
Kos Vinko — 485
Kosar Alojzij — 245
Košem Franci — 259
Košta Franc — 112
Kostanjevec Ferdo — 112
Kostanjšek Ivan — 244, 245
Kostrevnica — 525
Kostrivnica (občina Šentjur pri Celju) — 440, 443, 444
Kostrivnica (občina Šmarje pri Jelšah) — 205, 206, 398
Košenina Ivan — 399
Košenjak — 681
Koshumboj Kodirol — 485
Košir Ladislav-Matija — 66, 84, 161, 321, 345, 363, 364, 720
Kosir Zrnec Milena — 484, 485, 519
Koštomai Franc — 228
Koštomaj Štefan — 228
Košuta (bolnišnica) — 294, 346, 511, 593
Kot - 116, 117, 119 - 121, 143, 151, 173, 573, 591, 608, 609,703
Kotlje - 33, 35, 57, 101, 130, 303, 304, 344, 617, 620, 624, 704
Kotnik (kmet) — 151, 607
Kotnik (kurir) — 184
Kotnik Gričar Marica — 551
Kotnik Jože — 531, 532
Kotnik Karei — 512

Kotnik Viktor — 262
Kotnikova žaga — 383
Kovač — 88
Kovač (trgovina) — 50
Kovač Franc — 393, 457, 458, 476
Kovač Marija — 615
Kovačević Milan — 232, 233
Kovačič Ivan — 485
Kovačič Ivan-Efenka - 22, 34, 38, 41, 136, 157, 168, 170, 446, 449, 524, 538, 626, 666, 676
Kovačič Ivanka-Smilja — 196
Kozaki — 553
Kozar Martin — 112
Kozara - 135, 601, 638
Kozina — 716
Kozjak - 172, 367, 368, 383, 408
Kozjak (bolnišnica) — 130, 136
Kozjak Franc — 297
Kozjansko — 16, 87, 138, 143, 151, 162, 172, 176, 182, 187, 199, 209, 224, 225, 227, 233—235, 243, 245, 263, 266, 270, 295, 305, 350, 353, 382, 388, 392, 396, 400, 401, 403, 408, 425, 427, 432, 436, 439, 445, 458, 459, 461-463, 469, 477, 480-482, 488-490, 494, 501, 502, 516, 517, 543, 555, 559, 560, 582, 701-707, 719, 795
Kozje - 10, 183, 234-236, 239, 241-244, 246, 247, 270, 274, 275, 290, 398, 399, 425, 426, 460, 704
Kozjek — 201
Kozji hrbet — 57
Koželj (gostilna) — 237
Koželj Albin — 398
Koželj Alojz — 398
Koželj dr. Bogomir-Božo — 661
Koželj Franc — 398
Kožuh Ivan — 259, 277, 502, 682
Kraberk — 439, 478, 480, 482, 489, 490, 562, 563, 566, 707
Krače - 530
Kraigher Boris — 473
Krajevna organizacija ZB NOV:
— Izlake — 519
Krajger Mirko-Luka — 595, 664
Krajno Brdo — 338, 341
Kralj (kmet) — 111, 114
Kralj Janez — 484
Kralj Pepca — 483, 484, 519
Kramar Miha — 381
Kramarica — 393
Kramberger Franc — 107, 108, 176, 177, 193
Krambergerjev mlin — 176
Krampuž Friderik — 515
Kranj — 187, 630, 642, 646, 647, 665
Kranjc Franc — 113, 245, 439
Kranjc Ivan — 89, 95, 301
Kranjc Luka — 398
Krasinec — 72, 197

Krašnja - 279, 324, 325, 335-337, 341, 342, 344, 351, 354, 367, 533, 534, 704, 707
Kravos Vlado - 45, 121, 134, 160, 173, 202, 222, 226, 229-231
Krbulje — 707
Krebs Jože - 72, 73, 85, 100, 103, 110, 126, 129, 145 — 148, 180, 195, 197, 201, 211, 272, 391, 406, 413, 414, 454-457, 466, 482, 493, 510, 518-522, 541, 542, 544, 553, 571, 584, 687, 697, 720
Krejan Karei — 561
Krempl Johann — 74
Kremžarjev vrh — 30
Krenčič ing. — 371
Krenčič Bogomir-Bogo — 22, 46, 79, 82
Krener Franc — 648
Krenker (borec) — 103
Krenker Martin — 297
Kresnice — 142
Kresnik Franc — 294
Kresniške Poljane — 381
Kričej (kmet) — 499
Krim — 485
Krištufek Boris — 688
Krivograd Alojz — 695
Križe - 525, 527, 528
Križevec — 497, 498
Križevnik Franc — 89
Križman Franc - 225, 252, 279, 368, 443, 479, 481, 495, 505, 515, 522
Križnar Ivan — 662, 694
Križni vrh - 598-600, 603, 635, 708
Križnik Avgust-Medard — 460
Krk - 341
Krka — 630
Krkavče — 453
Krmelj — 549
Krn (bolnišnica) — 146
Krnice — 304
Kropf Marija — 411, 414
Kropušek ione — 349, 410, 698
Krošel Franc — 329, 331
Krpač Hubert — 127
Krško - 297, 398, 399, 411, 438, 484, 502, 532, 540, 552, 583, 584, 664, 795
Krt — glej Dobovičnik Stane
Krtina — 338
Kruder Alojz — 620
Krug (kmet) — 105
Krulec (borec) — 268
Krumperk — 336
Krušič Anton — 334, 351
Kuhar Alojz — 484
Kuhar Franc — 483, 485
Kuhar Ivan — 484
Kuhar Jože — 399
Kuhar Karlo-Lukec — 536, 552, 568, 570, 606, 715
Kuhar Martin — 476

Kuhar Otmar — 398
Kujence — 555
Kuk (kmet) - 474, 567, 602
Kukec Marko-Rok — 26, 46, 70, 72, **88**, 161, 162, 177,254,279, 288,317,492
Kukovič Jože — 476
Kukovič Oprčkal Malika (p. d. pri Kuku) — 450, 466, 518
Kukovič Silvo — 222
Kukovič Vestrek — 222
Kukovičev mlin — 288
Kukovičič Stane — 414, 443, 465, 499, 520, 583, 720
Kumar Viktor — 346
Kumer Drago — 83
Kumer Martin - 211, 237, 238, 244, 273, 275, 277, 300, 301, 339, 389, 431, 436, 443, 464, 492, 493, 520, 536, 542, 544, 546, 547, 549, 553, 554, 564, 566, 568, 583, 595, 613, 629, 630, 637, 640, 642, 693, 697, 720
Kumer Mihael — 502
Kumer Viktor — 290
Kumpečnik (kmet) — 39
Kune Lado — 674
Kunej Jožef — 438
Kunšperk (sedlo) — 39
Kurbus Mirko — 197
Kurja vas - 120, 121, 151, 153, 155, 159, 168
Kurnik Mihec — 262
Kurska oblast — 490
Kus Mirko — 504
Kuster Ivan — 127, 147, 470
Kuzman (kmet) — 578, 579, 606
Kuželj - 208
Kveder Dušan-Tomaž - 99, 100, 101, 613, 622, 647

L

Ladinek Štefan — 103
Lah Aleksander — 649
Lahomno — 290
Lahovnik (kmet) — 507, 509
Lajčin Marko — 230
Lamovšek Ivan — 48
Lamprehtov vrh — 174
Lampret Jože - 361, 362, 371, 372
Lamut Avgust — 380, 411
Langersvald — 107-111, 113-116, 128, 143, 197, 291, 294, 703
Laporje — 623, 664
Lasina — 172
Lašče - 427, 429, 438
Laško - 25, 134, 182, 249, 262, 290, 398, 399, 402, 403, 406, 425, 427, 444, 446, 448, 462, 476, 480, 490, 502, 511, 516, 540
Lava — 381
Lavrič Milka — 483, 484
Lavrič Stane — 22, 31
Laze — 524, 528
Laznik (kmet) — 201
Leban Alojz — 110

Lebar Franjo — 673
Leeb Anton — 665
Legen - 22, 29, 30, 35
Lehen - 106, 108, 268, 284, 285, 346, 380, 398
Leipzig — 267
Lekmarje - 215, 231, 439, 449, 475, 706
Lelgonov Viktor — 379, 381
Leljuh Petrof — 549
Lemut Stanislav — 206
Lenič Helena — 462
Leningrad — 611
Lepa Njiva - 55, 371, 372, 387, 389-391, 398, 399, 544, 705
Lepej (kmetija) — 168, 170, 181, 182, 285
Lepej Ivan — 319, 399
Lepej Josip — 398
Lepena (Avstrija) — 622
Lepenatka — 42
Lepener Aleks — 156
Lepin Jože-Ris - 187, 334, 360, 361, 381
Lerch (šofer) — 496
Lesično — 438
Leskošek (Ivan?) — 282
Leskovec - 292, 555, 664
Lesnik (kmet) — 57
Lesnik (p. d.) — 302—304
Lessnablega — 591
Lešnik Valentin — 597
Letuš - 234, 245, 246, 365, 367, 373, 374, 388, 391, 393, 633
Levačič Milan — 551
Levčenko Nikolaj — 490, 596
Libna - 297
Libnik Jože - 35, 245, 294
Liboje — 484
Libuška gmajna (Avstrija) — 698
Lihteneger Dolničar Ivica — 348, 370
Likar Leo — 244
Likar Zmago — 293
Likovič Franc — 319, 407, 429
Likovič Osterman Marija — 276, 414, 464
Lilik Miroslav - 527, 531, 533, 534, 543-547, 551-554, 574-576, 579, 580, 584, 585, 718
Limbarska gora — 23, 335, 338, 340, 341, 534
Linasi Marjan — 413, 641, 721
Lindek - 201, 701
Lipa - 307, 316, 393, 401
Lipa pri Frankolovem — 201, 269, 471, 503, 604
Lipar Jože — 268
Lipica (Avstrija) — 673
Lipičar Rado — 660
Lipje (občina Žalec) — 512
Lipje (Avstrija) — 673
Lipnica (Avstrija) — 792
Lipoglav — 138, 142, 206, 212, 281, 439, 449, 451, 456, 470, 563, 706

Lipovac Mirko — 232
Lisca — 140
Litija - 175, 200, 228, 335, 716
Ljepojević Ostoja — 233
Ljubečna — 218
Ljubelj - 629, 647, 649, 661, 662
Ljubično — 664
Ljubija — 391, 544
Ljubljana - 11, 13, 110, 112, 146, 156, 159, 182, 184, 257, 262, 263, 276, 336, 341, 353, 356, 383, 398, 467, 469, 477, 484, 520, 524, 529, 534, 557, 624, 634, 640, 647, 700, 715-718, 792, 795
Ljubno - 24, 25, 26, 27, 62, 65, 104, 199, 200, 309, 363, 381, 398—400, 537, 540, 542, 549, 701
Ljutomer — 345, 560
Lobnica — 152, 154, 291
Loče pri Poljčanah — 142, 259, 289, 439, 563, 566, 603, 638
Loćica - 325, 515
Ločnik (kmet) — 573
Ločnikarca — 573
Log (občina Sevnica) — 430
Log (pri Mlinšah) - 525, 526, 707
Logar (kmet) — 57
Logarska dolina — 23, 175, 199, 309, 312—314, 324, 344, 348
Logonder Franc-Hribovski — 576, 585, 644, 692
Loka pri Framu — 438
Loka (pri Frankolovem) — 472
Loka pri Zidanem Mostu — 257, 704
Loka pri Žusmu — 217, 225, 226, 230
Lokanja vas — 286, 287
Lokavce — 140
Lokavec (nad Sevnico) — 257
Loke (pri Blagovici) — 533
Loke (pri Jurkloštru) — 476
Loke pri Mozirju — 370, 371, 391 — 393
Loke pri Planini — 261, 430
Loke (pri Taboru) — 565
Loke pri Zagorju ob Savi — 527
Loke v Tuhinju — 398
Lokovica — 509
Lokrovec — 381
Lokve — 559
Lomski Janez — 101
Lomšek (kmet) — 62
London — 226
Lopatnik — 512
Lorenčič Marica — 282, 299
Lorenčič Stefan — 297, 331, 334, 347, 350
Lorger Zdravko — 244, 245
Loška dolina — 26, 222, 699, 700
Loška Gora — 269, 279
Lotrič Jože — 462
Lotrič Kristina — 462
Lovrenčič Karei — 594

Lovše Franc - 90, 163, 244, 245, 253, 264
Lozej Zdravko — 292, 323
Löhr Alexander — 623, 624, 632-635, 641, 642, 648
Lucič Miloš — 398
Luče - 62, 65, 104, 199, 200, 309, 312, 400, 401
Ludranski Vrh — 73
Lukanja — 117, 173
Lukman (trgovina) — 50
Lukman Mirko — 314, 348
Lukovica - 279, 324, 325, 336-339, 344, 354, 367, 704, 705
Lunežnik (učitelj) — 179
Lušečka vas — 205
Luzar Rudolf — 505, 521
Lužar Ivan-Hasan — 115, 334, 343, 358
Luže — 573

M
Maček Karei - 25, 26, 79, 264, 279, 313, 337, 339, 340, 348, 351, 385, 386, 405, 408, 412, 414, 431, 437, 442, 443, 464, 465, 513, 535, 541-543, 546-458, 553, 554, 561, 565, 583, 686, 689, 720
Mačkin Kot — 39, 42, 61, 701
Mačkovina (grad) — 524
Madžar (borec) — 503
Madžari — 646
Madžarska — 401, 591
Mageleiter Franz — 262
Majcen Peter-Vojko - 184, 194, 286, 289, 290, 322, 345
Majdič (tovarnar) — 455
Majerič Janko — 484
Majetič Lojze — 23, 26, 46, 70—73
Majnik Ivan-Džems — 446, 634, 635
Makole - 217, 594, 620
Mala Breza — 540
Mala Črna — 60, 102
Mala Kopa — 134, 300
Mala Lašna — 324
Mala Nedelja — 532
Male Grahovše — 476
Malerov Vasilij — 511
Mali Komen — 318
Mali Ljubelj — 648
Mali Rakitovec — 23
Mali Šumik — 154
Malo Tinje — 492
Malovšek Vili — 398
Marburger Zeitung — 78, 497
Marenberg (glej tudi Radije) — 108, 112, 145, 679—681
Marguč (gostilna) — 602, 603
Marguč Silva — 600
Maribor - 19, 67, 68, 78, 89, 107, 124, 130, 161, 169, 174, 175, 178, 180, 182, 186, 193, 205, 215, 244, 254, 259, 263, 286, 287, 290, 291, 332-334, 350, 361, 366, 384, 396, 398, 438, 474, 476, 477, 503, 575, 582, 583, 587, 588, 594, 597, 609, 613, 620, 623, 635, 648, 649, 664, 684, 708, 795

Mariborčan (borec) — 510
Mariborska koča — 181
Mariborski tisk — 12
Marica (strojepiska) — 471
Marija (bolničarka) — 25
Marija na Čreti — 398
Marija Reka — 402
Marijina vas — 435
Marin Franc — 232
Marin Ivan — 232, 692, 697
Marinko Matevž — 520
Marof — 428, 429, 434, 435
Marolt Jože — 698
Marošek Adolf — 34, 35, 36, 80
Marošek Franjo — 520
Martič Alfonz — 600
Martinčič Franc — 115
Marušič Ciril-Vinko — 450, 481, 502, 532, 535, 556
Marušič Edvard-Blaž - 27, 28, 79, 110, 112, 145, 146
Mastnak Bogomir — 406
Mastnak Fric — 226
Mastnak Jože — 244
Mašun — 700
Matavulj Lazo — 232
Mateyewsky Adolf — 183
Matičič Tone - 286, 345, 402, 413, 613, 614, 640, 654, 694
Matjašič Marjan — 13
Matoh Franc — 118
Maučilin Ivan — 511
Maunz — 20
Mauser Janez — 183
Mayerhöfer Heinz — 497
Mazej Ivan-Ivo — 410, 465, 498, 520
Medborovnica (Avstrija) — 653, 658
Medvedjak - 537, 538, 541, 542
Medvedjek — 507
Medvedovi (kmetija) — 375
Medvešek Cetinski Pepca — 250, 293, 300, 448, 562
Medvešek Vili — 259
Medvode — 276
Meh Justin — 124
Mencinger Pavel — 664
Mendaš Peter-Iztok - 159, 160, 173, 174, 185, 194, 213, 254, 264, 265, 280, 294, 679, 683, 715, 716
Meng (polkovnik) — 623
Mengeš — 336
Menina planina — 23, 24, 307, 356, 401, 533, 534, 550
Mesarič Alojz - 515, 522, 531, 551, 552, 603, 638, 680, 688, 694, 697, 720
Mesarič Krista — 274
Mesiček Anton — 399, 510, 511, 571
Meslovice — 476
Mesnik Ljubo — 244
Messner Rudolf — 630, 642

Mestni vrh (Ptuj) — 318
Meško Jakob-Nikolaj — 292, 296, 297, 309, 322, 327, 334, 340, 343, 347, 348, 350—352, 356, 362, 369, 370, 378, 379, 390, 391, 402, 409—414, 426, 427, 431, 436, 439 - 441, 444, 446, 449, 450, 456, 463 - 466, 471, 518, 571, 584, 622, 641, 715, 718, 719
Metlika — 540
Meža - 60, 279, 704
Mežica — 100, 103, 617, 640, 641, 680
Mežiška dolina — 506, 695, 795
Mežnar (kmetija) — 103, 105
Mežnar Ivan — 438
Mežnar Jakob — 72
Mi vstajamo (glasilo) — 273
Mićo (komandir) — 455
Mihaljčić Milovan — 232
Mihaljčić Ostoja — 232, 233, 274
Mihelak Alojz — 620
Mihelič Lado - 121, 125, 135, 155, 163, 164, 221, 245, 515, 522
Miklavc Ivanka — 173, 226
Miklavc Viktor — 608
Miklič Anton - 108, 111, 112, 113
Miklič Ignac-Nace — 124, 147, 592
Milan (OZNA) - 557
Milanović Dušan — 339, 341, 351
Miler Fedor — 484
Miljanović Rajko — 233, 564, 565
Mirko (gestapovec) — 210
Mirna Peč — 135
Mirt Karei — 297
Mislinja - 32, 49, 66, 67, 70, 87, 93, 97, 122-124, 130, 156, 174, 280, 281, 296, 301, 399, 501, 506, 508, 512, 664, 680, 703, 704
Mislinjska Dobrava — 105, 124
Mislinjska dolina - 15, 59, 87, 143, 301, 322, 506, 573, 680, 692, 702
Mišica Vlado-Miha — 45, 154
Mladi borec (glasilo) — 56, 166, 167, 194, 196, 719
Mladina (glasilo) — 67, 85
Mlakar Franc — 559
Mlakar Stanko — 549
Mlakar Tone - 322, 364, 601, 638, 673, 693, 720
Mlinar Lojze — 73
Mlinar Miha — 113
Mlinše — 525
Mljačnica — 601, 638
Modic dr. Heli — 536
Modrič - 406, 490, 598, 599
Mokronog — 108, 112
Mometo Janjet — 515
Moravče - 187, 335, 338, 701
Moravska dolina — 16, 334
Moravsko - 18, 23, 39, 41, 65, 175, 179, 182, 335, 336, 382, 400, 531, 533, 573
Morje — 623
Moskva — 511
Mostar - 110, 112, 156

Moste - 532
Motnik - 334, 340, 343, 354, 356, 367, 401, 407, 533, 705
Motvoz pri Črni — 102
Mozgan Franc-Ljubo — 399
Mozirje — 59, 61, 63, 70, 187, 234, 244-246, 304, 307-309, 365, 368, 369, 371-373, 375-377, 380, 385, 386, 389-393, 396-400, 412, 413, 510-512, 537, 538, 707
Mozirska koča — 538
Mozirske planine - 10, 15, 22, 38, 523, 539-541, 544, 550, 702, 706, 707
Mrak Stanko - 354, 438
Mramor Alojz — 406
Mramor Jože — 290
Mravljak (kmet) — 301
Mravljak Pavel — 329
Mrčna sela — 411, 502
Mrdavs(kmet) — 102
Mrmolja (intendant) — 559
Mrvič Stane — 274
Mrzla Planina - 461, 558, 559, 707
Mrzli Vrh - 39, 538
Mrzlica — 402
Mrzlo Polje - 381
Mulec Ferdo — 490
Munda Jelica (Brumec Angelca) — 112, 146, 147, 173, 203, 211, 228—230, 271,470,471,518, 719,792
Mura — 572
Muretinci — 381
Murska Sobota — 575
Muser Ema — 25
Mustafa Franc-Hadži — 230, 527
Mušenik - 102, 103, 617, 703
Muta — 682
Muzej narodne osvoboditve, Maribor — 9, 13, 78, 144—147, 195—197, 271-278, 345—352, 408-414, 463-467, 518-522, 551-554, 582-585, 637-642, 692-697, 718, 719, 795
Muzej novejše zgodovine, Celje — 13, 82, 195 —198, 272—277, 349, 414, 464, 465, 467, 518 - 522, 551-553, 583, 718-720, 795
Muzej novejše zgodovine, Ljubljana — 13, 719
Müller — Haccius — 19
Müller Paul — 502

N

Nacionalni komite osvoboditve Jugoslavije (NKOJ) — 98, 162, 171, 216
Nagernik Franc - 55, 60, 61, 72, 83, 84, 85, 90, 103, 126, 144, 145, 146, 147, 519
Namestnik Bruno — 536
Namestnik Ludvik — 473
Napotnik Jernej — 548
Narodna zaščita — 462
Naša obramba (revija) — 641, 694, 721
Navršnik Jože — 499, 500
Navršnik Jožko — 500
Nazarje - 371, 392, 393

Nedić Milan — 178
Negastrn — 341
Negojnica — 542
Nemci - 25-28, 30, 31, 34, 39-41, 50-55, 57-61, 64, 66-75, 83, 89, 92, 93, 95, 96, 99, 102-105, 109, 110, 112-114, 116-118, 120-123, 126-129, 131-134, 139, 140, 142, 143, 153-155, 158, 159, 162-164, 169, 180, 193, 204, 206, 215, 216, 220, 226, 228, 232, 238, 240, 244, 248, 253-255, 259, 262, 265-268, 275, 283, 287, 288, 297, 302, 304, 305, 307, 309, 310, 312-314, 316, 330, 334, 339-342, 346, 349, 350, 366, 367, 369, 377, 379, 380, 386, 390, 391, 393, 394, 396, 403-405, 414, 425—427, 429 - 432, 434, 436, 437, 441-443, 449, 450, 452, 453, 456, 457, 459 -461, 463, 470, 472, 473, 475, 481-483, 486, 487, 489-493, 499, 500, 503-510, 512-515, 527, 529-534, 542, 543, 546-549, 552, 553, 558, 559, 562, 564-567, 571, 573, 577, 579, 584, 588, 590, 593, 595, 596, 599, 603, 611, 617, 620, 623, 625, 629-631, 634, 639, 646, 647, 651, 655, 682, 695, 700, 702, 792, 794, 795
Nemci (Kočevarji) — 235, 240—242, 289, 575
Nemčija — 10, 130, 168, 186, 262, 361, 595, 624, 633, 665, 670, 678
nemška ofenziva (26. 2.—30. 4. 1944) — 15, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 87, 113, 120, 137, 138, 143, 425, 702
Nemški graben (potok) — 258
New York — 38
Nezavisna država Hrvatska (ND) — 610
Ninić Lazo — 232
Niš - 244
Nježić Slavko — 232
Njivice — 665
Notranjci — 699
Notranjska - 9, 23, 60, 184, 699, 700, 792, 795
Nova beseda (revija) — 719
Nova Cerkev — 201, 487, 489, 565
Nova Reber — 401
Nova Sela — 25
Nova Štifta - 24, 307, 309, 310, 317, 318, 323, 329, 334, 344, 401, 701, 704
Nova vas (pri Mariboru) — 620
Novak Anton — 50, 51, 52, 53, 318
Novak Jurij — 354
Novak Miroslav — 13
Novak Vinko — 393, 458
Novi čas (glasilo) — 409, 497, 521
Novi Klošter — 369, 370, 386
Novo mesto — 486, 524

O

Občinski odbori ZZB NOV:
— Krško — 584
— Laško — 522
— Mozirje — 410
— Nova Gorica — 411
— Ravne na Koroškem — 795
— Slovenj Gradec — 795
— Slovenske Konjice — 519
— Velenje — 521
Oblak Janez — 380

Oblak Jože-Sime — 101
Oblastni komite KPS:
— za Koroško — 312
— za Štajersko — 190, 191, 284, 345, 384, 523
Obretan Maks — 118
Obrez Martin — 485
Obreza Avgust — 206
Obrežje pri Zidanem Mostu — 515
Obsotelje - 425, 547
Obveščevalni center Pohorje — 262
Ocepek (kmetija) — 50
Očko (kmet) — 117
Oddelek za zaščito naroda (OZNA) — 35, 36, 216, 460, 461, 466, 467, 557, 582, 611
Oder (borec) — 268, 269
Odredi NOVJ:
— Dolenjski — 524
— Jeseniško-bohinjski — 632
— Kamniško-zasavski — 100, 101, 116, 132, 182, 200, 307, 308, 324—326, 328, 330, 335, 336, 342, 396, 523, 524, 572, 613
— Kokrški - 612, 613, 627, 631, 670
— Koroški — 65, 312—314, 343, 396, 407, 612, 613, 629, 631, 643—650, 655-670, 690, 691, 694, 695, 792
— Kozjanski - 100, 132, 139, 140, 141, 176, 211, 213, 215, 218, 224—227, 230, 233-235, 241, 242, 245, 246, 249, 251, 253, 256-260, 263-265, 269, 270, 275, 277, 293, 305, 306, 409, 425, 426, 432, 434-436, 439, 461-464, 489, 490, 501, 517, 519, 523, 559, 560, 583, 682, 706, 721, 795
— Lackov — 343, 367, 407, 410, 556, 613, 705, 721
— Pohorski - 36, 80, 158, 159, 160, 161, 169, 172, 177, 217
— Vzhodnokoroški — 104, 131, 200, 292, 298, 314, 413
— Kalniški — 469
— Motorizirani 4. armade JA — 657, 659—661, 663, 694
Ofič Anton-Pavle — 228, 229
Ofič Rozi ka - 274
Ogradnik — 386
Ojstrica — 103, 402
Ojstršek Avgust — 406
Okonina — 393
Okoška Gora — 568
Okrog pri Motniku — 24, 524
Okrožni komite KPS:
— Celje - 201
— Maribor — 284, 345
— za šaleško-mislinjsko okrožje — 40
Okrožni odbor Osvobodilne fronte:
— Maribor — 609
Olga (Pepca, bolničarka) — 371, 372
Olševa - 622
Omerzu Franc — 210, 211, 272
OPERATIVNE CONE
— 4. - Štajerska - 15-20, 23, 24, 28, 29, 31, 40, 43, 47, 48, 54, 55, 58, 59, 65, 66, 68, 69, 73-75, 79, 81-85, 87, 94, 97, 99-101, 113, 118, 120, 127, 130—138, 141, 142, 144-146, 148, 152, 158—160, 171 — 176, 180, 182,

186-192, 195, 196, 198-200, 204, 213, 214, 223-228, 233, 234, 241, 245, 246, 249-251, 255, 264, 270-277, 282, 284, 295, 305-307, 308, 310, 314, 316, 318-324, 330, 331, 335, 336, 342-352, 354-356, 363, 382-384, 387, 396, 400, 408—413, 446, 449, 469, 473, 486, 491, 493, 494, 497, 504, 512, 519-525, 527-529, 534, 540, 543, 550, 551, 553, 555, 557, 563, 567, 568, 576-578, 582, 584, 585, 587, 588, 591, 592, 600, 604, 606, 612, 613, 615, 626, 632-637, 639-641, 647-651, 657, 659, 660, 666, 674, 699, 702, 704, 707, 714, 716, 718, 719
Oplotnica - 116, 117, 158, 166, 168, 173, 175, 183, 193, 492, 593, 598, 703
Oplotnik — 381
Opoka — 138
Oprčkal Mimika-Jasna — 567
Oprešnik Albin — 381
Oprešnik Stane — 292
Orehovec Viktor — 597
Orehovo - 257, 258, 549, 704
Orel - 390
Orešnik Franc - 453, 466, 493, 514, 520, 522, 541, 542, 544, 549, 553, 554, 720
Organizacija za izvajanje javnih in vojaških del (TODT) — 589, 591, 592
Orgulan Vesna — 12
Oria vas — 398
Osankarica — 121
Osenk Gusti — 665
Osimik (kmet) — 301
Osojnik (kmet) — 313
Osojnik Franc-Stane — 226, 254, 264, 279, 354, 486, 519, 549
Osojnik Jože — 124
Osterc Bojan — 12
Osterc Klementina — 13
Osterman Stane — 292, 536
Ostrovec — 651
Ostrožnik Franc-Aljoša — 244
Ostruh (kmetija) — 171, 172, 184, 185, 201
Osvobodilna fronta - 11, 35, 58, 62, 69, 70-73, 75, 99, 105, 124, 141, 162, 165, 170, 172, 184, 191, 247, 250-252, 264, 301, 350, 365, 382, 411, 445, 458, 460, 462, 467, 483, 497, 579, 602, 609, 610, 612, 615, 674, 678, 682, 684, 686, 694
Otiški Vrh - 280, 281, 344
Ovčar (borec) — 106
Owen D. C. - 633, 635, 666
Ožir Franc — 438

P
Pacek Alojz-Platin — 527, 530
Pačnik Jože — 31
Pačnik Konrad — 490
Pajk Mihael — 458
Pajman (kmetija) — 566
Paka (reka) - 67, 373, 374, 376, 400, 505, 508, 510, 632
Paka (železniška postaja) — 68, 92, 125, 134, 143, 703
Paka (na Paškem Kozjaku) — 506
Paka (nad Vitanjem) - 106, 498-500, 502, 574, 575, 578, 579,606, 607, 706

Paker Franc-Vid — 155
Pako - 398
Palhino — 515
Palir Jože — 244
Pameče — 300, 301
Pančič Ignac-Nace — 504, 521, 583
Pančič Jakob — 584
Pane Joža — 476
Pangerl Avgust — 485
Panošuk Andrej — 244, 490
Parižlje — 357, 549
Pasek Milan — 458
Pasji graben — 595, 635
Paški Kozjak - 20, 22, 29, 38, 49, 82, 115, i 16, 133, 171, 212, 306, 426, 454, 456, 457, 463, 469-471, 480, 482, 487, 490, 491, 494, 502, 503, 505, 508, 510-513, 516, 517, 525, 555, 557, 568, 572, 574, 575, 578, 580, 587, 701, 707
Paška vas - 63, 64, 72, 92, 353, 362, 369, 370, 372-381, 383-385, 387, 388 395, 396, 398, 399, 401, 407, 411, 462, 502, 513, 557, 702, 705
Pavelić Ante — 178
Pavlin Mile — 276
Peca - 103, 622
Pecan Ivan-Riko — 251
Pečan Janez-Gašper — 247, 549
Pečar (arhitekt) — 445
Pećar Jože - 288, 290
Pečar Samo — 227
Peče - 335, 533
Peče Pavla — 12
Pečica — 206
Pečnik (kmet) — 104
Pečnik Anton — 532
Pečnik Ernest — 329
Pečnik Ivan — 264
Pečnik Jože - 168, 177, 196, 251, 279
Pečovnik — 251, 252, 260, 370, 371, 407, 429, 704
Pečovnik (kmet) — 64, 66, 75
Pečovnik Franc — 182, 183
Pedec Alojz — 540
Pejovnik Gnezda Ančka — 511
Pekel - 370
Pekošek Jakob — 244, 245
Pekre — 398
Penič Lojze — 13, 196, 637, 638, 721
Penk - 64, 92, 373, 386
Pepca (borka) — 438
Perbil Jože — 288, 533
Perger (trgovina) — 32
Perger Anton — 532
Permanšek (mlin) — 61
Pernat Maks — 310, 318
Pernuš Polde-Igor — 660, 668
Perovnik Kristjan — 113
Perovšek Janez-Pelko — 124, 536

Pesek - 120-122, 134, 158, 159, 161, 170, 172, 184, 192, 283, 285, 322
Pesje — 92, 182
Pešec Jože — 245
Pešec Rudolf — 245
Petan Alojz — 549
Petan Miha-Brico - 298, 300, 325, 326, 350,368, 385, 390,410,412, 414, 431, 464, 501, 520, 562, 568
Petan Pavel — 393
Petančič Vlado - 414, 551, 552, 693
Petek Jože — 719
Petelin Ivan-Srečko — 301, 398
Petelinjek — 342
Peter (borec) — 453
Peter II (kralj) — 231
Peterlin Anton — 32
Peternel Emil — 290; 346
Petiner Franc — 381
Petje Janez-Jovan - 230, 277, 284, 292, 317, 321, 345, 414, 437,448, 465, 466, 521, 525, 535, 552, 572, 580, 583, 585, 615, 621, 631, 638, 639, 641, 670, 697, 714, 715, 719
Petkovi - 178, 180
Petkovšek Ivan — 169
Petrinja — 476
Petrovče - 353, 356, 357, 369, 705
Pevec (domačija) — 162, 166, 168, 285, 294, 494
Phrobe — 490
Pikl Matija — 319
Piko Filip - 665
Pilmauer Mirko — 536
Pilštajn - 246, 426, 438, 440, 620
Pire (kurir) — 473
Pirh Milica — 615
Pirker (poročnik) — 268
Pistotnik (kmet) — 101, 103
Pišece — 426
Pišek Jože — 444
Pivka — 700
Pižorn Ciril — 549
Plahuta Franc — 319, 485
Planica — 180
Planina (občina Mozirje) — 538
Planina na Pohorju — 171, 172, 173, 488, 573
Planina pod Šumikom — 151, 161, 295
Planina pri Sevnici — 140, 244—248, 254, 256, 259, 264, 406, 426—430, 432—440, 461-463, 706
Planine (kmet, p. d. na Planini na Ludranskem vrhu) — 61
Planine Franjo — 297, 347
Planinka - 135, 136, 161, 332
Plankar — 264
Plaskan Ivan — 444, 465
Plaskanovi (kmetija) — 375
Platin — glej Pacek Alojz
Plava garda — 36, 37, 52, 178

Plazovje — 427
Plešnik Anton — 329
Pleša - 532
Plešej (kmet) — 511
Plešič - 121
Plešivčnik (borec) — 89
Plešivčnik (kmet) — 33, 302
Plešivec - 40, 57, 59, 69, 74-76, 112, 248, 307, 573, 701
Plešnik (kmet) — 701
Plešnik Anton Murat — 530—532
Plešnik Jože — 483, 519
Pleterski Adolf — 259, 641
Pleterski Anton — 237
Pleteršek Tone — 262
Pletovarje - 206, 212, 214, 219-221, 563, 568, 704
Plevnik Janko — 485
Pliberk - 439, 630, 641, 673
Pliberšek (kmet) — 295
Pliberšek Janez — 177
Pliberšek Vladimir-Miro — 297
Počivavšek Franc — 329
Počkar Jože - 23, 46, 130, 201, 214, 217, 271
Počkar Jakob — 244
Podbočje — 717
Podčastniška šola Maribor — 117, 133
Podčastniška šola Slovenska Bistrica — 117, 133, 286
Podčetrtek - 216, 218, 234-236, 240, 242, 243, 438, 439
Podgora (Avstrija) — 651, 652
Podgora — 33
Podgora (pri Polzeli) — 365
Podgorje — 29, 32, 33, 34, 35, 36, 57, 75, 80, 99, 103, 105, 112, 490, 506
Podgorje pri Letušu — 391
Podgoršek Mihael — 290
Podgrad - 130, 398
Podjuna (Avstrija) — 249
Podklošter (Avstrija) — 667
Podkraj - 375, 506, 509
Podlesnik (kmet) — 537
Podlesnik Srećko — 159, 195
Podlinšek Jože — 278, 411
Podlipovica — 358, 483, 484
Podljubelj (Avstrija) — 647, 650, 651
Podlog - 370, 443, 701
Podlož — 438
Podoficirska šola 4. operativne cone — 159, 160, 396
Podpeč — 434, 436
Podplat — 101, 205, 206, 704
Podravje — 217
Podreka Marjan — 557
Podsreda - 235, 241, 244, 407, 485, 540
Podvelka - 107, 297, 398
Podvin pri Polzeli — 365, 491
Podviž Andrej — 668

Podvolovijek - 39, 413, 502, 520
Podvrh - 485, 532
Podvršnik Ivan (Johann) — 262, 277
Poglajen Franc-Kranjc — 17, 18, 29
Pogled — 337
Pogonik — 335
Pogorevc Anton — 399
Pogrujc dr. Stanko — 227
Pohorje - 10, 16, 19, 20-24, 29-32, 38, 46, 57, 58, 73, 87, 105, 116, 122, 123, 125, 127, 129, 130, 133, 143, 151-153, 156, 157, 159, 161, 171, 172, 174, 176, 180, 181, 183, 187, 189, 192-194, 201, 209, 217, 227, 229, 230, 232, 234, 249, 253, 262, 263, 268-270, 273, 279, 282, 285, 293-295, 301, 305, 306, 316, 331-334, 344, 346, 350, 364, 367, 368, 382, 383, 404, 408, 413, 439, 452, 469-471, 491-494, 498, 502, 511, 516, 520, 555, 568, 571-575, 578, 579, 582, 587, 591, 593, 595, 604-606, 609-611, 636, 701—708, 716, 719
Pohovnikar (kmet) — 80
Pojerje (na Blatnem Vrhu) — 429, 435
Poklek nad Blanco — 380
Poklinek Anton — 31
Pokojni Vrh — 461
Pokrajinski arhiv Maribor — 13
Pokrajinski odbor OF za Štajersko — 610
Pokrivač Matevž — 641
Poiana — 140
Polanec Franc — 206
Poljana — 666, 679, 680, 692
Poljana (pri Jurkloštru) — 256, 258, 259, 261
Poljane (Mozirje) — 537, 540, 544
Poljane (pri Černivcu) — 307, 309, 324—327, 329, 334, 399
Poljčane - 161, 205, 227, 290, 398, 439, 471, 515, 589, 594, 595, 599, 635, 664, 704, 708
Polje ob Sotli - 234, 235, 236, 241, 243
Poljska — 438, 476
Poljskava — 511
Polki
Četniški:
— 3. 1. srbskega prostovoljskega korpusa (SDK) —661
— 4. 1. srbskega prostovoljskega korpusa (SDK) —661
Nemški:
- gorski lovski Treeck - 205, 233, 236, 243, 244, 249, 271, 278, 306, 331, 347, 351, 367, 390, 412, 480, 506, 558, 559, 560
— šolski — Brandenburg — 307
— vermanski »Untersteiermark« — 383, 573
— 18. gorski lovski — 383, 573
— 18. deželnih strelcev — 142, 236, 390
— 184. deželnih strelcev — 307
— 649. deželnih strelcev — 142
— 29. pehotni — 540
— 31. pehotni 14. SS prostovoljske divizije Galizien — 540
13. SS policijski — 383, 506, 573
— 14. SS policijski — 496
— 17. SS policijski — 480, 506, 661

— 19. SS policijski — 506, 661
— 25. SS policijski — 661
— 28. SS policijski »Todt« — 383, 524
— 1. SS Wariag - 661
Polskava — 164, 597
Polšak Anton — 393
Poltava - 485, 490, 540, 549
Polule — 244
Poluščuk Vasilij — 549
Polzela - 92, 200, 356, 357, 366, 369, 370, 372-374, 377, 387, 389 50d, 509, 624, 705
Pongračič Anton — 664
Ponikva - 138, 142, 200, 201, 205, 206, 212, 218, 219, 221, 253, 266, 438, 439, 451, 463, 466, 474, 563, 706
Ponikva pri Žalcu — 509, 512
Ponikve (občina Grosuplje) — 555
Popović Zlata - 197, 364, 503, 547, 554, 637
Poreber — 435, 490
Posavje - 199, 382, 703
Posavski muzej Brežice — 13, 519
Postojna — 103, 511, 700
Potočnik Jože — 79
Potočnik Lovro — 485
Potočnik Srečko-Sinko — 237, 244, 275, 305, 347, 350, 354, 404, 408, 414, 475, 476, 518
Potrč Stane-Iztok - 576, 585, 644, 692
Povše Anton — 398
Poznica — 139
Poznič Karei — 380
Požar Boris - 367, 368, 414, 479, 482, 495, 520, 535, 559, 585, 591, 637, 687, 689
Požar Franc-Aljoša — 115, 151, 159, 222, 231
Požar Štefan - 35, 66, 67, 68, 80, 85, 89, 144, 163, 237, 244, 245, 275, 347, 388, 466, 467, 488, 511, 585
Požar Tone — 31
Požinska vas — 471
Pragersko — 215, 217, 286, 287, 396, 664
Praper Franc (p. d. Ledinek) — 80
Prapreče — 23
Praprotnik Jože — 556, 617, 716
Praprotnik Mirko — 30
Prebold - 134, 705
Prebukovje — 164, 476
Prečna — 391
Predjama — 511, 700
Prekmurje — 611
Prekopa — 485
Prelesnik Peter — 601, 638
Preloge - 92, 93, 588, 589, 595, 597, 610, 635, 708
Prepolje — 664
Presečno — 433, 476
Preseka - 371, 373, 375, 377, 380, 390, 398, 705
Presnik — 598

Prestor Marjan - 13, 237, 275, 277, 278, 305, 310, 340, 346-348, 351, 352, 354, 408, 603, 638, 720
Prestovija Kokondrot — 490
Prešeren France — 174
Prevalje - 485, 680, 684, 692
Prevalnik — 549
Prevoje — 440
Prevorje — 440
Pridgar (kmet) — 114, 122, 125
Prihova - 261, 305, 568, 593, 620, 635, 637, 638, 708
Primorci — 700
Primorska - 9, 72, 99, 524, 534, 568, 680, 699, 792, 795
Primožič Filomena — 615
Primožič Franc-Marko — 527, 613, 634
Primožič Jelka — 615
Prindl - 650, 662
Prislan Janko - 377, 393, 430, 436, 457, 718
Pristava - 102, 103, 118, 208, 216
Pristovnik (kmet) — 471
Pristovnik Ivan — 222
Pristovšek Karel-Ivan — 347
Prišelj Franc — 398
Prodijaković Pavel — 444
Prodnik (kmet) — 313
Prodnik Marija — 316
Prodnik Mirko — 101
Prošek Leopold-Bajdukov - 135, 172, 264, 265, 301, 363, 364, 459, 585, 594, 609, 621, 637, 687, 715
Prušnik Karel-Gašper — 694
Pšajnovica — 328, 330
Ptica (kmetija) 369
Ptuj - 186, 215, 398, 476, 477
Ptujska Gora — 217
Ptujsko polje - 212, 215, 396
Pudob - 319
Pugelj Jože — 456, 540
Pulj - 716
Pulls (narednik) — 289
Pungart - 121, 131, 296, 298
Pungartnik Miha — 244, 245
Pust Ivan — 110, 126, 163, 164, 177, 180, 206
Pustišek Ivan — 394, 413
Pustovo — glej Ratejeva zidanica
Pušnik (p. d.) — glej Delopst Ivan
Pušnik Franc — 358
Pušnik Ludvik-Janez — 32, 81
Pušnik Martin (p. d. pri Martineku) — 429
Putrle Franc-Cure — 317

R
R — 7 (bolnišnica) — 253
R - 9 (bolnišnica) - 243, 253, 429, 465, 475, 512, 583
R — 10 (bolnišnica) — 305

Raba - 572
Rabuda Franc — 381, 502
Rače - 178, 193, 703
Radeče - 257, 399, 438, 485, 704
Radegunda — glej Sv. Radegunda
Radeljski prelaz — 692
Radič (župan) — 503
Radije ob Dravi (glej tudi Marenberg) — 108
Radman (kmet) — 390, 391
Radmirje — 309, 348, 400, 401, 633
Radolna — 177
Radoš Ančka-Belokranjska Ančka — 72, 160, 178, 197
Radovljica — 695
Raduha — 312
Rafolt (kmetija) 178, 180, 181, 294, 493, 494
Rainer dr. Friedrich — 623
Rajhenburg (glej tudi Brestanica) — 584
Rajšp Štefan — 244, 245, 406, 457
Rak Ludvik - 182, 183
Rak Stanko - 318, 364, 408, 692
Rakek — 700
Rakitovec — 264, 265, 704
Rakitovec (pri Tuhinju) — 23, 24
Rakovec - 214—216, 221, 222, 254, 255, 439, 489, 558, 560, 561, 707
Rakovec (nad Vitanjem) — 502, 573
Rakuša Anton — 506
Ramšak (kmet, Dobrovlje) — 368, 513—515
Ramšak (kmet, Mačkin Kot) — 61
Ramšak (kmet, Paka na Pohorju) — 575
Ramšak (kmet, Paški Kozjak) — 491
Ramšak Franc — 80
Ramšak Miha — 685
Rančan Mihael — 485
Rančigaj Jože — 485
Rapljevo — 515
Rasinger Francka — 232
Rataj Franc — 458
Ratajc Anton - 232, 275, 349, 399, 552, 720
Ratajc Ivan — 264, 279, 532
Ratanska vas — 532
Ratej Marija — 601
Ratejeva zidanica (p. d. Pustovo) — 601, 602
Ratschteiger (mesar) — 290
Ravne (občina Velenje) — 20, 23, 33, 39-41, 54, 69—72, 93, 544-546, 548, 701
Ravne na Koroškem — 260, 341, 630, 665, 695, 795
Ravne pri Mlinšah - 525, 529, 531, 532
Ravne (v Tuhinju) — 324
Ravnica — 440—442, 706
Ravno — 430
Razbor — 33, 35, 36, 49, 57, 64, 66, 75, 89, 99, 100, 101, 103, 104, 306, 391
Razborca — 105, 114, 120—122, 128—130, 134, 146, 184, 279, 298, 334, 604
Razpotje — 525

Rdeča armada - 55, 58, 233, 249, 256, 401, 458, 553, 572, 577, 578, 587, 611, 633
Rdečnik (partizanski sodelavec) — 80, 104
Reb Karei - 112, 146
Reber — 529
Reberca (Avstrija) 622—625, 636, 708
Rebernik Mihael — 398
Rečica ob Savinji - 55, 182, 305, 308, 310, 348, 359 - 362, 367, 370, 391, 393, 400, 410, 540
Rečnik (kmet) — 297
Rednak Edvard — 549
Rehar Rihard — 381
Reitmajer Bruno — 664
Remec Egon-Borut — 292, 322, 525, 536, 631, 670, 715
Remih Anton — 268, 399
Remih Dušan-Duško — 24, 45, 46, 66, 67, 88, 89, 94, 123, 124, 128, 140, 154 - 156, 703, 716
Remih Martin — 583
Remšnik — 681
Renke — 527
Rep (kmet) — 492
Repas (kmet) — 579, 580
Repnik Anton — 178
Republiški Sekretariat za notranje zadeve SRS — 13, 718, 719
Repuš — 476
Resevna — 560
Resnik - 131, 134, 211, 332, 573, 574, 594
Resnik (Avstrija) — 650, 652, 653
Resnik (na Paškem Kozjaku) — 555, 575
Reštanj — 559
Revirji — 225, 527
Rezec Drago — 533
Režen Stane — 157
Ribič Ivan-Stojan — 313
Ribičič Mitja-Ciril — 17
Ribnica - 52, 511, 515
Ribnica na Pohorju - 106, 107, 109, 111, 112, 145, 158, 161, 175, 181, 197, 217, 223, 273, 283, 284, 291, 296, 297, 306, 332, 333, 346, 608
Ribniška koča — 192
Rifnik - 290
Rihenberk (Branik) — 104
Rihter Miha — 438
Rimske Toplice - 16, 138, 140, 248, 401-403, 405, 407, 425, 703, 705
Rimski Vrelec — 57
Robanov kot — 195
Robnik (kmet) — 313
Robotnikovi (kmetija) — 375
Ročnik (kmet) — 538
Rogaška Slatina - 206, 208, 210, 212, 215, 221, 248, 396, 449, 465
Rogatec — 248, 460
Rogi Zdenka - 13, 197, 641
Rogla - 121, 131, 134, 137, 151, 158, 161, 170, 173, 175, 177, 178, 184, 192, 193, 282, 283

Rojnik Marjan — 237, 265, 275, 278
Romunija — 591
Ropotar Jože — 127
Rosenberger Anton — 498
Rosenstein Emil — 592
Rošpoh pri Mariboru — 393
Roštohar Martin — 439
Rot Ferdinand — 340, 341
Rotovnik (kmet) — 30
Rozina Stanko — 540
Rozman Franc-Stane — 320, 362
Rožej (p. d. — kmet) — 80
Rožman (župnik) — 49
Rösener Erwin — 183, 204, 263, 271, 331, 425, 497, 648, 650
Rudarski dom — 88, 90
Rudenik — 435
Rudolf Matija — 127
Rukavina Mile — 354, 408, 521, 697
Ruparčič Jože — 362
Rupnik (kmet) — 118
Rupnik Leon — 178
Rus Štefan — 665
Rusi — 501, 574, 575, 594-596
Ruše - 152, 158, 195, 259, 291, 294, 380, 381, 502, 511, 664
Rušnov Jože — 452, 453, 466, 561, 583
Ržišče — 389
Ržiše - 90, 525, 532, 705

S
SA — 222, 497
Sadnikar Anton — 476
Sajko Martin — 290
Sali Aleksander — 549
Samara — 341
Samec Franc — 225
Samec Ivan — 559
Samobor — 425, 646, 675, 693
Samsa Peter - 45, 82, 244, 245, 275, 673
Samsa Vinko — 129
Sarajevo — 339, 341, 351
Sašo (kurir) — 173
Sava — 10, 16, 23, 24, 44, 65, 69, 133, 257—259, 270, 335, 376, 400, 522, 524-528, 530, 534, 550, 555, 557, 560, 577, 587, 592, 649, 701, 707
Sava (železniška postaja) — 453, 524, 525
Savina — 549
Savinja - 16, 24-26, 39, 48, 116, 133, 138, 141, 182, 305, 357, 359, 369, 371, 392, 393, 396, 400—408, 414, 425, 426, 429, 513, 560, 587, 588, 632, 701
Savinjska dolina — 71, 92, 187, 189, 249, 262, 270, 279, 286, 291, 302, 304, 305, 307, 316, 354, 398, 407, 458, 462, 469, 516, 535, 704-706
Savinšek Ivana — 310
Savinšek Jože - 310, 348, 349, 385, 412, 498, 510, 511, 520-522, 601, 692
Savinšek Tone — 349
Savšek Alojz — 258
Savšek Benedikt — 458, 503

Schafer (poveljnik) — 238, 240
Schindler (podoficir) — 268
Schweder Avgust — 263
Sedanik (kmet) - 487, 555, 575
Sedej Ferdinand-Nande — 36, 115, 156, 157, 715
Sedlarjevo — 700
Seipol Herman — 614
Sekirnik Janko-Simon Jankovič — 101, 136, 212, 213, 218, 254
Sektor PI (bolnišnice) — 46
Sektor P2 (bolnišnice) — 637
Sela (v Tuhinju) — 325
Sela pri Šentjerneju — 717
Selce nad Blanco — 510, 511
Selce (pri Frankolovem) — 493, 604
Sele - 301, 302, 304, 306, 308, 624
Sele (Avstrija) — 631
Selič Vinko - 329
Semećnik Pankrac — 592, 697
Senica Vinko - 267, 277, 278, 393
Senjorjev dom — 121, 158, 192
Senovo - 16, 183, 235, 241, 259, 260, 270, 279, 318, 426, 439, 540
Senovršnik (kmet) — 55
Senožeće — 103
Sep (kmetija) — 170
Sep Jože — 264, 349
Serho — 511
Serm Alojz — 511
Sevčnikar Jože (p. d. Zalesnik) — 40, 49, 64, 545—547
Sevec — 600
Sevnica - 245, 256, 258, 318, 426, 427, 433, 485, 502, 557, 704
Sicilija - 339, 341
Silovec — 501
Simončič Viktor - 293, 297, 371, 432, 444, 448, 450, 536, 622, 715
Simončič Vinko-Gašper - 23, 32, 45, 46, 59, 61, 72, 103, 108, 113, 122-125, 147, 309, 341, 715
Sinča vas (Avstrija) — 630
Skerlovnik Ivo — 30, 79, 81
Skočaj (kmet) — 502, 579
Skočaj Andrej — 664
SKOJ - ZKM - 11, 22, 34, 45, 55, 66, 115, 121, 135, 155, 156, 161, 166, 172, 182, 183, 215, 222, 231, 264, 265, 267, 301, 321, 322, 349, 362-365, 402, 409, 436, 458, 459, 464, 466, 494, 503, 511, 520, 594, 684, 685, 714
Skomarje - 115, 117, 137, 151, 279, 282, 283, 471, 474, 487, 497, 498, 573, 575, 607, 610
Skorno - 306, 387-390, 398, 544, 705
Skornšek Albin — 457, 511
Skrbiš Lepold — 185
Skrivni hriber — 122
Skupnost borcev 14. divizije — 12
Skupnost borcev Bračičeve brigade — 9, 12, 13
Sladka Gora - 221, 297, 305, 439, 470, 471
Slamič Herman-Urh - 23, 45, 50, 59, 65, 79, 83, 323, 605, 719
Slape - 307, 401, 512

Slatina — 261, 263, 476
Slatine - 374-377, 386, 387, 390, 411
Slavonija — 267
Sleme (nad Solčavo) — 312
Slemene (pri Dramljah) — 227, 479, 482, 510, 562, 567, 704, 706
Slemenik Slavko — 222
Slemenjak (kmet) — 579, 607
Slemenšek Ana — 519
Slemenšek Franc - 510, 511, 521, 522
Slemnik Lojze-Zvone — 292, 392, 439, 465
Slivnica pri Mariboru — 180
Slivnica (pri Sv. Juriju) — 265, 406, 443, 457, 489, 490, 511, 540
Slokan dr. Herman-Zmago — 230, 511
Slom - 201
Slopnik — 393
Slovaki — 646
Slovenci - 9, 64, 238, 361, 362, 453, 589, 624, 672, 674, 678, 680, 792
Slovenija - 10, 77, 80, 94, 133, 187, 190, 217, 226, 383, 401, 634, 638, 639, 641, 649, 672, 674, 676-678, 684, 691, 702, 721
Slovenj Gradec - 29, 36, 49, 57, 66, 68, 69, 72, 79, 80, 87, 88, 93, 100, 123, 124, 148, 206, 239, 280, 281, 296, 301-304, 306, 308, 441, 490, 575, 604, 617, 664, 684, 685, 703, 795
Slovenska Bistrica - 117, 118, 121, 161-164, 166, 170, 196, 255, 285-292, 295, 305, 344, 346, 396, 398, 407, 477, 495, 511,516, 589, 594, 595, 597, 598, 603, 609, 620, 635, 664, 704, 708, 721, 795
Slovenske Gorice — 172, 187
Slovenske Konjice - 12, 87, 137, 143, 151, 166, 199, 201, 204, 207, 227, 259, 261, 263, 270, 286, 287, 295, 332, 398, 438, 439, 469, 472, 478, 479, 483, 485, 487, 494-497, 501-503, 516, 520, 555, 567, 582, 587, 589, 593, 602, 603, 609, 610, 685, 699, 703, 704, 706, 707, 795
Slovenski narodnoosvobodilni svet (SNOS) — 216, 249, 273, 382, 412
Slovensko Primorje — 256, 319, 611, 612
Slunj - 275
Smogavec Anton — 203, 206, 271
Smolar Marija — 178
Smolarjeva žaga — glej Tumerjeva žaga
Smolnik — 281, 294
Smrečno nad Šmartnim — 262, 294, 296, 493, 599
Smrekar (desetar) — 297
Smrekar (oficir) — 518
Smrekovec — 37, 537, 612
Snoj Jože-Piki — 157
Sobote (Avstrija) — 298, 681, 708
Socka - 473, 493, 614
Sodin Stanko — 228
Sodinovi (kmetija) — 563, 564, 566
Sojek - 451, 472
Sokolovac pri Daruvarju — 267
Sokolski dom na Pohorju — 181
Solar Anton — 665
Solčava - 104, 175, 187, 307, 308, 312-316, 324, 344, 348, 537, 704
Solovjev Ivan — 490
Somrak Vinko — 623

Soteska - 338, 365, 368, 370, 371, 379, 386, 387, 389, 391, 705
Sotla - 44, 236, 700
Sovič Stanislav-Lojze — 30
Sovinja Peč — 41, 42
Sovjetska Zveza (Rusija) — 244, 354, 381, 398, 444, 485, 490, 511, 515, 517, 540, 549, 595, 596, 608, 681, 792—795
Spodnja Brezova pri Sevnici — 211
Spodnja Polskava - 176, 177, 193, 380, 540, 703
Spodnja Savinjska dolina — 171, 187, 199, 353, 367, 369, 384, 390, 407, 587, 705
Spodnja Štajerska — 18—20, 47, 52, 61, 83, 84, 95, 96, 142, 205, 412
Spodnje Koseze — 338
Spodnje Krbulje — 526
Spodnje Laže — 595, 599
Spodnje Slemene - 141, 207, 218, 219, 220, 231, 248, 267, 450, 452, 478
Spodnje Sobote (Avstrija) — 681
Spodnje Večje Brdo — 430
Spodnje Zreče — 497
Spodnji Dolič — 606
Spodnji Javor pri Črni — 55
Spodnji Klinar (kmet) — 39
Spodnji Legen — 30
Spodnji Razbor — 112
Srbi - 474, 795
Srbija — 361
Sredenšek Alojz — 592
Srednje Sobote (Avstrija) — 681
Srednje Završe — 40
Sromlje — 485, 501
SS podoficirska šola, Ljubljana — 661
Stahovica — 324, 329, 330
Stalin — 681
Staljertovo — 511
Stanislav — 511
Stanko Jože - 120, 121, 155, 329
Stanonik Janez-Maks - 208, 272, 338, 351, 370, 378, 379, 385, 404, 409-414, 431, 437, 445, 452, 456, 457, 464, 466, 473, 475, 482, 496, 518, 520, 718
Stante Peter-Skala - 524, 613, 626, 627, 634, 635, 647, 650, 659, 660, 662
Stara Glažuta - 151-153, 158, 159, 174, 193, 291, 296, 716
Stara vas — 92
Stare Alojz - 364, 448, 458, 511
Stare Slemene - 229, 230, 481, 584, 720
Stari Bečej — 689
Stari grad - 329, 433, 436, 484
Stari Log — 664
Stari pislćer — 483, 519
Stari trg - 32, 206, 441, 664
Stegne (kmet) — 172
Steindl Franz - 19, 20, 78, 124, 129, 333, 497
Stenica — 209
Stepišnik Ludvik — 381
Stična - 263, 464
Stiplovšek dr. Miroslav — 21, 24, 79, 697, 721

Stojan (kmet) — 30
Stopa — 264
Stopče - 244, 399, 532
Strahovlje — 532
Stranice - 16, 201, 259, 269, 367, 380, 381, 410, 411, 479, 480, 495, 497-499
501-504, 520, 573, 682, 706, 721
Stranje - 326, 327, 329
Strašek Milenko - 413, 638, 719
Straža na Gori — 141, 212, 214, 228, 265, 477, 478
Strehar Feliks - 331, 350, 351
Strehar Ivan-Župan — 229, 274, 351
Strehar Martin — 334
Strel Miro - 277
Strel Viktor - 260, 623, 641, 682
Strle Franci - 13, 21-24, 29, 31, 34, 36, 38, 45, 78-83, 195, 197, 346, 618, 619, 626, 638-642, 655, 658, 661, 665, 667, 675, 678, 680, 692-698, 718, 721
Strma Njiva — 529—531
Strmca — 511
Strmica — 700
Strnišče — 75, 215
Stropnik Ivan - 358, 431, 453, 465, 526, 536, 544, 551, 553, 556, 617, 671, 686, 692
Stropnik Karlo — 620
Struga (Avstrija) — 647, 651
Studence (občina Žalec) — 485
Studenci — 438, 484
Stupan Avgust - 148, 168, 286-290, 302, 345, 346, 467, 505, 521
Stupan Olga — 178
Stuttgart — 614
Subotić Vukašin — 648
Suhadol — 289
Suhadolnik - 312, 313
Suhi Potok — 529
Südwal — 591
Sv. Ana (na Babni Gori) — 440, 444, 490
Sv. Ana (pri Galiciji, Avstrija) — 673, 708
Sv. Andraž (Brde, Pohorje) — 124, 281
Sv. Anton (v Skornem) — 387 — 389
Sv. Areh (na Pohorju) — 172, 262
Sv. Danijel (v Razborju) - 49, 57,99, 100, 101, 391, 544, 549, 573, 575, 702
Sv. Duh (občina Slovenj Gradec) — 32, 57, 99, 506
Sv. Duh (nad Solčavo) — 313, 314
Sv. Florjan (občina Šmarje pri Jelšah) — 485
Sv. Florjan (na Moravškem) — 23
Sv. Florjan (pri Šoštanju) - 39, 50, 51, 52, 63, 306, 388, 389, 390, 512, 538
Sv. Florjan (v Doliču) — 296
Sv. Gora (občina Zagorje ob Savi) — 529, 532, 533, 552
Sv. Helena (občina Šentjur pri Celju) —440,441, 443, 444, 463, 475, 476
Sv. Helena (na Graški gori) — 65, 93, 99, 123, 509,511
Sv. Ilj (pri Dramljah) — 248, 268
Sv. Janez in Pavel (na Dobrovljah) — 356, 357, 359, 369-<-371, 373, 513, 515
Sv. Jedert (pri Pamečah) — 301, 704

Sv. Jernej (pri Ločah, Poljčane) — 600
Sv. Jošt (na Paškem Kozjaku) — 471, 487, 505, 508, 512, 555, 575—577
Sv. Jošt (nad Crno na Koroškem) — 104
Sv. Jošt (pri Oplotnici) — 305
Sv. Jožef (pri Slovenski Bistrici) — 286
Sv. Jurij (Šentjur pri Celju) — 138, 139, 141, 142, 200, 202-204, 206, 215, 218, 220, 232, 237, 238, 244, 248, 252, 264, 269, 271, 281, 288, 398, 399, 425-427, 438, 440, 462, 467, 558, 560, 704
Sv. Jurij v Slovenskih goricah (Jurovski Dol) — 399
Sv. Jurij pod Taborom (sedaj Tabor) — 356,370
Sv. Katarina (na Čreti) — 368
Sv. Kolman (občina Laško) — 257
Sv. Križ (pri Belih vodah) — 48, 55
Sv. Križ (pri Planini) — 426, 433
Sv. Kunigunda (sedaj Gorenje na Pohorju) — 151, 305, 306, 502, 610, 611, 613, 616
Sv. Lenart (sedaj Vrh nad Laškim) — 427, 476
Sv. Lenart (pri Cemšeniku) — 525
Sv. Lenart (Avstrija) — 681
Sv. Lovrenc na Pohorju (sedaj Lovrenc na Pohorju) — 107—109, 111, 112, 114, 115, 122, 143, 161, 174-177, 181, 193, 197, 217, 223, 273, 297, 306, 332-334, 380, 511, 703
Sv. Lovrenc (pri Štorah) — 444
Sv. Magdalena (nad Dovžami) — 127
Sv. Magdalena (pri Grižah) — 402
Sv. Marjeta (v Spodnjem Doliču) — 22, 499
Sv. Mihael (nad Sladko Goro) — 470, 471
Sv. Miklavž (nad Preboldom) — 402
Sv. Miklavž (pri Laškem) — 141, 484
Sv. Miklavž (pri Planini) — 435
Sv. Mohor (na Moravškem) — 336, 337
Sv. Ožbolt (nad Ivnikom, Avstrija) — 681, 692, 708
Sv. Pavel (danes Prebold) — 357, 369, 370, 402
Sv. Peter (občina Laško) — 141, 248, 251
Sv. Peter (danes Šempeter v Savinjski dolini) — 357, 370
Sv. Peter na Medvedovem selu (danes Kristan Vrh) — 485
Sv. Peter pod Svetimi gorami (danes Bistrica ob Sotli) — 235, 240, 241
Sv. Planina (občina Zagorje) — 532, 533, 707
Sv. Primož (občina Šentjur pri Celju) — 289
Sv. Primož na Pohorju — 31
Sv. Primož (nad Ljubnim) — 62
Sv. Primož (pri Cemšeniku) — 527, 528, 532, 533
Sv. Radegunda (nad Mozirjem) — 39, 48, 510, 511, 538
Sv. Rupert (danes Breze) — 139, 252, 444—449, 463, 490
Sv. Rupert (občina Krško) — 438
Sv. Rupert (v Završah) — 67, 114, 126, 127, 505, 507—509
Sv. Štefan (danes Vinski Vrh pri Slivnici) — 209, 231, 265, 266, 268, 297, 440, 444, 449, 463, 475, 706
Sv. Trije kralji (občina Slovenska Bistrica) — 121, 161, 170, 183, 285, 571
Sv. Trojica (na Moravškem) — 23
Sv. Urban (občina Šentjur pri Celju) — 264, 560
Sv. Urban (na Dobrovljah) — 370, 371, 392
Sv. Uršula (pri Pletovarjah) — 206, 221

Sv. Uršula (pri Šmartnem na Pohorju) — 172, 494
Sv. Vid (danes Šentvid pri Grobelnem) — 216, 221, 244, 266, 268, 561, 704
Sv. Vid (danes Šentvid pri Planini) — 426, 434
Sv. Vid (danes Šentvid pri Zavodnju) — 304, 391, 634
Sv. Vid (v Završah) — 126, 127
Sv. Vincenc (nad Ivnikom, Avstrija) — 681
Svetelka - 202, 203, 212, 217, 231
Svetina - 138, 139, 211, 214, 251, 444, 703
Svetina Jože — 31, 80, 81, 244, 245, 253, 276
Svetli Dol (nad Štorami) — 259, 260
Svetna vas (Avstrija) — 651, 657, 662
Svine (danes Vinje pri Moravčah) — 337

Š
Šacer Jože — 633
Šajtegel Maks — 286—290, 345, 346
Šalamon Rudolf — 129
Šalek (pri Velenju) — 505, 506
Šaleška dolina - 15, 57, 59, 76, 78, 81, 83, 84, 85, 87, 93,96, 97, 144, 195, 332, 367, 412, 413,469, 506, 516, 521, 553, 554, 613, 634, 642, 702, 706, 721, 795
Šantej Anton — 244
Šantej Avgust — 458
Šega Ivan — 510, 511
Šelih Marija — 584
Šentflorjan (danes Dolič) — 487
Šentjernej — 717
Šentjur (glej tudi Sv. Jurij) — 227, 380, 467, 476, 532, 571, 664, 795
Šentlišp — 625
Šentvid nad Zavodnjami — 104, 506, 509, 546, 547, 549
Šepetavec Rudolf — 431, 458
Šerbinek (kmet) — 297
Šestanik Ludvik — 113
Šešče pri Preboldu — 549
Šetinc Franc — 366
Šibenik — 141
Šiler Ivan — 485
Šiljegović Boško — 657, 659, 660
Šip Ivan - 244, 245, 319, 381
Šipek Ivan-Vanja — 299, 300, 303, 431, 536, 559, 570, 594, 645, 672
Šisernik (kmet) — 33
Šiška — 28
Škale - 74, 88, 89, 94
Škalski Cirkovci — 509, 701
Škamen Matija — 511
Škarja Anica-Špela - 22, 34, 45, 55, 66, 127, 159, 222, 231, 321, 363
Škedenj - 478, 482
Šket Jože — 485
Škoberne Drago — 210, 211
Škoberne Stanko — 260, 277,
Škocijan (Avstrija) — 667
Škodnik Bratina Marija — 112, 145, 146
Škofca Alojz — 381 ,
Škofja vas - 201, 218, 369, 402, 454-456, 463, 704, 706

Škoflek - 500
Škofljica — 381
Škrk Bojan — 12
Škrk Gracijan - 300, 303, 717
Škufca Jože — 157
Šlajpah Franc — Aki — 701, 714
Šlezija — 297
Šlunder Franc — 439
Šmarje pri Jelšah - 208-212, 217, 218, 233, 255, 289, 297, 305, 380, 398, 438, 475, 485, 511,516, 532, 540, 594, 704, 706
Šmarjeta pri Borovljah (Avstrija) — 381, 631, 651, 653, 655, 667, 690
Šmarjeta pri Celju — 218
Šmarjeta pri Rimskih Toplicah — 403, 404, 425
Šmarjeta v Rožu (Avstrija) — 381
Šmartno na Pohorju - 117, 121, 122, 153, 158, 162, 166, 172, 173, 178, 181, 183, 262, 285, 286, 288, 291, 296, 333, 367, 476, 594, 595, 599, 608, 708
Šmartno ob Dreti — 307, 316, 348, 393, 394, 401
Šmartno ob Paki - 48, 59, 63, 68, 70, 200, 234, 245, 246, 262, 307, 362, 367, 369, 370, 372—376, 378, 379, 384, 398, 399, 444, 513, 705
Šmartno pri Litiji — 335, 381
Šmartno pri Slovenj Gradcu — 29, 122, 125, 134, 143, 280, 561, 703
Šmartno pri Velenju — 41, 90
Šmartno v Tuhinjski dolini - 307, 324-328, 330, 331, 336, 344, 704
Šmihel nad Mozirjem - 48, 55, 59, 60, 61, 389-391, 393, 398, 537, 540, 587< 705
Šmiklavž (pri Slovenj Gradcu) — 105, 125, 262, 509
Šmohor — 25, 402, 406
Šmon Jože — 112
Šohta — bolnišnica — glej Zima (bolnišnica)
Šohta (gozd) — 228
Šoštanj - 20, 39—41, 48, 50, 52, 54, 55, 61, 63, 64, 66, 68—71, 73-77, 79, 88, 92, 95, 96, 98, 100, 113, 200, 221, 262, 290, 306, 307, 317, 362, 370, 372, 373, 377, 386, 389-391, 407, 511, 545-549, 587, 615, 632, 634, 679, 680, 701, 702, 705, 707
Špehar (kmet) — 505
Špes Anton — 268
Špička Karei — 485
Špiler Andrej — 244, 245
Špiler Ivan — 319
Špitalič pri Slovenskih Konjicah — 207, 220, 251, 479—481, 562, 563, 568, 584, 602
Špitalič (v Tuhinju) — 325, 343, 354, 401, 533
Šprahman Jože — 244
Šramel Alojz — 511
Šratnek (grad) — 33
Št. Andraž (Avstrija) — 453
Št. Andraž (danes Andraž nad Polzelo) — 368, 369, 373, 506, 508, 509, 512, 571, 705
Št. Ilj (danes Šentilj pri Velenju) — 370, 471
Št. Ilj v Slovenskih goricah (danes Šentilj v Slovenskih goricah) — 370
Št. Janž (danes Vinska Gora) — 512
Št. Janž (pri Mozirju) — 393, 541
Št. Janž (danes Šentjanž nad Dravčami) — 30, 31

Št. Janž (danes Šentianž pri Dravogradu) — 682
Št. Lambert (danes Sentlambert) — 532
Št. Vid (pri Galiciji, Avstrija) — 667
Št. Vid nad Valdekom (danes Završe) — 23, 40, 43, 57, 66—68, 126, 148, 505, 506, 510
Št. Vid (danes Šentvid pri Lukovici) — 336
Štajerska - 9, 15-18, 20, 23, 40, 76-78, 81, 94, 106, 120, 133, 143, 146, 174, 183, 186-190, 192, 199, 231, 233, 249, 274, 275, 319, 320, 350, 357, 360, 382, 384, 401, 408, 413, 456, 469, 470, 497, 502, 521, 524, 543, 551, 577, 578, 582, 584, 585, 587, 604, 612, 613, 634, 636, 638, 640, 643, 666, 681, 682, 689, 698-700, 707, 714, 721, 792, 795
Štajerska domovinska zveza — 20, 107, 108, 176, 178, 333, 495
Štajerski gospodar — 20, 78
Štajerski kurir (glasilo) — 94, 167, 275, 346, 349, 719
Štajnekar Jože — 244
Štakne (kmet) — 37, 38, 39, 41, 55
Štaknečev vrh — 38
Štampetov most — 700
Štangl Vinko — 319
Štante — 267, 481
Štefančič Jakob - 261, 265, 277, 281 - 283, 296, 297, 345, 352, 354, 385,391, 399, 408, 412, 414, 445, 448, 471, 562, 574, 584, 585, 622, 637, 638, 641, 650, 693, 715, 720
Štefančič Marija — 345
Štefe Bogdan — 380, 381
Štefe Vilko (Viktor?) - 380, 381, 411
Štemberger Anton — 220
Šterban Karei — 438
Šterhar Jože — 177, 197
Štern Oskar — 197
Štibler Ferdo — 81
Štimac Vladimir — 12
Štinjek Alojz — 120, 121, 146
Štojs Jože — 170
Štore - 138, 139, 204, 218, 248, 259, 260, 318, 398, 406, 438, 444, 471, 558-560, 703
Štrucljev vrh — 537
Šturm Vincenc — 329
Šubašić dr. Ivo — 186, 254
Šujica — 716
Šulcer (gostilna) — 633
Šuler Ivan — 441
Šuligoj Ivan — 244
Šuma (opazovalna točka) — 345
Šumej Ernest — 466, 549, 583
Šumik - 10, 151, 152, 156, 158, 193, 295, 296, 703, 716
Šustar (kmet) — 505
Šuster Franc — 393
Šušteršič Stane-Boštjan — 669
Švegelj Štefan — 391

T
Tabor — 134
Tajhman Rudolf — 393
Tajhte (pri Planini) — 430, 705
Tajna — 386
Tanja (bolničarka) — 429
Teharje - 233, 381
Tekačevo — 594
Tekmovanje zmage — 249, 250
Telič Jože-Brane — 27, 54, 83, 85, 88, 90, 144, 196, 222
Tepanje — 398, 568
Tepanjski Vrh — 263
Ter - 537
Terčak Stane - 24, 146, 273, 277, 519, 520, 697, 721, 795
Teropšič mag. Tomaž — 409, 519, 583, 721, 795
Terske peči — 541, 543
Tesnica (potok) — 495
Tešova — 485, 515
Tevž Anton-Sašo — 633
Tič - 497
Tihnohvi Dragoljub — 511
Tinčeva bajta — 154
Tinje — 164, 262, 492, 493, 664, 706
Tirna — 453
Tirosek - 309, 310, 349, 511
Tischler Ernst — 500
Tišek (kmet) — 542
Tito - Josip Broz - 38, 98, 99, 130, 186, 200, 214, 226, 231, 254, 256, 290, 370, 450, 528, 612, 623, 632, 649, 666
Titovšek Anton — 485
Tlačnica — 335
Tolbuhin (maršal) — 578, 659
Tolsti vrh - 307, 449-451, 456, 470, 471, 474, 475, 478-485, 487, 489, 494, 501, 557, 566, 567, 570, 571, 579, 600-604, 635
Tolstovršnik (kmet) — 313
Tomaj — 103
Tomaška vas — 105
Tomažič Anton — 130
Tome Andrej — 264
Tome Franc — 597
Tome Ivan — »Franc Habe« — 715
Tomšič Franc-Tonko — 555, 556, 570, 576, 585, 589, 590, 617, 653, 685
Toplak Hinko — 485
Toplak Rudolf — 665
Toplikar Josip-Mirko — 73, 74, 85, 172
Topolovo pri Lesičnem — 233—235, 241, 246
Topolšica - 20, 38, 39, 40, 50, 51, 52, 54, 64, 70, 83,92, 96,633, 634, 641, 684, 701, 702
Tori Ivan — 695
Toth Anica - 278, 521
Toth Franjo-Tarzan — 267, 503
Toth Marica — 266, 267
Trafarner Jože — 329

Trampuš Albin — 127, 136, 148
Trampuš Jelka-Saša — 293, 406, 426, 454
Travnik (Wies, Avstrija) — 682, 687, 692, 708
Trbonje — 29
Trbovlje - 95, 153, 259, 289, 381, 483
Trbovšek Štefan-Zdravko — 665
Trbul (kmet) — 30
Trdnja vas (Avstrija) — 659, 660
Treeck — bojna skupina — 306, 331—333, 347, 351, 412
Treeck dr. Egon — 18, 19, 20, 305, 306, 331—333, 344, 386, 425, 510, 558, 560, 701
Tremerje — 138, 141, 142
Tremi Siegfried — 78, 333
Trnavče — 537, 707
Trnjava — 336 — 342, 367, 705
Trnovlje — 399
Trobec M. — 719
Trobej Marica — 64
Trobni Dol — 398
Trojane - 343, 396, 402, 524, 533, 534
Trst — 319, 469, 611, 679, 700
Trümmer Konrad — 74
Trupej Franc — 398
Tržan Jože — 260, 277, 641, 697
Tržič — 647, 662, 665
Tučman (kmet) — 124
Tuhinj — 401, 534, 704
Tuhinjska dolina — 48, 279, 325, 400, 407, 524, 529, 704
Tuhinjsko — 41
Tulovič Ivan — 490
Turičnik (Golavabuka) — 29, 32, 114, 122, 124, 125, 129, 281, 283, 297, 332
Turiška vas - 123, 131, 280
Turjak — 319
Turk Franc — 664
Turnerjeva (p. d. Smolarjeva) žaga — 182
Turnher Tone-Tonček - 22, 32, 41, 42, 45, 251, 527, 714, 715, 719
Turnše — 476
TV 22 - 48
TV 23 - 48
TV 32 - 48
TV — 15 Svobodna misel - 11, 348, 413, 520, 551, 636, 638, 639, 693, 697, 720

U
Uibereither dr. Siegfried — 20, 497
Ukrajina — 484, 490
Ukrajinci — 379, 541-544, 553, 571, 573, 617, 622, 623, 625, 629-631, 646
Ulaga Anton — 260
Ulaga Ivan — 139, 148, 259, 260, 277, 349, 412, 441, 682, 697, 719
Uljanik — 503
Ulrih Tone-Kristl — 81
Umek Anton — 394
Umek Bernard — 139

Umek Štefan — 318
Unger Terezija — 263, 277
Uniše — 204
Uranič Ivan-Drago — 348, 657, 694, 695
Urargor — 485
Urbane Jakob — 106, 284, 285
Urbanček Helena — 462
Urbanček Josip — 462
Urbanček Karolina — 462
Urbančič Franc-Mihael — 460, 461
Urbanija Vinko — 596
Urbas Tone — 669
Uroševac — 398
Uršič Jože — 110
Uršlja gora - 33, 34, 35, 57, 302, 304, 506, 571, 573, 575
Ustaši - 208, 209, 236, 241, 242, 267, 425, 426, 429-432,436-438, 441, 443, 459, 639, 642, 647, 648, 663, 675, 676, 698, 705, 708
Ušahov Ivan — 511

V
V Dolih - 650
Vabič Andrej — 458
Vače - 335, 438, 525, 526, 531 - 533
Vahter Andrej — 381
Valdek - 505, 506
Valenčak Anton — 458
Valentine Ivan — 290
Vanda (bolničarka) — 438
Varnostno obveščevalna služba (VOS) — 35, 36, 183, 184, 197
Vasili Mihael — 515
Vatikan — 684
Vatovec Ivan — 439
Vauca Franc — 438
Veber Fric — 290
Veber Maks — 244
Veble Andrej — 260, 277, 340, 351, 362, 409, 410, 412,441, 449, 465, 641, 682, 697
Večer — 11
Večko (kmet) — 500
Večko Adolf — 130
Velenje — 48,49, 57, 59, 62, 66—70, 73—76, 87, 88,91-96,98, 100, 126, 143, 182, 195, 262, 280, 369, 372, 391, 471, 485, 487, 505, 506, 509, 512, 545, 592, 616, 637, 703
Velik Dol - 439
Velika Breza — 445
Velika Kopa — 111, 134, 144, 161,300
Velika Lašna — 324, 336
Velika Mislinja — 89, 664
Velika Raven — 343, 454, 456, 457, 482, 488, 491, 492, 503
Velike Grahovše — 476
Velike Lašče - 319, 623, 700
Velike Ranče pri Grosupljem — 162
Veliki Kamen — 183, 241

Veliki Rakitovec — 23
Veliki vrh - 117, 121, 332, 490, 512
Veliko Tinje - 381, 492, 502
Velikovec (Avstrija) - 630, 631, 634, 635, 670, 673, 674, 684
Velunjski graben — 57, 105, 701
Velunšek Franc — 80
Velunšek Ivan — 80
Velušnik Franc-Gorenjc — 25
Verače - 439, 511
vermanšaft — 19, 108, 117, 122, 123, 126 — 129, 139, 174, 177, 186, 189, 192, 207,208, 209, 216, 226, 227, 235-238, 240, 241, 246, 272, 274, 286, 506, 597
Verstovšek Planine Olga - 267, 278, 299, 316, 349, 583, 686, 720
Vesel Franc - 22, 45, 82, 169, 185, 292, 653, 693
Veselko (aktivist) — 402, 414
Vestnik Glavnega štaba Slovenije (glasilo) — 274
Vestnik koroških partizanov (glasilo) — 694—696
Vetricki Ivan — 381
Vetrinj (Avstrija) — 676, 677
Vetrinjsko polje (Avstrija) — 660, 661
Vetrnik - 235, 241, 426
Vezenšek Karei — 483
Vič-Rudnik - 716
Vičič Vinko — 104
Vida (aktivistka) — 370
Videe Jakob — 540
Videki Ivan — 341
Videm — Krško — 432
Videmškova kmetija — 374
Vidic Janez — 444, 465
Vidmar Jože — 27
Vidmar Miloš — 665
Vidmar Tone — 262
Vidmar Tone-Luka - 23, 50, 83, 84, 85, 101, 127, 136, 145, 146, 147, 188, 214
Vindiš Alojz-Dunda — 698
Vindiš Franc — 244
Vinko (borec) — 215
Vinski Vrh — 444, 449, 485
Vinter Boris — 117
Virštajn — 438
Virt Vinko — 686
Viser Nikola — 511
Visočki vrh — 544
Visočnik (bolničar) — 163, 164, 166
Visočnik (kmet) — 39, 538
Visočnik Janez — 160
Višič (kmet) 117, 588
Višner (godbenik) — 260
Vitanje - 22, 116, 122, 173, 193, 201, 270, 280, 332, 381, 471, 488, 491, 497, 498, 500-502, 555, 573, 575, 579, 611, 613-615, 636, 703
Vivodina — 44
Vizjak Apolonija — 414
Vizjak Savo — 322, 456, 536, 566, 568, 600, 605, 613, 638, 640, 647, 719
Vlasovci - 460, 471, 553, 635, 647, 648

Vodeb Ivan — 237, 244, 245
Vodeb Jože - 238, 275, 287, 290, 345, 719
Vodi NOVJ:
— bolniški Bračičeve brigade — 331, 358
— godbenikov Bračičeve brigade — 358
— minerski Bračičeve brigade — 163, 178, 185, 202, 212, 235, 261, 265, 269, 279, 285, 329, 336, 337, 451, 587
— minometni 1. čete 1. bataljona Bračičeve brigade — 428, 431
— obveščevalni Bračičeve brigade — 269, 358
— sanitetni Bračičeve brigade — 322, 441, 516
— za zveze Bračičeve brigade — 358
— 1.1. bataljona Bračičeve brigade — 241
— 1.1. čete 1. bataljona Bračičeve brigade — 337
— 1.2. čete 2. bataljona Bračičeve brigade — 215
— jurišni Tomšičeve brigade — 625
Vodice (bolnišnica) — 340
Vodovnik Karei — 226
Vodriž — 80
Vodušek Martin — 267
Voga Ivan — 664
Voglajna - 476, 558
Vogrinc (trgovec) — 179
Vogt Josef — 52
Vojaške kurirske postaje:
— l/l - 48
— 1/2 - 48
— 1/3 - 48
— 1/13 - 184, 230
— 1/14 - 568
— 1/15 - 222
Vojaški vestnik (glasilo) — 93
Vojaški vestnik 4. operativne cone (revija) — 719
Vojna oblast 4. operativne cone — 397
območja :
— kamniško—zasavsko — 295
— Kozjansko — 295, 487, 519
— pohorsko — 295
— za Zgornjo Savinjsko dolino — 295
Vojna območja:
— koroško — 621, 631, 644
Vojnik - 130, 207, 218, 220, 232,472, 473, 489, 495-498, 516, 520, 565, 706
Vojno okrožje
nemško:
— 18. - 263, 278, 286, 351, 624
Vojno zgodovinski institut, Beograd — 719
Vojvodina - 9, 10, 682, 690, 692, 708
Vojska državne varnosti (VDV) — 200, 227, 303, 304, 317, 391, 393, 397, 400, 720
Volavec (kmet) — 500
Volavšek Jože — 439
Volčič Vilko - 697
Volčja jama — 264, 449
Volf Silva — 13

Voljčič Avgust — 620
Volog - 316, 317
Volovec Karei — 103
Volte Andrej — 381
Voluška gora - 227, 243, 253, 429, 475, 583
Vošer Tončuk — 490
Vozel Franc — 476
Vozlič Pavle — 12
Vranek Tine — 358
Vranja Peč — 326, 329
Vranje — 549
Vranji Vrh — 327
Vransko - 134, 182, 183, 262, 307, 316, 324, 325, 336, 357, 359, 369, 372-374, 389, 393, 396, 460, 466, 485, 514, 515, 533, 705
Vratca — 479
Vrbje - 359, 414
Vrbnjak Stanko — 559, 583
Vrbno — 664
Vrbsko jezero (Avstrija) — 677
Vrečko Franc — 457
Vresnik Drago — 347, 412, 463, 521, 640, 642
Vrh pri Grobelnem — 244
Vrh pri Krašnji - 328, 330, 534, 707
Vrh pri Vačah - 334, 335
Vrh (občina Zagorje) — 529, 530
Vrhe (nad Zavodnjami) — 391, 546
Vrhnika - 52, 511
Vrhnjakov vrh — 297
Vrhole - 166, 168, 286, 598, 599, 635
Vrhole pri Laporju — 664
Vrhovni štab NOV in POJ - 81, 98, 132, 133, 135, 274, 523, 528, 577, 638, 707
Vrhovšek Tone — 197
Vrhpolje - 281, 327, 330
Vršnik — 244
Vrtače - 529, 530
Vuga Evgen — 431, 568, 594, 672
Vuhred - 283
Vuk (kmet) - 117, 588
Vulikić dr. Velimir — 409, 519
Vurberk — 19
Vurcer Jože — 13
Vuzenica - 30, 31, 79, 682, 687

W
Wehrmannschaft — 721
Westen — 472
Weydovsky dr. Robert — 180
Winkler Alois — 20
Woschnagg (graščina) — 71, 74
Woschnagg (usnjarna) — 64

Z
Zabel Franc-Gusti — 300
Zablecki Prokop — 381
Zabreznik — 527
Zabrež — 427
Zabukovica — 380, 476
Zabukovje - 256, 257, 337, 338, 426, 485
Zadnik Crtomir-Jelkin - 182-184, 197, 215, 231, 273, 395, 396, 398, 719
Zadnik Jože - 293, 356, 370, 448, 687, 719
Zadnik Ljuban - 197, 396, 413
Zadnik Štefka — 719
Zadobova (pri Škofji vasi) — 334
Zadobrova — 476
Zadrečka dolina - 23, 234, 306, 309, 310, 316, 324, 344, 367, 383, 408, 462, 704
Zafošt — 286
Zagaj — 398
Zagernik Rok — 113
Zagorje ob Savi - 90, 148, 336, 358, 359, 440, 483-485, 527, 528, 540
Zagozda Alojz — 291, 319
Zagreb - 257, 591, 632, 649, 675
Zanom — 359
Zahrastnik Franc — 399
Zahrib - 525
Zajc Ado - 536, 720
Zajiček Franc - 116, 139, 140, 149, 154, 244, 245, 301, 353, 386, 454, 576, 593, 594, 637
Zakamen (Avstrija) — 676
Zaklon (bolnišnica) — 294
Zakrajšek Alojz — 557
Zakržnik (kmet) — 129
Zalar Vladimir — 536
Zalesnik (p. d.) — glej Sevčnikar Jože
Zalog - 335, 461
Zaloka - 61, 701
Zamostec — 515
Zapotok — 716
Zapušek Jože— 398
Zasavje — 20, 523, 706
Zasavski revirji — 613
Zatišje — 511
Zaveršnik dr. Herbert-Franjo — 230, 261, 277, 310, 322, 330, 331, 340, 343, 348, 350, 356, 369, 370, 405, 406, 446, 494, 504, 521, 525, 572, 580, 583, 586, 591, 601, 608, 629, 637, 638, 640, 664, 671, 672, 694-696, 719, 720
Zavirkina Tatjana — 354
Zavodnje - 10, 40, 49, 50, 54, 57, 59, 304, 308, 391, 506, 509, 544-550, 555, 634, 707
Zavolavšek (kmet) — 324
Zavolovšek Ivan — 272
Zavolovšek Jože — 206
Zavolšek Alojz — 153
Završe - 22, 41, 45, 46, 67, 125, 126, 134, 143, 156, 575, 702, 703, 706
Završnik Alojz — 549

Zbašnik Jože - 170, 195, 196, 564, 568, 583
Zbelovo - 138, 142
Zblevo - 438, 597, 598
Zdinicki Zignaš — 393
Zdole - 502, 664
Zdravstveni vestnik (glasilo) — 350, 695, 696
Zec (kmet) — 624
Zelenko Franc — 399
Zeme Miha — 326, 350, 357, 366, 367, 409, 410
Zevnik Franc — 445, 536
Zgornja Bistrica - 10, 161-164, 166, 193, 286, 287, 603, 703
Zgornja Lipa — 495
Zgornja Polskava - 166, 168, 176, 193, 275, 286, 294, 295, 297, 318, 344, 595, 597, 635, 703, 704, 708
Zgornja Ponikva pri Žalcu — 211
Zgornja Savinjska dolina — 20, 48, 96, 200, 202, 204, 205, 207, 212, 233-235, 243, 246, 266, 295, 306, 307, 309, 311, 324, 325, 339, 341, 344, 367, 368, 383, 384, 393, 395, 401, 406, 408, 425, 460, 461, 509, 537, 633, 704, 705
Zgornje Brdce — 491
Zgornje Brde — 128
Zgornje Radvanje — 259
Zgornje Ržiše — 528
Zgornje Slemene - 205 - 207, 219, 220, 226, 228, 231, 232, 248, 267, 451—453, 477—479, 481, 484, 485, 494
Zgornje Sobote (Avstrija) — 681
Zgornje Vrtače — 529, 531, 532
Zgornje Završe — 40, 41, 93, 508, 573
Zgomji Dolič — 32, 66, 142
Zgornji Gneč — 377
Zgornji Iršič — 115, 117
Zgornji Jakobski Dol — 129
Zgornji Klinar — 39
Zgornji Log — 716
Zgornji Razbor — 80, 391
Zgornji Tuhinj — 324, 325
Zgornji Žegar — 433, 476
Zibika - 208, 209, 439, 457
Zidani Most - 138, 142, 259, 260, 396, 405, 407, 438, 476, 485, 560, 623, 641, 648, 704
Ziker Avgust — 341
Ziljska dolina (Avstrija) — 627, 667
Zima (bolnišnica, Šohta) - 211, 228, 229, 254, 262, 274, 442, 450, 470, 471, 481, 484, 504, 565, 567, 568, 571, 584
Zimska ofenziva 1944/45 - 383, 396, 399, 400, 402, 425, 429, 459, 460, 463, 525, 707
Zimšek Peter — 319, 444
ZKM - glej SKOJ
Zlato Polje — 324, 340
Znojile - 527, 528
Zore (kmet) — 450
Zore Nande-Riko - 231, 279, 286
Zorč Miro — 471

Zorko Anton — 540
Zreče - 116, 121, 151, 184, 279, 306, 332, 502, 594, 610, 684
Zrmitro Kirina — 485
Župane (trgovec) — 216
Župane (vodnik) — 388
Župane Amalija — 414, 520
Župane Frane — 211, 291, 318, 319
Župane Ivan — 254, 264, 403-405, 443, 481, 482, 499, 520
Župane Jože-Lojzek — 286, 289, 290
Župane Matija — 222
Župane Štefan — 329, 664
Zupančič Mithans Katica — 160, 178, 197, 211, 226
Zupanič Alojz-Pitja — 555, 570, 617, 653—655, 664
Zupanič Frane — 664
Zupčević Reuf — 155, 156
Zveza komunistične mladine Jugoslavije (ZKMJ) — glej SKOJ
Zveza združenj borcev in udeležencev NOB Slovenije — 12

Ž
Žabja vas — 604
Žabjak — 476
Žabljek - 511, 600
Žagar Frane — 140, 414, 485
Žagar Marjan — 467
Žalec — 334, 359, 380, 398, 414
Žamark — 210
Žarovec — 444
Žegar — 426, 440
Žekovec - 390, 391, 393
Železna Kapla (Avstrija) - 103, 104, 307, 309, 312, 314, 315, 317, 344, 612, 622-625, 629, 631, 646, 667, 669, 673, 704, 705
Železno pri Žalcu — 261, 399
Žemarje — 216
Žerak Vinko — 485
Žerjav - 102, 104, 112, 113, 476, 615 - 620, 622, 623, 636, 641, 703, 708
Žetale — 244
Ževart Danica — 12
Ževart Janko — 81
Ževart dr. Milan - 9, 12, 13, 21, 24, 77, 78, 81, 83-85, 97, 144, 146, 195, 196, 273—275, 347, 368, 384, 410, 412, 413, 520, 521, 551, 553, 554, 582, 585, 642, 721, 795
Žiberna Srečko-Marko — 102, 103
Žibert Jože-Fajdiga — 32
Žiče - 478, 487, 562, 563, 568, 600, 601, 603
Žička gorča — 600
Žički samostan — 479 — 481, 483
Žigarski Vrh — 297
Žigart Franc-Vitez — 29, 282
Žingarica (Avstrija) — 651
Žitara vas (Avstrija) — 625
Žitnik Luce — 323
Žličar Franc-Branko — 137
Žnidar Franc — 620

Žnidarič mag. Marjan — 13
Žnidaršič Anton — 163, 164, 231, 254, 264, 286, 291, 319, 438
Žnidaršič Janez — 597
Žohan (borec) — 510, 511
Žokalj Alojz-Džidži - 187, 231, 233, 238, 370
Žokov marof — 546
Žokova hiša — 549
Žuloj Peter — 490
Žunkovič Andrej — 664
Župevc Franc — 485, 559
Žurkov Dol — 561
Žusem - 222, 224 - 226, 230, 248, 366, 439, 440-443, 462, 489, 501
Žužek Vinko — 72, 79, 85, 121, 145, 146
Žvan Jaka - 147, 225, 244, 254, 264, 275, 305, 347, 457, 502, 532, 535, 556, 576, 617, 653, 654, 685, 689, 697, 720
Žvard Anton — 485
Žveglar Jože — 244

Mirko Fajdiga

BRAČIČEVA BRIGADA NA ŠTAJERSKEM, KOROŠKEM IN GORENJSKEM
II. DEL 1. in 2. knjiga
KNJIŽNICA NOV IN POS 17/2
Ureja komisija za zgodovino Sveta za izročilo in vrednote NOB pri Republiškem odboru ZB in udeležencev NOB Slovenije
Rokopis odobrila komisija na seji 29. 6. 1992
Predsednik mag. Zdravko KJanjšček
Strokovna recenzenta dr. Milan Ževart in generalpolkovnik Ivan Dolničar
Urednik v založbi Branko Avsenak
Lektorirala prof. Danica Ževart in prof. Pavle Vozlič
Opremila Vesna Orgulan
Skice Vladimir Štimac
Izdala Založba Obzorja v Mariboru
Za založbo Pavla Peče
Natisnilo GZP Mariborski tisk, 1994
Naklada 1500 izvodov
ISBN 86-377-0707-6

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415—23 z dne 23. 2. 1994 se za knjigo plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

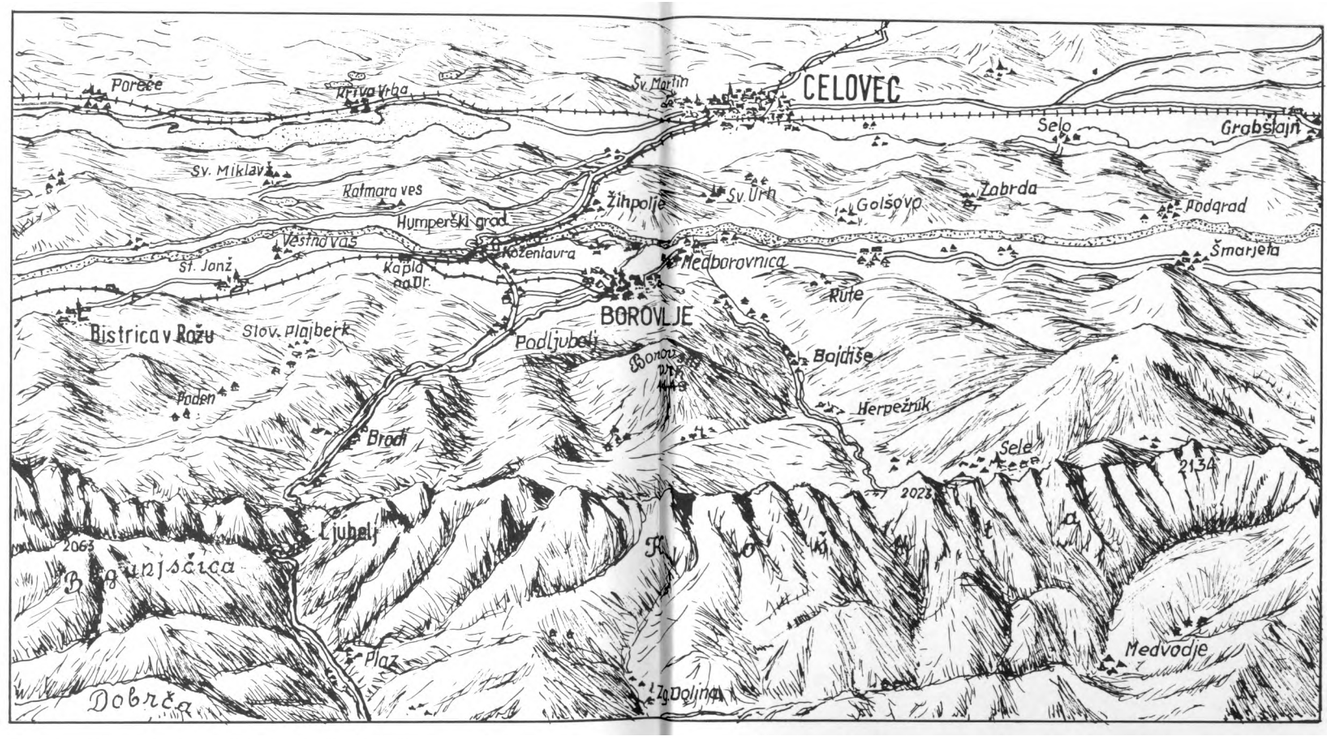

Pogled na Karavanke, boroveljsko in celovško območje